

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KONG
CHRISTIAN DEN FJERDES
EGENHÆNDIGE BREVE.

UDGIVNE VED

C. F. BRICKA OG J. A. FRIDERICIA

AF

SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE.

3. BIND.
1632—1635.

MED UNDERSTØTTELSE AF
DEN HJELMSTJERNE-ROSENCRONESKE STIFTELSE.

KJØBENHAVN.
FORLAGT AF RUDOLPH KLEIN
1878—80.

I. COHENS BOGTRYKKERI.

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie har den 11te Februar 1877 besluttet at udgive Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve 1632—1648 ved Bibliotheksassistent C. F. Bricka og Bibliotheksassistent, Dr. phil. J. A. Fridericia under Tilsyn af Universitetsbibliothekar S. Birket Smith og Bibliotheksassistent C. Weeke.

**C. F. Bricka. Kr. Erslev. J. A. Fridericia. S. Gjellerup.
A. D. Jørgensen. Fr. Krarup. W. Møllerup. O. Nielsen.
Henry Petersen. V. A. Secher. S. Birket Smith.
Johannes C. H. R. Steenstrup. C. Weeke.**

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie

stiftedes i Januar 1877 med det Formaal at fremme Studiet af Fædrelandets Historie ved Offentliggjørelsen af nogle af de mange Aktstykker, Breve, Krøniker og andre Kilder, som endnu henligge utrykte eller ere mindre tilfredsstillende udgivne. Planen for Selskabet er den at betro Udgivelsen af de enkelte Kilder til et eller flere Medlemmer af Selskabet eller til Udenforstaaende, saaledes at de almindelige Regler for Udgivelsesmaaden vedtages af Selskabet, og saaledes at Udgivelsen kontrolleres gennem et af Selskabet nedsat Udvalg.

Selskabet har hidtil udgivet:

Kong Frederik den Førstes danske Registranter, udgivne ved Kr. Erslev og W. Møllerup. 1879.

Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, udgivne ved C. F. Bricka og J. A. Fridericia. 1632—1635. 1878—80.

Forretningsudvalgets Medlemmer ere for Tiden (April 1880):
C. F. Bricka, J. A. Fridericia, Johannes C. H. R. Steenstrup.

Forord.

Det vil formentlig være uforholdent her at udbrede sig om den Betydning, Christian IV's egenhændige Breve have for Historien, thi ingen vil kunne gennemlæse et større Antal af dem, uden at han faar et levende Indtryk af den kongelige Brevskrivers mærkelige Personlighed eller modtager Oplysninger om mangfoldige af Dattidens Forhold. Derfor har det ogsaa gennem flere Slægtled været et Ønske hos danske Historikere at faa denne værdifulde Brevsamling udgiven, men et Ønske, som det hidtil ikke er lykkedes at virkeliggjøre uden i Stykkevis. Medens de ældre Forskere og Samlere — som Langebek, Klevenfeldt, J. H. Schlegel og A. Kall — ikke naaede videre end til at indsamle Afskrifter af Brevene og offentliggjøre enkelte af dem, og medens Nyerup 1816 kun lod trykke et meget begrænset lille Udvalg, kom C. Molbech et godt Stykke længer frem, idet han paabegyndte en fuldstændig Udgave; men ud over Begyndelsen kom dog heller ikke han: hans i Aaret 1848 afsluttede første Bind blev tillige det sidste. Bindet omfatter Brevene fra 1596 til 1631, altsaa den langt overvejende Del af Kongens Regering, men det indeholder dog kun henved en Femtedel af den hele Brevmasse, som Molbech agtede at udgive.

Der skal nu gjøres et nyt Forsøg paa at føre Foretagendet igjennem. Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie har taget det i sin Haand og har overdraget os Undertegnede at fortsætte, hvor Molbech standsede. Maatte dette Forsøg krones med større Held, og vor historiske Litteratur ikke atter faa et Brudstykke til de mange, den i Forvejen tæller!

Ved Kongens egenhændige Breve forstaas saadanne, hvori hvert Ord er skrevet med hans egen Haand ¹⁾. Disse Breve for Tidsrummet 1632—48 er det Selskabets Hensigt at udgive, ikke i et Udvalg, men i en saa vidt muligt fuldstændig Samling, ogsaa i denne Henseende sluttende sig til den Molbechske. At der naturligvis paa denne Maade vil blive trykt mange ubetydelige Sager — af saadanne vil der desværre vist navnlig i dette Bind findes et forholdsvis temmelig stort Antal —, er indlysende nok, uden at dette dog har kunnet bevæge til at fravige Planen om Fuldstændighed. Til Opnaaelse af denne har det været os en væsentlig Hjælp, at vi have haft til vor Raadighed den hele Molbechske Afskriftsamling, som Bibliothekaren ved det st. kongl. Bibliothek, Hr. Justitsraad, Dr. phil. Bruun velvillig har overladt os til Afbenyttelse. Derved have vi faaet et ypperligt Grundlag til at bygge videre paa. Navnlig i Gehejmearkivet og Rentekammerarkivet fik vi, understøttede af disse Arkivers Funktionærer, tilvejebragt et ikke ganske ringe Supplement, og desuden havde vi vor Opmærksomhed henvendt paa Udlandets Arkiver, fra hvilke Molbech ikke havde forskaffet sig Bidrag. Dels har den ene af os — Fridericia — personlig undersøgt Arkiverne i Stockholm, Dresden og Wien samt Universitetsbibliotheket i Rostock, dels er der ved velvillig Imødekommen sendt os Afskrifter fra Rigsarkivet i Christiania (ved Hr. Fuldmægtig O. G. Lundh), fra Arkivet i Wolfenbüttel (ved Hr. Arkivar C. v. Schmidt-Phiseldeck), samt fra Public Record Office og British Museum i London (ved Mr. S. R. Gardiner). En offentlig Henvendelse fra os til Private (dat. 6. Maj 1878) om at laane os de Originaler, de maatte være i Besiddelse af, hvilken blev optagen i flere danske og et norsk Blad, bragte ikke mange Frugter: et enkelt Stykke erholdt vi gennem Hr. Fuldmægtig, Cand. jur. Rosenstand, og et Bind med Afskrifter tilhørende Maribo Stiftsbibliothek laantes os af Bibliothekaren Hr. Ross. Ved direkte Henvendelser have vi faaet Bidrag fra Samlingen paa Ledreborg, tilhørende Hr. Lensgreve Holstein, fra Samlingen paa Børringe Kloster, tilhørende Hr. Greve C. Beck-Friis, og fra Hr. Provst O. Fabricius i Magleby. Vi

1) Egenhændige Tilføjelser af Kongen til andre Breve medtages, hvis de have selvstændig Værd, medens selve disse Breve kun gives i Udtog i Noterne.

bringe alle disse vor erkjendtlige Tak. — At der, hvor megen Umage vi end have gjort os, dog stadig vil kunne findes nye Breve, er en Selvfølge¹⁾, og at vi desuagtet ere skredne til Udgivelsen, tør vi vel haabe ikke vil blive lagt os til Last, idet vi minde om Hallams Ytring: »An author who waits till all requisite materials are accumulated to his hands, is but watching the stream that will run on for ever«²⁾.

Medens Selskabet foreløbig kun har bestemt at udgive Brevene 1632—48, finde vi det rigtigt allerede nu at udtale, at det er vor Agt, hvis vi maatte kunne faa de fornødne Pengemidler, at fortsætte med Brevene før 1632, for at de mange os bekjendte Breve, der fattes hos Molbech, kunne blive optagne paa deres rette Plads, og for at den hele Samling kan foreligge i en ensartet Udgave som et værdigt Monument over vor berømte Konge. Skulde dette lykkes os, vil der blive trykt nye Titelblade til alle Bindene med Angivelse af disses Tal i Rækken.

Udgvæn tilstræber, saa vidt muligt, at give et bogstavret Optræk af Kongens Breve med Bevarelse af alle deres Særegenheder. Kun Interpunktionen, som Kongen i sine senere Aar var saa ødsel med, idet han satte et Komma omtrent mellem hvert Ord, er ikke bevaret. Medens hans Brug af store og smaa Bogstaver i det Hele er gjængivet, for saa vidt det har ladet sig afgjøre, hvad ikke altid er saa ganske let, om Bogstaverne ere store eller smaa³⁾, have vi dog indført den faste Regel i Udgvæn altid at begynde med et stort Bogstav efter Punktum, noget, som Kongen ingenlunde stadig iagttager. *Kursiv* angiver, at vedkommende Ord eller Bogstaver ere skrevne med den saakaldte latinske Skrift⁴⁾. Spærret Sats anvendes ved dechifrerede Ord (se Tillæget S.

¹⁾ En Paamindelse herom have vi i Molbechs Samling af Afskrifter, som for Aarene 1632—35 udgjør 409 Numre, medens vi for de samme Aar have 546 Numre.

²⁾ H. Hallam, Introduction to the literature of Europe in the 15., 16., and 17. centuries. Vol. I, (Lond. 1837) S. XIV.

³⁾ Navnlig ved Bogstaverne k, w og z er det saa at sige umuligt at bestemme, om de ere store eller smaa; de ere derfor her i Regelen gjængivne som smaa.

⁴⁾ Hvor et helt Brev er skrevet med latinsk Skrift (altsaa paa Latin, thi man har næppe franske eller italienske Breve fra Kongen), vil der dog ikke blive anvendt Kursiv.

461—65). Skarpe Klammer om Bogstaver vise, at de mangle i det skrevne Brev.

Hvor det har været muligt, ere naturligvis selve Originalerne lagte til Grund ved Udgaven, i Mangel deraf have vi maattet holde os til Afskrifter. Imidlertid har den Omstændighed, at der ikke overalt har foreligget Originaler, foranlediget nogen Uregelmæssighed, idet de gamle samtidige og enkelte nyere Afskrifter ikke have bevaret Kongens Stavemaade; men derfor at udelukke dem gik dog ikke an. — Christian IV's originale egenhændige Breve ere ikke til at tage fejl af: hans smukke, i det Hele meget tydelige Haandskrift er let kjendelig; men ogsaa det, man kunde kalde Brevenes indre Form, er saa karakteristisk, at der selv ved Afskrifter kun sjældent er Fare for, at man forvexler et saadant Haandbrev med et Kongebrev (∴ et i Kancellierne udfærdiget, af Kongen underskrevet Brev). Derimod er der en anden Slags Breve, som ikke godt kunne adskilles fra hine, naar man ikke har Originalerne for sig. Der findes nemlig enkelte Skrivelser, som i Form og Tone ganske ligne de egenhændige Breve, men dog ikke ere skrevne med Kongens Haand. Sandsynligvis ere de dikterede af ham. Medens Molbech medtog dem i sin Udgave, ere de, for at vinde en sikrere principiel Grænse, udeladte af denne, for saa vidt det har ladet sig gjøre, ∴ for saa vidt de ere bevarede i Originaler, thi hvor man kun har en Afskrift af dem for sig, vil man i Regelen være ude af Stand til at skille dem fra de egenhændige Breve¹⁾. Da de imidlertid ere ganske forsvindende i Antal, spiller denne Uregelmæssighed kun en aldeles underordnet Rolle.

Ved hvert Brev er anført, hvor det findes. Staar Findestedet alene, betyder det, at Originalen er paa vedkommende Sted; i alle andre Tilfælde er det udtrykkelig angivet, at Brevet er trykt efter en Afskrift, og hvor denne findes (ofte tillige, hvem den er tagen af). »Geh. Ark.« henviser til Gehejmearkivets store Samling af Christian IV's Breve i Danske Kongers Hist. Fasc. 95, ligesom »Kgl. Bibl.« til den Samling deraf, som findes i dette Bibliotheks

¹⁾ Naar der siges om Brevet Nr. 116, at det maaske ikke er egenhændigt, er det, fordi der foran Dateringen staaer det mistænkelige „signatum“.

Manuskriptsamling, Ny kongl. Saml. 4. Nr. 985 b. De øvrige Angivelser ere formentlig alle saa udførlige, at de ikke kunne misforstaaes; kun maa det endnu bemærkes, at naar der citeres »Fr. Urnes Kopibog«, menes dermed den originale Kopibog i Gehejmearkivet (Danske Kongers Hist. Fasc. 95 FF), ikke de forkortede Afskrifter, som findes flere Steder, og som Molbech f. Ex. benyttede til sin Udgave, da Originalen den Gang endnu ikke var kommen frem¹⁾).

Hvad de Noter angaar, hvormed denne Udgave ledsages, har Hensigten dermed først og fremmest været at give saadanne Oplysninger, som kunde bidrage til en Forstaaelse af Texten, idet vi dog ved Siden deraf have anset det for hensigtsmæssigt undertiden ogsaa at gaa noget udenfor, hvad Texten krævede. I saadanne Tilfælde have vi dog stræbt efter Kortfattetbed, ofte indskrænkende os til Citater alene, i den Tanke, at slige Fingerpeg ere tilstrækkelige for dem, hvem disse Noter ere skrevne for. I denne Henseende danner vor Udgave en Modsætning til den Molbechske med dens ordrige Anmærkninger, men vi haabe, at den ikke derfor skal vise sig at give færre virkelige Oplysninger eller stifte mindre Gavn. Idet vi nærmest have tænkt os Bogen benyttet af Historikere og historisk Dannede, have vi rent undladt at meddele Efterretninger om de mere bekendte Mænd, især Adelsmænd, som nævnes i Brevene; thi ganske vist vilde intet have været lettere end at give biografiske Omrids af saadanne Mænd som Klavs Daa, Christian Friis eller Frederik Urne, men det vilde til liden Nytte have taget Plads op. Anderledes forholder det sig med de mange mindre betydelige Personer, som selv for Historikere kunne være lidet kjendte: om dem have vi i Regelen meddelt Oplysninger, for saa vidt vi have været i Besiddelse af dem, thi at anstille vidtløftige Efterforskninger i den Anledning lod sig af Hensyn til Tiden ikke gjøre. Vi have tænkt os, at, naar det hele Værk en Gang forelaa færdigt, man da tillige vilde have samlet et ikke ganske ubetydeligt biografisk Apparat om alle disse Personer, hvem Kongen stod i mer eller mindre nøje Forbindelse med. I Registret ere de Steder særlig fremhævede, hvor der findes udførligere Oplysninger i Noter.

¹⁾ Jvfr. Aarsberetn. fra Geh. Arch. III, S. XLI.

VIII

Første Hefte af nærværende Bind udkom i November 1878 og der udtaltes da det Haab, at Brevene 1632—48 kunde udgives i Løbet af 5—6 Aar. Virkeligheden har ikke svaret til Forhaabningerne, idet de Forudsætninger, hvorpaa hin Beregning grundede sig, en kraftig Understøttelse fra Offentlighedens og en livlig Deltagelse fra Publikums Side, hidtil ere slagne fejl. Vi beklage, at Værket saaledes skrider langsommere frem, end vi fra Begyndelsen havde ventet, men vi haabe, at det dog skal blive ved at gaa fremad.

At det overhovedet har kunnet se Dagens Lys, skyldes den Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse, hvis meget ærede Direktion har bevilget en Understøttelse til Udgivelsen af dette Bind, hvorfor vi her aflægge vor ærbødige Tak. Ovenfor have vi omtalt den hjæpsomme Imødekommen, der er vist os af de Mænd, som væрге og vaage over vore Fortidsminder i Arkiver og Bibliotheker; men særlig maa vi dog henvende en Tak til Gehejme-arkivaren, Hr. Konferensraad, Dr. phil. Wegener, for den Interesse, han har vist vort Arbejde, og for den sjældne Liberalitet, hvormed han har lettet os det. At Værket fremtræder i en ydre Skikkelse, der vel ikke er Christian IV ganske uværdig, skyldes Opofrelser fra vor Forlægger, Hr. Boghandler Kleins Side.

Idet Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie overdrog til os at udgive disse Breve, valgte det d'Hrr. Universitetsbibliothekar S. Birket Smith og Bibliotheksassistent C. Weeke til paa Selskabets Vegne at føre Tilsyn med Arbejdet. Skulde det vise sig, at Opgaven er løst nogenlunde tilfredsstillende, tilkommer en væsentlig Del af Æren herfor disse Herrer, hvis kyndige Raad og Vejledning har været os til saa stor Nytte.

Kjøbenhavn, i April 1880.

C. F. Bricka.

J. A. Fridericia.

KONG
CHRISTIAN DEN FJERDES
EGENHÆNDIGE BREVE

1632—1635.

Til Frederik Urne (og Niels Krabbe?).

Om forskjellige Forsømmelser, hvori Rasmus Melchiorson, Kongens Betjent paa Frederiksborg, har gjort sig skyldig. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Frederich wrne och hoffskenen 1) skall holde Rasmus Melckiorsøn 2) for:

1. Att hand kom løbendis udi Stolen, effter att thie-nisten var begyndett.

2. Trappen neder thill kircken var gandske intett reengiorrt, och ligger trappetrenene belagtt med skarn, som derpaa haffuer liggett, saa lenge hand haffuer vered her.

3. Stolen var gandske fuld med skarn baade paa gullett och paa threuerckett.

4. Stolen var intett behengt med dett silcketøgh, som der henger for vinduerne, och om hand skøntt uill sige, att herrerne haffuer lugtt sperlagenene thillside, da haffuer de uell verett saa lenge borte, att hand siden haffde kunde draget dennom for igien.

1) Overskjænk (el. Hofskjænk) var fra April 1630 til August 1635 Niels Krabbe til Skjellinge (f. 1604 † 1663), der forinden havde været Kammerjunker hos Hertug Ulrik (ikke Prins Christian). Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 126. 132. Jvfr. Hofman, Danske Adelsmænd II, 212. Holberg, Danemarks Riges Hist., 2. Ed., II, 774. I Følge Ligprædikenen over ham var han foruden Overskjænk tillige (Hof-)Marskalk.

2) Han nævnes i Frederiksborg Lens Regnskaber for disse Aar (i Rentekammerarkivet) som „kgl. Maj.s Opvarter paa Frederiksborg“.

5. Wdi min Sommerstuffue sidder winduerne fulde ud aff Spindelueffue.

Conclusio: dett første nogett sligtt hereffter skeer, saa skall hand hugge sin kaaes.

Frederichsborgh dend 8 *Januarij Anno* 1632¹⁾.

2.

3. Febr. 1632.

Til Frederik Urne.

Om Reparationen af Kronborg; den gamle Toldbod i Helsingør skal midlertidig indrettes til Bryggers. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skalltt thillholde Kaaberteckeren paa Chronenborg, att hand først thecker dend side, paa huilcken Slodzherrens Cammer er, och skall Samme Cammer *repareris*, saa att du Strax med dett første derudi kand vere.

Køckenett skall holdis saa lenge udi brøggersett, och brøggis udi dend gamle tholdbode, indtill dett bliffuer ferdigt paa Slottett.

Huad udi Samme tholdboede thill forbemeldte brugh fattis, dett skall Strax giøris.

Frederichsborgh dend 3 *Februarij* 1632²⁾.

3.

20. Febr. 1632.

Til Frederik Günther.

Han skal forhandle med Salvius, om Kongen af Sverig ikke skulde kunne lade sig bevæge til ganske at forlade den neder-sachsiske Kreds. — *Geh. Ark.*

Frriiderich gunther soll mit *D: Saluio*³⁾ Reeden:
Weill sein heer Sich allemahl verlauthen lest, Seiine *Actiones*

¹⁾ Modtaget samme Sted og Dag.

²⁾ Modtaget samme Sted og Dag.

³⁾ Johan Adler-Salvius, en af Gustav Adolfs betroede Raadgivere, opholdt sig i Hamborg.

ziilethen nirgendtz hin, dan das im Römiskem Reich friid vndt Rue wiiderum gestiifted vndt dii deudtske *Libertet* in geiist vndt weldtlichen sachen Erhalten werden konthe, Ob dan Sein heer dahin zu *disponiren* Seii, dass er zu bezeiigung solcher Christelichen *Intention* den Nydersexiisken kreiidtz *totaliter* kuiitiiren zu kuiitiren (!), daa man dii keysserlichen vndt *Ligistischen* auch dahin *Disponiren* konthe.

Da nun Selbiger *Saluius* den vergleiich, so sein heere mit dem Churfursten von Saxen getroffen, auff den Niidersexisken kreiidtz auch ziien wiil, So soll im *demonstrirret* werden, dass der Churfurst im Niidersexisken kreiidtz nichiess zu ordnen hatt Ohne *consens* dessen glydmassen; derselbige kreiidtz hatt zuaar den leiibziiger sluss ¹⁾ mit beliibett, wan der Churfurst sich hinwiiderum denselben zu helffen versprechen wurde, welchess noch nit geskeen.

NB. Der leiibziiger Sluss meldet zuaar, dass man bei fremden *Assistens* zuchen muchte, aber nit dass man sich unther ihrem *Iugo* geben solthe, wii ess sich itzo ansehen lessett.

Auff frii: den 20 *Febru: Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: Friiderich gunther zu handen.

4.

Omtr. 21. Febr. 1632.

Til Frederik Urne.

Kongens Rejse til Skaane er indstillet paa Grund af Tøvejr; der skal sendes Bud efter Frederik Urnes Broder. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skalltt lade dennom vide offuer i Skaane, att ieg for dette tueder haffuer indstillett min reise, och Christoffer

¹⁾ Om Leipzigermødet i Begyndelsen af 1631 og de der af Protestanterne vedtagne Bestemmelser se Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. 1629—60 I, 186 f.

wlfeld skall Strax Sende bud thill din broder ¹⁾, att hand sig med dett første hoes mig skall indstille ²⁾.

5.

28. Febr. 1632.

Til Rigsraadet.

Den svenske Konges Forlangende at overtage Ledelsen af den nedersachsiske Kreds er Aarsag til Rigsraadets Sammenkaldelse, da dets Betænking i denne vigtige Sag er fornøden. — *Geh. Ark.*

Aarsagen, at uy Riigenss Raad udi en hast til oss haffuer ladiid kalle, Er denne, At kon: y Suer: ued syn *General* lutenandt Paudessen uorris Elskeliige kere Søn Prindtzen nogle sager *proponerit* haffuer, som vdaff stor *Importantig* erre, Som vdaff samme *Generals memoriall* er at fornemme ³⁾, vdi huilckid befindiss, at kon: y Suerrig begerer at føre *Directionen* udi den Niidersexiske kreiidtz och sa *per consequens* lade affodre ded ringe folck, Som uy haffuer udi førstendommen, huilckid uy h: k: uel kunde lade passere, saframdt oss icke stod udi ueyen, forst at man *directo* handlede ymod alle *constitutiones Imperij*, 2. daa kunde man aldrig komme til nogen werffuing, man skulle først haffue h: k: *consens* dertiil, vdenat man strax uille haffue h: k: paa halssen, Huorfor oss siiniss høieligens fornøden at uerre, at uy udi tyde haffuer uorriss sag udi god acht, y sonderlighed menss h: k: *Intentiones* och *Affection* till oss nocksom bekendt Er.

¹⁾ Den af Frederik Urnes Brødre, som hermed menes, er Jørgen Urne, som da var Lensmand over Christiansstads Len. Den Formodning ligger nær, at Kongen har villet tale med ham om at overtage det siden Jørgen Skeels Død i Juli 1631 ledige Embede som Rigsmarsk; i hvert Fald varede det ikke længe, inden Kongen indstillede ham til Embedet, s. Brevet af 5. April Nr. 15.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 21. Febr.

³⁾ Om de af Generallieutenant W. H. v. Baudissin til Prins Christian i Holsten overbragte Forslag fra Gustav Adolf se Fridericia, Danmarks ydre pol. Hist. 1629—60 I, 223 f.

Hvad nu Riigens Raad derudi Siiniss at kunde skee dette konnigrige til seckerhed, friid och languaarig welstand, ded uil ycke allene *tracteris secretamant*, mens ochsaa vdi en yll uden forsømmelse, Huorfor Riigens Raad oss derpaa derriss vnderdanige betencken skall lade uyde, Saat man vdi tyde kan *gørre preparatoria* bade udi en och anden made, Saatt uy inted offueryliss. *Valete*. Aff køben: den 28 *febru*: Anno 1632.

Christian.

Udskrift: Danmarckiss Riigiss Raad til hande.

6.

29. Febr. 1632.

Til Frederik Urne.

Befaling om Vogne og Folk, som skulle følge med Kongen¹⁾ paa en forestaaende Rejse. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog*.

Der skall bestillis bønderheste paa Fredag²⁾ morgen thill att Spende for disse efterfølgende vogne.

For de tuende Store kudsker, som der kand Sidde fire personer paa.

For de tre Rustuogne, som kom nu sidst fra Kiøbenhaffn.

For de Postuogne paa Kiøbenhaffn, Kroneborgh och Frederichsborg, som ere fem.

For den wogn paa fire personer, Som i fior bleff forandrett.

For dend Hamborger kudsk.

For Badskerens vogn.

Och skall der Strax bestillis lige saa mange heste paa veien hen ad Korssøer.

Oberskencken³⁾ Selff fierde skall følgis med.

Kammertieneren⁴⁾ och fyrbøderen och ingen flere, som pleier att skee.

¹⁾ At Kongen selv skulde rejse med, erfares at en Randbemærkning i Kopibogen.

²⁾ d: 2. Marts.

³⁾ Niels Krabbe.

⁴⁾ Søren Terkelsen, senere Tolder i Glückstadt.

Skredderen ¹⁾ Allene.

De tuende Smaa Edellknaber ²⁾, Hans Tibold ³⁾ skall bliffue hoes Staldmesteren ⁴⁾.

Badskeren ⁵⁾.

Lauris herrekock ⁶⁾, som møder udi Roskilde, och skall hannom folck thillforordnis.

Køckenskriffueren med en dreng.

Keldersuenden med en dreng.

Dend Tydske *Secreterer* med en dreng.

Fire Drauantere.

Tuende Trommetere.

Wogenmesteren Selff thredie med wogensmøreren.

Foræren ⁷⁾ Selff anden.

Disse alle skall attuaris, att de ingen Sløer ⁸⁾ tager med sig, Saa som dett ellers *Ordinarie* skeer.

Kiøbenhaffn dend 29 *Februarij Anno 1632* ⁹⁾.

¹⁾ Ernst Møller.

²⁾ Hugo Lützwow (f. 1617 † 1693, Seehusen, Optegnelser om Lyngbygaard og Gjerdrup Hovedgaarde samt Gimlinge Kirkegods S. 96 f) og Christian Rab.

³⁾ Hans Diepholt v. d. Rothfelser blev 1637 Hofjunker og 1645 Jægermester. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 128. 150. Ifald den almindelige Angivelse, at den sidste Greve af Diepholt døde 1585 (J. F. Pfeffinger, Historie d. Braunschweig-Lüneburg. Hauses II, 581. Zedler's Universal Lexicon VII, 844 f. Kneschke, Neues allg. Deutsches Adels-Lexicon II, 482), er rigtig, maa Hans D. høre til en anden, ikke grevelig Linie af Familien.

⁴⁾ Johan Barnekov.

⁵⁾ Vistnok Kongens Livbarber Kort Arendtstelt, som han kaldes i Rentemester-Regnskaberne, eller Arndts, som han kaldes i Hofmønsterskrivernes Regnskaber og i Hofrullerne. Han var ansat i Kongens Tjeneste fra 18. Decbr. 1631 til sin Død i Juli 1633, men Dagen angives forskjellig, idet Rentemestrenes Regnskab 1633—34 har 9. Juli, medens Hofmønsterskriverens Regnskab 1632—33 har 6. Juli.

⁶⁾ Vistnok Lavrits Jensen Mundkok.

⁷⁾ Hoffurer var Joachim Waldburger. Som Slotsfoged paa Kjøbenhavns Slot forekommer han ofte i Leonora Christinas „Jammers-Minde“.

⁸⁾ ∅: Skarnsfolk.

⁹⁾ Modtaget paa Frederiksborg samme Dag.

7.

4. Marts 1632.

Til Biskop Morten Madsen.

Fru Kirsten Munks Andragende kan ikke bevilges. Rhingrevens Ed kan ikke klare hendes Sag; han er i Sverig idømt en Bøde for at have paalejet Prinsen noget. — *Geh. Ark.*

Wdaff Ederss oss tilstillede zeddel haffuer uy fornømid, huissom frue kyrsten oss haffuer turdt anmode, Huortill Lydid er att Suare, Aldenstund uy erre uiss paa, At ingen udi dette Riige findiss yblandt Aadell och wadel, Leeg eller leerd, Som gud for Øiien haffuer och meener oss och derriss fedderne land med troe, skal Raade oss Sliigdt at beuilge, som oss anmodiss, Eptherdi ded worriss *Reputation*, Naffn och gode Riichte uille uerre forklennerligdt.

At frue kyrsten sig indbilder, At eptherdi hun vd aff Enhussen¹⁾ haffuer erfahrid, Riingreffuen med syn Eed *super propriam turpitudinem* hinder at haffue *exuserit*, ad altiing dermed Er slettiid, ded uyl inted gaa an. Ty huer Erlig man nocksom bekendt er, huoruidt sligge Eeder *Estimeris*, dertilmed Er den letferdige fuuel vdi Suerrig for en Siidden Rett gaid en dom Offuer, at hand skal bøde 40 ƒ for Løiien, Som hand uorris Elskelige kere Søn Prindtzen paaløied haffuer²⁾.

Paa Anderskou den 4 *Martij Anno* 1632.

Christian.

¹⁾ Mauritz Herman v. Oynhausen, en Tid lang Oberstlieutenant i dansk Tjeneste.

²⁾ Om Rhingreven Otto Ludvigs Fornærmelser mod den udvalgte Prins Christian V se Holberg, Dannemarks Riges Hist., 2. Ed., III, 576—80. Adlersparre, Historiska Samlingar III, 148. Christian IV's egh. Brev til Fr. Günther af 1. Marts 1630. Paa dansk Foranledning indstævnedes Gustav Adolf ham til at møde for sig eller i sin Fraværelse for det svenske Rigsraad. Sagen trak ud fra 1629 til Efteraaret 1631, og i en Skrivelse fra Christian V til Gustav Adolf af 23. Januar 1632 omtales den Dom, som det svenske Rigsraad har fældet over Rhingreven til 40 Mrk. for ubevislig og usandfærdig Diffamation og ærerørigt Angivende. Svenske Akta. Geh. Ark.

Udskrift: *Superintendenten* Offuer Aarss Stiicht tiil hande.

8.

Omtr. 27. Marts 1632.

Til Frederik Günther (?).

Optegnelse angaaende forskjellige Sager Hertugdømmerne vedrørende (Forsvarsvæsen, Toldvæsen, Unionen), hvorom der skal tales med den gottorpske Kansler, hvem der skal loves 1000 Rdl. i Tilfælde af gunstigt Udfald. — Skrevet med Blyant. *Geh. Ark.*

Myt dem gottorpsken Chanseler zu Reeden:

1. Dass Souern der hertzog dy festung Christianpriiss vndt andere Örter zu *defention* dess landess mit wiill bawen helffen, So bin Ich fydtlich (!), dass dy *offisirer*. So dy plectze *Commandiren* Sollen, dem herdtzogen Sowoll als mihr sollen beeiidigett Sein.

2. Dy zolsache betreffende, daruon muss Riichtigkeit gemacht werden beii kunfftigen landtage, daa Ich, ob godt wiill, alhii wiil zustelle Sein vndt itzliche Reixx Rethe mit mihr bringen, So ausfuhrlich dess *Securses* halber, So disse orther von dem Reiiiche zu Eruarthen haben, Soll *Concludiret* werden, Souern man dessen versiicherdt ist, dass der herdtzog Sich darein *Accommodiren* wiill.

3. Dem Chanseler Sollen 1000 Reixdaler versprochen werden, daa diss werck Eiinen gewunsketen *effect* Erlangen wirdt.

NB. Dess hertzogen beste lender lygen hinter der Eiider ¹⁾).

9.

30. Marts 1632.

Til Frederik Günther.

Han faar Befaling til snarest at begive sig til Kjøbenhavn for derfra at rejse til Haag, hvor han skal forblive til Mortensdag. Han skal udarbejde et Chifferalfabet. — *Geh. Ark.*

¹⁾ Paategning med Fr. Günthers Haand: 27. Martij 1632.

Weil dii zeiihen Siich Etwass wunderlich ansehen lassen, vndt muglich in dissem Sommer Selssame *consilia* fohrlauffen muchten, So man beii zeiihen in acht nemmen muss, Alss sollestu deine gelegenheit darnach Riichten, dass du dich biiss auff kunfftigem Martiini ihn den haag auffhalthen könnest vndt alda mein *Interesse* in acht haben.

Zu welcher Reiisse du dich mit dem Ersten *Accommodiren* Sollest vndt *Recta* von hinnen nach kopenhagen dich verfühgen, diine gelegenheit ahnzustellen, dass du mit dem ersten zu lande dich nach dem haag verfühgen kanst¹⁾. Immitlerueiil Sollestu Eiin *Alphabet* machen auff weiisse, wii diss beiegefugtess ist, welchess auff dii Sachen, So alda muglich fohrlauffen konthen, Soll *dirigiret* Sein

Der kosten halber Sollestu dich alhii kegen mihr dich Erkleeren, wohnach Sich dii zollener in den Ohresundt zu richten haben können.

Auff haderssleff den 30 *Martij Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: Frederich Gunther zu handen.

10.

4. April 1632.

Til Frederik Urne.

Om Udrugning at Æg i Høuseovnen paa Frederiksborg; om at sætte Ruser ud i Søerne ved Frederiksborg og Kjøbenhavn og anbringe de Fisk, som fanges, i Damme. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skall befale hans Pedersøn²⁾, att hand legger 400 Egh udi offnen och vare dem uell med warmen, saa som

¹⁾ Han kom dog ikke saa hurtig afsted. Hans Instrux er af 16. Maj 1632. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. 1629—60 I, 206. 1. Maj fik han udbetalt 200 Rdl. til sin Rejse. Rentemesterregnsk. 1632—33 (i Rentekammerark.).

²⁾ „Kgl. Maj's Tjener i den gamle Dyrehave“ kaldes han i Frederiksborg Lens Regnskab for dette Aar (i Rentekammerark.). Han havde med Fjerkræet at bestille.

ieg hannom dett uiist haffuer¹⁾. Samme hans Pedersøn skall med fiskeren, som pleier att fiske paa Søen ued Frederichsborg, Sette Ruser paa alle de steder, som der pleier att Staa ruser; fisken, som fangis derudi, enten de ere Smaa eller Store, undertagen Aaell och Aalckuaber, dem skall hand Sette udi dend dam ued dend lille lade-gaard, dersom de pleier att Sette dem udi.

Fiskmesteren skall du befale, att hand udi de Søer ued Kiøbenhaffn skall Sette saa mange ruser, som der kand Staa udi, och lade en fisker ware der paa; Fisken, som derudi fangis, skall settis udi dend dam, som ligger udi haffuen ued Kiøbenhaffn hen ued wandkonsten²⁾.

Du skall skriffue hannom thill, som warer haffuen, att hand skall følge fiskeren, naar hand røgter ruserne. *Vale.*

Aff Odensee dend 4 *Aprilis Anno* 1632³⁾.

11.

4. April 1632.

Til Rigsraadet.

Kongen foreholder Rigsraadet, at det er nødvendigt, at der træffes Foranstaltninger til Landets Forsvar, da man maa være forberedt paa Angreb fra Sverig. — *Gch. Ark.*

Propositio 1.

Danmarckiiss Riigiss Raad ued siig Nocksom at Er-rindre, At uy dennom paa vnderskedtlige tiider Om festin-gerniss *Defect* at *Remediare* Errindriid haffuer, huorued dog Endomstund inted er giirdt, Huorfor høiieligenss for-nøden Er, At festingerne med ded første saledis foruariss,

¹⁾ Om Christian IV's Udrugningsovne s. Th. Bartholini *Historiarum anatomicarum rariorum* Cent. III et IV S. 197 f.; Cent. V et VI S. 213 ff. med Afbildninger. (Stykkerne ere meddelte paa Dansk i O. Wolffs *Journal f. Politik, Natur- og Menneske-Kundskab* 1827, II, 216 ff. og 1828, I, 113 ff.) O. Wormii *Epistolæ* S. 83 ff. 87 f. 91. Christ. IV's egenhænd. Breve af 5. Febr. og 26. Juni 1630.

²⁾ Jvfr. Friis, *Samlinger t. Dansk Bygnings- og Kunsthist.* S. 47.

³⁾ Modtaget paa Frederiksborg 7. April.

at man disse Riiger och lande ycke setter udi den *Laborint*, Som man dem Sa snart inted kan hielpe aff med ygen. Saoch gørre al uorriss yderste fliid tiil, at disse Riiger och lande med gud den Alsommechtigiss nadige hielp och Biistand kan settiss udi Ett *Defentions* werck.

Worriss Naboerss gode *Affection* ymod oss er al werden bekendt, huilcken oss billigen til større *Vigilans*, End som uy endnu formercker, skulle *critere*.

Och om man Skøndt uyl forreuende, At formuen er inted udi landid, landiid ded kan ded inted taale, med andid sliigdt mehre, daa er derymod at *Considerere* uorriss Naboerss uylkor, Som med Sa languarig kriig haffuer uerrid *grauerit* Och alliigeuell Saa uylligen hielpper derriss herre, huoraff dennom dog eller Riigid ganske ingen gaffn eller gode kan tiluoxe udi nogen maade.

Wii ma uerre uyss paa, at enten ded gaar kon: y Suer: uell eller ylde, ða haffuer uy Stor arsag til, att uy Seer oss uell for.

Huad for Aarsag kon: y Suer: Søgte tiil oss for faa Aar siiden, ded er Riigens Raad nocksom bekendt, Saat derpa er inted att thuiiffle, at h: k: inted siiger oss lenge tiil, førend hand griiber oss an, naar leiligheden sig dertil *præsenterer*. *Valete*.

Paa Otthensegard den 4 *Aprilis Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: Danmarckess Riigiss Raad tiil hande.

12.

5. April 1632.

Til Rigsraadet.

Der skal tænkes paa Midler til at befæste Christianspris og holde Besætningder uden at støde Hertugen af Gottorp. — *Geh. Ark.*

Propositio 2.

Wy haffuer vdaff Riigens Raadtz vnderdanigste Be-
tenckende, Oss udi Roskiild tilstillid¹⁾, forstanden, ued

¹⁾ Rigsraadets Erklæring, dat. Roskilde 15. Nov. 1631, s. Molbech, Christ. IV's Breve I, 470. Jvfr. S. 464. 469.

huad middell dy formen, at Christianpriissis *fortification* kunde Erlange Syn fremgang, Saoch med Nodtturfftige *offisirer* och fornøden *garnison*, och huissom ydermehre dertil kan behøffuiss, Erholliss. Huilcke middell, Eptherdi dy beroer allene paa ded, Som godtziid kan yndbriinge, daa Seer uy inted, hurlediss dii kan enten tiil ded ene eller tiil ded andid tilstrecke. At henge oss friuilligen nogen Nii besuehring paa halssen for ded godtz skiild, ded er inted uorriss leilighed. At *Abalienere* godtziid *totaliter* fraa førstendommid tiil Riigid, ded Seer uy inted, hurlediss ded kan Skee, Och uille Sliigdt med tyden *causere* allehande, Om huilcken leilighed her: aff hol: haffuer hafft Siine gesanter huoss oss nu paa Renssborrig.

Huorfor Riigenss Raad Skall tencke paa middell, hurlediss Man ded best kan anstille, At alting kan gaa Lyderlig¹⁾ till, saat Riigid och førstendommid kan bliiffue udi god fortroen med hinanden. Wy thuiffler ynted paa, At den Alsommechtigste herre och gud Io uell skall *suppeditere* gode og tienlige middell, Naar man derom udi tyde *tracterer*. *Valete*. Aff Othensegaard den 5 *Aprilis Anno* 1632.
Christian.

Udskrift: Riigenss Raad til hande.

13.

5. April 1632.

Til Rigsraadet.

Rigsraadets Erklæring om, hvor stor Hjælp man kan tilsiige Hertugdømmerne til Gjengjæld for den Forpligtelse, de skulle overtage overfor Kongeriget, udbedes. — *Geh. Ark.*

Appendex Propositionis 2.

Wy thuiffle ynted paa, Naar man taler om Nogen *Coniunction* ymellom Riigid och førstendommid, At Io her: aff holsten uiil uyde, Huad førstendommid Siig vdaff Riigid udi all tilfallende leilighed haffuer at foruente.

¹⁾ o: lidelig, taalelig.

Och om Endskøndt tilforn Er giordt Nogiid sliigdt dette Riige och førstendomid ymellom ¹⁾, Saa haffuer uy dog fornomid, at dii udi førstendomid formehner, At *proportionen* pa *securssen* Er ganske wliige, Och *alligerer* wnder-skedtlige *exempla*.

Huorfor derom udi tyde uiil *Delibereris*, huoruydt man førstendomid kan udi dy made tiilsige, paaded at naar man kommer Sammen derom at *tractere*²⁾, at man daa *Re infecta* inted skall Skiillis ad. *Valete. Da: Paa Ottensgard vt in propo: 2.*

Christian.

Udskrift: Riigens Raad tiil hande³⁾.

14.

5. April 1632.

Til Rigsraadet.

Til at dække Omkostningerne ved det Gesandtskab, som i Anledning af Prinsens paatænkte Giftermaal skal sendes til Kurfyrsten af Sachsen, skal Rigsraadet tænke paa Midler. -- *Geh. Ark.*

Propositio 3.

Danmarckiss Riigiss Raad Er Nocksom beuiist, huoruid ded giifftermal ymellom uorris Elskeliige keere Søn Printzen Och Churfursten aff Saxenss datter Epther den Allerhøiestis welbehaag kommen Er.

Huilekid at *complere*, Epthersom loffuid Er, En fornem

¹⁾ Unionen af 1533 mellem Kongeriget og Hertugdømmerne var bleven fornyet og udvidet 1623.

²⁾ Sagen skulde forhandles paa den Landdag, som var indkaldt til at møde i Rendsborg 11. April (Lackmann, Einleit. zur Schleswig-Holstein. Hist. IV, 154).

³⁾ Bag paa Brevet har Kongen skrevet med Blyant: „Hoffmeisterss *Resolution: Affirmat Propositionem, Item huer femte man att opmane, beuilliger 2 pro 100 for syn Persohn. Chanselerens votum.*“ Denne Bemærkning angaar uden Tvivl de i Anledning af Kongens første Proposition af 4. April (Nr. 11) førte Forhandlinger om Midlerne til at forbedre Fæstningerne; jvfr. Kongens Skrivelse til Rigsraadet af 23. April 1632.

Legation med En anseentlig *commitat* hen tiil Churfursten uyl afferdiigis, Som Enten til hest eller uogenss uel stafferit Strax epther Pindtze hellige dage Med *present* tiil Bruden saoch til Brudenss frummoder och andre kan sig begiiffue, uyl anordniss. Huorfor Riigenss Raad Skall tencke paa middel, at samme *Legation* kan komme paa Reiissen ymod forberørte tiid¹⁾. *Vale'te*. Paa Ottensegard den 5 *Aprilis Anno* 1632.

Christian.

15.

5. April 1632.

Til Rigsraadet.

Forslag, at Jørgen Urne skal være Rigsmarsk. -- *Gch. Ark.*

Epthersom denne tiidtz tiilstand vdkreffuer, at Riigenss Maassis Embede, Som Leddig Er, med en bequem och dychtig person forsiuniss, Och wy formener Iørgen wrne²⁾ tiil Samme bestilling at werre tienlig, Seer hannem och Nadigst gerre (!) dertil at bliiffue brugdt.

Saaframdt nu Riigens Raad Erachter hannem dertiiil at kunde brugiss, Skall dette uorriss Nadiste forslaag Riigenss Raad fremdeliss bliiffue *wpreiudicerlig* vdi Riigens Marssis waall, Saa Som seduanligdt uerrid haffuer, med uorriss och uorriss Eptherkommeriss Ia och Samtycke. *Datum* Othensegard den 5 *Aprilis Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: Danmarckiss Riigiss Raad tiill hande.

16.

23. April 1632.

Til Rigsraadet.

Nødvendigheden af at befæste Rigets Grænser fremhæves; Advarsel mod de Farer, som true fra Sverig. -- *Gch. Ark.*

¹⁾ Om Rigsraadets Svar og Udsættelsen af Gesandtskabets Af-sendelse jvfr. Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 234.

²⁾ Se ovfr. S. 4.

Proposition Riigens Raad den 23 *Apris*: pa koldinghuss tilstillid *Anno* 1632.¹⁾

Danmarckis Riigis Raad haffuer nuhmer aff Riigens hoffmeiister, vorriss Chanseler Och Riigens *Admirall*¹⁾ fornommen, huorledis Saagerne tiil Renssborrig erre affløben. Huorfor uy erachte fornøden at uerre, at der udi tyde tenckiss paa middell, at Riigernis grendtzer paa den Siide kån bliiffue dette Riige uden faare.

Om festingernis *Reparation* pa dii Suenske grendtzer, Saoch huer femte man at *Armerc* bleff uell udi Othense nu siist taaliid och for Nøduendig Erachtid, Menss *de modo collectandi* bleff inted *concluserit*, huorfor ded nu heer uil skee, Saframdt Riigiid for wforuarendiss yndfall skall uerre forseckerid.

Den Siide ymod tyssland wiil ued kylerførde, ued Eii-deren och treenen forseckeriss. Huorlediss nu kylerførde med *Christianpris* kan forseckeris, ded haffuer dy offuenbenente gode herrer udi disse dage Erfahrid. Med huad maaner Renssborrig med madelig bekostning kan *fortificeris*, ded haffuer uy Riigens hoffmeiister *Demonstrerit*, huilckid ycke dem alle, som derhuoss uaar, vell behagede.

Suaabested och den ordt, som treenen løbber udi den Saalte Sø²⁾, att *fortificere*, haffuer uy endnu oss inted

¹⁾ Disse tre (Frands Rantzau, Christian Friis og Klavs Daa) havde overværet Landdagen i Rendsborg, hvor Stænderne havde vist sig alt andet end imødekommende mod Kongen. Jvfr. Slange, *Christ. IV's Hist.* S. 750 f. Lackmann, *Einleit. IV.*, 157 ff. Hegewisch, *Schleswigs u. Holsteins Gesch.* 1588—1648 S. 310 f. A. Ipsen, *Die alten Landtage der Herzogthümer Schleswig-Holstein 1588—1675* S. 164 ff. H. Ratjen, *Verzeichniss der Handschriften d. Kieler Universitätsbibl.* I, 66 f. III, 81 ff.

²⁾ Det er ikke ganske klart, hvilket Sted Kongen nærmest har for Øje. Ved Trenes Udlob i Ejder var faa Aar i Forvejen anlagt Byen Frederiksstad, men den laa paa Hertugen af Gottorps Grund, Stapelholm, og det kan derfor ikke være den, der her sigtes til. Efter Udtrykket i Brevet skulde man næsten tro, at Kongen har betegnet den nederste Del af Ejder, ofter Trenes Udlob i den, med Navnet Trene; men selv denne Antagelse vilde ikke fjerne Vanskeligheden, da ogsaa Land-

Resoluerit de modo, Menss uy erre uiss paa, at begge steder med maadelig bekostning *fortificeris* kan, dette Riige, nest gudtz hielp, till en mechtig forseckering. Huicke berø[r]te pladtze med den Allerhøiestis biistandt Paa et Aarss tiid med 100 tussind daler kan bliiffue bragdt vdi Siin *defens*.

At nu sliigdt vden nogen forhaaling bliiffuer saat uli werck, Er høii nødvendig, y huad ded och skall koste, ded lerrer oss ded *intersiperede* breff til *Saluium* ¹⁾, der uy dog h: k: aff Suerrig til sligge tancker ganske yngen Aarsag giiffuid haffuer.

At nogen uille siige, Iaa der er nu gesanter hen huoss kon: y Suer:, med huiiss anbringen hand sig uel *centerer*, Sa er derymod at achte, at k: y Suer: skøndt haffde *Auis* udaff samme *Legation*, førend samme breff til *Saluium* Er afferdigid ²⁾.

Huorfor Riigenss Raad vnderdanigst derris betenckende skall laade wiide, huorledis wy oss best for Samme herriss wrolliige *Intentiones* kan forseckere, *Nam periculum est in Mora. Valet.* Paa, koldinghuss, *ut supra*.

Christian.

Udskrift: Danmarckiss Riigiss Raad tiil hande.

skabet Ejdersted hørte til den gottorpske Andel. Medens Kongen taler om to Steder, han vil have befæstet, Svabsted og Stedet ved Trenes Udløb, hedder det i Rigsraadets Svar af 29. April (Orig. i Geh. Ark., Rigens Raads Breve, Fasc. 48) blot „den Ort ved Svabsted, som Trenen exonerer sig udi Søen (om samme Sted tjenlig er til at fortificere og til Søs kan undsættes)“.

¹⁾ Blandt Rigsraadets Breve fra 1632 (Fasc. 48) ligger en „Copia udaf Kongen af Sverigs Missive Salvio tilskrevet, som blev interciperet“. Dette Brev er dat. 31. Marts 1632 og er trykt i Arkiv t. upplysn. om svenska krigens o. krigsinrättningarnes hist. I, 586 f.

²⁾ Instruxen for de danske Gesandter Tage Thott og Christen Thomesen Sehested, som sendtes til Gustav Adolt, er af 18. Marts 1632, men allerede 29. Febr. havde Christian IV underrettet den svenske Konge om, at han vilde sende Gesandter til ham. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 226.

17.

24. April 1632.

Til Rigsraadet.

Forsikring, at Christianspris Fæstning ikke skal komme fra Kronen, før den paa Befæstningen anvendte Bekostning er erstattet; men Kongen vil ikke paatage sig videre finansielle Forpligtelser, hvorfor Rigsraadet maa love at yde det fornødne Tilskud. — *Geh. Ark.*

Wy kunde danmarckiss Riigiss Raad Nadigst inted forholde, At uy dennom paa worriss och worriss Eptherkommeriss koninger vdi danmarckis uegne, Som vdaff uorriss *familië* erre, forsickere wille, At den *fortification* Christianpriiss med dessen vnderliggende godtze inted fraa danmarckiss krone komme Skall, førend den derpaa anuendte bekostning med syn Rente och Rente paa Rente kronen erlagdt bliiffuer.

Dog uille uy oss och worriss Eptherkommere Inted til nogen wiider Enten *Ordinarj* eller *extraordinarj* vdgiufft uerre forbunden, End som ded købte godtziss yndkomst sig kan Strecke.

Huorfor Riigenss Raad Skall tage Iordbøggerne for siig Och derepther gørre Ett offuerslaag fraa ded høiieste yndtil ded ringiste, huad tiil festingens forseckering hører, Och oss den tilstille, derhuoss derriss forseckering, At samme festing vdi tyde Skall bliiffue forsiunid med folck, *Viueres*, krud och lod, med huiss andiid dertill fornøden Er, wdi betrachtning, at uy oss Och worriss Eptherkommere for ded godtz skiild inted *Onus* achter att laade paa halssen. *Valete.* Paa koldinghuss den 24 *Aprilis Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: Danmarckiss Riigiss Raad tiil hande.

18.

18. Maj 1632.

Til Frederik Urne.

Staldkammeret ved Sparepenge skal nedbrydes, nogle Ellepæle tages op af Vandet og en Grøtt graves i Haven ved Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Slodzherren paa Frederichsborgh

Skall lade nedertage dett hus ued Sparpenge, som Staldkammeret pleier att vere udi.

Hand skall lade slæbe paa landet de elle pæle, som haffuer leien udi wandet ud med vrtehaffuen.

Dend ene grifft udi haffuen, som er nest broen, skall graffuis igenom imoed Søen, och iorden, som der ud-graffuis, skall leggis op imoed muren, dersom dend fiele bro gaaer op. Frederichsborgh dend 18 *Maij* 1632¹⁾.

19.

29. Maj 1632.

Til Frederik Günther.

Om en Fejl i den benyttede Chifferskrift, om det russiske Gesandtskab, om Kongen af Polens Død og om Hamborgs diplomatiske Forhandlinger i Haag. — *Geh. Ark.*

Den zettel, So du mihr auff fride: zur *proba* zuge-stellet²⁾, habe Ich durchgesehen vndt dii *faute* darein gefunden, das du 65 vndt 69 gebraucht, so in meiniem *formular* nit zu finden, welchess wiil in acht genommen werden, Skiicke diir derohalben deiinen zettel wiider zu, zu Erfaren, ob dii ziifferen *ex errore* darein gekommen seindt, ober ob sii auss meinem vergessen Seindt, Ich hatte sii diir auff glyckstadt zu nachgeschicket, aber der botte kam zu spette.

Dii Muskouitersken Phleegelss seindt vber 90 persohnen Noch alhii starck, können zu keiner *tractation* kommen, weil Sii ihress herren *titell* allemahl meiniem *preferiren* wollen, welchess ihnen doch von keinem *Potentaten* Nachgegeben wiirdt³⁾.

¹⁾ Modtaget samme Sted og Dag.

²⁾ Her er Tale om den Chifferskrift, som Kongen 30. Marts havde paalagt Fr. Günther at udarbejde til Brug under hans Ophold i Nederlandene (se ovfr. Nr. 9).

³⁾ Om dette Gesandtskab, der løb frugtesløst af, se Slange S. 763. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 197 f. Brevet Nr. 21 i det Følgende. Allerede 28. April var det kommet hertil, thi fra

Der könich in Polen hatt sich an dess keiiserss gesundtheit in vngeriskem weiin todt gesoffen, vndt saget man, dass dii Polen Leopoldum wiiderum Erwehlen wollen, *quod ego non Credo*, dan ihre *Affection* zu dem hause Östereich ist mihr woll bekandt.

Der hamburger *actiones* in den haag Solstu woll in acht haben vndt mit allemahll daruon *Auisiren*. Ich hoffe, ob godt wiill, vhm dreii wochen nach *Dato* disses zu glyckstadt zu sein, wass *interim* passirett, dass hastu mihr daa zu *notificiren*. *Vale*. Auff kopenhagen den 29 *Maij Anno* 1632.
Christian.

Udskrift: Friiderich Gunther zu handen¹⁾.

20.

11. Juni 1632.

Til Karen Sehested.

Om en forestaaende Rejse af Kongens Børn til Hørsholm. —
Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.

Kerre karren, Eptherdi Børnen tilkommende løffuerdag²⁾ Skall herfraa henad hiirssholm, Och du Nu paa Onssdag reisser herfraa, Saa skaldtu ymidlertiid laade fii derris tøy Sammen, førend du drager herfraa, Saatt dy paa forbenente dag kan komme herfra Diidhen. Och eptherdi dy yekun paa en Stackiid tiid bliiffuer Sammestedt, daa skall ynted mehre aff derriss tøy tagiss med derhen End ded, Som dy haffuer mest Nødigdt. Och skaldtu strax laade gørrre Ett offuerslag paa wogne, som tiil derriss tøy att fliitte fornøden kan uerre, paa ded lenssmanden sig derephter kan Rette.

Paa friderichssborrig den 11 *Iunij Anno* 1632.

Christian.

den Dag gaves der i Følge Rentemestr. Regnsk. 1632—33 Kongens Skytte Jørgen Jørgensen Kostpenge for at skyde Fugle og Vildt til de russiske Gesandters Fornødenhed.

¹⁾ Paategnet med F. Günthers Haand, at det er modtaget i Amsterdam 24. Juni,

²⁾ 16. Juni.

Udskrift: Hoffmeistrinden Fru karren Sested till Hande.

21.

17. Juni 1632.

Til Frederik Günther.

Kongen ytrer sin Misfornøjelse med den nederlandske Resident Karl v. Cracaus Optræden, bl. A. over at han har taget flere anholdte hollandske Skibe under sin Beskyttelse. Det russiske Gesandtskab er rejsefærdigt. — *Geb. Ark.*

Hiibei hastu zu Emphanen, wass *Carll v: Crachou*¹⁾, *Nomine Statuum*, dess Erhöethen zollen wii auch der hamburger halben Endtlich zur andtwordt geworden, daneben wass selbiger v: *Crachou* eben *in Agone Comifiarum* (!) durch seiinen diiner dem Chanseler friissen vnuerslossen zuge-skicket

Woraus dess v: *Crachou* fohrnehme *qualiteten*, vnter freunden vndt benachbarten zu *Negotiiren*, Sonnenklar Erhellett, welchess du Seiinen *Principalen*, *data oportunitate*, kanst wissen lassen.

Daa Selbiger v: *Crachou* der herren Stathen *Resident* vndt zugeleich der kauffleuthe *Mansipium* verbleiiben soll, daneben Seiin *Interesse* Ihn ieder skiff, So ost oder westwerdtz Siigeldt, haben Soll, So werden Sii wehlich Nudtzen, Sondern gross verwohr von Seiiner *præcens* alhii haben.

Disse tage Seindt vnterskiidtlliche hollandtske skiiffe Eingebbracht, So mit verbotten holdtz gelaaden, wii auch Eiin, so von dem *Admirall* wiind Eingeskickett, welchess Er Ohne zolsettel gefunden, welche alle der v: *crachau* vnter seiine *protection* genommen, vnangeseen, Man ihm *præsentiret*, dass Er von den vber yhnen gesprochene wrtheill, *Durante Iuridica*²⁾, *appelliren* muchte.

1) Generalstaterne havde i Foraaret 1632 udnævnt ham til deres Resident i Danmark; tidligere havde han indtaget en mere underordnet Stilling som Kommissær i Helsingør. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 205.

2) o: under Herredagen (Ducange).

Dii Muskouiterske gesanten ¹⁾ seindt nu godt lob zu reiissen fertig. Sii konten sich nit auff Ein skiiff zusammen vergleiichen, Sondern man hatt mussen ihnen dreii Skiiffe verschaffen, dass Eiin Iehlicher Sein Skiiff bekommen. Wass ihnen zu andtwordt gegeben, dauon findestu *copiam* hiibeii.

Kopenhagen den 17 *Iunij Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: Friiderich Gunteren zu handen ²⁾.

22.

19. Juni 1632.

Til Jørgen Urne.

Kongen tilstiller ham sine Anklagepunkter mod Kirstine Munk, hvilke hun ikke har besvaret, for at han, hvis hun paa sin Rejse i Jylland til sine Venner beklager sig over sin Skæbne, kan kjende Sagens sande Sammenhæng. — *Kgl. Bibl.*

Eptherad uy nu Nadigst pa Otte Marsuiin Och Axell Aarenfeldtz ³⁾ vnderdanige och flitige anfoddring tillat haffuer, At fru kyrsten Nogle aff siin wenner udi Iudtland Ma besøge, yblandt huilcke du est med begreben, Saa Eptherdi oss hinders *complexion* er bekendt, saat hun snaardt glemmer ded, man gør hinder tilgøde (!), Och mueligt ymod hinderss wenner med Ønckelige *Miiner* Och uel stafferede løiien Syn Seelf forarsagede Sørgelige tilstand wiil beklage, dermed oss at *Denigrere* Och wdraabe Och dennom hinderliistig wiiss Indbylde, hinder att uerre sked forkordt, Huorfor uy dig herhuoss dy puncter, huorudi uy fru kyrsten beskiilder, tilskicker ⁴⁾, Som uy hinder udi

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 18. Af Rentemestrenes Regnskab 1632—33 ses, at Gesandterne endnu vare her d. 19. Juni, da der leveredes Kongen til Foræring til dem Guldkjæder og Kontrafejer.

²⁾ Modtaget i Amsterdam ^{25. Juli.}

³⁾ Otte Marsvin var en Broder til Kirstine Munks Moder Ellen Marsvin, og Axel Arenfeld var en Søstersøn af Fru Ellen.

⁴⁾ Se Nr. 23.

hinderss Moders, fru Soffi Lyssebet, *D:* hans Myckelssøn, *M:* Morthen, byskop udi Arsstiicht, och *D:* Christens¹⁾ Neruerrelsse Er forreholdt, Iblandt huilcke puncter uy formeener ingen at uerre, Som En Erlig Echte kuiinde Io burde att Suaare till, Som ded siig burde, huortil hun dog ycke Suarede Ett ord, Menss med greeden, hulen Och skriien Suarede till altiing, att hun haffde uerrid gaall, Tiil den Ende, att Om fru kyrstenss mund geraadede udi baagflod, att du daa med dy andre kan uyde, att Løiin Er ingen latiin, Och att uy god føiie haffde, fru kyrsten Ett Sletter lossomendt att haffue bestiildt, End hun paa Boluer Och Rossenuold haffuer. *Valc.* Aff københaffen den 19 *Iunij Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: Danmarckiss Riigiss Maarss tilhande.

23.

19. Juni 1632²⁾.

En Række Anklagepunkter mod Kirstine Munk. — *Gch. Ark.*

Interrogatoria, Huortil frue kyrsten *Directe* skall Suaare Iaa eller Neii:

1. Om Riingreffuen formedelst Siin skyckelighed eller behendighed Erlangede hinderss kundskab, Eller och hun søgte den.

2. Om hun ycke dandtzedede, leegte Iull och giiorde siig lystig med Riin: och andre, menss uy laa for finden och bleff skudt udi Aarmen.

3. Om hun ycke kyssede och klappede Riin:, Naar

¹⁾ Det er ikke usandsynligt, at Fru Sophie Lisbeth er Lisbeth Sophie Rantzau (f. 1587 † 1652), g. m. Hans Lindenov (den ældre). Hans Mikkelsen var Biskop i Fyn, Christen Jensen Hofprædikant.

²⁾ Dette Datum betegner kun Tiden for en af Kongen tagen Afskrift af de Klagepunkter, som ved en tidligere Lejlighed vare forelagte Kirstine Munk. Afskriften er mulig den samme som den, der omtales i det foregaaende Brev til Jørgen Urne.

hand kam til hinder Och giick fraa hinder, *Item* naar hun kunde komme tiil dermed.

4. Om hun ycke Skaar uorris lynkleeder y sønder och gjorde dem tilmaade tiil Riin:, vansiet, uy sielf for lynkleeder haffde mangell.

5. Om hun ycke pa dalum med siine piiger Och folck lod berre Riin: aff hinderss kammer ind udi hans kammer offuer pladtzen och selffuer baar lyssid, saoch hialp hannem udi Seng.

6. Om hun ycke er hiolppen y seng aff Riin:, At ingen vdaff piigerne uaar tiilstede.

7. Om hun ycke haffuer besøgd^t Riin: udi siit vnder-skørdt och Natkiortell, at hand enda haffuer leien vdi Sengen, Och saa bleffuen en Rom tyd allene huoss hannem.

8. Om hinderss piiger bleff ynde huoss hinder, naar Riin: kam til hinder, som dii ellerss uaar waandt at gørre, *Item* om dørrene ycke stercker bleffue luckte paa dii tyder end Ellerss.

9. Om hun ycke Paa dalum tog mit kanterfeii vdaff gulliid, som ded uaar fattid udi, Och siiden Med Prindtzenss kanterfeii Slengde dem tillige henad gulliid¹⁾.

9. Huorfor hun haffuer ladiid lille karren passere med den Snack, hun sagde om hinder, at hun haffde Siiet hinder udi Seng med Riin:

10. Om hun ycke begerede aff hinderss piiger, at dy med hinder skulle bede uorherre, at hand uille vnde hinder Siin hiertenss beghring. *Item* om hun ycke haffuer sagdt, at waar yckun thu Øien luckt, da Skulle man uel See, huorfor hun haffde holdt udaff Riin:

11. Om hun ycke Raadde oss tiil en Smuck piige at antage, som kunde uare paa oss, Eptherdi hun med tyden bleff afflex och Suaag.

12. Huorfor hun Sende Siit tøy henad Suerrig, Oss ganske wadspurd y allemaade.

13. Om hun ycke engang *præsenterede* oss bliisucker

¹⁾ Dette Stykke 9 er tilføjet nedenunder med Blyant og henført med et Tegn efter Nr. 8.

tiilatt betage oss lysten til kuiindfolek pa En Manidtz tiid eller Sex wgger.

14. Om hun ycke haffuer hafft piigerne paa Skiildt-uacht, at uare hinder ad, naar uy eller Prindtzen kam, paded at Riin: distebedre kunde komme udaff ueien, førend uy kam Neermer.

15. Om hun ycke udi Sex vgger laa pa *Crone*: med Riin: vden uorriss forloff och *exerserede* siig udi all *cortisie* med Riin:, *Item* lod trappedørren ymellom sig och Riin: sta aben bade dag och Natt.

16. Om hun ycke om Nattertyde lette uorriss kleeder, Skriifue *contohr*¹⁾ ygenom epther *memoriell* zeddeler och andiid, Som hun hinders karnuther med kunde *Contentere*.

17. Om hun ycke vden nogen fornødenhed udi en Rom tiid ycke søgte seng med oss, yckeheller uille ligge ynde huoss oss, mens satte kraag paa dørren ymellom Oss och Siig.

18. Om hun ycke Sagde til uorriss Elskeliige keere Søn her: wldrich, at hun tackede gud y himmelen, at hun motte drage hiem tiil siit Egiid, hun gaad huercken Siiet eller hørdt oss lenger.

Huilcken udaff forbenente Punter Begeriss att skulle Beuissis, daa wiill uy Sliigdt med leffuendiss folck, Aadell Och wadell, beuisse, Som uy ull skaffe tilstede, Naar behoff gørriss.

Paa københaffn den 19 *Iunij* Anno 1632.

Christian.

Udskrift: *Interrogatoria*, Huorpaa frue kyrsten bør at Suaare, Om hun uyl holliss for En Erliig kuiinde.

24.

19. Juni 1632.

Til **Karen Sehested.**

Om Frøken Anne Kathrines Altergang. — *A/skr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.*

¹⁾ o: Skab, Skrin.

Kerre karren, Ieg haffuer taliid med *D: Christen* ¹⁾ Om frøcken Anniss altergang, du talede med mig Om, Och gaff hannem den beskeen, att frøcken Anne Nu tilkommende Søndag ²⁾ med gudtz hielp skulle gaa til gudtz bord, Huorfor du paa Søndag morgen saa tylig till friderixborrig med frøcken Anne skaldt begiffue, Saatt hun till høiimess kan gaa tiill gudtz bord.

Aff københaffn Slott, den 19 *Juni* Anno 1632.

Christian.

Udskrift: Hoffmeistrinden fru karren Sested till hande.

25.

24. Juni 1632.

Til Frederik Urne.

Om forskjellige Bygningsarbejder paa Frederiksborg og Istandsettelsen af en Mølle sammesteds. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skall thillholde Iørgen Beffuer ³⁾, att hand Strax begynder med dend rendesteen udi Køckenett att legge, saa och att hand Stryger muren ud omkring husett, som befalett er. Ded skarn, som ligger, dersom Rendestenene kommer, dett skall Strax før is ind udi søen, saa att dett intett forhindrer muremesterene.

Hoffmesteren skall erindris om de Stene, som fattis thill pladzen, saa att mand en gang kand faa ende derpaa.

Naer samme Stene leggis, da skall Stenene, som ligger langs muren paa pladzen, ochsaa leggis, som de bør att ligge.

¹⁾ Hofprædikanten Dr. Christen Jensen.

²⁾ 24. Juni. Af Frederiksborg Lens Regnskab for A. 1632—33 (i Rentekammerark.) ses, at Christian IV og Vibeke Kruse kom Lørdag Aften 23. Juni til Frederiksborg, at Frøken Anne Kathrine kom med sin Hofmesterinde den næste Dag, og at de samtlige bleve der til d. 25.

³⁾ Murmester Jørgen Bøgger (el. Bøgger) arbejdede allerede 1622 paa Frederiksborg. Friis, Samlinger t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 254. Jvfr. Danske Samlinger I, 24. Molbech, Christ. IV's Breve I, 390. 401. 460. Han boede i Hillerød i Følge Lensregnskaberne.

Hans Steenuinckell¹⁾ skall thillholdis, att hand dett arbeide, som skall paa Kelderhalsen och gaa op i winterstuffuen, forferdiger.

Smidden paa hammermøllen skall drage hid och thage ded iern udaff køckenett och dett forbedre, dersom dett behoff giøris, och skall muren omkring samme iernuerck huggis udaff Steen och med iern uell foruaris.

Hoffmesteren skall *Ordinere* en muremester, som kand fli *fundamentet* paa møllen, førend bygningen faaer Større skade, som icke med nogle tusinde daler kand *Repareris*, naer søen Siden bliffuer opstøffuett²⁾. Frederichsborgh S: hans dagh 1632³⁾.

26.

28. Juni 1632.

Frederik Urne og Hofprædikanten Dr. Christen Jensen skulle foreholde Hofmesterinden Karen Sehested, at hun ikke maa lade Hofjunkerne have Omgang med Kongens Børn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Huoreffter Frederich wrne och Dogter Christen Sig
skall rette.

Effttersom ieg er attuarett, att Siden denne hoffmester-

1) Hans Steenwinkel, f. 1587 † 1639, virkede baade som Billedhugger og Bygmester i Kongens Tjeneste og beskikkedes 1619 til at være Bygnings-Tilsynsmand ved alle dennes Bygninger. Weilbach, Dansk Konstnerlexikon S. 656. Citaterne S. 658 kunne forøges med Henvisninger bl. A. til Nyerup, Karakteristik af Christian IV S. XI. XV. Molbech, Christ. IV's Breve I, 40. 72. 89. 97. 119. 133. 143. 217. 230. F. C. Lund, Beskriv. ov. Øen Thorseng S. 39. St. Friis, Christ. IV's Gravkapel S. 5—6. St. Friis, Roskilde Domkirke S. 186. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomater. II, 618. III, 99. 108 f. (jvfr. Fortegn. ov. Fuldmægtig A. Petersens efterladte Bogsamling, 1871, S. 70) 207. F. R. Friis, Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 32. 37. 48. 258. 262. 265 (hvor der — med Urette — er gjort Forsøg paa at skille denne Hans Steenwinkel ad i to Personer, hvoraf den ene skulde have været Sten- og Billedhugger og den anden Bygmester).

2) o: opdæmnet.

3) Modtaget paa Kronborg 26. Juni.

inde¹⁾ haffuer verett thill hoffue, da haffuer hun altid udi min frauerelse mesten huer maaltid hafft nogle udaff hoffiunckerne til boers med børnene, Saa och Sted, att de haffuer med børnene gaaet op och neder udi Stuffuen, saa att herremendene haffuer hafft armene om dennom, naer de saaledis spatzeret haffuer, till huilckett ieg Slett intett haffuer bestiltt hende. De tre eldste ere Solde saa dyre, som de kand gielde²⁾, och haffuer med ingen uden med dennom, som de ere offuerladt thill, att thale, huad de andre udaff herremendenis omgengelse lære kand, er heell lett att gette.

Huorfor i hende sligtt skall forreholde, paa dett der skall intett udi min frauerelse anstiftis ett nytt *Collegium* paa hørsholm aff dett selskab, hiemme er; haffuer hun for sin person med nogen att thale, da haffuer hun dertill leilighed nock morgen, middag och afften, naer børnene ere udi skole, saa att hun haffuer intett behoff att lade herremendene løbe neder udi børnenis Kammer, som der sigis thitt paa Frederichsborgh att vere skeett. Att hun skulde thencke, att mig dermed nogett thientt er, att hun kand holde pigerne nogett bedre udi tømnen, end dend gjorde, som for hende var, och *interim* venne børnene till att *Discurrere* med huer herremand, dett thør hun Slett intett thencke, thi der till haffuer ieg ingen hoffmesterinde behoff. *Valete.* Aff Trøggeuelde dend 28 *Iunij Anno* 1632³⁾.

27.

Omr. 4. Juli 1632.

Angaaende et Fad Valle, der ligger i den lille Ladegaard ved Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

¹⁾ Fru Karen Sehested blev Hofmesterinde 31. Juli 1631 og var det til 1634. Hendes Forgængerinde, der omtales længere henne i Brevet, var Fru Anne Eriksdatter Lykke, Enke efter Frederik Qvitzov. Danske Samlinger 2. R. I, 147 f. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 130 f.

²⁾ De tre ældste af Kongens Døtre vare forlovede, nemlig Anne Kathrine med Frands Rantzau, Sophie Elisabeth med Christian Pentz og Leonora Christina med Korfits Ulfeldt,

³⁾ Modtaget paa Bregentved 30. Juni.

Der ligger itt fad fuld med walde udi dend lille Ladegaard, huilckett skall aftappis och Stickis om paa itt andett fad och foruaris, huilckett hoes Frederich wrne skall bestillis ¹⁾).

28.

12. Juli 1632.

Til Frederik Günther.

Kongen giver ham Underretning om sin Ankomst til Glückstadt, om forskjellige Begivenheder i Tydskland, om den kursachsiske Afsending Friedrich von Lebzelter's Underhandlinger samt om Fordelingen af Flaaden. — *Gch. Ark.*

Ich bin godtlob fuhr wehnig tagen Anhero gelanget vndt alles, godt seii gedanckt, ihm ziiimlichem Stande gefunden, der Almechtiger helffe hinfuhro mit guaden. Bei meiner ankomst alhii habe Ich deiiner briffue zuehne gefunden, 'wohrauss ich den zustandt dess ordtz bei diir vernommen habe, dass alda allerhandt grosse *Mutationes* zu vermuhten Steen.

Auss deudtzlandt hatt man disses ordtz wehnich gewiisshheit, Man heldt ess dafuhr, dass *Generall* Pappenheim hydlessem belagerdt habe, wohrhin sich dii Schuedisk *infanterie Retiriret* hatt. Dass hauss kaalenberg hatt Er *Ruiniret* vndt gesleuffett. Von dem kön: in Sueden sagett man, Er habe sich bei Augxburch verskandtzett, vndt leiided mangell fuhr *Viueres*, welches wol durffte allerhandt *Alterationes causiren*.

Dass geldt, so graff Ersten Seliiger ²⁾ haben solthe, dass sollestu seiiner gemahlin zukommen lassen. Leebzelther ³⁾ ist *in transitu* bei mir gewessen, welcher zu

¹⁾ Modtaget paa Frederiksborg 4. Juli 1632.

²⁾ Talen er uden Tvivl om Grev Ernst Kasimir af Nassau-Dietz, Statholder i Friesland, der var falden 5. Juni 1632 ved Belejringen af Roermond. Hans Gemalinde var Sophie Hedevig af Brunsvig, Christian IV's Søsterdatter.

³⁾ Friedrich von Lebzelter, kursachsisk Gesandt. Jvfr. Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 235.

gottorp gewessen vndt aldaa sich radtz Erholett, wii man Eine ahnseendliche Summa geldess in holstein auffbringen konthe, Aber ich halte nit, dass dii holsteinske gelder grosse lust nach dressden haben werden. Selbiger Leebzelther ist auch zu ham: gewessen vndt uhm 300,000 daler angehalthen, So sii dem keysser fuhr dissem skuldig gewessen, vndt dem Churfursten auffgetragen, aber Nichtess erlangen können, weil ihnen der krieg mit mihr So uyll gekosted. Hendrich wiind ist befohlen mit dii grössisten Skiiffen sich nach hause zu begeeben vndt achte middel-messige in dii Sehe bleiiben lassen, wohruon 4 *continue* dii Sehe von der Elbe Nach Noruegen, vndt dii 4 dii Sehe von Noruegen Nach der Elbe halthen Sollen, vndt 4 *ordinarie* von hinnen Nach heilligland vndt dii wesser geen Sollen vndt auff dii dynkercker passen, verhoffendtlich das dii dynkercker Sich etwass Noch bedencken Sollen, dii 8 sollen *continue* alhii *perhimiren* vndt der Reest in Noruegen, auffdass Sii desto Ehe in dii Sehe kommen können, wan der wiinter Nachlessett. *Vale. Datum* glyckstadt den 12 *Iulij Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: Friidericho Giintheren zu handen ¹⁾).

29.

22. Juli 1632.

Til Frederik Günther.

Kongen fremsætter sin Mening angaaende Gustav Adolfs Stilling og Belejringen af Maastricht, giver Oplysning om Forholdet til Hamborg og om Lebzelters Underhandling, omtaler Arbejderne paa Glückstadt samt nogle tydske Forhold og giver forskjellige Ordre. — *Geh. Ark.*

Deiine Skreiben, So du sidderdem geskriben, dass du in Nyderlandt gekommen, Seindt mihr alle zu handen kommen, vndt habe dich auch auff alle geandtuorted.

¹⁾ I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 22. Juli 1632.

Dem kon: in Sueden Seindt meine gesanten ¹⁾ zuar angenem gewesen, Aber von dem friiden nichtess hören wollen, desselbigen konigs *Intention* Skeiinet sehr weilleufftig vndt Schuer zu *practiciren*, dii meiste fursten im Reich hatt er *disgustiret*.

Dii Erliiche Hamburger haben sich kegen ihren bekanten disses ordtz vernemmen lassen, dass ehe sii sich dergestaldt, wii in meinem Skreiben gedacht, *Accommodiren* wolten, So wolthen sii sich liiber den haalss brechen lassen. Deiine Person, sagten sii, wehre den herren Stathen nit angenem, Sondern zu wiideren gewesen, vndt was des diingess mehr gewesen.

Solthe dii belagerung fuhr *Mastricht* nit nach wunsk ablauffen, da durfften sich woll selsam *Humores* Erreiigen. Ich sehe nit, wii dii Stathen den Ordt lange *optimiren* können, dan das kegentheil den Ordt strax wiiderum belageren kan, Ehe sii dii wercke *Repariren* vndt dii festung *Prowiantiren* können.

Dii *Characteren* seindt zu fride: geblieben, weil Etzliige *dubia* darunter, Mussen derohalben wiiderum aussgeskriben vndt mihr bei zeigeren disses zugeskickett werden. Dass der kön: in gross Britannien itzo Niemandt ihm Niiderlandt hatt, dass kan wehnich machen, weil er sich Ihrer sachen wehnich oder Niix annimdt. Dii *Legation* ²⁾, so zu mihr kommen Solthe, wiirdt recht zu passe kommen, daa sii noch Eiin Mohnatt oder zuene aussenbleiibett, dan man diselbe alsdan mit pauchen vndt trummeten Emphangen kan. Rubberdt ³⁾ vermeinet man alhii, Er habe dii ledtzste Ölung Emphangen, vndt sich auff dii ruckreisse begeben. Dii grosse hoffnung, so sii sich auff das Schuediske werck gemacht, skeiinet in den brunnen

¹⁾ Christen Thomesen Sehested og Tage Thott, s. ovfr. S. 16.

²⁾ Uden al Tvivl er Talen om et engelsk Gesandtskab.

³⁾ Robert Anstruther, som i længere Tid havde været Gesandt i Wien, blev kaldt hjem til England i Juli 1632. S. R. Gardiner, *The personal government of Charles I, 1628 - 37*, Vol. I, Lond. 1877, S. 212. 217. 249.

gefallen sein, vndt fuhr dem Phalssgraffuen wbell Erger gemacht.

Leebzelther hatt bei den ham: 10 taussendt thaler Erlangett, daa Er dreimall 100 taussendt zu fodderen gehabdt.

Selbiger Leebzelter hatt viil ansege fersucht vm geldt auffzubringen, aber noch wehnich bekommen können. Alhii finden sich werber genuck, aber der mangel ist beim *Randeus*¹⁾, H: franss karll vndt H: hanss v: holstein²⁾ vermeinen ihren lauffpladtz in der graffskafft Oldenburch vndt Ostfriisslandt zu haben, welchess ihnen mugelich nit angeen wiirdt.

Der Biiskop von Brehmen settzett lustig allesz zu rechte im Stiiffte seiines gefallenss, komdt aber der generell Papenheim wiiderum zurucke, wii ess sich anseen lest, so wiirdt ess mit dem fogell selsam ablauffen, dan dii von Brehmen ihm nit wiider Einnemmen werden.

Dass werck alhii geett godtlob woll fordt, hette disseer wnderlicher Sommer vnss nit in Etwas verhindert, dii hamburger solten mit grosser lust den fordtganck Erfahren haben, Itzunder lessett sich das wetter etwass an, alls wolle Ess noch Sommer werden³⁾. Du sollest deiinen fleiiss anuenden, dass du Eiinen guten kerll bekommen ka[n]st, der woll auff dass Symphoneii oder *Virginall*⁴⁾ slagen kan, So den kinderen auffuarten konth. Der *gaisi* halber kanstu mit ihm *tractiren*, dass beste du kanst, vndt mihr solchess wissen lassen.

1) o: Rendezvous.

2) Hertug Frands Karl af Sachsen-Lauenborg og Hertug Johan af Holsten-Gottorp, en Søn af Hertug Johan Adolf. Begge vare i svensk Tjeneste. Slinge, Christian IV's Historie S. 753. 759. Janus, Lob- u. Ehren-Gedächtniss des Herrn Hannsen, erwählten Bischoffs zu Lübeck, Erben zu Norwegen, Hertzogen zu Schleswig, Holstein etc. 1655. S. 123 f.

3) Ogsaa Jørgen Brahe taler om Sommeren som kold og vaad. Vedel Simonsen, Jørgen Brahe S. 62.

4) Symfoni, Virginal og Spinnet ere Betegnelser for samme Instrument, en Art Klaver. Se nærmere H. C. Koch's Musikal. Lexicon, 2. umgearb. Aufl. von A. v. Dommer, Heidelberg 1865, S. 794. 810.

Du sollest mihr auch fuhr hunderdt reix daler weiiss kniippelss kauffen zu seen, wii der kauff daselbsten felddt. *Vale*. Auss glyckstadt den 22 *Iulij Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: *M: M: Friderico Gu[n]thero*¹⁾.

30.

30. Juli 1632.

Til Frederik Günther.

Om Arbejderne paa Glückstadt. Efterretninger fra Tydskland. Fortælling om Erkebiskoppen af Bremen. Svenske Henvendelser til de holstenske Stænder. — *Geh. Ark.*

Ess Steet Godtlob alhii Noch wol zu, der Almechtige helffe weiiter mit gnaden. Dii wercke disses Ordzt geen heuwer viil besser fordt dan vergangen Iahr, weil dii werckmeiister den kaaiiren (?)²⁾ das gelddt, so sii auff sie emphanen, Ihnen geben mussen, Also dass dii hamburger taglich grosse freude an den fordtgank Sehen können. In ham: vernimbdt man noch nichtess von Ihrer gesanten zuruckomst auss dem Niiderlandt, viil wehniger von Ihrer verrichtung. Dii zeitung auss deudtzlandt lauffen alhii seehr slecht *A parte R: Suctiæ*, vndt skeiinet, dass ess *in cacumine morhj* seii. Derselbiger könich verskandtzett sich staarck beii Niirenberch, an welchem Ordtt man vermeinet wehnich zu leeben Seii fuhr Solcher *Armej*. Der

¹⁾ I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag ³/₁₃ Aug.

²⁾ Mon at forklare af det nedertydske Ord Kai, et Dige? Af Glückstadts Bygnings-Penge-Regnskab 1631—32 ses, at de hollandske Værkmestre Herman Bolten og Peter de Heide i dette Aar foruden andet Arbejde begyndte at opføre en Vold fra Havnen til Rithøvel (et Stykke Land Syd for Rhin-strømmen, der senere indlemmedes i Glückstadt). Efter den endelige Opgjørelse af 17. Septbr. 1633 kostede denne Vold, der var 226 Roder lang, i Alt 25,320 Rdlr. (Bilag til samme Regnskab for 1632—34 Nr. 77). Hr. Fuldmægtig A. D. Jørgensen har henledet vor Opmærksomhed paa disse Regnskaber.

v: friidtlantd soll dem kön: friidensstractation angeboten haben, welche meiness Erachtens nit abzulagen wehren.

Der keysser hatt viil vndt zimliche Staarcke *Armeien* auff den beinen, *ab altera parte* ist woll Eiine zimliche *Armej*, aber dii meiste fursten *disgustiret*, also dass Ess ein wu[n]-derlich ahnsehen hatt.

Der Biiskop von Brehmen sagte nu Neulich zu seiinem Prediiger, Ihr singett den Psalm nit recht: Erhalthe vnss, herre, beii deinem wordt vndt steur dess Baabst vndt tyrcken Mord, daa der Sueden Mord nit dabei gedacht wiirdt.

Saluius Residiret itzo zu Staade vndt hatt diisse tage der landtskafft in dissen furstenthumen vhm *contribution* geskriiben. Paudessen vndt Louhausen haben auch an dii landtskafft vhm dass geldt, So in dii landtkaasten zu behuff der Soldateskaa alhii gesammelt, wolthen zukommen lassen¹⁾, *quod satis est pro imperio*. Ihn der Glickstadt den 30 *Iulij Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: Friderich gutthr (!) zu handen²⁾.

31.

31. Juli 1632.

Til Frederik Günther.

Kongen omtaler Efterretninger fra Tydskland og Forhandlingerne med Generalstaterne angaaende Hamborg. — *Gch. Ark.*

Deiin ledtztstes Skreiiben *sub Dato* den 17 *Huius* habe Ich disse Stunde Emphangen vndt darauss den zustand im Niiderlandt vernommen.

Ess skeiinet, dass dii herren Staten alles dass folck,

1) Kongen har her glemt nogle Ord, men det er aabenbart, at der sigtes til, at General Baudissin og Oberst Lohausen d. 3. Juli opfordrede de holstenske Stænder til at yde Bidrag til den svenske Hærs Underhold. Fridericia, Danmarks ydre politiske Hist. I, 235.

2) I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 17/27 Aug.

So flodorff¹⁾ vndt andere zuwege bringen können, Nötig haben werden, weil der *generall* Pappenheim angelanget. Von Niirenberg ist disse tage dii post angekommen, Aber nichtess von der Suediisker *Armej* gehabdt, *Ex quo concludo*, Es muss so gaar kostelig darmit nit bewandt Seiin. Mugelig, dass dem Sueden auff dii verhoffete *occupation* der festung *Mastricht* grossere *Sperantię* gemacht seii, dan Itzo Erfolgett.

Dass diir dii *copia* dess skreiibens, So an dii herren Stathen abgegangen, dii ham: betreffende²⁾, dass ist der Erliichen Chanseliisten skuldt, dehnen ess befohlen, dass sii diir alles dass; So an dii herren Stathen geskriiben, zuskicken sollen. Miit negester Post will Ich diir Eiin Skreiiiben an dii herren Stathen zukommen lassen, wohrein Ich der von hamburch *Resolution* wrgiiren will, wohrdurch du dich *in illo passu* wiiderum *Authorisiren* kanst. Auss Glyckstad den 31 *Iulij Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: *A M: M: frideric gunter*³⁾.

32.

2. August 1632.

Til Frederik Günther.

Befaling angaaende Forhandlingerne med Generalstaterne om Hamburg. Meddelelse om Trykning af Skrifter vedrørende den hamburgske Strid. Betragtning over Tilstanden i Tydskland. — *Gch. Ark.*

Nachdem Ich diir im ledtzsten skreiiiben wiissen lassen, Ich wolthe diir Ein skreiiiben an dii herren Stathen skiicken, wohdurch du dii hamburger Sache fugelig *Reassumiren*

¹⁾ Om Greven af Flodorp's Hvervinger for Generalstaterne 1632 se Aitzema, Verhael van saecken van staet en oorlogh III, 2, 141. (4to.)

²⁾ Her mangler et Udtryk for: ikke er kommet til Hænde, eller lign.

³⁾ I Følge Fr. Günthers Paategning modtaget i Haag ¹⁰/₂₀ Aug.

kontest. Alss hastu selbiigess skreiiben *cum copia* hiibe zu Emphanen, worauff du Instendich auff eiine *Cathegorische Resolution* drengen Sollest. Ich biin gewiiss, daa der keysser wiiderum Eiinige *Victorię* haben solthe, dii v: hamburch solthen dii herren Stathen mit abskiickung *unmolestiret* lassen, daa dii herren Stathen doch itzo der hamburg wnbilligkeiit *sub spetię aliqua Negotiationis*, dii doch nit gehemmet wiirdt, beiphlichten.

Ich habe dii andtuordt an dii herren Stathen driicken lassen¹⁾ vndt diiselbige in der Stadt²⁾ Spargiiren lassen, welchess dem Burgemeiister fogeler³⁾ verdrossen vndt *Alberto dionis*⁴⁾ gesagett, Er hette im nit zugetrawet, dass er diiselbe anderen vnd niit im Erst Skiicken Solthe. war-auss liichtlich abzunehmen, dass wan fogeler Erst diiselbe in handen bekommen, Sii wehren Niit leichtlich weiiter gekommen. Nun lasse Ich diiss skreiiben⁵⁾ auch driicken zu dem ende, dass Ess der gemeinde Ebenergestaldt soll beiigebracht werden, Auffdass dii bernheuther sich niit *Imaginiren* Sollen, Man lasse ess *studio* auss fuhr(!) fuhr

1) Herved sigtes til: Abtruck Schreibens Dero zue Dennemarck, Norwegen Königl: Maystet an die Hoch: vnd Mogende Herrn Staten General dero voreinigten Niederlanden. Sub Dato Friederichsburg den 11. Junij A. 1632. (4to.) — og: Abtruck Dero zue Dennemarck, Norwegen etc. Königl: May: anderweitigen gnädigsten Erklärung auff der Hoch: vnd Mogenden Herrn Staten General Jüngsthin von deroselben Ordinarij Residenten im Ohresundt allhie vbergebenen proposition. Sub Dato Copenhagen den 23. Junij A. 1632. (4to.)

2) Hamborg.

3) Hieronymus Vögeler, f. 1565, Borgmester i Hamborg 1610, død som saadan 1642. J. A. Fabricius, *Memoriæ Hamburgenses*, T. I, Hamb. 1710, S. 163—209. F. G. Buek, *Genealog. u. Biograph. Notizen üb. die seit d. Reformation verstorb. hamburgischen Bürgermeister*, Hamb. 1840, S. 65 ff.

4) Albertus Dionis eller Dionysius havde tidligere været Møntmester i Glückstadt og benyttedes hyppig af Kongen. Han kaldes urigtig Albrecht Dinessen hos Fridericia, anf. Skr. I, 151.

5) Abdruck Dero zu Dennemarck, Norwegen etc. Königl: Mayt: Schreibens an die Hoch: vnd Mogende Herrn General der Vereinigten Provintzen in Niederlandt. Sub dato Glückstatt den 1. Augusti 1632. (4to.)

dii fögelss Stecken. Dii zeitung auss deudtzlandt lauffen alhii Io lenger Ie Slechter, doch ist nit zu zueiiffueln, der Almechtiger würdt diiselbiigen, So dii *Religion* allein getrevlich meinen vndt nit dass L vndt dass i ausslassen¹⁾, woll getreulich beispringen.

Hiibei hastu Eiin *condolens* skreiiiben, dii greffuid (!) zu Nassau²⁾ zu vberliffuer[n], zu Emphangen. Dass diir dii *copia* dess skreiiibenss an dii herren Stathen dii hamburger betreffende Niit zukommen Ist, daran hatt Niihmandt dan Iohan Braam³⁾ Skuldt, dan er diiselbe von Borneman⁴⁾ Emphangen vndt siich Erbotten sii diir zuskaffen. In denselbiigen dagen Stellete ich dem Reixhoffmeister Eeiin skreiiiben zu, So Ich mit Eiigenen handen an diich geskriiben, Ob Nu dasselbiige zu stelle gekommen, dass mag godt wiissen. Wiill Braahm dii andere sachen, So er zu bestellen auff siich genommen, Niit besser bestellen als dii briiffue, So wird Er wehnig danck verdiinen.

In der glyckstadt den 2 *Augustj Anno* 1632⁵⁾.

Christian.

33.

7. August 1632.

Til Frederik Günther.

Betragtning over Maastrichts Belejring. Kongen omtaler den Tilladelse, han har givet Hertug Hans af Gottorp til at føre nogle af Hertug Frederik af Gottorps Tropper gjennem sit Gebet til Kongen af Sverig. Pfalzgreve August af Sulzbach har anmodet om Kongens Intercession hos Kurfyrsten af Bajern. — *Geh. Ark.*

Dein Skreiiiben *sub Dato* den 20 *passatj* habe ich Emphangen vndt daraus den zustandt der belaagerung

¹⁾ Der sigtes til Ordene Religion og Region.

²⁾ Jvfr. S. 28.

³⁾ Johan Braem, anset Borger og Kjøbmand i Kjøbenhavn. Han var født i Hamborg 1595 og havde før sin Bosættelse i Danmark opholdt sig i Amsterdam, † 1646. Universitetsprogram.

⁴⁾ Philip Julius Bornemann, Sekretær i det tydske Kancelli, f. 1599 † 1652.

⁵⁾ I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 23. Aug. 2. Sept.

fuhr *Mastricht* verstanden. Solthe ess nun mit Selbiiger belagerung noch etwass verweillen, So durfften woll allerli Eiinfallen, So man nit gemeinet hette.

Alhii hatt man wehnig von dem kon: in Sueden, allein dass Er allendthalben bettage angestellet, worauss man Mudtmassett, Er habe Etuass merckeliches fohr, dii zeitt wiirdt Es geben. H: hans von holstein hatt disse tage verlöib bekommen, auff Eiinstendich anhalthen dess kön:, Etzliche *truppen* von her: frii: folck durch mein gebiitt zu zufuhren¹⁾, wass profiit Nun her: frii: in dii lengde zu hoffen, da dass vngeluck den kon: in Sue: treffen solthe, dass er Eiin feilgriiff nach der keiisserlichen krone thete, das giibdt dii zeitt. Phaldtzgraaff *Augustus*²⁾ hatt disse tage an miir begehret, Ich wolthe im Eiine fohrskriiff an Chur Beiieren mittheilen In seiiner sache, So diir woll bekandt ist, vndt *Annectiret*, dass, dass er bei dem kon: in Sueden Eiin zeitlang auffgewartet, dass habe Er Chur Beiieren zum besten gethan. Ob nun Chur Beiieren solchess glauben wiirdt, dass stelle Ich daahin, Aber Seiin begehren an miir kommet miir fohr, alss solthe fohrgenanter Phaldtzgraaff dem wessendt in dii lengde Niit trawen.

In der glyckstadt den 7 *Augustj*³⁾ Anno 1632.

Christian.

Udskrift: *A M: M: friderico Gunther*⁴⁾.

34.

16. August 1632.

Til Frederik Günther.

Kongen giver Ordre angaaende Indkjøb og omtaler den hamborgske Strid. Provsten i Itzeho er bleven afsat fra sit Embede.
— *Geb. Ark.*

¹⁾ Jvfr. Slange, anf. Skr. S. 759.

²⁾ Pfalzgreve August af Sulzbach var forjagen af sine Arvelande paa Grund af sin Tilslutning til Protestanterne. Slange, anf. Skr. S. 744—45.

³⁾ Datum er skrevet to Gange.

⁴⁾ I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 17/27 Aug.

Ich habe deiine zuehne briffue, So den 3 vndt den 7 *Huius Datiret*, Emphangen vndt daraus den Einhaldt wol verstanden, worauff ich dich nit verhalthe, dass du hiibeii So viil der munster, So miir gefellig, wiiderum zu Emphangen hast, worauff gezeiichenet ist, wii viil Ich daruon begehre. Zu Erkauffung selbiigess kniippelss habe Ich *Marsilio* ¹⁾ 821 dl: zugeskiicket, welchess geldt Er Siich versprochen Nach hollandt wber zu machen.

In der ham: sache See ich nit, wass weiiter geskeen kan, dan skon geskeen, weiiter *communication* mit Ihnen zu Phlegen dan geskeen, dass ist gans vnnötig.

Wan dii 139. ²⁾ 62. 37. 24. 32. 34. 29. 17. 33. 19. 21. 19. 18. 22. 29. 23. 29. 18. 19. Erkleeren werden, Mugelich sii werden auff dii von 187 ³⁾ wenich gedencken.

Daa auch dem 86 ⁴⁾ Etwass wiiderligss begegnen Solthe, So wurde 187 nit weiiter *Assistens* von 139 begehren, dan 187 wacker den mantell nach dem wiinde hangen können. Eiisseren kugelen hab ich Niit Nötig, aldiueil Ich daruon wberfliissig auss Noruegen bekommen kan, wii Ich sii begere. Der Probest zu Itzehou, So offentlich geprediigett, Ess seii keiine helle, Ist von Seiiner Pharre abgesetzt, vndt werden Erstes tagess Seiine *errores* in druck aussgeen ⁵⁾. *Vale*. In der glyckstadt den 16 *Augustj Anno* 1632.

Christian.

¹⁾ Gabriel Marselis den ældre, Kongens Faktor og residerende Kommissarius i Hamborg. Han var Fader til Gabriel, Peter og Selius Marselis, der alle tre kom i nøje Forbindelse med Danmark, og Svigerfader til Albert Baltser Bernts, Christian IV's Faktor i Hamborg. Jvfr. om ham Budstikken VI, 706.

²⁾ 139 = Generalstaterne.

³⁾ 187 = Hamborg.

⁴⁾ 86 = Sverig.

⁵⁾ Om Ditlev Meier, Provst i Itzeho, der blev afsat fra sit Embede paa Grund af heterodox Lære om Helvede, se Westphalen, Monumenta I, 1989. Pontoppidan, *Annales ecclesiae* III, 802.

35.

20. August 1632.

Til Frederik Günther.

Chifferbrev, hvori vistnok Meddelelse om, at Kongen vil bruge ham som Afsending til Kurfyrsterne angaaende Elbtolden'). — *Geh. Ark.*

Weil ich mich dess alten Spruchess Errinnere, 64. 20. 24. 18. 34. *in* 23. 24. 21. 36. 36. 29. 34. 34. 20. 24. 34. 18. 19. 23. 29. 16. *Sit* 19. 29. 22. 35. 30. 37. 23. 29. 18. vndt meiiness Erachtenss dass wasser in 230 dermassen 8. 19. 18. 39. 30. 37. 20. 35. 19. Ist, dass wehnig Reiiness darunther zu finden, Alss habe Ich mich forgenommen deiine persohn 13. 56. 42. 40. 45. 47. 42. 55. 38. 49. 42. 61. 55.²⁾ beii dii 40. 45. 54. 57.³⁾ zu gebrauchen, Eiinen versuch beii ihnen zu thun, Ob man sii darhin *disponiren* könne, dass sii in den fohrhim begerthen 8. 34. 24. 27. 27. 35. 25.⁴⁾ auff der 35. 27. 30. 35.⁵⁾ willigen wolthen, aldiuweill du itzo zum besten Solchess verrichten kontest, weiill du itzo 63. 37. 24. 32. 34. 29. 15. 23. 33. 21. biist, dass du ohne gross 16. 37. 24. 15. 22. 19. 33. 21. 11. 33. 17. kommen kanst, wohr du sollest.

Wass du Nun zu solcher verichtung Nötig zu sein Erachtest, dass sollestu miir Erstess tagess wissen lassen, weil du sicherlich ess itzo skreiiben kanst.

Weil nun Solchess 63. 13. 30. 17. 33. 31. 21. 22. 22. 33. 22. 19. 33. 17. 34. 29. 23. 29. 23. 18. 17. 17. 29. 23.⁶⁾ ablauffen kan, Alss sollestu Eiin wberslag machen, wass man auff Iehlichem ordt zu Spendiren habe, deiine rechnung magstu auff 11. 45. 54. 61. 41. 42. 57. 41. 55. 248.

1) I de sidste Dage af Februar 1633 afsendtes Fr. Günther til de gejstlige Kurfyrster, bl. A. for at formaa dem til at give Samtykke til Elbtolden. Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 254. 262.

2) Vistnok nogle Ord for: til Tydskland.

3) Kurfyrsterne?

4) Zollen?

5) Elbe.

6) Meningen er vistnok: ikke uden Bestikkelser, eller lign.

55. 38. 54. 56. 56. 42. 61. 41. 55. 55. 38. 48. 42. 57.
 machen. Bei dem *actu* muss der von 121 nit vergessen
 werden. *Vale*. Glyckstadt den 20 *Augustj Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: *A M: M: friderich gunter*¹⁾).

36.

30. August 1632.

Til Frederik Günther.

Han skal klage hos Generalstaterne over deres Orlogsskibes
 Overgreb i Kongens Havne. — *Geh. Ark.*

Dein Skreiben *sub Dato* den 21 *Huius* habe Ich diisse
 Stunde Emphanen vndt Eben zur Selbige Stunde Ist miir
 dess ambdtmanss Eiler wrnen²⁾ Skreiben, So hiibe i zu
 finden, zu handen kommen, worauss der herren Stathen
 Orloffskiiffen *insolens* zu Seen, So sii noch fordt vndt fordt
 in Meinen *porten* vnd haffuen veruben, welchess du an
 gebiirenden Orthern anzubringen in keiin vergess stellen
 solleest, auffdass Solche *proseduren* nit grosse weiitleufftig-
 keiiten verursachen muchten. *Vale*. In der glyckstadt
 den 30 *Au: Anno* 1632.

Christian.

37.

3. Septbr. 1632.

Til Frederik Günther.

De Forslag, Hamborgerne have gjort i Uetersen, kunne ikke
 gjælde for en Aftale. Hollænderne have ingen Grund til at klage
 over, at deres Skibe blive opholdte ved Glückstadt. Meddelelser
 om den svenske Hærs Tilstand, den islandske Flaade og den af-
 satte Provst i Itzeho. — *Geh. Ark.*

¹⁾ I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 1/11 Septbr.

²⁾ Ejler Urne til Gunderslevholm var Lensmand over Bratsberg
 Len 1620—40. Norske Rigsregistranter V, 83. Samlinger t. d.
 norske Folks Sprog og Hist. V, 446.

Auss deinem Skreiben *sub Dato* den 21 *Au*: habe Ich vernommen, dass dii Erlige Hamburger Ihre fohrslege zu Iiterssen *pro concluseo* wolthen gehalthen haben, welchess inen, Ob godt wiil, feilen Soll¹⁾. Sii seindt itzo ubel zu friiden, dass der kaalck vnd dii Steiine, So auff der Elbe kommen, auffgekauffet bleiiben. Sonsten hoffe Ich nit, das Iehmandt von den hollanderen klaagen sollen, dass sii auffgehalthen werden, dan der zöllener muss Stundtlich Eiinen diiner auff dem Blockhause haben, der dii skiiffe Strax wiider passiiren können (!). Dass gotlob dii Slesse So woll fordtgeet, dass verdreust den v: ham: nit wehnig, konten Sii dass abbringen, dass sii nit hii setzen musten, dii geben woll Etwas darum.

Herdtzog Berndt v: weiimeren Oberster leuthenandt, Ein Molytcke von geslechte, waar diisse tage bei miir, welcher sich liiss verlauthen, dii Suediske *Armij* konte nit geslagen werden, 100 ihrer reuther von Ihnen konthen 1000 von Ihrer kegenpartei Slaagen, woraus zu vernemmen ist, dass der Mudt sehr gestiigen, welchess fuhr alters phlegete Einen fall zu bedeuten.

Dii Isslandske flotte ist godtlob woll gelaaden zu kopen: angekommen, wiauch drei skiiffe mit Isslandiske waaren anhero angelanget.

Dess abgesetzten Probest von Itzehou widderuff hastu hiibe zu Emphanen, Ich hatte im willen den gansen *proces* driicken lassen, Aber dii *pastoren* hii im lande bathen dafuhr, auffdass seiine *schurrilia* nit weiter an den tag kommen muchten. H: frans kaarl liiget noch zu hamburch vndt H: hans zu godttorp vndt werben alle tage, aber bekommen wehnig folck, Sii werden auch Schuerlich auffkommen. Miir dunckett, Es mangeldt am besten. *M: saluius* Ist disse tage von lybeck nach ham: gekommen, aber zu Lybeck kein geldt, wii er woll gehoffet, bekommen konnen. *Vale*. Glyckstadt den 3 *Sep: Anno* 1632.

Christian.

¹⁾ Om Forhandlingerne i Uetersen Kloster fra Novbr. 1631 til Januar 1632 s. Slange, anf. Skr. S. 739—41. Fridericia, anf. Skr. I, 204—205.

38.

9. Septbr. 1632.

Til Frederik Günther.

Kongen giver ham Ordre til forskjellige Indkjøb. Ugunstige Efterretninger om den svenske Hær. — *Geh. Ark.*

Hiibei hastu zuehne munster von knippelss zu Emphangen, wornach du miir Sollest 120 ellen machen, von Ieder ardt 60 Ellen, darneben 60 eller (!), So man in denemarck mellomuereck nennet. Dass munster, So auff dem blauen paapiir gehefftid ist, soll Ettwass kyrdtzer von Spiidzen sein, vndt soll in acht genommen werden, dass dii Spidzen auff dass mellomuereck soll gebrauchett werden. Welchess alles von besserem zuern, dan diisse muster seindt, gemacht werden, worzu gaabriiel Marsilius dausendt reix daler Emphangen hatt, So Er diir wberzumachen siich versprochen hatt. Wass du Nun von selbigem gelde zu dem knippelss su zahlen nit nötig hast, dass sollestu an kammer vndt Skiirtuch anwenden, vndt Sende diir hiibeii Eiine *proba* von Skiirtuch, so alhii gekauffet, ist dii Elle Braabandtz fuhr 5 Ɔ lybysk ringer 4 β , vndt ist keiin zueiiffuel, man hatt daa viill besser kauff.

Disse tage hatt man alhii Slechte zeitung von der Suedisken *Armej* gehabt, der Almechtiger gebe, dass alles im zu Ehren gerathen muge.

Dii *Retrette* durffte woll hiiher in Meckelenburch vndt Pommeren geen, also dass man disses ordtz Eiinen wnruchen wiinter haben werden. *Vale.*

Datum glyckstadt den 9 *Septem: Anno* 1632.

Christian.

Ich habe Noch nit auss deinem Skreiben vernommen, Ob du dass fohrige geldt, So zu dem knippelss solthe gebrauchet werden, welchess damallss bestaldt wurd, bekommen hast.

39.

13. Septbr. 1632.

Til Frederik Günther.

Om Gotlieb von Hagens Ansættelse som Resident i Brüssel.
— *Geh. Ark.*

Ich habe dein Skreiiben, den 29 *Augustj* zu Amsterdam datiret, dissen morgen bekommen vndt darauss deiine verrichtung verstanden.

Disse tage habe Ich Gotleff von Hagen fuhr meiinen *Residenten* am Briisselskem hoffue bestaldt ¹⁾, der kauffleuthe alhii vndt in dennemack saechen in acht zu haben, Mit welchem du guthe *correspondens* halthen Sollest. Denselbiigen ist dii Sache zu threiiiben kegen dii, so dass Skiiff flenssburch genommen haben. Ess skeiinet, dass selbiiger von haagen Eiin geskiickter man Ist, der sich woll zu skycken weiis. Dass geldt, nebenst meii skreiiben, so ich fuhr wehnig tagen diir zugeskicket, dass hoffe Ich, du werdest nuhmer Emphanen haben. *Vale.* Glyckstadt den 13 *Sep: Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: *A M: M: frederich gunther* ²⁾.

40.

14. Septbr. 1632.

Til Frederik Günther.

Kongen omtaler sine Bestemmelser angaaende, hvornaar hollandske Skibe skulle lægge an ved Glückstadt. — *Geh. Ark.*

Dein Skreiiben *sub dato* den 4 *Huius* habe Ich dissen morgen Emphanen vndt darauss *inter alia* verstanden, dass dii auss hollandt sich dess Setzen halber beii herbess-

¹⁾ Gotlieb von Hagen's Kreditiv var af 11. Septbr. 1632. Molbech, Christian IV's egh. Breve II, 48. Om ham se for øvrigt Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 104.

²⁾ I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag $\frac{24 \text{ Septbr.}}{4 \text{ Oktbr.}}$

zeiiten grauiret. Weil du von den Skipperen Selbest Eine grosse Enderung In allem Spiiren werdest, vndt Es, ob godt wiil, noch besseren Soll, dan *hiiss dato* fill dingess fohrgelauffen, So itzo geenderet Ist, Alss sollestu deiin fleiiss anuenden, dass, daa Sii. so gar sich dess Setzens halber *grawiren* Solthen, dass sii im hinfahren nach ham: Nur setzeten vndt im zurucksigelen Niit zuiisken *S: Michaelis* vndt *fastelauent*, dan sii vber dass zetzen nit klaagen können, So lange der sommer wehrett, wass geskiiet, darzu werden Sii von den v: ham: *instigiret*. *Vale*. Glyckstadt den 14 *Septem: Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: *A M: M: friderich gunter*¹⁾.

41.

16. Septbr. 1632.

Til Frederik Günther.

Kongen försvarer, at han har ladet sine Svarskrivelser til Generalstaterne angaaende Hamborg trykke. Han savner Svar paa en Chifferskrivelse. Han er i Færd med at rejse til Landdagen i Rendsborg. — *Geh. Ark.*

Deiin Skreiiben *sub Dato* den 24 *Augu:* ist miir heuthe in der glyckstadt zu handen gekommen, vndt darauss verstanden, dass dii herren Stathen Etwas *scandlisiret* worden, das Ich dii skreiiben an Sii in der ham: sache habe driicken lassen. So haben dii guthe herren Meiines Erachtens Sich daruber Im geringisten Nit zu *grawiren*, Sondern daraus mercken können, das ich *Integre* mit dii sache wmgehe, das Ich auch leiiden kan, dass dii ganse weldt wissen mag, wii ich meine Sache kegen dii v: ham: angestellet habe. Ich bin wol gewiss, das daa Ich ess *illo modo* nit vnther dii leuthe gebracht, Es hetten wehnich Erfahren sollen, worauff Es vernageldt gewessen.

Fuhr wehnig tagen liiss Ich diir meine Meinung von-

¹⁾ I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 24. Septbr.
4 Oktbr.

wegen dass Setzen fuhr der glyckstadt wiissen, welchess du miit fleiiss dreiiiben sollest vndt keiin geldt darahn Spaaren.

Fuhr Etzliichen wochen Skriib Ich diir zu mit *Charac-teren*, worauff du noch nit geandtworted hast, Ob skon Ich sidder dehm vnterskiddene briiffue von diir gehabdt. Sollest derohalben miir mit Erster Post wiissen lassen, wii es vm den briiff bewandt ist.

Ich reiisse nun *recta* von hinnen Nach dem landttage zu Renssburch¹⁾ vndt habe beii dem *gubernör*²⁾ hiinterlassen, dass Er miir allemahl deiine skreiiiben Nachskiicken Soll. *Vale. Datum* klempe³⁾ den 16 *Septem: Anno* 1632. Christian.

Udskrift: *A M: M: frederich gunther*⁴⁾.

42.

26. Septbr. 1632.

Til Frederik Günther.

Kongen forsvarer sin Fremgangsmaade mod Hamborg og paa Elben. Han vil sende ham Navnet paa den hollandske Kap-
tajn, der har gjort Overgreb i Norge. Han meddeler Efterret-
ninger fra Krigen i Tydskland og udtaler, at han ikke vil laane
Kurfyrsten af Sachsen Penge. — *Geh. Ark.*

Deiin Skreiiiben *sub Dato* den 14 *Huius* Ist miir gesteren wol zu handen kommen, darneben der herren Stathen *Resolution* auff dass Norwegiiske werck⁵⁾, wan sii

¹⁾ Den Landdag, som holdtes i Efteraaret 1632, mødte 15. Novbr. i Slesvig. Brevene derom udstedtes først 6. Oktbr. (Lackmann, Einleitung IV, 195). Har det først været paatænkt at holde den i Rendsborg? Ogsaa Greven af Leicester siger, at Kongen var kommen til Rendsborg i Anledning af „the rixdak“ (Dsk. Mag. 3. R. I. 15).

²⁾ Christian Pentz.

³⁾ o: Krempe.

⁴⁾ I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag ^{28. Septbr.}
^{8. Oktbr.}

⁵⁾ Den Resolution, der her omtales, er vistnok Generalstaternes af 6. Septbr. (n. St.) angaaende det nederlandske nordiske Kompagnis Hvalfiskefangst samt Beskyttelsen af Sejladsen paa Norge. Afskr. i Holland Nr. 58c, Geh. Ark.

nun derselbiigen Nachleben, So habe Ich nit zu klaagen. Dass dii herren Stathen sich auff der v: ham: anstiftung sich wber dass Setzen fuhr der glyckstad *grauiren*, dessen haben Sii keiine wrsache, dan strax nach *Michaelis* dii skiiffe beii Nachtzeiiten zu setzen in genötigett.

Dass ess etwass nöwess ist, So ist das auch Etwass Newess, dass dii v: hamburch eiinen Potentaten vnuerwarneter sache ankreiiffen vndt Blokiiren sollen. Daa Eiinss oder mehr dess setzens halber zu skaaden kommen Solthen, So dancke Ich godt, dass ich ess wiiderum Ergendtzen kan. So lange der keiisser vndt Ich vnss darum verdragen können, So sollens andere miir woll lassen.

Vndt ob das setzen Skon Etwass *in suspensio* kommen muchte, welchess doch Schuer zugeen wiirdt, So kan solchess zum verdrage zuiisken Miir vndt dii v: ham: nictes Machen, Sii werden derohalben in Meinen Reiichen vndt landen nit freier Sein.

Dii Erlige leuthe haben Skon bodt beii dem keiisser, Sich zu *exusiren*, das Sii dem kön: in Suehden ihres Eiigenen gutduncken *Assistens* geleisted. Betreffende den hollandsken *capitein*, So habe ich nit anderss gewust, alss das Eiiler wrne seiinen Nahmen dabeii geskickett hette, habe aber befohlen in mugelicher Eiile den selben an dii hand zu skaffen.

Mein trummeter¹⁾, so ich fuhr meinem abreiisendt auss dennemarck nach dem keiisser vndt dem kön: in Sueden geskickett, Ist disse tage anhero kommen mit andtwordt von beiiden theilen, Aber Ich vermercke nit, dass Sii von Eiiniger friidenss *tractation* hören wollen.

Der trummeter berichtet, dass im Schuediskem laager vber 5000 pherde auss mangell fodernissi (!) gestorben, vndt das Er 2000 Reuther hatt sehen zu fusse gehen vndt siich Erbotten zu fusse zu diinen, aber wegen mangell dess geldess verbleiiben müssen. Er sagett wunder, wii wehnig geldt beii den leuthen verhanden. An seiiten der *Catho-*

¹⁾ 8. Juni 1632 fik Hans Renicke, kgl. Maj.s Trompeter, 300 Rdlr. in spec. til sin Rejse til Tydskland. Rentemestr. Regnsk.

lischen ist nit mangell an gelde, Sondern dii *prouiande* mangelen auff beiden Seiiten.

Souern dii keiisserliche *Armej* dergestaldt *accommodiret*, wii holck ¹⁾ miir geskriiben, So hatt diiselbe keinen mangell nochderzeiit, godtgebe, wii ess in dii lenge damit geen wiirdt, Ess siiet noch wunderlich auss. Man sagett alhii, der v: Pappenheim gee *recta* nach Meiissen, wii ess sich auch woll anseen lest. Holcke ist Neulich darauss kommen, kommet disser nu darhin, so wiirdt dass landt fullendt klaar. Hatt der Churfurst etwass *Victorie* in der Slessigen gehabdt, so werden sii ess im woll wiider Einbringen.

Lebzelther waar bei miir gesteren vndt hültd an, Ich wolthe dem Churfursten Endwedder Selbst oder bei den holsteiiner finff mahll 100 taussendt taler zuwege bringen. Er vermeiinte, sein her konte souill bau vndt brenholdtz dii Elbe herunter bringen lassen auff ham:, das Er darmit dii Renthe ablegen konthe, worzu Ich geandtworted, dass der lebzelther Noch auffrichtig bei vnss handelthe, indem Er vnss zeiigete dii mittell zu den Renten, aber von dem heubdtstull nit, wormit er *tacite* vnss zu uersten giibdt, dass wiir daruon Niichtes bekommen wurden.

Es muste woll Ein grosser Naar Sein, der geldt dahiin lieiithe, weiill Sii an dem Ordt den Rum haben, dass Sii niimandt zaahlen. *Vale*.

Auff Renssburch den 26 *Septem: Anno* 1632.

Christian.

43.

7. Oktbr. 1632.

Til Frederik Günther.

Om den engelske Gesandt og Forholdene i den nedersachsiske Kreds. — *Geh. Ark.*

Ich habe nun in Etzliichen wochen kein Skreiiben von diir gehabdt, welchess miir sehr fremd forgekomen,

¹⁾ Henrik Holck.

Insonderheit weil dii *Posten* sicher geen können. Der Englesker gesanter¹⁾ Ist noch alhii, wass er alhii weitter zuerrichten hatt, alss dii *condolens* vber der fraumutter Seliigen hintrit, das ist miir biiss *Dato* verborgen.

Miir duncket, das 84²⁾ vndt 86 mugen Einander woll guthe *Miinen* machen, aber ich glaube gewiiss, das darauff wehnich zu bawen Ist.

Es lesset sich auch ansehen, dass das vertrauwen zuisken 84 vndt 139³⁾ zimlich Slecht ist. Dii 178 haben guten zutriidt beii 84.

Wii ess mit hertzog lörgen⁴⁾, Paudessen vndt Louhaussen abgelauffen im Niidersexisken kreiidtz, das werdet ihr Skon Erfahren haben, Es lessett Sich noch selssam zum friiden an, godt gebe, wii ess Noch ablauffen wiirdt. *Vale*.

Auff Renderssburch den 7 *Octo*: Anno 1632.

Christian.

Udskrift: *A M: M: friderich gunter*⁵⁾.

44.

7. Oktbr. 1632.

Til Karen Sehested.

Om to Piger, som Kongen har antaget til at passe paa Børnene. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.*

Kerre karren, Ieg fremskiicker hermed thuende piiger, Som Ieg haffuer antagiid tiilad ware paa Børnen, Den Myndste kan well Bøiie Och gørre kraffuer, Den anden kan ochsaa well nogiid, menss ded haffuer inted Stordt paa siig, Dog kan hun mehre End den fiirkantige piige, som kom siist fraa fin. Samme behendige piige fraa fin

1) Robert Sidney, Greve af Leicester. Hans Beretning om denne Ambassade er meddelt i Dsk. Mag. 3. R. 1. Bd. Jvfr. Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 207—209.

2) 84 = England?

3) 139 = Generalstaterne.

4) Hertug Georg af Brunsvig-Lyneborg.

5) I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 20/30 Oktbr.

Skall vdaff hoffmeistren giffuiss, huissom hinder kan tiilstaa, Och siiden hinder forhielppe hen till fru Ellen ygen. Ieg haffuer loffuid dii gaadt folck, Ieg haffuer bekommid piigerne huoss, att dii ynted skulle bliiffue Offuerdiiffuelid vdaff den, Som haffuer uerid for dem vdi tiienisten, Huorfor du skaldt haffue acht derpaa, att Sliigdt inted skeer. Befalendis dig hermed gud y himmelen. *Datum* Renssborrig den 7 *Octobris Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: Frue karren Sested tiil hande.

45.

9–11. Oktbr. 1632¹⁾.

Optegnelse til Brug ved Udarbejdelsen af det Svar, der skal gives den engelske Afsending, Greven af Leicester, angaaende Pillautolden. — *Geh. Ark., Overretsarkivet, Stater og Regenter i Europa, Nr. 10.*

Ad primum.

Dass der grosser vndt wnleiidenliicher zoll beii der Piillau gehoben, das ist weldtkundich. Weiiil Nun viilen daran gelegen, dass derselbiige abgescakffet wurde, So ist meiene meinung, das auch viile beii dem köniig in Sueden vm dii abskaffung desselben anhalten mussen, So hernacher sich vereinbahren können, wass weiiter dabeii zu thun, wan Eiine abslegiige andtwordt fallen mucht, dan Eiiinem alleiine Solchess abzuskaffen, dass wolthe demselben alzu *molest* fallen.

¹⁾ Optegnelsen er udateret, men maa falde imellem Leicesters Proposition af 9. Oktbr., hvor han rejser Spørgsmaalet om Pillautolden, og Christian IV's Resolution af 11. Oktbr., hvor han endnu ikke, saaledes som i den af 14. Oktbr., nærmere angiver, hvilke Magter der bør henvende sig til Sverig, men kun holder sine Udtryk i Almindelighed. De her nævnte Aktstykker findes i Geh. Ark., England Nr. 43.

46.

9—11. Oktbr. 1632¹⁾.

Til Reimar Dorn.

Optegnelse til Brug ved Udarbejdelsen af det Svar, der skal gives den engelske Afsending, Greven af Leicester, angaaende Elbtolden. — *Gch. Ark., Overretsarkivet, Stater og Regenter i Europa, Nr. 10.*

Dass man dess geringskedzigen tunnen vndt Backengeldess, so *a part[e] nostra* gehoben, so gross werck machett, das giibdt vnss gros wunder, weil dii von ham: von Eiiinem iehlichem Stycke laken 1 ʒ geben, woruon sii liichtlich dii *onera* haben tragen können, weil Sii tunnen vndt baaken zulegen gebiihrett.

Dass dii Skiiffe daselbst zetzen müssen, dass verhoffen wiir, dass S: L: v: Engelandt vnss mit nichten miissgunnen werden, aldiuweil wiir so Nahe verwanten, vndt alle vnser vnthertan sich Ebenermassen *comportiren* Sollen an orthen vndt Enden, daa Es S: L: gefellig sein kan.

Dess Setzen halber ist godt lob kein Einigess skiiff zu skaden gekommen, verhoffen auch, das der Almechtiger ess hinfuhro verhouten Soll. Daa ess aber wber verhoffendt geskeen Solthe, So dancken wiir godt, dass wiir dess vermugens sein, dass wiir den Skaden wiiderum Ergendtzen können.

Udskrift: *D: dorn* zu handen²⁾.

¹⁾ Optegnelsen er udateret, men maa falde efter Leicesters Proposition af 9. Oktbr. og før hans Replik af 13. Oktbr., i hvilken han svarer paa Bemærkningen om, at intet Skib er kommet til Skade ved at lægge an ved Glückstadt. Den maa saaledes høre til og gaa forud for Christian IV's Resolution af 11. Oktbr.

²⁾ Denne Udskrift findes paa et løst Stykke Papir, der imidlertid utvivlsomt hører til denne Opsats. Reimar Dorn, f. 1594 i Wilster, disputerede 1620 i Helmstädt for den juridiske Doktorgrad og toges 1630 i Kongens Tjeneste som holstensk Raad, hvilken Stilling han beholdt under Frederik III lige til sin Død. 1638 fik han et Prælatur i Slesvig, † 1655. J. Gutbrot's tyske Ligprædiken over ham, trykt 1656 i Glückstadt. Jvfr. Fridericia, Danmarks ydre pol. Hist. I, 91.

47.

9—11. Oktbr. 1632¹⁾.

Optegnelse til Brug ved Udarbejdelsen af det Svar, der skal gives den engelske Afsending, Greven af Leicester, angaaende Øresundstolden. — *Geh. Ark., Overretsarkivet, Stater og Regenter i Europa, Nr. 10.*

Den zollen betreffende:

1.

In den Ohresundt geskiiet nimandt vnsers wissens zu Naa, vndt daa Solches geskeen Solthe, So wollen wiir, wii billig, daruber Straffen, das S: L: der kön: in Engelandt daran seiine lust haben soll.

Dass dii skipper ihren *principalen* wntreu befunden, daran seindt wiir keiine wrsache. Im Ohresunde wiirdt nictes *confisciret*, der *Dolus* muss dan fohrher *coram Magistratu* zu helssingör Erwiissen werden, vndt wan skon Iehmandt dii sache *coram predicto Iudice* verlohren, So hatt Er an vns daruon zu *appelliren*, welches aber *meo tempore* nimals geskeen, woraus Erhellet, das dii *dolj* biiss *Dato* So *manifestj*, das sii ess selbst *agnosciren* konnen. Begerett man derohalben mit dergeleiiichen dingen verskonet zu sein, Es wehre dan zumiissen(?), an wehm Eiinich vnrecht verubett.

2.

Weiill nit *spesificiret* wiirdt, welche *vectigalia* Aldt oder Neu, So Ist darzu nit zo andtworten, wan aber Eiin Iehlicher *Post* fuhr sich auffgesetzett wiirdt, So soll S: L: dem von Engelandt Sadtzam *satisfaction* geskeen.

3.

Den hundersten Pennich betreffende, So ist derselbe in hunderdt vndt mehr Iahr von S: L: dess v: Engelandtz

¹⁾ Optegnelsen er udateret, men maa falde efter Leicesters Proposition af 9. Oktbr.; den kan endvidere ikke gaa umiddelbart forud for Christian IV's Resolution af 14. Oktbr., hvor han tilstaar, at engelske Skibe først behøve at betale Sundtold paa Hjemrejsen; den kan derfor bestemmes som gaende forud for Kongens Resolution af 11. Oktbr.

antecessoren, dii vnss bei weitem so Nahe nit beiigekommen alss S: L.; Erlegett worden, versehen vnss derohalben zu S: L.; das sii daruber sich nit *grauiren* werden, Sondern hernaher wii biss *Dato* vnss denselben folgen lassen.

Dass dii Engelsken zu vnderskidtlichen Mahlen mit dem zollen verskonet gewessen, biiss sii wiiderum zurucke auss der Ostsee gekommen, das gesteett man, dass sii aber daruber Eiinich *Priuilegium* oder *consens* von vnss auffweissen können, das verhoffen wiir nit, dass ess geskeen könne. Daa Sii aber Eiinige *concession* von vnss auffzeiigen können, alssdan soll ihnen solches, wii billig, hernaher auch vergunnet werden.

48.

13—14. Oktbr. 1632¹⁾.

Optegnelse til Brug ved Udarbejdelsen af et Svar paa den engelske Afsending, Greven af Leicesters Replik af 13. Oktbr. angaaende Pillautolden, Elbtolden, Øresundstolden, Sejladsen paa Island og Arven efter Enkedronning Sophie. — *Geh. Ark., Overretsarkivet, Stater og Regenter i Europa, Nr. 10.*

Resolution a[u]ff dess Engelsken gesanten Andtwordt.

1. Daa kan Niihmandt den könnich in Sueden vhm abskaffung der Piillausken tollen besuchen lassen alss diienigen *potentaten* vndt herren, wessen wnterthan dii selbige *segelation* gebrauchet.

2. *Ius Aluij*²⁾ haben vnserer fohrfaahren fuhr vndenckliichen Jahren nebenst das furstenthum holstein vndt Stormahren von den Romsken Reiiich zu lehn Emphangen vndt Nu der hamburger *Insolens* halber *Armata manu* wiiderum müssen *occupiren*, *Ex quo constat*, dass dii hocheiit niihmand dan vnss zustee.

3. Wnser begehren ist Niit, dass dii Engelske skiiffe in Eiin kuaadt wetter fuhr der glyckstadt Setzen sollen,

¹⁾ Udateret, men Optegnelsen er til Brug for Svaret paa Leicesters Replik af 13. Oktbr. Christian IV's Svar er af 14. Oktbr. England Nr. 43.

²⁾ Højhedsretten over Elben.

Sondern Ihr Sehebrieffue woher worhin zeigen, welchess sii Einem Orloffskiiffe wol tun muss.

4. Weil fast alle *Nationen*, So dii Elbe besuchen, tunnen vndt Baaken geldt aussgeben zu hamburch, So ist man in dehnen gedancken gestanden, das dii Engelsken auch sodanes auffgeben(!), weil wiir aber vernemmen, das dii *Nation* daruon *exemdt*, So sollen dii Engelsken hernacher auch darmit verskonet werden.

5. In den Ohresundt soll keiine Newerung im zollen angestellet werden, wordurch Eiinige wnlust zuiisken vnss soll verursachett werden *a nostra Parte*, Sondern wollen dii althe freundtskafft vnter so Nahe verwanten allezeit zu *fouiren* vnss angelegen Seiin lassen. Solthe vnss aber etwass vnuerskuldett angemassett werden, So müssen wiir Es dahin gestellet sein lassen vndt den liiben godt woll trawen, der k[e]iine wnrechten Sache keiinen beifall giibet. Dii Engelske Skiiffe, So Nach der Ostsee gelaaden Siigelen Sollen, dii mugen mit Erlegung des zollens biiss auff ihre zuruck komst verskonet Seiin, doch dass sii *caution* Stellen, dass sii *in Reditu* denselben Riichtig Erlegen.

6. Wass dii Engelske *Nation* von alters genossen, dass soll ihnen Niit Endtzogen werden, im wberigen werden sii dem Erbiiten Nach sich zuuerhalthen wissen ¹⁾.

7. Dii hamburger betreffende, So haben wiir Nun zum dritten mal Es zu *tractaten* kommen lassen vndt allemahl leiidliche *conditiones* fohrgeslagen, aber beii ihnen nichtess Erheben können. Daa wiir aber alhii *in loco* solche *conditiones*, so vnserem in offenen druck gegangene *Resolution* gemess sein konthe, So seindt wiir nit abgeneiigett Sii anzuhören.

8. Wnserer fraumutter seliigen Nachlasses halber, darauff haben wiir vnss in vnser forigen *Resolution* ausfuhrilig Erkleerett. Daa Etwass *in calculo* solthe *errereit* sein, dass konthe leichtlig *corrigiret* werden, wan solches nur gezeiigett wiirdt.

Tota herediitas wardt in sex gleiiche theil geteiielt,

¹⁾ Dette Punkt angaar Englændernes Sejlads paa Island.

woruon wiir zu[eh] theiil alss Eiin bruder emphanen haben, vnsere beiide Schuestern zueh theiill vndt folgendt vnsere beiide Schuesterkinder zueh theiil, woruon der herdtzog von Braunsswiich sein theiil Emphanen, des konning In gross Briittannien theiil das haben wiir nun So lange auffgehoben, biiss wiir Erpharen mugen, woher oder wan wiir vnsere zaahlung der geleiieten gelder halber erlangen können.

Wiir haben mit dem Phaldtzgraffuen nictes zu skaffen, wass im der koning in Engelandt skencken wiill, das gunnen wiir im ganss gerne, dass man aber Ein *opus Misericordię* Statuiren wiill an den Phaldtzgraffuen vndt vnss *preterieren*, der dii gelder forgestrecked, Iaa den man hatt mit siissen worten vndt zusage grosser *Assistens* in Eiiinen offenen kriick mit dem keiisser vndt der *catholischen* Liiga gebracht, woruber wiir fast vm landt vndt leuthe gekommen, verbei geen vndt dass Nachseen wollen¹⁾, dass konnen wiir nit abseen, *Ex capite Pictatis et æquitatis* dass herfliissen Solthe²⁾.

Wan dii *sparta vocabula* auffgezeichnet, welche gemeinet, so mag derselbe, So sii gesmiidet, selber *expliciren*, *nam hoc meum non est facere calepinum*³⁾.

49.

18. Oktbr. 1632.

Til Frederik Günther.

Om Tilstanden i Nederlandene og Kongens Forhold til Hamborg. Om Dronningen af Böhmen, Kurfyrstinde Elisabeth af

1) Der har staaet „gunnen“, men ovenover er skrevet „wollen“, uden at hint Ord er overstreget. Som det ses, er der indløbet en Fejl i Sætningsforbindelsen.

2) Det kan bemærkes, at der i Resolutionen af 14. Oktbr. til disse Betragtninger er knyttet en stærk Beklagelse af, at Kurfyrsten af Pfalz i sin Tid modtog den böhmske Krone.

3) I Resolutionen af 14. Oktbr. hedder det med Hensyn til dette Punkt: *Captiosas voces sua Majestas Daniæ Resolutioni suæ a Scriptore suo admixtas esse ignorat; si eiusmodi vocum indicium fiet, scriptor dextra earum interpretatione omnem sinistram suspicionem depurgabit.*

Pfalz's Arv etter hendes Bedstemoder, Enkedronning Sophie. —
Geh. Ark.

Deiine Beiide skreiben habe Ich alhii Emphanen vndt darauss den zustand in den Niiderlanden verstanden. Dii herren Stathen haben sich fohrzuseen, dass ess woll ab-leufft, das sii nit an Eiinem Ordt friide machen vndt dar-kegen sich wnfriide an andere Örtther machen, So ihnen so Schuer fallen muchte, alss der ist, den sii kuiitiren.

Dii von ham: muss Ess in den haag woll gefallen. Dess verflossenen *termini* halber ist verabskeiidet mit dem Engelsken abgesanten, dass ich ihnen nichtess thun wiil, soweitt dess Römi: Reiiix bohdem sich strecket. In denne-marck aber vndt dessen vnterlegenden landen sollen Sii nit kommen. Ich gedencke zuahr nit mit ihnen kriick anzufangen, dan sii solches nit werdt seiin, Aber Etwass in meiiner *Resolution* zu enderen, dass geskiiet nit, dan wan Ich sii meine Erbuntherthan nit nennen Solthe vndt ihnen Soweit weiichen, so hetten sii *ipso Actu* mehr ge-wunnen, alss sii noch nihmalss gethan, *nam propria con-fessio superat omnem probationem*. Solthe ich auch ihre friidbriichiske vndt freweldathen höger *colloriren*, dan *sub illo vocabulo* wnfuge geskeen, So hetten sii sich billich zu Riihmen, dass sii mich *cuioniret* haben. Ich Reiiisse itzo naher dennemarck, weiill dass wetter Nuhmer keiine weiiter Arbeit zulessett, wohnach du dich mit deiinen Skreiiiben fordztuskicken richten ka[n]st. *Vale. Datum* glyckstadt den 18 *Octo: Anno* 1632.

Christian.

Beiigefugtess skreiiiben sollestu der königin in behmen zustellen vndt ihr wissen lassen, das Ihr dii briiffue nit sollen vorendthalthen werden, so ihr in der Erbskafft von dem kon: in Engelandt verehrett seindt, wan sii darnach skiicken wiirdt.

50.

7. Novbr. 1632.

Til Frederik Günther.

Om Generalstaternes Fredsforhandling. Det siges, at sexten svenske Orlogsskibe skulle gaa igjennem Sundet til Elfsborg.

Kongen beklager Rigshofmesteren Frands Rantzau's pludselige Død. — *Geh. Ark.*

Dein Skreiben habe Ich Emphanen vndt darauss dii *Contenta* verstanden. Den friiden betreffende, So ist meine meinung, dass sich derselbe So balde nit wiirdt *practiciren* lassen, Ob er skon angefangen ist. Souern dii herren Stathen den friiden mit Ihrem fortheill machen können, Sii werden Es um dess könnigs in Schueden willen nit lassen, wan Er skon zehenmall an sii skreibet oder skiicket.

Alhii saget man, dass Erstes tagess 16 Schuediske Orloffskiiffe durch den Sundt naher Elsburch geen Sollen, alda auff dii diinkercker acht zu haben, welche sii alda vermeinen Eienen anslag zu haben, was nun geskiiet, dass giibdt dii zeitt.

Dess Reixhoffmeisters vnuermudtlicher tödtlicher hintriidt wiirdt mich viill *molestias causiren*. Der Almechtiger, beii dem alles Steed, *Dirigire* alles Seinem heiligen Nahmen zu Ehren. *Vale*.

Auff Rossenburch den 7 *Nouem. Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: *A M: M: friderich gunter*¹⁾.

51.

14. Novbr. 1632.

Til Frederik Urne.

Om at lade hugge nogle Elleris til at lukke den store Dyrehave ved Frederiksborg med og om at sende Kastanier. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Frederich wrne skall lade hugge saa mange Elleriis, som thill dend Store dyrhaffue paa ny att lucke fornøden vere kand, och samme riis Siden inden føre for gerrett paa vnderskedelige Steder lade legge, saa att mand denom paa foraared udi gerett kand lade sette.

¹⁾ Bagpaa Paategning af Fr. Günther: ist in hollandt geschickt worden vndt weill ich schon weggewesen wieder zu rück vnd mihz zukommen 11. Fbr: 1654 (sic).

Saa fremtt att der er Castannier att bekomme, da skall der sendis nogle hid nu Strax. Frederichsborgh dend 14 *Novembris Anno* 1632¹⁾.

52.

15. Novbr. 1632.

Til Frederik Urne.

Om nogle Bygningsarbejder ved Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Dett Rundeell ued porten, der som mand gaaer hen att vedhaffuen, skall giøris rødeligt, och Stenene paa andre Steder henførís, Tagstenene udaff dend Stald, som Staaer paa backen uden for beriderstalden, skall tagis neder och hensettis udi goed foruaringh, weggene paa Samme Stald skall udslais, och Stenene hensettis och grusett indførís ud i dend Stald vnder Sparpennigh. Frederichsborgh dend 15 *Novembris* 1632²⁾.

53.

16. Novbr. 1632.

Til Frederik Urne.

Om Indkjøbet af et Parti Jernsager, som Kongen af Sverigs Rentemester har tilbudt. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efttersom Kong: udi Suerigs Rentemester³⁾ nyligen hoes mig verett haffuer och mig en parti Stangiern, Speger, boldter och andett Iernuerk *præsenteret*, huorhoes dend Suenske *Agent*⁴⁾ udi helsingøer var thillstæde, huorfor du med *Agenten* skaltt tale och fornemme, om hand haffuer fuldmagtt udaff forb: Rentemester itt uist kiøb om

¹⁾ Modtaget paa Kronborg 14. Novbr.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 15. Novbr.

³⁾ Efter Rentemestr. Regnsk. var det Márten Wewitzer Rosentjerna (f. 1582 † 1638). Jvfr. G. Anrep, Svenska adelns ättartaflor III, 499.

⁴⁾ Johan Fegræus.

samme Iernuerck att giøre, udi Kiøbenhaffn att leffuere. Frederichsborgh 16 *Novembris* 1632¹⁾.

54.

20. Novbr. 1632.

Om nogle Asketræer, der skulle fældes ved Hørsholm til Brug for Hjulmanden paa Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Fra hørsholm skall forskaffis hiulmanden paa Frederichsborgh folck, som kand felde saa mange Asker, huor de der omkring er att finde, som hand fornøden kand haffue, och naer samme åsker feldt ere och kløffuett effter samme hiulmandz begeringh, da skall samme tømmer føris henad Frederichsborgh och dett lade Ladegaardzfogden udi dend liden Ladegaard leffuere. Ibstrup dend 20 *Novembris Anno* 1632²⁾.

55.

20. Novbr. 1632.

Til Arent von der Kuhla.

Om nogle Asketræer, der skulle fældes ved Hørsholm til Brug for Hjulmanden paa Frederiksborg. — *Univ. Bibl., Rostgaards Saml., Fol., 160.*

Du sollest den Raademacher Nach Hiirsholm senden, dass Er alda Souill Eskenholdtz, alss Er Eiin zeittlanck vernøthen hatt, hawen kan, worzu Er dissen hiirine verwarthen zettell³⁾ beii dem fogett daselbst⁴⁾ zu gebrauchten hatt. Wan dass holdtz gehawen vndt geklöffuet ist, So soll ess nach dem kleiinen laagardt gebracht werden vndt

¹⁾ Modtaget paa Kronborg 16. Novbr.

²⁾ Modtaget paa Hørsholm 9. Decbr. Paafaldende er den lange Tid mellem Brevets Affattelse og Modtagelse. Jvfr. for øvrigt Nr. 55.

³⁾ Skulde det nærmest foregaaende Brev (Nr. 54) være denne Seddel?

⁴⁾ Af Kronborg Lens Røgnskaber ser man, at Fogeden paa Hørsholm da hed Hans Mortensen.

daselbst dem fogett¹⁾ zugestellet werden, welcher allemall auffzeiichenen Soll, waan Es von Ihm vndt von wehm Es abgeholett wüirdt.

Der Slosfoget auff fride:²⁾ soll selbigen Raademacher vndt Eiinem von seiinen knechten waagen skaffen, dass sii hinkommen können. Auff Ibstrup den 20 *Nouem: Anno* 1632.
Christian.

Udskrift: Dem Stalmeiister³⁾ zu handen.

56.

22. Novbr. 1632.

Til Byfogeden i Kjøbenhavn.

Om nogle Dønnikemestre, som skulle arbejde paa Rosenborg. — *Langebeks Afskrift (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 980.*

Biifogden heer udi Københaffn skall forskaffe saa mange Dønneckemeiister⁴⁾, som vdi byen fiindiss, vd paa Rossenborrig, Naar dii, som fraa Helssingør forskreffuen er, ankommer, Sa att dii tilsammen kan forferdige huissom paa Rossenborrig er att gørre. Hand skall ochsaa tilholde baade dem, som heer udi byen findis, som dem, der kommer, ued hans tiener, Att dii findis paa Rossenborrig strax ephther fem slett om Morgenem.

Paa Rossenborrig den 22 *Nouemb: Anno* 1632.
Christian.

Udskrift: Biifogden vdi Københ:⁵⁾ tiill Hande.

¹⁾ Fogeden paa den lille Ladegaard ved Frederiksborg hed Peder Villumsen.

²⁾ Niels Olufsen.

³⁾ Arent v. d. Kuhla. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 129. Han var født 1599 i Stiftet Bremen og kom 1628 til Danmark, hvor han døde 1658. *Annaler f. nord. Oldkynd. og Hist.* 1855 S. 155 ff.

⁴⁾ Gibsere.

⁵⁾ Eske Jensen. Han blev ansat 31. Juli 1629. O. Nielsen, *Kjøbenhavns Diplomatarium III*, 85. Han døde 1637. *Pontoppidan, Origines Hafnienses* S. 395.

57.

25. Novbr. 1632.

Til Frederik Urne.

Han skal begive sig til Kongen og medtage en af de skriftlige Ordinanser, som Frands Rantzau plejede at give ham og Tolderne i Sundet, naar Toldkisten skulde aabnes. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Slodzherren Frederich wrne skall Strax begiffue sig hid thill Os thill Frederichsborgh, tagendis med sig en aff de skriftlige *Ordinantzer*, som Salig Rigens hoffmester pleiede att giffue hannom med tholderne der i Sundett, naer dennom bleff befalett att obne tholdkisten. Frederichsborgh dend 25 *Novembris Anno* 1632¹⁾.

58.

26. Novbr. 1632.

Til Frederik Urne (og Tolderne i Sundet?).

Kongen befaler at betale Soldaterne paa Kronborg med, hvad der er i Toldkisten, og sende Resten af dennes Indhold til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Frederich wrne med tholderne skall obne kisten udi tholdboden och *Contentere* Soldaterne paa Chroneborgh och siden *resten* udaff huis penning derudi findis, ued en aff tholdskriffuerne forskicke offuer morgen henad Kiøbenhaffn. Frederichsborgh den 26 *Novembris Anno* 1632²⁾.

59.

27. Novbr. 1632.

Til Tolderne i Sundet.

De skulle anmode en Kjøbmand i England om at forstrække et af Kongens Skibe med Penge og Fetalie. — *Gch. Ark.*

Worriss tollere vdi Øresund skall skriiffue offuer till Engeland tiill En købmand, dii Erre bekendt med, att

1) Modtaget paa Kronborg 25. Novbr.

2) Modtaget paa Kronborg 26. Novbr.

hand worriss skiib, Som Senisten diidhen Seiilede, uylle gørrer forstrekning Paa Penning Och fetallie, Naar behoff gørriss, Och hannem forseckere, att ded hannem till all tacke ygen udi Sundid skall bliiffue Erlagdt.

Aff fride: den 27 *Nouem: Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: Worriss tollere vdi Øresund till hande.

60.

28. Novbr. 1632.

Til Vinskjænken Morten Sorg.

Om en Del Vin og Øl, der skal bringes til Kjælderne paa Rosenborg Slot og under Badstuen sammesteds. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Der weiinskenck Auff kopenhagen Soll in dem keller auff Rossenborrig, So Ich selber biis *Dato* gebrauchet, bringen lassen:

1. Eiine Aame von dem besten Reiiniskan weiin, So verhanden.
2. Eiine Aame Reiinisk weiin zum kochen.
3. Eein Bempell weinessig.
4. Sex tunnen Rostocker Biir.
5. Eiine tunne Bröihan¹⁾, vndt wan friisker verhanden, So soll Er allemahl friiskan wiiderum im keller skaffen.

In dem keller, so vnther der Badtstuben²⁾ Ist,
Soll gebracht werden:

1. Eiine Aame guthen Reiiinsken weiin.
2. Eiine halbe Aame Reiiinsken weiin zum kochen.
3. Fiire tunnen Rostocker Biir.

¹⁾ Bröihan, Bryhan eller Breihan, en Slags Hvidtøl, opkaldt efter Tydskeren Konrad Breihan, som levede i Begyndelsen af det 16de Aarhundrede. J. G. Krünitz, *Oeconomische Encyclopädie V. Th.*, Berlin 1775, S. 162.

²⁾ Om Badstuen ved Rosenborg se Friis, *Samlinger til Dansk Bygnings- og Kunsthistorie* S. 43.

4. Zuehne tunnen dansk biir.

5. Eiine tunne Bröiihan, vndt wan friisker verhanden, alsdan Soll Er friisken dareiin bringen lassen.

Rossenburch den 28 *Novem: Anno* 1632.

Christian ¹⁾.

61.

4. Decbr. 1632.

Til Karen Sehested.

Befaling angaaende Frøken Anne Kathrines Rejse. — *Afskr. i Hr. Prorst O. Fabricius's Eje.*

I morgen for prediken Skall frøken Anna Chaterina faa Mad, saat hun strax Epther Prediken kan siidde paa vognen, hiinder skal følge Iomfruen med En piige. Huiss Smaa tøy du haffuer, ded kan du tage med ²⁾ paa den Store voggen med dii Sex heste.

Friderichssborrig den 4 *Decem: Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: Karen Sested till hande.

62.

12. Decbr. 1632.

Til Tolderne i Sundet.

De skulle lade den hollandske Resident Karl v. Cracau faa 2000 Rdlr. paa Regnskab. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Worriss tollere vdi Helssingør skall Lade den Hollandske *Resident* kaarl von krakau bekomme thu thussind Riix daler Paa Regnskab.

Lundehaffuen den 12 *Decem: Anno* 1632.

Christian.

¹⁾ Originalen er nu uden Udskrift. I Schlegel's Afskrift (Kall. 4. 443 Nr. 21) angives, at Udskriften er: Martin Sag(!) zu handen. Den maa vel have staaet paa et nu tabt Omslag.

²⁾ Andre Afskrifter (f. Ex. i Ledreborgske Saml. 4. 127) have: kand de tage med dem.

63.

20. Decbr. 1632.

Til Henrik Müller.

Kongen opgiver ham forskjellige Udgiftsposter. — *Geh. Ark.*

Anno 1632 den 12 *Decem*: Er kaarll kraakau giiffuen paa Regenskab for ded korn, som for nogen tiid siiden Er sendt hen tiil glyckstad 2000 Riix daler.

Vdi samme Aar den 13 *Decem*: Er den Suenske Rente-meisters tiener giiffuen paa Regenskab paa ded Iern, som hand udi køben: leffuerid haff (!), 30 Rosso: och 480 rix daler.

Med En købmand udi helssingør¹⁾ Er udi dy samme dage handliid om En partii Iern, Som Skriiffueren paa hammermøllen²⁾ haffuer annammid, och ded laade forarbeide, huer skippund for tii Riix daler, Och Er samme købmand strax giiffuen paa handen . . . 30 Rosso: Och 280 rix daler.

Aff frede: den 20 *Decem*: *Anno* 1632.

Christian.

Udskrift: Hendrich Møller³⁾ tiill hande.

64.

20. Decbr. 1632.

Til Frederik Urne.

Om Sengeklæder til forskjellige Embedsmænd og Haandværkere paa Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skall med dett første begiffue dig hid och gjøre anordning med Sengeklæderne her sammestedz, som effterfølger:

¹⁾ Sigvard Albres fik 24. Januar 1634 Restbetaling for det her omtalte Jern, 118 Skippund. Rentemestr. Regnsk.

²⁾ Jens Thomesen.

³⁾ Henrik Müller var bleven udnævnt til Kongens Kammerskriver fra 17. Novbr. 1632. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872 S. 203. Det er den samme Mand, der senere som Rentemester saa ofte forekommer i Datidens Historie.

Iegermesteren ¹⁾ bør att skaffe sig Selffuer Senge, effterdi hand nu holder hus och intett nu mere kand holdis som før, naer det uar udi ickun en dag, tho eller thre.

Fiskens mester ²⁾ haffuer Raaed thill att fli andre senge, som hoes hannom losserer, huorfor hand intett behøffuer mine klæder.

Smidden med hans folck saa och Sporemageren, Bøse-mageren, Sadellmageren, Glarmesteren med wrtegaarsmanden skall haffue aff dett Slags Senge, som de udi Kiøbenhaffn udaff dend Samme *qualitet*, disse ere udaff, faacer aff.

De, som ere losserede uden for dend nederste port, de skall haffue udaff dett samme slags senge att ligge paa Frederichsborgh dend 20 *Decembris Anno 1632* ³⁾.

65.

20. Decbr. 1632.

Til Frederik Urne.

Om en Skorsten, der skal opføres i Ebbekjøb. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Frederich wrne skall i windter lade føre saa mange mursteen thill Ebbekjøb ⁴⁾, som mand kand haffue behoff thill en skorsteen att opmure sammestedz offuer dend kackelloffuen, som er udi melckekiøderren.

Hand skall och lade gjøre itt offuerslag paa kalcken, derthill behøffuis, saa att dend nu kand bliffue bestillet

¹⁾ Otte v. Termo, † 1640. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872 S. 127. Dsk. Mag. I, 220. Lange, De norske Klostres Hist., 2. Udg., S. 357. I Følge Rentemestr. Regnsk. for 1632—33 foregik der i dette Tidsrum en Forbedring af hans Lønningsvilkaar.

²⁾ Nikkel v. Tschirnhaus. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872 S. 128.

³⁾ Modtaget paa Kronborg 21. Decbr.

⁴⁾ Laa i Asminderød Sogn (Dsk. Atlas II, 262). Den ældre Gaard havde Kongen ladet nedbryde og i Stedet opført en Ladegaard (Kronborg Lens Regnskaber).

hoes Bartholomeeus haagensøn¹⁾. Frederichsborgh dend 20 Decembris Anno 1632²⁾.

66.

21. Decbr. 1632.

Til Frederik Urne.

Om nogle Bygningsarbejder paa Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Blyteckeren paa Chronenborgh skall begiffue sig hid effter hellige dagene och giøre nogle render ud paa Siden eller ud paa hiørnene for till paa det platte thagh offuer krytzhusett³⁾, saa att wandet kand haffue sitt løb offuer muren och dend intett forderffue.

De tuende Carnapper, som ere bygtt ud paa siden paa husett, skall ochsaa flies med render, saa att wandett icke falder paa muren.

De samme Render skall udaff Smidden paa hammermøllen befestigis, saa att renderne derpaa kand ligge.

Frederichsborgh dend 21⁴⁾ Decembris Anno 1632.

¹⁾ Han havde, som det synes, været Skriver paa Hammermøllen ved Kronborg indtil Maj 1624 og derefter Proviantskriver paa Kjøbenhavns Slot (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 46. 50. Christ. IV's egh. Breve af 5. Febr. og 23. Marts 1622 og 17. Juli 1634. Hammermøllens Regnsk.); men han opgav denne Stilling og nedsatte sig som Borger i Kjøbenhavn (Nielsen, anf. Skr. III, 109). Af Rentemester-Regnskaberne ses, at han leverede Kalk til Kongen. 17. Jan. 1631 fik han Brev paa den Kalkovn i Malmøhus Len, som afgangne Johan de Willems og hans Konsorter før havde haft (Skaanske Reg. V, 4. Nye Begunstigelser af 16. Jan. 1632 og 4. Marts 1633 sstds. Bl. 10 f. 73). 1641 gaves der ham Eneret paa at tilberede Cement (Nielsen, anf. Skr. III, 225).

²⁾ Modtaget paa Kronborg 20. Decbr.

³⁾ Om „Krytzhuset“ jvfr. Friis, Samlinger til Dansk Bygnings- og Kunsthistorie S. 231. Det kan dog være noget tvivlsomt, om Forf.s Formodning er rigtig.

⁴⁾ Det ser nærmest ud, som om der staar 22, men da Brevet tydelig angives at være modtaget paa Frederiksborg 21. Decbr., maa dets Datum vel ogsaa læses som 21.

67.

8. Januar 1633.

Til Frederik Urne.

Om Indsendelse af Pengene, som findes i Øresunds-Toldkisten.
— *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

De penge, som nu findis i tholdkisten udi helsingøer, de skall her leffueris i morgen afften. Frederichsborgh dend 8 *Ianuarij Anno 1633* ¹⁾.

68.

10. Januar 1633.

Til Rentemestrene ²⁾.

Om en Ring til den polske Gesandt. — *Kgl. Bibl.*

Tiil den Polniske gesanter ³⁾ Skall y taage En demandt z Riing vd paa tree hundrid Eller 400 dl: I skall ochsaa Seead, Om y kan faa Nogle keeder ferdig vdi forraad.

Aff frede: den 10 *Ianuarij Anno 1633.*

Christian.

¹⁾ Modtaget samme Sted (og Dag).

²⁾ Rentemestre vare Jørgen Vind til Gundestrup og Sten Beck til Førsløv.

³⁾ Han hed Gerhard v. Dönhoff og havde 5. Jan. haft sin første Audiens hos Kongen. Holberg, Danm. Hist. II, 782. Handlingar rör. Skandinaviens Hist. XXV, 119 f. 258. Danske Samlinger 2. R. III, 383. Fra 5. til 11. Jan. laa hans Folk i den gamle Kro ved Frederiksborg (Frederiksborg Lens Regnsk. 1632—33). Den 8. Jan. fik Jørgen Vind Brev om at faa at vide i Rentekammeret, om den sidste polske Gesandt Johan Geyer havde faaet nogen Present, og hvor god den var (Sjæll. Tegn. XXV, 112). Kongens Befaling i Texten synes ikke at være bleven fulgt aldeles bogstavelig, thi 16. Jan. indleveredes i Kongens eget Kammer en Kjæde af Kroneguld og et Kontrafej af Kongen med 8 Diamanter i, bestemte til Gave for den polske Gesandt Oberst „Dehnhoff“ (Rentemestr. Regnsk. 1632—33).

69.

11. Januar 1633.

Til Kurfyrst Johan Georg af Sachsen.

Kongen henviser ham til det Svar, han har givet hans Af-sending Fr. Lebzelter, og lover sin Bistand til Fredsunderhand-lingerne. — *Haupt- u. Staats-Archiv i Dresden.*

Freundtlicher, viilgeliibther vetter, Schuager vndt Bruder, E: L: seindt meine gans wiillige diinste, vndt wass ich mehr liibes vndt gutess vermach zuuorn. Freundtlicher, viilgeliibther vetter, Schuager vndt Bruder, daa Ess E: L: an leiibess gesundtheitt vndt Andern wolergehen Nach Ihrem selbst Eiigenen wiillen Erginge, So wehre Solches miir ganss lieb vernommen, der Almechtiger Erhalthe E: L: lange dabei. Betreffende dass, So E: L: miir durch dero-selben kammerdiiner lebzelter¹⁾ haben *proponiren* lassen, darauff habe Ich mich kegen Ihm Erkleret, wii mein Itziiger zustandt Ess leiiden wollen.

Daa Ess mit mihr im fohrigen Stande noch wehre, Ich hette E: L: ess nit abgslagen²⁾, Ihm wberigen wiil ich gerne dass meinei beiiithun, wan Ich Erfahren werde, dass I: keiis: w: vndt L: sich zu den friidenstractaten verstan wollen. Befehle E: L: hiimit dem gewaltigen Skudtz gottess vndt verbleibe allezeit

E: L: getrewer vetter, Schuager vndt Bruder
Christian.

Auff friderichsburch den 11 *Januarij Anno 1633*³⁾.

70.

19. Januar 1633.

Til Christian Friis.

Der er indløbet en Fejl i det Dokument, hvorved Kapitlet i Roskilde overdrager Grev Valdemar Christian et Prælatur, hvilken Fejl skal rettes. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ Se ovfr. S. 28.

²⁾ Kongen havde afslaaet Kurfyrsten et Laan. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 235. 245. Jvfr. ovfr. S. 47.

³⁾ Udskriften er ikke egenhændig.

Ieg haffuer y afftiss bekommid dyn Skriiffuelsse, derhuoss Roskiild *capittels collation* paa ded *prælatuur*, dii haffuer *Confererit* myn Søn Greff woldemar Christian¹⁾.

Huilcken Ieg paa hanss uegne haffde *Accepterit*, haffde Ieg ycke derudi funden nogen *Errorem stilj*, Som vden-thuiffuell vdaff skriffueren Er herkommen, Huorfor Ieg sender den herhuoss *ad corrigendum* tilbage ygen. *Vale*.
Aff frede: den 19 *Ianuarij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss till hande.

71.

21. Januar 1633.

Til Rentemestrene.

Om Rejsepenge til en Mand, som skal sendes til Henrik Holck. — *Kgl. Bibl.*

Denne breffuissier Skall y fornemme aff, huor mangi penning hand behøffuer til att gøre den Reisse med hen tiill hendrick holck²⁾, huilcke y hannem siiden skall forskaaffe, saatt hand kan komme siin weii³⁾.

Aff Rossenborg den 21 *Ianu: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne till hande.

¹⁾ 3. Januar 1633 tilbøde Kannikerne i Roskilde at vælge Valdemar Christian til Kantor, hvis Kongen vilde tillade det. Giesing, Jubel-Lærere II, 2, 278.

²⁾ Henrik Holck, som da stod i Bøhmen, skulde efter Kongens Ønske benytte sin indflydelsesrige Stilling hos Wallenstein til at fremme Kongens Underhandlinger med denne. Archiv für Kunde österreich. Geschichts-Quellen XXVIII, 371 f. F. v. Hurter, Wallensteins vier letzte Lebensjahre, Wien 1862, S. 39. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 245.

³⁾ Samme Dag, som dette Brev er skrevet, fik Kongens Trompeter Hans Kihm (Kyhn) 60 Rdl. til Fortæring paa en Rejse til Tydskland for Kongen (Rentemestr. Regnsk.); maaske har det været ham, som har overbragt Brevet.

72.

30. Januar 1633.

Til Christian Friis.

Kongén har gjennemset nogle Breve og vedtegnet sine Bemærkninger, hvorom han vil tale med Kansleren. Han skriver om en nyttig, men vanskelig Foranstaltning, som maa bringes i Udførelse, medens det er Vinter; om en ny Lensmand over Tønsberg Len; om en Optegnelse af Fru Ellen Marsvin, hvori hun fremsætter ubevislige Krav og er meget partisk mod nogle af Kongens Børn til Skade for andre. — *Kgl. Bibl.*

Disse breffue haffuer Ieg ygenomsiet Och derhuoss tegnid ded, som mig derudi kan *Desidereris*. Naar gud uyll, ieg kommer tiil køben:, da uill Ieg uider tale med dig derom.

Ded bliiffuer En Nøttelig tiing, Menss langsam att bringe y werck, ty der Er alfor faa, der skall gøre werckid, Och den *distantia locorum* alfor stor. Skeer ded ycke, ymenss winteren Staar paa, daa uill ded falle syden besuerligt att *effectuere* ded saa Snardt¹⁾.

Eptherti gundi lange²⁾ skall fraa tonsberrig lehn, Och lehid (!) Skaall med En anden lenssmad forsørgiss, Saa skall samme Lehen vdaff Pross kundtsøn³⁾ herepther forualtiiss.

¹⁾ Det er ikke godt med Bestemthed at sige, hvorom her er Tale, men muligt turde det være, at det er om de betydelige Forandringer, Kongen vilde indføre i det norske Skattevæsen, Retsvæsen, Skydsvæsen o. s. v. Jvfr. Paus, Kgl. Forordninger for Norge S. 756 ff. Norske Rigsregistr. VI, 459 f. 463 f. 490 ff. 502 ff. Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 245 ff.

²⁾ Gunde Frederiksen Lange til Søfde og Fritsø havde haft Tønsberg Len lige siden 1612 (Norske Rigsreg. IV, 460). Hans Pengeforhold vare slette: allerede 1624 klagede Kongen i et egenhændigt Brev (af 13. April) over hans Gjæld til Kronen, og nu mistede han Lenet paa Grund af Restancer (Norske Rigsreg. VI, 441). Jvfr. Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. II, 510. Genealog. og biogr. Archiv Nr. 1—8, Stamtv. t. S. 32. Ljunggren, Skånska Herregårdar, Till. o. Rett. t. Nr. 56: Söfdeborg.

³⁾ Pros Knudsen (Hørby?) til Nørholm, en norsk Adelsmand, var ansat 1624—30 i det danske Kancelli (Grundtvig, Meddelelser

Fru Ellens dondt haffuer Ieg Ochsaas ygenomsiet, huoraff man icke allene Erfarere hinderr store daarlighed, att hun uill kreffue ded, som hun ingen beuiiss haffuer paa, menss att hun *demonstrerer* mig, huor ganske *partiisk* hun haffuer Omgaidtz med børnen, iged (!) hun haffuer uill tiluende den Elste ¹⁾ Saamegiid, *Item* gyffued Corfidtz vlfeldt uel Saa megid vdi guld Och Boeskab, som ded kan uerre ²⁾, som hinderr fortegnelsse Om formelder, Och ganske forbyggaaid myn datter Sophi Eliisabett, Och icke giffuid hinder En knappenalss werdt. *Vale.* Aff hiirsholm den 30 *Janu:* Anno 1633.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss till hande.

73.

Januar 1633³⁾.

Optegnelse om det Tilraadelige i at at holde en Kreds dag i den nedersachsiske Kreds og om Grænserne for dens Forhandlingsgjenstande. — Skrevet med Blyant. *Geh. Ark.*

fra Rentekammerarch. 1872 S. 162). 1629 sendtes han til Nederlandene (Christ. IV's egh. Brev af 30. Juni 1629), og i Begyndelsen af det følgende Aar ansattes han som Resident i Stockholm, som han dog atter forlod i April 1631 som en Følge af et Sammenstød mellem ham og Feltmarskalk Herman Wrangel (Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 99 f.). I Norge fik han nu det Hverv sammen med den norske Kansler Jens Bjelke at undersøge Almuens Klager over Fogederne i det Nordenfjeldske, og efter endt Rundrejse begav han sig til Kjøbenhavn for at forelægge Resultatet af Undersøgelsen og fremkomme med Forslag. Uden Tvivl som Belønning fik han Tønsberg Len (Nielsen, Jens Bjelke S. 205—47. 262). Følgebrevet til Bønderne er udstedt 19. Febr. 1633, men først 23. April udfærdigedes Lensbrevet, der lød paa Tønsberg og St. Olafs Kloster (Norske Rigsreg. VI, 481. 528 ff. 538). Han beholdt Lenet til sin Død 1636 (anf. Skr. VII, 273. 275). 1626 var han bleven forlenet med Kronens Tiende af Foss Præstegjæld i Baahus Len (anf. Skr. V, 532. 549), og 1635 omtales han som havende en Forlening i det nordlige Jylland (Ny kirkehist. Saml. VI, 459).

¹⁾ Anne Kathrine.

²⁾ De fire sidste Ord ere skrevne to Gange.

³⁾ Tiden for dette udat. Aktstykke fremgaar af Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 245 f. Man kunde formode, at det er sam-

Dass Ich gerne See, dass dii Stende im Niidersexiskan kreiidtz zusammen kommen mit Einander, des friedens halber zu *tractiren*.

Weill aber man Nochderzeit nit Eeinige versammlung in den anderen kridtzen vernimbdt, So dunket mihr radtsam zu sein, dass man den Obersexiskan kreiidtz in dem fall den fuhrzug liiss.

Dem keiisser ist dessuegen von mihr zugeschriben ¹⁾, vndt wan skon der Nidersexisker kreidtz zusammen kam, So kan nichtess anderss *proponiret*, viill weniger geschlossen werden, dan dass man den keisser darum Ersuchen soll, So von mihr skon geskeen. *Quare concludo*: man Soll Erst dess keiissers *Resolution* Eruarten.

74.

Januar 1633²⁾.

Optegnelse til Brug ved en Skrivelse til Hertugen af Gottorp, hvem der skal svares, at Kongen ikke har noget imod, at der holdes Møde i den nedersachsiske Kreds, naar man indskrænker sig til at forhandle om Fred. — *Geb. Ark.*

Andtwordt auff her: friderich skreiiben.

Dass Ich meiness theiilss Leiiden kan, dass Eiine kreissuersamlung im Niiderskexiiskan kreiidtz angestellet wiirdt, doch dergestaldt, dass darauff nichtess anderss *tractiret* vndt gehandelt wiirdt, dan wii man den friiden in deudtzlandt durch dinlege friidenss *tractaten*, vndt nit *Armis*, wiiderum Erlangen muge.

tidigt med Kongens Skrivelse af 10. Januar til Hertugen af Gottorp, hvori han foreslaar at lade det bero med det berammede Kredsmøde, indtil man hører, hvad den oversachsiske Kreds vil gjøre.

- ¹⁾ Christian IV havde d. 1. Decbr. 1632 i en Skrivelse til Kejseren tilbudt sin Mægling til at opnaa Fred. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 244.
- ²⁾ Optegnelsen kan vel antages at være senere end et Brev af 13. Januar fra Kongen til Hertugen af Gottorp (til hvilket Koncepten findes i Inländ. Concept.), hvori han som Svar paa et Brev fra Hertugen erklærer, at Tiden er for kort til at sende Gesandter til Kredsdagen.

75.

8. Febr. 1633.

Til Frederik Urne.

Om Nedre- og Øvre-Værebro Vandmøller og om Flytningen af en Vejrmølle. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skalltt begiffue dig hen thill weerebroe och erfare, om dend Nederste mølle, som endnu er ued magtt, kand offuerkomme att male dett korn, som almuen deromkring uill haffue malett, saa att mand intett behøffuer att lade fli dend øffuerste igien ¹⁾). Ieg formener, att om der bliffuer slagen en Sterck dam for dend Nederste mølle och foruarett uell med Riuerck ²⁾, att dend nederste kand giøre allt dett, som der er att giøre, och udgiffue dett landgilde, som den øffuerste giffuett haffuer, effterdi dend haffuer ald dend brugh, dend anden haffde.

Om dend wedermølle, der Staaer paa backen, skall du tale med en tømmermand, huad hand uill haffue for dend att fløtte paa dend backe der tuertt offuer fra Frederichsborgh dend 8 *Februarij Anno 1633*³⁾.

76.

11. Febr. 1633.

Til Rentemestrene.

Der forlanges Overslag over de Personer, hvis Fordringer nogenlunde kunne tilfredsstilles til Fastelavn af Skatten, som nu er i Rentekammeret. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne Skall gøre Ett offuerslaag Paa dii Persohner, som man tiil fastelaffuen først komendis⁴⁾ vdaff Skatten, Som paa Rentekammeriid nu Er, vdi Nogen

¹⁾ Øvre-Værebro Mølle i Ølstykke Sogn, Nedre-Værebro Mølle i Jyllinge Sogn. Jvfr. *Annaler f. nord. Oldkynd.* 1838—39 S. 375 f.

²⁾ Pæleværk, Plankeværk. Se Rietz, *Svenskt Dialekt-Lexikon* S. 531.

³⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

⁴⁾ Fastelavns Søndag faldt i dette Aar paa 3. Marts.

maade kan *contentere*, yntill der kommer mehre penning udi kammerid, Och derpaa leffuere mig En *desingnation* paa Slottiid, Naar klokken haffuer Slaagiid tolf.

Paa Rossenborrig den 11 *Febru: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

77.

11. Febr. 1633.

Til Rentemestrene.

Hans Steenwinkel skal flytte Prædikestolen i Christiansstads Kirke til et andet Sted i Kirken; han skal opgive, hvad han forlanger for at forfærdige en Himmel over Prædikestolen. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeiisterne skall holde *M:* hanss Stenuynckell for, at Epherdi hand inted haffuer beuiist sig Som En Biigge-meister udi ded, at hand haffuer Saat predickestolen udi Christianstadtz kiircke paa dii steeder, Som man yngen hiimling kan henge Offuer den ¹⁾, Saa skall hand med ded første Sende folck derhen, som kan fliitte samme predickestoll liige vnder hullid, som Er miit udi krydtziid udi den bue, predickestolen Staar vnder.

Huorpaa hand skall giiffue Rentemeiisterne Siin *Reuers* under hanss *Restis* fortabelsse, att sliigdt, som forbemeldt

¹⁾ C. G. Brunius (Konstanteckningar under en resa år 1849, S. 714) skriver om Christiansstads Kirke: „Predikstolens ställning på midten af mellangången är ett misstag . . . Christian IV har dock icke gjort sig skyldig till detta misstag; ett förhållande, hvilket inhemtas af en allvarlig skrifvelse, hvori konungen förklarar, att i händelse David Nyborg, som förbundet sig att uppföra kyrkan, en annan gång företager en sådan afvikelse från gifna föreskrifter, så skall han ej vidare få något byggnadsuppdrag.“ Skulde der da virkelig existera to Skrivelser fra Kongen om denne Prædikestol med Daddel over to forskjellige Bygmestre? David Nyborg er den, som har bygget Kirken. Kontrakten mellem Kongen og ham er af 13. Decbr. 1617 (Brunius, anf. St.). David Nyborg døde 1619 (Skaanske Tegn. IV, 278).

Er, inden Paaske førstkommendiss¹⁾ skall uerre forrettid.

Siiden skall dy med hannem *tractere*, huad hand begherer for att gørrer hiimlingen offuer Samme Predickestoll, Som siig huoss predickestolen kan *quadrere*, Och dertill forskaffe Steenen. Iern uerckiid, som den Skall henge udi, ded skall hannem forskaffis.

Paa Rossenborrig den 11 *Febru: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

78.

14. Febr. 1633.

Til Rentemestrene.

Om Forfærdigelsen af en Del Fade, Tallerkener, Konfekt-skaaler, Kander og Bøgere af Sølv og Tin. — *Kgl. Bibl.*

Epther herhuosføiiede Liided Sølfraad Och taalercken skall gørriss Ett dussiin faade Och Ett dussiin taalerken vdaff Sølf och thu dussiin vdaff huer Slagss vdaff tiin.

Der skall ochsaa gørriss fihre dussiin *confect* skaaler, Otte Smaa Sølfkander, 16 Smaa sølf begger, som sig ued dii faade Och taalercken Riime kan, *Item* thu dussin faade och taalerken med 4 Smaa kander Och 8 smaa begger vdaff Tiin, *Item* thu dussiin *confect* Skaaler paa den størrelse, som dii Erre vdaff Sølf.

Aff frede: den 14 *Februarij Anno* 1633.

Christian.

Disse herhuosføiiede Sølf ryngge skall forsmeltiis.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

79.

16. Febr. 1633.

Til Rentemestrene.

Om et Tinkar, hørende til Badstuen paa Frederiksborg. Rothgieteren Hans Poppe skal støbe 300 Ringe af Kobber. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ Paasken indtraf 21. April.

Jørgen ¹⁾ kandestøber haffuer for En Rom tiid siiden Emphangiid Ett tynkaar, som hører heer vdi badstuen, huilckid hand skall sende hiid med ded første.

Wdaff disse Slaagss Riinge skall Rodtgytteren ²⁾, som boer udi Piile Streeede, ued Naffn hanss poppe, støbe 300 riinge vdaff kobber, huortiill hannem skall forskaffis kobber vdaff Artoloriid.

Aff frede: den 16 *Febru: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

80.

16. Febr. 1633.

Til Rentemestrene.

Kongen sender dem 1000 Dlr. samt et Skjørt, der skal fores med Graaværk. — *Kgl. Bibl.*

Ieg sender Eder heerhuoss Ett ³⁾ tassind daler udi guld och daaler, huorpa y skall tiilstelle hendrich Eders beuyss, som hand kan legge huos dy andre beuysser.

Herhuoss Er ett skørdt, som bu[n]dtmageren ⁴⁾ Strax med bugfoder vdaff graauerck skall fodere och med breffuissér tilbage Sende.

Aff frede: den 16 *Febru: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

¹⁾ Jørgen Marqvardsen. Jvfr. nedfr. Brev af 26. April.

²⁾ o: Gjørtler.

³⁾ Her findes i Originalen en aaben Plads. Formodentlig menes Kammerskriveren Henrik Müller. 16. Febr. indbetaltes der fra Kongens eget Kammer i Rentekammeret 1044½ enk. Dlr. (Overslag over Kongens Laan til Riget fra 1621 til 1643 i Rigens Raads Breve Fasc. 54).

⁴⁾ Kongens Bundtmager hed Jørgen Høg.

81.

16. Febr. 1633.

Til Frederik Urne.

Et Skib med Sild skal sendes til Kjøbenhavn og to Tønder Sild udleveres til Brevets Overbringer; den hollandske Resident Karl v. Cracau skal udsperges om, paa hvis Vegne han opkræver Penge for Korn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Dett skib, som er ankommen udi Sundet med Sild, skall forskickis optill Kjøbenhaffn, och skall denne breffuiser forskaffis udaff dend Sild, hand inde haffuer, tho tønder.

Dend Hollandske *Resident* skall du attspørge paa mine vegne, paa huis vegne hand haffuer de penge for dett korn att kreffue, som hand allerede oppebaarett haffuer ¹⁾ eller endnu agter att oppeberge, deris (!) skall du begere aff hannom, som du mig skall thillskicke. Frederichsborgh dend 16 *Februarij Anno 1633* ²⁾.

82.

19. Febr. 1633.

Til Rentemestrene.

Holmens Maler skal rense og oppudse Malingen paa Panelværket i Kongens daglige Stue paa Rosenborg og have et Forskud paa 100 Dlr. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeiisterne skall tiilholde holmenss Maaler ³⁾, att hand gør ded paaneluerck vdi myn dagelige Stue paa Rossenborrig rendt for ded Støu, Som derpaa kommen Er, ymidlertiid der bleff biggiid, Saoch samme Paaneluerck ygen ferniidtze Och maaluerkiid ygen att forfriiske.

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 62.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 17. Febr.

³⁾ Vistnok Villum Hornbolt, der flere Gange forekommer i Rentemestr. Regnsk. for dette Aar som den, der baade har haft Arbejde ved Flaaden og paa Rosenborg. Jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 78 (hvor Navnet skrives Hornbalt). 405. 425.

Samme Maaler skall forstreckiss med hundrede daler paa affregning.

Paa Rossenborg den 19 *Febru: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande.

83.

19. Febr. 1633.

Til Rentemestrene.

Til en forestaaende Rejse skal der gives Frederik Günther 200 Rdl. til Tærepenge og en Vexel paa 2500 Rdl. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeiisterne

Skall tilstille frederich gunther thu hundredi daaler till terepenning paa En Reiiisse, hand skall gørere for mig ¹⁾.

Dii skall ochsaa gørere hannem wex (!) paa køllen huoss En uiiss ²⁾ man heer vdi byen paa haalftriiddie tussind riix daler *in spe*; Som hand med siit Regenskab, naar hand tilbage kommer, Skall forklaare, huorpaa dii Erre anwend.

Naar købmanden, Som wexelen gør, leffuerer Samme frederich guntherss beuyss, daa skall pengene hannem Paa Rentekammeriid strax ygen bliiffue Erlagdt.

Paa køben: den 19 *Febru: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

84.

20. Febr. 1633.

Til Rentemestrene.

Befaling at sende Penge til Folkene paa Frederiksborg Slot og Ladegaard, da de ingen have faaet siden Mikkelsdag, og at lade noget Sølv smelte. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ Frederik Günther skulde drage til Tydskland for hos de gejstlige Kurfyrster at arbejde paa Fredsværket og paa Tilstaaelse af Glückstadtolden. Hans Instrux er af 25. Febr. (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 254. 262). De 200 Rdl. fik han udbetalt allerede 20. Febr. (Rentemestr. Regnsk.).

²⁾ o: sikker.

Der skall sendiss penning hiid tiil folckiss heer paa Slottiid Och laadgarden, tii dy ingen penning becommid haffuer Siiden Myckelssdag.

Dette heerhuosføiiede Sølfv skall forsmeltiiss Och tiill ded, som bestilliid Er, forbrugiss.

Aff frede: den 20 *Febru: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande.

85.

24. Febr. 1633.

Til Frederik Urne.

Om Indkjøb af 30 Oxehoveder Vineddike i Sundet. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Naer udi Sundet goed winædicke anckommer, skall Slodzherren Frederich wrne lade obne tholdkisten, och tholderne skulle thill voris hoffholdings fornødenhed indkøbe threduffue Oxehoffueder. Frederichsborgh dend 24 *Februarij Anno* 1633 ¹⁾).

86.

28. Febr. 1633.

Til Rentemestrene.

En Kampestenhugger og En, som kan hugge Gullandssten, skulle sendes til Frederiksborg. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeiisterne skall Sende En kampestenhugger saoch En, Som kan hugge gullandzsten, hiid med ded første.

Aff frede: den 28 *Febru: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

¹⁾ I Kopibogens Margen staar „ibidem“, hvilket vistnok vil sige, at Brevet er modtaget paa Frederiksborg. Mindre sandsynligt er det, at „ibidem“ viser tilbage til Randbemærkningen ved det foregaaende Brev (Nr. 81), at det modtoges paa Kronborg.

87.

3. Marts 1633.

Til Frederik Urne.

Kongen ønsker at lade Altertavlen i Frederiksborg Slots Kirke forandre, hvortil han gjerne vil bruge en Mand ved Navn Lorens, som før har arbejdet for ham, i hvilken Anledning der skal gjøres Forespørgsel hos den hollandske Resident. Sejermageren i Helsingør skal udlevere noget Kongen tilhørende „Klokkegods“. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skalltt thale med dend hollandske *Resident* och fornemme udaff hannom, naer att dend mand, som for nogle Aar siden loed gjøre atskilligtt arbeide for mig udaff Steen, uill komme hid.

Thi ieg er thillsindz att lade forandre Altartafflen her udi kircken, Saa att dend kand bliffue Større, dog saa att Sølfuett kand komme derudi igien. Saa fremt nu Samme mand, som heder *Lorentz*¹⁾, intett Sig kunde indstille, da faaer ieg att See mig om en anden.

Segermageren udi helsingør²⁾ skall thillholdis att skaffe dett klokkegoedz thillstæde igien, som hand anamede thill de klocker, hand skulde haffue giortt her till dett Sanguerck, Och Saa fremtt dend, som goedzett anammett haffuer udi Halmsted, derudi wille *tergiversere*, da skall du derom tillskriffue *Erick Rosenkrantz*³⁾ och hannom lade forstaa, att goedzett intett hører Segermageren thill,

¹⁾ Vistnok Lorens Petersen Sweis eller Swies fra Amsterdam. Danske Saml. II, 119. Friis, Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 230. 238. I Aarene 1620—21 havde han arbejdet for Kongen, bl. A. havde han forfærdiget Altertavlen til Christiansstads Kirke og Galleriet paa Frederiksborg. Jvfr. endvidere Lassen, Bidrag t. Børsens Hist. S. 19 og Friis, Frederiksborg Slot i det 17de Aarh. S. 8. 31.

²⁾ Hans Metscher. Danske Saml. V, 193. Friis, Saml. t. Dsk. Bygnings- og Kunsthist. S. 252. Af det sidst anførte Sted ses, at der 1620—21 indrettedes et Sangværk i Taarnet paa Frederiksborg, at Sejermageren tog det ned 1629, og at der 1633 støbtes nye Klokker til det.

³⁾ Erik Axelsen Rosenkrands, Lensmand i Halmstad fra 1620 til sin Død 1637 (Skaanske Reg. V, 339).

haffuer hand Segermageren nogett att kreffue, da maa hand Søge Segermageren och intett mitt goedz. *Vale*. Frederichsborgh dend 3 *Martij Anno* 1633 ¹⁾.

88.

5. Marts 1633.

Til Frederik Urne.

Om Forhandlinger med den hollandske Resident angaaende den i foregaaende Brev omtalte Lorens. Hans Brøndmester skal strax begive sig til Glückstadt. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog*.

Wdaff din skriffuelse haffuer ieg fornummet, huad dend Hollandske *Resident* haffuer Suaret dig, huorfor du skalt holde hannom for, att effterdi hand wnderstaaer sig att kreffue hans *rest* hoes migh, Saa bør hand ochsaa Staa mig thill rette for, huis Som ieg kand haffue samme Lorentz thill at tale.

Huad hand nu derpaa Suarer, dett skaltt du thage beskreffuet. Will hand tage sig alle skelms Sager an, da bør hand ochsaa Suare dertill.

See om du kand nøde hannom thill att loffue, att hand vill bringe hannom udi *Arrest* indthill Sagens wd-dragh.

Hans Brøndmester ²⁾ skall thillsigis, att hand Strax begiffuer sig hen ad Glygstad, och om hand giffuer for, att hand først skall Støbe nogle blyrør, da skall Samme rør nochsom bliffue giort, naer hand Sender widen fram. *Vale*. Frederichsborgh dend 5 *Martij Anno* 1633 ³⁾.

¹⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

²⁾ Hans Reimann i Helsingør. Hist. Tidsskr. IV, 585. Danske Saml. V, 190. 193. C. Andersen, Rosenborg S. 4. Friis, Saml. t. Dsk. Bygnings- og Kunsthist. S. 26 f. 227 f. 261 f. (L. Boesen) Helsingørs Beskriv. S. 148.

³⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

89.

5. Marts 1633.

Til Rentemestrene.

Om Størrelsen af det forgyldte Læder, som skal til Frederiksborg; om Lønningen af Prinsens Musikanter og af Musikanterne i Kjøbenhavn. — *Kgl. Bibl.*

Ded forgiulte Leder tiill frede: skall uerre Ett hundrid och halffierdesindtz tiuwe allen vdi lengden Och tre allen udi dyuelssen.

Dy *Musicanter*, Som Erre altiid huoss Prindtzen, skall inted giiffuiss herepther vdaff Renteriid.

Dii *Musicanter*, som sig her udi byen opholder och selden eller aldriig uarer paa, skall inted giiffuiss, wdenatt dii haffuer Offuerskenckens Seddell, att dii haffuer waarid paa.

Paa køben: den 5 *Martij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

90.

7. Marts 1633.

Til Frederik Urne.

Der skal sendes et Oxehoved sød fransk Vin til Frederiksborg. Der skal kjøbes Stenkul til Hammermøllen og Frederiksborg: og, om det er fornødent, til den store Smedie paa Bremerholm. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Wdaff dend anckomne Søde franske wiin skall der Sendis itt Oxehoffuett hid. Wdaff Steenkullen skall saa meget kjøbis, som der kand fornøden giøris thill hammermøllen och her paa Slottett. Hoes Rentemesterne skall erfaris, om der er Steenkull udi forraaed ued dend Store Smede paa holmen, och om der ingen forraaed er, da skall itt aff skibene vissis op att Kjøbenhaffn. Frederichsborgh dend 7 *Martij Anno* 1633 ¹⁾.

¹⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

91.

8. Marts 1633.

Til Rentemestrene.

En Guldsmed skal forandre og istandsætte et Par Armbaand. I Overslaget over Rigens Indtægt og Udgift skal Besoldingen for de i Kancelliet, Renteriet og andet Steds Ansatte forhøjes. — *Kgl. Bibl.*

Ded, Som der findiss vdi denne Esske, Skall leffueriss hanss hollander, Och hannem befahliss, at hand paa ded Ene Armband skal gørere Stercker Leed, som holder dy demandtzy styffter sammen.

Paa ded andiid skall hand flii dy Lyd, som erre brudt y sønder, Och sa fremdt hand dem ynted hiielppe kan, daa skall hand gørere dy Støcker paa Nii.

Wdi ded offuerslag, Som Nu gørriiss paa Riigenss yndtecht Och vdgiift, skall haffuis udi acht derris besolding udi Chanseliid, Renteriid Och anden stedtz, Som Endeliigen uyll forhøiiess, saframdt dy skall kunde bliiffue ued.

NB. Naar Riigenss Raad forreuender, att tollens forhøielse En Stor Summa sig beløbe kan, daa haffuer man dennom derymod ded att *demonstrere* ¹⁾).

Aff frede: den 8 *Martij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne till hande.

¹⁾ Fra d. 10. Juli 1632 opkrævedes Sundtolden efter den Forhøjelsrulle, som var bleven paabudt d. 10. Decbr. 1629, idet den større Forhøjelse, som var bleven indført d. 10. Maj 1631, og hvorved Rullen af 20. Marts 1629 var bleven fornyet, fra den Dag blev afskaffet. Dog blev et yderligere Tillæg paalagt i August 1632. Forhøjelsen førtes som en særskilt Post i Regnskabet. Medens den havde indbragt 75,633 Daler i Tiden fra 1. Januar til 12. Juli 1632, beløb den sig fra 12. Juli til 31. Decbr. kun til 10,386 Daler, og i Tiden fra 1. Januar til 25. April 1633 kun til 1752 Daler. Efter Rigsraadets Betænkning af 9. April 1633 skulle dog Rentemestrene have erklæret, at den kunde beløbe sig aarlig til 16—17,000 Daler. Sundtoldregnskab. Rigens Raads Breve Fasc. 48. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 203 ff.; jvfr. S. 114. 116.

92.

8. Marts 1633.

Til Rentemestrene.

Den russiske Post (Kurer) skal have 40 Rosenobler til Foræring. — *Kgl. Bibl.*

Den Riissiske Post skall vdaff Rentemeisterne giiffuiss tiil forehring firretyue Rossonobell ¹⁾.

Paa frede: den 8 *Martij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

93.

8. Marts 1633.

Til Sten Beck.

Kongen vil vide Besked om noget fint Hørgarn, som han har befaleet skulde leveres til Skrивeren i Tugthuset, men som han siden ikke har erfaret Noget om. — *Kgl. Bibl.*

Ieg lod ued Anne Iacob Myckelssøns ²⁾ Och hanss

¹⁾ 15. Marts tilstilledes der Iver Prip, Sekretær i det danske Kancelli, 3 forgyldte Kredensbægere, som han skulde forære den russiske Post (Rentemestr. Regnsk.). 14. Marts udgik der Kongebrev til Christoffer Ulfeldt, Lensmand paa Helsingborg, om at skaffe den russiske Post Befordring til den svenske Grænse (Skaanske Tegn. VI, 11).

²⁾ Jakob Mikkelsen, født i Malmø 1577, studerede i sin første Ungdom ved Københavns Universitet og rejste derpaa udenlands i flere Aar, men forandrede saa Plan og tjente i 10 Aar som Skriver paa Sølvitsborg, fra hvilken Stilling han gik over til at være Tolder i Kjøbenhavn. 1625 blev han Borgmester i denne By og døde som saadan 1644. Han deltog i større Handelsforetagender og var vel anskreven hos Kongen, som forlenede ham med Kronens Tiende af Magleby Sogn paa Møen og med Ærkedegnedømmet i Aarhus Domkapitel. Universitetsprogram. Jvfr. Resen, Inscriptiones Haffnienses S. 55 f. 63 f. Pontoppidan, Origines Hafnienses S. 389. Schlegel, Sammlung z. Dän. Gesch. I, 4, 153. Nielsen, Københavns Diplom. I, 592. 637. II, 613. 644. 648. III, 205. Christian IV's egh. Brev 14. Juli 1618. — Han var gift med Anne Mortensdatter,

Slotzfogiid¹⁾ for nogen tiid siiden tiilstille Christoffer Iffuersøn²⁾ En stor partii hør Och Blorgaarn, som hand skulle ueie Skriffueren vdi tuchthussid³⁾ tiill. Och ephtherdi yblandt samme gaarn fantiss En hob fiindt hørgarn, huoraff Ieg Endomstund inted arbeiid haffuer fornommid aff att uerre giordt, huorfor du med fiid dig huoss Christoffer skaldt Erkundige, huorlediss samme gaarn werrid haffuer, Och siiden See ephther, huad deraff giordt Er, Tii Ieg thuiffler paa, att ded Er gangen rett tiill med ded gaarn.

Paa frede: den 8 *Martij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Sten Beck tiill hande.

der var en Datter af Morten Pfaal og var født 1578 (el. 1577) i Kolding. Til sit 15de Aar opdroges hun hjemme hos Moderen, derefter i 5 Aar ved Hoffet, hvor den unge Konges Tugtemester, M. Hans Mikkelsen, fik hende anbragt og tog sig af hende. 1598 bekostede Kongen hendes Bryllup med Christen Hammer, Renteskriver ved det kongelige Klædekammer. Efter 9 Aars Samliv døde han, og 1613 indtraadte hun da i et nyt Ægteskab, denne Gang med Jakob Mikkelsen (jvfr. Vedel Simonsen, Eske Brock II, 32). Det var Kongen, som ogsaa gjorde dette Bryllup, og lige til det sidste bevarede hun hans Yndest. I Universitetsprogrammet, som udgaves efter hendes Død 1642, og hvorfra disse biografiske Notitser ere uddragne (jvfr. Resen, Inscript. Haffn. S. 55), siges der om hende: „Habuit regem regiamque sobolem constantissime sibi faventem; erat apud regni optimates gratiosa.“ Christian IV's Breve vidne noksom om de mange Hverv, han betroede hende.

- ¹⁾ Hans Merkel v. Schmalkalden. Jvfr. Molbech, Christ. IV's Breve I, 135. Richardt og Secher, Danske Kirker, Slotte, Herregaarde og Mindesmærker 1867 I. H. S. 23 (hvor Fornavnet ved en Fejl er blevet til Henrik). Friis, Saml. t. Dsk. Bygnings- og Kunsthist. S. 60. Nyrop, Strandmøllen S. XXVII. I Nielsen, Hellig Trefoldigheds Gilde udi det danske Compagnie S. 34 har Navnet faaet et temmelig ukjendeligt Udseende ved at blive til Smal Tall.
- ²⁾ Christoffer Iversen, som siden 1615 havde været Renteskriver, var for nærværende Tid øverste Renteskriver. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 170. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 648. III, 118. 236. Af det tørste og sidste Citat fremgaar, at hans Afskedigelse falder mellem 17. Juni 1641 og 2. Jan. 1643. Jvfr. Norske Rigsregistr. IV, 731. V, 656. VI, 2. 105.
- ³⁾ Jens Thomesen.

94.

8. Marts 1633.

Til Apotheker Peter Gagelmann.

Han skal sende 20 Pund stødt Sukkerkandis til Frederiksborg.
— *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Peter gaagelman Apotecker¹⁾ Skall Sende tyue Pund
Suckerkandi hiid, som Er well Stødt.

Paa frede: den 8 *Martij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Peter Apotecker zu handen.

95.

8. Marts 1633.

Til Skriver Jakob Jensen.

Der skal sendes 15 Tylvter „Danmæks-Deler“ (en egen Art
Bræder) til Frederiksborg. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Der skall forskiickiss hiid med Rustuognen femten
tylter danmarckss deeler.

Paa frede: den 8 *Martij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Skriffueren Offuer deelehaffuen²⁾ tiill hande.

¹⁾ Peter Gagelmann (eller, som han ogsaa kaldes, Gaukelmann) var 5. Apr. 1619 bleven beskikket til Hofapotheker, at regne fra det foregaaende Aars Paaske. Efter et Mellemrum af et Par Aar, hvori han ikke indtog denne Stilling, fik han den paa ny i Decbr. 1630 og beholdt den til 8. Novbr. 1633. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 193. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. II, 611. III, 99. 157. Jvfr. Schlegel, Saml. z. Dän. Gesch. II, 1, 71. Repholtz, Beskriv. ov. Baroniet Stampenborg S. 43. Archiv f. Phärmaci og Chemi XVII, 255 f.

²⁾ En Tømmerplads paa Bremerholm. Skriverens Navn var Jakob Jensen.

96.

11. Marts 1633.

Til Rentemestrene.

Om Betalingen af et Parti Muffer (en Art Mursten). — *Kgl. Bibl.*

Der Er befahliid tollerne udi Sundid, at dy skall Sende nogle tussind Muffer, Som Nogle baalaster¹⁾ ynde haffuer, till Ionass toller²⁾. Huilcke, Naar dy ankommer Och forbemelte toller leffuerid Er, vdaff Rentemeiisterne skall betaliss Och udi den Summa, som vdaff bigningens toll annammid Er, kortiis³⁾.

Paa køben: den 11 *Martij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

97.

11. Marts 1633.

Til Rentemestrene.

Om et Kredensbæger, som skal gives Jørgen Schult til Fadder-gave fra Kongen. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne Skall høre Sig Om Ett kredendtz paa halffandid hundriid daaler, huilckid tilkommende Søndag⁴⁾ Paa Beldering Skall giiffuiss Iørgen Skuldt⁵⁾ til faddergaffue.

¹⁾ o: ballastede Skibe. Ordet er Subjekt i Sætningen.

²⁾ Jonas Heinemark ansattes 1627 som Tolder i Kjøbenhavn (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 63). Senere forflyttedes han til Helsingør, hvor han 1662 døde som „Over-Toldforvalter ved Øresund, en velstuderet, vidtberejst og i fremmede Sprog veltalende Mand“, som Jens Bircherod kalder ham (J. Bircherods Dagbøger S. 80). Jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Dipl. I, 646. 648. III, 220. Becker, Saml. t. Danm. Hist. under Frederik III I, 269. Album studiosorum Acad. Lugduno Batavae 1575—1875 Sp. 109. Arnæmagnæanske Diplomsaml. Fasc. 17.

³⁾ Stenene skulde bruges til det store Byggeforetagende ved St. Anna Bro ved Kjøbenhavn, hvormed Tolderen havde meget at bestille.

⁴⁾ 17. Marts.

⁵⁾ Om Jørgen Schult, der var født 1593 i Bremen og nu, efter at have haft forskjellige Bestillinger hos den danske Konge

Huilekid kredendtz skall tilstillis lenssmanden heer paa Slottid¹⁾, at hand dermed sig henad Beldering begiiffuer Och udi worriss Steed sammestedtzt Staar fadder.

Paa køben: den 11 *Martij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

98.

11. Marts 1633.

Til Rentemestrene.

Om en Faddergave til Borgmester Reinhold Hansen. — *Rentek. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnsk. 1632—33.*

Worriss Rentemeistere skall tiil sig wexele giioardt guld udi Miindt for t[r]yssindtziiue daaler, Huilckiid guld worriss Rentemeister Steen Beck paa worre wegne skall giiffue Borgemeiister vdi worriss købsted²⁾ Oss Elskelige

og hans Søner, var Hofraad, vil det være tilstrækkeligt at henvise til den korte Biografi, som Wegener har leveret af ham, mest efter Ligprædikenen over ham, i *Annaler f. nord. Oldkynd. og Hist.* 1855 S. 181 ff. (Jvfr. *Danske Saml.* IV, 7. V, 50. *Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch.* 1872 S. 130. 131. 175. *Fridericia, Danm. ydre polit. Hist.* I, 93.) Han døde 1652 som Ejer af Finstrup. I Aaret 1630 var han bleven forlenet med Beldringe (i Nærheden af Præstø), men naar T. A. Becker i *Fremstillingen af denne Gaards Historie (Danske Herregaarde, 8. Bd.)* kun lader ham have den til 1632, er det urigtigt, som det allerede fremgaar af Brevet i *Texten.* I April 1633 indbetalte han i Rentekammeret sin Lensafgift af Beldringe for det forløbne Aar (*Regnsk. ov. Indtægten*), og sandsynligvis har Ligprædikenen Ret, naar den siger, at han beholdt Gaarden i 4 Aar.

¹⁾ Lensmand paa Kjøbenhavns Slot var Jochum Beck. Han synes ikke at have udført det Hverv, som her gaves ham, thi *Rentemestrenes Regnskab* viser, at der 14. Marts leveredes Tyge Brahe til Mattrup, Befalingsmand paa Tryggevælde, to forgyldte Kredensbægere (til en samlet Vægt af omtr. 144 Lod), hvilke han paa Kongens Vegne skulde give som Faddergave til Jørgen Schults Barn.

²⁾ Byens Navn, Kjøbenhavn, er glemt.

Reinholdt hansøn ¹⁾ til fadderpenning, Naar Samme borge-
meisters vnge Søn skall krystniss.

Aff Rossenborrig den 11 *Martij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne till hande ²⁾.

- ¹⁾ Reinhold Hansen, født 1581 i Kjøbenhavn, tjente, efter først at have flakket en Del om, Kongen som Enspænder 1607—14, derpaa i det tyske Kancelli 1614—15 og dernæst som Hofmønsterskriver i Rentekammeret 1615—28 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 155. 166. 170). 1628—45 var han Borgmester i Kjøbenhavn, men afsattes saa paa Grund af sin Adfærd i en Mordsag (Sjæll. Tegn. XXVIII, 410. Pontoppidan, Orig. Hafn. S. 387. Nye Dsk. Mag. II, 6). 1644 var han bleven udnævnt til foreløbig at være Auditor ved Hæren (Sjæll. Tegn. XXVIII, 159). Tidligere havde han været yndet af Kongen, som forlenede ham med Kanonikater i Roskilde og Oslo (jvfr. Norske Rigsregistr. V, 104. 245). Hans Død indtraf allerede 1646. Universitetet udgav i den Anledning et Program, hvoraf man erfarer, at han havde været gift to Gange; først ægtede han 1612 Kirstine Madsdatter, som døde 1629 og maaske var en Søster til Christian IV's Mætresse Karen Madsdatter (jvfr. Nye Dsk. Mag. II, 6); derpaa giftede han sig med Birgitte, en Datter af Borgmester Evert Dieckmann i Malmø. Naar denne hans anden Hustru senere viser sig nøje knyttet til Leonora Christina (se dennes „Jammers-Minde“, udg. af S. B. Smith, 2. Udg., S. 25), ligger den Formodning nær, at hun allerede før sit Bryllup har paa en eller anden Maade været i Kongedatterens Tjeneste. Som et Kuriosum kan bemærkes, at den svenske Resident i Helsingør Durel i et Brev af 9. Oktbr. 1646 til Axel Oxenstjerna fortæller, at Korfits Ulfeldt paa sin Rejse til Holland har med sig en kjøbenhavnsk Borgmesters smukke Hustru, hvem hvert Menneske veed at tale om holder til med ham, hvorfor hun har et uærligt Hore-Navn, og over ham ønskes Guds Straf; Manden er nu i disse Dage hastig død, og man holder for, at det er sket alene af Fortræd og Sorg over Hustruens Komportement (Oxenstjernaske Saml. i det svenske Rigsarkiv). Hun blev senere gift med Frands Eberhard v. Speckhan, der døde 1697 som Gehejmerraad og Stiftamtmand i Ribe.
- ²⁾ Vedlagt ligger Sten Becks Bevis (dat. 12. Marts 1633) for at have annammet til sig 60 enk. Daler. De skulle vexles til 15 Rosenobler.

99.

12. Marts 1633.

Til Rentemestrene.

Befaling til at sende 16 Alen Snore til Frederiksborg. —
Kgl. Bibl.

Wdaff dette Slaagss Snorer¹⁾ skall med Breffuissers
hiidskickiss Seysten allen.

Aff frede: den 12 *Martij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

100.

13. Marts 1633.

Til Frederik Urne.

Han skal kjøbe 40 Læster Sild til Provianthuset i Kjøbenhavn. —
Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Frederich wrne skall indkiøbe thill wort behoff, naer
der Sild udi Sundet ankommer, som hand skall opskicke
thill wort *provianthus* i Kiøbenhaffn, Sild — 40 lester,
huortill hand skall anamme pendinge aff voris tholdboed
udi helsingøer. Frederichsborgh dend 13 *Martij Anno*
1633²⁾.

101.

15. Marts 1633.

Til Rentemestrene.

Kongen sender dem en Opskrift paa, hvad der vil medgaa til
Udspisningen, til nærmere Eftersyn. — *Kgl. Bibl.*

Wdaff huosføiiede Seddell kan y haffue Epherretning,
huad till vdspiissningen uill medgaa, paaded y deste Snaarer

¹⁾ Smaa sorte Snore, som man ser af en Paaskrift uden paa Brevet.

²⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

kan bliiffue ferdig der med. Och naar y samme dondt haffuer bracht udi ordning, daa Er ded forgeeffuiss att Reenskriiffue ded, førend ded med fiid noglegange Er ygennomsiiet. *Valete.*

Aff f[r]ede: den 15 *Martij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

102.

16. Marts 1633.

Til Rentemestrene.

Noget Olmerdug (en Slags uldent Tøj), som Skriveren paa Klædekammeret har sendt Kongen, skal leveres ham tilbage. — *Kgl. Bibl.*

Herhuoss framskiickess ded wulmerdug, Som knud Christensøn ¹⁾ Epther myn befahliind hiid skiickid haffuer, Och nu heer inted fornøden gørriss, Som forbenønte knud Christensøn ygen skall tilstillis.

Paa frede: den 16 *Martij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

103.

17. Marts 1633.

Til Rentemestrene.

Om Forfærdigelsen af nogle Tinfade og Tallerkener; om Vurdering af Smeden Kaspar Finckes Arbejde i Kjøkkenet paa Frederiksborg. — *Kgl. Bibl.*

Der skall gørriss fiire Smaa tynfaade, vngeferlig thugange saa Store Som Ett Saalsærcken ²⁾, derhuoss fiihre talercken Nogiid større En dii gemene brycker ³⁾ Er.

¹⁾ Renteskriver paa Kongens Klædekammer. Holberg, Danm. Hist. II, 574. Dsk. Mag. V, 212. Nyerup, Karakteristik af Christian IV S. XXX. Hübertz, Aktstykker vedk. Aarhus II, 28. 76.

²⁾ Et lidet rundt Fad. Vidsk. Selsk. Danske Ordbog VI, 77. Molbeck, Dansk Dialect-Lex. S. 467.

³⁾ o: Brikker.

M: Andress ¹⁾ skall drage hiid Och wordere Nogiid Ar-
beiide, som Cassper fincke ²⁾ haffuer giordt heer udi
køckenid. Hannem skall forskaffis En wogen, saat hand
strax kan komme hiid.

Paa frede: den 17 *Martij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

104.

18. Marts 1633.

Til Rentemestrene.

Noget Silke sendes, som skal tilstilles Skriveren paa Klæde-
kammeret. — *Kgl. Bibl.*

Heerhuoss sender Ieg Nogiid Siilkii fram, som knud
krystensøn ygen skall tiilstillis, der Er taagen Sex pund
deraff.

Paa frede: den 18 *Martij Anno* 1633.

Christian.

Husföiiede Seddeler skall tilskickiss wiinskenken paa
slottid ³⁾ och Laauerss Randuul ⁴⁾ udi haffuen.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

¹⁾ Anders Bentzwingler, Mester for den store Smedie paa Bremer-
holm. Jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 623. III, 207. 264.
378. 396.

²⁾ Denne for sit Arbejde i Roskilde Domkirke, hvor han har
forfærdiget det kunstige Gitter, som aflukker Christian IV's
Kapel fra Kirken (s. St. Friis, Christian IV's Gravkapel S. 5.
10. 58 f.), bekjendte Smed fik 1631 Bestalling som Klejnsmed
ved de kongelige Slotte Kjøbenhavn, Kronborg og Frederiks-
borg. Molbech, Christ. IV's Breve I, 459 f. Jvfr. bl. A. Blom,
Kristian IV's Artilleri S. 288. — Han maa ikke forvexles med
hans Broder, der ogsaa hed Kaspar Fincke, og som var de
kongelige Berns Skrædder.

³⁾ Morten Sorg.

⁴⁾ Lavrits Randulf var Kongens Forvalter i Lysthaven ved
Rosenborg.

105.

19. Marts 1633.

Til Frederik Günther.

Kongen sender ham Kejsereens Svar paa sin Skrivelse og udtaler sig med Tillid om Fredsudsigterne i Tydskland. — *Gch. Ark.*

Hiibei hastu dess keiissers andtwordt auff mein Skreiben, wormit wartissleben¹⁾ Sehlig abgefertiget waardt. Souern Ess dem keysser Eein Ernst ist, So hoffe Ich, dass Es wiiderum gudt wiirdt.

Dii *copia* von dess her: von friidtlantzt skreiiben ist nit hiibei auss vrsachen, weill Ess sich auff dass keiissersliche *Referiret. Vale.*

Auff fride: den 19 *Martij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: *A friderich gu[n]ther.*

106.

21. Marts 1633.

Til Rentemestrene.

Befaling til at sælge nogle Øxne paa Ladegaarden ved Frederiksborg til Johan Braem. — *Kgl. Bibl.*

Dy Øxen, Som staar paa Ladegaarden vdaff myn Opfødnung, Skall Iohan Braam²⁾ Selgiiss for Sex och firre-

¹⁾ Johan Joachim v. Wartensleben, tydsk Raad hos Christian IV, sendtes af denne i Decbr. 1632 med Skrivelser til Kejseren og Wallenstein for at mægle Fred. Paa Tilbagevejen døde han i Februar 1633. *Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 93. 244 ff.*

²⁾ Se ovfr. S. 36. I Frederiksborg Lens Regnsk. 1632—33 forekommer følgende: 28. Marts (1633) udleveret til Johan Braem, som Rentemestrene have solgt ham, 60 Øxne „af Hs. Majs og Ladegaardenes Opfødnung her sammesteds“. I Dagbogen af 1619 under 21. Novbr. omtaler Kongen „tvende Øxen af min egen Art“. *Nyerup, Mag. f. Rejseiagttagelser IV, 475.*

tyue rix daler. Ieg Er dermed tiilfriidtz, att hand yckun bekommer 60 stycker deraff.

Paa frede: den 21 *Martij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

107.

21. Marts 1633.

Til Frederik Urne.

En Kopi skal overleveres den svenske Resident Fegræus. Vejen (fra Kronborg til Frederiksborg?) skal istandsættes. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Denne hoesføyede *Copie* skallt du thillstille dend Suenske *Resident*. Weien uill flies igien, i Sønderlighed uill der giøris itt Steengierde ued dend Slagbom, der som veien løber aff fra Frederichsborgh hen ad Ebbekiøbingh. Frederichsborgh dend 21 *Martij Anno* 1633¹⁾.

108.

24. Marts 1633.

Befaling om Arbejdet i Haven ved Rosenborg, om der at holde alle *Simplicia*, som voxe i Landet, og om at plante *Asparges* der. — *Geh. Ark.*

*M: Davit*²⁾ Skaall deele haffuen ymellom Siig Och siine Suenne, saat Enhuer ued, huilcken Pladtz hannem tilkommer.

Hannem Sielffuer Saauel som huer udaff suennen Skall hollis Sex pliiixfolck fraa den 1 *Aprilis* yndtill *S: Iohannis* Och siiden tre indtill *Michaelis*.

¹⁾ Modtaget paa Kronborg 22. Marts.

²⁾ Mester David Kønig, Gartner i Lysthaven ved Rosenborg. Friis, Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 56. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 652. III, 110. 194. 263. Underligt er det, at han 14. April 1646 fik Bestalling som Gartner (Nielsen, anf. Skr. III, 261), da han havde været det længe i Forvejen. Han havde, i Følge Rentemestr. Regnsk. 1632—33, 4 Urtegaardssvende under sig i Lysthaven.

Meiisteren Saauel som Suennen med derriss Pliixfolck Skall udaff lauerss Randuul¹⁾ huer morgen Munstris.

Wdi haffuen skall hand haffue, foruden huiiss Som hand hertildagss derudi hafft haffuer, Ett Biied full vdaff alle dii *simplitier*, som woxer her y landiid, huoraff hand skall tage En *desingnation* af D: Peter²⁾, Och saframdt hand ycke Er saalediss tilpaass, huoss Esaiass fleiisker³⁾.

M: *Dauit* skall nu strax sende En vdaff hanss Suenne hen till holbeck, Och derfraa hente *Assparrius*, och dem her udi haffuen forplante.

Paa Rossenborrig den 24 *Martij Anno* 1633.

Christian.

109.

31. Marts 1633.

Til Rentemestrene.

Befaling til at forstrække en Tømmermand, som har paataget sig Opførelsen af et Hus ved Frederiksborg, med nogle Penge. — *Kgl. Bibl.*

I Skall forstrecke den tømmermand med nogle penning, Som haffuer fortingiid ded huss tiil frederixborrig ued Spaarpenning, satt hand kan beholde siit folck Sammen, indtill gud uiil, Ieg kommer til stede.

Aff Lunde-haffuen⁴⁾ ved *Cronc*: den 31 *Martij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

¹⁾ Forvalteren, jvfr. ovfr. S. 91.

²⁾ Peter Diderik Paynck, Hofchemicus, † 1645. Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen I, 303. Jvfr. Moller, Cimbria litt. I, 482. Resen, Inscriptiones Haffn. S. 221. Herholdt og Mansa, Saml. t. d. danske Medicinal-Hist. I, 154 ff. Molbech, Christ. IV's Breve I, 485. Dsk. Mag. V, 211. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 193. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 609. Friis, Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 46.

³⁾ Esaias Fleischer var Apotheker i Kjøbenhavn siden 1620. 8. Jan. 1636 beskikkedes han til Hofapotheker, at regne fra 8. Novbr. 1633. † 1663. Ingerslev, anf. Skr. I, 428. Jvfr. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 193. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. II, 629 f. III, 156 f. 316. 319 ff.

⁴⁾ Laa der, hvor Marienlyst nu ligger.

110.

Omtr. Marts 1633¹⁾.

Til Rentemestrene.

Kongen meddeler en Liste over de Krigsskibe, som det er nødvendigt at holde i Søen, med Opgivelse om Besætningernes Størrelse. Udgifterne hertil og ligeledes til de øvrige Holmens Folk, til Holmen, Arkeliet og Hofstaten skulle nøje specificeres i Overslaget over Rigets Udgifter. Han omtaler sine Udgifter til Gesandtskaber og paalægger dem i Overslaget at berøre Udgifterne til Slottenes Reparation, Støbning af Kanoner, Jagtøjets Istandsættelse m. m. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 985 c, jævnført med Ny kgl. Saml., Fol., 615 d²⁾*.

Disse ephtherskreffne Skiib bør udi frydtz tiid at uerre ferdig til att holde Strømmen Reene vdi Øster och westersøen:

Patientia, dii 3 kroner, Oldenborrig, Lyndormen, Speess, *Raphael*, dii 3 Løffuer, dii 2 Løffuer, Stockfisken, Lammid, Nellebladiid, Suaanen, *fides*, Hummeren, Gabriell, Hauhesten, Postiliionen, Trost, griiben, den Suorte Raaffn, Maarstrandtz Plaage, den Store lyckepodt, den lylle Lyckepodt, tiill huilcke Skiib uil fornøden uerre altiit at haffue ued handen, Som Eptherfølger:

Patientia skall haffue 130 Baadzmend, 30 Bøsseskøtter Och 100 Soldater, En Offuerskiipper Och thuende vnderskiipper, En Arckeliimeister med En Arckeli-meisterss Maadt, 4 kuaartermeiister, 4 Skiibmend, 4 Stiirmend, 3 trummeter Och En tromslaar, 4 tømmermend och 2 Seiiellegger, foruden En *capitein* Och thuende Luthenanter, En Prest, En Baadtsker Och En Baadtsker Suend eller dreng. Herforuden uil uerre *capiteinens* och lutenanternis folck, Item Prestens dreng. Epther denne taxst uil dii 3 kroner, Oldenborrig med Lyndormen Och *Spes* vdriistis udi alle maade.

Raphael skall haffue 60 Baadtmend,

1) Tiden for Affattelsen af dette udaterede Brev fremgaar klart af dets Indhold (jvfr. Anmærkningerne). Det ligger forud for 5. April (Nr. 112).

2) Originalen fandtes i Kgl. Bibl., da Molbech lod Afskrifterne til sin Udgave tage, men har ikke nu været til at finde.

15 bøsseskøtter Och 40 Soldater, En Artholerimeister Och hanss Maadt, En skiipper och En vnderskipper, En høiibadtzman med siin maadt, 2 Skiibmend, 2 kuartermeiister, 2 Styremend, 2 tømmermend, 1 Seiiellegger, 1 trummeter Och En trumslaar, En Baadsker, foruden *Capiteinen*, hanss Luthe-
 nand Och derriss folck. Epther denne taxst skall dii 3 Løffuer, dii 2 løffuer, Stockfisk, lammid, Nelleblad, Suaanen, *Fides* och hummeren vdriistess.

Gaabriel skall haffue 30 Badtmend, 8 Bøsseskøtter Och 30 Soldater, En Offuerskiipper, Som kan *Agere* En *capitein*, En vnderskiipper, En høiibadtzman, En Arckeliimeister med siin Maadt, 2 Skibmend, 1 tømmerman, 2 kuartermeister, En tromslaar och 1 Stiiremand med En Badskersuend. Epther denne taxst skall den Store Lyckepodt, Hauhesten, Postilionen, trost, griiben, den Suorte Raun, Maarstrandtz Plaage Och den liiden Lyckepodt vdriistis. Her foruden uiil der folck tiil Prouiandtskiiben, gaaleier, Iachter, Slupper Och Baade, Som man kan bruge ued holmen, Som Ieg vngeferlig uiil regne 100 Man yn alles tiil.

Naar Nu aldt dette folck Smuck Ordendtlig bliiffuer Optegnid, bade huad Enhuer faar tiil Løn, kost Och klee-
 der, Saa kan ingen thuiffle Paa, att ded io salediss Er, som ellers Skee kan, Naar man, Som hiidindtill sked Er, setter ded saa *indestincte* udi En Summa. Man kan dog uell Ramme *modum prosedendi*.

Med ded Øffuerlige holmenss folck Och huad vdgiift, som ued holmen Och *Archeliit* henger, kan ded holliss liigesaa Och *specificere* Nogle Personer, Som man haffuer købdt hør, haamp Och Iern aff for Saa och saa mange tussind daler, Item den byssetøber, den kandestøber, Blytecker Och andre vdaff ded slaagss Er man ded och ded skyldig, Som Er gangen Op tiill flodens *conseruation* Och till ingen anden brug.

Ded Siieff Samme skall *obserueris* vdii Hoffstaatens *desingnation*, at alting smuck Ordendtlig Opsettis, dog med *maner*.

Ieg haffuer Nu paa En stackiid tiid giiffuid klenodia

vd for mange tussind daler, Ett Smiicke, som kom med Malthé Iull henad Riissland¹⁾, Ett andiid, som kom henad gottorp tiill Baarsseeliid²⁾, Och uiil ded nu først gaa An, om man uyll *tractere* friid udi tyssland. Huad bekostning dy Rysser giorde nu Siist heer³⁾, ded Er huermand bekendt, dysse Polniske⁴⁾ giorde Ochsa liidid fordell udi køcken Och kelder.

Naar Nogen fordell herepther kan nogiid uerre, Enten Paa tollén Eller udi andre Maader, daa haffuer y ingen ded att sige, vdenad ded Eder vdaff mig befahliiss.

Den Punct Om, huiss vdaff adskillige Skriiffuer vdgiiffuis Paa Bremmerholm vdi En och anden made, ded uiil *specificeris*, Ellerss troer yngen, att Sliigdt kan koste Saa megiid, Som der er optegnid.

Naar der *mentioneris* Om lehnenss bygningss fornødenhed, daa uyl Bigningerne *alligeris*, Som Nyborrig Slott, huorfore der leggiss Ny bielcker vdi, Och med ded første fleere uyll yndleggiss, *Item* kollinghuss, huor att faast alle bielckerne uil leggis paa Nii, Stallene vdaff dy keysserlige ganss *Ruinerit*, saat man ynted der kan holde hoff. Skanderborrig Er ylde tilfiid udi alle maade, dronningborre ligger fast heell der Needer, med Sylckeborrig Er ded heell klaardt, Saat den Summa tiill hussens *Reparation* inted kan klecke udi ded ringiiste, Som optegnid Er.

Croneborrigs Reparation uyl inted skee med Smaa Penning, den forhøiislsse paa tollén, Som uardt yckun Stackiid⁵⁾, kan ynted tilstrecke tiill ded, som derpaa alle-rede *Reparerit* Er, Nemlig alle fihre huss vnder tag ygen,

¹⁾ Malte Juel var bleven sendt som Gesandt til Rusland i Foraaet 1631. Nye Dsk. Mag. II, 353 ff.

²⁾ Hertug Frederik III's Datter Magdalena Sibylla fødtes 14. Nov. 1631, hans Søn Johan Adolf 29. Sept. 1632. Lackmann, Einleitung IV, 138. 237.

³⁾ Se ovfr. S. 18. 21.

⁴⁾ Se ovfr. S. 66.

⁵⁾ For at faa Midler til Gjenopførelsen af det 1629 nedbrændte Kronborg forhøjedes Sundtolden 10. Maj 1631, men allerede 10. Juli 1632 afskaffedes Forhøjelsen. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 203. 206. Jvfr. ovfr. S. 82.

teckiid med kobber, Muhren paa En stor dell vdaff hussiid ygen fliid, En deell vdaff gemackerne igen ferdiggjordt, saatt den *Reparation* inted ymod den stackede tiidtz forhøielse paa tollen kan ligniss, Megid mindre til att *continiere* samme *Reparation*.

Der Støbiss ycke allene Støcker vdi køben:, mæss ochsaa udi helssingør tiill Skiiben, mæss ochsaa tiil festingerne, Som waarberg, Baahus, halmsted Och andre pladtze, huilckid Ochsaa maa skee Nu hen tiill Christiansspriiss befestning.

Der uyll En stor haab hamp tiil att skaffe Iachtøiied, som dii keiisserliige toge bordt tiill Skanderborrig, førend ded kommer udi Ess¹⁾ ygen.

Ded uil ochsaa haffuiss udi acht, att Naar En hoffmeister Eller Stadtholder Er ordinerit²⁾, att hand foruden ded, som hannem *pro officio* giiffuis, haffuer Leehniid frii, Som Ochsaa gaar kronen aff. Chansleren haffuer *pro officio* ded godtz vdi Ottense, Och haffuer dog Ett leen vdi Norrie³⁾ och besolding paa heste tiil hoffue.

111.

1. April 1633.

Til Frederik Urne.

Han skal forhandle med Bønderne, som høre under Abrahamstrup, om Aflesning af Hoveriet, indhegne en Skov der til Føllene

¹⁾ o: Esse.

²⁾ Dette er altsaa skrevet paa en Tid, da der hverken var en Hofmester eller Statholder, følgelig efter Frands Rantzaus Død 5. Novbr. 1632.

³⁾ Her menes den kongelige Kansler, hvis Embedslen var St. Knuds Kloster i Odense. Det norske Len, Christian Friis havde, var Munkeliv Kloster og det dermed forbundne St. Hans Klosters Gods, hvormed han var forlenet fra 1626 til sin Død, vel ikke aldeles uden Afgift (som det hedder hos Lange, De norske Klosters Hist., 2. Udg., S. 315), men dog paa meget gunstige Betingelser for ham (s. Norske Rigsregistr. V, 531). Siden 1597 vare de kgl. Kanslere ogsaa forlenede med Hellig tre Kongers Kapel i Roskilde Domkirke (Werlauff, De hellige tre Kongers Kapel i Roskilde-Domkirke S. 20 f.). Ogsaa Rigskansleren havde et Embedslen, nemlig Provstiet i Odense.

og forbedre Vejen gjennem Teglstrup Vang. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skallt begiffue dig hen thil Abramstrup och samme-
stedz lade alle derthill liggende bønder kalde for dig Och
udaff dennom fornemme, huor megét de ville aarligen
giffue, om de kunde aldellis bliffue fri for ald houningh,
wndertagen høett att indhøste ¹⁾).

Wed Abrahamstrup skall du lade indhegne med itt
Stercktt Riisgerde dend hesselskou, som Strax ued gaarden
ligger, Saaledis att hesteføllene udaff 2 och 3 Aar kand
vere foruarett udi.

Weyen, som løber igennem Tegelstrups wang henatt
Nyerup, er Saa thunggh att kiøre paa, som dett var paa
en bar frost, huorfor dend skall Slettis. Frederichsborgh
dend 1 *Aprilis Anno 1633* ²⁾).

112.

5. April 1633.

Til Rigsraadet.

Det skal undersøge Rigens Indtægt og Udgift og fremkomme
med Forslag om, hvorledes man skal faa Ligevægt imellem dem.
— *Geh. Ark.*

Aarsagen, huorfor uy uorriss Elskeliige Riigens Raad
pa denne tiid til oss haffuer kalliid laade ³⁾), Er fornemliig
denne:

Epthersom uy for nogen tiid siiden ued uorre Rente-
meistere haffuer ladiid forfatte Ett Offuerslag pa Riigens
Indtecht och udgiift Och derued uorris Riigens Raad
Demonstrerit, Indtechten icke at uerre *Bastant* den dage-
liige vdgiift at udstaa, Huorfor uy och sammetiid ⁴⁾ Nadiigst

¹⁾ Det blev ikke til noget hermed, s. Annaler f. nord. Oldkynd.
og Hist. 1855 S. 139.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 2. April. Vejen kaldes i en Rand-
bemærkning „den ny Vej“.

³⁾ Allerede d. 12. Febr. havde Kongen befalet Rigsraaderne at
møde i Kjøbenhavn d. 3. April. Sjæll. Tegn. XXV, 126.

⁴⁾ Jvfr. ovfr. Nr. 91. Hvor vidt der, som anført i Danske Saml.
2. R. III, 383, har fundet et Rigsraadmøde Sted i Marts 1633,
kan vel være tvivlsomt.

haffuer ladiid forregiiffue Och befahliid dii Middell at betencke, ued huilcke all Sadan wbestand udi tiide motte *Remedieris*.

Daa, Eptherdi sliigdt aff dii gode herrer Indtildiss icke er Eptherkommid, Och *periculum* Er *in mora*, wiille uy, Sa och hermed Nadiigst begehre, At Riigens Raad nu strax heer *in loco* Riigens Indtecht och vdgiifft for siig tager, dennom med fiid beseer Och oss derpaa derris vnderdanigst betenckende lader uyde, Saa och hurledis udgiifften best salediss kan anstilliss, att den med Indtechten kan uerre att Stoppe

Saa lenge denne *Contribution*¹⁾, som nu udgiiffuiss, waarer, daa kan man y nogen maade fornøiie och Opholde Riigens *Ordinarj* vdgiiffter, Mens, naar den ophører, daa Seer uy ingen Raad, hurued man den kan vdstaa, Med miinder anden middell nu y tiide Och tilforen Betenckis. Och Endog Samme *contribution* beuiligid Er tiil uorriss geeld, udi huilcken uy vdi passerede tiider Eerre udi geraaden, Saa anuendis den dog icke, Samme geld at afflegge, Menss tiil Riigens dageliige fornødenhed Och dennom at fornøiie, Som Leuerandtzer tiil holmen, *Arche*.iid Och anden kronens fornødenhed giior dt haffuer, Tiil huilcken den dog icke forslaar.

Dennom, Som vdi Chanseliierne Erre, *Item* vdi Rentekammerid Och tiil hoffue uaarer paa, dennom Erre uy icke ued Maneder allene, mens ued ganske Aar derriss *gaisi* Skyldig.

¹⁾ Ved en Beslutning i Kolding d. 23. April 1632 havde Rigsraadet bevilget en dobbelt Skat, som skulde udskrives over Danmark og Norge; heraf lovedes 100,000 Dlr. til Christianspris Fæstning, 40,000 Dlr. til Prins Christians Bryllup og tilhørende Legationer, og 20,000 Dlr. til at indfri Rigsraadets Brev paa samme Sum; hvad der blev tilovers af Skatten, skulde afkortes i den Sum, der 1629 var tilsagt Kongen. I dette Aar havde Raadet nemlig lovet Kongen 10 Tdr. Guld, som vistnok skulde bruges til at afbetale hans Gjæld med. Heraf var i Juni 1632 betalt 561,930 Dlr. Rigsraadets Erklæringer af 23. April og 23. Juni 1632 (Rigens Raads Breve Fasc. 48).

Huoraff Endeligens uil følge, at, Naar *contributionen* tager Ende, at uy daa udi Større geild(!) Stiicker, End uy nogen tiid tiilforn udi uerrid haffuer.

Huilcken Leilighed Och dessen *Remedia* worriss Elskelige Riigens Raad uell och fiiteligen haffuer att Offuereuieie, Betencke Och oss derpaa derris vnderdanigste Raad Och betenckende lade uyde.

Paa københaffuen Slott den 5 *Aprilis Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: *Propositio*, Som danmarckiiss Riigis Raad den 5 *Aprilis Anno* 1633 Skall tiilstiillis.

113.

10. April 1633.

Til Frederik Urne.

Han skal af Toldkisten i Helsingør udtage, hvad der er bestemt til Opførelsen af St. Anne Bygning ved Kjøbenhavn, naar det fordres. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efttersom thill St: Ane Bygnings¹⁾ forfremmelse flux penge vill behøffuis, Da skall voris Befalningsmand offuer

¹⁾ Udenfor det gamle Kjøbenhavn, i Nærheden af den nuværende St. Anne Plads, gik en Stendæmning ud i Vandet, den saakaldte St. Anne Bro (Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. I, 197). Her var det, at Christian IV vilde anlægge storartede Bygninger og Fæstningsværker: Kysten inddigedes og opfyldtes, en stor Skanse anlagdes, Boliger for Baadsmænd opførtes, ja selv et Slot skulde efter en Plan, som dog ikke blev virkeliggjort, rejse sig derude. Det hele Kvarter skulde saa at sige danne en By for sig. Kongen havde bestemt, at den skulde bære Navnet St. Anne By, og den fik sin egen Kirke, St. Anne Kirke (Anna rotunda). Disse Arbejder krævede store Summer, og siden 1627 ydedes der i den Anledning forhejet Sundtold, ligesom der ogsaa paalagdes højere Indførselstold af visse Varer. (Se Lassen, Documenter og Actstykker t. Kiøbenhavns Befæstnings Hist. S. 48—56.) Af Brevet til Fred. Urne er der givet et Udtog i Pontoppidan's Orig. Hafn. S. 288, men i Stedet for Ordene „St. Anne Bygning“ er det blevet til „St. Anne Kirke-Bygning“, en Fejl, som har forarsaget Misforstaaelse.

Chroneborgh och Frederichsborgh lehne Frederich wrne efter handen lade obne tholdkisten och voris tholdere *Jonas* heinemarck, naer hand derom gjør anfodring, udaff huis udi tholdkisten indkommer, som thill for:^{ne} bygning *Deputeret* er, følgagtig vere, Saa des bygning derudoffuer icke skulde forsømmis. *Signatum* Kiøbenhaffn dend 10 *Aprilis Anno* 1633 ¹⁾).

114.

12. April 1633.

Til Rigsraadet.

Kongen besvarer dets Bemærkninger angaaende Udgifterne til Hofholdning, Bygning af Skibe, Opførelse af Bygninger, Erhvervelse af Stifterne i Tydskland m. m. — *Geh. Ark.*

Replica paa Riigens Radtz vnderdanigste betenckende ²⁾).

Wy forfarer Nadigst aff Riigens Raadtz vnderdanigste Betenckende, at uoris hoffholdings udspiissning er høiidt anlagen. Saa haffuer Rentemeisterne giordt samme anslag Epther den vgseddell, Som aff Offuerskencken er yndleffuerid, Epthersom vdspiissningen skeer. Belangende wiinen, daa kan den for saadan et køb icke nu haffuis, som Raadiid formener, epthersom ded vdaff *contract* bøgerne Er att Erfahre. At skiibsfloden aff oss udi dy forrige tiider saledis Er forbedriid och holden ued macht, Er skeed med uorris Skouiis udi holsten derris vdhuggelse, aff huilcke de thre *Croner*, *Victor*, *Recompens* och *Iustitia* erre biigdt, dii andre alle, som tiil Itzehou biigde Erre, med reede penning tiil omslaag betaaliid, saatt dii Riigid icke En daaler kostid haffuer.

Belangende atskillige bygninger, som y uorris tiid erre anstillid, tiil dennom haffuer der altiid, frederichsborrig vndertagen, tiid epther anden verrit *contribuerit*.

¹⁾ Modtaget paa Kronborg 17. April. Brevet har maaske ikke været egenhændigt.

²⁾ Rigsraadets Betænkning af 9. April findes i Geh. Ark., Rigens Raads Breve Fasc. 48.

Ded, som paa Stiiffterne udi tyssland er Spenderit, Saaoch paa adskillige Steder vdlant, haffuer uy størstedelen siieff laandt aff uorris Salige kerre frumoder, Huorforre uy och udi Seneste holden Arffuedeling uorris egne vdgiffne geldbreffue paa thii maal hundrede tussind daaler udi Steeden for uorris arffuepardt haffuer maadt annamme¹⁾, derforuden Er och paa Stiifterne *Spenderit* den *contribution*, som oss til uorris Elskeliige kerre Sønner, her: frede: Och her: wldrich, bleff beuilget.

At førstendommens indkomst blandt Riigens Indtecht icke indföris, Er skeed, epherdi uy den vdgiff, som paa glyckstad, krempe, Rendørsborrig, flenssborrig och haderssleben anuendis, eii heller haffuer lade uillid indføre. Eii haabis uy heller, att oss alting Saa neppe skulle ansettis, at uy for all uorris Møiie och wmage inted uden kosten skulle haffue.

Huad ded Affbrende Brøggersse²⁾ Och haffnen ued tøihussid uuil koste, ded kan aff biggemeisterne Erfahriss, huilcke biigninger Saauel Som *Cronens* husse wy icke til uorris *Recreation*, mens Riigid til Ehre och tiieniste haffuer ladiid bigge.

Naar Riigens Raad *Cronens* husse och gaarde Engang vdi en god³⁾ haffuer, Saa kunde dii ued lige sadanne middell holde dennom ued macht, Som nu till festingerne att holde ued liige er *Ordinerit*.

Paa køben: Slott den 12 *Aprilis Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Danmarckiis Riigiss Raad tiil hande.

115.

12. April 1633.

Til Rigsraadet.

Kongen erklærer sig tilfreds med, at der foreløbig ikke sker nogen Forandring i Finansoverslaget; han udbeder sig Opgivelser

¹⁾ Jvfr. om Kongens Gjæld til hans Moder, Enkedronning Sophie, Schlegel, Samlung zur Dän. Gesch. II, 4, 146.

²⁾ Kongens Bryggers i Kjøbenhavn var brændt i Novbr. 1632. Slange S. 747.

³⁾ Her er glemt Ordet „Forfatning“ el. lign.

af, hvor stor en Sum han kan vente til Sommer til Gjældens Afbetaling, hvem Rigsraadet ønsker anvendt i to forestaaende Gesandtskaber til Tydskland, hvortil der desuden maa anvises Pengemidler, og hvad det tilraader med Hensyn til Fredsmæglingen. De ostindiske Regnskaber maa klares. — *Gch. Ark.*

Riigens Raadtz vnderdaniigst Erklering paa uorris *Repliam* haffuer uy aff Riigens Marss¹⁾ och Riigens Chanseler²⁾ Nadigst fornomid, och kommer den *De uerbo ad uerbum* med forrige Skriiftlige betenckende offuerens, Allene at derhuos formeldtis, at man alle Rentemeisternis offuergiuffuen antegnelsser saledis lader forbliffue. Och endog uy icke dermed Erre tiende, enten sadane offuerslag høiie eller laue Erre (anseende, att yndtegten mere dermed *graueris* end *formeeris*), dog eptherdi vnderdanigst formenis, att indkomsten med tiiden y en bedre tilstand sig motte befinde, och att Riigid med flere *impositiones* nu icke kand uerre at *grauere*, wille uy En tiidlang Nadigst *patientere*, Om Riigens Raad y fremtiden enten ued *ordinarj contribution* eller udi andre maader uyl betale ded, som med lenssmendens richtige beuisser kan befindiss paa hussenis Nøduendige *Reparation* at uerre medgangen.

Dernest, epthersom Riigens Raad er beuiist, at den Store geiild, som uy købmend och andre skyldig erre, *Causcerer* mest wordning y Riigens Indkomst, Saa Erre uy Nadigst begeerende, att Raadiid nu gørre anslag, huormegiid uy oss udi Nestkommende Sommer aff den beuilgede *Summa* kunde formode, Saa Och huor mange tiil Nestkommende Omslag kan Erleggiss³⁾.

For ded triidie, epthersom thuende *Legationes* med ded første uiil afferdigis, den ene tiil Chur Saxen, belangende ded beuiste gifftermahll paa uorris Elskelige kere Søns uegne, den anden belangende friidtztractationen y tyssland, Och uy Nadigst erachte oss Elskelige Christian

¹⁾ Jørgen Urne.

²⁾ Christen Thomesen Sehested.

³⁾ Rigsraadet bevilgede d. 13. April (Rigens Raads Breve Fasc. 48) en enkelt Skat over begge Riger.

tommissøn och Otte Skeell, huer tiil siin at kunde brugis, Daa haffuer Raadiid at betencke thuende andre aff derris middel, som med dennom sig kan bruge laade, foruden thuende *Oratores*, som dennom *adiungeris* kan.

For ded fiierde, Eptherdi samme *Legationes* erre *Extraordinarię* och ded ganske Riige merckelig angelegen, kunde och icke uden stor bekostning forrettis, huortiil uy ingen middell haffuer, Huorfor aff Riigens Raad wiil middell Och Raad betenckis, huorledis samme bekostning y tiide kand bekommiss.

For ded femte, epthersom Riigit y den tydtske friidtractation wiil *Interresseris*, bade belangende Østersøen Och paa Østersøen angrendtzende lande, haffner Och festinger, Saoch belangende *Caution* och forseckerung for friidden, som aff oss och Riigid kand begeriss, At Riigens Raad den leilighed uell Offuerueier Och oss derris betenckende derudinden vnderdanigst Offuergiffuer ¹⁾.

For ded Siiste, Epthersom dee Ostindianske Regenskaber tiid epther anden oss och menige *participanter* tiil mechtig affbreck oppeholdiss, At Raadiid dem betencker, huorledis de engang for alle kunde komme tiil Endelighed ²⁾.

Paa køben: Slott den 12 *Aprilis Anno* 1633.

Christian.

¹⁾ Om Rigsraadets Svar af 13. April paa disse Punkter se Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 261.

²⁾ I sit Svar af 13. April tilraader Rigsraadet Kongen at befale det ostindiske Kompagnis Participanter at undersøge Bewinthebbernes Regnskaber, gjøre deres Bemærkninger ved Mangleterne i dem og gjøre Indstilling desangaaende til de fire gode Mænd, som det tilforn har været kommitteret, i Forening med Albert Skeel Torsdagen før Herredagene. Den 24. April fik Klavs Daa, Albert Skeel, Tage Thott og Just Høg Brev om at være i Kjøbenhavn Torsdag før Trinitatis (13. Juni) for at undersøge Mangleterne i det ostindiske Kompagnis Regnskaber sammen med Kongen. Samme Dag fik nogle af de Højlærde og nogle Borgere i Kjøbenhavn Brev om at undersøge Regnskaberne og forelægge Mangleterne for Kongen og nogle tilforordnede Rigsraader i Herredagene. Sjæll. Tegn. XXV, 157.

116.

13. April 1633.

Til Frederik Urne.

Om Udbetaling af Penge til Bygmesteren Hans Steenwinkels Folk for Arbejde paa Kronborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efttersom M: hans Steenuinckell wnderdanigst haffuer veret begerendis, wi Naadigst wilde forordne, att hand motte bekomme penge thill hans Arbedzfolck paa Chronenborgh med att betale, Da befalis hermed Slodzherren Frederich wrne, att hand haffuer udi agtt, naer tholdkisten obnis, hand da effter handen kand bekomme penge thill bemeldte hans arbedzfolck med att betale, efftersom de haffuer arbeidet thill, dog ey videre endsom de kand haffue fortient. *Signatum* Kiøbenhaffn dend 13 *Aprilis Anno* 1633 ¹⁾.

117.

15. April 1633.

Til Rentemestrene.

Om Forfærdigelse af Lærred og Opbevaring deraf i Tugthuset samt om Udlevering af de fornødne Linklæder derfra til Lensmanden paa Kjøbenhavns Slot. Et Gehæng skal udbedres, Krukker fyldes af Apothekeren og indpakkes forsvarlig tilligemed tør Konfekt. — *Kgl. Bibl.*

Med Neeruerende Breffuiisser framskiickis 4 liisspund Och 5 Skalpund Reiiheggeliid hør, *Item* 1½ liisspund och 4 skaalpund hør gaarn Och 8 liisspund och 5 skaalpund blorgaarn.

Hørren Skaall aff børnen vdi tuchthussiid, som best Spiinder, Spiindis, Och siiden lerriid deraff gørris. Vdaff gaarniid skall ochsaa gørris lerrid, Saagodt som ded deraff bliiffue kan. Naar samme lerriid weeuïd och bleeggiid Er, daa skall deed, indtiil uiider beskeen, henleggis vdi god foruaaring.

¹⁾ Modtaget paa Kronborg 16. April. Brevet har maaske ikke været egenhændigt.

Deer uiil opstillis nogle getou¹⁾ udi Børnehussiit tiil En Liinnenueffuer, som kan forarbeide, huiis gaarn som man paa laadegarden Spiinder.

Lenssmanden paa køben: skall laade leffuere ynd udi Børnehussiit, huiiss gaarn der Er Spunden y uynter, Och mig tiilskiicke en *desingnation* paa alle dem, som vdaff faadeburiid bekommer Liinkleeder udaff hør och blaar, Saa skall hannem heerfraa bliiffue sendt saa mange Nii Lynkleeder, som hand bør att haffue. Ded gamle *Inuentarium* skall leffueriiss ind udi Børnehussiit, Naar ded Nii herfraa ankommer.

Heerhuoss framskiickis et geheng, som gerdt Osseriin²⁾ skall tiilstillis, att hand ded siingeler omkring³⁾ Och ded med grøndt fløiell vnderfohder. Beslaagiid dertiil skall hand dertiil bestuille, Eptherdi hand ued, hurlediis ded skal gørrriiss. Dii herhuosföiiede tynkrucker med Skruffuer paa skall tiilstilliss *Apoteckeren* udi haffuen⁴⁾, att hand dem filler med ded, som hand kan affsteed komme. Och skaall Sneddeckerren slaa Ett foder sammen tiil samme krucker, saat man dem kan føre. Ded tørre *confect* skall hand ochsaa Saledis yndpacke, saatt ded paa Rustuognen yblandt andiid kand fordtföriiss wskampheriid. Paa frede: den 15 *Aprilis Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande.

118.

15. April 1633.

Til Frederik Urne.

Pengene i Helsingørs Toldkiste skulle aftælles og indtil videre blive paa Toldboden. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Pengene skall aftellis och forbliffue paa toldboden indtill videre beskeden. Wdi Lundehaffuen dend 15 *Aprilis* 1633⁵⁾.

¹⁾ Getouw (nederl.), Væverstol.

²⁾ Perlestikkeren Gert Osserin.

³⁾ ∘: kanter. Nye Dsk. Mag. I, 4.

⁴⁾ Peter Gagelmann, s. ovfr. S. 85.

⁵⁾ Modtaget paa Kronborg 16. April.

119.

16. April 1633.

Til Rentemestrene.

Bygmesteren Hans Steenwinkel skal paa sin Rejse til Taasinge og Antvorskov medtage en anden Tømmermand end den, som arbejder paa Stenkisterne. Fra Kjøbenhavn skal hentes „Barmelsten“ til Kronborg. — *Kgl. Bibl.*

Ieg haffuer fornømtid heer, att *M:* hans Stenuynckell haffuer skreffuid hiid Epther tømmermanden, at hand siig med hannem henad tossiing ¹⁾ skulle begiiffue, Saaoch hen tiil Anderskou ²⁾ skulle begiiffue. Nu beretter samme tømmermand, Siig inted med samme Arbeiid at haffue at bestiille Och inted att kunde uerre heerfraa, Eptherdi hand Er nu udii full werck med Steenkysterne att Sette, Huorfor y Samme hanss Stenuynckell skall befahle att See sig om En anden meister, Eptherdi att, Omendskøndt Meii-steren, Som heer Er, drager med hannem Enten paa Ett eller andenstedtz, daa kan hand dog siig Arbeiidid inted antage Nogenstedtz uden heer.

Den skude, som skall føre dii lange bliielcker herfraa tiill københaffuen, den skall taage udaff dii Suorte Och huiide Baarmelsten ³⁾ ynd, naar hand løbber heerneder ygen.

Paa Lysthussiid vdi Lundehaffuen ued *Croneborg* den 16 *Aprilis Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

-
- ¹⁾ Her havde Christian IV ladet det gamle Slot Kjørstrup nedbryde og var nu i Færd med at opføre Valdemars Slot, opkaldt efter Sønnen Valdemar Christian, der havde faaet største Delen af Øen fra sin Moder. Lund, Beskriv. ov. Øen Thorseng S. 18. 39.
- ²⁾ Paa Antvorskov var der en Del Reparationer at udføre. Jvfr. F. R. Friis, Bidrag t. Antvorskovs Hist. S. 44.
- ³⁾ Man kunde fristes til at tro, at der er skrevet et B for et M. Hvad andet end Marmor kan der menes?

120.

16. April 1633.

Til Frederik Urne (og Tolderne i Sundet?).

Af Pengene i Toldkisten skal der gives Betaling til Garnisonen paa Kronborg og en Sum udbetales den hollandske Agent; Resten skal leveres Kongen. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Huoreffter Frederich wrne och Tolderne Sig skall rette.

Wdaff dend forraaed, som nu udi tholdkisten paa voris tholdboed udi Helsingøer findis, skall *Gvarnisonen* paa Chronborgh betalis, dend fierte part udi guld och resten udi daler ¹⁾).

Dend Hollandske *Agent* Carl v: Crackow skall giffuis tho hundred och halfftresindstyffge Rossenobelers och tho thusinde enckende daler.

Huad som videre, end som formeldet er, findis udi tholdkisten, ded skall oss Sielffuer her leffueris ²⁾). Paa Lysthusett udi Lundehaffuen dend 16 *Aprilis Anno* 1633 ³⁾).

121.

19. April 1633.

Til Frederik Günther.

Efterretninger om Underhandlingerne i Tydskland angaaende Freden og Elbtolden. Kongen vil rejse til Glückstadt. — *Geh. Ark.*

Ich hette Skon Lengst geskriiben, wan *M:* Reehuen-lau ⁴⁾ Ehe wehre angelanget, weil fuhr seiiner ankomst Nichtess zu skreiiben gewessen, So diir zu dem diir *committiretem Negotio* ⁵⁾ diinlich sein konthe.

¹⁾ Som Lønning til Garnisonen paa Kronborg udbetaltes d. 16. April 71 Rosenobler og 1583½ Rdlr. Sundtoldregnsk.

²⁾ Den 16. April indbetaltes af Sundtolden i Kongens eget Kammer 5582½ Rdlr. Sundtoldregnsk.

³⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

⁴⁾ Ditlev Reventlov havde i Vinterens Løb ført Underhandling med de protestantiske Kurfyrster, Kurfyrsten af Bajern og Wallenstein. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 244. 249 ff. 261 f.

⁵⁾ Kongen tænker vist herved nærmest paa Bestræbelserne for at opnaa Tilladelse til Elbtolden. Se S. 77.

Weil Er aber itzo angelanget vndt Eiin *Intercession* Skreiiiben in selbiger Sache an den keiisser Miitgebracht ¹⁾, Alss sende Ich diir zu deiiner Nachrich hiibeii *copiam*. Chur Saxen vndt Brandenburch habens zuar niit abgesehen, aber biiss auff ihrer allen zusammenkumst auffgeskobben.

Dii *puncta Pacificationis* werden itzo zu paapiir gebracht, weil der keiisser nehbenst Chur Saxen vndt Brandenburch Niihmandt mehr dan mihr dabeii begehren. Ob nun dii Suedisken mit darzu stimmen werden, dass giibdt dii zeiiit. *M*: Rewendtlaus manihr gefeldt mihr nit wubell, soweitt ich nochderzeiiit Erfhaaren können, also das Ich woll gewiiss biin, das der Biiskop von Brehmen an den tausck nichtes verbessert ist.

Ich begeebe mich mit gottes hiilffe strax nach den feiertagen ²⁾ Nach glickstad, wohr ich mich biiss Phingsten, Ob godt wiil, auffhalthen werde. *Vale*.

Auff fride: den 19 *Aprilis Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: *A M: M: friderico Gunther* ³⁾.

122.

22. April 1633.

Til Frederik Urne.

Af Helsingørs Toldkiste skal der hver Uge, naar Arbejdet paa Kronborg udføres efter Akkorden, udbetales Penge til Bygmesteren og Bygningsskriveren. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog*.

Slodzherren paa Croneborgh Frederich wrne skall lade udi Sommer om vgen aff tholdkisten giiffue *M*: Hans Steen-

1) Talen er vistnok om Kurfyrst Maximilian af Bajerns Skrivelse til Kejseren af 26. Marts (n. St.), hvori han tilraader at opfylde Kongens Ønske om Elbtolden. *Fridericia*, Danm. ydre polit. Hist. I, 262.

2) Der menes Paasken. Første Paaskedag var 21. April.

3) Fr. Günther har noteret paa Brevet, at det er leveret ham i Köln ⁹/₁₈ Maj.

uinckell (saa fremt arbeidet ideligen gaaer for sig, som hand der haffuer fortinget) halffemtesindtyffge rix daler. I lige maade skall ochsaa om vgen giffuis bygningsskriffueren¹⁾ thill de andre handtuerecks och plidzfolck²⁾ (saa fremt arbeidet der effter offuergiffne fortegnelse gaaer for sig) thresindtyffge Rix daler, som med regenskaberne uidere skall forklaris. Aff Frederichsborgh dend 22 *Aprilis Anno* 1633³⁾.

123.

22. April 1633.

Til Frederik Urne.

Befaling til at sende Klokkemalm til Gjethuset i Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der skall forskickis hen thill Kiøbenhaffn udi Geethusett thill M: *Felix*⁴⁾ Sytten Skippund Klockemalm udaff de klokker, Som ued Ildebranden forgick paa Croneborgh⁵⁾. Frederichsborgh dend 22 *Aprilis Anno* 1633⁶⁾.

¹⁾ Rasmus Andersen.

²⁾ Molbech (Dialect-Lex. S. 411) forklarer Ordet som Arbejdsfolk, af Plids, Slid,

³⁾ Modtaget paa Frederiksborg samme Dag.

⁴⁾ Felix Fuchs forestod 1626—36 det kongelige Stykkestøberi i Kjøbenhavn. Blom, Kristian IV's Artilleri S. 175. Jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 192.

⁵⁾ Branden paa Kronborg var 1629. Danske Samlinger V, 69. 191. — Det kan være noget tvivlsomt, om den kongelige Ordre blev nøjagtig fulgt, naar man af Hammermøllens Regnskaber erfarer, at der 11. Maj 1633 leveredes Felix Fuchs 5 Skippund 7 Lispund Klockemalm „af det Kobber, paa Kronborg blev udkradset“ (Danske Saml. V, 192). Netop i A. 1633 støbte Mester Felix Kanoner (Blom, anf. Skr. S. 182. 195). Mulig har han skullet bruge Klokkemalmen dertil, hvis han ikke snarere har skullet anvende den til de Klokker, han 1633 støbte, som det formodes til Frederiksborgs Sangværk (Friis, Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 252). Ogsaa egentlige Kirkeklokker har man med hans Navn og Aarstallet 1633 paa, s. f. Ex. Estrup, Tygestrup S. 91.

⁶⁾ Modtaget paa Frederiksborg samme Dag.

124.

23. April 1633.

Til Rentemestrene.

Om Uorden i Aflæggelsen af Sundtold-Regnskabet og Foranstaltninger i den Anledning. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi Ieg formercker, at tollerne udi Sundiid begiinder att draage tolreegenskaben paa Siig Och inted haffuer giordt klaardt nu tiill siiste Niitars dag for ded Siiste Aars yndtecht, Daa skall y straax forskeecke thuende udaff Renteriid hen tiill helssingør, Som sammestedt med willem Mortensøn¹⁾ Skall oppeberre tollen²⁾ Och den strax huer udi Siit hull legge ind udi tolkiisterne, som dertiil forordniid Er, yndtiill tollerne gørrer klaardt for, huissom dii forgangen Aar oppeborrid haffuer.

I skall dermed yle, paaded samme Renteskriiffuer kan komme der neder, førend den flode, som foruentendiiss er, ankommer.

Paa frede: den 23 *Aprilis Anno* 1633.

Christian.

Naar samme Renteriiskriiffuer kommer tiill helssingør, Daa skall dii siig huoss frederich wrne angiiffue, Som haffuer beskeen Om altiing, Sauiidt dennom angaar.

Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

125.

23. April 1633.

Til Frederik Urne.

Om de Foranstaltninger, som blive at sætte i Værk ved Sundtoldens Opkrævning, indtil Tolderne have aflagt Regnskab for det forgangne Aar. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

¹⁾ Toldskriver ved Helsingørs Toldsted.

²⁾ De to Toldere, der fra d. 24. April suspenderedes fra deres Embeder, vare David Luft eller Lucht og Hans Pedersen. Tolden opkrævedes fra den Dag af og til d. 11. Juni af Toldskriveren Villum Mortensen og Renteskriverne Sigfred Friis og Peder Nielsen. Sundtoldregnsk.

Efttersom ieg talede med dig, att ieg paa toldboden udi helsingøer noget uilde haffue forandret, Saa haffuer ieg idag befalett Rentemesterne, att de Strax skulde hen thill helsingøer forskicke tuende udaff Renteriet, som kunde hielpe willom Mortensøn att klarere skibene indtill uidere beskeden.

Samme Renteskriffuere er befalet att skulde Søge dig, Saa Snart de der ankommer, huorfor du thill Chronenborgh fortøffue skall, indthill de ankommer, och alting udi dend *Ordre* kommer, som efterfølger.

Naer forbemeldte personer ankommer, da skall ingen udaff de tuende Toldere befatte sig uidere med tolden, indtill de haffuer giort deris Sidste regenskab klart paa Renteriet; Alle Skibene, som kommer i Sundet, skall imellom willom Mortensøn och de tuende, som udaff Rentekammeret kommer, delis, paa dett de desto Snarer kand fortolde dennom. som ligger paa deris reise. Kisterne udi huelningen skall delis imellom samme trende personer, saa att huer haffuer Sitt rom thill de penge, hand anammer.

Tillige skall de søge tholdboden, Saa och thillige gaa ud och ind i huelningen, Saa och ueder udaff tholdboden och dend lucke effter dennom.

Toldseddelerne skall Samme thre personer underskriffue och saaledis udi alle maade samme tholdseddel *stilere*, som tillforne befalett er, indtill ieg derom anderledis thillsigendis worder. Frederichsborgh dend 23 *Aprilis Anno* 1633 ¹⁾).

126.

24. April 1633.

Til Rentemestrene.

De skulle træffe Bestemmelse om, hvad den nye Lensmand paa Bergenhus, Jens Bjelke, skal have i Deputat. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeiisterne Skaal taage Bernhussis Lehns yndtecht for Siig .Och deraff vddrage, huiissom lenssmanden deraff

¹⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

hafft haffuer. Och Eptherdi Samme Lehn Nu Ienss Biielcke wndt Er, Och hand tiilforn for Siin bestiilling haffuer hafft anden Leen¹⁾, Daa skall Rentemeiisterne vdaff Bernhussis yndkomst, Saauid lenssmanden wedkommer, Och ded leen, Ienss Biielcke tilforn haffde, gørrer hannem En *deputat*, Som hand kan bliiffue ued, Och *Cronen* Ochsaa kan Staa derued.

Paa køben: den 24 *Aprilis Anno* 1633.

Christian.

127.

25. April 1633.

Til Karen Sehested.

Kongen sender hende noget Syltetøj „til Frøkenernes Behov“. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.*

Kerre karren, Ieg sender diig herhuoss Nogle Slaagss udaff yndziiltiid tøii, Som du Eptherhanden Skaaldt bruge tiil frøckerniss behoff. Befahlendiss dig hermed gud y himmelen. Aff Rossenborg den 25 *Aprilis Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Frue karren Seested tiil hande.

128.

25. April 1633.

Til Frederik Urne.

Befaling til at sende Penge, indkomne ved Sundtolden, til Rentemestrene og, for S. Anne Bygning, til Tolderen Jonas Heine-

¹⁾ Som Norges Kansler havde Jens Bjelke hidtil været forlenet med et Kannikedømme i Oslo, Nonneseter Kloster og Onsø Len (Y. Nielsen, Jens Bjelke S. 48 f. 207). Som Belønning for sin Virksomhed (jvfr. hvad ovenfor S. 70 er bemærket om Pros Knudsen) skulde han nu forlenes med Bergenhus, hvis hidtilværende Befalingsmand, Jens Juel til Lindbjerg, fik Ordre til at fratræde Lenet til 1. Maj; men paa Grund af de Forhandlinger om Forleningsvilkaarene, som omtales i det Følgende, blev Jens Bjelkes Lensbrev først udfærdiget 4. Juni (Nsk. Rigsreg. VI, 518. 541 ff.). Afgiften til Kronen blev betydelig forøget (Y. Nielsen, anf. Skr. S. 262 f.). Jvfr. nedfr. Nr. 132.

mark, samt til deraf at lønne Haandværksfolkene paa Kronborg og Folkene ved Hammermøllen. — *Afskr. i Fr. Urnes Kjøpbog.*

Naer floden ¹⁾ Ankommer, och dend fortoldet er, da skall pengene Strax sendis hid thill Rentemesterne. Huad som der findis udi kisten thill *St: Annæ* bygningh, dett skall thillskickis *Ionas* tholder.

Wdaff tholden skall du efter handen betale handtuercksfolckene med, efftersom ieg dig thillforne befalett haffuer, huoriblant hammermøllens folck skall med regnis. Kiøbenhaffn dend 25 *Aprilis Anno* 1633 ²⁾.

129.

26. April 1633.

Til Rentemestrene.

Til Hammermøllen skulle sendes nogle Kjedler, hvoraf der skal gjøres en Bryggerkjedel til Frederiksborg. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeiisterne Skall laade Sende henad kobbermøllen En Stor keedell, Som Staar udi tuchthussiid, Saaoch alle gamle keedell, som findis udi godtfriid Miickelssøns ³⁾ gemme eller andenstedtz, huorudaff skall gørris En briiggii keedell tiill frede: Findis der ochsaa udi *Archeleit* paa *Crone*: nogiid udaff ded slaagss, daa skall ded brugiiis med dertiill.

Paa *Archen* ⁴⁾ den 26 *Aprilis Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

130.

26. April 1633.

Til Rentemestrene.

Kongens Skrædder skal der sendes Bud efter; der skal gjøres et stort Kar til Frederiksborg; der skal sendes Syltetøj til Hof-

¹⁾ Den samme, som der sigtes til i Brevet Nr. 124, rimeligvis en hollandsk Koffardiflaade.

²⁾ Modtaget i Kjøbenhavn 27. April.

³⁾ Materialskriver paa Bremerholm.

⁴⁾ Navnet paa et Skib.

mesterinden paa Frederiksborg; Kandestøberen skal skaffe et Tinkar, som hører til Badstuen ved Frederiksborg, tilstede. — *Kgl. Bibl.*

Min Skredder¹⁾ skall y haffue bud tiil, Som er forløffuid att drage henad Skone, att hand ymod herredagen skall gøre myne kleeder ferdig, som gerdt Osseriin haffuer att Stiicke for mig.

Der skall gørriss Ett vnderkaar paa 46 eller 50 tønder udi københaffuen, huilckiid Ieg achter att forskiicke henad frede:, naar gud uiil, Ieg kommer hiim ygen.

Der Er nogle *condita in laboratorio* udi haffuen tiill køben: udaff vaalnødder, Muskaaten Nødder, *Citronen* Skaaler och kysseber moss, huilckiid skall med huosføiiede Seddel²⁾ forskiickiiss hen tiill hoffmeistrinden paa frede:

Saaframdt den kandestøber, som haffuer forhuddeliid mig ded tiinkaar, som hører hen udi Badstuen tiill frede:, ycke uiill med gode Skaffe ded tilstede ygen, daa skall Biifogden skaffe mig ded udaff hannem ued Retten³⁾.

Paa *Archen* den 26 *Aprilis Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

131.

26. April 1633.

Til Rentemestrene.

Ordrer angaaende Istandsættelsen af Havnen ved Tøjhuset. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ Ernst Møller. Han var særlig knyttet til Skaane, idet Kongen 5. Jan. 1632 havde givet ham en Gaard i Espinge Sogn, Froste Herred, fri for Landgilde, Ægt og Arbejde (Skaanske Registre V, 10), hvortil der kort efter, 11. Febr. 1633, føjedes, at der da bevilgedes ham Ægt og Arbejde af 5 omliggende Gaarde (Skaanske Reg. V, 71 f. Skaanske Tegn. VI, 6). Af et Kongebrev af 19. Maj 1637 ses, at han da havde begivet sig bort fra Kjøbenhavn og „anstillet sin Bo“ paa Gaarden i Espinge, „hvor han nu holder Dug og Disk“ (Skaanske Reg. V, 207 f.).

²⁾ Brevet Nr. 127.

³⁾ 16. Febr. (Nr. 79) havde Kongen skrevet om det samme Tinkar.

Ordiinandtz, huorepther Renthemeiisterne, Offuerste Luthe-
nandt Null¹⁾, Slodtzherren paa køben:²⁾ Och *M:* andress³⁾
paa den Store Smiiddie siig skall Retthe.

Rentemeiisterne skall forskaffe Muremeiisteren, Som
skall flii haffnen ued tøyhussid⁴⁾, huiiss Som hand fornøden
haffuer, Saaoch, Eptherhanden Som arbeidiid gaar for siig,
giuffue hannem penning, Epthersom Arbeidiid gaar for siig.

Thomas Null skall med hans folck skaal(!) hielppe
holmens folck den Eßspiing⁵⁾ udi wandiid, som skall bru-
giis tilatt sette dii huggen Steen ind ygen, som Er vdfallen.

Slodtzherren paa køben: Skall forskaffe fraa *S: Annis*
biigning Saa mange huggen kampp, som tiill Samme Muriiss
Reparation kan fornøden gørris.

Naar nu samme Mur, Sauiidt wandiid gaar, Er *Repa-
rerit*, daa skall der Strax begindis paa att bringe fyllingen
udaff dammen ygen, huortiill Slodtzherren skall skaffe folck
udaff Lehniid.

Tiil samme filling under uandiid paa samme demning
att vdtage skall *M: Andress* forferdige Nogle Iernn haarrer⁶⁾

¹⁾ Thomas Nold til Maglø, en kurlandsk Adelsmand, der længe
havde været i Christian IV's Tjeneste, successivt som Edel-
knabe, Hofjunker, Høvedsmand og Oberstlieutenant (i Artille-
riet). Fra 1624 til sin Død 1634 forestod han Tøjhuset i
Kjøbenhavn. Han var forlenet med Lyse Kloster i Norge og
var, skjønt Udlænding, giftet ind i danske Adelslægter: først
ægtede han (1615) Margrethe Gjedde, med hvem han fik Maglø
i Skaane, og da hun var død 1627, holdt han det følgende Aar
Bryllup med Helvig Urup. Se den lille Biografi, der er givet
af ham hos Blom, Kristian IV's Artilleri S. 28 ff., hvormed endnu
bør sammenholdes Dsk. Mag. I, 116. Nye Dsk. Mag. II, 19.
33. 124. Dsk. Mag. 4. R. IV, 77. Genealog. og biograph.
Archiv Nr. 1—8 S. 32 (Tavl.). Norske Rigsreg. VI, 664. Grundt-
vig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 196.

²⁾ Jochum Beck.

³⁾ Andreas Bentzwinger.

⁴⁾ Ikke alene Havnen ved Tøjhuset, men ogsaa Byens Havn
blev i dette Aar rensat. Pontoppidan, Orig. Hafn. S. 347.
Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 115.

⁵⁾ Robaad.

⁶⁾ Harver (?).

med lange stenger paa, huormed man kan vddraage fillingen med.

Dii flaager, som staar paa Siiden, skall bliiffue staaendis, indtel fillingen Er derudaff. Med forbenente Esspiing Skall dii vdfallene Steen vdaff muren wiindis Och vdtagis dii sten¹⁾ vd med, Som der Er fallen wdaff Muren ynd vdi Haffnen.

Paa Archen den 26 *Aprilis Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne till hande.

132.

28. April 1633.

Til Rentemestrene.

Om Forandringer i Forleningsvilkaarene i nogle nye Lensbreve. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom der Er giordt forandring paa Nogen vdaff Lehn, Och lenssmenden, Som dennom ygen skall haffue, vdenthuiiffuel med ded første uil anholde om derriss forlehningsbreffue, Daa skall y tage samme opskreffuen lenssyndkomst for eder Och mig med ded første Eders betenckende laade uiide, huorlediss man best Samme forlehningsbreffue Saalediss *stiilere* kan, Saat Ieg herepther Nogiid høiier, end hiidtil skeed Er, kunde Niide, Och lenssmenden kunde bekomme ded, som dii med rette bør att haffue deraff.

Med Berenhussis lehn bliiffuer ded deruid, Som ded nu udi køben: forordnid bleff, aldenstund Iens Biielcke bliiffuer Sammestedt²⁾.

Paa Christianopelss lehn er ynted att forandre paa, Mens waarberrig uill anderlediss *disponeris*³⁾, som for-

¹⁾ Ordet er skrevet to Gange.

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 114.

³⁾ I Christianopel blev Erik Krabbe til Vejbyvad Lensmand i Stedet for Henrik Gyldenstjerne til Svanholm, der forflyttedes

bemeldiid Er, saatt Ieg deraff kan haffue mere, End ieg deraff hiidindtil hafft haffuer. Aullen sammestedtz er faast tree gange Større med Bøndernis riinge fordeell, End den Nogentiid tiilforn uerrid haffuer udi dii forrige lenssmendtz tiider, formedelst ded biitthe, som giordis ymellom Slot- tens Maarck Och Niibii maarck, dentiid samme Niibii bleff henlagdt, dersom den Nu liigger¹⁾.

Gulland Och Issland betreffende, daa habiis Ieg, Nest gudtz hielp, at uerre Snaarer udi køben:, end dii skall komme der, Som paa dii steeder forordniid Er²⁾. Mønss land skall hendrich holck haffue paa den Maanehr, som Peder Bassii ded haffde³⁾. Aff Christianss *Arch* den 28 *Aprilis* vnder Møn.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

til Varberg, hvor han afløste Mogens Gyldenstjerne til Ful- tofte, som lige siden 1610 havde haft Varberg Len. Erik Krabbes Lensbrev udstedtes 4. Juni, Henrik Gyldenstjernes 18. Juli. Skaanske Reg. V, 78 ff. Vedel Simonsen, Elved- gaards Hist. I, 127 f. J. E. Jönsson, Anteckningar till War- bergs fästnings hist., Warberg 1872, S. 54.

- ¹⁾ Nyby (eller Ny Varberg) ødelagdes 1565 af Svenskerne. Chris- tian IV paalagde 1615 Lensmanden at overlade Varbergs Borgere al Jorden, som havde været brugt til Slottet og den Landsby, „som kaldes Gamleby“, mod at de afstode de Jorder, de ejede ved Nyby, hvor han skulde opføre en Ladegaard. Richardson, *Hollandia antiqua et hodierna* S. 52.
- ²⁾ Lensmanden paa Island, Holger Børgesen Rosenkrands, for- flyttedes til Gulland og fik til Efterfølger paa Island Pros Mund, hvis Lensbrev, der først udfærdigedes 25. Oktbr., medens Følgebrevet allerede var udgaaet 27. April (Norske Rigsreg. VI, 540), er trykt hos Ketilson, *Forordninger og aabne Breve til Island II*, 370 ff. Paa den Tid, Kongens Brev er skrevet, laa Pros Mund med Flaaden paa Elben (Slange S. 768).
- ³⁾ Peder Basse var Lensmand paa Møen 1618—22 og saaledes ikke Henrik Holcks umiddelbare Formand. Mellem dem havde Frands Rantzau haft Lenet (Paludan, *Møen I*, 338 f.). Henrik Holcks Lensbrev er af 4. Juni (Sjæll. Reg. XIX, 112).

133.

7. Maj 1633.

Til Rentemestrene.

En Tømmermand, som ikke er fulgt med det Tømmer, han har hugget til, skal sluttet i Jern og sendes efter det til Glückstadt. — *Kgl. Bibl.*

Den tømmermand, Som haffuer huggiid den Laade paa gulland, som med *Victor* Er hiidsendt, skall sluttis udi Iern och med den Iacht, som befahliid Er att skiickis henad Christianpriiss, framskickis.

Ieg motte uell uiide, huem den gode herre tencker, Som skulle reiisse hussiid wden hand Siieffuer. Ieg uiiste inted andiit, End att hand haffde fultiiss med tømmeriid hiid, dentiid Skiibid løb fraa køben: hiid.

Glyckstadt den 7 *Maij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

134.

7. Maj 1633.

Til Rentemestrene.

Om Ansættelsen af David Klages som Bygningsskriver ved det Arbejde, der gjøres ved St. Anne Bro ved Kjøbenhavn. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom der skall herepther werre En bignings-skriiffuer ued ded arbeiid, som gørris ued *S: Anne* broe, Saa haffuer Ieg dertiil antagen En ued Naffn *David Clagess* ¹⁾, som paa en Stackiid tiid uarede paa udi kammerid.

¹⁾ Hans Bestalling udfærdigedes først 29. Aug. 1635, men skulde regnes fra 17. Juni 1633. Dog hedder det i denne Bestalling, at han skal være Bygningsskriver „ved S. Annes Bygning saa vel som her for vort Slot Kjøbenhavn“ (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 147). I Løn skulde han for sig og en Dreng have 186 Kur. Dlr. Langt tidligere, i A. 1627, var Jonas Heinemark, samtidig med at han beskikkedes til Tolder, bleven ansat som Bygningsskriver over den nye Bygning ved S. Anne Bro (Nielsen, anf. Skr. III, 64).

Huorfor y hannem Sliigdt skall *Notificere* Och hannem derhuoss aduaare, at hand siig udi samme bestilling Saaledis *comporterer*, at ded kan uaare lenge.

Om hanss besolding skall y med hannem *accordere* Och hannem gøre Sliig *tractament*, Som sliiggen person bekuemmer. Fornemmer y ochsaa, att *gaisien* uille løbe høiier, End som hand kan *prestere* derymod, daa skall y dermed laade anstaa, indtil gud uiill, Ieg kommer tilstede ygen. Vdi glyckstad den 7 *Maij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

135.

15. Maj 1633.

Til Rentemestrene.

Om Aflæggelsen af Sundtold-Regnskabet. Penge skulle udbetales til Toldskriveren Villum Mortensen og Staldfolkene paa Antvorskov. Udfærdigelsen af Lensbrevene skal bero til Kongens Tilbagekomst. Tømmer i Helsingør skal modtages og noget sendes til Haderslev. Om Forfærdigelsen af den store Bryggerkjedel. — *Kgl. Bibl.*

Ederess Skriiffuelsse haffuer Ieg bekommid och der aff fornommid, At tollerne udi Sundiid Nu achter at gøre derriss Regenskab klaardt, Som dy lenge siiden skulle haffue giïordt, huiilekid dii letteliigens kan gøre, Naar dii maa giïffue Snack for Penning ¹⁾.

Naar y faar penning vdaff lehen, daa skall y *contentere* wyllem Mortensøn, Sauiidt som ske kan, Saat dii andre, som man skiildig Er, ochsaa udi nogen made kan Erholdiiss.

Wendtzell Rodtkiirche ²⁾ skall giïffuiss 1000 dl: til att *contentere* Staalfolkid med tiil Anderskou.

¹⁾ Rentemestrenes Kvittering til Tolderne David Lucht og Hans Pedersen for Regnskabet for 1632 er af 13. Juni 1633. Sundtoldregnsk. 1632.

²⁾ Lensmand paa Antvorskov.

Med dii forlehningsss breffue kan ded uell haffue anstadt, yndtill Ieg med gudtz hielp kommer tilstede.

Ded tømmer ued Suiingelen ¹⁾ udi helssingør skall paa myne uegne annammiss, Och deraff 50 tienlige støcker til Haderssleff forskiickis.

Den Briiggedell skall gørris paa 46 tønder ²⁾, Och dermed faariss fordt med dii 4 Skiippund, yndtil man kan faa Raad tiil mehre kobber.

Vdi glyckstad den 15 *Maij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande.

136.

15. Maj 1633.

Til Frederik Günther.

Om hans Underhandlinger med de gejstlige Kurfyrster; om den i Heilbronn afsluttede Reces; om de danske Gesandters forestaaende Rejse til Breslau. — *Geh. Ark.*

Ich habe dein Skreiben *sub Dato* Cöllen den 27 *Aprilis* woll Emphangen vndt daraus vernommen, wii weiit du mit deiiner verrichtung gekommen. Dass nun dii Churfursten, zu welchen du abgefertiiget, fohrher wiissen wollen, wass fuhr *media pacis* Ich forslagen wolle, das kommet miir Sehr fremdt fohr, aldiuweil solches Niihmals von keinem *Mediatore* geskeen.

Der Suedisker Chandtzeler vndt *Exclendtz* ³⁾ hatt miir

¹⁾ L. Boesen skriver i sin Helsingørs Beskrivelse S. 72: „Den første og fornemmeste Landport, hvorigjennem den største Passage sker til Kjøbenhavn, er Svingelen . . . Den kaldes saa af den Svingel eller Spanske Rytter, som oplukkes for de Indpasserende, hvilke Svingler bruges gjerne i Danmark.“ At forklare Svingel som en Spansk Rytter er dog mindre heldigt, jvfr. Molbech, *Dialect-Lex.* S. 575.

²⁾ Den samme Kjedel, hvorum Kongen skriver Nrr. 129 og 130.

³⁾ Axel Oxenstjerna.

heuthe den heilbrunnischen Sluss ¹⁾ zugeskiicket, welcher von Niimandtz vnterskriben waar, auch nit darinnen der *confederanten* Nahmen gesetzt, viill wehniger, wass Eein Iehlicher zu thun sich versprochen.

Meiine gesanten, So nach Bresslau sollen vndt dii friidenss *tractaten* versuchen ²⁾, Seindt alhii, aber nit weiither kommen können, Ehe Sii *saluum conductum* von beiden theiilen bekommen werden.

Datum in der glyckstadt den 15 *Maij* Anno 1633.

Christian.

Udskrift: *A M: M: frederich guntern.*

137.

28. Maj 1633.

Til Kurfyrst Johan Georg af Sachsen.

Kongen opfordrer ham til at give sit Samtykke til, at Kongen faar Tilladelse til at opkræve Told paa Elben. — *Haupt- u. Staats-Archiv i Dresden.*

Freundtlicher, viilgeliibter Vetter, Schuager vndt Bruder, daa Es E: L: Sambdt deroselben herdtzliiben gemahlin vndt liiben kindern Noch woll erginge, So wehre solches miir ganss liib zu vernemmen, der liibe godt Erhalte Sii semdtlich in gnaden lange darbei.

Hiineben thu Ich mich Freundt Vetter Schuager vndt Bruderlich kegen E: L: bedancken, das Sich (!) kegen Meiinen Raadt vndt diinern Detloff Rewendtlau siich Erkleret, dass sii mich In den begerthen zollen auff der Elbe Niit hinderlich sein wolthen.

¹⁾ I Marts og April var der holdt et Møde i Heilbronn af Udsendinge fra den frankiske, schwabiske, over- og nederrhinske Kreds. Det lykkedes Oxenstjerna, som personlig var tilstede, at faa afsluttet et nøje Forbund mellem de fire Kredse og Sverig. Recessen herom er af 13. April. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 257 f.

²⁾ I Juli skulde der holdes et Fredsmøde i Breslau. Til danske Gesandter vare udsete Christoffer Ulfeldt, Otte Skeel og Christoffer von der Lippe. Fridericia, anf. Skr. I, 263 ff.

Weil Ich nun durch verleiigung dess Allerhogsten von I: keis: Ma: vndt L: wii auch der fihr catholische Churfursten *consens* auff den zollen auff der Elbe auff Etzliche Iaar Erlanget, So trage Ich zu E: L: dass feste freundt vetter Schuager vndt Bruderliches vertrauwen, Sii werden der fohriger meinung Noch sein vndt miir darein keine hinderniss thun. Ich wiil mich kegen E: L: vndt dem ganssem Römischen Reiiich darbei dergestaldt *comportiren*, das Niihmandt, Er Sii auch wehr er wolle, über mich zu klagen fuge oder wrsache haben soll. Befhele E: L: hiimt dem Schudtz des Allerhögsten vndt verbleiibe dii zeiiit meiness Lebenss

E: L: getrewer Vetter, Schuager vndt Bruder
Christian.

Datum Glyckstadt den 28 *Maij* Anno 1633¹⁾.

138.

31. Maj 1633.

Til Frederik Günther.

Memorial om, hvad han skal udrette i Hamborg og Haag, især med Hensyn til Elbtolden og Residenten Karl v. Cracaus Stilling. — *Geh. Ark.*

Memoriall

Auff vnserem kammer S[e]kretario Friiderich giintern.

1. Er Soll Erstes tages siich von hinnen Nach hamburch verfiigen vndt daselbst Sich etwass auffhalthen, mit fohruendung, Er habe Noch weiitheren²⁾ von wns zu Erwarthen.

2. Ihn hamburch soll Er mit fleiis guthe obacht haben, wass fuhr *opiniones* Sii daselbsten dess zollen halber haben, insonderheit bei den Engelsken vndt hollandtsken *Residenten* vndt vnss daruon So balde mugelich *Auisiren*.

3. Wan vnser kammersekretariuss Solchess, wii gemeldet, zu hamburch verrichted hatt, So soll er sich *Recta*

¹⁾ Udskriften er ikke egenhändig.

²⁾ Herefter har staaet: befehl, som igjen er udstreget.

Naher den haag verfigen vndt daselbsten dissen Sommer verbleiben vndt guthe achtung geben, wii dii Sachen allenthalben ablauffen, vnd vns daruon allemall *Auisiren*. Vndt soll er guthe *correspondens* mit vnserem Briisselsken *Residenten* ¹⁾ halthen.

4. Beii den generall Stathen sol er sich, wii vergangen Iahr geskeen, Nach wberreiihung Seiines *creditifs* angeben, wiauch beii dem Prindtzen, daa er darzu guthe *commoditet* haben kan.

5. Daa nun dii herren Stathen kegen Ihm des zollens halber Eiinige Erwehnung thun werden, So soll vnser Sekretarius sich vernemmen lassen, Er habe mit den herren Stathen dessuegess auch zu sprechen, wan ess ihnen gelegen seiin wiirdt.

Wan Er Nun zur *Audiens* verstattet wiirdt, So soll Er Seiin Im darzu mitgegebenes *Creditif* wberreiihen vndt den herren Stathen *demonstriren*, Dass Solchess, So vnss vom keiisser wiiderfahren ²⁾, Niichtess Newess, Sondern fuhr vndenckelichen Iahren Skon hergekommen, dass der keiisser *cum Consensu Electorum* Eiiinem fursten dess Reiiigss mit zollen Oder andere Imposten begnadigett, *Non obstante*, dass Solches den *Exteris* nit gefallen. Wass beii Ihnen selbsten tegliich geskiiet, dass hatt vnser diiner Sii zu gemuthe zu fiihren, Darneben wass noch tegliich in der Ostsee beii der Pillau vndt fuhr dandtziig geskiiet, wor vnser vnterthanen Eben So woll als anderen den zollen Erlegen mussen, weiill dii Orther nit *immediate* vnter dii krone Schueden gewessen, Sondern *per accidens* oder wii man dass *tituliren* wiill, sidderdehm der friide zuiisken der kron dennemarck vndt Schueden geschlossen Oder auffgerichtet Ist, gekommen Seindt.

6. Weiill der herren Stathen *Resident* Carll v: Crackau sich vntersted vnss allerhandt *nomine* der *generall* Stathen

¹⁾ Gotlieb v. Hagen.

²⁾ Kejseren havde i Foraaret 1633 givet Kongen en, dog vistnok endnu kun foreløbig Tilladelse til at opkræve Told paa Elben. Fridericia, anf. Skr. I, 262.

zu *proponiren* vnther dehm *creditif*, So Er vnss anfangss, wii er angekommen, eingehendigett, Sich vntersteet zu *proponiren*, Allss soll vnser Sekretariuss vernemmen, Ob solchess der herren Stathen meinung seii oder Niit, vndt daa ess ihre meinung Ist, So müssen Sii selbiigen Crakau Mit Solcher *plenipotens forniren*, dass Er vnss auch *satisfaction* auff vnser *propositiones* thun kan, wan Es Nötich. Auff welchen fall Ihm dii *Negotiation* als Ein kauffman muss verboten sein, dan da fast kein oder wehnig skiiffe durch den Sundt fahren, worein Er Niit Etwas in *partitipire*, welchess Eiiinem *Legato* nit ansteet vndt allerhand *causiren* kan ¹⁾.

139.

1. Juni 1633.

Til Frederik Günther.

Kongen sender ham nogle Skrivelser, som en Trompeter skal have med sig til Udlandet. — *Geh. Ark.*

Ich vberskicke hiibe dii skreiiben, welche der trummeter Soll mit haben, vndt soll ihm befohlen werden, dass Er siich auff dem weck mache vndt so balde mugelich wiiderum sich Einstelle.

Nordruff²⁾ den 1 *Iunij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: *A M: M: friderich gu[n]tter.*

140.

3. Juni 1633.

Til Frederik Urne.

Befaling til at indsende i Kongens Kammer, hvad der findes af Guld og Penge i Toldkisten i Helsingør. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

¹⁾ Ved Foden har Fr. Günther skrevet: 31. Maj 1633.

²⁾ Kirkebyen Nortorf i Holsten, beliggende hvor Landevejene fra Kiel til Itzeho og fra Rendsborg til Neumünster skjære hinanden.

Dend forraaed udaff guld och penge, som paa tholdboden findis, skall ued een udaff tholdskriffuerne, som best mistis kand, forskickis henad Kiøbenhaffn, huor hand guldet och pengene skall leffuere ind udi mitt Cammer. Frederichsborgh dend 3 *Iunij Anno* 1633 ¹⁾.

141.

8. Juni 1633.

Til Rentemestrene.

Holmens Maler skal male Borde, Bænke og Vindueskarme i Skolen ved Frederiksborg; der skal gjøres Afregning med Tømmermanden, som hugger det Hus, der skal staa ved Sparepenge ved Frederiksborg. — *Kgl. Bibl.*

Holmenss Maaler ²⁾ skall befahliiss at drage med siine Suenne henad frederigsborrig Strax Epther helligedagen ³⁾ Och tage saa megiiid farue med siig, som hand kan fornøden haffue tiilatt anstriige Borde Och Bencke, *Item* wiinduesskarmen udi Skolen ued frederigsborrig ⁴⁾, huortiil hannem skall skee forstreckning udaff Penning.

Der skall ochsaa gørriss affregning med den tømmermand ⁵⁾, Som hugger ded huss paa holmen, som skall staa paa Spaarpenning tiil frede:, Och mig laade uiide, huor megiiid hand haffuer bekommid, och huor megiiid hannem Rester.

Rossenborrig den 8 *Iunij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne til hande.

¹⁾ Modtaget paa Kronborg 5. Juni.

²⁾ Villum Hornbolt, se ovfr. S. 76.

³⁾ Første Pinsedag var 9. Juni.

⁴⁾ Denne Skole var stiftet af Christian IV ved Fundats af 29. Marts 1630; den indviedes i Efteraaret 1633. Dahl, *Efterr.* om den Kgl. lærde Skole ved Frederiksborg I, 22 f. Bilag S. v ff.

⁵⁾ Vistnok Hans Piltz.

142.

9. Juni 1633.

Til Rentemestrene.

Om Forandringer i Personalet ved Sundtolden samt om Tilsynet med Børnehuset; om at sikre Kongen mod, at Andre gjøre Indførsel hos et Par af hans Debitorer. — *Kgl. Bibl.*

Dauid lufft¹⁾ Skall udaff Naade forbliiffue udi Syn tieniste Och hannem wiillem Mortensøn *Adiungeris*, Som siin Eed derpaa skal afflegge, naar gud uiil, Ieg kommer tiil *Crone*: Christian dauidsøn²⁾ skall forbliiffue udi siin tieniste, Och skall hannem fem andre *Adiungeris*, huilcke udaff Rentemeiisterne skall opsøgiis Och mig Neffniss.

Vdaff samme tolskriiffuer Skall altiit thuende tillige holde Baag sammen paa et Aarss tiid, Och siiden Aar epther anden wexele Om, saatt dii første inted altiit bliiffuer sammen.

Naar En vdaff tollerne med siigdom eller skrøbelighed belaaen bliiffuer Eller och loulig forfall haffuer, Daa skall hand tilstille siin Nøggell tiil tolboden den Elste tolskriiffuer.

Ellerss skall ded med alting Riichtig Och *precise* forhollis Epther den Skriiftlig dennom tilstillede *Ordinandtz*.

Och Eptherdi der Er liidid fordeell huos, at den Ene Rentemeister formedelst den opsücht, hannem offuer Børnehussiid befahliid Er, forsømmer En heel tiid paa Rente-kammeriid,

Daa skall udaff Rentemeiisterne tenckiis paa En Persohn, Som ydeliigen och altiit, Affthen och morgen, kan uerre tilstede udi Børnehussiid.

Och Eptherdi ded Er at befriichte, At ded skall gaa

¹⁾ David Luft eller Lucht skal have været adelig. Han forekommer som Toldskriver i Helsingør allerede 1607 og var nu en af Tolderne. (Wegener, Aarsberetn. fra Geh. Arch. III, Till. S. 158. Schlegel, Saml. z. dän. Gesch. II, 3, 40.) Han tiltraadte 13. Juni atter sit Embede som Tolder, hvorfra han var bleven suspenderet 24. April (Sundtoldregnsk.).

²⁾ Toldskriver. En Christian Davidsen var allerede 1610 Raadmand i Helsingør (Wegener, Aarsberetn. III, Till. S. 146), vistnok samme Mand.

mig med skrifueren vdi tuchthussid¹⁾, Sasom ded gaar mig med tollerne udi Sundiid, at uy kommer aff et Regenskab ind udi Ett andiid, saatt ded siiste bliiffuer uerre End ded første,

Huorfor y skall tilforordiiine Iørgen kaastensøn²⁾, at hand samme Regenskab forrestaar. yndtiill denne, som Nu er, haffuer giordt Siit Regenskab klaardt och Erlangiid siin kuiitandtze.

Saa och Eptherdi dauid luftt, hans Pederssøn³⁾ Och willem Mortensøn er giiffuen Reespiit paa dii penning for den beuiste wexell Skiild indtill S: Mickels dag førstkomendis, Och dauid luftt och hanss Pederssøn høiueligens Erre *Intresserit* udi dii von dellens⁴⁾ handell udi mange maade,

1) Jens Thomsen. Børnehuset og Tugthuset vare to forskjellige Anstalter, der dog vare meget nøje forenede (se Dyrlund, Taterne og Natmandsfolk i Danmark S. 41 ff.). I Følge Rentemestr. Regnsk. 1632—33 var der ved Børnehuset baade en Foged (Peder Henriksen) og en Tilsynsmand (Jørgen Pedersen, jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 49) foruden Skriveren, saa at der egentlig ikke synes at have været Mangel paa Tilsynshavende. Som en Følge af Kongens Befaling beskikkedes 20. Okt. 1633 Hans Markdanner til at være Tilsynsmand ved Børne- og Tugthuset. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 154. Jvfr. flere Breve i det Følgende.

2) Renteskriver. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 171. Dsk. Mag. V, 205.

3) Hans Pedersen, født 1591, blev 1619 Christian IV's Kammer tjener og senere Tolder i Sundet. Han forlenedes med et Kanonikat i Roskilde og døde 1645. Han var gift med Anne Lucht, f. 1605 † 1644. St. Friis, Roskilde Domkirke S. 216. Nyerup, Magazin f. Rejseiagttagelser IV, 478. Danske Saml. V, 70.

4) Johan Bøcker von Delden, Raadmand i Kjøbenhavn, og hans Brødre Anton B. v. D. og Jørgen B. v. D., Vinhandlere og „for-nemme Kjøbmænd“ sammesteds (Nyrop, Bidrag t. den danske Boghandels Hist. I, 178. Dsk. Mag. 3. R. II, 302). De vare alle fødte her i Landet (Slange S. 1291. Suhms Samlinger II, 3, 15). Johan og Jørgen vare Interessenter i det Kompagniskab, som Kongen 1623 overdrog sit Silkevæveri og al Handelen med Silke- og uldne Varer i 12 Aar (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. II, 750 ff.). I det herom udstedte Aktstykke betegnes de ikke som Borgere i Kjøbenhavn, men det siges dog udtrykkelig, at de ere bo-

Daa uiill haffuis udi acht, at anden folck inted kommer mig for udi dauidtz Och hanssis godtz, førend S: Mickelssdag kommer.

Paa køben: Slodt den 9 *Iunij* Anno 1633.

Christian.

Tiill den Persohn, som skall waare Børnehussid, skall wdseess En bekuem waaning, saat hand kan uerre Neer

siddende i Riget; et Par Aar senere træffe vi dog i det mindste Johan som Gaardejer i Hovedstaden (Nielsen, anf. Skr. III, 43). Under Krigen med Kejseren se vi ham 1628 være med til at slutte Kontrakt med Kongen om betydelige Leverancer af Krigsmunition (Norske Rigsreg. VI, 48 ff. 122). Men det gik ikke Brødrene heldig, og den samme Forfatter, som 1633 kaldte dem „fornemme Kjøbmænd“ og dedicerede dem en Bog, taler 5 Aar senere om, at de ved Lykkens Ustadighed mistede, hvad Formue de havde (Nyrop, Den danske Boghandels Hist. I, 178). Udtrykket i Texten viser, at det allerede 1633 kun saa slet ud for Brødrene. 20. Juni 1633 fik ogsaa Hofmønsterskriveren Hans Bøjesen Brev om at maatte beslaglægge deres Gods paa Grund af Gjæld (Sjæll. Reg. XIX, 120), og Skriveren paa Tøjhuset gjorde samme Aar Indførsel i Brede og Fuglevad Mølle, som Kongen tidligere havde tilstaaet Johan i Forening med Lorens Meulengracht til en Krudtmølle, for over 3000 Rdl., som Johan var bleven skyldig for adskillig Munition; 27. Decbr. fik Thomas Nold Befaling til at optage Inventarium over, hvad der fandtes i Krudtmøllen (Nyrop, Strandmøllen S. xxv f. Sjæll. Tegn. XXV, 235). Der maa ogsaa være bleven udstedt Stikbrev efter Johan, thi 16. Sept. 1633 fik han Tilladelse til trods dette at begive sig ind i Riget, og 6. Decbr. s. A. fritoges han for sine Kreditors Tiltale indtil Paaske (Sjæll. Reg. XIX, 147. 205). Ved denne Lejlighed er Kongen kommen i Besiddelse af to Gaarde i Kjøbenhavn, som begge synes at have tilhørt Joh. v. Delden, og som Kongen 1635 tilskjødede Karen Andersdatter (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 151). Johan gik til Rusland og blev Tolk hos Czaren (Slange S. 1095. 1291). Antonius var gift med Sophie Lucht, der 1643 var Enke (Wegener, Aarsberetn. fra Geh. Arch. III, Till. S. 123). Om den tredje Broder Jørgens senere Skæbne vides intet, thi vel nævnes oftere i Hannibal Sehesteds Kopibog for 1645 en General-Mønsterskriver i Norge ved Navn Jørgen Delden (Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. IV, 639. V, 701); men at det er vor Jørgen Bøcker v. D., er ingenlunde sikkert (jvfr. Norsk Hist. Tidsskr. III, 205).

ued handen. Naar fogeden bekommer Ett andiid kvarter, daa uaar samme Pladtz uell beleiligdt till En forstander.

Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande.

143.

9. Juni 1633.

Til Frederik Urne.

Befaling til, at Smeden Kaspar Fincke skal gjøre nye Laase til Dørene paa Toldboden i Helsingør. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Caspar Fincke skall Strax gjøre andre laase paa toldboden for alle Dørre, Huellningen, som pengene udi foruaris, undertagen; Dog de ny saaledis ansett, att de laase, som nu for dørrerne brugis, ochsaa derfore kand brugis, huormed hand Strax skall gjøre begyndelsen paa dend yderste dør paa toldboden ud thill gaden. Kiøbenhaffn dend 9 *Iunij Anno 1633*¹⁾.

144.

10. Juni 1633.

Til Frederik Urne.

Kongen vil den næste Dag begive sig til Kronborg, hvorfor der skal beredes Aftensmaaltid til ham af Lensmandens Kok. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Ieg agter, nest Gudz hielp, i morgen effter Predicken att begiffue mig hen ad Chroneborgh, Och effterdi min kock udi en hast udaff mangell aff vogne saa snart intett kand vere thillstæde, da skall du lade din kock kaage udi Lundehaffue thill aftens maaltid i morgen. Kiøbenhaffns Slot dend 10 *Iunij 1633*²⁾.

¹⁾ Modtaget samme Sted og Dag.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 11. Juni. Af Kronborg Lens Regnskab ses, at Kongen 11. Juni kom til Kronborg og blev der Natten over.

145.

11. Juni 1633.

Til Frederik Urne.

Alle Blinde og Lamme paa Vejen mellem Kjøbenhavn og Kronborg skulle sendes til Vartov. En af Kongens Kudske skal sættes i Taarnet paa nogle Dage. Tolderne og de nye Toldskrivere i Helsingør skulle den følgende Morgen møde paa Toldboden. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Frederich wrne skall lade thage alle de blinde och lamme, som er paa veyen imellom Kiøbenhaffn och Chronenborgh, och sende dennom thill forstanderen udi wartow, och skall de lade mig vide, naer de ankommen er, paa dett forstanderen om dennom kand faa *Ordinantz.*

Min kudsker ued naffn Knud skall Settis udi Taarnet och tragteris efter leiligheden, hand skall Sidde indtill Løffuerdag¹⁾ middag, saa mae hand gaa thill foedz enten henad Kiøbenhaffn eller Frederichsborgh.

I natt skall du forordne een thill, som kand haffue opsigtt med drengen, der er hoes de fire hopper, saa och hielpe att Spende for i morgen thiligh.

I morgen tilig ued fem Slett skall Tollerne uere paa tholdboden och saa mange udaff de ny tholdskriffuere, som ued handen er. Lundehaffuen dend 11 *Iunij Anno 1633*²⁾.

146.

12. Juni 1633.

Til Frederik Urne.

Af Toldkisten skal han tage Penge til at betale 6 Tdr. Hørfro og til at lønne Plidsfolk, der skulle fylde de nye Stenkister og slaa Pæle omkring dem. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Frederich wrne maa aff voris tholdkiste lade betale Sex tønder hørfro, som hand efter voris Naadigste befalningh haffuer indkiøbt thill att Saae ued vore Lade-gaarde ued Frederichsborgh.

¹⁾ Altsaa til d. 15. Juni. Han hed Knud Pedersen.

²⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

Till de ny Steenkister att fylde och Sla pæle omkringh maa hand leye nødtørfftig plidzfolck och med dennom arbetet, paa dett nøyeste mueligt er, fortinge, och i lige maade penge der thill aff tholdkisten lade udtelle, huorfor bygningskriffueren skall giøre rede och regenskab udi vort Rentekammer. Lunde-haffuen dend 12 *Iunij Anno* 1633 ¹⁾.

147.

14. Juni 1633.

Til Rentemestrene.

Befaling til at sende to Vindovne til Frederiksborg og Skifersten til Flensborg. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeiisterne skall See dem Om thuende middel-madiige wiindoffuen henad frede:

Der skall sendiss En haab Skeffuersten henad flenssborrig, huortiill skall skaffiiss skuder.

Køben: den 14 *Iunij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne till hande.

148.

15. Juni 1633.

Til Frederik Urne.

Han skal lade 67 Soldater, der ere hvervede til svensk Tjeneste²⁾, frit passere gjennem Sundet. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Frederich wrne skall lade 67 Soldater, som thill Amsterdam ere Antagne och der udi Sundet ere ankomne och agter thill Pillow, fri *passere*. Aff wort Slott Kiøbenhaffn dend 15 *Iunij Anno* 1633 ³⁾.

¹⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

²⁾ Dette fremgaar af Randbemærkningen: „Suenske Soldate att lade *passere*“.

³⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag. Brevet har maaske ikke været egenhændigt.

149.

16. Juni 1633.

Til Rentemestrene.

Røde Kapper med brandgule Bræmmer skulle forfærdiges til Karlene og Drengene i Kongens Stald. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeiisterne skall skaffe Saa megiid Rødt kleede, Som der kan behøffis tiil myne kaarle och dreng e vdi Stallen tiill kapper, huilcke skall med brangule Snorer Eller med branguldt fløiuel tree striig bebremmiss, huilcke kapper skall uerre ferdig paa fredag afften førstkommendis¹⁾.

Rossenborrig den 16 *Iunij Anno 1633.*

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

150.

20. Juni 1633.

Til Frederik Urne.

Befaling til at sende Specerier²⁾ til Kjøbenhavn og Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Denne Breffuiser skall thillstillis effter denne herhøesføyede Seddell, huis om derudi formeldis, som een deell skall hid thill Kjøbenhaffn føris; och dett andett hen att Frederichsborgh, huortill hannom skall vogne forskaffis; Resten udaff Samme ware skall paa løffuerdag førstkommendis vere paa Frederichsborgh [i] goed thid. Paa Kjøbenhaffns Slott dend 20 *Iunij Anno 1633*³⁾.

151.

22. Juni 1633.

Til Karen Sehested.

Kongen sender hende nogle Kniplinger. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.*

¹⁾ o: 21. Juni.

²⁾ I Randen af Kopibogen er nemlig tilføjet: „Gewürtz anlændis“.

³⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

Kerre karren, Ieg sender dig herhuoss Nogiid knipling, Som Er uell større end ded andiid, dog udaff samme munster. Vdaff ded, som Ieg tog med mig, Er inted mehre att bekomme. Dette kan dog uell brugiss tiill hand klapper ¹⁾.

Paa køben: den 22 *Iunij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Karren Seested till hande.

152.

24. Juni 1633.

Optegnelse om Skrivelser, som skulle udfærdiges til Hertugen af Gottorp, Kaj v. Ahlefeldt, Christian Pentz og Martin v. d. Meden om et Møde mellem Hertugens og Kongens Raader for at afgjøre en Trætte. — Skrevet med Blyant. *Geh. Ark.*

Ein Skreiben

Ahn her: friderich, Dass Er seine Rehte kegen den 14 *Iulij* auff den Streitigen ordt bei Renssburch wolle Er-skeiinen lassen, zu welcher zeit keii v: anefeldt, Christian Penss vndt *M:* v: der Mehden daselbsten Meiiendtwegen kommen Sollen ²⁾.

Skr[e]iben

Ahn keii v: Anefeldt, Christian Penss vndt *M:* v: der Mehden, dass sii sich dase[1]bsten zu der zeit Einstellen Sollen ³⁾.

153.

Juni eller Juli 1633⁴⁾.

Udkast til en Resolution, som skal gives den gottorpske Kansler. Kongen glæder sig over Hertugens Rejse til Dresden;

¹⁾ o: Opslag for Hænderne.

²⁾ Koncepten til en i Overensstemmelse med Kongens Optegnelse udfærdiget Skrivelse til Hertugen af Gottorp findes med Dat. 24. Juni i Inländ. Concept.

³⁾ Koncepten til en saadan Skrivelse med Dat. 24. Juni findes ligeledes i Inländ. Concept. Det hedder i den, at de skulle sørge for, at alt bliver ved de gamle Skikke og Vaner, og intet nyt paatvinges Kongens Undersaatte. — Fr. Günther har noteret Dat. 24. Juni ved Foden af Kongens Optegnelse.

⁴⁾ Brevets Tidspunkt fremgaar af Anm. 1 paa S. 136.

han udtaler sig endvidere om Skattepaalægene og om den paa-tænkte Revision af Landretsordningen; han fraraader en Forhøjelse af Ditmarskernes Skatter. — *Geh. Ark.*

Resolution auff des gottorpsken Chanslers anbringen.

1. Wiir vernemmen gans gerne, das S: L: sich des gemeinen wessendt halber disse Reisse naher dressden fohrgenommen¹⁾, worzu wiir S: L: viil geluck vom dem Almechtigen wunsken thun.

2. Der aufflage halber haben wiir vns fuhrlengst kegen dem Chansler Erkleret, weil es aber *a parte* S: L: in stecken gerathen, So haben wiir ess darbei verbleiiben lassen. Wan erst zuiisken vns eiines gewissen *modi collectandi* vereinbahret ist, vndt das solche *collecten* zu geleiich gehoben werden, So getrösten wiir vnss in *holsatia* den keysserlichen *concens* daruber zu Erlangen, welches das furstenthum Slessuich woll folgen muss.

3. Zu der *Reuision* der landtgerichtz Ordnung wollen wiir H: Randtzou, key v: Anefeldt, D: Skonbach vndt D: dorn gebrauchen²⁾. Wan nun S: L: auch dii seiinigen darzu benennen wiirdt, vndt beiderseiidtz vnseren diineren der landt Chansler *Adiungiret* wiirdt, alssdan kan der tack vndt der Ordt ihnen *nominiret* werden.

4. Den Punct versteen wiir Niit, Ob dem Chansler solches zu *proponiren* befehliiget Ist, Oder ob man Solches den Rehten, So bei der *Reuision* sein Sollen, *ad Deliberandum* Soll *proponiret* werden.

5. Das den leuthen, So aussgetretten, Eeine gewisse zeit gesetzett wiirdt, in welcher sii mussen besprochen

¹⁾ I Juli 1633 var Hertug Frederik af Gottorp i Besøg hos sin Svigerfader, Kurfyrsten af Sachsen, i Dresden (jvfr. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 275). Han kom hjem i August (Lackmann, Einleitung IV, 309).

²⁾ Den 17. Juni 1634 udnævnte Kongen Henrik Rantzau, Kaj v. Ahlefeldt, Dr. Johan Schönbach og Dr. Reimar Dorn til Medlemmer af en Kommission til at foretage en Revision af den slesvig-holstenske Landretsordning. Cronhelm, Corpus statutorum provincialium Holsatiae. Histor. Bericht S. 196 f.

werden, das ist billich, Oder auch das dii herren verbiiten, dass ihrer vntherthan keiiner (dii weiler betreffende) mit den Adeliichen leuthen sich befreiien mugen.

6. Dess Peii[n]lichen geriichtess halber Ist skon fur-
lengst Eiine *Ordinandtz* gemacht, wii ess darmit Soll gehal-
then werden, woruon wiir vnserss theiils nit weiichen können.
Dorothea Randtlaunen Sache ¹⁾ steett *in puncto probationis*,
So sii nit biis *Dato* noch herfohrgebracht, wan sii aber
das *dottiren* kan, was sii fohrgegeben, So wiirdt Ihr dii
Iustitia nit können *denegiret* werden, woreiin wiir mit S: L:
billich zu sehen haben.

7. Der leuthe abgiifft Im Norder vndt Siider theiil
dymarsken zu Erhöen, Sehen wiir nit, wii das könne
practiciret werden, weiill Sii darkeegen mit starcken ver-
siichrungen von beiiiderseiidtz vnseren fohrfaaren versehen.

154.

1. Juli 1633.

Til Rentemestrene.

Om et Scepter, som skal forgyldes af en Guldsmed. — *Kgl. Bibl.*

Dette Septher skall tilstilliss En guldsmiid, att hand
ded st[r]ax forgiilder.

Køben: den 1 *Iulij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

155.

4. Juli 1633.

Til Karen Sehested.

Hun skal rejse med Børnene til Frederiksborg; det Tøj, som
de fik paa Børsen, skal ogsaa sendes derhen. — *Afskr. i Kgl. Bibl.,
Ny kgl. Saml., Fol., 626.*

¹⁾ Dorothea Rathlov. I Voss's Excerpter i Geh. Ark. nævnes
blandt de Sager, der have været for ved den i Slesvig i Septbr.
— Oktbr. 1633 afholdte Landret en Sag imellem Dorothea Rath-
lov og Daniel Rantzau om nogle „Incidenspunker“.

Kerre karren, du skaldt drage med børnen hen ad fre: ygen Epther middag ued Ett slett.

Ded tøii, som dii fick y gaar paa Børssen, ded skall indpackiss, Och saa uiidt som ded inted kan faa Rom paa uognen, som dii agger paa, ded skall komme Epther strax y morgen.

Køben: den 4 *Iulij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Karren Sehsted tiil hande.

156.

4. Juli 1633.

Til Frederik Günther.

Han skal opsætte en Skrivelse til Amtmanden paa Steinborg, Ditlev Rantzau, hvorefter denne skal formaa Marskbønderne til at udvide Kanalen mellem Glückstadt og Krempe. — *Geh. Ark.*

Ein skreiiben an H: detloff Randtzou¹⁾, dass Er meinem fohrigem Skreiiben²⁾ nach dii Maskleuthe dahin *disponiren* Soll, das Sii dii fardt zuiisken der glyckstadt vndt der kremppen verbreiiten Sollen, in betrachtung, dass selbige fardt dem lande zum besten vndt nit zu dem *accord*, So der fuhr halber mit den leuthen gemacht, kan gerechnet werden³⁾.

Kopen: den 4 *Iulij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Friderich gunther zu handen.

¹⁾ Ditlev Rantzau var Amtmand paa Steinborg fra 1614 til sin Død 1639. Zeitschrift der Gesellsch. für die Gesch. der Herzogth. Schleswig, Holstein u. Lauenburg II, 124.

²⁾ Den 24. Maj 1633 havde Kongen befalet Ditlev Rantzau at formaa „die Crempermarscher“ til at udvide den „Fleth“, der strækker sig fra Krempe til Glückstadt. Inländische Concepten. Geh. Ark.

³⁾ I „Inländische Concepten“ findes en af Fr. Günther opsat og den 4. Juli dateret Konzept til en Skrivelse til Ditlev Rantzau, i alt væsentligt ligelydende med Kongens Brev.

157.

6. Juli 1633.

Til Frederik Urne.

Han skal af Øresunds Toldkiste udbetale Fragten af det Tin, som er kommet fra England. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Slodzherren thill Chronenborgh Frederich wrne skall aff tholdkisten lade udtelle och betale fragten aff det thin, som er kommen fra England. Frederichsborgh dend 6 *Iulij* 1633.

158.

7. Juli 1633.

Til Frederik Günther.

Af det, som Palle Rosenkrands og Christopher von der Lippe have indleveret i Kancelliet vedrørende Enkedronning Sophies Efterladenskaber, skal udskilles, hvad der tilhører Kurfyrstinde Hedevig af Sachsen. — *Geh. Ark.*

[Es sol]l¹⁾ Nachgesuchett werden in der Chansleii, wass [Palle]l¹⁾ Rossenkrantz vndt *D:* van der lippe der frau Mutter Seligen Nachlasses halber Eingeliffuert²⁾, woruon der Churfurstinnen³⁾ zustendige sachen Sollen *separiret* werden.

Kopenhagen den 7 *Iulij* Anno 1633.

Christian.

Udskrift: Frederich gunther zu handen.

159.

9. Juli 1633.

Til Frederik Günther.

Der skal tilstilles Kurfyrstinde Hedevigs Afsending, Hans Siegfried von Lüttichau, Kopier af alt, hvad der findes i Trææsken. — *Geh. Ark.*

¹⁾ Papiret er afrevet, hvor de indklamrede Ord have staaet.

²⁾ Palle Rosenkrands, Lensmand paa Nykjøbing, og Christopher von der Lippe vare Kongens Kommissarier ved Delingen af Arven efter Enkedronning Sophie. Schlegel, Samlung zur Dän. Geschichte II, 4, 144.

³⁾ Christian IV's Søster Hedevig, Enke efter Kurfyrst Christian II af Sachsen (død 1611).

Alless dass, wass in der höldtzerne bixe gewessen, das Soll *copiiret* werden vndt *M: Lyttich* ¹⁾ zugestellet werden. Rossenburch den 9. *Iulij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Friderich gunther zu handen.

160.

10. Juli 1633.

Til Frederik Günther.

Hvis Kurfyrstinde Hedevig har faaet Enkedronning Sophies Inventarium over hendes Efterladenskaber, bør hun staa Kongen til Ansvar derfor, men hvis ikke, bør hun staa ham bi i at forlange det. — *Geh. Ark.*

Memoriall.

Souern Dii Chur: von Saxen dass offtbenentes *Inuentarium* ²⁾ Emphanen hatt, So muss sii mich deswegen *Necessario* Rede vndt andtwordt geben.

Daa Sii aber Solches nit Emphanen hatt, So wil Ihr gebiihren Neben mich um Selbiiges *Inuentarium* zu Sprechen.

Kopen: den 10. *Iulij Anno* 1633.

.Christian.

Udskrift: Friderich gunther zu handen.

¹⁾ Kurfyrstinde Hedevig havde sendt sin Kammerjunker Hans Siegfried von Lüttichau til Kongen for at afhente de til hendes Arvedel efter Enkedronning Sophie hørende Sager, som endnu vare i Christian IV's Besiddelse. Se Lüttichau's Revers af 13. Juli 1633. Danske Kongers Hist. Nr. 73 ø (Geh. Ark.). Denne H. S. v. Lüttichau blev 1642 udnævnt til Overberghauptmand i Norge, men døde allerede 1644. Brünnich, Kongsberg Sølvbergverk S. 98 f. (hvor han urigtig kaldes Frederik v. L.) 109. Jvfr. Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. III, 4, 18.

²⁾ Ved Hoveddelingen af Enkedronning Sophies Efterladenskaber i Maj og Juni 1632 savnedes to af hende egenhændig skrevne Inventarier. Kongens Søster Hertuginde Augusta af Holsten-Gottorp, Hertug Johan Adolfs Enke, tilstod senere, at hun havde taget det ene af dem til sig, men vilde ikke udlevere det. Schlegel, Sammlung zur Dän. Gesch. II, 4, 142—43.

161.

10. Juli 1633.

Til Frederik Günther.

Han skal meddele Hans Siegfried von Lüttichau, at Kongen stoler paa, at Kurfyrstinde Hedevig vil i Forening med ham opfordre Hertuginde Augusta af Holsten til at udlevere Enkedronning Sophies Inventarium. — *Geh. Ark.*

Du sollest hiin zu *M*: liittich gehen vndt ihm vermelden, weil ich ihm vertröstung gethan, Ich wolthe meiner Schuester dii Chur: von Saxen, Ihrem begehren Nach, dassienige, So alhi im lande noch verhanden, So I: L: zustendich von der fraumutter Sehliigen Nachlassenskafft, folgen lassen, So versehe Ich mich hinwiiderum zu meiner Schuester dii Chur: zu Saxen, das sii nit von miir abtreten wiirdt, Sondern mit miir dii von holstein darhin halthen, dass sii vnss dass *Inuentarium*, So dii fraumutter Selich mit Eiigenen handen geskriiben, hergeebe. Ehe vndt befohr solches geskiet, So kan dii von Saxen nit wiissen, was sii zu fohderen hatt oder Niit.

Kopen: den 10 *Iulij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Friiderich guntheren zu handen.

162.

11. Juli 1633.

Til Frederik Günther.

Han skal erklære Lüttichau, at Kurfyrstinde Hedevig kun kan vente at faa den hende tilkommende Del af Moderens Efterladenskaber udleveret, hvis hun svarer ærlig paa Kongens Spørgsmaal angaaende Inventariet og ikke tager Hertuginde af Holstens Parti. — *Geh. Ark.*

Du sollest wiiderum mit der Churfurstinnen kammeriuncker Reden *in illum finem*: Wan dii Churfurstinne Sich Nur gegen miir Sich Erkleeren wiil, Dass sii miir allemal solche andtwordt auff meine frage geben wiil, alss sii miit guthem gewissen Es gedencket fur godt im himmel zu

verandtworten, So wiil ich strax Ihr alles, Ihrem begehren Nach, gerne folgen lassen.

Wiil sii aber *partes* der von holstein mit *agiren* helffen, So *disputire* ich liiber mit sii *de toto quam de parte*.

Ich kenne dass weiiber gesindecken woll, wan sii zusammen kommen, Sii können woll etwas zusammen Smiiden.

Wan dii Chur: v: Saxen solchess von miir begehrete, Ich wuste, so waar miir godt helffen Soll, nit, wii Ich mich darein wehren konthe, wan Ich ihr bruder sein wolthe.

Rossenborrig den 11 *Iulij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Friderich gunther zu handen.

163.

12. Juli 1633.

Til Frederik Günther.

Han skal opsætte et Udkast til en Revers, som Lüttichau skal give fra sig paa Kurfyrstinde Hedevigs Vegne. — *Geh. Ark.*

Weiill der Chur: kammeriuncker sich Erkleret, dass Er seinen *Reuers* aussgeben wiill auff der Chur: wegen, So sollestu Solchen *Reuers* zu papiir bringen, auffdass Man Einmall Ende darauff kriigen¹⁾.

Kopen: den 12 *Iulij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Frederich gunther zu handen.

¹⁾ Lüttichau's ovfr. S. 140 omtalte Revers af 13. Juli gik ud paa, at, da Christian IV havde vægret sig ved at udlevere de af Enkedronning Sophies Efterladenskaber, som tilkom Kurfyrstinde Hedevig, men endnu vare i hans Værge, førend han var sikker paa, at Kurfyrstinden vilde forene sig med ham for at faa et Inventarium og nogle andre Brevskaber igjen, som man forment skulde være komne i Hertuginde af Holstens Hænder, og i det Hele sige ham oprigtig alt, hvad hun vidste derom, saa havde han, der kjendte Kurfyrstindens Stemning, at hun ikke i denne Sag vilde gaa Kongen imod, ikke taget i Betænkning at love ved sin adelige Ære og Tro, at han inden 6 Uger vilde skaffe hendes skriftlige Erklæring, hvori hun forpligtede sig til at præstere det, som Kongen efter det foranstaaende maatte ønske.

164.

12. Juli 1633.

Udkast til en Skrivelse til Kurfyrstinde Hedevig, hvori hun opfordres til at erklære, om hun veed, hvor Enkedronning Sophies Optegnelse om hendes sidste Vilje og Inventariet over hendes Efterladenskaber ere blevne af. — *Geh. Ark.*

Ahn dii Churfurstin zu saxen.

Nachdem ihr kammeriuncker mit ihr skreiiben zu miir kommen vndt Seiine werbung abgeleget, So habe Ich strax dii sachen, so auff der theilung fuhrgelauffen, herfohr suchen lassen, In meinung, dass alles bei Einander zu finden, wass miir zu haben gebiihrett, alss nemlich der fraw mutter Ledtzsten willen¹⁾ vndt dass *Inuentarium* vber I: L: seliigen Nachlassenskafft.

Weiiill ich aber dii höldtzerne buxe, wohrein solchess gelegen, lehdich waar (!) biiss auff Eienen briiff vndt zuehne Setthelen²⁾, so darein gestackt (woruon der obenbenanter kammeriuncker *copiam* bekommen), Alss begehre Ich von I: L: zu wissen, Ob Ihr bekandt, woher solches geblieben, Dan Ich miir nit Einbilden kan, woher diiselbige mugen geblieben sein, aldiweiill Ich sii nihmalss aussen foher der buxen gesehen³⁾.

165.

17. Juli 1633.

Til Rentemestrene.

Den Maler, som arbejder paa Skibet Arken, skal, naar han er færdig dermed, male Kongens Stue paa Kronborg. — *Kgl. Bibl.*

-
- ¹⁾ Om Enkedronningens Optegnelse om sin sidste Vilje se Schlegel, Samlung zur Dän. Gesch. II, 4, 141 f. En Afskrift af den findes i Danske Kong. Hist. Nr. 73 ø (Geh. Ark.).
- ²⁾ Det kan formodes, at disse to Sedler ere de samme, som nu findes i Danske Kong. Hist. Nr. 73 ø og ere Optegnelser af Enkedronningen om hendes Efterladenskaber.
- ³⁾ Fr. Günther har paa det udaterede Udkast paategnet: 12. Juli 1633. Skrivelsen blev affærdiget d. 13. Juli, som det fremgaar af Kurfyrstinde Hedevigs Brev til Kongen af 12. Oktbr., hvori hun erklærer, at hun intet veed om Inventariet, men skal sende ham alle de Oplysninger, som hun maatte kunne faa derom. Sachsen Nr. 46 (Geh. Ark.).

Naar den Maaler ¹⁾, Som brugiss paa Skiiben, haffuer affgiord paa *Archen*, Sauuidt som derpaa Nu er at gøre, daa skal hand begiiffue sig neder tiil *Cronc*: och samme-stedtz Staffere myn Stue, som Er nest wollen hen ymod Skaane.

Køben: den 17 *Iulij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande²⁾).

166.

19. Juli 1633.

Til Frederik Urne.

Han skal lade en Borger i Helsingborg, Jakob Jensen, sætte i Hullet paa Kronborg; Penge skulle sendes fra Toldboden i Helsingør til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der er en Borger udi helsingborg ued naffn Iackob Iensøn, Som du skallt lade kalde thill dig, att du hannom nogett haffuer att Sige. Naer hand nu kommer offuer thill dig, da skalltt du lade tage hannom och sette hannom paa Chronborrig paa fem natters thid udi hullett och thragteris med vand och brøed.

Saa mange penge, som, Siden ieg Sidst var paa tholdboden, kand vere indkommen, endog de ere faa, de skall Strax hidsendis. Kiøbenhaffn dend 19 *Iulij Anno* 1633 ³⁾.

167.

19. Juli 1633.

Memorial angaaende nogle Punkter, som skulle haves i Agt ved Affattelsen af Instruxen for de Gesandter, som skulle sendes til Dresden for at forhandle om Prins Christians Ægteskab. — *Geh. Ark.*

¹⁾ Villum Hornbolt.

²⁾ Udenpaa Brevet er paategnet: Anlangende holmens Malere thill Cronneborrig at forreigsse, Er bestildt.

³⁾ Modtaget paa Kronborg 20. Juli.

Memoriall wber Etzliiche *Puncten*, So in der *Instruction* Naher Dressden sollen in acht genommen werden ¹⁾.

Wan dii gesanten gefraget werden, wass fuhr Ein leiibgeding dem freulein zu vermachen befehligdt sein, vndt wii hoch dasselbige von Eiinkommen Es Sein Soll, So haben Sii zu andtworthen, wan ihnen fohrher dess Braudtskadtzes vndt der zugaabe halber beriicht geskeen, So wollen sii sich des leiibgedingss halber auch Erkleeren.

Daa nun der Churfurst Ess bei dem gewohnlichem Braudtskadtz, Nemlich den 15000 flo:, wiill bleiben lassen vndt sich nit weiiter angreiiffen, So Sollen dii gesanthen sich *Resoluiren*, Man wolle dem freulein hinuiderum Ein leiibgeding vermachen, welches von Lehrliichen *Intraden* So gudt sein Soll, alss 30000 flo: Renthe sich belauffen kan.

Daa Nun der Churfurst sich vernemmen lessett, Er wolle nit hoffen, das man S: L: freulein tochter *Slechter* zu *tractiren* begehre, dan dii fohrigen, so hii ins landt gekommen, *tractiret* worden, So haben dii gesanten darauff zu andtworthen, Dass ess itzo weiit ein andere beskaffenheiidt habe, wii ess fohrhiin gehabt, In betrachtung, dass dii fohrige freuleiin fast alle an Regerende könnige verhöiirathed, bei welchen Ess Standt, wii sii dasselbige anordnen wolthen, welches anitzo So nit ist.

Dass vnserer In godt Ruender fraumutter Seliigen So Eein Stadtliches leiibgeding geworden, dass kam daher, dass Sii Eeinige thochter waar, vndt Sii I: L: herrenfatters nachlassenskafftz Erbe allein waar.

Dass vnseren Schuesteren, dii von Saxen vndt dii von holstein, So skone leiibgedenge Erlangett, dass machte,

¹⁾ Fr. Günthers Konzept til Instruxen for Jørgen Urne, Dionysius von Pudewils og Ditlev Reventlov er af 19. Juli. Af samme Dag er ogsaa Günthers Konzept til en Fuldmagt for Gesandterne. Koncepten til Instruxen er for øvrigt ikke lidet afvigende fra Kongens Memorial. (Inländische Concepten, Geh. Ark.) Kongens Kreditiv for Gesandterne er først af 28. Juli (Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 282).

dass Ihnen Nebenst ketten vndt klenodien Eiine tonne goldess mitgegeben waardt ¹⁾).

168.

20. Juli 1633.

Til Rentemestrene.

Om Hans Markdanners Ansættelse som Opsynsmand over Børnehuset. -- *Kgl. Bibl.*

Ieg haffuer laadiid tale med hanss Markodaner, At hand Opsichten Paa Børnehussiid Siig skulle Paatage ²⁾, Huilckid hand ochsa haffuer loffuid at uylle gørere.

Huorfor y med hannem om hans *gaisi* skall tractere Och hannem sliggen vnderholding forordne, Som hand kan leffue aff. Hand skall haffue siin werrelsse, dersom fogeden yndtiildis udi lossorit haffuer, Och Skall hannem ochsaa ded lossomente, som der offuenpaa Er, yndrømmis, Paa-ded hand diste bedre Rom kan haffue tiil hanss dondt, Och hand distebedre kan See, huad dii tager dem for udi samme huss. Fogeden, Som indtil diss udi samme huss lossorit haffuer, skall forskaffis et andiid lossomendt, saat forbenente Markodan mæd ded første kan komme derind. Skulle der inted saa Snardt tiil fogeden kunde forskaffis

¹⁾ Fr. Günther har paa den udaterede Memorial paategnet: 19. Julij 1633.

²⁾ Hans Markdanner til Søgaard, Søn af Kaspar Markdanner, blev ansat som Opsynsmand over Børnehuset fra d. 29. Septbr. og fik Bestallingsbrev som „Kaptajn til Skibs og Vands“ og som „Øffverst Inspector“ over Tugthuset og Børnehuset d. 20. Oktbr. 1633. (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872 S. 134. O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 154. Sjæll. Reg. XIX, 166. Jvfr. Nr. 142.) Han havde allerede tidligere været Kaptajn (Bricka og Gjellerup, Den danske Adel I, 344). I sine unge Dage havde han studeret udenlands (Ny kirkehist. Saml. II, 523. Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. III, 285). En Tid ejede han (maaske kun en Del af) Vejle-gaard i Fyn og derefter Langesø, som han afhændede 1631 (K. Hansen, Danske Ridderborge, 1876, S. 168 ff. Vedel Simonsen, Rugaards Hist. II, 1, 129).

Ett lossomendt, daa kan man hiire Ett huss tiill hannem udi Naboelaid.

Køben: den 20 *Iulij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Renthemeiisterne tiill hande.

169.

21. Juli 1633.

Til Rentemestrene (?).

Om Forfærdigelse af Gjældsbreve paa 60,000 Dlr. -- Skrevet med Blyant. *Kgl. Bibl.*

Der skall St[r]ax forferdiigiss geldbreffue ¹⁾ Paa 60000 dl., Som skall deeliss udi thu, tre, fihre och fem tussind daler, Paded man dem desto bedre kan bekomme.

Der uill strax tiill samme breffue gørris kabsseler y forrad tillatt henge for breffuen.

Køben: den 21 *Iulij Anno* 1633.

170.

27. Juli 1633.

Til Rentemestrene.

Angaaende Johan Braems Rejse i Kongens Tjeneste og om de Penge, han skal have dertil. Forskjellige Ordre om Bygningsarbejder paa Kjøbenhavns Slot. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne skall befahle Iohan Braam, At hand begiiffuer sig strax herud Och fornemmer uyder myn wyllie, huorpa hand Siig skall begiiffue hen paa dii steder, Som hand myn befahling best kan forrette. Hannem skall heer tiilstiillis ty tussind daler, Och skall hand bekomme tiil førstkommende Omslag paa handen for ded forrige fem tussind daler.

¹⁾ I et Brev af 12. Aug. 1633 til Ditlev Rantzau til Pancker og Kaj Ahlefeldt til Mehlbeck omtaler Kongen, at han har besluttet at optage til sit og Rigets Brug en anselig Sum Penge. Inländ. Concept.

Dii uynduiss rammer paa den Store Saall paa køben: skall med Oldermanen udi Sneckerlaauyd fortingiss tiil En uiiss tiid att uerre ferdig. *Item* En trummeter Stoll offuer Dørren udi samme Sall, tiill huilcken dør ochsaa skall gørriss Ett dørgeriicht, huorudi dørrene kan hengiiss. Trummeter Stolen skall uerre saa Stor, att derpa kan staa 24 trummeter¹⁾.

Der skall udi tyde tenckiss paa Steen til den trappe, som gaar Op tiill samme Saall, dog skall den bliiffue paa den maaner, som den Nu Er, dog *mutatis mutandis*.

Dii kammer, som Chanseliierne tilforne udi uaar, skall saledis *Repareris*, saatt man kan lossere derudi.

Taggiid offuer Sallen skall fiiies, saatt ded Er tørdt, Och skall der uerre stillingtreer ued handen, Saatt man for uinter kan gørrer Stilling²⁾ op tiil gaulen paa Sallen, Och derpaa paa foraarid, om gud uiill, *Reparere* gaulen paa Samme Saall, dog Liigesom den waar forhen, vden nogen huggen Steen.

M: Andres skall gørrer langss Sallen 4 eller 5 Iern kraage tiill att henge Lyssekroner udi, huilcke hand skall befestiige op udi speruerckiid, saatt biielckerne dermed inted besuergiss.

Nordruff den 27 *Iulij Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

171.

29. Juli 1633.

Til Rentemestrene.

Kongen sender med Skibet Christians Ark en Del ufarvet Klæde samt noget „Kronrask“. Han giver Ordre om Sengeklæder, der skulle sendes til Skanderborg. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ Lignende Arbejder synes omtrent samtidig at være udførte i „den lange Sal“ paa Rosenborg. Friis, Samlinger til Dansk Bygnings- og Kunsthistorie S. 102 f.

²⁾ Stillads.

Epthet herhuosføiede zeddell offuerskiicker Ieg med Christians *Arck* En anseendtlig haab wfaaruede kleede saoch nogiid kronraask¹⁾ med fortegnelse derhuoss, huad sliogdt mig koster, huorepther y udi framtiiden, naar klee-diid Er faaruid och bereed, eder kan rette.

Kronraasken kan y giiffue ud, naar y uyll, kleediid Er udaff ulige Priiss, som uell uil haffuiss y acht, ty derpaa kunde skee stor bedrag. Saaframdt der Er nogiid yblandt, som tiill drauanterne Och anden udaff myt folck kan brugiss, ded skall faaruiss Rødt kaarmesiin. Huoss dette kleede findis En temmelig haab faarue, som uell uil haffuis udi acht, at den inted forkommis.

Der gørriss Ett antall fier fornøden tiil ded boeskab, som skall hen ad Skanderborre, huorom y skall uerre, saatt dii kan uerre ued handen ymod S: Mickelss dag. 30 Bulsterdiiner och saa mange dundyner Och hoffuiddiiner, dog inted alle lyge gode, uiill der tiil.

Glyckstadt den 29 *Iulij* Anno 1633.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

172.

3. August 1633.

Til Rentemestrene.

Om de Varer, Kongen har sendt med Skibet Christians Ark.
— *Kgl. Bibl.*

Ieg uil habiss, att *Archen* Nuhmer Er ankommen med dii waare, Ieg dermed framskyckede. Wed kleedid skall, Saamegiid ymmer mueligdt Er, gørris, Saat man ded tiil folcken kan vdgiiffue.

Disse herhuosføiede breffue skall y strax forskaffe hen, dersom dii Skall hen.

Glyckstadt den 3 *Augustj* Anno 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

¹⁾ Et Slags uldent Tøj.

173.

9. August 1633.

Til Rentemestrene.

Kongen sender dem en Ordre til Frederik Urne om at udbetale dem, hvad der er i Toldkisten. Det engelske Klæde skal anvendes til Søfolkenes Afregning. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Ieg fornemmer vdaff eders skriiffuelse, at der gørris nogen penning fornøden tiil adskillig Nodtuendige vdgiift, Saa haffuer y herhuoss Ett breff tiil frederich wrne ¹⁾ att Emphange, huorudi hand befalis att laade Eder alle dii penning følge, Som udi tolkiisten forhanden Er, huilcke uden thuiffuel uell Sauiidt skall tiilstrecke, saat willem Mortensøn kan faa nogiid paa handen.

Naar ded Engelske kleede ankommer, som nu udi bestilling Er, daa skall ded uell forslaa nogiid tiil Søefolkens affregning, saatt man derudaff med gudtz hiielp ingen skaade Skall haffue.

Aff glyckstadt den 9 *Augustj Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande ²⁾).

174.

9. August 1633.

Til Frederik Urne.

Han skal paa Rentemestrenes Forlangende sende dem, hvad Sølv og Guld der er i Toldkisten. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Naer Rentemesterne haffuer bud thill dig efter penge, da skall du lade dennom følge, huis Som udi tholdkisten udaff Sølf och guld findis. Glygstad dend 9 *Augusti Anno* 1633 ³⁾).

¹⁾ Se det følgende Brev.

²⁾ Udenpaa Brevet er paategnet: Ankommen ved en trommeter den 13 Augusti 1633.

³⁾ Modtaget paa Kronborg 14. August.

175.

9. August 1633.

Til Christian Friis.

Angaaende Robert Anstruthers Underhandling, de glückstadtiske Kjøbmænds Handel paa Spanien, Frankrigs politiske Stilling samt Dr. Johan Cluvers Skrift, som er forelagt de Høj-lærde. — *Geh. Ark.*

Siiden dyn Siiste skriiffuelsse mig kom tilhande, daa Er *M.* Rubberdt¹⁾ hiid ankommen med *Plenipotens* aff hanss herre tilatt *Ratificere* ded siiste *fœdus*²⁾, som bleff oprettid ymellom danmarck Och Engeland, Huorpaa hannem Er Suaarid, at sliigdt best kunde Skee, Naar hand mig udi Riigid besøgthe, huortill hand ochsaa Er benegen. *Residenten* tiil Briissel³⁾ haffuer skreffuid *gubernøren*⁴⁾ tiil *in eandem sententiam*, som hand haffuer skreffuid dig tiill, dy fleeste købmænd her udi Byen haffuer Paass aff *Infandtinden* tiil Bryssel⁵⁾.

1) Om den engelske Gesandt Robert Anstruthers Underhandling, først i Glückstadt og senere paa Skanderborg, se Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 286.

2) Karl I's Ratifikation af det i Haag ^{29. Novbr.} ^{9. Decbr.} 1625 oprettede Forbund mellem England, Generalstaterne og Danmark synes aldrig at være bleven overbragt til Christian IV. Vel findes den trykt med Datum 18. Marts 1626 i The negotiations of Sir Thomas Roe S. 468, men naar Christian IV senere vilde bevise den engelske Konges Forpligtelse til at overholde Traktaten, holdt han sig ikke til denne Ratifikation, men til Karl I's Løfte i et Brev til ham af 2. Marts 1626, hvori han lovede ikke at formindske noget i „rationes, quas Hagæ nuper confecimus“. (Christian IV til Anstruther, 16. Novbr. 1633. England Nr. 44. Karl I til Christian IV, 2. Marts 1626. England Nr. 34.) Christian IV's Ratifikation var af 28. Febr. 1626, men omfattede ikke flere af de hemmelige Artikler, i hvilken Omstændighed Karl I fandt en Grund til at erklære sig for ikke bunden til hele Traktaten. (The negotiations of Sir Thomas Roe S. 468 f. Mémoires et négociations secrètes de Rusdorf I, 695.) For øvrigt drejede Forhandlingerne sig vel nærmest om en Fornyelse af Traktaten.

3) Gotlieb von Hagen.

4) Gouvernøren i Glückstadt, Christian Pentz.

5) Her er vistnok Tale om Passer til Handel paa Spanien.

At kon: y franckerige inted gerne Seer friid udi tyssland, derpaa Er ingen thuiffuel, Mens hand kunde snaardt faa Saa megiid hiemme at tage uare, At hand forglemde tyssland.

D: kliiffuer¹⁾ haffuer uerrid heer Och begehriid siin baag igen, Som dii hoiilerde att beseer er tiilstillid, huilcken leg inted haffuer Siiet, siiden Ieg diig den tiilstillede, Huorfor du samme baag mig med ded første med dii hoiilerdiss mening deroffuer skaldt lade tilkomme. *Vale.* Glickstadt den 9 *Augustj Anno 1633.*

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friis tiil hande.

176.

Omtr. 12. August 1633.

Optegnelse om Varer, som ere bestilte hos Tønnes Bilderbeck i Hamborg, og om andre Varer, som denne har leveret. — *Geh. Ark.*

Anno 1633 den 12 Augustj Seiindt Nachfolgende waa-ren Beii tönnius Bilderbeck²⁾ bestellet:

Rodt gebliimet sammid <i>carmesin</i> geferwiit . . .	2542 Ellen,
dii elle zu 3 ¹ / ₂ daler, Ist	7609 daler. ³⁾
Brandtgelb Atlask	357 Ellen,
dii elle zu 2 daler, Ist	714 daler.
Rothen dammask . 4 Stuck, dii elle 7 $\frac{1}{2}$, ist . . .	700 daler.
Brandtgelb atlask . 4 Stuck, dii elle 7 $\frac{1}{2}$, Ist . . .	700 daler.
Roten taafft 4 Stuck, dii elle 7 $\frac{1}{2}$, Ist . . .	700 daler.
Brandtgelben taafft 4 Stuck, dii elle 7 $\frac{1}{2}$, Ist . . .	700 daler.
Von Brandtgelb, Blau, Rodt, Griin, weiis,	
Gelb, Braun vndt leiibfarue korntaafft,	

1) Dr. Johan Cluver, først Professor ved Sorø Akademi og senere, fra 1630, Superintendent i Ditmarsken, død 25. Decbr. 1633. (Moller, *Cimbria literata* I, 103. Tauber, *Udsigt over Sorøe Academies Forfatning* S. 36.) Talen er vistnok om en Kommentar til Johannes Aabenbaring, som kort efter fik en Anbefaling af Kongen (Lackmann, *Einleitung* IV, 335 f.).

2) Kjøbmand i Hamborg.

3) Regningen er fejl; der skulde have staaet 8897 Dlr.

Eiin Stuck von iehlicher farbe, dii Elle
2 $\frac{1}{2}$ lybsk, ist	320 daler.
Zu fihre kleiider vndt mentell von gulden-
stuck wollen 112 ellen, dii Elle 12 da-
ler, Ist.	1334 daler. ¹⁾
Zu fihre kleiider von gebliimeten vndt miit
golde gewiircke Atlasken kleiider, Ne-
benst der mantell, kommen 112 ellen,
dii elle zu 6 daler, Ist	672 daler.
Zu achte kleiider vndt zugehörigen mentell
von vnderskiidtlichen faruen Atlask kom-
men . . . 224 ellen, dii elle 2 daler, Ist. . . .	448 daler.
Wndtzen goldt vndt Siilber 400 \mathfrak{R} , das \mathfrak{R}
15 $\frac{1}{2}$ dl:, Ist	6200 daler.
Getaagen Siilber 20 \mathfrak{R} , das \mathfrak{R} 38 daler, Ist. . . .	760 daler.
Siiden Striimppe 66 paar, das paar 6 daler, Ist. . . .	396 daler.
Striickede Striimppe 66 paar, das paar 2 dl:, Ist. . . .	132 daler.
<i>Summa lateris</i> . . .	
21385 daler.	

Huidt atlask med gulden Blumen 24 ellen,
dii Elle 6 daler, Ist.	144 daler.
Schuardtz Atlask miit gulden blumen 24 Ellen,
dii Elle 6 daler, Ist	144 daler.
Blaau atlask mit gulden blumen 44 ellen,
dii Elle zu 6 daler, Ist.	264 daler.
Rodt atlask miit gulden blumen 44 ellen,
dii Elle 6 daler, Ist	264 daler.
Brandtgelb atlask von selbiger aardt 44
ellen, Ist	264 daler.
Griin atlask von selbiiger Aardt 44 ellen, Ist. . . .	264 daler.
Braun atlask von selbiiger Aardt 44 Ellen, Ist. . . .	264 daler.
Weiss atlask von selbiiger Aardt 44 Ellen, Ist. . . .	264 daler.
Rodt Atlask mit bunten blumen miit goldt
vermiiskett muss seiin 96 ellen, dii Elle
zu 6 daler, Ist	576 daler.

¹⁾ Der skulde have staaet 1344 Dlr.

uerriid heer, menss inted uaar att finde, dentiid leg begerede att taale med hannem.

Vdi glyckstaadt den 16 *Augustj Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

178.

26. August 1633.

Til Rentemestrene.

Der skal forarbejdes Kister til Anne Kathrines Lig og Sørgeklæder til hendes Søstre. Nogle Penge skulle sendes over til Brug ved Opførelsen af Christianspris's Fæstning. — *Kgl. Bibl.*

Epthardi gud Alsommechtigste fraa denne Elendige werden haffuer kalliid myn Elskeliige datter frøcken Anna Chathariina ¹⁾, Saall (!) skall y tiil hinders Saaliige liig laade gørre kiister och andiid, som dertiil kan fornøden werre, derhuoss hiinderss waaben Och Naffn Aff Sølf. Tiil frøckerne skall gørris sørgeklæder och andiid, som derhuoss fornøden kan uerre, *Item* Ett liiglaagen aff fløiiell.

Tiil Christianprissis bigningss behoff skall y forskicke nogle penning, Epthersom dertiil kan uerre Raad tiill.

Glyckstaadt den 26 *Augustj Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande ²⁾.

med det nordlandske Kompagni angaaende Sejladsen paa Grønland (Inländ. Concept.). Han fik under 15. Maj 1636 sammen med sin Broder Bevilling paa at oprette et guineisk og afrikansk Kompagni (O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 160). 1637 skal han have nedsat sig i Helsingør og blev d. 15. Marts 1639 Tolder i Øresund (Sjæll. Reg. XX, 67). 1646 bosatte han sig i Kjøbenhavn og døde 1655. (Universitetsprogram. Thom. Bartholin, Carmina, Hafniæ 1669, S. 93.)

¹⁾ Kongens Datter Anne Kathrine var død paa Frederiksborg den 20. August.

²⁾ Udenpaa Brevet er paategnet: Ankommen den 31 Aug;

179.

27. August 1633.

Til Tolderen i Glückstadt.

Han skal udbetale Kongens Livkarl Jochim Tesmar 80 Rdlr. til hans Rejse til Henrik Holck. — *Rentek. Ark., Glückstadts Penge-regnskab 1632—34.*

Worriss toller udi glyckstad¹⁾ Skall lade uorriss lyffkarl Iochim Tessmar²⁾ bekomme fiirsindtztyue riix daler *in specie*, Som hand tiil Siin reisse herfra hen tiil keysserens feldtmarskalck greffue hindriich von Holcke³⁾ Skall anuende.

Wdi glyckstadt den 27 Augustj Anno 1633.

Christian.

180.

27. August 1633.

Til Frederik Günther.

Kongen meddeler ham, at han har vist Gabriel Marselis det kejslerlige Diplom om Glückstadttdolden og foreholdt ham, at de hollandske Kjøbmænd ikke vilde lide noget Tab derved. Kongen ønsker Oplysninger om Henrik Holcks Hær. — *Geh. Ark.*

Strax nach deiinem abzuge⁴⁾ kam *Marsilius* beii miir, welchem Ich das keiisserlige *Deploma* Nebenss der zol-

¹⁾ Foruden den tidligere Tolder var Søren Terkelsen bleven ansat som Tolder i Glückstadt den 26. August, samme Dag, som Kongen begyndte formelt at kræve Told der med Kejsereens Samtykke (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872 S. 206. Danske Samlinger 2. R. III, 384). Han havde tidligere været Renteskriver til 1630 og derefter Kongens Kammertjener (Grundtvig, anf. Skr. S. 171). — Om hans Digtervirksomhed s. Petersen, Bidrag t. d. danske Lit. Hist. III, 597 ff. 610 f. Rode, Renaissancens tidligste eftervirkning på dansk poetisk litteratur S. 82 ff. _Danske Samlinger 2. R. VI, 261 ff.

²⁾ Blandt Kongens „rejsige Knægte“ forekommer i Klædekammer-Skriverens Regnsk. 1633—34 Jochum Testmann, maaske samme Person, som den i Brevet nævnte.

³⁾ Kongen vidste dengang endnu ikke, at Henrik Holck var død 8 Dage i Forvejen, den 20. August, i Adorf i Sachsen.

⁴⁾ Fr. Günther havde under 20. Juli modtaget Instrux til at gaa til Nederlandene (Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist.

rullen¹⁾ *In originalj* zeiget, woruber er sich verwunderthe vndt saget, Datt hedden myne heeren²⁾ nummer³⁾ geloffuett, dat Ich nu See, datt wiil dii *Negotien* Seer verhinderen.

Wii ich im aber' *demonstrerede*, das den kauffleuthen keiiner Skaaden zuwaxen konne, weil sii Es wiiderum auff dii waaren Slaagen konthen ohne grosse *mutation*.

Exempli gratia 300 pundt pheffer geben 1 thaler, wan nun Eein thaler in 300 theil getheiliet wiirdt, So kan das Pundt Seer wehlich höger lauffen als fohrhin. Wii ich im nun Solches woll *inculciret* hatte, So bliib er selbiger Meinung mit miir, welchess *Argumentum* nit vndiinlich sein⁴⁾ wiirdt bei dehn zu gebrauchen, So du dessuegen mit reden hast. Bei zeigieren disses Sollestu miir wissen lassen, wass gewisshaidt man von *M*: holcken *Armej* haat. Glyckstadt den 27 *Au*: Anno 1633.

Christian.

Udskrift: *A M: friderich gunther*⁵⁾.

181.

28. August 1633.

Til Frederik Günther.

Kongen meddeler ham, at, da Annē Kathrines Ligbegængelse skal ske i Oktober, og han selv derefter vil opholde sig paa Skanderborg, vil det meste af Aaret gaa hen, inden han efter den tidligere Aftale her i Riget kan gjenoptage Underhandlingerne

I, 284. Inländ. Concepten) og to Dage efter hævet 200 Rdlr. til Rejsen (Rentemestr. Regnsk.). Som det ses af Paa-tegningen paa dette og de nærmest følgende Breve til ham, var han dog endnu ikke kommen længere end til Hamborg.

¹⁾ Kejseren havde under 23. Juli (n. St.) 1633 tilstaaet Christian IV Ret til at opkræve Told paa Elben i fire Aar og ligeledes sendt en Toldrulle. Fridericia, anf. Skr. I, 282 f.

²⁾ Dette maa gaa paa Hollænderne, da Kongens følgende Argumentation om Handelen med Peber passer paa disse og ikke paa Hamborgerne.

³⁾ o: nimmer.

⁴⁾ Ordet er skrevet to Gange.

⁵⁾ Fr. Günther har paategnet: Redd: Hamb: 28 Aug: 1633 Mane.

med Anstruther om Stadfæstelsen af Forbundet med England; Günther skal høre Anstruthers Mening derom. — *Geh. Ark.*

Diir ist wol bekendt, wass der Engelsker abgesanter¹⁾ bei seiner ledtzsten anuessenheidt alhii *Proponiret* habe, das Er dii forhin auffgerichtethe *fædera* zuiisken Engelandt vndt dennemarck zu *Confirmiren* befehligdt, vndt was im darauff zur andtuordt geworden, Nemlich weil dii *Acta*, So zuiisken beide *cronen hinc inde* gegangen, im Reiiiche verhanden, das man derohalben daselbsten zu *tractiren* bessere gelegenheit hette, welchess obengenenstem herren abgesanten mit gefallen.

Weil aber Siidderdem Meine tochter, Seligen ange-denckens, abgestorben, vndt Ich Ire leiichbegencknus in *Octobri* Skiirst komstigen zu machen Endtslossen²⁾, vndt darauff meinen Hoffstadt Naher Skanderburch in Iutlandt zu *transportiren* in willen habe, woruber diis Iahr merentheils verstreichen wiirdt, vndt der herr abgesanter in anderen Seinen *Afferren* daruber konthe verhinderdt werden,

Als sollestu mit im dessuegen Reden vndt im solches zu versteeen geben. Wass er nun diir darauff zur andtwordt geben wiirdt, das hastu mihr bei erster gelegenheit zu wissen lassen.

Glyckstadt den 28 *Augustj Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: *A M: M: friderich gunther*³⁾.

182.

28. August 1633.

Til Frederik Günther.

Han skal forlange en bestemt Erklæring af Anstruther om hans tidligere Udtalelse, at Kurfyrsten af Sachsen ikke vil give sit Samtykke til Elbtolden. — *Geh. Ark.*

¹⁾ Se S. 151.

²⁾ Den 16. Septbr. indbød Kongen Adelen til at møde d. 16. Oktbr. til Anne Kathrines Ligs Nedsættelse i Kirken paa Frederiksborg. Sjæll. Tegn. XXV, 196.

³⁾ Fr. Günther har paategnet: Redditæ Hamburgi 28. Aug: 1633 post meridiem.

Siidder meinem ledzstem Skreieben So viil miir Fin, dass *M.* Rubberdt in seiinem Skreieben *pro Argumento Contra Diploma Imperatoris*¹⁾ zu gebrauchen sich vnterstanden,

Er hette mit dem Churfursten von Saxen dess zollens halber gesprochen vndt vernommen, dass er darein nit *consentiren* wolthe²⁾.

Alss sollestu im *Meo Nomine* fragen, Ob er sich ge-tröste Selbigen *discurs* Skriifflich von dem Churfursten zu Erlangen, Darneben von Im begehren, dass er mich dii *copiam* daruon wolthe zukommen lassen. Worum du Eiinstendich anhalthen sollest vndt nit allein guthe achtung auff Seiine *mine* haben, sondern wan du seiine andtwordt auffgezeichnet, wiiderum fragen, Ob du Es auch recht Eingenommen.

Glyckstadt den 28 *Augustj Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: *A M. M. gunther*³⁾.

183.

28. August 1633.

Til Rentemestrene.

Kongen tilraader dem Forsigtighed med de Vexler, der skulde sendes over til hans nu afdøde Søn Hertug Ulrik. Han giver Ordrer om at sende Penge til sig og om Anvendelse af noget engelsk Klæde. Rentemestrene skulle se sig om efter en ny Kammertjener til ham. — *Kgl. Bibl.*

Ephtherad gud alsommechtigste tiil sig fraa denne werden haffuer affodderid myn Elskeliige kerre Søn Hertug

¹⁾ Om Anstruthers Klager over Elbtolden jvfr. Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 286.

²⁾ Kurfyrst Johan Georg af Sachsen var lige saa lidt som Georg Vilhelm af Brandenburg tilfreds med Elbtolden; dog mente han, at der ikke burde klages videre over den. Fridericia, anf. Skr. I, 283.

³⁾ Fr. Günther har paategnet: Hamb: 28 Aug: 1633 Vesperj.

wldriich¹⁾, Saa skal y Eder udi dy wexeler hannem at offuergørre well forresee. Huad forrad udaff penning, som Paa Renteriid eller udi tolkiisten udi sunndiid findis, den skall y saa snartt immer mueligdt hiid skycke.

Archa Christianj skall inden faa dage komme med allehande slagss Engeliisk kleede paa 5000 daler uerdt, som y tiil Søefolckiid och anden, man Skildig Er, skall vdgiiiffue.

Heer udi glyckstad haffuer Ieg forordnid myn forrige kammertiener, Søren terckelssøn²⁾, tiil toller med den forrige, Huorfor y Eder Om En dychtig persohn skall Erkundige, som Ieg vdi hanss steed igen kan bruge³⁾.

Glyckstad den 28 *Augustj Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande⁴⁾.

184.

29. August 1633.

Til Frederik Günther.

Kongen meddeler, at han endnu ikke kan angive nogen Tid, naar Anstruther kan træffe ham i Danmark; han ønsker helst Opsættelse deraf til Foraaret. Det er ligegyldigt, om Borgmester Albrecht v. Eitzen er Hovedophavsmand til den Kongen fra Hamborgs Side tilføjede Tort eller ikke. Kongen beklager Kurfyrsten af Brandenburgs Stilling i Elbtoldspørgsmaalet. — *Geh. Ark.*

Deiin Skreiben, *Daterit Heri*, Ist mir dissen morgen zukommen, woraus ich dii *contenta* verstanden, verhalthe diich darauff Niit, dass ich gesteren *M: Anstruther* dii wrsache habe wissen lassen, *quare* ich mich nit konthe erkleeren, wan er mich in dennemarck antreffen konthe.

1) Hertug Ulrik, der var i sachsisk Tjeneste, var død den 11. August for en Snigmorders Haand under et Besøg i Wallensteins Lejr ved Schweidnitz. Dsk. Mag. 3. R. II, 277 ff.

2) Se S. 156.

3) Den Mand, som antoges til Kammertjener, hed Christian Priis eller Preus.

4) Paategning: Ankommen ved Jens Chodzel(?) d. 3 7bris 1633.

Weil nun sidderdehnn Miir dii trauriger faall meiines Sohns darzu gekommen, So kan ich mich nit in der haast dergestaldt Erkleeren, wii ich gerne wolthe. Zum aller besten wehre ess, das der *tractatus* kegen den frilinnck angestellet wurde. Ob der Burgemeister von Eiidtzen in dehnn miir zugefugethen Skiimphes vndt verursagthen grossen kosten *Primus aut ultimus* gewesen ¹⁾, das kan gleichuil machen, Dan daa seindt viil theuffuel in der hellen, So nit gleich hoch im Spiil seindt, Aber den Mensken zu verderben gleich willich gefunden werden. Dess Churfursten v: Saxens meinnung den zollen betreffende ²⁾ habe Ich *M: Anstruther* gesteren wissen lassen, auch diir geskriiben, was du dessuegen mit im reden Sollest. Dass der Churfu[r]st v: Saxon miir strax seiinen *consens* daruber nit strax gab, daran waar dess v: Brandeburchss kegenwardt zu dresen wrsach ³⁾, an welches ich von dem v: Brandeburch nit verskuldt habe. Der almechtiger kan Es im auff daussentlerlei maniiir vergelthen, Er hatt, godt lob, das seiinige nochnit alles im drogen ⁴⁾, wii erss gerne hette.

Vndt obskon dii *Catholische* Churfursten Itzo siich in

1) Albrecht von Eitzen, Borgmester i Hamborg fra 1623 til sin Død 1653 (Fabricius, *Memoriæ Hamburgenses* I, 137), havde haft Befalingen over den hamborgske Flaade, der 1630 blokerede Glückstadt, men havde under Kampen med den danske Flaade kun spillet en uheldig Rolle. 1633 lod han trykke et Forsvarsskrift, som er dateret 1. Decbr. 1632, og hvis Titel er: Nohtwendige Ehren Rettung, Sambt angehengter Retorsion vnd Vorbehalt Albrechten von Eitzen, der Rechten D.; Bürgermeisters der Stadt Hamburgk. Gedruckt im Jahr 1633. Han søger deri bl. A. at vise, at han ikke har været „*fax et tuba*“ til at modsætte sig Kongen med væbnet Magt.

2) Under 4. Aug. havde Kurfyrst Johan Georg tilskrevet Christian IV, at han først maatte se hans Toldrulle, førend han gav sit Samtykke til Elbtolden. Haupt- und Staats-Arch. i Dresden.

3) I en Skrivelse af 27. Juli til Johan Georg havde Kurfyrst Georg Vilhelm beklaget de katholske Kurfyrsters Fremgangsmaade i Elbtoldsagen, fremhævet, at Tolden efter Katholikernes Ønske gik ud over Sachsen og Brandenburg, og tilraadet at forlange at se Toldrullen og kun tilstaa Tolden paa 3 Aar. Haupt- und Staats-Arch. i Dresden.

4) o: trocken.

etwass leiiden mussen, So ist darauss nit zu sliissen, dass der heilb[r]unsker Sluss Nebenst Dehm, so Itzo zu franckfurd[t] kan *Decreterit* werden ¹⁾, in allen seinen Puncten biis an dass Iungste geriicht Soll gehalthen werden.

Dass dii von Ham: durch *M: Lundtzeman* ²⁾ beii Chur Brandenburg dessuegen viil *mouiren* lassen, das skeiinet vnnötig, weil sii doch seine guthe *Affection* kegen miir wissen, viil wehniger hetten sii des *Saluij* forskriift nötig, wan sii ess nur glauben wolthen.

Ich uiil mich beii meinem *Deplomate* halthen, So lange Es dem Allerhögsten gefellich ist. *Vale.* Glyckstadt den 29 *Augustj Anno* 1633.

Christian.

Dii *Patenta* ³⁾ sollen Erstes tages gedrucket vndt *spar-giret* werden.

Udskrift: *A M: M: gu[n]ther.*

185.

30. August 1633.

Til Rentemestrene.

Om det Klæde, som Kongen sender med Skibet Christians Ark. Et Parti Skjorter, Sko, Hatte og Huer følger snart efter. Noget Klæde skal farves og sendes til Skanderborg. — *Kgl. Bibl*

Epthers myn Siiste Skriiffuelsiis yndhold framskiickis nu med Christians Arck ded kleede med En fortegnelse derhuoss, huåd ded koster, huilckid tiil dennom udgiiffuis skall, som Ieg Skildig er, Epthersom y ded best kan bringe tiil manden. Ieg troer inted, at man udi køben: skulle bekomme Sliigdt kleede for den Priiss, Ded faller uell nogiid

¹⁾ Om Konventet i Frankfurt, der ved Reces af 13. Septbr. stadfæstede Heilbronrecessen, se Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 280.

²⁾ Henrik Luntzmann var Syndikus i Hamborg 1624—42. Fabricius, *Memoriæ Hamburgenses* I, 441.

³⁾ Kongens aabne Brev af 29. August om Elbtolden. Fridericia, *anf. Skr.* I, 283.

diirdt for ded gemene folck. Man kommer dog uell tilrette dermed, saat man kommer Skaadeløss derfraa. Der følger Snaardt En temmelig partii aff Skiorter, Skou, hatte Och huer. Naar nu ded wfaruede kleede bliiffuer ferdigdt, Och ded gemene kleede deryblandt Ochsaa anuendiss paa Søefolckiid, daa habiis Ieg, at ded nogiid Skall Liindere pa den Reest, man dem Skiildig Er.

Wdaff ded wfaruede kleede skall faaruiss 145 allen Rødt klede Och 177 allen grøndt kleede, huiilcke begge Slaags kleede, Naar ded ferdiigdt Er, Skaall Sendiis offuer tiil Skanderborre, huor ded skall brugiiis udi kammerne at ophenge.

Glyckstadt den 30 *Augustj Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Renthemeiisterne tiil hande.

186.

30. August 1633.

Til Frederik Urne.

Han skal lade anholde otte eller ti af de bedste Falke, der komme i Sundet, i Anledning af, at Kongen har lovet Kejseren nogle. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Ieg haffuer loffuet Keiseren nogle Falcke, huorfor du skalltt anholde en Otte eller thi aff de beste, naer der ankommer nogen udi Sundett, Och dennom lade uell vare indtill videre beskeden ¹⁾. Glygstad dend 30 *Augusti Anno* 1633 ²⁾.

187.

7. Septbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Ordre om Bly, der skal sendes til Christianspris. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ Christian IV sendte 1633 Kejseren 12 af de allerbedste Falke. Nyt histor. Tidsskrift II, 387.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 4. Septbr.

Der skall med første leilighed forskiickis 6 Skiippund taule blii henad Christianspriis tiil Render Och 4 Skiippund klumpe Blii tiil wiinduer.

Glyckstadt den 7 *Septem: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande¹⁾.

188.

10. Septbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Kongen giver dem Ordrer angaaende Anne Kathrines Ligbegængelse, om Anvendelsen af Sundtolden samt om forskjellige Indkjøb m. m. — *Kgl. Bibl.*

Ederss skriffuelsse haffuer Ieg Emphangiid Och deraff fornommid, huoruydt ded er kommen med frøcken Anne Chatrinis Saligs Liig, huormed y saledis, Som begiindt Er, skall faare fordt.

Wdaff dii penning, som udi Sundid forhanden Er, skall y tage Saa mange penning, som y tiil flesk och kød at yndkøbe fornøden haffuer, Resten skall y sende hiid.

Ded kleede, som er kommen med *Archen*, ded skall udgiiffuis, epther som ded kan gaa. Lengden Paa dii bielker er denne breffuiss befaliid at tage med siig fraa haderssleff.

Dy sengiikleeder, som bleff siist bestillid huoss Anne Iacob Myckelsøns, dy maa inted glemmis.

Nogiid gemen tøii skall haffuiss ued handen, som man kan bruge Om sengii at henge, *Item* nogle firbecken, handbecken Och gemene becken med andiid sligdt, som man Endeliigen fornøden haffuer.

Glyckstadt den 10 *Septem: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiil hande²⁾.

¹⁾ Udenpaa Brevet er paategnet: K: M: breff den 15 7bris ankommen med Søffren Terckelsen.

²⁾ Udenpaa Brevet er paategnet: K: M: breff den 16 7bris 1633 ved it aff buddene Ankommen.

189.

12. Septbr. 1633.

Kongen giver Kvittering for Modtagelsen af en Sum Penge af Rentekammeret og giver Ordre om Anvendelse af Sundtolden. — *Rentek. Ark., Bilag til Rentemestr. Regnsk. 1633—34.*

Wdaff Niels Rassmussøn¹⁾ Haffuer wy y dag Annammid fiire hundriid en och firretiiue Rosonobel, Otte halfftriissindtziue goldtgylden Och trettentussind Niihundriid Och fiirsindtziue daler *in specie*²⁾.

Huad ephther denne dag udi Sundid oppeberris, indtil gud uyl, uy kommer tilstede ygen, ded skall uorre Renthmeistere til siig annamme Och ded anuende paa dii steder, som meiiist fornøden uerre kan.

Glyckstadt den 12 *Septem. Anno* 1633.

Christian.

190.

18. Septbr. 1633.

Til Rentemestrene.

De skulle forstrække Nikkel Kock med Penge i Anledning af en af ham tilbudt Forretning. — *Kgl. Bibl.*

Heer haffuer uerriid denne Breffuissier Niickell kock³⁾ Och giiffuen Store streeger for Om hans forretning, Mens Enden paa hans Snaack waar penning.

¹⁾ Renteskriver fra 1626—1639. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872 S. 171.

²⁾ Rentemestrene havde d. 5. Septbr. givet Tolderne i Sundet Kvittering for 441 Rosenobler, 58 Guldgylden og 14,000 Dlr. Sundtoldregnskab.

³⁾ Nikkel Helmer Kock var Borger og Kjøbmand i Kjøbenhavn eller vistnok rettere paa Christianshavn (O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 172. 232). Han drev en betydelig Handel paa Østersølandene med Tømmer, Hamp og lignende Varer og kom derved tidlig i Forbindelse med Kongen. (Se f. Ex. Sjøll. Tegn. XXV, 239 og Nyerup, Mag. f. Rejseiagttagelser IV, 551. 569.) Ved sine Forretningsrejser kom han imidlertid ogsaa i Forbindelse med Kongen af Polen, han benyttedes af Christ. IV som andre Faktorer i politiske

Och endog mig inted beuiist Er, huad hanss forretning uerre kan, Saa ued ieg dog, At man samme waare behøffuer, Huorfor I hannem med Penning Skall forstrecke, Saut Skee

Ærinder hos denne (Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 313) og skal ved sine Klager over de svenske Toldopkrævere, de bekendte Spieringer, have vundet Kongen af Polen, saaledes at denne tog ham i sin Tjeneste og endog gav ham Befaling over en Flaade. (Feggræus til Axel Oxenstjerna, 10. Juni 1635. Allenske Saml. Nr. 11. Kgl. Bibl.) Der findes desuden en Beretning om, at den polske Konge har ophøjet ham i Adelsstanden (Giessing, Nye Samling af Jubel-Lærere 2. D. 2. Bd. S. 277 f.), og denne Beretning vinder noget i Sandsynlighed ved, at Christ. IV gjentagne Gange, om end med en vis Ironi, kalder ham „velbyrdig“ (egh. Breve af 12. Febr. 1639 og 2. Febr. 1640). D. 29. Juni 1636 stadfæstede Christ. IV et Kompagni, som han i Forening med Hans Trægaard og Hans Hofmand havde oprettet til Handel paa Polen og Rusland og andre østersøiske Steder (O. Nielsen, anf. Skr. III, 166; jvfr. Kongens Breve af 29. Aug. 1636 og 1. Oktbr. 1638 til Storfyrsten af Moskau, Rusland Nr. 20. Geh. Ark.). D. 20. Septbr. 1638 fik han Bestalling af Christ. IV som Skibskaptajn (Sjæll. Reg. XX, 37), men fortsatte dog sine Forretninger og sine Rejser til Rusland i Kongens Tjeneste (Kongebr. til ham af 27. April 1641, Sjæll. Reg. XXI, 46; jvfr. Danske Saml. V, 75—76). Under sine Rejser paa de østersøiske Havne var han imidlertid, som antydet, kommen i Konflikt med Spieringerne (Hist. Tidsskr. 4. R. VI, 119. Urkunden u. Actenstücke z. Gesch. d. Kurfürsten Friedrich Wilhelm v. Brandenburg I, 26. Feggræus til den svenske Reger. 1. April 1643, Svenske Rigsarkiv), og det Had, han derved havde faaet til dem og til Sverig, kom til at faa politisk Betydning, da Christ. IV efterhaanden stillede ham i Spidsen for det danske Toldvæsen. Allerede 1640 fik han Ordre til at visitere fremmede Skibe ved Norges Kyst (Kongebr. af 17. Juli og 30. Septbr. 1640, Sjæll. Reg. XX, 239. 290), og d. 11. Maj 1642 fik han Bestalling til at forestaa Skibsvisitationen i Norge (Sjæll. Reg. XXI, 134). Endelig blev han d. 15. Febr. 1643 udnævnt af Kongen til „vor Generalvisitør over alt vort Rige Danmark, saavel som over alt vor Rige Norge“ med Ret til Femteparten af alt det konfiskerede Gods (i et nyt Brev af 20. Marts antoges han dog kun til Generalvisitør i Norge. Sjæll. Reg. XXI, 220. 231). Hans sikkert brutale Embedsførelse gjorde ham almindelig forhadet af de Handlende, endog vistnok blandt de Danske, og Christian IV selv udtaler sig gjentagne Gange meget skarpt om ham (egh. Breve af 8. og 29. Juni samt 30. August 1643); det er bekjendt, at Svenskerne særlig fremhævede hans Overgreb som en Tort. Da han ved den svenske

kan, Saat man samme waare, hand bestillid haffuer, Endnu for wiinter kan bliiffue mechtig.

Glyckstad den 18 *Septem.*: Anno 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

191.

18. Septbr. 1633.

Til Frederik Günther.

Chifferbrev, hvori der vistnok gives ham forskjellige Ordre og Meddelelser angaaende Forholdet til Hamborg og Elbtolden.
— *Geh. Ark.*

Ess Ist diir woll bekandt, was Ich fur dissem wm dess 64. 35. 24. 14. 32. 29. 14. 22. 23. 33. 17. von 93. 24. 18. 23. 24. 16. gethan, vndt was Er darauff zur andtwordt gegeben. Weil Ich aber 22. 33. 15. 36. 29. 31. 33. 22. 35. 24. 14. 32. 29. 14. 22. 23. 33. 17. 24. 18. 23. 29. nochnit gesiicherdt bin, alss sollestu diich 12. 50. 54. 46. 61. 54. 42. 47. 42. 46. 44. 42. 61. vndt miit Ihm 41. 42. 56. 53. 42. 44. 47. 42. 41. 42. 61. vndt im der fohrigen *discurs* Errinneren. Man hatt zuaar hii daruon Reden wollen, alss wehre selbiiger Man todt¹⁾, welchess Skan (!) diir bekandt Ist, souern dem selbiigen also, Daa Es aber also Seiin Solthe, So wiil heiissen, Stiirbdt der fux, So giildt der Ballich. 9. 22. 35. 30. 14. 35. 37. 19. 35. 28. hatt disse tage

Krigs Udbrud i Decbr. 1643 vilde bringe sine Ejendele i Sikkerhed fra Helsingør til Kjøbenhavn, rejste der sig en Tumult imod ham mellem Borgerne, som maatte standes med Magt (Boecleri *Historia belli Sveco-Danici* S. 86. *Slange* S. 1201). Under Krigen brugtes han af Christian IV som Sendebud til de danske Gesandter i Moskau (Kongebr. af 25. Juni 1644, Rusland Nr. 20); hvorvidt han derimod, som Giessing anf. *Skr.* S. 280 fortæller, fulgte Valdemar Christian paa hans Hjemrejse til Danmark, vides ikke. Han døde i Februar 1645. *Kronijk van het hist. Genootsch. te Utrecht* 1861 S. 406.

¹⁾ Talen maa vistnok, efter Kongens Brev af 29. Septbr. 1633, være om Kurfyrsten af Trier, Philip Christoph v. Sötern. Rygtet var for øvrigt falsk.

dii von 187¹⁾ getrösted, dass wass geskeen, das Niit 62. 35. 18. 15. 15. 33. 31. 37. 15. 23. 33. 14. 31. 33. 22. 14. 33. 17. 22. 33. 29. daa doch 95 vndt 96. Eiinen 28. 18. 15. 15. 33. 17. auff der 2. vnter siich zu legen beslossen, welches woll in acht zu haben. 250. [h]att miir gesaget, Er habe dii skreiiiben in handen gehabt. Dii Bremske vndt Lybske gesanten seindt alhii gewessen²⁾ vndt vm *Audiens* angehalthen, Aber nach dennemarck veruissen.

Glyckstadt den 18 *Septem: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: *A M: M: gunther*³⁾.

192.

21. Septbr. 1633.

Til Frederik Günther.

Kongen haaber, at Hamborgerne ikke ville kunne udrette noget mod Elbtolden. Reventlov har berettet om, hvad Arnim har fortalt om Sverigs Fredsbetingelser. Kongen ytrer Mistillid til Prinsen af Oraniens Krigsførelse og meddeler, at han om otte Dage vil rejse til Danmark. — *Geh. Ark.*

Deiin Skreiiiben *sub Dato* den 11 *Huius* habe Ich gesteren Emphanen, vndt wii ich diisses skreiiiben angefangen, Ist miir dein Erstes skreiben *sub Dato* den 7 *Huius* zu handen gekommen.

Worauß Ich diir nit verhalthe, Das Ich nit zueiffle, dii v: ham: werden ihren mugeliichen fleiis woll anwenden, das sii Eiinen knothen fuhr das keiisserliche *Deploma* Slagen können.

So lange Aber dii *Catholische* Churfursten beii Ihre miir Einmahll gegeben *parola* verbleiiben, So sollen dii herren von ham: woll zuehne gerade sein lassen. Ich hoffe, wan dii herren Stathen vernemmen werden, das dii Engelse *Nation* zu hamburch Siich so woll *comporteret*, Sii werden

1) 187 = Hamburg.

2) De gjorde Forestillinger mod Elbtolden. Lackmann, Einleitung IV, 313. Jvfr. Danske Saml. 2. R. III, 384.

3) I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag $\frac{1}{14}$ Oktbr.

siich auch bedencken, Ich lasse mich gewiisslich das werck So nit ab fexiiren.

M: Reuendtlou skreibet miir dissen morgen ¹⁾ von der Moriidtzburgh ²⁾, das Liindtzeman daa Seii vndt halthe an, das der Churfurst miir Seiin *Votum* nit geben Solle, welches Er nit Nötig gehabdt.

Inter alia Skriibet Rewendtlau, Das *M: Arnem* ³⁾ von dem Chanseler Oxenster alda seii kommen vndt gesaget, das dii Suediske *partij* gans keiine lust zum friiden habe, man wolte dan 1. Den friiden zuiisken der *Cron* Sueden vndt *Polen* miit darein slissen, 2. Eiin *Perpetuum fœdus* zuiisken dem Römiskem Reiiich vndt der *Cron* Schueden machen, 3. alle Örther, so sii von den *Catholischen occupiret*, wiiauch alle *portus* an der Ostsee behalthen mugen, welches alles Ihnen nit wbell anstunde, daa sii es also Erlangen können, Aber meiene meinung Ist, das Es noch so hastich nit geskeen wiirdt.

Dass wbergeskiick[t]e kuppherstick von der festung *Steffensuerdt* ⁴⁾ habe Ich auch Emphanngen vndt daraus souiil vernommen, das Souern der Priindtz ⁵⁾ nit mehr aussrichted, als Er biiss *Dato* gethan, So wiirdt Er Eiin gross loch in seiiner *Reputation* machen vndt Seiiner kegenpartii Eeine grosse *coraisi* verursachen vndt mugelich Etzliiche Iahr *defensiuè* wiiderum müssen anfangen zu geen. *Vale.*

Glyckstadt den 21 *Septem: Anno* 1633.

Christian.

Den 29 *Huius* werde Ich mich wiiderum nach denmarcken machen vndt wiill den weeck von hiir naher ha-

¹⁾ Dette maa betyde, at Kongen har modtaget Brevet samme Dags Morgen.

²⁾ Moritzburg Slot i Sachsen.

³⁾ Den bekjendte Feltmarskalk Hans Georg v. Arnim. Om hans Sammenkomst den 1. Septbr. med Axel Oxenstjerna i Gelnhausen se Chemnitz, Königlicher Schwedischer in Teutschland geführter Krieg II, 191. Dudik, Forschungen in Schweden für Mährens Geschichte S. 431—33.

⁴⁾ Fæstningen Stevensweerd, beliggende paa en Ø i Floden Maas, som Nederländerne belejrede.

⁵⁾ Frederik Henrik af Oranien.

derssleben miit *postuagen* verlegen, das dii skreiiben desto Ehe können fordt kommen.

Udskrift: *A M: M: gunther* ¹⁾.

193.

29. Septbr. 1633.

Til Frederik Günther.

Da Kurfyrsten af Trier ikke er død, behøves den paatænkte Rejse ikke. Anstruther har forhandlet med Christian Pentz i Pinneberg. Generalstaterne synes ikke længere at have det tidligere Held i Krigen. Kurfyrsterne af Sachsen og Brandenburg have aftalt et Møde med Axel Oxenstjerna i Erfurt. Kongen rejser den følgende Dag til Danmark. — *Geh. Ark.*

Ich habe dein skreiben *sub Dato* den 17 *Huius* woll Emphangen vndt darauss deine meinung verstanden, wber-skiicke diir hiineben dii Skreiben vnterskriiben vndt ver-siigeldt zurucke, welche du woll werdest zu rechte bringen. Meini ledtstzes skreiiben werdestu Nuhmer woll bekommen haben vndt darauss verstanden haben, das man alhi den Churfursten zu triier todt gesaget, weil Er aber noch beiiim leben, So hastu dii reiisse nit nötig zu thun. Disse tage hatte *M: Anstruter* den *gubernör* ²⁾ zu sich Nach Pinnenberch beskeiiden, worhin Rudolff *Amsing* ³⁾ auch kaam, welcher siich in allerlei *discurs* mit dem *gubernör* inliis, worunter Er von der *submission*, So sii fohrhatten, viil *dicentes* machte. Was darauff Erfolgett, giibdt dii zeit.

Das Stadiiske kriegessuessendt Skeiinet nit mehr den *succes* zu haben, wii ess woll vorhin gehabdt, Es kan nit lange wehren, Man Erfahret gewisslich waas Newess.

Chur: Saxen vndt Bran: haben sich mit Oxenstern beskeiiden Nach Erfordt. Was nun darauss werden wiirdt, das hatt man zu Eruarthen. *Vale*. Glyckstadt den 29 *Septem: Anno* 1633.

Christian.

¹⁾ I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag 1/14 Oktobr.

²⁾ Christian Pentz.

³⁾ Raadmand i Hamborg fra 1619 til sin Død 1636. Fabricius, *Memoriæ Hamburgenses* VIII, 99.

Morgen werde Ich mich, Ob godt wiil, auff den weck nach dennemarck machen.

Udskrift: *A M: M: gunther* ¹⁾.

194.

7. Oktbr. 1633.

Til Frederik Urne. .

Om nogle Arbejder, der skulle foretages paa Frederiksborg Slot, navnlig i Anledning af Anne Kathrines Ligbegængelse. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skalltt begiffue dig hen thill Frederigsborgh och sammestedz lade foruide dend dør, som gaaer ind i Rundelen ued Alteret i kircken paa Slottett, saa att min datters Salige Liig derigennem ind udi Samme Rundeell bringis kand.

Paa huilcken dør Strax skall forskickis hid thill M: Gurris ²⁾ itt vis maaell, saa att Samme Rundeell Strax kand bliffue lugtt igien.

Dend dør, som for nogen thid siden bleff murett till i børnenis kammer uttill Pladzen, skall opluckis och giøris saa uiid, behoff giøris. Rossenborrigh dend 7 *Octobris Anno 1633* ³⁾.

195.

14. Oktbr. 1633.

Til Frederik Urne.

Han skal lade bestille Vogne til at kjøre Hoffolket fra Frederiksborg efter Anne Kathrines Ligbegængelse. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

¹⁾ I Følge Paategning af Fr. Günther modtaget i Haag ^{12/22} Oktobr.

²⁾ Goris Jakobsen, Snedker paa Bremerholm. Han omtales som død 1639. O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium I, 616. 652. III, 93. Rentemestr. Regnsk.

³⁾ Modtaget i Kjøbenhavn 7. Oktobr.

Frederich Wrne skall i betimelig tid lade bestille vogne, som kand age hofffolckett, naer de skall drage fra Frederichsborgh. *Hafniæ* dend 14 *Octobris Anno* 1633 ¹⁾.

196.

14. Oktbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Der skal sendes sort Klæde til Frederiksborg til Anne Kathrines Ligbegængelse. — *Kgl. Bibl.*

Der skall strax sendiss Saa megiid gemenl suordt kleede tiil frederigsborrig, som tiil Skoledrengen kan fornøden gørris, Saoch tiil at breede gulliid med y kyrcken, dersom liggid kommer att Staa.

Køben: den 14 *Octobris Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

197.

15. Oktbr. 1633.

Til Frederik Günther.

Om Nederlandenes og Kurfyrsterne af Sachsens og Brandenburgs Stilling til Elbtolden. Det paatænkte Fredsmøde i Breslau er blevet til Intet. — *Geh. Ark.*

Ich habe alhii dein skreibendt woll Emphanen vndt darauss dii *contenta* verstanden, was dii mit Einiem vndt anderem des zollen halber geredet. Souern Es nun beii ihnen steed dii *statuta imperij* zu *disputiren*, So weis Ich vngeferlich woll, wii Es fallen wiirdt. Wass Ich diir der geistlichen Churfursten halber geskriiben, dass werdestu nuhmer Emphanen haben.

Der Churfurst von Saxen Sagthe zu H: Iörgen wrne vndt dii anderen ²⁾, Der zoll auff der Elbe wiirdt miir den

¹⁾ Modtaget paa Frederiksborg 15. Oktobr.

²⁾ De øvrige Medlemmer af Gesandtskabet til Kurfyrsten. Se S. 145.

Pheffer Etwas Diurer machen, aber Ich wiill nit mehr mit den sachen zu thun haben, worauff Ich im geskriiben wm sein *consens*. Brandenburg liiss sich auch woll Sagen, wan der Oxenstern nit im wege wehre. Dii hiistorien, So sii von dem her: v: friidland fohrwahren, waren alzu Nerrisk, das mans nit glauben konte. Das Ende hatt Es auch aussgewissen.

Dii trachten, so zu Bresslau solthen fohrgenommen werden, seindt ganss zerslagen, Der keiisser hatt seiine diiner *Reuociret*, worauff Otthe Skeell zurucke gezogen vndt Christoffer wlefeldt vndt *D: v: der lippe* zu franckfurdt gelassen, welche aber balde folgen werden. *Vale*. Friderigsburch den 15 *Octobris* dess Abendtz Spethe *Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: *A M: M: gunther*.

198.

16. Oktbr. 1633.

Til Frederik Urne.

Pengene, der ere i Øresunds Toldkiste, skulle sendes til Kjøbenhavn. Kongen giver Ordre om et Plankeværk ved Hønsogaarden paa Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog*.

Du skall i morgen goed thid begiffue dig hen att Chronenborgh och sammesteds lade telle, hues penge udi tholdkisten findis, och dem med en aff Toldskriffuerne hen att Kjøbenhaffn sende. Dett planckeuerck, som udi hønsegaarden er imellom hønsehusett och dend lange grøfft, skall nedertagis och hielpis med foedstøcker, huorpaa tømmermanden skall giffue fra sig en *Designation*, huad før tømmer dertill behøffuis. Staffuerne alle paa planckerne ere allt for lange, huorfor de intett kand Staa, naer nogen blest paakommer. Frederichsborgh dend 16 *Octobris Anno* 1633¹⁾.

¹⁾ Modtaget samme Sted og Dag.

199.

17. Oktbr. 1633.

Til Frederik Urne.

Angaaende den Forsømmelighed, som Klokkestilleren paa Frederiksborg udviser. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efterdi denne klokkestiller ¹⁾ her paa Frederichsborgh udi sin bestilling er gandske vflittigh, naer ieg er tillstæde, saa er letteligen att eragte, huorledis hand dend forualter, naer ieg intett er thillstæde, da skall du befale fogden hersammestædz ²⁾, att hand udi min frauereelse skall giffue agt paa hannom och hannom for huer gang, hand intett forualdter sin bestilling rett, setter udi dend spanske tønde paa en halff dags thid. For dett att hand forsømmede att ringe udi gaaer, dend tid klokken var fem, derfor skall hand Staa Sex timer udi dend spanske tønde i morgen. Frederichsborgh dend 17 *Octobris* 1633 ³⁾.

200.

17. Oktbr. 1633.

Til Karen Sehested.

Børnenes Tøj skal sendes til den Mand i Kjøbenhavn, som skal sende Kongens Tøj til Aarhus; hvad der ikke bruges, skal gives til Rasmus Melchiorson. Anne Kathrines Efterladenskaber skulle registreres og derefter gives Kammerjunkeren. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.*

Kerre karren, du skaldt med ded første Mueligdt lade indpække Børnens tøj, Saudt som ycke udi dagelige brug Er, Och ded hen tiil køben: tiil den, Som mit tøj henad Arhus skall føre, forskicke, Och hannem ded *Nummererit* lade tilstille. Foder Och gammel kyster dertiil haffuer du huos Rasmus Melckersøn ⁴⁾ at Emphange. Børnens kleeder,

¹⁾ Maaske Just Pedersen, som i hvert Fald i Lensrøgnskabet for 1634—35 nævnes som Klokkestiller paa Frederiksborg.

²⁾ Niels Olufsen.

³⁾ Modtaget samme Sted og Dag.

⁴⁾ Se S. 1.

Som udi denne tiid ynted brugis, Skall bliiffue hengendis heer Och Rasmus Melckerssøn tillstellis med Ett *Inuentario* deroffuer. Myn datters Saligs tøii vdaff Steene, guld och sølff Och andiid, som hun haffuer ephtherlat, ded skaldtu udi fru Ellens Och kammer Iunckeren ¹⁾ Neruerrelse lade *Registerre* Och ded siiden forseglid kammer Iunckeren tilstille.

Paa frederichsborg den 17 *Octobris Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Frue karren Sested tiil hande.

201.

19. Oktbr. 1633.

Til Karen Sehested.

Hun faar Tilladelse til at begive sig til sin Gaard fra den 25. til den 28. Oktbr., paa hvilken Dag Kongen vil rejsø til Jylland. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.*

Kerre karren, Ephtherdi du begherer att drage tiill dyn gaar ²⁾, Saa kandtu begiffue dig dyd tilkommende free-dag ³⁾, Saa kandtu ucre hen ygen ymod mandag Otte dage, Som Er 28 Huius, huilcken dag Reiissen henad Iutland, Om gud uiill, Skall anga.

Frede: den 19 *Octobris Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Hoffmeistrinden tiil hande.

¹⁾ Vistnok Otte Tagesen Thott til Næs, født 1607, Kammerjunker fra 8. Septbr. 1632 til 23. Oktbr. 1634, Rigsraad 1655 og død samme Aar. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872 S. 133. Vedel Simonsen, Jørgen Brahe S. 127. Peder Winstrup, Ligprædiken over ham. Sorø 1656.

²⁾ Da der paa Grund af Afstanden ikke kan være Tale om Stenalt i Jylland, som hun havde arvet efter sin Mand Tyge Kruse, maa der vistnok tænkes paa dennes anden Gaard, Aastrup i Voldborg Herred i Sjælland.

³⁾ 0: 25. Oktbr.

202.

26. Oktbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Angaaende en Kjortel, der skal fores, nogle Muffer og nogle stukne Sadler. — *Kgl. Bibl.*

Bundtmageren skall sende den kiortell hiid, som hand haffuer at fohre for En udaff frøckerne, derhuoss dii Muffer. Slodtzfogeden ¹⁾ ued, huor dii Stucken Saadel Och tøii, som Er giordt tiil Passganger, Erre hensaat, huilcke hand skall tilstille En udaff liggerne ²⁾, at hand sig strax dermed henad Anderskou forføiier. Loggen paa kysterne, Som Sadelerne vdi Erre, skall med wexiid lerrid offuerdragiis.

Frede: den 26 *Octobris Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

203.

27. Oktbr. 1633.

Til Dr. Peter Paynck.

Om nogle Kemikalier, som han skal sende til Prinsen. — *Langebeks Afskr. efter Orig. hos Klevenfeldt (1770) i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 980.*

D: Peter Pavi soll dem Priindtzen zuehne flasken miit *Spiritus vini* vndt fihre flasken mit *Elixir* zukommen lassen. Vndt wan Er dii *Mixtur* fertiig hatt, so soll Er im daruon zuehne flesken zuskiicken vm seiine beiin darmit zu wasken.

Friderichsb. den 27 *Octobris Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: *D: Peter Pavi* zu handen.

¹⁾ Niels Olufsen.

²⁾ Liggere forklares i Frederik II's Hofordning af 1564 som de, „som løbe efter Vogne og udsendes allevegne i Slotsbestilling“. *Nye Dsk. Mag.* V, 63.

204.

27. Oktbr. 1633.

Johan v. Deldens Gaard er kjøbt til Karen Andersdatter. Hans Steenwinkel skal gjøre en Tegning til Højbro og et Over-slag over Udgifterne til dens Bygning. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom du vest dig nocksom at Errindre, at Iohan von dellens gaard Er købdt tiill karren Anderssdatter¹⁾, huorfor du skaldt werre derom, At hun derpaa kan faa Nogen richtighed, Isønderlighed Paa ded ferske wand, som Iacob tregard²⁾ formener Siig att tilhøre.

M: hanss Stenuinckell skall tilholliss at gørre ded aff-riidtz ferdig Paa høiibroe³⁾ saoch sette hans mehning de[r]-huoss, huad samme broe kan koste, Saoch huad steen der-till skall.

Frede: den 27 *Octobris Anno* 1633.

Christian.

¹⁾ Karen Andersdatter, Christian IV's bekjendte Frille, Moder til Hans Ulrik Gyldenløve. Om hende og den Opmærksomhed, hvormed Kongen fulgte hendes senere Skjæbne, se især Nye Dsk. Mag. II, 1 ff. Hun fik en aarlig Pension af Rentekammeret fra 1621—1627 og atter fra 1643 (Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 175. Christian IV's egh. Brev af 28. Jan. 1648 til Christen Thomesen Sehested). D. 4. Novbr. 1645 fik hun desuden Brev paa 600 Rdrl. om Aaret af Kongens eget Kammer (Sjæll. Reg. XXI, 414). Fra 1616—1640 havde hun Hveen i Forlening. 1664 nævnes hun som „itzige Forvalterske over Amtet og Lenet Møen“ (Paludan, Beskrivelse over Møen II, 336). 1635 tilskjødede Kongen hende to Gaarde ved Amagertorv og Læderstræde, som havde tilhørt Johan v. Delden (O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 151). I Klevenfeldts Samlinger til Familien Gyldenløve i Geh. Ark. hedder det, at hun boede i en Gaard lige overfor Helliggejstes Kirke. Hun døde 1673.

²⁾ Er dette ikke en Skrivfejl for Hans Trægaard? Jvfr. S. 189.

³⁾ Højbro, som tidligere var bygget af Tømmer paa Pæle, blev paa denne Tid opmuret og ombygget (Wolf, Encomion regni Daniæ S. 156). Under 12. Oktobr. fik Borgmestre og Raad i Kjøbenhavn Brev om at føre Sten til Højbro, da de vare til-sinds at lade den opmure fra Grunden af (Sjæll. Tegn. XXV, 206).

205.

27. Oktbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Forskjellige Ordre angaaende Penges Anvendelse, økonomiske Forhold samt Bygningsarbejder paa Kjøbenhavns Slot og Rosenborg og paa Højbro. — *Kgl. Bibl.*

Huorepther Rentemeisterne Siig Skall Rette.

1. Wdaff Skatten Och dii penning, som vdaff tolkiisterne indkommer, Skall der Settis halffierdesiindtzyue tussind daler tiil Siide, Som hans Boiisøn ¹⁾ skall bruge tiill Omslag, huoryblandt tolkiisten y Sundiid inted Er Meendt. Naar samme 70000 daler Er tiill hans Boiisøn leffuerid, daa Maa Rentemeiisterne anuende Resten pa Søfolckiid, købmend Och andre, Som man Skiildig Er.

2. Deer skall maaliis Saa megiid maldt, Som der kan gaa udi En aff dii Store kiister, Som staar udi *prouiant* hussiid, huilckid skall Stødiis Och treedis Saa haardt Som mueliigt Och teedt tilteckiis.

3. Der Skall Sendis hen paa lehnem heggeliid hør, Som dii udi uynter kan Spiinde, Och skall kockepiigen udi haffuen Ochsaa skaffis hør, Som hun y myn fraauerrelse skall Spiinde. Blaaren deraff Skall Spiindis, huorsom man den Pleiier at laade Spiinde.

4. Gaulen paa den gammell Saall, Saoch den trappe, som der skall gaa op tiil samme Saall, skall fortingis med En Murmeiister, Och skall kalcken Slaaess Paa dii steeder, Som Ieg tilforn befahliid haffuer.

5. Der skall gørris thuende kammer ferdiig Offuer køckenid, som kocken kan gørrer Skouessen vdi Och siiden sette dem hen udi, saat dy inted forderffuis.

6. Naar hans Markodan ²⁾ ankommer, da skall hannem tuchthussid *cum inuentario* Offuerandtuordiis, Och siiden

¹⁾ Hans Bøjesen, Kongens Omslagsforvalter og Hofmynsterskriver. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 172. Danske Saml. V, 69. Hübertz, Aktstykker vedkommende Aarhus II, 69.

²⁾ Se S. 146.

hannem wiissis, huorledis ded bør att werre Epther *In-
structionens* indhold.

7. Paa den Mur, som muris ued Renteriid, skall y Aar inted uider arbeiidis, Naar den Er bracht y wehrid, Saudit som den begiindt Er.

8. Borgemeister Och Raad y køben: skall ydeliigen Errindris Om kaalck, Steen Och tømmer at haffue tiil steede tiil høiibroe, Saat den udi foraarid kan begindis och ferdig gørris.

9. Dii hiemlighed, som gaar vd paa Siiden aff Rente-riid Och Chanseliid, skall med tømmer føris neder y uandid Och luckiss paa Siiderne, Saat weerid derudi ycke kan komme Och Iaage Stancken Op y kammerne.

10. Der skall Sendis 2 kiister dandtziiger glaas Och En kurre frans glaas med Ett liisspund tiin hen tiill frederisborg.

11. Muren Om haffuen Paa Rossenborg skall Leggiis offuenpaa med Neeuer Och tørre derpaa, naar Neeuerne, som forskreffuen Er, ankommer.

Paa frederichsborrig den 27 *Octobris Anno 1633.*
Christian.

Rentemeisterne Skall tilholde tollerne udi Sundid, at dii gør derris Regenskab, dii Staar tiilbage med, klaardt, eller Och man faar at tale dem tiill derfor.

Udskrift: *Ordinandtz*, huorepther Rentemeisterne Siig skall Retthe.

206.

27. Oktbr. 1633.

Til Frederik Urne.

Han skal befale, at hvad Penge der er i Øresunds Toldkiste, strax sendes til Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Strax effter Predicken skall du begiffue dig hen ad Chronenborgh och befale, att pengene, som der udi findis,

enten de ere faa eller mange, kommer hid iafften. Frederichsborgh dend 27 Octobris Anno 1633 ¹⁾.

207.

27. Oktbr. 1633.

Til Frederik Urne.

Ordre angaaende forskjellige Arbejder paa og ved Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Memorial paa atskilligt,

Huoreffter Frederich wrne sig skall rette.

1. Steensetteren, som haffuer satt badstudammen ²⁾ omkring med Steen, hand skall Sette dend op igien, dersom dend er nederfalden.

2. De Tømmermend, som gjorde ded planckeuerck om hønsegaarden, skall thillholdis dett saaledis att fli, som dett sig bør.

3. Der skall giøris een Sluffe till att age de store fade oppaa Slottett.

4. Pladzen henimoed fadeborststoffuen skall fyldis, der som dend er Suncken, och leggis igien.

5. Dett planckeuerck om hønsegaarden imoed hansis ³⁾ port skall nedertagis och igien hielpis, huor till der skall skaffis tømmer fra holmen.

6. Dend pladz udi wrtehaffuen, dersom grøfften er luckt med tømmer, skall saa høytt opfyldis imoed Søen, som dend er imoed dyrehaffuen, tømmerett skall leggis offuer med soder ⁴⁾.

7. Dersom ruserne pleyer att Staa udi grøfften och udi haffuen, skall giøris med tømmer, saa att mand kand gaa ud derpaa att lette eller sette ruserne, och skall dend

¹⁾ Modtaget samme Sted.

²⁾ Om den murede Dam til Vandværket ved Frederiksborg Badstue se Christ. IV's egh. Brev til Christian Friis af 24. Febr. 1621.

³⁾ Hans Pedersen havde, som ovenfor S. 9 berørt, Tilsynet med Hønsegaarden. Mulig er det hans Port, der er Tale om.

⁴⁾ Grønsvær.

vinde paa gangen, dersom ruserne pleyer att Staa, hielpis, dersom behoff giøris.

8. Dend grøfft ued hillerød, som ruserne pleyer att Staa, skall reensis.

9. Dend ny Stald udi Sparpenning skall ferdig giøris med krøbber och spiltou, huortill der skall skaffis tømmer fra holmen.

10. Dend wrtehaffue paa Skandzen skall *repareris*.

11. Muren omkring de nederste lossemendter, dersom *U*: Christen¹⁾ boer, skall besees och hielpis med mursteen att legge offuen paa, saa och tørre.

12. Med dett nederste køkken skall *M*: Iørgen²⁾ Strax begynde, i Sønderlighed med att bryde neder och giøre pladzen ryddelig.

Frederichsborgh dend 27 *Octobris Anno* 1633³⁾.

208.

29. Oktbr. 1633.

Til Rentemestrene.

De skulle forhandle med Frederik Urne om Kongens Plan, at Bønderne i Frederiksborg Len skulle sættes paa Arbejdspenge i Stedet for deres Hoveriydelse. Der trænges til Penge til Indkøb af Øxne. Højbro skal være færdig til Herredagen. Wichmann Hasebart, Grev Valdemar Christians Informator, skal have Penge til Grevens Behov. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi Ieg Er tiilsindtz Nest gudtz hielp at Sette Bønderne udi frederigsborrig lehn paa Arbeiidtz penning⁴⁾, saat dii yngenslagss arbeiid wden høe at Aage, sauuiid Ieg tiill myn stall behøffuer, skal⁵⁾ gørrer, Daa haffuer Ieg befahliid frederich wrne at tale med Eder derom, huorfor y Eder dertiil *Accommoderø* skall och med hannem alting *deliberere*.

¹⁾ Hofpræsten Dr. Christen Jensen.

²⁾ Uden Tvivl Murmesteren Jørgen Bebber (se S. 25).

³⁾ Modtaget sammesteds d. 28. Oktobr.

⁴⁾ Arbejdspenge σ : Godtgjørelse i Penge til Jorddrotten i Stedet for Hoveri.

⁵⁾ Ordet er skrevet to Gange.

At man uille siige, Iaa Bønderne loffuer uell megid vd, mens, naar man skall haffue ded aff dennom, daa uill der wmage til, Derymod Er leet at Suare, Haffuer bønderne yckun nogiid, man kan letteligens faa ded fraa dem.

Ded uyl giffue En stor lettelsse paa folckelønen, flieckerii Och andid sliigdt, som løbber arliigen høiidt y penning. Øxenen indkøbiss gemenlig, Naar man haffuer werst Raad til penning, købmenden taager Øxenen dyre an, derymod slaar dii waren faast En gang høiier an, End som man dem audenstedtz bekomme kan. Waar der penning, daa fick man well ded, som man haffde behoff.

Ded første Hanss stenuinckell haffuer ded affriidtz Och Offuerslag paa Høiibroe ferdig, daa skall *copien* deraff tilstillis Borgemeister Och Raad udi køben:, At dii kan gøre *Preparatoria* paa ded, Som der tiill skall, ty der uyl ingen Snack gelde, Broen Och haffnen maa Endeliigen werre ferdig for herredagen.

Sauiidt myn pardt Paa broen anlanger, dertiill skall y forskaffe *matherialia* tilstede, saatt dii derepther inted haffuer at bye.

Anderskou den 29 *Octobris Anno* 1633.

Christian.

Magister wiickman¹⁾ skall Eptherhanden skaffis penning tiill greff waldemarss behoff, Epthersom ded Pleiier at Skee.

Udskrift: Rentemeisterne til hande²⁾.

209.

30. Oktbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Der skal leveres gammelt Lærred til Arkelimestrene. En eller flere Master skulle bruges til Fyrværkeri. Der skal gives Penge til en Stenhugger for Arbejde paa Tøjhuset. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ M. Wichmann Hasebart, Grev Valdemar Christians Informator, født omtr. 1601, død 1642 som Biskop i Viborg. Om ham se nærmere Danske Saml. 2. R. I, 143 f. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 187. Wad, Rektorerne paa Herlufsholm S 80 ff.

²⁾ Paategning: Receu le 1 9bris 1633.

Naar der kommer Nogiid gammel lerrid fraa Lehnen, daa skall ded Leffueris til Arckeliimeisterne ¹⁾, Och saaframdt der Er nøgiid (!) sliigdt forhanden, daa skall ded denom strax tilstillis.

Der Er befalid, at der skall skerris En mast tiil firuerck at gøre aff, Och saframdt der bliiffuer begehrid flere, daa skall dii dertiill skerris, saat dii udi *Archeliid* inted haffuer at bye Epther.

Der Er en Stenhugger, som skall Podtzere nogiid udi tøiihussid ²⁾, som Skall forstreckis med nogle penning, Naar derom Skeer anfordring udaff tommis Null.

Anderskou den 30 *Octobris Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: RentHEMEISTERNE tiill hande ³⁾.

210.

• 30. Oktbr. 1633.

Til Frederik Urne.

Han skal befale Snedkeren Hans Barchmann at rejse til Kjøbenhavn og der i Forening med Hans Steenwinkel træffe Forberedelser til at indsætte de Tapeter, som forestille de danske Konger, og som høre til den store Sal paa Kronborg, i Loftet paa den gamle Sal paa Kjøbenhavns Slot. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Hans Snedicker ⁴⁾ skall begiffue sig hen ad Kjøbenhaffn och sammestedz med hans Steenuinckell dele lofftett paa

¹⁾ Øverste Arkelimester paa Kjøbenhavns Tøjhus var fra 1618 til omtr. 1644 Christoffer Schwencke. Desuden var der to Underarkelimestre, Peder Falk og Henrik Butzmann Blom, Kristian den Fjerdes Artilleri S. 23.

²⁾ Stenhuggeren er maaske Nicolaus Haberlandt, som 30. Novbr. 1633 fik 20 Rdl. paa Regnskab „for hvis ølandske Fliser han har under Hænder og skal vinkelhugge og polere“ (Rentemstr. Regnsk.).

³⁾ Paategning: Receu le 19bris 1633.

⁴⁾ I Følge en Bemærkning i Randen Hans Barchmann. Han skal have boet i Kratmøllen ved Slangstrup (Carstensen, Hjørunde Sogns Hist. S. 51). 1611 viedes han i Frederiksborg Slots Kirke (Ny kirkehist. Saml. I, 152). 1616 ansattes han som

dend Gammell Saal aff effter Størrelsen aff de tapetzeri med de Konninger, som hører till dend Store Sall paa Chronenborgh¹⁾, saa att mand med Samme tapetzerie kand hiemle samme Sall med under lofftett, och skall haffuis udi agt, att der kommer Store Liusekroner mitt i samme sall.

Naer nu sligtt skeed er, da skall forbemeldte Snedicker giørre Rammer thill samme tapetzerie, saa att mand kand spende dett der udi, saa och Sy baand mitt udi tapetzeriet och binde dett thill rammerne, saa att dett intett kand giffue nogen bugtt mitt paa, och effterdi samme tapeter intett alle haffuer een lengde, saa skall de aduaris, att de sligtt udi affdelingen haffuer udi agt.

Till Samme rammer uill langt och temmeligt Sterckt tømmer, huorfor Samme Snedicker skall see sig om, huor sligtt tømmer er att bekomme, huor till du hannom skall forskaffe saugskerer och tømmermend, som dett groffueste kand udhugge. Anderskoff dend 30 *Octobris Anno* 1633²⁾.

211.

30. Oktbr. (?) 1633.

Til Frederik Urne.

Om en Dræg til at rydde Jord af Vejen med, som fra Holmen skal føres til Kronborg. Hos Kongens Faktor i England, som for Tiden er i Danzig, skal ved hans Tilbagekomst forheres om Prisen paa engelske og franske lækre Sager. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Snedker ved det nævnte Slot, dog saaledes at det skulde regnes fra April 1611 (Hist. Tidsskr. IV, 584). 1619 fik han Skjøde paa en Grund ved Frederiksborg (Friis, Samlinger t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 232). 1640 blev han ansat ved Kronborg for der at have Tilsynet med alt Snedkerarbejde (Danske Saml. V, 193).

¹⁾ Om disse Tapeter, som vare forfærdigede under Frederik II af Hans Knieper til Kronborg, og som skulde forestille de 111 Konger i Danmark før Frederik II samt denne Konge og hans Søn Hertug Christian (Christian IV), se Burman Becker, Forsøg til en Beskrivelse af og Efterretninger om vævede Tapeter i Danmark, 2. Udg., S. 10—18. 29. Hvad der er bevaret af dem, er nu i Musæet for nordiske Oldsager. Disse og flere i samme Brev omtalte Udpyntninger og Anskaffelser vare Forberedelser til Prins Christians Bryllup.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 3. Novbr.

Dend dreg, Som de rømmede Iorden aff veyen med for haffnen i tøyhusett, dend findis paa holmen, huilcken du hoes Erick Otteson¹⁾ skaltt kreffue och dend lade føre henatt Chronenborgh och der imellom Steenkisterne bag toldboden dermed forsøge, huad dend kand rømme udaff grunden ud imellom samme Steenkister.

Maneren paa att Slæbe dend fram och thillbage, dend haffuer du uden thuiffuell uell erfarett, huilcken du ochsaa skall følge, allene att der ingen tønge skall leggis paa dregen, end dend udi sig Selff er.

Och effterdi min *factor* udi Engeland²⁾ er henad dantzig och Snart er foruendtendis thillbage igien, da skall du med hannom handle, naer hand kommer thillbage igien, huad hand skall haffue for pundett aff alle Slags ingemact tøy, som udi Engeland och Franckerige giøris. Haffleballe gaard dend 30 *Octobris Anno 1633*³⁾.

212.

3. Novbr. 1633.

Til Karen Sehested.

Om Atskedigelsen af en Pige. — *Afskr. i Hr. Provst O. Fabricius's Eje*

Kiere Karen, Eptherdi Ieg inted lenger behøffuer den Store Piigiss tieneste, daa Skaldu hinder ded laade Uiide, at hun maa forføiie Siig, huordthen ded hinder lyster⁴⁾, Och hiinder disse herhuosføiiede 30 Riixdaler med denne

- ¹⁾ Erik Ottesen Orning, Chef paa Holmen fra 1630 til 1645. Garde, Den dansk-norske Sømagts Historie 1535—1700 S. 165.
- ²⁾ Kongens Faktor i London kaldes Throfellus Ettom i Sundtoldregnskaberne
- ³⁾ Datum maa uden Tvivl være urigtigt, da Kongen i Følge det foregaaende Brev d. 30. Oktober har skrevet fra Antvorskov. Havreballegaard ligger i Nærheden af Skanderborg, hvor vi maa antage, at Kongen var d. 2 Novbr., da flere Kongebreve af denne Dag ere udstedte derfra. Sjæll Tegn. XXV, 221. Brevet er modtaget paa Kronborg 6. Novbr.
- ⁴⁾ Flere Afskrifter, deriblandt den i Ledreborgske Saml. 4. 127, have: hvort hen hun vil og det hende lyster.

Paas lade tilkomme, huormed hun siig Strax herfraa Skall forføiie, Som forbemeldiid Er.

Skanderborrig den 3 *Novembris Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Karen Sested tiil hande.

213.

3. Novbr. 1633.

Til Frederik Urne.

Der skal sendes en Del Perler til Kjøbenhavn, af hvilke Perlestikkeren Gert Osserin skal bruge nogle til en Sadel; Resten skulle Rentemestrene beholde. Nogle andre Sadler, som Gert Osserin skal forfærdige, omtales. En Badekjedel skal sendes til Aarhus. — *Kgl. Bibl.*

Ieg Sender dig herhuoss hoffuidnøggelen til frede; huormed du skaldt udi Rassmus Melckerdtsøns neruerrelsse oplucke Rundelen udtiil gangen Och derud tage dii Perler, som der udi En Stor huiid Eske och udi nogle braagede Esker staar Paa bordiid, Som forbenente Melckerssøn uell kender Och sielffuer uaar med at skille ad, der dii vdaff En Saadel Och Et tøjii bleff afskorren, Och diisamme perler siiden vdi Rentemeisternis Och gerdt Osseriins Neruerrelsse udi køben: lade ueiie, Huoraff gerdt Osseriin Strax Saa mange deraff skall tiilstillis, som hand Liige saadan en Saadell Och tøjii kan forferdige, Som hand siist fraa Siig leffuerid, paa Passgenger at bruge ¹⁾. Resten Skall Rentemeisterne huos siig beholde. Och skall Samme Osseriin forferdige Liige Saadan en Sadell Och tøjii med guld Och Søloff, tiil huilcke thuende Sadell Sadelmageren ²⁾ tiil frede: skall gørre Bommen, Och skall tiill samme thuende Sadell gørris bøiile, Sløiiffer Och Ringe, som skall forgillis. Aff

¹⁾ Paa Rosenborg gjemmes endnu et Ridetøj af sort Fløjel, „udstyret med en tallos Mængde ægte Perler og Ædelstene og rigt broderet med Guld“ (Brock, Den oldenborgske Kongeslægt S. 33). Maaske Sadlen er en af de i dette Brev omtalte.

²⁾ Anders Døring (ell. Dyring).

ridtziid aff Stengerne Skall wendtzell Rodtkiirche Skaffe, Eptherdi hesten staar paa Anderskou, som Skall henad Polen ¹⁾. Gerdt Osseriin haffuer Endnu thuende Saadell Och tøii huss Siig, huilcke hand Skall sende hen tiil frede:, huor at Sadelmageren dem forferdige skall Offuer dii Bomme, Som Prindtzen haffuer ladiid gørrer, Och skall den Ene, som ganske ferdig Er, ysønder skerris Och bringis Offuer En vdaff dii bomme, som her for Om formeldiid Er.

Den Baadekeedell, som Paa kobbermøllen bestiildt Er, skall uell indpackiid forskiickis hen tiill kallenborrig Och siiden derfraa tiill Arhuss. Der skall gørris sliggen Ett foder dertiill, som der uaar tiill den, Som Siist kam med henad lante holstein.

Af Skanderborg den 3 *Nouem: Anno* 1633.

Christian.

Denne daler war y blandt dii penning, som tollerens siist leffuerede, huilcken her gelder En ƒ ringer En anden daler ²⁾.

Udskrift: Frederich wrne tiil hande.

214.

3. Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Kongen giver dem forskjellige Ordre i Anledning af, at Gert Osserin skal indtræde i hans Tjeneste og arbejde paa Kjøbenhavns Slot. — *Kgl. Bibl.*

Ieg haffuer befahliid frederich wrne, at hand Eder Nogle Perler Skall tiilstille, Som y gerdt Osseriin at forarbeiidē skall tiilueie. Sa Eptherdi med samme Osseriin taliid Er, att hand siig udi myn tieniste begiiffue Skulle, Och hand ded indgangen Er, daa skall y vdaff hannem

¹⁾ Vel som Gave til Kongen af Polen

²⁾ Denne Efterskrift har Kongen tilføjet udenpaa Brevet. I Følge en Paategning ved Afskriften i Fr. Urnes Kopibog er Brevet modtaget paa Kronborg 7. Novbr.

tage Eeden, Saat hand Strax treeder udi tiienisten. Han-
nem skall giiffuis till besolding Liige ued den Siiste, som
for hannem uerrid haffuer ¹⁾). Hand skall See Siig Om folck,
saat hand ymod fastelauen kan beginde at arbeide for
mig pa Slottiid, huor hanss folck skall Spiissis och losserriss,
Och skall ded kammer, Som Prindtzenss Stuue Pleiier at
uerre, dertill *Accommoderis*, att dii udi den Arbeiider. Vdi
gangen der wdenfor skall dii ligge, huortill kleeder uiil
skaffis.

Wdi dii Smaa kammer offuer kyrcken Skall meisteren
foruare siit tõi Och ded arbeiid, som Epherhanden ferdig
bliiffuer.

Aff Skanderborg den 3 *Nouem. Anno* 1633.

Christian.

Udskritt: Rentemeisterne tiil hande.

215.

6. Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Der skal sendes Klæder til Søfolkene paa Elben og tænkes
paa Penge til dem. — *Kgl. Bibl.*

Gubernøren udi glyckstad ²⁾ haffuer skreffuid hiid Om
Prouiant, Penning Och kleeder tiil Søfolckiid, som ligger
paa Elffuen, huorpa Er suariid, at der Er Prouiantd hen-
skiickid, kleeder uille man skaffe, mens penning uaar ingen
Raad tiill førend Epher Omslag.

Huorfor y skall uerre derom, at samme folck faar
kleder offuer hudden, førend ded bliiffuer winther for aluor,
Och uiil ded haffuis y acht, at samme folck bliiffuer med
dii første, Som bekommer penning, Epherdi dii først

¹⁾ Først d. 12. Juni 1634 fik Gert Oslerin Bestalling som Kongens
Perlestikker; hans aarlige Lønning skulde regnes fra 26. Septbr.
1633. Sjæll. Reg. XIX, 236.

²⁾ Christian Pentz.

maa vd, saframdt dy ded forrette skall, som dii befahliid Er.

Skanderborrig den 6 *Nouem: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne till hande.

216.

10. Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Angaaende det nye Vandværk i Karen Andersdatters Gaard og Stridighederne derom. Kammerskriveren Henrik Müller skal rejse til Kongen Der skal sendes Kongen et af hans Kontrafejer i Guld. — *Kgl. Bibl.*

Diin¹⁾ Skriiffuelsse *Daterit* den 31 *Passatj* haffuer Ieg bekommid *Hodię* Och deraff *contenta* forstanden.

Anlangende ded Nii wanduerck udi karren Anderssdattersss gaard, Saa Er derpa ingen thuiffuel, at Hans treegard²⁾ Io dermed er Omgangen Saa, som ded siig inted burde, Och thuiffler Ieg inted, At faaren(!) man yckun friisk fordt wden nogen forsømmelsse, daa Erlanger man Snardt Ende der paa. Med Eiiler wrnis frue³⁾ Skaldu gørere klaardt med Om hiindersss anpardt y garden, Som dog Er Riinge.

Esaiias fleiiskers med alle dii andre Arbeieder, Som mig bekendt Er, *Meriterer* ynted at laade Aabene Tolkiisterne.

¹⁾ Kongen tiltaler her kun den ene af de to Rentemestre, Jørgen Vind og Sten Beck, skjønt Udskriften er rettet til dem begge.

²⁾ Hans Trægaard, Borger i Kjøbenhavn og Participant i det islandske Kompagni. Han var Deltager i det østersøiske Kompagni, som 29. Juni 1636 fik kgl. Stadfæstelse. D. 16. Maj 1637 fik han Privilegium paa Handel paa Østasien. O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium I, 645. II, 628. 644. III, 100. 166. 173. 177. 186. Han var egentlig Guldsmed. Anf. Skr. I, 595. Danske Samlinger II, 135.

³⁾ Jytte Henriksdatter Gyldenstjerne, gift 1622 med Ejler Urne (Klevenfeldts Stamtavle over Urnerne, Geh. Ark.). Hun havde først været gift med Kongens Jægermester, Christoffer von Grøben, der døde 1617.

Hendriich kammerskrieffuer ¹⁾ skall befahliis at begiiffue siig hiid, huortil herhuoss framskiickiss En uogen paas.

Skanderborrig den 10 *Nouembris Anno* 1633.

Christian.

Du skaldt strax sende mig Ett aff myne *conterfej* aff guld²⁾).

Udskrift: Rentemeiisterne Tiil hande.

217.

11. Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Det bestilte Ridehus skal foreløbig beholdes til videre Besked. Johan Braem skal lade komme fra Holland ti Stole og et Tapet til Kjøbenhavns Slot. — *Kgl. Bill.*

Ded Riidehus, som Ieg befohll at skulle huggiss och forsendis hiid, ded haffuer Ieg numer heer inted behoff, Menss samme huss skall ferdig gørris Och gemmis till uyder beskeen.

Iohan braam skall fraa holland laade komme tii Store Stole, sasom dii Erre, som samme braam tiill frøcken Annis Saliigs vdfii ³⁾ forskaffid haffuer, Huilcke Stole Smuck *subtilig* skall vdkerris Och forgyldis. Dii skall offuerdragiis med gewiirckiid tøy aff Siilkii, guld Och sølff Och besettis med guld och Sølff Snorer Och frensen, *Item* beslaes med forgiilthe Søm. Tiil samme Stole skall gørris flamske tecker ⁴⁾ tiil at legge under huer Stoel y seer, Som skal uerre triiddieparten Saa lange, som den gammel Saal Er breed tiil. Samme braam skall ochsaa lade forferdiige Et tappet offuer Bordiid aff Braagiid atlask Eller fløiiel, som Er saa høiidt, som loftid Er fraa gullid Paa Samme Store Saall, Och skall samme tappet

¹⁾ Henrik Müller.

²⁾ Denne Efterskrift har Kongen tilføjet paa en løs Seddel.

³⁾ Udstyr. Jvfr. Nye Dsk. Mag. VI, 178. Schjøttz, Fra Sjællandsfars Landsting S. 102 f. Hist. Tidsskr. 5. R. 1, 65.

⁴⁾ Tæpper.

uerre 5 allen langdt offuer Bordiid och fire bredder Breedt, Huilckiid tapeedt samme Braam med ded første Mueligdt Er skaffe (!). Skanderborg den 11 *Nouem: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

218.

12. Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Forskjellige Ordre angaaende Arbejderne paa Højbro og Nybro i Kjøbenhavn. Der maa kun slaas Kalk i Kalkhusene ved St. Anne Bro og ved Børsen. Hos Johan Braem skal bestilles et Parti Snore. Kongen vil vide, hvor vidt Arbejdet paa Valkemøllen ved Vandkunsten i Kjøbenhavn er fremskredet, og haaber, at den nye Tilsynsmand over Børnehuset snart indfinder sig — *Kgl. Bibl.*

Ded Affriidtz aff høiibroe, som *M:* hans Stenuinckell Epther Miin befahling haffuer giordt, haffuer Ieg besiet Och befunden den Salediis at uerre, Som ieg hannem befahliid haffuer.

Summen aff pennigen, hand derfor begeerer, Er Ickeheller Saa Offuermadiig høii. Gud giiffue, at Borgemeisterne uille yckun y tyde skaffe ded, saa at hand ingen mangell skulle liide for Et eller andiid.

Och Eptherdi Ieg haffuer y siinde, Om gud uil, at laade Opmure paa samme maaner Niibroe¹⁾, Saa skaldtu taale med *M:* hans Stenuinckell derom, at hand y tiide Seer siig Om huggen sten tiill. Togbroen skall uerre dobbeldt Och liige ued høiibroe y alle made, Saa kan Siiden Broen Sluttis tiill landiid med thuende ringe Buer, Saat den broe med megiid ringer End den anden kan bliiffue giordt.

Tiil huilckiid Arbeiide der Strax skall gørris Stenuogne

¹⁾ Nybro, den nuværende Holmens Bro, blev ligesom Højbro ombygget paa denne Tid og forsynet med dobbelt Vindebro. Wolf, *Encomion regni Daniæ* S. 156. Both, Kjøbenhavn S 18. 75 f

Och kaalckuogne. Och skall kalckuognen gørriss paa den maner, som Ieg tilforn om taliid haffuer, saat der inted gaar med y kysten, End som thu heste maageliigen føre kan, Och inted Spiillis paa weien.

Ded kalckhuss ued *S: Anne* broe Saoch ded wed Enden aff Børssen skall ganske forferdigis, Saat man derudi kan Slaa all den kaalck, Som paa myt Arbeiid forbrugd bliiffuer. Och tør ingen, y huem ded och Er, tencke, att Der skall bliiffue En kaalckbenck Staaendis nogenstedtz. Och skaldtu siige ded tiill Iochiim Beck, at hand dem lader briide dem Bordt, y huor dii Och staaer, Baade inden Och udenbiiss. Der skall bestilliis hollandtske klincker tiil Broen, Som inted skall antagiis, wden at den heell uell Er brendt. Med Iohan Braam skaldtu taale, huad hand uiill haffue for pundiid aff sliigge Snorer, som heerhuos findiis En prøffue aff ¹⁾). Der skall uerre aff Rødt, guldt Och Suordt siilkii och guld En Stor paartii.

Och aff Samme Aardt snorer gørriss En temmelig partii Riiger aff guld, Saat spiidtzerne En om den anden bliiffuer aff guld. Saa uiil tiil samme Snorer En mechtig antall knappe, Eptherdi med samme Ardt Snorer fast den ganske *Liberj* skall besettis.

Dii heste, som kam hiem med Riigens Raad ²⁾, skall brugiss for arbeiidtzuognen indtiil uiider beskeen, dog inted fraa hiinander. Laad mig med første Post uiide, huor Neer fiidt tømmermand ³⁾ er kommen med walckemøllen ued wandkonsten ⁴⁾. Om uorriß *generelalissimo* udi Børnehussiid ⁵⁾ haff-

¹⁾ Prøven findes endnu ved Brevet.

²⁾ Maaske tænkes paa de fra Tydskland hjemvendte Gesandter Christoffer Ulfeldt og Otte Skeel.

³⁾ Fidt eller Vitus Kragen, Tømmermester i Kjøbenhavn. Danske Mag. I, 255. 256. Lassen, Børsens Hist. S 15. 16. 20 f. 28. 37. Rhode, Saml. t Laalands og Falsters Hist., udg. af Friis, I, 70. O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium I, 604. Friis, Samlinger til Dansk Bygnings- og Kunsthistorie S 26.

⁴⁾ Om Valkemøllen ved Vandkunsten jvfr. O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 162.

⁵⁾ Hans Markdanner.

uer man heer inted, siiden at dii sagde, at hans frue¹⁾ uaar død. Ieg habiis, at hand Io maa stille Siig ind med ded første.

Skanderborg den 12 *Nouem: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

219.

14. Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.

De skulle tilholde Fiskemesteren, at han leverer nogle Penge fra sig. Der skal bestilles Snore hos Johan Braem. — *Kgl. Bibl.*

I skall tiilholde fiiskmeisteren²⁾, at hand fraa siig leffuerer dii penning, hand haffuer Samliid forgangen herredag for fiisk.

Och skall y laade hannem forstaa, at hand med Sligge penning inted haffuer at skaffe, mens Bør dem Strax fraa siig leffuere.

Huoss Iohan Braam skall bestilliss En partii Røde Snorer Och En partii gule floret Snorer tiil Badtzmendens kleeder paa Archen, *Item* tiil saa mange badtzmend, som paa thuende Espiinder at besette fornøden uerre kan.

Skanderborrig den 14 *Nouem: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiil hande.

220.

15. Novbr. 1633.

Til Dr. Peter Paynck.

Han skal sende nogle Medikamenter til Skanderborg. — *Lan-gebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 980.*

¹⁾ Anna Wensin, død 19. Septbr. 1633. Klevenfeldts Stamtavle over Fam. Markdanner, Geh. Ark.

²⁾ Nikkel v. Tschirnhaus.

Wan Gelegenheit forfeldt, sol *D*: Peter Paii Eiine flaske miit gelben *Aqua vitæ* vndt zuehne flesken mit *Citronen Elixir* hiiher senden.

Skanderburch den 15 *Nouemb. Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: *D. Peter Paii* zu handen.

221.

16. Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Angaaende Bygningsarbejder paa Kjøbenhavns Slot. — *Kgl. Bibl.*

Der skall handliis med en tømmermand, Som hiielpper Spidzen paa ded Blaa taarn, huor den haffuer mangel, ysonderlighed der som den Øffuerste krone Sidder.

Naar nu Samme Spiidtz Saaledis *Reparerit* bliiffuer, Som den før werrid haffuer, daa wiill kronen forgiillis igen, huortiil der uiil forskriiffuis guld udi tyde.

Den Nederste Och Største krone paa Samme taarn Siinis inted at haffue Saa Stor mangell Som den Øffuerste, Dog maa man werre wiiss derpaa.

Taggiid paa ded huss, Ieg Pleiier at lossere udi, skall *Repareris*, Saat dii mange lapper, Som derpaa med Blii lagdt Er, kommer deraff igen.

Huad heer Och deer Paa kammerne at flii kan fornøden werre, ded skall y Paa hans Slosfogiidtz¹⁾ anfoddering laade flii.

Skanderborrig den 16 *Nouem: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

222.

16. Novbr. 1633.

Til Frederik Urne.

Han skal befale Kaptajn Keiseberg at udsøge nogle af Soldaterne paa Kronborg, som kunne bruges til Drabanter. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

¹⁾ Hans Merckel v. Schmalkalden.

Du skalltt befale Captain Kesebergh¹⁾, att hand giør sin fliid, att hand faaer under Soldaterne paa Chronenborgh nogle, som mand i dag eller i morgen kand bruge thill Drauandtere. Skanderborgh dend 16 *Novembris Anno* 1633²⁾.

223.

24. Novbr. 1633.

Til Frederik Urne.

Om de Arbejder, der ere bestilte hos Gert Osserin. Kongen har forandret Udkastet til Udsmykningen af den gamle Sal paa Kjøbenhavns Slot. Hvis Visiteren i Sundet har overtraadt sin Instrux, skal han holdes i Forvaring i Kjøbenhavn, indtil Kongen kommer. Ladegaardsfogeden paa Favrholt skal forfølges ad Ret- tens Vej og derefter straffes. Kongen haaber, at hans Plan om at sætte Bønderne i Frederiksborg Len paa Arbejdspenge er be- gyndt at iværksættes. — *Kgl. Bibl.*

Ieg haffuer udaff Breffuissier Emphangiid dyn Skriffuelse Och deraff *contenta* forstanden, Huorpa Ieg dig inted for- holder, At gerdt Osseriin Skall fiid dii beuyste Saadell Epther dii bomme, Prindtzen haffuer framskickid, Enten hand tager for eller baag aff dem³⁾.

At ded arbeiid alsammen, som huos hannem bestilddt Er, Skulle bliiffue ferdiiddt tiil fastelauen, ded er inted myn mening, Eptherdi hand først Om mydfaste skall fiitte med hans folck op paa Slottid, huor hand skall bliiffue, indtill alting Er klaardt.

¹⁾ Han kalder sig selv Kasper Keiseberg (Bilag til Kronborg Lens Regnskaber 1635—36). Han døde 14. Maj 1634 (Boesen, Helsingørs Beskriv. S. 149). Hos Blom, Kristian IV's Artilleri S. 20 har han faaet det urigtige Navn Rosenberg.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 24. Novbr.

³⁾ Blandt Christian IV's Breve i Kgl. Bibl. findes en (ikke egen- hændig) Optegnelse paa Tydsk indeholdende „Designation dess Jenigen, wass der Herr Renthemeister zue Copenhagen zue Ihrer Durchl. des Printzen behueff auff etzliche alss 9 Sättell nacher Haderssleben ehist verschaffen wirt“, hvorefter Listen følger. Bagpaa har Kongen selv skrevet: „Dette skall Rente- meisterne forskicke hen tiill Prindtzens Saadelmager. Skan- den 24 No: Anno 1633.“

Den affdeling paa den gammel Saall paa køben: Sender Ieg forandriid herhuoss tiilbage ygen, huorepther Sneckeren med all fliid skall gørre Rammerne ¹⁾).

Den Hollandtske *Agentis* ²⁾ Och besøgerens ³⁾ *disputation* angaendis, Daa saframdt besøgeren den Ene for den anden *Visiterit* haffuer, som udtriickeligens løbber ymod hans *Instruction*, daa Skalldtu lade tage hannem Och hans følgesuenne Och sende dem henad køben; huor dii skall foruariss, indtil gud uiil, Ieg kommer tiil Steede.

Ladgardtzfogden paa faauerholm ⁴⁾, Som Saat Er, Skall med retten, Saa uydte skee kan, forfølgis Och derepther Straffis. Kunde man komme tilrette med bønderne paa den maaner, Som diig beuiist Er, at Ieg ded haffue wille ⁵⁾, Daa uar man frii for sliigdt och andiid mehre.

Ieg uiil habis, at Rentemeisterne Och du Nuhmer haffuer giordt En begiindelse derpaa. Der Er Nock, som uyl forpachte Aulen tiil hussen, Om dii maa dertiill bruge bønderne, Huoraff bønderne liiden skonsell Och herren liiden fordeell y lengden uylle haffue.

Paa Skanderborrig den 24 No: Anno 1633.

Christian.

Udskrift: Frederich wrne tiil hande ⁶⁾).

¹⁾ Jvfr. Kongens Brev Nr. 210.

²⁾ Karl v. Cracau.

³⁾ I et Brev til Klavs Daa og Rentemestrene af 17. Decbr. omtaler Kongen, at Visitørerne i Sundet ikke have villet visitere 5 Skibe; de forsvare sig med, at Skipperne ikke have anmeldt sig hos dem paa en saadan Tid, at de kunde visitere dem ved Dagslys; Kongen beder nu Daa og Rentemestrene foretage Sagen og underrette Fr. Urne og den hollandske Resident derom, for at de kunne møde og give Meddelelser. Samme Dag udstedtes Brev til Fr. Urne, at Visitørerne ikke maatte visitere ved Nattetid. Sjæll. Tegn. XXV, 232. 233.

⁴⁾ Favrholm, Gaard ved Frøderiksborg. Mads Madsen var Foged her til 16. Novbr. 1633, da han afløstes af Jakob Troelsen (Lensregnsk.).

⁵⁾ Om Kongens Plan at sætte Bønderne i Frøderiksborg Len paa Arbejdspenge se hans Brev Nr. 208.

⁶⁾ I Følge en Randbemærkning ved Afskr. i Fr. Urnes Kopibog er Brevet modtaget paa Kronborg 1. Decbr.

224.

24. Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Da Kongen med Rigsraadets Samtykke har besluttet at optage 100,000 Dlr. til Omslaget, skulle de forhandle med Omslagsforvalteren Hans Bøjesen om Midler til at tilvejebringe denne Sum. Kongen har endnu ikke faaet Johan Braems Erklæring om det, han skulde købe for Kongen. Rentemestrene skulle med Frederik Urne begynde Indførelsen af Arbejdspenge i Frederiksborg Len. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Omslagiid er for dørren, huor uyl falle Store vdgiiffter, huormed man dog inted kan bliiffue Endtfriid fraa Søefolckens Och hoffolckens Offuerløb, Saa haffuer Ieg taaliid med Riigens Raad ¹⁾, At ded uille fornøden uerre, at man tog 100 tussind daler op tiil Omslag tilat *contentere* samme folck med, Huilckid dii beuilgede Och strax derpa forferdigde breffuid ²⁾. Mens Eptherti pengene huoss ingen, Som mig bekendt Er, kan bringis tiil ueiie vden huos H: detloff Randtzou Och keii v: Anefeldt ³⁾, Som Nuhmer inted staar Saa uel Sammen som tilforn. Daa skall y huoss hanss Boiisøn Eder Erkundige, Om hand nogen anden middell weed at bringe samme Summa tiil weiie. Och skall samme Boiisøn tale med mig, førend hand begiiffuer siig hen tiil kiill.

Iohan Braams Erklering Om ded, hand for mig skulle bestille, haffuer Ieg Endnu inted bekommid. Kan hand

¹⁾ Kongen havde d. 17. Oktbr. befalet Rigsraaderne at møde d. 8. Novbr. i Skanderborg. Sjæll. Tegn. XXV, 207.

²⁾ Den 17. Novbr. udstedte Kongen en Revers til Rigsraadet, at, da dette var gaaet i Borgen for 100,000 Speciesdaler, som han af forskjellige Grunde maatte optage til førstkommende Omslag foruden 42,000 Speciesdaler, han allerede tidligere med Rigsraadets Borgen havde besluttet at optage, saa lovede han, at samme Penge skulde kvitteres dem udi det, de endnu vare ham skyldige paa Rigets Vegne. Rigens Raads Breve Fasc. 43.

³⁾ D. 18. Novbr. udgik Brev til Ditlev Rantzau og Kaj Ahlefeldt om at hjælpe Kongen til at faa de 142,000 Rdlr., som Rigsraadet havde udstedt Obligationer for. Inländ. Concept., Geh. Ark. Om Kongens tidligere Bestræbelser for at faa Penge hos disse Adelsmænd se S. 147.

inted skaffe ded, daa faar Ieg y tyde bestille ded huos andre.

I skall med ded første med frederich wrne tage ded for med den forandring paa ladgarden, Saat bønderne giiffuer penning for Echt Och Arbeiid. Paa Skander: den 24 *No: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

225.

24. Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Om noget Arbejde, der er bestilt hos nogle Guldsmede i Kjøbenhavn. — *Kgl. Bibl.*

Der Er bestiildt vnderskedtlig Arbeiid huoss Nogle guldsmidde y køben:, som hans hollender best kender, huor-epther y skall Spørre, Om dii dermed faarer fordt, Och uiil samme guldsmiid forstreckiiss med Nogle penning, ded første mueligdt kan werre. Ded kan beløbe En ringe tiing, dennom tiilstaar.

Iblandt samme guldsmiid Er En wed Naffn Christian ¹⁾, som boer y wymmelskaftid, som fiick guld tiill fem keeder, huilcke keeder, Om dii ferdig Er, Skall sendis hiid.

Skander: den 24 *Nouem: Anno* 1633.

Udskrift: *Postscriptum* ²⁾ Rentemeisterne tiill hande.

226.

29. Novbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Der skal skaffes Gert Osserin Sølv og Guld fra det røde Kammer paa Slottet samt Penge. Nikkel Kock har leveret et Parti

¹⁾ Vistnok enten Christen Thomesen eller Christen Jensen.

²⁾ Trods denne Betegnelse er Brevet uden Tvivl afsendt som et særskilt Brev, da saavel det som det foregaaende begge ere forsynede med særskilt Udskrift og med Segl.

Hamp, som skal bruges paa Børnehuset. Om forskjellige Udbetalinger. I en Efterskrift befaler Kongen at forhøre hos Proviantskriveren, om der er Proviant nok til, om fornødent, hurtig at forsyne Flaaden. Dr. Peter Paynck skal sende to Flasker Annis-Elixir. — *Kgl. Bibl.*

Ieg sender Eder herhuos Nøggelen tiil ded Røde kammer, huoraff hans Slotzfoigiid Skall tage sa megiid Sølf Och guld, Som gerdt Ossemi kan bruge, indtill andiid ankommer, som bestiildt Er. Samme Ossemi skall med penning vndsettis, paded at Suennen inted gaar fraa hannem.

Niickell kockis leffuerandtz seddell haffuer Ieg ygennomsiiet och befunden, hannem at haffue giordt en stor leffuerandtzi paa Nii. Gud giiffue, at worris Nii *generall* udi Børnehussid uille see uell tiill, at samme hør Och hamp bleff uell anlagdt, sauuidt Som deraff kommer vdi børnehussid. Och skall udaff ded Røde kammer Ochsaa udtagis vndtze guld tiill ded werck, Som gørris derinde, Saat ded getou inted staar Stille.

Ded *conterfei*¹⁾ haffuer Ieg Emphangid Och derpaa giiffuid myn beuys, som herhuoss findis, mens dii Erre Numer wbrugelige Och uyll forandris.

Paa Iohan Braams dondt finder y herhuoss myn *Resolution*. Skatten heer aff Lehnid, som beløbber sig 2000 daler, haffuer Ieg Erlagdt riix daler y steeden for Smaa myndt, huilcke 2000 dl. *in spesie* hans Boiissøn skall finde for siig udi haderssleff, naar hand diid ankommer.

Tømmermenden Och folckid paa Smiddien kan y Eptherhanden betale med Sma Miindt. Naar hans Bøiisøn først haffuer faat, huad hand skall haffue, daa uyl uy see, huad der bliiffuer tiil beste til at giiffue folckiid. Kunde man faa dii 100 tussind daler tiil laans, daa motte man Nogenlunde komme tiill rette.

Skanderborrig den 29 *Nouem: Anno* 1633.

Christian.

¹⁾ Vel det i Brevet til Rentemestrene Nr. 216 omtalte Portræt af Kongen selv.

I skall Erfahre huoss Prouiandt Skriiffueren ¹⁾, Om der Er forrad paa Prouiandthussiid til at Staffere flaaden ud y En haast, Om behoff gørris. Flesk Er heer uell at komme, mens ded er diirdt.

D: Peter Paii skall Sende hiid med denne breffuissier thuende flaasker med anniss *Elixir*.

Skander: den 29 *Nouem: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: *Postscrip[t]um* Rentemeisterne til hande ²⁾).

227.

4. Decbr. 1633.

Til Frederik Urne.

Der skal kjøbes Kobber, hvoraf Kobbersmeden skal lave Kjeder til Kjøkkenet. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog*.

Efter hoesføyede fortegnelse skall kaabersmidden ³⁾ forferdige een antall Kedeler thill Køckenetz behoff, Och effterdi mig beuist er, att der till ingen Kaaber i forraaed findis, da skall du handle med willom Mortensøn, att hand dertill skaffer kaaber, dog uill ieg først vide kjøbet.

Dett haffuer intett saa Stoer hast med samme kedeler, bliffuer de ferdige een gang imoed St: Hans dag, da faaer wi dennom thilig noch. Skanderborgh den 4 *Decembris Anno* 1633 ⁴⁾).

¹⁾ Lavrits Eskildsen, Proviantskriver siden 1631. Han havde tidligere været Byfoged i Kjøbenhavn fra 1. Maj 1626 til 11. Aug. 1628; han blev derpaa Raadmand 16. Aug. 1628. (Velvillig Opgivelse af Hr. Arkivar, Dr. phil. O. Nielsen.)

²⁾ Det egentlige Brev mangler Udskrift; den ovfr. aftrykte er anbragt udenpaa Efterskriften, der er skreven paa et særskilt Blad.

³⁾ Kobbersmeden paa Hammermøllen ved Kronborg hed Stephan Lautersporn.

⁴⁾ Modtaget paa Raarup 9. Decbr. Gaarden Raarup, der nu hedder Kathrinebjerg, ligger i Nærheden af Roskilde.

228.

5. Decbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Der skal gjøres Afregning med Hans Steenwinkel og Andre, som have bygget paa Kronborg, samt med Garnisonen dersteds. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom mig beuiist Er, At man *M:* hans Sten-
uynckell Och anden, som y sommer haffuer biigdt paa
Croneborrig, Saoch *garnisonen* Sammestedtzt En temmelig
Summa penning Skiildig Er, Daa Skall y med samme folck
gørre affregning Och dem udaff tolkiisten betaale ¹⁾. Resten
Skall hiid forskiickis, Huortil Eder herhuos En paas tiil-
skickis.

Skanderborrig den 5 *Decembris Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande ²⁾.

229.

6. Decbr. 1633.

Til Rentemestrene.

De skulle lade Kongen vide, om der findes mange trinde
Perler mellem dem, som Frederik Urne har tilstillet dem. —
Kgl. Bibl.

Epthardi Iblandt dii Perler, som Eder aff frederich
wrne tilstilliid er tiilat lade forarbeiide huos Gerdt Osse-
riin, En temmelig haab trinde perler fantiis, dentiid dii
Saad paa den Saadell Och ded tøii, som Nu Siist bleff
ysønder Skorren, Och mig Nu berettis, at der fast faa eller
yngen triinde perler deryblandt findis, Huorfor y mig med

¹⁾ Den 21. Decbr. udbetaltes der Hans Steenwinkel af Tolderne i Sundet 375 Rosenobler; i Alt var der fra 19. Juni til 21. Decbr. udbetalt ham 3100 Rdlr. Til Garnisonen paa Kronborg udbetaltes fra 16. Septbr. til 17. Decbr. af Tolderne 1263 Rdlr. Sundtoldregnsk.

²⁾ Paategning: Den 19 xbris 1633 ved Rasmuss Iensen thilhende kommen.

ded første Skall lade uyde, Om yblandt dii Perler, som frederich wrne Eder tiilstillede, fantiis mange triinde Perler.

Skanderborrig den 6 *Decembris Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande ¹⁾).

230.

7. Decbr. 1633.

Til Frederik Urne.

Kobbersmeden skal gjøre en „Almisseballie“ af Kobber og om muligt en af Sølv. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skaltt befale Kobbersmidden, att hand skall gjøre een almisse balle aff kaaber och dend inden udi fortinne, huilcken, naer dend er ferdig, du skaltt forskicke hid ²⁾).

Derhoes skall du aff hannom erfare, om hand sig uill understaa at gjøre een almisse balge udaff Søloff, hans formand gjorde herpucker aff Søloff.

Dend almisse balge udaff kaaber skall vere udaff itt Støcke, Saa ner som foden, huilckett ochsaa med dend udaff Søloff uill haffuis udi agt. Skanderborgh dend 7 *Decembris Anno* 1633 ³⁾).

231.

7. Decbr. 1633.

Til Rentemestrene.

De skulle forhøre hos Guldsmedene i Kjøbenhavn, om de til Paaske kunne skaffe 300 Sølvfade, lige saa mange Tallerkener og nogle Dusin Skaale færdige. — *Kgl. Bibl.*

Huoss guldsmidden vdi køben: Skall y Erfahre, Om dii sig uill vnderstaa at ferdig skaffe tiil Paske først kommendis

¹⁾ Paategning: Den 19 xbris 1633 ved Rasmus Iensen thilhende kommen.

²⁾ Den afleveredes fra Kobbermøllen 16. Jan. 1634.

³⁾ Modtaget paa Kronborg 21. Decbr. 1633.

300 sølfffaade, Liige saa mange taalercken Och Nogle dussiin komendtken¹⁾, Naar dennom Sølliid Siist udi *Ianuarij* Maanid tiill hande kommer, Huorpaa y mig med ded første skall forskaffe derris Erkleering.

Saaframdt dii siig inted uiil vnderstaa at taage Saa stor En partii an, daa skall dii sig Erkleere, huor mange man kan uerre wiiss paa, at dii uiil leffuere.

Och Eptherdi der findis wden thuiffuel Eptherretning paa Rentheriid, huor megiid Sølf der haffuer uerrid udi En trummete, Saoch vdi keedeltrummen, Daa skall y sliigdt opsøge och mig ded tiilskiicke.

Skanderborrig den 7 *Decem: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Renthemeiisterne tiill hande²⁾.

232.

9. Decbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Kongen gjør sine Bemærkninger ved deres og Frederik Urnes Erklæring angaaende Bortforpagtningen af Frederiksborg og Abrahamstrup Len. Tømmermester Fidt Kragen skal skaffe Laden paa Abrahamstrup færdig inden Høhesten. Morten Steenwinkel skal forandre de Malerier, han har malet paa Kronborg, eller sættes i Blaataarn. Noget heglet Hør skal sendes til Haderslev. — *Kgl. Bibl.*

Eders skriffuelse med frederich wrnis Erklæring pa den forpachtnig offuer frederigsborrig och Abrahamstrups lehne³⁾ haffuer Ieg Emphangiid, Och den med fliid igennemsiiet, Huorpa Ieg Eder inted forholder, At alting mig derudi uel behaager, vden at bønderne skulle uerre frii for dii 12 karle, som hugger ued och gør anden handarbeiid, *Item* at derris kuindfolck for fadeburdtstuens arbeiid, huor-

¹⁾ Kommentar, en lille Skaal.

²⁾ Paategning: Den 19 xbris 1633 ved Rasmuss Ienssen thillhende kommen.

³⁾ Angaaende Kongens Planer om at bortforpagte Abrahamstrup se Annaler for nord. Oldkynd. 1855 S. 140 ff.

tiil man altiit ingen folck for penning kan bekomme, skulle uerre frii, *Item* at Bønderne for at felle, kløffue Och Opsette wedden, Som den dennom wduiist bliiffuer, Skulle uerre frii, der sliigdt dog aldrig tilforn Er regnid iblandt Echt och arbeiid.

Dii wange och kobbeler, som til myne heste indaulis skall, dii skall *spesificeris* och Neffnis, *Item* huor at høed skall henleggis, Eptherdi paa Slottid och udi Stallen ingen Rom Er tiil samegiid høe.

Fiidt tømmermand skall befahliis, at hand laaden paa Abrahamstrup salediis flier, at den kan Staa, Och saaframdt hand icke kand sette loffuen Och uissen, at sliigdt for høehøsten skee skall, Daa skall ded Blaa torn borge for hannem, Och samme laade med En anden tømmermand fortingiis. Och Epthersom Ieg for myn forreiissen befohll frederich wrne, at hand Morthen Stenuinckell ¹⁾ derhen holde skulle, at hand skulle forandre En deell aff dii Stiicker, som hand udi den Stue paa *Croneborrig* udtill wollen Maliid haffuer, Saat dii kunde passere, Saa formercker Ieg Nu aff frederich wrne, at den danneman liidid achter om, Som hand hannem saagdt haffuer.

Huorfor y hannem for Eder skall lade kalle Och hannem dedsamme paa myne uegne befahle Och aff hannem tage loffuen Och uissen, at hand ded inden myn hiiemkomst uil forandre. Saaframdt hand nu siig derudi inted skiicke uiil, Som Ieg inted troer, at hand gør, daa skall hand lossaris paa ded Blaa torn Och myn ankomst derudi Eruarthe.

Den Engelske Och hollender, som Slaap ded haamp Och hør med dii andre waare udi Sundiid. Skall haffue Stor tack, ysønderlighed Om dii nogiid Snaardt kommer ygen.

Der skall med ded første Sendis thu Skippund hegliid

¹⁾ Morten Steenwinkel, Maler, Broder til Hans Steenwinkel. Weilbach, *Konst og Æsthetik* S. 163. Friis, *Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist.* S. 37. Weilbach, *Dansk Konstnerlexikon* S. 656.

hør henad Haderssleben, Som tiill hussens Nodtturfft samme-
stedtz skæl brugis.

Skanderborrig den 9 *Decembris Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

233.

9. Decbr. 1633.

Til Frederik Urne.

Kongen sender ham sine Bemærkninger angaaende Ladegaards-
forpagtningen ¹⁾. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Ieg haffuer Skreffuen Rentemesterne beskeden thill
paa atskillige pungen dend forpagtning angaaendis, paa
resten finder du herhøes min erklering antegnet hoes huer
pungt. Skanderborgh dend 9 *Decembris Anno* 1633²⁾.

234.

17. Decbr. 1633.

Til Tolderen Søren Terkelsen.

Han skal udbetale Gabriel Marselis 10,000 Dlr. og Gouver-
nøren i Glückstadt, Christian Pentz, 1000 Dlr. til Soldaterne. —
Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34.

Ephtherdi *gabriel Marselius* er loffuid En haab penning
tiil Omslag, Och hand tilforn haffuer begeriid at motte an-
namme dem udi glyckstad, Saa sender Ieg diig nu her-
huoss Nøggelen tiil huelffuingen Och tolkysten, huoraff
hannem skall tellis tytussind daler Och *gubernøren* tussind
daler tiill Soldaterne.

¹⁾ I en Randbemærkning hedder det: Ladegaards forpagtning
anrørendis.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 14. Decbr.

Och skall samme *Marsilius* ochsaa haffue dii penning,
Som di Engelske er skiildig bleffuen udi tollen.

Skanderborrig den 17 *Decem: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Tolleren vdi Glyckstad Søren terkelssøn tiill
hande.

235.

18. Decbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Ordrer angaaende noget Guldsmed- og Possementmagerarbejde samt angaaende Bygningsarbejde paa Kjøbenhavns Slot. De skulle minde Kobberstikkeren Simon de Pas om den „Invention“ til Ringrenden, som han har lovet. Kongen har antaget en Kapelmester. De skulle lade Kongen vide Besked om, hvormeget der resterer af den Million Daler, da han er i Uenighed med Rigsraadet derom.
— *Kgl. Bibl.*

Eder skriffuelse med dii Sex guldkeeder haffuer Ieg emphangiid, Och eptherdi der er En anden guldsmid, ued naffn Iochim feii¹⁾, som haffuer nogle belter med pandtzer liid at gørre med beslag, besat med demanter, Da skall y lade mig uyde, huor ner hand er med samme belter.

Den kobbersticker Syman *de paas*²⁾ befahlede Ieg, førend ieg drog hiid, Att hand skulle tegne mig en *Invention* til at bruge paa Rinckrennen, huilcken Ieg endnu inted haffuer bekommid, huorfor y samme mand derhen holde Skall, at hand den med ded første laader bekomme.

Lofftiid offuer ded gamle Chanselii skal med ded første leggis, Saat dønnekemeisteren derpa strax paa forarid kan beginde at arbeide, huortiil udi tyde skal bestillis kaalck.

¹⁾ Joachim Feig, Guldsmed i Kjøbenhavn.

²⁾ Simon de Pas, Kobberstikker, i Kongens Tjeneste fra 1624 til sin Død 1647. Weilbach, Dansk Konstnerlexikon S. 531. Nye Dsk. Mag V, 237—38. Nyerup, Hist.-stat. Skildr. af Tilstanden i Danmark III, 2, 100. Ny kirkehist. Saml. VI, 439 f. 447. 451 f. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. II, 791. Friis, Saml. t. Dansk Bygn.- og Kunsthist. S. 361 ff.

Der skal med fiid Erfahriis, Om gerdt Osseriin farer fordt med siit arbeiid, och mig derom *Auisere*. Herhuos framskiickis Et foder med vndtze guld och siilke ephther huosföiiede Seddell, huoraff skall gørris possomenter tiil folckens kleeder, Och skall possomendtmageren gørrer nogle munster med hiiertes udi, somme riige aff guld och sølff och somme nogiid ringer, *Item* allehande slags knappe och hatteband, alle Røde och gule.

Der er disse dage antagen En *Capelmeister*¹⁾, huilcken kapellid pa Slottid och Sallen udenfor myt gemach skal yndrømmis, naar hand ded begerer, tiil at *Exersere musicanterne* udi. Samme kapelmeister skal skaffis et losso- mente y byen. Och skall Iacob Ørn²⁾ begiffue siig fraa frede: tiil køben: med kapelknaberne, Paded forbenenthe kapelmeister dennom kan haffue ued handen, Naar hand dem beghrer. *Musicanterne* Skall giiffuis penning, Sauyd mueligdt er, paded kapelmeisteren kan holde dem y tuang, naar hand dem uil *Exersere*. Och Ephtherdi adskillige *disputationes* forrefalder ymellom mig och Riigens Raad, Om dii tymall hundriid tussind daler³⁾ Erre ganske Er- lagdt eller Eii, huorfor y med all fiid derom skall *inquirere*, huor megiid deraff endnu *Resterer*, Och mig derom. Eders wiissenskab med ded første lade uyde.

Skanderborrig den 18 *Decembris Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

236.

26. Decbr. 1633.

Til Frederik Urne.

Han skal passe neje paa Visitøren i Sundet. Kongen giver Ordre angaaende noget Kobber til Kjøkkentøj og et Kar i Bryg-

¹⁾ Næmlig Henrik Schütz, hvis Besoldning begyndte 10. Decbr. 1633 (Rentemestr. Regnsk.).

²⁾ Nævnes som Vicekapelmester 1642 Dsk. Mag V, 206. Jvfr. S. Povelsen Gotländer, Prosodia Dan., Fort. O. Wolffs Journal f. Politik 1816 I, 262. Nyerup, Lit. Lex. S. 690.

³⁾ Jvfr. S. 100.

gerset paa Frederiksborg. Kobbersmeden skal lave en Plade til et Kontrafej. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Dend *Visiteur* udi Sundet er nu mer uden tuiffeuell (!) kommen till dig med min skriffuelse. Dend dannemand talede intett om de pudzs, du skriffuer om. Du Seer uell till med hannom, men du est hannom saa nær. Vill hand holde laug med skipperne, da kand mand Sagte faa en, Som kand vere saa goed, som hand er.

Dett kaaber till det køckentøy maa ieg endeligen beholde, Gud giffue, huad dett koster.

Kobbersmidten skall befalis att sla en plade saa Stoer, som itt *Contrafey* kand malis paa effter leffuett ¹⁾.

Dett underkar udi brøgersett paa Frederichsborgh skall giøris Større, Saa att de desto Snarere kand bliffue ferdig med brøgningen. Det øll, som ligger under skriffuerstuen, skall effter handen føris oppaa husett. Skanderborgh anden Iuledag *Anno* 1633 ²⁾.

237.

26. Decbr. 1633.

Til Rentemestrene.

Der skal bestilles Gulvstene til Kongens Stue paa Kjøbenhavns Slot. Thomas Hansen, Voldmester i Kjøbenhavn, skal frigives, naar han har ryddet det Skarn af Vejen, som han har lagt mellem Højbro og Renteriet. Kongen vil have Oplysninger om Forholdene i Tugthuset. — *Kgl. Bibl.*

Ieg kan inted andiid myndis, End at Ieg befalede, førend ieg drog heroffuer, at der skulle bestiillis anden gulsteene tiil myn Stue paa køben., Huorfor y mig skall lade uyde, om samme steene bestiildt er eller Eii, Och saframdt dii endnu inted bestiildt Er, daa skall dy endnu bestiillis.

¹⁾ o: i halv Figur.

²⁾ Modtaget i Kjøbenhavn 4. Januar 1634.

Tommis woldmeister ¹⁾ skall Endtledigis vdaff Iern, Naar hand ded skaarn, hand imellom høiibroe och Renthe-riid ²⁾ lagdt haffuer, aff ueiien rømdt haffuer.

Med første bud, herymellom reisser, skall y lade mig uyde, huorledis werckid y tuchthussid gaar fordt, Och om den Nii *commandant* kan komme tilrette med hans vndergiiffuen *officirer*.

Skanderborrig den anden Iuledag Anno 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

238.

30. Decbr. 1633.

Til Rentemestrene.

De skulle tænke paa Penge til at lønne Staldfolkene paa Antvorskov. Kongen sender en Ordre til Hans Steenwinkel om nogle Bygningsarbejder; han vil vide, om Bryggerne i Kjøbenhavn overholde Forordningen om Malttolden; han giver en Befaling til Hans Markdanner samt forskjellige Ordre om Forfærdigelse af Faner og Anskaffelse af Fødemidler til Prins Christians Bryllup — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi hans Boiisøn uden thuiffuel Nuhmer Er syn kaass henad kiill och faat med siig, huissom hand paa dennegang kan bekomme, Huorfor y skall tencke paa middel at *contentere* Stalfolckid paa Anderskou, Eptherdi lenssmanden Sammestedtzt inted kan faa kornid Soldt. Ieg er udi den Meening, at Sammestedtzt kornid koster mynder at bringe hen tiil køben:, End som ded koster, som kommer heer fraa landiid.

Ieg sender Eder herhuos En Seddell, huorepther *M*:

¹⁾ Thomas Hansen, Voldmester i Kjøbenhavn. Lassen, Doc. og Aktstk t Kjøbenhavns Befæstn Hist S. 53. Lassen, Børsens Hist S 30. O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium I, 648. Friis, Samlinger til Dansk Bygnings- og Kunsthist. S 41. Christian IV's egh Memorial af 3. Juli 1623.

²⁾ Om Rentekammerets Bygning paa Slotsholmen se Wolf, Encomion regni Danicæ S. 150.

hans Stenuinckell siig skall Retthe. Och Eptherdi der bleff stackiid siiden Ett hus anlagdt, som Skulle haffue uerrid bruget tiil et Riidehuss¹⁾, Och stallene ued køben: Slodt ganske *Ruinerit* Er, daa skall samme Stenuinckell Erfahre, Om samme tømmeraiisi icke kan settis Paa den mur, som er begindt ymellom tøjhussid Och Slodtzherrenss Staall.

Och eptherdi Eder witterligdt Er, at der giick en forordning vd, huroledis Bryggerne udi køben: sig med Maldt-tollen skulle forholde²⁾, Och ieg siiden inted derepther Spurdtt haffuer, Om dii forholder dem epther samme forordning, Hurorfor y mig med ded første skall laade ude, huroledis derom Er.

Hans Markedan skall laade forferdige den Brangul kaffa³⁾, Som paa gethouiid Er, foruden Nogen Søloff eller guld.

Herhuos er 24 trummed faaner Och faaner tiill thu paar heerpucker, Som halffparten paa den ene siide Skaal maalis med myt naffn Och den anden halffpardt med Prindtzens Naffn, Epthersom huosføiiede tegning vduisser. Paa den anden Siide Skall dii alle maaliis med Danmarckiis waaben. Dii pa heerpuckerne maaliis yckun paa den Ene siide, Som Erhardt⁴⁾ trummeter bekendt Er. Och skall samme trummeter giiffue acht, at Maaleren dem gør, som ded siig hør, Och er ded best, at samme faaner Styckuiis fortingis, Epthersom altiit brugeliigdt uerrid haffuer.

Paa alle ladgarden skall der vdtagiis 40 Øxen, Som paa Briilluppiid forbrugiis kan, *Item* kaapuner 400, huoraff dii 100 kan bekommis paa frede:, Resten uiil købis Och prouiantskriifuereu tilstillis. Der uiil ochsaa haffuis y forrad 100 kaalkunske høn[s], Och skall paa prouiantdgarden opsettis 20 Suiin tiilat gøre feede. Lammen Er lenssmenden huer

¹⁾ Jvfr. S. 190.

²⁾ Forordningen af 4. Febr. 1633 om den Øl- og Maltaccise, som Bryggerne i Kjøbenhavn skulle svare. O. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 113.

³⁾ Kaf eller Caffa, et Slags Silke- eller uldent Tøj, som er bart paa den ene og loddent paa den anden Side (Vid Selsk. Ordb.).

⁴⁾ Erhard Stercke (ell. Starcke). Jvfr. Dsk. Mag. V, 205. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 165. 208. Nyerup, Magaz. f. Rejse-iaegttagelser IV, 515.

udi seer befaliid at skaffe, naar behoff gørriss, huilckiid med høns, geess och griisser ochsaa skeed Er.

Skanderborrig den 30 *Decem: Anno* 1633.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill Hande.

239.

1633.

Til Rentemestrene(?).

Befaling til at indkjøbe Guld i Holland. — *Kgl. Bibl.*

Disse Rossonobeler, Som Er 154, skall tiillstillis Rente-meisterne, att dii dennom for daler vduexeler Och siiden dalerne Offuergør henad holland Och forsøger, huor megid gaadt kroneguld dii kan derfor bekomme, Eptherdi huermand formehner, att sammestedt Er gaadt køb paa guld¹⁾.

240.

1633—1634.

Optegnelse om, hvorledes en Del Trompetfaner og Trommefaner, der skulle bruges ved Prinsens Bryllup, skulle males. — *Geb. Ark.*

Fortegnelse,

Huorledis dii 24 trummedtfaaner Och dii faaner, som tiil thu paar kedeltrummer skall brugis, skall maalis Och stafferiss.

Dii 12 Skall maalis paa den Ene Siide med myt Naffn Och paa den anden Siide med danmarckiis waben, den Ene faane tiill kedeltrummerne skall malis med mit Naffn Och den anden med waabenid, saat samme faaner ickun bliiffuer maaliid paa den Ene Siide.

¹⁾ Udenpaa Brevet er skrevet Aarstallet 1633, rimeligvis af en af Modtagerne.

Ded sticke, Som sidder offuen ued trummedtfaernerne, skall maalis med løffuerck, saat man dermed kan betecke faanerne.

Dii andere 12 med thuende faaner till heerpuckerne skall malis pa den Ene siide med Prindtzens Naffn med MS¹⁾ derudi Och paa den anden siide waabenid.

241.

2. Januar 1634.

Til Tolderen Søren Terkelsen.

Kongen befaler ham at indkjøbe paa Elben Specerier, især Sukker. — *Rentek. Ark., Glückstads Elbtoldregnsk. 1633—34.*

Dyn skriiffuelsse haffuer Ieg bekommid Och deraff ybland andiid forstanden, At der er En flode ankommen Paa Eluen, Som haffuer allehande Spedtzerii Inde.

Saa Eptherdi at man tiilkommende Sommer En stor partii aff Spedtzerii fornøden haffuer, daa skaldtu vdaff alle slags Spedtzerii, som tiill køkenes behoff brugis kan, Isønderlighed Sucker, vdtaage, Som tollen drage kan, Och ded udi god foruaring lade sette indtiil uyder beskeen.

Dette bud er befahliid at haste, sauidt immer mueligdt Er, paaded hand kan komme tiil glyckstad, førend floden Passerer forbi. Och sender Ieg dig herhuoss Nøgelen tiil tollkiisten, Om mueligdt Pengene for hans ankomst kunde uerre kommen y kysten.

Skanderborrig den 2 *Ianuarij Anno 1634.*

Christian.

Udskrift: Tollereren vdi glyckstad Søren terkelssøn tiil hande.

242.

3. Januar 1634.

Til Rentemestrene.

De faa Befaling til at paalægge Musikanterne at være den ny Kapelmester hørige og lydige. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ o: Magdalena Sibylla.

Eptherdi denne Breffuisser Er antagen tiil at uerre kapelmeister ¹⁾, Daa skall y lade kalle *Musichanterne* Sammen Och dennom befahle At uerre hannem hørig och Lydig udi alle made, Sauydt Musiken angar. Fiindis der No-gen yblandt dem, som siig hans *commando* uyl *opponere*, daa skall den, som siig modtuillig ansteller, Ingen besolding giiffuis.

Skanderborg den 3 *Ianuarij* Anno 1634.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne til hande.

243.

4. Januar 1634.

Til Tolderen Søren Terkelsen.

Befaling til at udbetale større Pengesummer til Kjøbmanden Adrian de Port i Hamborg tildels gjennem Gabriel Marselis. — *Rentek. Ark., Glückstads Elbtoldregnsk. 1633—34.*

Epthersom ded Er *gabriell Marselio* befahliid Nu strax at forskaffe En købmand udi hamborrig wed Naffn *Adrian de pordt* tree tussind daler, Som hand tiil myn fornødenhed skall anuende. Och samme *Marsilio* loffuid Er, at samme 3000 daler hannem med ded første igen skall bliffue Erlagdt, Daa skaldtu udaff dii første penning, som udi tollen yndkommer, Samme 3000 daler hannem ygen betaale ²⁾. Thu Maneder eptherad samme *de Pordt* dii forbenenthe 3000 daler Emphangiid haffuer, Daa skall hannem vdaff tollen udi glyckstad giiffuiss thutussind threhundrid Sex och tyue daler och en half.

Skanderborrig den 4 *Ianuarij* Anno 1634.

Christian.

¹⁾ Henrik Schütz, se ovfr. S. 207. Jvfr. Fétis, *Biographie univ. des musiciens*, 2. éd, VII, 536 ff. og nu ogsaa Nær og Fjern 6. April 1879.

²⁾ Vedlagt findes Gabriel Marselis's Kvittering, dat. Glückstadt 28. Febr. 1634, for at have modtaget af Søren Terkelsen efter Kongens Befaling 3000 Rdl. in specie, at remittere til Adrian Verporten i Danzig.

Udskrift: Tollereren vdi glyckstad Søren terkelssøn tiill hande ¹⁾).

244.

7. Januar 1634.

Til Rentemestrene.

Om Udeblivelsen af Skatten fra Norge; om Opførelsen af en Lade ved Abrahamstrup; om Salget af Staldøxne; om Udlevering af Rosenobler til Forgyldning af Sølvteøj; om at sikre Kongens Krav i Anders Olsens Bo, m. m. — *Geh. Ark.*

Eders skriiffuelsse med dy 8600 daler Och 100 Rossonobell ²⁾ haffuer Ieg udaff tolskriiffueren Emphangiid Och yblandt andiid aff breffuid forstanden, at skatten aff ded kongrige Norrie ³⁾ endnu inted Er ankommen, Som uyl til omslag *causere* allehande. Morthen stenuynckell er skreffuen beskeen aff kammerskriffueren ⁴⁾. Den laade pa Abrahamstrup, sauidt mig beuiist, Er Med ingen wden med *M*: fiidt fortingid, Om hand siden Den med En anden fortingid haffuer, ded ued hand best.

Naar hand giiffuer syn Strenge forpliicht fra sig, at hand laaden til den forsagte tyd skall haffue ferdig, da kan man sachte sa lenge haffue geduldt med hannem. Naar udaff Staløxen saa mange udtagis, som Ieg siist skreff eder tiil om, da kan y selge Resten tiil købmend, Som man skiildig Er, saa høiidt som y kan bringe dem ud. Heer y landiid haffuer en paardt soldt parrid for 35 *specie* daler.

Christen Iensøn skall leffueris saa mange Rossonobeler, som hand haffuer behoff tiil at forgilde dii konfect skaler

¹⁾ Modtaget 7. Februar.

²⁾ Denne Sum indleveredes 5. Jan. i Kongens eget Kammer. Rentemestr. Regnsk. 1633—34.

³⁾ Der menes sikkert den almindelige Landskat, som blev paa-budt ved Kongebrev af 24. April 1633, og som skulde være indbetalt senest til Mortens Dag. Norske Rigsregistr. VI, 531 ff.

⁴⁾ Henrik Müller.

och ded beckenn och gedtkande ¹⁾ med. Rasmus Iensøn ²⁾ kan inted uider udaff lenens yndkomst tilsiigis, tii der bliiffuer ingen Maad eller kornskat yaar Pabøden.

Ieg fornemmer, at Anders Olsson ³⁾ er død, huorfor Ieg formener, At y uell alting haffuer yacht paa myne uegne, saat Ieg Nogenlunde kan komme tiil myt ygen. I skall med ded første sende En aff Re[n]theriid hiid, som kan begiiffue sig herfraa henad glyckstad Och gørre affregning med ded skiibsfolck udi glyckstad. Skanderborrig den 7 *Ianuarij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

245.

7. Januar 1634.

Til Frederik Urne.

Kobbersmeden skal gjøre det bestilte Kjøkkentøj færdigt. Drægen skal sendes til Kjøbenhavn for at benyttes ved Havnearbejdet. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efterdi Kaabersmidden ⁴⁾ intet kand omgaaes med Sølf, da er det best, att hand bliiffuer ued det, hand

¹⁾ Det tydske Giesskanne.

²⁾ Rasmus Jensen Hellekande, en anselig Kjøbmand i Kjøbenhavn, † omtr. 1649. (Hofman, Fundat. X, 241. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 663. 667. II, 792. 805. III, 165. 211. 229. 265.) Han ydede Kongen Leverancer, bl. A. af Tømmer, og nævnes derfor senere blandt Kronens Kreditorer (Rentemestr. Regnsk. Kongens Brev af 8. Juni 1635. Hist. Tidsskr. 3. R. II, 84).

³⁾ Uden al Tvivl den Anders Olsen, som var Renteskriver fra 1608 til 1. Jan. 1612, da han blev Klædekammerskriver. (Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch 1872 S. 169. Hübertz, Aktst. vedk. Aarhus II, 28. Christ. IV's egh. Brev af 24. Okt. 1623 og et udat. Brev fra Maj 1625.) Af Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 165 erfares, at Anders Olsens Arvinger maatte afstaa Kongen en Gaard paa Østergade i Kjøbenhavn til Erstatning for, hvad de vare blevne ham skyldige paa Anders Olsens Regnskaber. Jvfr. Anf. Skr. I, 652. II, 669.

⁴⁾ Stephan Lautersporn.

haffuer lært, och skaffer det køckentøy ferdig, som bestillt er.

Dend dreeg ¹⁾ skall forskickis hen till Kiøbenhaffn igien, paa dett mand dend kand bruge, naar dammen, som ued holmen Slagen er, skall optagis. Skanderborgh dend 7 *Ianuarij* 1634 ²⁾.

246.

10. Januar 1634.

Til Rentemestrene.

Om Arbejderne paa Nybro og Højbro i Kjøbenhavn og om Forfærdigelsen af en midlertidig Bro. — *Geh. Ark.*

Lenssmanden Paa køben: Slott ³⁾ Er befahliid at laade føre sten tiil fundamentiid paa Nii broe ⁴⁾, paded man strax pa foraarid dermed kan beginde, Huortill hannem ochsaa er befahliid at laade bigge kalckhusse, Som y vdaff myt breff vdaff Chanseliid haffuer at Erfahre. Och skall y Ide-liigens Errindre Borgemeiisterne udi køben:, at dii alting haffuer udi forrad tiil høibroess biigning, Paded at ded gar inted tiill med den, som ded giick tiil med haffnen, som skulle forgangen Piindtzedag haffue uerrid ferdig, Med formelding, At saåframdt Samme Broe y sommer ycke bliiffuer sa tiilig ferdig, saat man den kan bruge, Naar at behoff gørriis, At Ieg daa ded huoss dennom wiil wiide.

Imidlertiid der biggis Paa samme Niibroe, daa skall der werre En Stillingbroe Pa siiden ymellom samme broe Och Miinthen, Som, ymidlertiid biigningen Paastar, kan brugis, huilcken forlohren Broe strax med all macht begindis, Paaded man Strax med Broen kan beginde at Needertage Och tømmeriid at skaffe tiil siide. *M:* hans

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 185.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 16. Januar.

³⁾ Jochum Beck.

⁴⁾ D. 10. Januar fik Roskilde Kapitel, Universitetet og Vartov Hospital Breve om at lade deres Bønder føre et godt Parti hugne Sten til den ny Bro i Kjøbenhavn efter Anvisning af Jochum Beck. Sjæll. Tegn. XXV, 240.

stenuynckell skall Strax, naar Peluerckiid Er bordtreffuen, begiinde Paa *fundamentiid*, saat der kommer Ickun En Bue paa huer siide udaff togbroen.

Sauuidt myn anparadt vdaff høiibroe siig beløber, den Skall ochsaa Strax affbriidis, Naar den Stillingbroe ued Niibroe Er ferdiig. *Admiralen* ¹⁾ Er befahliid at skaffe hiielp till at Slebe Steen tiil *fundamentit* Och hiielp den Stillingbroe at opsette saoch at briide dii andre Needer.

Skanderborg den 10 *Ianuarij* Anno 1634.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

247.

11. Januar 1634.

Til Frederik Günther.

Optegnelse til Brug ved Udarbejdelsen af en Skrivelse, som skal sendes til Kurfyrsten af Sachsen, og hvori denne skal underrettes om, at Kongen allerede har udstedt Indbydelser til sin ældste Søns Bryllup d. 16. August, hvortil ogsaa Kurfyrsten indbydes. — *Geh. Ark.*

An Chur Saxen.

Dass wiir auff seiiner fohriger zusage vndt Itzigem freuntlichem Erbiithen, vnss nit aus handen zu gehen, So siicherlich gebawet, Das wiir, alsofordt Im Nahmen der heiligen dreiifaltigkeiit Dii Römiske keii: M: vndt L: nebenst S: L: in hiispanien wiiauch S: L: aus franckreiih, den kön: in gross Briitannien, I: L: L: dii althe vndt Iunge könnigin in Sueden vndt S: L: den konich in Pohlen auff den 16 skiirstkomstigen *Augustj* auff vnsers Sonss des Prindtzen L: beilager Eiingeladen ²⁾).

Welches wiir so zeitlich haben thun müssen, In betrachtung, das S: L: von hiispanien weiidt von vnss abgelegten, vndt vns Niit ansteen wollen, das wiir den Eiinen

¹⁾ Vistnok Holmens Chef Erik Ottesen og ikke Rigsadmiralen Klavs Daa.

²⁾ Indbydelsesskrivelserne udstedtes vistnok netop d. 11. Januar. Jvfr. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 294.

Potentaten zeitlich vndt den anderen langsamer Eeinladen solthen, Ihn hoffnung steende, S: L: der Churfurst vnss darein nit allein nit verdencken werden, Sondern siich auch in der Persohn, Solchem Christlichem wercke bei zuwohnen, gegen fohrberirther zeitt EEinstellen werden.

Der furstlichen Braudt vndt gansem *commitat* getrösten wiir vnss von beiiden kriegenden theilen Eein sicheres geleide hiin vndt heer zu verschaffen, dii zeitten lauffen, wii sii wollen.

Skanderburg den 11 *Ianuarij Anno* 1634.

Udskrift: Friiderich gunthern zu handen.

248.

15. Januar 1634.

Til Rentemestrene.

De skulle bestille forgyldte Søm i Holland til Brug for en Vogn og skaffe Kongens Saddelmager Læder til 6 Hestetøjer og Foder til samme Vogn. — *Geh. Ark.*

Epthersom myn Sadelmager Er befahliid at forferdige En stor kudtzuogen, huortil hannem Mangeler forgiilthe Søm, som best fraa holland kan forskriiffuis, huorfor y dem huoss Iohan Braam skall bestille Epther Sadelmagerens beghring.

Samme Sadelmager skall ochsaa forskaffis Leeder tiil Sex hestetøy, Saoch anden Nodtturfft til at fodere samme wogen indenudi med vnder Siilkytøied.

Skanderborrig den 15 ¹⁾ *Ianuarij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

249.

15. Januar 1634.

Til Frederik Urne.

Om Forraad af Hø ved Frederiksborg; om Indretningen af en Stenkiste ved Abrahamstrup. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

¹⁾ Maaske skal der læses 18.

Wdaff din skriffuelse fornemmer ieg din mening att vere, att paa Staldene thill frederichsborgh och paa dend liden ladegaard kand ligge saa meget høe, som mand thill hestene behøffuer. Vor herre giffue, at mand var saa klar med alting som att lade høed, da kom mand uell thillrette. Ieg haffuer skreffuett Rentemesterne till, att de skall befale Offuertømmermanden¹⁾ att begiffue sig hen till dig, att du hannom kand visse, huor dend Steenkiste ued Abramstrup kand Staa, saa att dermed io førre io bedre kand bliffue begyndt. Bonden paa Samme Steenkiste kand best giøris aff bøg och det offuerlige aff Eeg eller Sterck fyr. Skanderborgh dend 15 *Ianuarij Anno 1634* ²⁾.

250.

15. Januar 1634.

Til Frederik Urne.

Om Forfærdigelsen af to Kobbersko. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Postscriptum.

Rasmus Melckiorsøn haffuer udi sin foruaring nogle blick skoe, huoraff dend høyeste skall thillstillis kobbersmidten, att hand derefter giør tuende aff kobber, som intett er uider, mens een allen och to toll høye, hand skall giøre dennom saa tønde och lette, som immer skee kand. Skanderborg *ut in prioribus*³⁾.

¹⁾ Der menes sikkert Hans Ahnemøller (eller Ohnemøller), som 26. Okt. 1633 fik Bestalling som Mester-Tømmermand (Sjøell. Reg. XIX, 188 f.), og som ogsaa kaldes Kongens Bygmester. Jvfr. Dsk. Mag. V, 212. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 265. 292.

²⁾ Modtaget i Roskilde 26. Januar.

³⁾ Modtaget i Roskilde 26. Januar. Er vistnok en Efterskrift til Brevet Nr. 249. Hensigten med de to Sko fremgaar af følgende Notits i Hammermøllens, Kobbermøllens o. s. v. Regnsk. 1633—35: 13. Febr. 1634 „til kgl. Maj.'s egen Fornødenhed leveret 2 Kobberstøvle, Hs. Maj. bruger at bade Benene udi“.

251.**16. Januar 1634.****Til Rentemestrene.**

Befaling om Arbejde, som Possementmageren skal udføre. —
Geh. Ark.

Epther denne zeddelss yndhold skall Possomentmageren¹⁾ fahre fordt, Och skal giiffuis god acht paa hannem, at man inted formedelst wechten bliiffuer for fordeeldit.

Epther herhuosføiede Snor skall der forferdigis 38760 allen Possomenter, Och skall dii 10960 allen uerre aff sølff Och guld, Som samme proba vduysser, dii andre 27800 allen Skall gørris med Sylky Och guld, Epthersom den Miindste Snor vduysser.

Aff dii myndste knappe skall gørris 1100 dussiin, dog skall dy uerre nogiid Større.

Wdaff dii største knappe skall der gørris 82 dussiin. Lydtzkorder skall der gørris 800 allen, Huorpaa med ded første skall begiindis.

Skanderborrig den 16 *Ianuarij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

252.**16. Januar 1634.****Til Rentemestrene.**

Befaling til at bestille 100 Drabant-Partisaner i Nederlandene. —
Geh. Ark.

Der skall Med ded første Bestillis hundriid Paartisaner tiill drauanterne fraa Nedderland, Som Erre well Och ziirlich giordt, Med myt Naffn vdi.

Samme Paartiisaner skall haffue gode Staager, saoch

¹⁾ Iver Kjær. Jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 176 f.

uerre Stafferiid med Røde Och gule koste Och friindtser formiskiid med guld.

Skanderborrig den 16 *Ianuarij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

253.

18. Januar 1634.

Til Rentemestrene.

Befalinger med Hensyn til Istandsættelsen af en Hvælving i Roskilde Domkirke og af Frøken Elisabeths Liggiste i Skanderborg Slotskirke; om Forfærdigelsen af Stenkister ved Abrahamstrup. — *Geh. Ark.*

Vdaff *M*: hanss stenuynckelss Erkleering Om den huelffuing udi den Nii begraffuelse y Roskiild domkiircke ¹⁾ haffuer Ieg forstanden, at hand den med ded første uyl *Reparere*.

Huorfor y skall gørere den anordning, at hand udi rette tyde kan haffue Steen Och kaalck ued handen.

Och Eptherdi dii keysserlige haffuer *Spolierit* myn datter ²⁾ saliigs kyste her udi kyrcken, Och Ieg Nest gudtz hiielp achter At laade flii samme kyste ygen, Daa skall y med ded første laade gørere sadandt Et beslaag ferdigdt, som dii andre børn haffuer bekommid, Och ded hiidskicke.

Skanderborg den 18 ³⁾ *Ianuarij Anno* 1634.

Christian.

¹⁾ 1613 sluttede Christian IV Akkord med Lorens Steenwinkel om Opførelsen af et Kapel ved Roskilde Domkirke. Det viste sig, at Hvælvingen under Kapellet var for svag, og Kongen befalede derfor 17. Decbr. 1633, at Hans Steenwinkel paa den afdøde Broders Bekostning skulde opføre en ny Hvælving. St. Friis, Christian IV's Gravkapel S. 4. 6. Sjæll. Tegn. XXV, 232.

²⁾ Elisabeth, f. 1606 † 1608 paa Skanderborg, hvor hun begravedes. Atter 1658 skal hendes Kiste være bleven plyndret af Fjendehaand, og Broderen lod den derfor 1659 føre til Roskilde. St. Friis, anf. Skr. S. 63.

³⁾ Maaske skal der læses 15.

Tømmermanden skal drage hen tiil Abrahamstrup och lade gørre der en Stenkiiste paa dii steder, frederich wrne hannem vduisser, Och om hannem Nogiid tømmer tilatt bruge offuen udi kysten kan fattis, da skall sliigdt hannem forskaffis, huor ded best Er at bekomme.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

254.

22. Januar 1634.

Til Frederik Urne.

Han faar Befaling til at fordele Rustvognene blandt Fiskemestrene, der skulle indfange Fisk i store Partier, og til at forbedre Hofbadskerens Bolig paa Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efterdi werligen sig uell lader an, saa at fiskmesterne¹⁾, een huer paa sit Sted, kand fiske i forraaed, om de ellers vill, huortill dennom ochsaa aff dig skall skaffis hielp, da skall du dele Rostuognene iblandt dennom, saa att de ingen undskyldning kand induende, att de intett kand faa fisken ført. Och efterdi Hofbadskeren M: Samuel²⁾ sig

1) Kongen havde i Alt 4 Fiskemestre, nemlig paa Frederiksborg, Kronborg, Koldinghus og Skanderborg (Nyerup, Karakteristik af Christ. IV S. xxx). Ordren til Fred. Urne angaar naturligvis kun de to førstnævnte, nemlig Nikkel v. Tschirnhaus paa Frederiksborg og Herman von der Decken paa Kronborg. Denne sidste, som en kort Tid havde været Enspænder, blev 1616 Foged paa Kronborg (Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 157) og forenede Embedet som Fiskemester i Kronborg Len med sin Fogedbestilling (Kronborg Lens Regnsk.). Om han er identisk med den Herman v. d. Decken, som 1592 forekommer blandt Hofjunkerne ved det gottorpske Hof (Dsk. Mag. V, 125), vides ikke, men det er vel mindre sandsynligt.

2) Salomon Gutfeldt. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 191. Dsk. Mag. V, 211. Han er vel Fader til den Dreng af samme Navn, som 1635 optoges i Sorø Skole (Tauber, Sorø Academies Forfatn. 1623—65 S XLV). I Frederiksborgs Lens Regnsk. 1633—34 nævnes, hvor mange Brædder der er brugt til et nyt Hus, „som er opbyggt i Badskerens Lossemente“.

beklager, att hans lossemendte thill Frederichsborgh hannom falder for sneffuert, huorfor du samme lossemendte skall besee och dett saaledis lade fie, att hand børnene kand haffue paa lofftett och uttill Søen kand haffue itt brøgers och itt bagers. Skanderborgh dend 22 *Januarij Anno 1634*¹⁾.

255.

24. Januar 1634.

Optegnelse til Brug ved Udarbejdelsen af et Svar til Hertugen af Gottorp, hvori Kongens Eneret til Elbtolden hævdes. — *Geh. Ark.*

Andtuordt auff her: friderichs skreiben.

Von uegen dii keysserliche viir Lehrige begnadung den zollen auff dem Elbstraum betreffende Ist disse vnser *Resolution*. Weil wiir Selbigen straum durch verleiung des Allerhögsten aus den Raachen der hamburger gerissen, vndt I: k: M: vndt L: vnss hernacher dii *Mantenirung* desselben Auffgetragen haben, welches *ex Deplomate* zu Ersehen Ist,

Vermeinen wiir gans vnnötig zu seiin dess zollen halber vnss in Etwass zu Erkleeren, Ob S: L: mit vnss in Obberriirther zeitt desselbigen zolles sollen zu genissen haben²⁾.

256.

26. Januar 1634.

Til Rentemestrene.

Om forskjelligt Possementmagerarbejde, der skal udføres; om Indkjøb af Silke. — *Geh. Ark.*

¹⁾ Modtaget i Roskilde 26. Januar.

²⁾ Datum 24. Jan. 1634 er skrevet til bag paa af Fr. Günther. Denne har i Henhold til Kongens Ordre samme Dag opsat en Skrivelse som et Svar paa Hertugens af 14. Januar, hvori der foruden de af Kongen nævnte Punkter fremhæves, at de tidligere af de danske Konger og gottorpske Hertuger i Fællesskab gjorde Bestræbelser for at faa Kejserens Samtykke til en Elbtold have været frugtesløse (Inländ. Concept.).

Ieg skreff Eder Siist tiill, at der skulle gørris En haab guld snorer, Och derhuoss framskyckede En Anseendtlig haab Sølf och guld.

Daa Paded der inted bliiffuer giordt fleere eller ferre, aff dem, End behoff gørris, Daa haffuer Ieg giordt et offuerslaag Paa dem, Som der uill tiill. Aff ded beste slags skall gørriss 8500 allen Snorer, 120 dussyn knappe Och 212 allen lydtzer. Aff ded andiid Slaagss med Siilkii udi skall der gørris 28400 allen Snorer, 612 dussyn knappe Och En god antall lydtzkorder.

Der skall Ochsaa gørris 300 allen Røde Och gule Sylkii snorer, saoch 100 dussyn knappe aff Rødt Och guldt Sylky, *Item* saa mange allen Lydtzkorer, som behoff gørriss.

Der Er gangen Ett breff vd aff Chanseliid tiil Eder Om nogen syll fraa trundheim, Och Er ded myn mening, At man fick uell saa megiid siild y køben:, som man haffde behoff, for beder køb, naar man regner frachten.

Skander: den 26 *Ianuarij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

257.

27. Januar 1634.

Til Frederik Günther.

Optegnelse til Brug ved Udarbejdelsen af en Skrivelse til Hertugen af Gottorp, hvori Kongen erklærer, at han ikke vil sende Gesandter til Mødet i Frankfurt. — *Geh. Ark.*

An den herdtzogen von Holstein.

Betreffende den *Conuent* zu franckfurdt ¹⁾ zu besuchen, Iist disse vnsere *Resolution*, Das wiir denselben Niit können besuchen lassen, weil wiir vnss vntherfangen haben den

¹⁾ I Frankfurt a. M. skulde der 1. Marts 1634 holdes en Sammenkomst af alle tyske evangeliske Stænder; kun Axel Oxenstjerna havde hidtil opfordret Christian IV til at sende Gesandter dertil; først d. 26. Febr. sluttede Kurfyrsten af Brandenburg sig hertil. Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 288 ff.

früiden zu *tractiren*, Darzu Seindt wiir von keinem fursten des Reix darzu gefohderdt, wii biss *Dato* gebreuchlich gewesen, *Et quod magis est*, So Ist der Ordt auch *Extra Circulum Inferioris Saxoniae*. Ob S: L: denselben zu besuchen Sich wil gefallen lassen, dass Stellen wiir dahin ¹⁾.

Skanderburch den 27 *Ianuarij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Friiderich gunthern zu handen.

258.

28. Januar 1634.

Til Rentemestrene.

Om Trompeternes Øvelser og deres Kostpenge. — *Geh. Ark.*

— — — Erhardt trummeter ²⁾, at hand trummeter — — elhuss skall *Exercere*, huorfor Admiralen — — skall gøre samme huss Røddeligdt, sauuidt — — behøffuis, Och ded for dennom laade abne — — gørriss.

— — yblandt samme trommeter findis Nogle, som udi — — tieniste Er, Daa skall y gøre den anordning, at — — uis kostpenning lyge ued dy andre, Saa lenge — — —.

Skanderborrig den 28 *Ianuarij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande ³⁾.

¹⁾ Fr. Günthers Konzept af 28. Januar til en Skrivelse til Hertugen er en Del forskjellig fra Kongens Brev. Der findes Intet om manglende Opfordringer fra Rigsfyrsterne, eller om, at Frankfurt ligger udenfor den nedersachsiske Kreds; derimod fremhæves som Grund til Kongens Betænkeligheder, at Axel Oxenstjerna i sit Brev til Hertugen, af hvilket denne har sendt Kongen en Afskrift, har opfordret ham til at instruere sine Gesandter til at beslutte en „*conjunctio armorum et consiliorum*“ (Inländ. Concept.).

²⁾ Erhard Stercke.

³⁾ Modtaget 17. Febr. En Del af Brevet er afrevet.

259.

31. Januar 1634.

Til Rentemestrene.

Befaling til at sende Rhinskvin fra Kjøbenhavns Slot til Skanderborg. — *Geh. Ark.*

Ephtherdi wiinen, Som kam hiid fraa køben;, tiil hoffholdingen flux gaar med, daa skall y strax med Ett uiist bud forskicke Saa megiid Riinsk uyn hiid, som der findis udi kelleren paa køben:, Som ycke offuer fem ammer werre kan.

Skanderborrig den siiste *Ianuarij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

260.

1. Febr. 1634.

Til Frederik Günther.

Den Besked, som er given den nederlandske Resident Karl v. Cracau, skal meddeles Gabriel Marselis og Tolderen i Glückstadt. Kongen omtaler Udstedelsen af et Patent for Gabriel Marselis som ansat i hans Tjeneste. — *Geh. Ark.*

Gabriell Marsilio Soll *copia* dess beskeiidtz, So Carll von krackau hii gegeben ¹⁾, mitgetheilet werden.

Marsilij discours uaren bei wiithem So nit, wii du nechthen (!) zu stelle waarest, alss sii waaren, wii Ich bodt nach diir hatte, Dan Ich diir allein Sagen wolthe, das du im Ein Pathendt soltest verfertigen lassen, So Er fohrzeiigen konthe, dass Er mein diiner wehre.

Zu glyckstadt begehrt Er, das Er fuhr meinen *factoren* muchte gehalthen werden.

Diiselbige *Resolution*, So Carll von krackau gegeben,

¹⁾ Jvfr. Slange S. 790—91.

soll auch dem zollener in der glyckstadt beii disser Post zugeskickett werden ¹⁾.

Udskrift: Friiderich guntheren zu hande.

261.

3. Febr. 1634.

Til Frederik Günther.

Han skal gjøre en Skrivelse til den engelske Konge færdig, for at Oluf Daa strax efter Kongens Tilbagekomst til Skanderborg kan rejse til England med den. — *Geh. Ark.*

Ich habe fuhr dissem *M*: Anstruther wissen lassen, das ich mit Erster gelegenheit Naher Engelandt skreiben wolthe. Demselbigen Nun zu folge Soll Oluff daa ²⁾ dasselbige wberzubringen auff dii Reiiße begeben, So balde Ich, ob godt uil, zu Skanderburch wiiderum anlangen werde.

Alls sollestu dii skreiißen an den kön: immittelst fer-

¹⁾ Modtageren har tilføjet Datum: 1. Febr. 1634.

²⁾ Oluf Daa til Holmegaard blev efter at have fuldendt sin Uddannelse ved Rejser i Udlandet (Suhms Saml. II, 3, 16) 1630 ansat som Hofjunker (Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 148), i hvilken Stilling han, som det synes med nogen Afbrydelse, forblev i 5 Aar. Under Frederik III var han en kort Tid Rentemester (Genealog. og biograph. Archiv Nr. 1—8 S. 81 f.), men hans nære Forhold til Korfits Ulfeldt havde til Følge, at han faldt i Unaade. Han endte i stor Fattigdom. Bekjendt er hans mærkelige Brev skrevet i Udlandet 1657 til Kongen, hvori han raader denne til at tage sig i Agt, da han hersker over frie Folk (Hammerich, Christiern II i Sverige og Carl X Gustav i Danmark S. 262). Jvfr. bl. A. om ham Hansen, Danske Ridderborge I, 88 ff. Danske Herregaarde IV: Holmegaard. Becker, Saml. t. Danm. Hist. und. Frederik III I, 55. 62. II, 9. Kvartalskr. Orion II, 33. Brasch, Vemmetoftes Hist. I, 158. Rasmussen, Optegnelser om Gisselfeld S. 123. 421. Smith, Leonora Christina (Ulfeldt) p. Maribo Kloster S. 134. Smith, Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Hist. I, LXXXIII.

tig machen, dass selbiger vom Adell strax nach meiner zuruckomst Sich auff dii reiisse begeben kan.

Dronningborre den 3 *Februarij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Friderich Guntheren zu handen.

262.

9. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.

Omslagsforvalteren Hans Bøjesen skal hente 35,000 Rdl. i Kjøbenhavn til Kongen, Rentemestrene maa bruge 10,000 Rdl., Resten af de Pengé, som ere optagne til Omslaget i dette Aar, maa foreløbig ikke røres. — *Geh. Ark.*

Epthersom Hanss Boiissøn mig waffuidendiss haffuer sendt henad køben: den ganske Summa, Som tiil Omslag I Aar optagiid Er, wansiit deraff En Stor deell Skall Erleggiss udi hamborrig Saoch brugiss tiil myn fornødenhed heer, Huorfor hannem befahliid Er Strax sig henad køben: forføiie Och aff Samme optagne Summa hiidbringe 35000 daler. Aff den Øffuerliige Rest aff forbenente optagne Penning ma y. tiill Eder annamme ty tussind daler Och dem tiill dy Nodtuendigste vdgiiffter anuende, dy andre alle skall bliiffue wrø[r]dt, intill gud uiill, Ieg kommer tilsteede.

Skanderborrig den 9 *februarij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Renthemeiisterne tiill hande.

263.

9. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.

2400 Rdl., som ere beslaglagte, skulle efter Jakob Moritsens Begjæring frigives, hvorfor Hans Bøjesen skal tage Pengene med sig fra Kjøbenhavn. Befalinger om Opførelsen af et Pulpitur i Kapellet paa Kjøbenhavns Slot, om Istandsættelsen af Positiverne og om Trompeternes Indøvelse. — *Geh. Ark.*

Strax Eptherad hanss Boiisøn waar dragen heerfraa, daa kam Jacob Moriidt¹⁾ tiil Mig Och begehrede den Arrest Løss, Som hans broder *sub et obreptitię* paa 2400 daler haffuer udbracht, igen motte *Relaxeris*, huilckid man hannem inted haffuer kund affslaage, aldenstund broderen ygen *caution* haffuer kund stille, Menss Eptherdi hanss bøisøn vdenthuiffuell dy samme med dii andre haffuer Sendt henad køben: Daa skall hand taage samme Penning Ochsaa med siig hiid. Den gode herre haffde Nock kundt laade Pengene staiid tiill haderssleff, indtill hand haffde Spurd^t sig for, huem Pengene skulle annamme.

Vdi *capellid* paa køben: slott skall biggiss Ett vds kud²⁾ udi kohrid thuerd offuer fraa ded andid epther *capelmeisters* begehring, Och skall *posetifuerne* alle fliiess och forandris Epther forbenenthe *Capelmeisters* angiffuen.

Erhardt trummeter skall befahliis, att dii trummeter, som Musicken nogenlunde forstaar, paa *Capelmeisters* begehring *Exerserer* sig med *Musicanterne*.

Skander: den 9 *Febru: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: RentHEMEISTERNE tiill hande.

¹⁾ Jakob Moritsen, Guldsmed i Hamborg, havde i mange Aar staaet i Forbindelse med Christian IV. Allerede 1607 gjorde Kongen Indkjøb hos ham (Schlegel, Saml. z. dän. Gesch. II, 3, 53), og siden gjentog det sig ofte. Han synes at have været en ret anselig Pengemand (Christian IV's egh. Brev af 8. Febr. 1631. Danske Saml. III, 196). — Hans Broder Hans Moritsen (at de vare Brødre, bemærkes udtrykkelig i en Notits udenpaa Christ IV's egh. Brev af 8. April 1626) er maaske endnu tidligere traadt i Forhold til den danske Konge, saafremt det ellers er ham, der som Sølvpop var med i Hertug Hans's store Følge til Rusland 1602 (Engelstoft og Møller, Hist. Calender I, 96). I hvert Fald nævnes han oftere i Kongens Dagbøger (s. f. Ex. Nyt hist. Tidsskr. IV, 245 ff.). Ligesom Broderen var han Guldsmed og boede i Hamborg.

²⁾ Ordet betyder Udbygning, Tilbygning (Molbech, Dialect-Lex. S. 626), men maa her forstaas som Pulpitur, s. Brevet af 28. Febr. 1634, Nr. 276.

264.

9. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.

En Række Befalinger om Istandsættelse og Forfærdigelse af Sengesteder, Borde, Stole og Selvkander samt om Indkjøb af ølandske Fliser, tyrkiske Tæpper og forgyldte Kaarder. Hans Steenwinkel skal understøttes. Forvalteren i Lysthaven ved Rosenborg, Lavrits Randulf, maa ikke brænde Kongens Ved i sit Hus. Der skal i Kjøbenhavn sættes Vagt i Porten for at undersøge, om Vogne og Slæder have den befalede Vidde. Spørgsmaal, om den med Hensyn til Bagerne trufne Bestemmelse overholdes, og om Fidt Kragen er færdig med Valkemøllen ved Vandkunsten. Befaling angaaende en Brøjhanbrygger i Kjøbenhavn. — *Geh. Ark.*

Huorepther Renthemeisterne siig skall Retthe.

1. Dii Sengiisteder, som heer och der staar paa gemeckerne Pa københaffuens Slott, dii skall *Repareris*, saauidt skee kan, Och dii, som inted kan fliees tiil gaffns, udi dessen Pladtz skall der bestiillis andre, enten der y byen eller fraa dandtzig.

2. Sneckerne udi byen skall forferdige 12 Smaa Boer, Bladen derpaa skall uerre 2 allen y fiirkandt.

3. Der skall gørriss 300 Stole aff gaadt wogenskud¹⁾, huoraff dy 150 skall uerre med Riiglehner Och dii andre foruden Riiglehner. Dii skall fohderis med Rødt kleede paa 3 daler allen udi steeden for Leeder, som andre Stole er forid med, Och stickiis med guldt Sylcki och belais med messing søm.

Samme stole skall anstriigis Røde, førend dy med kleede bedragis. Stolen skall deliis yblandt Sadelmagerne her och deer.

4. Myg skall *notificeris*, Om man kan faa Saa mange Ølandtske flisser tiil att legge mytt kammer och dii ander kammer med.

5. *M:* hans Stenuinckell skall Biidiss handen udi dy sager, som hand haffuer myn befhaling paa at gørre.

¹⁾ Udsøgte knastfri Egeplanker. Molbech, Dansk Glossarium II, 284. Allen, De tre nord. Rigers Hist. IV, 1, 140. Nielsen, Kjøbenhavns Hist. og Beskriv. I, 224.

6. Paa Rossenborre Er En stor Sølfkande, huilcken skall tilstillis Christian guldsmiid ¹⁾ udi wiimmelskafftid boendis, At hand udi den gørrer En Snaabell, som man kan skencke aff, Lyge som der Er udi dy sma skenckander aff tiin. Samme kande skall hannem tiilueiess med Riix daler, Paaded hand kan gørere En anden Liige saa stor och inted tønger, En den Er.

7. Ieg Erfahrer, at Lawerss Randuull Er giifft. Ieg habis inted, at ded er hans mehning, at hand med kuinden uill holle huss Paa Rossenborre Eller Och brende den wed op y hans huss, Som Ieg haffuer ladiid føre ud y haffuen tiil myn behoff, Huorfor hand skall uaariss ad, at sliigdt inted skeer.

8. Der skall stellis wacht y Porten, som *Examinerer* wogenmend Och andre, som kører ynd och vd, om derriss uogne Erre Saa uyde, Som befahliid Er, huilckid med Sleederne Ochsaa skall Skee ²⁾.

9. Myg skall *Notificeris*, Om den Ordinandtz, der Er giordt med Baagerne der y byen, hollis offuer, som befahliid Er ³⁾.

10. Reiiinholdt hanssøns Broder, som haffuer vnderstaiid siig at briigge Saa god Brøiihan, Som der bleff briggid paa hiirsshalm, Skall aduaariss, at hand skall Eptherkomme Siit løffthe, Ellers hand skall See, at Ieg uiil faa anden Raad dertiill ⁴⁾.

¹⁾ Se ovfr. S. 198.

²⁾ 24. Decbr. 1634 fik Christen Jakobsen Enspænder Brev om at rejse til Kjøbenhavn og der skaffe sig at vide, om Vognmændene og Bønderne havde deres Vogne og Slæder saa vide, som Forordningen paabød. Samme Dag fik Borgmestre og Raad i Kjøbenhavn Befaling til at straffe dem, som havde overtraadt Forordningen. Sjæll. Tegn. XXV, 363.

³⁾ Den Omstændighed, at der det følgende Aar (10. Sept.) udstætes en Forordning om Bagerne i Kjøbenhavn (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 148 ff.), synes at antyde, at ikke Alt gik, som det skulde.

⁴⁾ 14. April 1633 fik Ditlev Hansen, Borger i Kjøbenhavn, Eneret til der at brygge Brøjhan i 8 Aar; han skulde brygge „god, ustraffelig“ Brøjhan og sørge for, at han altid havde Forraad deraf, saa at Kongen ikke kom til at mangle (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom.

Wiinskencken haffuer giiffuid for, att y haffuer forbødiid att Sende Brøiihan hiid, huilckid Ieg inted kan uyde, *Ex quo capite* ded skulle uerre skeed.

11. Myg skall ochsaa forstendigis, Om *M*: fidt haffuer den walkemølle ferdig ued wandkonsten¹⁾.

12. Der skall forskriffuiss 3 tyrkiiske tecker fraa dandtziig, som man kan legge paa temmeliige lange Bord.

13. Der skall forskriiffuis Nogle forgiilthe deegen, som well giord Er, saatt Ieg Och Prindtzen dem bruge kan.

Skanderborrig den 9 *Februarij* Anno 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

265.

9. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.

De skulle tilstille Kongen Oplysninger om de Mænd i Kjøbenhavn, som ere skikkede til at udnævnes til Raadmænd der i Byen. — *Geh. Ark.*

Epherdi der Er flux udaff Radmenden vdi køben: hendøde, Och andre udi Steeden, som dertil dyctiige Er, igen wiil forordnis, Och Ieg udi En hast mig inted kan besiinde, huem man best dertiil ygen kunde bruge, Daa skall y Eder Om dy wiilligste mend udi køben: Erkundige Och mig derris Naffn tiilskicke med derriss forrige bedriiff, huad dii haffuer indtiildiss dreffuid for handell och wandell,

III, 115). Paa Hørsholm havde Kongen en Brøjhan-Brygger, Povl Jørgensen (Kronborg Lens Regnsk.). Textens Udtryk „understaaet sig“ maa opfattes i Betydningen: paataget sig. Jvfr. desuden Brevet af 11. Febr. (Nr. 269). 25. Maj 1652 fik han paa ny Eneret til at brygge Brøjhan (Nielsen, anf. Skr. III, 400).

¹⁾ 1649 omtales to Valkemøller ved Vandkunsten. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 317.

Saoch huor dy udi vngdommen uerrid haffuer, *Item* derris Alder¹⁾.

Skanderborrig den 9 *Februarij* Anno 1634.

Christian.

Udskrift: *Postscriptum* Rentemeisterne till hande.

266.

9. Febr. 1634.

Til Frederik Urne.

Et Brev skal sendes til Danzig for derfra at besørges til Faktoren Gordon. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Dette breff skall med første leilighed forskickis hen till Dantzigh thill en wiss mand, som det kunde forskaffe hen till M: *Gardon*²⁾. Hand pleier ellers gemeenlich holde sig oppe till Dantzigh. Skanderborgh dend 9 *Februarij* Anno 1634³⁾.

267.

11. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.

Der skal sys Lagener i Børnehuset. Kongen forlanger Op-lysning om, hvor mange Drengene og Piger der fattes i Børnehuset. — *Kgl. Bibl.*

Ieg haffuer skreffuid Anne Iacob Myckelsøns tiil, at hun skall faa nogle laagen ynd udi Børnehussiid, som

¹⁾ Om Afgangen og Tilgangen blandt Kjøbenhavns Raadmænd 1633—34 se Pontoppidan, Orig. Hafn. S. 392—3.

²⁾ Kongens Faktor i Danzig, Francis Gordon. Den 12. Januar havde denne faaet Befaling til at overbringe til Kongen af Polen en Indbydelse til Prins Christians Bryllup (Ausländ. Registranten. Latina). D. 11. Maj fik Tolderne i Sundet Brev om at acceptere og betale et Vexelbrev paa 700 Speciesdaler fra Franciscus Gordon, Kongens „Afferdige“ til Kongen af Polen (Sjæll. Tegn. XXV, 279).

³⁾ Modtaget paa Kronborg 16. Febr.

sammestedtzt skall siies, Huorfor hans Markodaner derom skall tiilsiigis, at hand dem laader Siie. I skall laade mig med ded første uyde, huor mange drengge Och Piiger der fattis udi Børnehussid¹⁾.

Skanderborrig den 11 *februarij* Anno 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

268.

11. Febr. 1634.

Til Frederik Günther.

Lensmanden i Flensborg skal hos denne Bys Kræmmere ud-tage en Del Beklædningsgjenstande til Kongens Døtre²⁾.

Diiss soll key v. Arnfeldt³⁾ meinendtwegen zu flenss-burch beii dii kraamer aussnemmen vndt miir wissen las-sen, wass Ich darfuhr geben Soll, So soll den kauffleuthen Strax dass geldt zugeskiicket werden.

Skander: den 11 *Febru:* Anno 1634.

Christian.

Udskrift: Friderich Günther zu handen.

269.

11. Febr. 1634.

Til Tolderen Søren Terkelsen.

Han skal indkjøbe for 200 Rdl. Glas og sørge for, at Kongen kan faa en ny Brøjhanbrygger. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elb-toldregnsk. 1633—34.*

¹⁾ En Følge af de indkomne Oplysninger var det, at Kongen 5. April 1634 udskrev 202 Drengge, som „godvilligen“ vilde be-give sig i Tugthuset. Hübertz, Aktstykker vedk. Aarhus II, 62. Dyrhund, Tatere og Natmandsfolk i Danmark S. 43.

²⁾ Meddelt efter Nye Dsk. Mag. V, 74. Kongens Ordre er skrevet under en Optegnelse om, „was gehörret zu die Frewchen zu kleiden,“ hvilken ogsaa er trykt paa anf. St.

³⁾ Ahlefeldt.

Ieg sender dig med Breffuissier thuende glaass udi En Eskee foruaarid tilbage ygen, Huorepther du skaldt yndkøbe mig glaas for 200 riix daler, Och skall tiill Samme glaas werre Nogle deckeler til att skencke for herrer med. Och Eptherdi den briigger ¹⁾, Som Ieg En tiidlang haffuer brugdt tiil att briigge Brøiihan, inted lenger mig Anstaar, Daa skald[tu] ²⁾ gørrer dyn fiid, At du med En udi hamborrig handler, Som siig henad Hanoffwer begiiffuer Och mig derfra[a] ³⁾ Paa myn wmkostning En briigger bringer tiilueiee.

Skanderborrig den 11 *februarij Anno 1634.*

Christian.

Udskrift: Tolleneren vdi Glyckstad Søren terkelssøn tiill hande.

270.

14. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.

Om Indkjøb af Vin; om den Ballet, Karl v. Mander skal indrette; om Indkjøb af Hø og Havre samt Krydderier. — *Kgl. Bibl.*

Eders siiste skriiffuelse haffuer Ieg y dag Emphangiid Och deraff *contenta* forstanden, Huorpaa Ieg Eder inted forholder, At den uyn, Pether Mussfeldt ³⁾ leffuerid haffuer, Er diir Nock. Man kan faa En amme uyn udi glyckstad for 24 daler, En Piibe spansk uyn for 40 daler Och Ett oxehoffuid fransk uyn for 12 och 13 daler.

Ieg sender Eder herhuoss 4000 Rix daler tilad indkøbe Riinsk uyn for, som strax henad frede: skall forskiickis.

¹⁾ Ditlev Hansen. Jvfr. ovfr. S. 231 f.

²⁾ Kanten af Papiret er afreven.

³⁾ Peter Motzfeldt, Vinhandler i Kjøbenhavn, Morfader til Peder Griffenfeldt. Han var født i Lyneborg. Giessing, Jubel-Lærere III, 1, 343 f. Dsk. Mag. 3. R. II, 302 f. 306. Ny kirkehist. Saml. III, 188. VI, 436 ff. 448. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. I, 663. 667. 676. 697. 701. III, 169. 172. 260. 493.

Huorledis den *Balletthe* skall anordnis, derpaa Er *Carll* v: *Manderen*¹⁾ befahliid at gørrer En affriidtz. Nu thuiffler Ieg inted paa, at densamme Io Er ferdig, Naar y den affoddrer.

M: hans Stenuinckell skreff uell hiid, at samme *Balletthe* bekuemmeligens kunde angaa fraa den Nederste Ende aff sallen, menss hannem bleff suarid, *non sutor ultra crepidam*, hand skulle inted bekømrer siig Om sliigdt. Och Eptherdi Paa ladgarden yngen forrad findis aff Høe, daa uyll udi tyde fortingiss høe paa alle tre Lehn tiill myne Och printzins heste, huortiill herhuoss findis befahling tiill lenssmenden.

Och Eptherdi Epther Eders offuurslaag uyll mehre haffuer medgaa, End dii 1500 daler siig strecke kan, daa skall y for Resten aff dii penning, som hanss Boisøn brachte med fraa kiill, Ochsaa lade yndkøbe haffuer. Ieg sender Eder herhuoss En *Desingnation* Paa adskillig gewiirdtz, som tiil ded forrestaendis Lau uyll fornøden gørriss, huilckid wyllem Mortensøn huoss Beuyndthebberne udi Amsterdam skall bestille, huilckid strax, naar ded udi Sundiid ankommer, *contant* skall udaff tollerne betaaliss. Skanderborrig den 14 *februarij Anno 1634.*

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiil hande.

¹⁾ Om den bekjendte Maler Karl v. Mander († 1672) kan henvises til Weilbach, Dansk Kunstnerlexikon S. 453 ff. og foruden til de der nævnte Citater endvidere bl. A. til O. Wormii Epistolæ S. 519. 1128. Rasbech, Frederiksborg Slots Beskriv. S. 172. Werlauff, Efterr. om det st. kgl. Bibliothek, 2. Udg., S. 33. Bendz, Breve til Rector O. Worm S. 83. Becker, Saml. t. Frederik III's Hist. I, 221. 238. 246. 256. 299. II, 73. Werlauff, De hell. tre Kongers Kapel i Roeskilde Domkirke S. 15. Genealog. og biograph. Archiv Nr. 1—8 S. 302. Archiv f. Pharmaci og Chemi XIX, 149. Ny kirkehist. Saml. III, 194. Danske Saml. 2. R. II, 182. (Norsk Hist. Tidsskr. II, 305. Brock, Den oldenborgske Kongeslægt S. 49. 53. Bruun, Curt Sivertsen Adelaer S. 168 ff. 490. Ussing, N. L. Høyens Levned I, 163 f. 181. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 272. 319. Ude og Hjemme I, 211 (3. Mart's 1878). Smith, Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Hist. I, 111—12. XLV—VI.

271.

14. Febr. 1634.

Til Frederik Günther.

Der skal gives Guvernøren i Glückstadt, Christian Pentz, og Tolderne sammesteds Ordre til hver tredje Maaned at taxere Varerne og lade Taxationslisten trykke. — *Geh. Ark.*

Eiin Befehll an den *gubernör* vndt dii zöllenerss
In der glyckstadt,

Dass Sii alle dreii Mohnatten dii waahren alle *taxiren*
Sollen vndt dasselbige driicken lassen, Auff dass Iehder
Mennichlich Siich darnach Riichten kan.

Skanderburch den 14 *februarij* Anno 1634.

Christian.

Udskrift: *M: M:* gunther zu handen.

272.

17. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.

Kongen forlanger Oplysninger om Bygningsarbejderne ved Højbro og Nybro i Kjøbenhavn og paa Slottet sammesteds. Befalinger om Sølvtejt til Saddelmagerarbejder. — *Kgl. Bibl.*

Renthemeisterne Skall ued breffuissier mig forstendige:

1. Om der Er begindt at briide Neder Paa høiibroe
Och Niibroe, *Item* om *Matherialia* dem med at opbiigge
Erre ued handen.

2. Om *M:* hans Stenuynckell haffuer giordt *præparatoria*
tiill den Stelling, som skall brugis tiil at Sette gaulen
Op paa den gammel Saall.

3. Om der Er begiindt paa dii kammer, Som Er be-
fahliid at gørris Offuer køckenid tiill den Meister, som skall
gørre skouessen ¹⁾. *NB.* samme *M:* kommer i *Martij* ²⁾.

¹⁾ Schauessen, Skueretter.

²⁾ Allerede d. 15. Febr. havde Rentemestrene faaet Brev om at lade Kongen vide, hvor vidt det var kommet med dette Kammer. Sjæll. Tegn. XXV, 251.

4. Om dii trappetriin Er huggen, Som skal brugiss tiil den trappe, som skall gaa Op tiill den Store Saall.

5. Om der Er begiindt med den Staall at opsette paa den Muur ued tøihussiid.

Huissom Skall Bestilliss:

1. Der Er Ett Sølfftøii paa Sex heste tiil frede: huoss Sadelmageren, huilckiid Skall forgiildis och sadelmageren igen tilstillis.

2. Der fattis nogle Sølff puckeler tiil Nogle tøii, som Sadelmageren haffuer vnderhender, Som med ded første skall *compleris*.

Skanderborrig den 17 februarij Anno 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

273.

17. Febr. 1634.

Til Tolderen Søren Terkelsen.

Om Ansættelse af en Visitor ved Tolden i Glückstadt. 4000 Rdl. skulle udbetales Marselis. Der skal bestilles engelsk Baj (uldent Tøj). Kongen vil vide Prisen paa fransk Kanevas i Kjøbenhavn. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elltoldregnsk. 1633—34.*

Epthardi Ieg Er endnu Som før udi den mehning, At ded Er inted *Marsilij* mening, at hand uyl giiffue mig anleiiding tiil En *Visitor*, som mig tienlig uerre kan, Daa haffuer Ieg befahlid *gubernøren* at antage En ued Naffn Bacheracher, Som Skall giiffuis Liige besolding ued den *Visitor*, som Er udi helsingør. Ieg sender diig herhuoss Nøggelen tiil tolkiisten, huorudaff du skaldt tage 4000 daler och dem laade *Marsilio* med første leiilighed tilkomme.

Du skaldt for mig bestille 25 Støcker Engelsk Baii, Som skal uerre Brangull Eller *Vrantie* faruiid, Och ded med lammid¹⁾ Sende henad køben:

¹⁾ Navnet paa et Skib.

Dette foder, som Nøggelen ligger udi, skall forsegliis ygen pa den maner, som ded nu Er forsegliid, saad der leggis Nogiid under Laackiid.

Laad mig med første leilighed uyde, huad En Balle franss kannifas koster udi køben; Och om deraff megiid Er att bekomme.

Skanderborrig den 17 *febru: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Tollerer vdi glyckstad Søren terkelssøn tiill hande.

274.

24. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.

Befalinger om forskjellige Arbejder, som skulle udføres af Possementmageren, Perlestikkeren, Guldsmiden og Saddelmageren. — *Kgl. Bibl.*

Wdaff Ederess skriffuelse fornemmer Ieg, At ded Sølfv Och guld, Som Possomentmageren bekommid haffuer, inted kan forslaa tiil ded arbeiid, hannem Er befahliid at forferdige, Huorfor Ieg haffuer bestillid mehre deraff, huilckid nest gudtz hiielp tylig nock skall komme tilstede.

Der skall Sendiss bud tiil frede: Epther ded demandtz tøii, huilckid gerdt Osseriin skall Skerre fraa hinanden, Och ett andiid med Perler Stycke, huorpaa Samme Styffter Och Smicke skall Settis. Tiil hoffuidstolen, huortil Iochim frege gør Ringen, fattis dy Stiiffter, derpaa Skall, huorfor En vdaff Stiiffterne Strax skall hiiidkickis. At man derepther kan lade gørrer dii, Som fattiss.

Der skall gørriss Endnu Sex saadel Och tøii tiilat forhre bordt, huortiill hand skall gørrer besønderlige affriidtz.

Dii skall gørriss med breede guld snorer Och nogiid Stucken heer Och deer ymellom Snorerne med fliitter.

Skanderborrig den 24 *februarij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

275.

24. Febr. 1634.

Til Frederik Urne.

Kongen finder det ufordelagtigt at forpagte Hørsholm bort for 400 Rdl. og lade Bønderne gjøre Hoveri for Forpagteren. --
Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.

Din skriffuelse haffuer ieg emfanget med de kaaberskoe¹⁾. Hørsholms forpagtning anlangende, da troer ieg intett, der kand vere *profit* hoes att tage 400 daler och lade bønderne driffue aulen, Som uden tuiffuel heller selffuer skall giffue saa mange penge ud, end att de skulle vilde gjøre det arbeide, saa haffuer mand endda marcken och alle kobblene att tage penge for gresningen.

Denne Kompan, som siger sig at vere en bøsseskøtter, hand haffuer ligget her offuer 8 dage och intett een gang anholt om sin affskeden, i dag kom hand Slumpsuiis till mig i diurhaffuen. Skanderborgh dend 24 *Februarij Anno* 1634²⁾.

276.

28. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.

Om forskjellige Arbejder, som skulle udføres i Kjøbenhavns Slots Kirke (et nyt Pulpitur, en Stol til Kongen) og i selve Slottet. Der skal under Slotsfogedens Sygdom af Vagten ved Proviantgaarden føres nøje Tilsyn med Opgangen til det røde Kammer paa Slottet. Der skal skaffes Senge til Tugthuset, om hvis Læge Kongen udtaler sig med Mistillid. Kongen forlanger Oplysning om Arbejderne til Balletten. Der skal indrettes et Sengekammer til de kursachsiske Raader, m. m. -- *Kgl. Bibl.*

Ederss skriiffuelse haffuer Ieg Emphangiid, derhuoss ded affriidtz paa ded *pulpetur*, som *capelmeisteren* uille haffue giordt udi kyrcken paa Slottid, Saa Eptherdi Samme *structur* uiil koste En heell hab, Och man haffuer liiid

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 219.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 4. Marts.

eller ingen tiieniste deraff at foruenthe, Eptherdi dii *Sollennia* alle Skeer paa Sallen.

Daa bliiffuer Ieg ued myn forrige mening, At der skall biggis Ett Stycke ud thuerdt offuer fraa den Pladtz, Som Orreuerckid Stod y gammel dage.

Wed enden aff kiircken ymod myt kammer skall den gang, Som gaar hen till myn Stoll der offuenpaa, gørris, saat der kan Staa folck langss hen Offuer Altaarid Och Predickestolen.

Der Skall ochsaa komme En Stoll tiil mig siieffuer paa den siide, dersom Riigens Raad pleiier at staa, Saat man udaff uechtergangen kan gaa ind udi samme stoll. Stolen skall uerre luckt med glaassuynduer Omkring Och inted Større End tiil Eett Menniske, Huilcken Stoll Sneckeren Nu strax Skall med Begiinde, Saatt den kan Opsettis, Naar gud uyll, Ieg kommer tilsteede. *M: Andress* ¹⁾ skall befahlis at forferdige, huiiss Iernuerck dertiil fornøden uerre kan.

Gulliud udi dy andre kammer skall leggis med Sadanne fliiser, som man best kan bliiffue mechtig.

Wachten ued Prouiandtgarden skall befahliis at haffue fliitig acht paa den dør, som man gaar Op tiil ded Røde kammer, aldenStund Slotzfoleden ²⁾ ligger tiil sengss.

Der uyl forskaffis nogle Senge udi tuchthussiud, Eptherdi der fiindis mangell derpaa. Den *Docter* derinde Maa inted uerre Ret fliitig udi Syn bestilling, menss man fornemmer, at der Er en temmelig haab død derinde ³⁾.

All den *Canifas*, dii gørrer y thuchthussiud inden Pindtzedag, den skall henleggis tiill *S: Annis* ⁴⁾ vdriistning.

I Skall Erfahre huoss Arkeliimeisterne ⁵⁾, Om der Er

¹⁾ Anders Bentzwinger, s. ovfr. S. 91.

²⁾ Hans Merkel v. Schmalkalden.

³⁾ Anstaltens Læge var Dr. Henrik Paaske, † 1636 (Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen I, 322. 324. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek Arch. 1872 S. 190). 1634 var der Infektion i Tugthuset (Dyrlund, Tatere og Natmandstolk i Danm. S. 46). Jvfr. i øvrigt Kongens Brev af 15. Decbr. 1636.

⁴⁾ St. Anna er Navnet paa et Skib. I Novbr. 1635 sendtes det til Ostindien. Slange S. 813.

⁵⁾ Jvfr. ovfr. S. 183.

begiindt nogiid Paa den *Inuention* Och paa ded, som Skall brugiss tiill den *Balletthe*, Och laade mig ded uyde.

Der uiil tenckis udi tyde paa Aastrag¹⁾ Eller anden Steen tiill gullid udi ded gamle Chanselii.

Dii skaab, som Staar udi dy kammer, som Er ued Raadstuen²⁾, Skaall taagiss aff uciien, Och Sengiisteeder settis derind igen, Saat Churfurstens Raad, som kommer med frøckenid, kan ligge derinde.

Skanderborrig den 28 *februarij* Anno 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

277.

28. Febr. 1634.

Til Rentemestrene.

Der skal indkjøbes Havre i Skaane. Kongen vil vide, om der kan skaffes Hø nok paa Ladegaarden (ved Kjøbenhavn) til hans og Prinsens Heste til Sommeren, og om Trappen paa Rosenborg er færdig. Der skal laves Lanser til Ringrenden Der skal føres Vand ind i Kjøkkenet paa Kjøbenhavns Slot. — *Kgl. Bibl.*

Huorepther Rentemeiisterne siig skall Retthe.

1. Dii skall afferdige En med 1500 Riix daler aff dii Penning, som Hans boiissøn haffuer siig Eptherladt, Offuer tiil Skone, At hand der iudkøber for mig Saa megiid haffuer, Som derfor bekommis kan.

2. Dii skall lade mig uyde, Om der kan Erøffriss Saa megiid høe paa ladgarden, At man kan holde myne Och Printzens heste med y Sommer.

3. Dii skall laade mig uyde, huor Neer ded Er med

¹⁾ Se Molbech, Dansk Glossar. I, 50.

²⁾ „Strax udenfor Slottet er Raadstuen, hvor Rigens højvise Raad forsamles, førend de paa Slottet indgaar, naar Herredag holdes, eller naar de ere til andet at forsamles om forskrevne. Der er og det danske og tydske Kancelli, og der ovenover er Renteriet.“ J. L. Wolf, *Encomion regni Daniæ*, 1654, S. 150.

trappen Paa Rossenborre, Och huor snaardt den kan bliiffue ferdiig.

4. *Admiralen* paa holmen skall laade udleede nogle Spiirer, Som ingen kuyssste haffuer, huilcke Sneckeren skall laade korthe och kløffue tiill landtzer tiil Rinckrennen Och Balgenrennen ¹⁾, Saat dii kan Staa och bliiffue tørre, førend dii gørriss ferdiig.

5. Renden tiill ded ferske wand, som lobber y køckenid, skall forferdigiss, saoch den Pumpe vdenfor køckenid, saat dii kan faa wand y køckenid, saa megiid behoff gørris.

Skander: den 28 *febru: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: *Postscriptum* Rentemeisterne tiill hande.

278.

1. Marts 1634.

Til Rentemestrene.

Kongen forlanger Opgivelse af Prisen i Kjøbenhavn paa Rhinsk-vin, spansk og fransk Vin. — *Kgl. Bibl.*

Epthardi mig Er En Partii ferneuyⁿ ²⁾ presenteriit udi hamborrig, Och Ieg inted kan uyde, huad dii mehner udi københaffuen, at Riinsk wiin y Aar uyl koste, Huorfor y derom Eder skall Erkundige Och mig ded med ded aller forderligste laade wiide. Derhuoss skall y lade mig uiide, huad Spansk Och frans wiin koster.

Skander: den 1 *Martij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

¹⁾ Ordet betyder Dystrenden, Tournering (af det tyske balgen).

²⁾ Fernewein el. Firnewein, gammel Vin. (Sanders.)

279.

2. Marts 1634.

Til Rentemestrene.

De skulle udlevere 10 Amer Rhinskvind og 10 Oxehoveder fransk Vin til Brevets Overbringer, som dermed skal begive sig til Jylland — *Kgl. Bibl.*

I Skall gøre den Anordning, At denne Breffuissier bekommer tiil myt behoff ty Ammer Riinsk uyn Och ty Oxehoveder fransk wiin, Huormed hand wfortøwiid Siig Offuer land henad kallingborre skall forføiie Och siiden offuer tiil Aarss begiiffue.

Skanderborrig den 2 *Martij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande¹⁾.

280.

2. Marts 1634.

Til Frederik Urne.

Kongen ønsker at vide, om der er bestilt Krydderier af Tolderne, hvad Vinen vil koste iaar, og om Fiskemesteren paa Kronborg kan skaffe Krebs fra Tydskland; han giver forskjellige Ordre angaaende Opbevaringen af de Fisk, som føres til Kjøbenhavn, og om Vagthold til at forhindre Tyverier. Der skal forfærdiges en Egekiste. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skallt ued breffuissier lade mig vide, om tolderne haffuer bestillet nogett uidere for mig aff *Speceri* och andet slegt, end som leffueret er. Du skalltt ochsaa lade mig vide, huad der formenis, att Rinsk, Fransk²⁾ och Frantz wiin ungefehr uill koste i Aær. Hoes Fiskmesteren paa Chronborgh skall du erfare, om hand kand forskaffe ett antall krebs udaff Tydskland, och huad hand begerer for huer skock, som kommer uell fram. Krebsen skall leffueris i haffuen ued Kiøbenhaffn, och skall hand drage hend ad

¹⁾ Modtaget 7. Marts.

²⁾ Af Brevet Nr. 278 maa man formode, at der har skullet staa: spansk.

Kiøbenhaffn och besee dend dam, som mand pleier att Sette dem udi, och dend lade fi, om derpaa nogett kand mangle. Begge fiskmesterne ¹⁾ skall sig med dig forføge hen ad Kiøbenhaffn och besee dammen i haffuen, graffuerne om byen och haffuen, huor de best kand lade fisken, som till dend forrestaaendis udspisning skall forbrugis. De tuende broer udi haffuen, som gaaer offuer graffuen, dend ene ved vaskerhuset och dend anden ued enden, som mand kører offuer, naer mand udaff Nørre Port drager henad helsingøer, skall med fiele saaledis foruaris, saa att fisken intett kand gaa derigennem. Naer nu sligt forrettet er, da skall de føre ald dend fisk derhen, som der skall forspis paa forbemeldte tiid, huortill dennom skall forskaffis Rustuogne och andre vogne. Och effterdi mig beuiist er, att Sligt dend eneøyede *Monsieur* intet uill behage, saa skall du hannom attuare, att saa fremt det intett skeer, som hermed befalis, skall hand intett tuiffle, att dett io vist skall fortryde hannom, naer Gud vill, ieg kommer tillstøde. De skall intet dele dammene och graffuerne iblandt hinanden, mens tillige sette gedder i dend och karper i dend och saa paa reyen ²⁾, huorom de for huer skall forligis om, paa huilcket Sted det och det Slags skall Settis. Och skall der forordnis een viss person, som altid skall vere derhoes, naer fisken affladis, som skall antegne, huor mange Sunde fiske huer fiskmester huer gang fremskicker. Saa tilig dermed bliffuer begynt, da skall giøris anforderung hoes *Archeliet* saa och Slotzherren paa Kiøbenhaffn, *item* hoes Borgemestere och Raaed, att de skaffer dennom, som baade ude och inde, huor behoff giøris, holder wagt. Och skall der Settis itt wagthus ued dend forbemeldte broe, dersom veyen gaaer offuer henad Helsingøer, Saa att dend wagt med de, som ere ved vaskerhuset och ued wandkonsten, kand *Rencontrere* hinanden. Will de paa wolden siden ochsaa see noget till med, da bliffuer fisken for tyffue uell i freed. M: hans Sneker skall giøre een kiste aff gott Egetømmer, som skall

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 222.

²⁾ ∴ og saa fremdeles.

vere tre allen lang, halffanden allen viid och halffanden allen høy. Samme kiste skall intett faster slagis sammen, end att mand dend kand igien skille att, indtill dend kommer hen paa dett Sted, dend skall Staa paa. Caspar Fincke skall gjøre beslag till Samme kiste med ald Sin tillbehør, dog det intett gjøre fast, førend dend kommer did hen, som dend skall brugis. Skanderborgh dend 2 *Martij Anno 1634*¹⁾.

281.

5. Marts 1634.

Til Frederik Urne.

Befaling om Forfærdigelsen af 2 Skrin og 2 Kister. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Hans Snedicker skall forferdige tuende linklæder Skriin, 1½ allen lange och een allen och et korter høye och lige saa brede med tuende skuffledicker, huilcke Caspar Fincke skall beslae med fortinnede beslag, derhøes tuende kister, to allen lange, en allen breed och fem quarteer høy, som Caspar Fincke skall besla, dog intett med fortinned beslag, huilcke alle skall vere tegnet med S E²⁾. Skanderborgh dend 5 *Martij Anno 1634*³⁾.

282.

12. Marts 1634.

Til Frederik Urne.

Befaling med Hensyn til to Personer, som bringe Fasaner fra Grevnen af Oldenborg, samt om Dyrenes Anbringelse. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

1) Modtaget paa Dragsholm 8. Marts.

2) Bogstaverne skulle uden Tvivl betegne Sophie Elisabeth, Kongens Datter. I Afskriften er der anbragt en Krone over de to Bogstaver.

3) Modtaget i Kallundborg 8. Marts.

Disse personer ere sende fra Greffuen aff Oldenborgh ¹⁾ till mig med nogle Fisaner, och nu befaled dennom henad Frederichsborgh att bere, Saa effterdi dend ene, som lengst er och *agerer* en tromslager, skall bliffue hoes Fisanerne och dend anden drage sin kaaes, da skall du betinge tromslageren ²⁾ i kost hoes en mand udi hillerøed, Och skall dend anden giffuis 20 daler aff Rentemesterne ³⁾ och drage sin kaaes igien, indtill Gud vill, ieg kommer tillstæde. Samme tromslaer skall forskaffis Nødtørfftig underholdning aff Erter och korn till hønsene, och skall hans Pedersøn befalis att See hannom paa handen. Fisanerne skall slippis ind i det rom, er nest det første, naer mand kommer fra dend liden Ladegaard. Skanderborgh dend 12 *Martij* ⁴⁾ Anno 1634.

283.

13. Marts 1634.

Til Tolderen Søren Terkelsen.

Kongen forlanger Underretning om, hvorvidt man hurtig kan erholde Konfekt fra England, og til hvilken Pris. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34.*

Med breffuiss er skaldtu laade mig uyde, Om man vdaff Engeland kan haffue aff allehande *confect* med ded første, Saoch huad ded vngeferlig uyll koste ⁵⁾.

- ¹⁾ Anton Günther, født 1583, tiltraadte Regeringen 1603 (under Christian IV's Formynderskab), † 1667.
- ²⁾ 21. Maj 1634 fik Kort Høigmann, Trommeslager hos Greven af Oldenborg, 40 enk. Rdl. for Overbringelse af Fasaner (Rentemestr. Regnsk. 1634—35).
- ³⁾ 20. Marts udbetaltes der 20 Rdl. til Henrik Køster, „Postbud af Oldenborg“, for Overbringelsen af Fasanerne (Rentemestr. Regnsk. 1633—34).
- ⁴⁾ Ovenover er skrevet med samme Haand: „NB. Feb.“ Brevet er modtaget i Kjøbenhavn 19. Marts.
- ⁵⁾ Ovenstaaende Ordre er en Efterskrift til et — ikke egenhændigt — Brev fra Kongen til Søren Terkelsen, som deri faar Befaling til at slutte Kontrakt med en Mand i Hamborg om Levering af Zerbster Øl til Glückstadt. Brevet, der er paa Tydsk, er dat. Skanderborg Slot d. 13. Marts 1634.

284.

17. Marts 1634.

Til Frederik Urne.

Kongen ønsker 10,000 Skokke Krebs (fra Tydskland). Lensmanden skal føre den Vin, som Rentemestrene kjøbe, til Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Wdaff din skriffuelse fornemmer ieg, att du begerer att vide, huor mange tusind skock krebs ieg begerer, saa formener ieg, att kunde mand bekomme tii tusind skock, da kunde mand Strecke temmelig langt dermed, naer mand der till faaer krebs fra Ring[s]ted och Soerlehn. Der er for faa dage siden Sendt hen till Rentemesterne 4000 rix daler till viin att indkiøbe, huilcken viin du Strax skalltt lade føre hen till Frederichsborgh. Skanderborgh dend 17 *Martij* ¹⁾ 1634.

285.

21. Marts 1634.

Til Rentemestrene.

Om Indkjøb af Vin. Der skal gjøres Silkesnore og anskaffes Klæde til de lavere staaende Betjente. — *Kgl. Bibl.*

Den wiin, huortiil Ieg sende Eder dii 4000 daler, Skall inted indkøbis, førend der kommer mengden deraff y Sundiid.

Ieg haffuer allerede tiilhandliid mig udi hamborrig 500 ammer god ferne uyn, Saa fiindes der tiil frederigsborrig 200 ammer ferne uyn udi forrad, Med huilcken uyn Ieg achter, Nest gudtz hielp, at forset[te] Saa megiiid gemene wiin med, saat man kan faa 1400 ammer god uyn deraff. Huilckiid frederich wrne Och wiinskencken well skall Indbiildis, Paaded man inted køber diihrer uyn Ind, End som man haffuer fornøden.

¹⁾ Ovenover er skrevet med samme Haand: „NB. Feb.“ Brevet er modtaget i Esrom 23. Marts.

Om ded gewiirdtz haffuer y Nuhmer vdenthuiiffuell fatt beskeen ued *Apoteckeren*.

Heerhuoss framskiickiss 50 Pund Sylky tiil att gørre Snorer aff tiill adskiillige folck Epther yndlagde zeddels yndhold.

Skanderborrig den 21 *Martij Anno* 1634.

Christian.

Tiill ¹⁾ 100 drauanter gule Och Røde Snorer paa buxer Och trøier saoch fem Streg om kapperne.

40 personer udi Stallen, køcken Och keller Och andenstedtz En Streg paa trøier och buxer saoch kappen.

Der skall Ochsaa haffuis grøndt klede y forrad till Ieger Och Pandtsuenne ²⁾ saoch fisker.

Item Rødt Och guldt kleede till Roersfolckiid Paa Iachten, som skall føre dii fremmid y land.

Udskrift: RentHEMEISTERNE tiill hande.

286.

25. Marts 1634.

Til Rentemestrene.

Søfolkene i Glückstadt have faaet Klæder og Penge. Der skal gjøres Rammer til nogle Malerier, som skulle anbringes over Dørene i Gemakkerne paa Kjøbenhavns Slot. — *Kgl. Bibl.*

Denne breffuisser haffuer Nu uerrid hen tiil glyckstadt Och giiffuid Søfolckiid kleeder Och penning, Sauyd tiil-strecke kunde.

Hand haffuer nogiid Maaluerck med Siig, huortiil Skall gørris Rammer, Som Skall Stafferiss, Naar dii ferdig Erre,

¹⁾ Efterskriften er skreven paa en løs Seddel.

²⁾ Pandesvend, den som ved Jagten skal passe paa Panderne og stille dem (Moth). Panderne o: Jægergarn (af det franske pan).

Saat man dem udi gemeckerne heer Och deer Offuer dørren,
Som tappedtzeriid Slipper, kan bruge.

Skanderborrig den 25 *Martij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiil hande ¹⁾.

287.

3. April 1634.

Til Rentemestrene.

Der skal brygges Øl til de „gemene“ Folk, som komme med de fremmede Herrer. Samme Folk skulle indlogeres omkring i Kjøbenhavn. Hans Steenwinkel skal have Hjælp til at forfærdige Noget paa Rosenborg. — *Kgl. Bibl.*

Der skall udi denne Maanid briiggis gaadt Sterckt Øll vdi En temmelig *quantitet* tiil ded gemeene folck, som kommer ind med di fremmede, Huilckid distebedre skee kan, aldenstund der yngen flode skall udriistis tiil at *co[n]-foiiere* Brudden ind y Riigid uden *Archa Christianj* Och nogle Iachter, Som Skall møde y Beldt. Ølliid skall saledis med hummel foruaariss, at ded kan holde Siig udi heeden, Och at man kan forfriiske ded med ferskt Øll, Naar man ded behoff haffuer.

Ded gemene folck Skal Spiisis udi adskillige losso-
menter, Epthersom huosføiiede *Desingnation* ²⁾ vduiisser,
Och med werthene fortingis, huad dii paa huer persohn
skall haffue tiil kost om dagen, Saoch huor mange Potter
Øll och wyn hand skall om dagen haffue paa Manden.

Høe och haffuer, saoch Strølsse Skall dennom aff Slot-
tid forskaffis, Saatt dy dermed inted haffuer at skaffe,
Sengiikleeder forskaffer dy dennom, huos huem at dy bliiff-
uer yndlosserid.

¹⁾ I Følge Paaskrift paa Brevet modtaget 29. Marts ved Jørgen Regelsen. Denne Mand var Renteskriver (Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 172. Dsk. Mag. V, 205).

²⁾ Se det følgende Nr.

M: hans Stenuynckell Er befahliid At laade forferdige Nogiid udi Rossenborrig Och udi haffuen der Strax huoss, huortuill y hannem Skall uerre befodderliig.

Skanderborrig den 3 *Aprilis Anno* 1634.

Christian.

Udskritt: Rentemeisterne til hande.

288.

3. April 1634¹⁾.

Fortegnelse over de Fremmede, som ere indbudne til Prinsens Bryllup, med Angivelse af, hvor de og deres Folk skulle anbringes. — *Kgl. Bibl.*

H: friderich aff holstiiin kommer paa keysserens wegne, hand tager uden thuiiffuel Siin gemahlh²⁾ med.

Tiil halmem, hans gemahlh, kammeriuncker Och fruentømmer haffuer man Raad tiil paa Slottiid, Mens tiil hans herremend och gesindecken uyl der hollis lossomenter y forrad.

Konningen aff Hiispanniens gesanter kommer med En Sex persohner att ligge paa Slottid, tiil folckiid uyl bestillis lossomendt.

Kon: y franckerigis gesanter med liige Saa mange folck kommer at ligge paa Slottid, tiil folckiid uiil bestiillis lossomenter y byen.

Kon: y Engelandtz gesanter kommer med liige saa mange folck pa Slottid, Mens tiil folckiid, som uden thuiiffuell bliiffuer mange, uiil bestillis lossomenter.

Dii thuende dronninger y Suerrigs gesanter kommer at ligge Paa Slottiid med En Stor deell aff derris folck, dog Er at formode, at dy kommer sterck, huorfor der uyl Ochsaa bestillis tiil dem lossomendt y byen.

¹⁾ Dette udaterede Stykkes Datum fremgaar af det foregaaende Brev, med hvilket det er fulgt, om det end er forsegleet for sig.

²⁾ Hertug Frederik III var gift med Marie Elisabeth af Sachsen.

Kon: y Polens gesanter kommer Paa Slottid at ligge, hanss folck kan best ligge vdi gammel hoffmeisters gard.

Baade den vnge Och gammel Churfurstinde¹⁾ med Churfurstens Sønner Och fruentømmer kommer Paa Slottiid att lygge, Menss tiill derris²⁾ folck Och heste uyl bestilliss lossomendt y Byen.

H: Phiiliip aff holstein med hans gemahl³⁾ Och fruentømmer, *Item* dii vnge herrer aff Sønderborrig⁴⁾ kommer paa Slottid at ligge, Mens tiill derris folck uyll der bestilliss lossomendt y byen.

Udskrift: Fortegnelse Paa dii fremmid, Som Er Beeden.

289.

6. April 1634.

Til Rentemestrene.

Befaling om Forberedelser til de Komedier, som skulle opføres ved Højtidelighederne i Anledning af Prinsens Bryllup. — *Kgl. Bibl.*

I skall taale med *Capelmeisteren*, At hand giiffuer fraa Siig, huad for *Monstra* der skall brugis udi dy thuende *comedier*⁵⁾, som hannem tiilskiickid Er at *Ordinere*, Paa-

¹⁾ Den gamle Kurfyrstinde er Christian IV's Søster Hedvig, der siden 1611 var Enke efter Christian II. Dennes Broder og Efterfølger Johan Georg var anden Gang gift med Magdalena Sibylla af Brandenburg, den i Brevet nævnte unge Kurfyrstinde.

²⁾ De tre sidste Ord ere skrevne to Gange.

³⁾ Hertug Philip af Glyksborg, en Søn af Hertug Hans den Yngre, f. 1584 † 1663, gift med Sophie Hedvig af Sachsen

⁴⁾ Hermed menes Sønnerne af den nys nævnte Philips Broder Alexander, der var død 1627, efterladende sig 6 Sønner.

⁵⁾ Zwo Comoedien, Darinnen fürgestellet I. Wie Aquilo, der Regent Mitternächtigen Länder, die Edle Princessin Orithyjam heimführet: II. Wie die Harpyiæ von zweyen Septentrionalischen Helden verjaget, vnd König Phineus entlediget wird. Bey dem Beylager des Herrn Christian des V vnd Frewl: Magdalenen Sibyllen præsentiret vnd gehalten zu Copenhagen den 7. vnd 12. Octob: Anno 1634. Copenh. 1635. 4. Den fuldstændige Titel tilligemed en kort Beskrivelse af Indholdet findes

ded Siiman *de paas* En deell, Och *Carll* von *Manderen* ded andiid kunde teegne, huorepther *Christoffer Suencke* med hans Selskab med *Pappen*¹⁾ Siig kunde *Rette* Och dermed gøre En *Begiindelsse*.

Ieg sender herhuoss nogle *Stiicker* fram, Som yblandt andre uell kunde brugis. Der fiindis *kobberstycker* *Nock*, *huorudi* mengden aff *Sliigdt* fiindis.

Skanderborrig den første *Paaske* dag *Anno* 1634.

Christian.

Capelmeisteren tør ingen anden *faciit* gøre *Siig*, End at Baade *Balletten*, *commedien* Och *Mascheraden* och andiid *Sliigdt* ingen andensted skall haffue derris *begiindelsse* uden fraa den Ende hen *y*mod *køckenid*.

• Udskrift: *Rentemeiisterne* tiill hande.

i Scherzgedichte von Johann Lauremberg, hrsg. v. J. M. Lappenberg, Stuttg. 1861, S. 191, jvfr. S. 171 ff. Komediemeisterne ere nemlig forfattede af den fra Rostock til Sorø indkaldte Professor Johan Lauremberg, jvfr. Mansa, Bidrag til Folkesygdommenes og Sundhedspleiens Historie i Danmark S. 342. Rentemestrens Regnskab viser, at der 15. Septbr 1634 leveredes ham 55 enk. Rdl., „som han igjen skal give til en Maler for et Theatrum, som skal bruges udi Komediemeisterens, han haver malet og stafferet for Kgl. Maj.“ Naar der paa den anførte Titel siges, at den første Komædie opførtes 7. Okt., maa dette Datum efter de udførlige Beskrivelser over Festlighederne rettes til 8. Okt. Ogsaa en tydsck Tragedie „om Dyder og Laster“ blev spillet; af den haves en omtr. samtidig Udgave. Endelig skal af Rentemestrens Regnsk. anføres følgende Notits: 7. Novbr. 1634 givet Alexander v. Kuckelsen, de unge Frøkensers Dansemester, 12 enk. Rdl., som han tilforn af sine egne Penge havde udlagt for den Komædie, „som han haver ladet trykke, hvilken er brugt udi denne Bilager“. Hermed menes: Kurtzer Einhalt vnd Bedeütung des Ballets, So der Herr Friderich, Erwelt: Ertz vnd Bischof zu Brehmen, bey bevohrstehendem Printzlichem Beylager nebens andern repræsentiieren wirdt Kop. 1634. 4. Forfatterens Navn findes ikke paa Titelbladet, men ved Slutningen af Bogen, som er 2 Ark stor.

¹⁾ Nemlig til Fyrværkeri.

Til Rentemestrene.

Befalinger om Udsmykningen af en Sølvseeng, Forfærdigelsen af „Jernværk“ til tre Lysekroner, Forgyldningen af en Konfekt-skaal, Forfærdigelsen af en Ben-„Tingest“ til at glatte Breve med, Foranstaltninger med Hensyn til de mange Æresklædninger, som skulle uddeles, saa at der føres nøjagtig Bog over Alt, hvad der udleveres, samt om Forfærdigelsen af Klæder til Drabanterne og af store Sølvkander. — *Kgl. Bibl.*

Der findis Paa frederigsborrig Nogle Stucken Omheng tiil den SølfSeng, som Er sammestetz, huiilcke y skall laade hente tiil Eder Och dem lade gøre fuldferdig med huiidt eller Siilber farue taafft vnderforid, *Item* med *galuner* Omkriing kanthen Rundtomkriing besaat.

Der skal ochsaa gørriis Smaa kuaaster, Som skal hengis Omkriing udi dii Spiidtzter, Som Er skorren udi kappen Om Sengen. I skal ochsaa Eder huos geerdt Osseriin Erkundige, Om hand trøster Siig tiil enten Siieluer Eller ued andre at skaffe Et Stucken tecke ymod Briilluppiid dertiil. Der skal Ochsaa Erfhariis, Om *M: Andres* haffuer ferdiggiordt ded Iernwerck tiil dii trende Lyssekroner, Som kommer at henge paa den gamle Saall, Och saaframdt hand samme werck inted ferdig haffuer, daa skal hand tiilholdiis ded med ded første at forferdiige.

Paa huiilcke thuende Poster I miig med En Piinasse strax skal lade uyde beskeen tiil Christianspriis.

Skanderborrig Paa Paaske dag *Anno 1634.*

Christian.

Den ¹⁾ *Confect* skall med dy mange Rom, Som findis huoss Laauerss Randuull, Skall forgiillis.

Iacob ²⁾ dreiiier skall befahliis at gøre mig Ett been tyngist, Som man bruger tiil at Stryge breffue Sleet med,

¹⁾ Skrevet paa en løs Seddel.

²⁾ Ligeledes skrevet paa en løs Seddel.

som skall uerre nogiid krumdt, som ded første uaar, hand for lang tyd siiden giorde for miig ¹⁾).

Postscriptum ²⁾).

Ephtherdi tiil Prindtzens Brillup, Om gud uiil, skall tiil adskiillig Personer vddeliis Ehrekleeder, Och dermed kan vnderliigen Omgaas, Om man icke y tiide seer siig derudi uell for, Huorfor Ieg achter Nest gudtz [hielp] Saalediis ded at anstille, At Myn och Prindtzens Skredder ³⁾ tylliige Skal skerre kleederne tiill, Som strax skall optegnis, huad for kleeder ded Er, Och huor mange enhuer aff dennom Skerrer tiil.

Huortiil y skal ordiinere En aff Renthariid, som inted ladder siig leege paa Nessen, Som fliitig optegner ded, som forberørdt Er ⁴⁾. Stuerne ⁵⁾ alle, Enten dii Erre store eller Smaa, Skaal hand tage tiil siig Och strax kaste dem udi En kyste, Som dertiil forordnid Er. Samme Skriiffuer uiil Ieg forehre En fløiiels klenning, Saaframdt hand er fliitig y dii maade. Hannem skall holliis en dreng, Som strax om aftenen, ephther ad loff er giiffuen, Skriiffuer ded Reiindt, Som den dag Passeriit Er. Paa huad maaner man siiden ded uiil haffue førdt tiil baagss, Enten den Ene Er først eller Siist kleed, ded kan Siiden uell Skee.

Och Ephtherdi drauanterne bekommer en klenning aff Siilcki Och En aff kleede, och den aff kleede først skall uerre ferdig, daa skall Possomendtmageren tiilhollis, att hand med ded første haffuer Saa mange gule Snorer ferdig, Som dertiil behøffuis. Dii faar ingen kapper tiil dii klen[n]ger, mens hatte uyl dertiil Och strømper.

Der skall udaff huosføiiede geedtkande Och Becken Saaoch aff maagen dertiil, som fiindis huoss Iens Bol-

¹⁾ Jvfr. Kongens Brev af 29. Nov. 1634.

²⁾ Dette Postscriptum er skrevet paa et løst Blad.

³⁾ Kongens Skrædder var Ernst Møller.

⁴⁾ Det synes, som om dette Hverv er blevet overdraget den S. 250 nævnte Jørgen Regelsen.

⁵⁾ Det nedertyske Ord Stuwe betyder Resten af et Stykke Tøj.

meiister ¹⁾, gørriss Saa mange Store kander, huer paa fem Støffuecken ²⁾, Som deraff bliiffue kan, Och saaframdt der findis fleere aff ded Slaags geetkander Och becken huos forbenente Iens Bolmeiister, daa skall dii gaa den samme weii.

Samme kander skall gørris med en Snaabell, Saa Som Ieg fordiis skreff Eder tiil Om, at den skulle gørriss, Som uaar paa Rossenborre.

Datum ut in literis.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande ³⁾.

291.

7. April 1634.

Til Frederik Urne.

Kongen sender ham 9000 Rdl., som han skal opbevare til Kongens Ankomst, med mindre der kommer Guld eller Sølv fra Nederlandene, eller de hos Apotheker Esaias Fleischer bestilte Varer ankomme, til hvis Betaling Pengene da skulle bruges. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

- ¹⁾ Jens, Johan ell. Jean Dajon var siden 1624 Boldmester (Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S 203), og endnu 1659 havde han denne Bestilling (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 483 [„Jean Ageon“]. Histor. Tidsskr. 4. R. V, 393). Jvfr. Suhms Nye Saml. I, 124—5. Molbech, Christ. IV's Breve I, 259. Dsk. Mag. 3. R. V, 174 ff. Friis, Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 60. Man skulde efter Navnet at dømme tro, at Manden havde været af fransk Herkomst, men T. A. Becker kalder ham (Dsk. Mag. anf. St.) en Holstener. Hammerich (Danmark under Adelsvælden III, 33 f), som gjentager dette, tilføjer, at han til Belønning for sin Opræden 1627 i Sagen mod den for Hexeri beskyldte Lamme Hejne blev ansat som Enspænder hos Kongen. I Grundtvigs Fortegnelse over Enspænderne findes hans Navn imidlertid ikke.
- ²⁾ Stöweken, et Maal paa 4 Potter. Dähnert, Platt-Deutsches Wörter-Buch S. 464. — Dagen efter at dette Brev var skrevet, tilstillede Kongen Rentemestrene endvidere en Skrivelse om et Haandbækken, en „Giesskande“ og et Hundehalsbaand, der skulde smeltes. Orig. (ikke egenhændig, men med Kongens lille Segl, som ellers bruges til hans egenhændige Breve) i Ny kgl. Saml. 4. 985 b.
- ³⁾ Modtaget 12. April.

Herhoes Sender ieg dig 9000 daler udi tre fieringer indpackett, huilcke du wrørt hoess dig skall beholde, indtill ieg kommer med Gudz hielp tillstæde. Mens Saa fremt i midler tid ankommer noget wndtze guld eller Sølff udaff Nederlandt med Frederigh Gynthers skriffuelse, da skall du effter samme skriffuelse lade dend, som om betalningen anfodering giør, pengene vere følagtige.

Saa fremt ochsaa der ankommer noged aff det goedz, som hoess Essaias Fleisker¹⁾ bestillet er, da skall *resten* aff de 9000 daler dertill effter Rentemesternis Betenckende brugis. Skanderborgh dend anden Paaske dag 1634²⁾.

292.

10. April 1634.

Til Rentemestrene.

Kongen forlanger Oplysninger om Arbejdernes Fremadskriden i Kjøbenhavn ved Havnen, Broerne, Slottet og Tøjhuset. Han giver Befaling med Hensyn til Støbningen af Kanoner. — *Kgl. Bibl.*

Denne Breffuissers haffuer Ieg afferdigid heer fra henad køben: tiil ad Erfhare: 1. Om dii Er y taag med at Skaffe Iorden Och stenen vdaff haffnen, 2. huad der Er giirdt paa Høiibro Och Paa Niibro, Om der Er begiindt paa gaulen Paa den gammel Saall, 3. Om der Er begiindt paa den trappe, som skall gaa op tiil den samme Saall, 4. Huor Neer ded Er med den Staal, som skall biiggis ued tøjhusyd, 5. Om der Er begiindt med ded Skuur, huorunder ded Store firuerck skall Opsettis, 6. Om Rodtgetteren³⁾ faahrer fordt med dy heele kaartower, hand haffuer vnder henderne. 7. Dennom udi Arckeliid skall befahliis at haffue saa mange *Affeitter*⁴⁾ ferdig, Som der Er Støcker Endnu

¹⁾ 29. Marts gaves der (i Følge Rentemestr. Regnsk.) Esaias Fleischer 50 Rdl til en Rejse til Holland for der at forrette Kongens Hverv og Bestilling. Ventelig har han skullet besørge Indkjøb for Kongen.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 27. April.

³⁾ Felix Fuchs. Jvfr. S. 111.

⁴⁾ Det franske Ord affût, Lavet.

huoss Rodtgiitteren. Rodtgiitherne Paa begge Steeder ¹⁾ skall tylhollis, at dy gør dii støcker, Som dii vnder handen haffuer, ferdig, Saat man kan bruge dem paa den tiid, dii fremmede ankommer.

Haderssleff den 10 *Aprilis Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne til hande ²⁾).

293.

14. April 1634.

Til Rentemestrene.

De skulle efter en Designation gjøre en Del Bestillinger. — *Kgl. Bibl.*

Epther denne herhuosføiiede *Desingnation* ³⁾ skall y bestille dy derpaa fortegnede *Matherialia*. Aff glyckstad den 14 *Apri: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Renthemeiisterne tiill hande.

294.

17. April 1634.

Til Rentemestrene.

Befaling til at lade Haven ved Rosenborg istandsætte. — *Kgl. Bibl.*

I skall gørre den anordning, At Lysthaffuen vdenfor byen bliiffuer, Saauydt skee kan, fliied, paa ded at man ingen Spott haffuer deraff, naar dii fremmede den Seer.

Glyckstad den 17 *Aprilis Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

¹⁾ Næmlic i Kjøbenhavn og ved Kronborg. Stykkestøberiet paa det sidste Sted forøstodes 1616—36 af Hans Kemmer (Blom, Kristian IV's Artilleri S. 176), som døde 7. Nov. 1636 (Boesen, Helsingørs Beskriv. S. 145).

²⁾ Modtaget 13. April.

³⁾ Findes ikke ved Brevet.

295.

17. April 1634.

Til Frederik Günther.

Han skal paa Kongens Vegne indfinde sig ved Marselis's Søns Bryllup og overrække en Pokal som Gave fra Kongen. — *Geh. Ark.*

Ich biin von *Marsilio* zu Seiines Sohns Hochtzeiit ¹⁾ gebehten, zu welcher du meiiendtwegen *Pariren* Solleste vndt Eiinen Pockaal auff meiiendt wegen *Præsentiiren*, Alss diir duncket, dass Es zu solcher hochtzeiit passiiren kan. Glyckstadt den 17 *Aprilis Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: *A M: M: gunther* ²⁾.

296.

21. April 1634.

Til Rentemestrene.

Kongen udtaler sin Tilfredshed med, at Arbejderne i Kjøbenhavn skride godt fremad; han befaler, at Slottet der skal pudses. — *Kgl. Bibl.*

Ederess skriiffuelssse *sub Dato* den 14 *Huius* haffuer Ieg denne morgen bekommen Och deraff forstanden, at altiing, gud uerre loffuid, huoss Eder gaar weel fordt, Den

¹⁾ Talen er om Selius Marselis, senere bekendt som Leverandør af Vaaben m. m. til den danske Krone, som Agent i Nederlandene og som Direktør over Postvæsenet samt Over-Bergamtsraad i Norge, † 1663. Den 16. April fik Fr. Günther Brev om at repræsentere Kongen ved Selius Marselis's Bryllup d. 28. April i Amsterdam med Kjøbmand Johan von der Stratens Datter; men da han maatte rejse bort før Brylluppet, fik Paul de Willem d. 25. April Ordre til at overtage hans Hverv (Inländ. Concept.). Jvfr. for øvrigt om Selius Marselis bl. A. Budstikken VI, 706 ff. Samlinger til det norske Folks Sprog og Hist. III, 5. 81. 123. 133. 138. 165. IV, 9. 455. 486. V, 263. 292. Nyt hist. Tidsskr. V, 280. Suhms nye Saml. IV, 1, 96. Wicquefort, Histoire des Provinces-Unies II (1864), 487.

²⁾ Modtaget i Amsterdam 26. April (g. St.).

Alsommechtigste hielppe framybedre. Anlangende Slottiid at kalcke, Daa haffuer ded uell behoff ad vdupdtziis, Naar Dy inted forderffuer wynduerne derpaa, ymidlertiid dy døn-necker muren.

Glyckstadt den 21 *Aprilis Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

297.

22. April 1634.

Til Frederik Günther.

Om Betaling til en nederlandsk Kjøbmand for Guld og Sølv. Rygtet siger, at Hertug Bernhard af Sachsen-Weimar har lidt et Nederlag. Kongen vil rejse til Christianspris. Hertugen af Got-torp er ivrig for at træffe Forsvarsanstalter mod Svenskerne. — *Geh. Ark.*

Deiin Skreiiiben *sub Dato Amsterdam* den 16 *Huius* Ist mihr heute wol zu handen gekommen vndt daraus ver-standen, wii weeit du miit deiiner verrichtung gekömmen. Dass geltt, so dem kauffman fuhr dass vndtzen goldt vndt Siilber zugesagdt ist, das soll im, ob godt wiill, werden ¹⁾, wan dii Liiffuerung geskeen. Ob das gyldenstiück kommet Oder Niit, das kan gleiichuiil machen, weill ich darnach warten soll. Alhii saget man, daß herdtzog Berndt geslagen Seii, welches den tag zu franckfurdt ²⁾, wohnit das gansse werck, woll Etwass *perturbiren* durffthe, godt gebe, dass ess nur nit zu grob wurde. Wbermorgen nemme Ich, Ob godt wiil, meinen weck nach Christianspriis vndt ³⁾ alda den land-tags ⁴⁾ Slus abwarthen. Hertzog friiderich wiirdt nach dem kiill kommen, Er hatt seiine bauren vndt burger Munsteren lassen vndt ist sehr Eiiffuerich dass landt zu *defendiren*, weiill der Chanseler Oxenstern dehnen, so dii *contribution*

¹⁾ Foran „werden“ er maaske glemt Ordet „gegeben“ el. lign.

²⁾ Se ovfr. S. 224. Rygtet om Hertug Bernhards Nederlag var falsk.

³⁾ Her mangler Ordet „will“ el. lign.

⁴⁾ Landdagen i Kiel aabnedes 28. April. Danske Saml. 2. R. III, 384.

nit aussgeben wollen, mit *Militarischer execution* gedrawet.
Vale. Glyckstadt den 22 *Aprilis Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: *A M: M: gunther.*

298.

25. (?) April 1634.

Til Frederik Urne.

Han skal af Sundtoldkisten betale de Specier, som Apotheker Esaias Fleischer leverer. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der er bestiltt hoes Esaias Fleischer en parti *Specerie*, som hand udi Sundet skall leffuere, Huorfor du paa Rente-mesternis anfordring skall lade obne toldkisten och hannom saa mange penge lade bekomme, efftersom hand leffuerer goedz till. Glygstat dend 25 *Aprilis*¹⁾ *Anno* 1634.

299.

1. Maj 1634.

Til de i Kjøbenhavn værende Rigsraader.

Der skal lægges et Skib i Sundet for at hævde Kongens Rettigheder. Kongen skriver om Forhandlingerne paa Landdagen i Kiel, hvor han haaber, at Stænderne ville give efter, og om Svenskernes Fremtrængen i Nordtydskland. Han vil med det første være i Kjøbenhavn. — *Geh. Ark.*

Ederess skriffuelse haffuer Ieg denne tyme bekommid Och deraff forstanden, at der er kommen 50 Riiter ygenom Sundid, som haffuer Nød skiipperen tiil at sette andenstedtz, End som brugeligdt, huorfor der skal strax leggiss et aff skiiben, som først kan bliiffue ferdig, som kan hindre sliige

¹⁾ Brevet er modtaget paa Kronborg 25. April i Følge Randbemærkningen. Er dette Datum rigtigt, maa Brevets Datum være fejlagtigt. Mon Kongen endnu 25. April var i Glückstadt? Jvfr. hans i det foregaaende Brev berørte Plan at ville bryde op fra denne By d. 24. April.

Brauader. Ieg kan inted tencke, huad ded Riitherii skall gørrer tiil gotenborrig.

Heer dragiis dii Suardt Om, huad dy uyll gørrer, dog habiis Ieg, at uy faar Ende derpaa ydag¹⁾. H: frederich steller sig hell *furiøs* an, gud giiffue, at ded uiil haffue bestand.

Ieg tencker, at naar dii mercker, at der bliiffuer Aluor aff, at dii daa griiber tiill nogen *Resolution*, wor herre giiffue, at ded er inted alfor siildig. H: frans kaarl²⁾ haffuer lossen Sig udi dy lybske byer saoch udi Styfftiid³⁾, Saa er ochsaa kommen tree *companier dragoner* offuer Elffuen. Ieg haabiss, Nest gudtz hielp, med ded første, kan skee førend denne breffuiss, at uerre huoss Eder⁴⁾. *Valete.* Vdi Christianspriis den 1 *Maij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigiss Raad, Som vdi københaffuen tilstede Erre, tiill hande.

¹⁾ De Beslutninger, som vare blevne vedtagne paa den neder-sachsiske Kredsdag i Halberstadt i Febr. 1634 om Udskrivning af Folk og Penge, vilde hverken Christian IV eller Hertug Frederik af Gottorp underkaste sig, og da de udviklede dette for Landdagen i Kiel d. 28. April, fandt de ogsaa Medhold hos Stænderne; men derimod vare disse uvillige til at skaffe Midler til at sikre Hertugdømmerne mod truende Krigsfarer, og først efter en ny Forestilling fra Fyrsternes Side bevilgede de en Skat (2. Maj). Slange S. 795. Lackmann, Einleitung IV, 374 ff. Hegewisch, Schleswigs u. Holsteins Gesch. 1588—1648 S. 311 f. Ipsen, Die alten Landtage der Herzogth. Schleswig-Holstein 1588—1675 S. 171 f. Ratjen, Verzeichniss der Handschriften d. Kieler Universitätsbibl. III, 84 f.

²⁾ Hertug af Sachsen-Lauenborg, s. S. 31. D. 1. Maj fik Oberstlieutenant Frederik v. Buchwald og N. Hübner (?) Ordre fra Kongen og Hertugen af Gottorp (under dennes Underskrift) til at forhøre sig hos Hertug Frands Karl om hans Hensigt med at rykke ind i Hertugens Amter Tremsbüttel og Steinhorst (Inländ. Concept.).

³⁾ Bremen.

⁴⁾ 7. Maj kom Kongen til Kjøbenhavn. Slange S. 790. Danske Saml. 2. R. III, 384.

300.

16. Maj 1634.

Til Rentemestrene.

Om Forfærdigelsen af en Tinkiste til Hertug Ulriks Lig. —
Kgl. Bibl.

Der skall strax Erfahris, Om der Er tyn at bekomme tiill at gørrer En kyste aff tiill myn Søn H: wldrig S:, derhuoss om samme kyste saa snardt kan bliiffue ferdig¹⁾.

Rossenborrig den 16 *Maij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

301.

17. Maj 1634.

Til Rentemestrene.

Kongen vil vide, om han kan faa en bestemt Slags Fløjel at kjøbe i Kjøbenhavn, og hvor meget da. — *Kgl. Bibl.*

Der skall Erfahris y kramboden heer y biien, Om der Er aff Sliigdt fløiell at bekomme, Som denne kiortell Er aff, som denne breffuiss er huoss sig haffuer. Och saframdt ded Er at bekomme, daa uyll Ieg uyde, huor megiid deraff Er at bekomme.

Rossenborrig den 17 *Maij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

¹⁾ Liget af den 1633 i Schlesien dræbte Hertug Ulrik førtes ned ad Elben til Glückstadt, hvorfra det paa et Orlogsskib blev ført til Kjøbenhavn. Her nedsattes det 19. Maj 1634 i Frue Kirke. 1642 flyttedes det til Roskilde Domkirke, hvor det endnu staar i en Kiste af Træ. Slange S. 786. 1139. St. Friis, Christian IV's Gravkapel S. 64. Rørdam, Hist. Kildeskrifter II, 736.

302.

19. Maj 1634.

Til Rentemestrene.

Perlestikkerne skulle med deres Tilbehør flyttes fra Rosenborg til Ibstrup. Der skal kjøbes Brænde til Rosenborg. — *Kgl. Bibl.*

Der skal y dag bestillis uogne, Som y morgen kan flitte Perlestiickeren ¹⁾ med derris tøy henad Ibstrup, Saa och kocken, som for dem heer paa Slottid kaager, Och en kellersuend med huiiss *Viueres* Som tiil derris vnderholding fornøden Er, huortiil Rustuognen Skal brugis.

Item Sengikleeder med Sengisteeder, som tiil samme Perlesticker Och meiisteren fornøden uerre kan.

Rossenborrig den 19 *Maij Anno* 1634.

Christian.

Lenssmanden ²⁾ skall herom *notificeris*, paded hand kan ware fogden ad Om ued att skaffe tiill køckenid.

NB. der skall med ded første købis En skude med wed til dette hussis fornødenhed.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

303.

19. Maj 1634.

Til Skriveren David Klages (?).

Han skal udlevere Skifersten til Lensmanden paa Vordingborg. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

¹⁾ Gert Osserin og hans Folk.

²⁾ Nemlig paa Kjøbenhavns Slot, hvorunder Ibstrup (Jægersborg) hørte. Fogeden paa Ibstrup hed Jørgen Worm eller Orm. I Rentemestrenes Regnskab forekommer der Udbetalinger til en Del Perlestickersvende, som have arbejdet paa Ibstrup fra 19. Maj til 13. Juli, da de synes at være komne til Kjøbenhavns Slot.

Biigningskriiffueren Dauiid klaagess ¹⁾ skall laade følge
H: frederich Reedtz ²⁾ Saa mange Skeeffuersten, Som der
kan behøffuis tiill thuende taarn Paa Woringborrig.

Rossenborrig den 19 *Maij Anno* 1634.

Christian.

304.

19. Maj 1634.

Til Karen Sehested.

Pigen skal binde to Bøjler sammen og overtrække dem med
Sølv, som det synes, til Pynt. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml.,
Fol., 626.*

Disse thuende bøiiler skall piigen Binde sammen udi
den wiielsse, Som frøckernis krantdze Er, Och dem siiden
med wndtze Sølf offuer beuiinde, huilckid hun huos posso-
mindtmageren kan laade hente.

Københaffuen den 19 *Maij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Karren Sested tiil hande.

305.

22. Maj 1634.

Til Rentemestrene.

De skulle forsøge, om de kunne faa Gyldenstykke tilkjøbs i
Kjøbenhavn. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne skall haffue bud y byen Och Erfhare,
Om der Er nogen, Som haffuer gyldenstiick tiil købss, Och
saa framdt nogiid Er att bekomme, daa Skall ded bringis
op paa Slottid.

Rossenborrig den 22 *Maij Anno* 1634.

Christian.

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 120.

²⁾ Han var Lensmand paa Vordingborg fra 1632 til sin Død 1659.

306.

23. Maj 1634.

Til Frederik Urne.

Han skal sende Pengene i Sundtoldkisten til Kongen. — *Afskr.*
i *Fr. Urnes Kopibog.*

Du skaltt obne toldkisten och pengene med det første
hid lade bringe. Rosenborgh dend 23 *Maij Anno* 1634.

307.

30. Maj 1634.

Til Rentemestrene.

Fortegnelse over dem, som skulle have Æresklæder. —
Kgl. Bibl.

Fortegnelse paa dem, Som skall giiffuiss Ehrekleeder.

Hoffpredikanthen ¹⁾	} huer En lang kiortell
} aff Suordt dammask.
Den tydtske prest heer y byen ²⁾	
<i>D: Arniscnius</i> ³⁾	} Skall haffue trøier
} Och Buxer aff Suordt
} blommid fløiell med
} En guld snor besaat.
} Ermerne skall uerre
} opskorren, Och skall
<i>D: Peter paii</i> ⁴⁾	
<i>M: wyckman</i> ⁵⁾	
<i>M: Christoffer</i> ⁶⁾	

¹⁾ Dr. Christen Jensen.

²⁾ M. Vilking Langhorst fik 26. Juni 1634 Bestalling som tydsk Præst i Kjøbenhavn, at regne fra 21. Maj, i Stedet for den i April afdøde Bernhard Meyer. Selv døde han i Slutningen af 1637 eller Begyndelsen af 1638. Ny kirkehist. Saml. III, 147 f. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 179 f.

³⁾ Livlægen Henning Arnisæus, indkaldt 1619 fra Helmstädt, hvor han var Professor, † 1636. Han er ogsaa bekjendt som statsvidenskabelig Forfatter. Ingerslev, Danmarks Læger og Lægevæsen I, 297 f. Rørdam, Klavs Lyskanders Levned S. 113. 156. Grundtvig, Medd. fra Rentek. Arch. 1872 S. 189. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 94. Allgemeine Deutsche Biographie I, 575.

⁴⁾ Hofchemicus Peter Diderik Paynck, s S. 94.

⁵⁾ Wichmann Hasebart, Grev Valdemar Christians Tugtemester, s S. 182.

⁶⁾ Christoffer Christensen Holbæk, dimitteret fra Herlufsholm

<i>M:</i> Iohannes ¹⁾	} dii dertil haffue En kappe aff gaadt suordt kleede besaat med tree reger guld Snorer.
Hans Smaalkalle ²⁾	
Christoffer Suencke ³⁾	
Hendrich kammerskriiffuer ⁴⁾	} Skall giiffuis trøier och buxer aff Rødt fløiell med opskorren Ermer besat med guldt atlask, <i>Item</i> kapper aff fiindt rødt kleede. Klederne skall besettis med et streg och kap-
Christian Preuss ⁵⁾	
Prindtzens kammertiener ⁶⁾	
H: frederichs kammertiener ⁷⁾	
<i>M:</i> Ernst møller ⁸⁾	
<i>M:</i> frans ⁹⁾	
<i>M:</i> Saalomon ¹⁰⁾	
<i>M:</i> Iacob ¹¹⁾	
<i>Alexander</i> ¹²⁾	

1615, Rektor i sin Fødeby Holbæk (1619—25), i Herlufsholm (1625—26) og i Sorø (1626—30). 1630 antoges han til Skolemester for Kongens Døtre og blev i denne Stilling til 1634, da han blev Sognepræst i Stege. † 1638. Danske Saml. 2. R. I, 152 f. Wiberg, Alm. dansk Præstehist. III, 187. Wad, Rektorerne p. Herlufsholm S. 76 ff. Jvfr. Hübertz, Aktst. vedk. Aarhus II, 104.

- ¹⁾ M. Hans Lavritsen var ligeledes Skolemester for Kongens Døtre, nemlig fra 1632 til 1635; senere blev han Ulrik Christian Gyldenløves Præceptor. Danske Saml. 2. R. I, 153. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 187. 188.
- ²⁾ Slotsfoged paa Kjøbenhavns Slot, se S. 84.
- ³⁾ Øverste Arkelimester, se S. 183.
- ⁴⁾ Henrik Müller, se S. 63.
- ⁵⁾ Kongens Kammertjener, se S. 160.
- ⁶⁾ Peder Helt. Mon den Peder Pedersen Helt, en Raadmandssøn fra Kolding, som 1641 gav et Legat til Skolen i Kolding (Hofman, Fundat. IV, 692)?
- ⁷⁾ Boye Peitersen.
- ⁸⁾ Kongens Skrædder, s. S. 116.
- ⁹⁾ Frands Hogendorf, Prinsens Skrædder
- ¹⁰⁾ Salomon Gutfeldt, Kongens Livbarber, se S. 222.
- ¹¹⁾ Jakob Hogewold ell. Hagenwald var Prinsens Livbarber. Slange, Gesch. Christ. IV durch Schlegel II, 29. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 191.
- ¹²⁾ Alexander v. Kückelsom, de kongelige Børns Dansemester, † 1643. Tauber, Udsigt over Sorøe Academies Forfatn. 1623—65 S. 47. Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. III, 290 ff. Danske Saml. 2. R. I, 149 ff. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 186. Jvfr. S. 253. Han har ogsaa været Lærer i Andet end Dans, thi i Frederiksborg Lens Regnsk. 1633—34 betegnes han som „Frøkenernes Sprogmaster, Regnemester og Dansør“.

<i>Esaias fleiisker</i> ¹⁾	} perne med tree stre-
ger guldSnorer..
<i>Capelmeisteren</i> ²⁾	
<i>Siiman de Paass</i> ³⁾	
<i>Sex myne Eddelknaber</i> ⁴⁾	} Skal giiffuis thuende
klenninger, en udaff
Nii aff printzens Eddelknaber ⁵⁾
Tree H: frederigs Eddelknaber ⁶⁾
fløiiel.
<i>Thuende greff woldemars dreng</i> ⁷⁾	
<i>Sex Prindtzens Lakeiier</i>	} Skal giiffuis en klen-
ning aff fløiiel och en
Thuende H: frederigs Lakeiier
anden aff kleede.
<i>Hundriid drauanter</i>	} Skal kleedis paa En
maaner, sauidt dii
Halfftriissindtziue <i>Musikanter</i>
fløiiels kleeder an-
langer.

¹⁾ Apotheker, se S. 94.

²⁾ Henrik Schütz, se S. 207. 213.

³⁾ Kobberstikker, se S. 206.

⁴⁾ Blandt Klædekammerskriverens Regnskaber (i Rentekammerark.) findes en Protokol over de Klæder, som ere forfærdigede til Brylluppet 1634. I denne kaldes de 6 Edelknaber: Hans Stibolt (o: H. Diepholt, s. S. 6), Lützow (o: Hugo L., s. S. 6), Rauff (Christ. Rabe), Brockenhuus (Sivert B. til Ullerup, † 1684, s. Hist. Tidsskr. 4. R V, 187 f. 519), Winterfeldt (Kaspar W.) og Gersdorff (Christoffer Frederik v. G., s. Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist. II, 545).

⁵⁾ I samme Protokol anføres Navnene paa disse 9 Edelknaber saaledes: Rudolf v. Bynow (Bünau, s. Val. König, Genealog. Adels-Historie II, Lpz. 1729, S. 261), Christian Noldt, Hans Christoffer Zigeser (Ziegesar, s. Kneschke, Neues allg. Deutsches Adels-Lex. IX, 630), Wilstorff, Christoffer v. Spor, Ernst v. Kame, Marcus Pandsch, Gibert Slepkerell (Schlepegrell), Jürgen Wrangel.

⁶⁾ De kaldes i samme Protokol: M. Pælaetz, Gierdt Sifert og Jürgen Frederik Da man af Rentemestr. Regnsk. 1634—35 ser, at Hertug Frederik havde to Edelknaber ved Navn Gert v. Debling (Deblin) og Jørgen v. Eigsted (Eichstädt), kunde man fristes til at formode, at disse to ere de samme som de to, der i Protokollen anføres uden Efternavne.

⁷⁾ I Følge samme Protokol: Ehnhüssenn (Oynhausen) og Jürgen Luft.

Fjir och tyue trommeter och 2 pu-	}	Skall giiffuis gule at-				
ckenslager			laskis trøiier och Røde			
Køckenskriiffueren ¹⁾				fløiels buxer med en		
Den <i>M.</i> : som gør Skouessen					Rød kappe besaat med	
Iens Bolmeister						guld Snorer.
Priindtzens Sølfuerpaap						
Fiihre Mundkocke						
Fiihre wiinskencke	}	Skall giiffuis Røde				
Myn Saadelknecht ²⁾			fløiels buxer, <i>Item</i>			
Myn lyffkaarl ³⁾				Leederkølleter med		
Prindtzens Saadelknecht					gule atlaskiis Ermer,	
Prindtzens Lyffkaarll						derhuos en Rød kappe
Eiiler Beriider ⁴⁾	besat med guld snorer.					
Peder faalck ⁵⁾ med den anden vnder <i>Archelimeister</i> ⁶⁾ Skall		}	Skal haffue Leer			
haffue Suordt kaffa tiil buxer Och suordt atlask tiil trøiier,				kølleter med gule		
<i>Item</i> Suorte kapper besat med Suorte Snore.					dammaskis ermer, der-	
Nii kaarle udi myn Staal						till røde Buxer och
Nii kaarle udi Prindtzens Staal	kapper besat med gule					
En kaarl udi H: frederigs Staal		Snore.				
14 Staldrenge y myn Staal			}	Skal haffue kleeder		
14 Staldrenge y Prindtzens Staal					och kapper aff rødt	
Tree Staldrenge udi H: frederigss						kleede.
Staal						

¹⁾ Niels Sørensen. Johan Freitag, hvis Navn ogsaa ofte forekommer i Tidens Regnskaber, var Kjøkkenskriver i Lysthaven (o: paa Rosenborg).

²⁾ Rasmus Ibsen.

³⁾ Jochim Testmann, se S. 156.

⁴⁾ Ejler Pedersen, kgl. Berider, blev 1647 Stodmester, † 1659. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 204. Hist. Tidsskr. 3. R. III, 581.

⁵⁾ Peder Falk var senest siden 1618 ansat som Underarkelmester ved Tejhuset og beholdt denne Stilling endnu efter Christian IV's Død. Blom, Kristian IV's Artilleri S. 23. Hübertz, Aktstykker vedk. Aarhus II, 143.

⁶⁾ Henrik Butzmann, s. Blom, anf. St.

Three Suenne udi Sølffuerkammerid	}	
En Suend udi Prindtzens Sølff-		
kammer		
Myn firbøder ¹⁾		
Prindtzens firbøder		} Skall haffue trøiiier och
buxer aff rødt kleede
med En kappe aff ded
Samme, trøii Ermerne
skall uerre opskorren
och foderid med guldt
dammask.
Riikkerkocken ²⁾		
Apotecker Suennen		
Apotecker drengen		
H: frederigs firbøder ³⁾		
Thuende baager		
Thuende frøckernis firbøder		
Thuende wiibeckiiis dreng		
Posteiibageren med hans Suend ⁴⁾ .		
Bolmeiisteren		
Three Meiistersuenne		
Fiihre Store dreng y køckenid	} trøiiier Och Buxer aff
rødt kleede.	
Fiihre Smaa dreng y køckenid		
Døruochteren		
Skiipperen Paa Christians <i>Arck</i>	} En klenning aff Rød
dammask.	
Iegerne, Pandsuenne, Skøtterne,	}	} Skaal kleedis y grøndt
kleede.
fulefangeren, fyskeren Och
Myndedrengen		
Frøcken Sophiies Brudpiiger skall haffue thuende klenninger,
den Ene skall uerre med Suorte fløiiels trøiiier Och
Skarlagen Skørdt, den anden aff kleede med tafftiis for-
kleder.		
Frøckernis piiger Och waasker-
piigerne	}	} Skall haffue kaffa tiil
trøiiier Och Rødt
kleede tiil Skørdt.
Baadtzmenden Paa Christians <i>Aarck</i>		
Bøsseskøtterne, Som arbeider paa
firuerckid	}	} Skall kleedis Røde och
gule.

¹⁾ Søren Mogensen.

²⁾ Klavs Greve. Jvfr. Dsk. Mag. V, 209.

³⁾ Hans Bremer.

⁴⁾ I Rentemestr. Regnsk. 1634–35 nævnes Henrik v. Schaumburg („Skouenborig“) som Svend „udi Postej-Kammeret“.

Samme Badtzmend paa *Archen* skall brugis paa Slot-
tid, huor man dem paa kammerne behoff haffuer.

Rossenborre den 30 *Maij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

308.

5. Juni 1634.

Til **Christian Friis** og **Jørgen Urne.**

Om Herremændenes Danse- og Rideøvelser i Anledning af
den forestaaende Fest. — *Geh. Ark.*

Chanseleren Och Riigens Maarss skall udi Offuersken-
ckens¹⁾ Neerwerrelsse befahle herremenden, Som forordnid
Er tiil den *Ballete*, at dii flütteliger, End hiidtil sked Er,
Søger dandtze skolen, Derhuos befahle dem, Som heste hol-
der, at dii tager Order udaff Prindtzen, Naar Och huor
dii dennom wdi Baalgen, Riinck Och koprenden skall *Ex-
ersere*.

Offuerskencken Skall ansiige trommeterne, at der Er
altiid nogle aff dennom tiilstede, Naar forbenenthe *Exer-
sitier exërseris*.

Rossenborrig den 5 *Iunij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Chanseleren Och Riigens Maarss tiill hande.

309.

7. Juni 1634,

Til **Rentemestrene.**

Kongens Erklæring om Betingelsen for igjen at overlade Jo-
han v. Delden de Møller, han før har haft. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Ieg Erfahrer vdaff hans wldrich Eders me-
ning at uerre, Miig at haffue yndrømdt Iohan v: dellen dii

¹⁾ Niels Krabbe.

Møller ygen, Naar hand mig kunde Skaffe loffuen Och uysen for den Arliige landgilde, som aff samme møller gaar, Huilckid, Om ded haffde uerrid myn mehning, daa haffde Ieg inted vndt knud, som uaar En tiidlang y haffuen, den Ene mølle.

Menss myn *Resolution* haffuer uerrid Salediss Paa Skanderborrig, At saframdt Iohan v: dellen mig kunde Stelle *causion*, at hand Arliigen wylle fuldgørre den *contract*, som med hannem oprettid bleeff, dentiid samme møller hannem forundte bleffue, daa waar Ieg tilfridtz, at hand motte til siig ygen annamme samme møller¹⁾. Och tør forbenenthe v: dellen ganske inted indbilde Sig, at hand bekommer nogen udaff samme møller med andre *condition*, End som forreskreffuid. Laader hand sig derudi finde, førend hand mig Paa forreskreffuen maanehr *cauerer*, daa tør hand sig inted deroffuer forundre, Om hand kommer udi En selsam Postur derud ygen.

Ibstrup den 7 *Iunii Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

¹⁾ Som bemærket Side 130, havde Skriveren paa Tøjhuset 1633 gjort Indførsel i Brede og Fuglevad Møller, som Kongen tidligere havde tilstaaet Johan von Delden, og d. 25. Oktbr. 1633 havde Knud Hansen (den samme, der 1623 blev ansat som Opsynsmand ved Rosenborg Have, Friis, Saml. til Dansk Bygn.- og Kunsthist. S. 54 f.) faaet Brev paa Fuglevad Mølle (Sjæll. Reg. XIX, 188). D. 31. Januar 1634 befalede nu Kongen fra Skanderborg Rentemestrene, at naar Johan v. Delden stillede Borgen for til Paaske at afbetale, hvad han var skyldig, med rede Penge efter den Taxt, hans Gods var taxeret for, og tillige satte Loven og Vissen til Tilsynsmanden over Tøjhuset og til Embedsmanden paa Kjøbenhavns Slot, at han vilde holde og efterkomme, hvad Benaadningsbreve han havde faaet paa Krudtmøllen og paa Kornmøllen, da skulde de gjøre Afregning med ham, og naar sligt var sket, da skulde Kongen samtykke i, at han igjen maatte tiltræde Møllerne, naar hans andre Kreditorer ikke havde noget derimod (Sjæll. Tegn. XXV, 248).

310.

7. Juni 1634.

Til Tolderne i Glückstadt.

De skulle af Toldkisten udtage 10,000 Rdl , som skulle leveres Marselis, Halvdelen at „overgjøre“ paa Vexel paa Nikkel Kock i Danzig, Halvdelen som Betaling for hans Tilgodehavende. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34.*

Herhuoss haffuer y Nøggelen tiil huelffuingen Och ky-
sten at Emphange tiil den Ende, at y udaff kiisten skall
tage tytussind daler, huoraff *Marsilius* Skall paa vexell
offuergørre Paa Niickell kock henad dandtzig halffparten
aff samme penning, den Øffuerliige deell aff samme Summa
skall *Marsilius* haffue paa handen paa, huiss man han-
nem Skiildig bliiffuer.

Rossenborrig den 7 *Iunij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Tollerne udi glyckstad tiill hande.

311.

12. Juni 1634.

Til Frederik Urne.

Han skal strax sende sex Hustømmermænd fra Helsingør til
Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du Skalltt ued byfogden lade udtage Sex huustømmer-
mend udi helsingør och dennom Strax hidsende. Rosen-
borgh dend 12 *Iunij Anno* 1634 ¹⁾.

312.

24. Juni 1634.

Til Smeden Andreas Bentzwinger.

Han skal beslaa en Dør paa Kjøbenhavns Slot og gjøre en
Laas dertil. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ Modtaget paa Kronborg 13. Juni.

Der Er brudt Ett langdt hull op under lofftid paa Enden aff den Store Saall hen ymod køckenid, yndenfor huylkyd hull Er saat En haab bencke.

For samme be[n]cke Er forordnid En dør, huilcken dør *M: Andres* skall saa snart mueligdt beslaa Och lassen dertiill gøre tiill den lange hoffuidnøggell.

Rossenborre den 24 *Iunij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: *M: Andres* tiill hande.

313.

1. Juli 1634.

Til Tolderne i Glückstadt.

De skulle betale Gabriel Marselis 4000 Rdl. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34.*

Tollerne vdi glyckstad skall Laade tiilkomme *Marsilio* eller hans fulmechtige fihre tussind Riix daler, huortiil dennom herhuos tiilskickis Nøggelén tiil kelderén Och kysten, Som pengene udi foruarid Er.

Køben: den 1 *Iulij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Tollerne wdi Glyckstadt tiill hande.

314.

4. Juli 1634.

Til Frederik Urne.

En af Toldskriverne skal begive sig til Kjøbenhavn med de Penge, som findes i Sundtoldkisten. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Huad pendinge udi Toldkisten findis, dermed skall een aff Toldskriffuerne begiffue sig hid. Kjøbenhaffn dend 4 *Iulij Anno* 1634 ¹⁾).

¹⁾ Modtaget i Kjøbenhavn 5. Juli.

315.

11. Juli 1634.

Til Rentemestrene.

De skulle skaffe Oplysning om Lejen af Boderne paa Børsen.
— *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne skall Erfahre, Om dii penning, som der gaar udaff boerne Offuen paa Børssen, Erre vdgiffuen, Och tiill huem dy Er vdgiffuen ¹⁾.

Køben: den 11 *Iulij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

316.

17. Juli 1634.

Til Rentemestrene.

Bartholomæus Haagensen skal gjøre Regnskab for Indtægter og Udgifter i den Tid, han var paa Møllen ved Kronborg. — *Kgl. Bibl.*

Bartholomeus Haagensøn ²⁾ Skall tiilhollis At gøre Regnskab for, huiis yndtecht Och wdgiift der Er passerid, ymidlertiid hand waar Paa Møllen ued *Croneborrig*.

Køben: den 17 *Iulij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

317.

23. Juli 1634.

Til Frederik Urne.

En Jernstang til at hænge en Lysekroner i skal forfærdiges paa Hammermøllen ved Kronborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

¹⁾ Om Boderne paa Børsen og deres Udlejning se Lassen, Bidrag til Børsens Historie S. 32 ff.

²⁾ Se S. 65.

Paa hammermøllen skall Strax giøris en Iernstang med en kraag paa begge ender till at henge en liusekrone udi, huilcken skall vere 2½ allen lang. Kiøbenhaffn dend 23 *Iulij Anno 1634* ¹⁾.

318.

23. Juli 1634.

Til Frederik Urne.

Nærmere Ordre om Jernstangen til Lysekronen. Kongen vil vide, hvor meget der er i Forraad i Sundtoldkisten. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Dend Stang, som skulde giøris till dend liusekrone att henge udi, skall Iust vere 2 allen. Lad mig vide ued breffuiser, huad wngeferlig kand vere i forraaed udi toldkisten. Kiøbenhaffn dend 23 *Iulij Anno 1634* ²⁾.

319.

27. Juli 1634.

Til Frederik Günther.

Kongen ønsker, at alle Kurfyrsterne maatte erfare de Overdrivelser, Hamburgerne gjøre sig skyldige i ved deres Klager over Elbtolden; han vil sende Kejseren et Register over, hvad Tolden har indbragt. — *Geb. Ark.*

Dass Ich nun Eiin zeittlanck nit viil geschriiben, Ist dii wrsache, das ich wehnich von diir gehabdt, welche alle von miir beantworted Seindt ³⁾.

Ich wolthe wunsken, das dii Samdtlige Churfursten Erfahren mughten dii greueliche lygen, So dii hamburger bei d[em] ⁴⁾ keiisser fohrgegeben, Nehmlich Das Ihre Skiiffe, dii glyckstadt *passiren*, So miit waahre vndt gi-

¹⁾ Modtaget paa Kronborg 23. Juli.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 24. Juli.

³⁾ Fr. Günther var sendt til Haag for at forsvare Elbtolden. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 284.

⁴⁾ Hul i Papiret.

ther beladen Seindt, von 20 mahll 100 thaussendt thaler vndt daruber werdt seiindt. Wan nun der *Nummerus* mit ziifferen geskriiben wehre, So muchte man gedencken, Sii hetthen Eiin *null* oder zuehne zuuil geskriiben, Aber Es ist mit fullen worthen In dem, so mihr vom keysser zugeskicket, gesetzt. Ich lasse itzo Eiin Regiister auff alle Eiinnahme, So der zollen Eiingebracht, machen, welches Ich dem keysser Erstes tages zuskiicken wiill, woraus Er Erfahren wiirdt, das der zoll beii weiithem das nit Eiinbringet, alss man woll vermeinet.

Kopenhagen den 27 *Iulij Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: *A M: M: gunther.*

320.

27. Juli 1634.

Til Frederik Urne.

Det Guld, der er i Sundtoldkisten, skal sendes til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Dett guld, som findis udi toldkisten, skall Strax sendis hid. Kjøbenhaffn dend 27 *Iulij Anno* 1634 ¹⁾).

321.

3. August 1634.

Til Frederik Urne.

De Penge, der ere i Sundtoldkisten, skulle sendes til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skall Strax lade een aff Toldskriffuerne begiffue sig hid med huis pendinge som findis udi toldkisten. Kjøbenhaffn dend 3 *Augusti Anno* 1634 ²⁾).

¹⁾ Modtaget paa Kronborg 28. Juli.

²⁾ Modtaget i Kjøbenhavn samme Dag.

322.

10. August 1634.

Til Borgmestrene i Kjøbenhavn.

De skulle under Bryllupshøjtidelighederne hente Parolen hos Rigmarsken og lukke og aabne Portene efter den Ordre, der er given denne. — *Kjøbenhavns Raadstue-Arkiv.*

Borgemeisterne vdi københaffuen skall henthe Ordiid huoss Riigens Maarss, saa lende denne forsamling, som Nu foruentiss ¹⁾, tilsammen Er, Och Lucke och Obne biens Porter Epther den Ordinandtz, Riigens Maarss derpa giiffuen Er.

Rossenborrig den 10 *Augustj Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Borgemeisterne vdi københaffuen Samdtlig tiil hande.

323.

19. August 1634.

Optegnelse om Anvendelsen af nogle Penge. — *Geh. Ark.*

Fortegnelse, huortill Pengen, som Staar paa Bordiid, skall brugiis.

Ernst Norman ²⁾ skall haffue tiil bigningen Paa

koldinghus	1000 daler.
Køckenskriiffueren	1000 daler.
Tiil 40 Øxen at yndkøbe	300 dl.
Tiil den Enspendiger, Som skall hennad wiien	200 dl.
Tiil at Rende Om	50 dl.
<i>Summa</i>	2550 dl.

Køben: den 19 *Augustj Anno* 1634.

Christian.

¹⁾ Prins Christians Bryllup, som først holdtes den 5. Oktbr., var oprindelig berammet til den 16. August, og de fremmede Gesandter begyndte allerede at indtræffe i de første Dage af denne Maaned. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 294.

²⁾ Ernst Normand til Selsø var Lensmand paa Koldinghus 1631—1643. Hist. Tidsskr. II, 200. Fyhn, Efterretninger om Kjøbstaden Kolding S. 43.

324.

24. August 1634.

Til Frederik Urne.

Han skal foreholde Karl von Cracau, at han har haft Uret i at paastaa, at Kurfyrsten af Mainz ikke har givet sit Samtykke til Elbtolden. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skalt till dig beskede dend Hollandske *Resident* och hannom paa mine vegne tillstille denne herhoesføyede *Copie* och hannom derhoes formelde, att hand deraff kand erfare, att det sig saaledis intett forholder, som hand paa hans herrers vegne paa Skanderborgh forregaff¹⁾, Att Churførsten aff Mentz intett haffde *Consenteret* udi tolden paa Elffuen²⁾. Kiøbenhaffn dend 24 *Augusti Anno* 1634³⁾.

325.

26. August 1634.

Til Frederik Urne.

Hvad der findes i Sundtoldkisten skal sendes til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der skall Strax sendis een udaff toldskriffuerne hid med huis som findis i forraaed i toldkisten. Kiøbenhaffn dend 26 *Augusti* 1634⁴⁾.

¹⁾ I Marts 1634 havde Cracau paa Skanderborg gjort Kongen Forestillinger mod Elbtolden og, uden Tvivl støttende sig til en Erklæring af Kurfyrsten af Mainz i Septbr. 1633 til Generalstaternes Gesandter, benægtet, at Kurfyrsten havde givet sit Samtykke til den. Aitzema, Verhael van saken van staet en oorlogh III, 3, 169. 506.

²⁾ Den 21. Maj 1633 havde Kurfyrsten af Mainz opfordret Kejseren til at indrømme Christian IV Elbtolden paa nogle Aar (Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 262), og denne Opfordring havde allerede Fr. Günther fremdraget overfor Cracau i Marts paa Skanderborg (Aitzema, anf. Skr. III, 3, 506).

³⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

⁴⁾ I Marginen er paategnet: „Red: ibid.“. Jvfr. Bemærkningen S. 78.

326.

30. August 1634.

Til Rentemestrene.

Om Forfærdigelsen af et Hus ligesom Baadehuset paa Holmen. — *Kgl. Bibl.*

RentHEMEISTERNE Skall gøre derriss fiid, At dy kan bekomme En dychtig tømmermand til at hugge sliggid huss op, som Baadehussiid Er Paa holmen, Dog at ded bliiffuer ty bindinger lenger, end som dedsamme Er.

Dy skall derhuos gøre derris beste, Om dy kan faa En, Som uyll sielffuer legge tømmerid dertiil for En uyss Summa Penning, huoraff hannem Strax halffparthen Skall giiffuis Och Resten tiil den tyd, RentHEMEISTERNE med hannem *Accorderendis* worder.

Køben: den 30 Augustj Anno 1634.

Christian.

Udskrift: RentHEMEISTERNE tiill hande.

327.

5. Septbr. 1634.

Til Christian Friis og Albert Skeel.

Kongen overlader til dem, hvorvidt de ville gjemme Ordens-tegnet den bevæbnede Arm og bære Elefanten ligesom de Rigs-raader, der sidst bleve slagne til Ridderø, eller de ville hænge den bevæbnede Arm i saadanne Kjæder, som de andre faa til at hænge Elefanterne i. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi der Er nu forferdigid keeder med Elephanter udi, besaat med demanter, tiil dy udaff Riigens Raad, som nu Siist bleff Slaagen tiil Riidder, Och vdaff dy første Numer¹⁾ ingen uden y begge leffuer, Daa Eptherdi ded in-ted lod ylde, at y med dy andre baar Enslagss Riidder

¹⁾ Da Ordet er misforstaaet af Schlegel (i hans Bearbejdelse af Slange II, 59), som om det betyder Nummer, bør det vel oplyses, at det (der jævnlig forekommer i Kongens Stil) er det tyske nunmehr.

Ordens tegen, daa skall ded staa Eder friid for, om y *Pro Memoria* uyll foruaare dy Beuebenede Arme Och tillige med dy andre berre dy Elephanter, Elleroch henge dy Beuebenede Arme udi Sligge keeder, Som dy andre bekommer tiil at henge Elephanterne vdi, Eptherdi landtsaterne, Som Erre slagen tiil Riidder, Ochsaa bekommer Elephanter hengendis udi Blaa band¹⁾.

Københaffuen den 5 *Septembris Anno* 1634.

Christian.

Üdskrift: Chanseleren H: Christian friiss Och H: Albrett Skeell tiill hande.

¹⁾ Kongen havde 1616 ved den slesvigske Forløning indstiftet en ny Ridderorden, især for dem, som havde udmærket sig i Kalmarkrigen. Dens Tegn var en harniskklædt Arm med et draget Sværd; den bares i et blaat Baand om Halsen. Det var første og sidste Gang, at denne Orden uddeltes (Werlauff, Om Stiftelsen af en Ridder-Orden for Norge 1747 samt Oplysninger til Elephantordenens Historie [Aftryk af Illustr. Nyhedsblad], Chrania. 1859, S. 30). Af de 12 Mænd, som udmærkedes paa denne Maade, vare i Septbr. 1634 kun 4 i Live, nemlig foruden de to, hvem Brevet er skrevet til, desuden Ditlev Rantzau og Ulrik Sandberg, men de to sidst Nævnte vare ikke Rigsraader. Da Christian IV i Juli 1633 forlenede de sønderborgske Hertuger med deres Landsdele, foretog han en ny Ridderslagning, idet han gav Elefantordenen til 12 Adelsmænd — der er dog forskellige Angivelser om Tallet, se Danske Saml. 2. R. III, 383 —, af hvilke de 5 vare Rigsraader, nemlig Jørgen Urne, Klavs Daa, Mogens Kaas, Tage Thott og Christoffer Ulfeldt. Deres Ordenssmykke var i Følge Slange (Christ. IV's Hist. S. 767) en Elefant med en væbnet Arm ved Siden og det hebraiske Ord Jehovah ovenover, og Elefanten bares i en enkelt Guldkjæde Jvfr. Afbildningerne hos Bircherod, Breviarium equestre, Tab. 8. Da Kongen derpaa ved Brylluppet i Oktbr. 1634 atter slog 12 Adelsmænd til Riddere, forandredes imidlertid Ordenen saaledes, at den væbenede Arm ganske borttoges, og Kongens Navnetræk med en Krone sattes i Stedet; den bares nu i en tredobbelt Kjæde (Slange S. 783). Af det i Texten meddelte Brev maa man slutte, at efter Ridderslagningen 1633 kun de Riddere, som vare Rigsraader, fik Ordenen at bære i Guldkjæde, medens de andre fik den hængende i det blaa Baand. Naar Slange (S. 387) beretter, at Sværdordenen og Elefantordenen bleve forenede ogsaa for dem, der vare blevne Riddere 1616, og naar

328.

7. Septbr. 1634.

Ordre om Anskaffelse af tre Kredensbægere. — *Geh. Ark.*

Du skaldt See dig Om trende Smaa kreudentzer, som alle tree kan komme paa 100 dl.

Køben: den 7 *Septem: Anno* 1634.

Christian.

329.

9. Septbr. 1634.

Til Tolderne i Glückstadt.

Befaling om Udbetaling af forskjellige Pengesummer. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34.*

Herhuoss haffuer y Nøggelen tiil huellingen Och kysten, som penning Er udi, at Emphange, Huoraff y skall laade tykke *gabriel Marselio* fem tussind daler, Chri-

Christian Friis afbildes med et Ordenstegn, der svarer til det, som uddeltes 1633 (Suhms Saml. I, 1, 57), medens Kongens Brev ovenfor synes at antyde, at de gamle Riddere af den væbnede Arm beholdt deres Ordenstegn, kunde disse hinanden modsigende Efterretninger maaske forsones, hvis man turde antage, at Sammensmeltningen af de to Ordener netop har været en Følge af Kongens Henvendelse til Chr. Friis og Alb. Skeel, og at det først er efter den, at den væbnede Arm er bleven anbragt paa Elefantordenen. Næppe vil den Omstændighed, at Ole Worm i en Skrivelse af 5. Juni 1635 siger, at „den nye Orden“ (hvormed han betegner den fra 1616 i Modsætning til den paa ny optagne ældre med Elefanten) blot bestaar af en Arm, der hænger i en Kjæde („novus autem ille Brachium tantum ostentat, ex catena dependens,“ Ol. Wormii Epistolæ S. 419), kunne tale imod den opstillede Formodning, da hans Beskrivelse, skjønt nedskreven 1635, godt kan referere sig til, hvad han havde set tidligere.

stoffer fogiid ¹⁾ fem tussind daler, Steffen Rode ²⁾ treetusind daler Och *Alberto Diionis* ³⁾ totussind daler.

Køben: den 9 *Septembris Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Tollerne vdi Glyckstad tiill hande.

330.

11. Septbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Befaling om nogle Kjæder, som skulle bringes op i Kongens Kammer. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne skall laade berre alle dy keeder ⁴⁾ heer Op udi mit kammer Och taage kuytandt paa dem, Saa uyll Ieg Skulle dem ad Saa, som dy skall uerre skiildt ad, paaded man kan See udi tyde. Om der skall gørris fleere dertiill.

Køben: den 11 *Septem: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

331.

13. Septbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Ny Ordre angaaende nogle Kjæder. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ Christoffer Vogt, Kjøbmand i Hamborg, var i Kompagni med Tønnes (Antonius) Bilderbeck (el. Billerbeck), jvfr. S. 152. Danske Saml. V, 69.

²⁾ Borger i Kjøbenhavn. Becker, Orion (Kvartalskr.) II, 105. Norske Rigsreg. VI, 182. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 53.

³⁾ Se S. 35.

⁴⁾ Maaske er Talen i dette og det følgende Brev om Kjæder til Elefantordenen.

Disse keeder skall deelyss udi Sex lyge deell Och yndleffueris udi kammeriid ygen.

Køben: den 13 *Septembris Anno* 1634.

Christian.

Der wiil gørris Endnu En keede vdaff Samme slagss, Saat dy blyffuer Syu keeder.

Udskrift: Renthemeisterne tiil hande.

332.

16. Septbr. 1634.

Der skal afvejes tre Kjæder til tre Kontrafejer. — *Gch. Ark.*

Tiill disse tree konterfey skall affueygiss tree keeder Paa 400 *Croner*, saat den Ene altid Er Nogiid Riinger End den Anden.

Køben: den 16 *Sep: Anno* 1634.

Christian.

333.

26. Septbr. 1634.

Der skal sendes en Aame fransk Vin til Rosenborg. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Daa Soll Eiine Aame franss weiin allsofordt in den garthen geskycket werden.

Kopenhagen den 26 *Septem: Anno* 1634.

Christian.

334.

10. Oktbr. 1634.

Til Karen Sehested.

Forskjellige Bestemmelser angaaende Sophie Elisabeths Bryllup. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.*

Naar klokken Er ymod Ett, daa skall frøcken Soffii ¹⁾ gaa hen ad brudehussiid ygenom løngangen, huor dy fruor, som hinder Smycke skall, Skall møde. Imod thu Sleet skall først in leene ²⁾ komme ind tiil frøcken Soffii med deris fruentømmer.

Naar Nu tiid Er, att Brudden skall Paa Sallen, da uyl Ieg med Prindtzen, Om gud uyll, komme Och lee Brudden hen, dersom hun Skall Staa ³⁾.

Rossenborre den 10 *Octobris Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Karren Sested tiill hande.

335.

15. Oktbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Kongen vil vide Grunden til, at en Kampestenhugger ikke efter Befaling er kommen til Frederiksborg. — *Kgl. Bibl.*

Ded bleff siistegang befahliid, at kampesten huggeren skulle komme hen tiil frede:, huilcken Ieg dog inted haffuer fornømid, huorfor skall Erfahriis, huorfor sliigdt inted sked Er.

Rossenborg den 15 *Octo: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

-
- ¹⁾ Kongens Datter Sophie Elisabeths Bryllup med Christian Pentz fandt Sted d. 10. Oktbr.
- ²⁾ Magdalena Sibylla? Andre Afskrifter (f. Ex. i Ledreborgske Saml. 4. 127) have maaske rigtigere: Førstinderne. Ved denne Betegnelse maa da menes Kurfyrstinden af Sachsen og Hertuginde af Gottorp.
- ³⁾ I Triumphus nuptialis Danicus (Copenhagen 1635) Bl. Diijb berettes det, at Bruden blev ledet af Kongen og den polske Gesandt.

336.**19. Oktbr. 1634.**

Kongen sender 150 Dlr., som mangle i den til adskillige Udgifter forordnede Sum, samt 200 Dlr., som skulle gives til de Berggeseller, som have sunget ved Bryllupsfestlighederne. — *Geh. Ark.*

Herudi Er dy 150 daler, som fattis udi den Summa, som till adskillig udgiift Er forordnid, saoch 200 daler, som Berchgesellerne, som Sungen haffuer ¹⁾, skall giiffuis.

Køben: den 19 *Octobris Anno* 1634.

Christian.

337.**21. Oktbr. 1634.**

Der skal gives 400 Dlr. til Rigens Admiral til at hverve Folk for, og 100 Dlr. med et Kontratej til Johan Skop. — *Geh. Ark.*

Wdaff disse 500 daler skall 400 daler stellis Riigens *Admirall* till, at hand derfor werber folck tiill skiiben.

Dii 100 daler med ded konterfeii skall giiffuiss Iohan Skopp ²⁾.

Køben: den 21 *Octo: Anno* 1634.

Christian.

338.**26. Oktbr. 1634.**

Til Rentemestrene.

Om nogle Kjæder, Kontrafejer og Diamantringe samt en Del Penge, som skulle sendes til Frederiksborg. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ I et Optog den 14. Oktbr. deltog 10 sachsiske Berggeseller, som sang deres sædvanlige Viser. Regiæ nuptiæ, Kbh. 1637, Bl. G. Iiiijb.

²⁾ Vistnok den samme, som Kongen omtaler i sin Skrivkalender for 1625. Nyerup, Mag. f. Rejseiagttagelser IV, 539 (hvor han kaldes Skap).

Ieg haffuer Nu sendt wiibecke ¹⁾ hen tiil københaffuen at ²⁾ dy keeder Och konterfeiiir hiid, som bleff tiiloffuers, dentiid Ieg drog bordt. Saframdt at der Er nogle keeder udi Renthekammerid, da skall dy sendis hiid med 500 daler Och thuende demandtzt Riinge Paa 120 daler werdt ³⁾.

Aff frederigsborrig den 26 *Octobris Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande..

339.

30. Oktbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Møntmesteren Peter Grüner skal omstøbe en Almisstønde, en Spølkjedel og en Brødkurv, som skullè leveres ham fra Sølvkammeret, og mønte hele og halve Dalere deraf. — *Kgl. Bibl.*

Du skaldt tiil dig laade fodere udaff Sølfkammerid En udaff dy almystønder, *Item* En aff dii Spølkeedell och En aff dy brødkurffue, som kam siist fraa hamborrig, Och siiden ded tiilstille Pether gryner ⁴⁾ kuanttzuis, at hand ded skall Probere.

Naar hand ded annammid haffuer, da skall hand ded ysønder Slage (dog saa hiemmelig dermed Omgaass, som mueligt uerre kan) Och ded Støbe udi Støcker, saatt hand deraff kan mynte heele Och halffue daler.

Frede: den 30 *Octobris Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

¹⁾ Vibeke Kruse.

²⁾ Her mangler Ordet hente eller skaffe.

³⁾ 30. Okt. indleverede Rentemestrene i Kongens eget Kammer paa Frederiksborg to Guldkjæder og 500 enk. Rdl. (Rentemestr. Regnsk.).

⁴⁾ Han blev 1628 Møntmester i Kjøbenhavn og 1643 i Christiania og døde i Begyndelsen af Frederik III's Regering. Saml. t. d. norske Folks Sprog og Hist IV, 287 (og de der anf. Skrifter). 502. Schlegels Oversætt. af Slange II, 377. Fortegn. ov. Generalmajor v. Krebers Mynt- og Medaille-Samling I, 144. 161. Scharling, Pengenes synkende Værdi S. 428—9. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 112.

340.

1—9.¹⁾ Novbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Det Sølv, som Møntmesteren skal smelte, skal vejes af Møntskriveren og En af Renteriet og derpaa slaas i Stykker; derefter skal det ligge, indtil Kongen selv kommer tilstede. — *Kgl. Bibl.*

Ephtherdi Mynthemeisteren ²⁾ haffuer at *pretendere* ded Slagelodt ³⁾, som kan uerre udi ded Sølf, som hannem er tilskyckid at forsmelthe ⁴⁾, Daa skall der En aff Rentheriid tilforordnis, som med Myntheskriffueren ⁵⁾ tager wecht derpaa Och siiden laader ded slaa ysønder, Och ded laade ligge, indtil gud uyl, at Ieg kommer tilstede. Ieg uyl, nest gudtz hielp, uell faa. ded skilddt ad, saatt der skall uerre liiden eller ingen besuerlighed derhuoss.

Københaffuen den *Nouembris Anno 1634.*

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne till hande.

341.

6. Novbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Befaling angaaende Anvendelsen af Indtægterne. — *Kgl. Bibl.*

Ordinandtz, Huorepther Rentemeisterne siig skall Retthe.

Hanss Boiisøn Skall udaff Skatten medgiffuis henad kiill 150000 daler, *Item* tiil hoffolckens *contentament* Saa mange penning, saat man yngen forwohr haffuer, Naar

¹⁾ Kongens Ophold i Kjøbenhavn i November falder i disse Dage.

²⁾ Peter Grüner.

³⁾ Ved Slaglod forstaas her Sølvslaglod, en Sølvlegering, som bruges til at lodde med (jvfr. Vidensk. Selsk. Ordbog VI, 495 og Karmarsch, Lærebog i den mechaniske Technologi, bearbejdet af Wilkens I, 440).

⁴⁾ Se foregaaende Side.

⁵⁾ Povl Povlsen.

Mån skall fordt. Resten aff Skatten med dy Penning, Som y Aar udi Sundid kan y[n]dkomme, *Item* dy Penning, som Paa Rentheriid nu forhanden Er, Maa Renthemeisterne anuende Eptherhanden tiil dy vdgiifter, Som mest fornøden Erre, Och derhuoss Ramme uorris gaffn Och beste y alle made.

Københaffuen den 6 *Nouembris* Anno 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

342.

6. Novbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Der skal anstilles Undersøgelser, om Deleskriveren, saaledes som en af Renteskriverne har sagt til Christoffer Ulfeldt, har villet bedrage Kongen for 1000 Rdl. — *Kgl. Bibl.*

Ieg kommer y Erfaring, at der Er en aff Rentherii skriffuerne, som boer udi ded lossomendt, H: Christoffer wlfefeldt nu tiil denne forsamliing vdi leiied haffuer, Som siig ymod benenthe wlfefeldt skall haffue laadiid fornemme, hannem at uerre beuyt, Att deeskriiffueren¹⁾ med En anden haffuer uillid *contrahere* om 1000 Riix daler mig at *Defraudere*.

Huorfor du med all fiid derom skaldt uerre, att du sliigdt kandt Erfahre. Skulle derom uerre Nogiid, som man kunde holde Om, daa uaar ded tyd, at man fick deeskriiffueren strax ued hoffuedid.

Køben: den 6 *Nouem:* Anno 1634.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

¹⁾ Jakob Jensen.

343.

6. Novbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Der skal udtages nogle Stene af nogle Smykker til at sætte i to Hundehalsbaand. — *Kgl. Bibl.*

Wdaff dysse Smøcker skall vdtagiss Saa mange Stene, Som tiil thuende hunde halssband wdaff huosføiiede wielsse kan med besettiss, Och skall fohliien vnder Stenene wdaff En guldsmyd, som dermed kan Omgæess, forbedriss.

Køben: den 6 *Nouem: Anno* 1634¹⁾.

Christian.

344.

9. Novbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Befaling angaaende forskjellige Forhold ved Børnehuset. — *Kgl. Bibl.*

Der bleff for nogen tiid siiden begiindt Paa et Sengikammer tiil drengene y Børnehussiid udi ded kvarter, dersom kyrcken Pleiiede at uerre, Huorued Ieg fornem[me]r inted syden at uerre giordt. Huorfor y Eders fiid skall anuende, at dedsamme udi god Order ymod Paasketyd saledis bliiffuer fiied, at En huer Meiister, Saauydt skee kan, kan uye, huor dy drenge, som Paa hans getou hører, haffuer derris leiiersted. Ded Stycke Iord, som ligger ued kyrcken udi Børnehussid och skall Epther Markodaners beredning²⁾ 60 daler, ded skall y paa myne uegne købe. Mantallid Paa Børnen udi tuchthussid skall uerre udi Ros-

¹⁾ Kongen har øverst paa Papiret skrevet følgende: „Dy thuende herremend, som Er forordnid tiil at besee Och udi richtighed bringe“, men har igjen overstreget disse Ord.

²⁾ Her mangler Ordet: koste.

kiild y morgen afften, Och uyl giiffuis acht paa, at ded er *Iust.*

Frederigsborrig den 9 *Nouem: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne till hande.

345.

9. Novbr. 1634.

Til Frederik Urne.

Om Betaling til Kaspar Fincke¹⁾. De Penge, som nu ere i eller iaar komme i Sundtoldkisten, skulle betales til Rentemestrene. — *Ajskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Denne breffuiser skall hielpis till sin betalning, saa snart som immer mueligt er. De penge, som nu udi toldkisten er eller i Aar komme kand, de skall Rentemesterne vere følgagtige, naar de dennom kreffuer, huoraff de iblandt andre skall betencke denne breffuiser och andre, saa uiitt som tillstrecke kand. Frederichsborgh dend 9 *Novembris* 1634²⁾.

346.

10. Novbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Om Reparationsarbejder paa Rosenborg og paa Ibstrup. — *Kgl. Bibl.*

Denne Nøggell skall leffueriss køckenskriiffueren Paa Rossenborre, At hand kand haffue tiilsyun med wynduer Och taggid sammestedt. Och fattiss Paa taggid nogle tagynduer, som for uynter uyll fliiss.

Paa Ibstrup skal taggis (!) fliiss Och wyndueskarmen hielpiss, at Regnen inted saa hefftiig kan slaa der ygen-

¹⁾ Dette fremgaar af en Randbemærkning. Om Kaspar Fincke se S. 91.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 17. Novbr.

nom ind paa gulliid, som Nu skeer, huylickid med lyster uill skee, Som enten inden eller vden paa fugerne uill fastgørriss, ellerss bliiffuer ded ganske huss skendt.

Frede: den 10 *Nouem: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift ¹⁾: Rentemeister til hande.

347.

10. Novbr. 1634.

Til Frederik Urne.

Nogle Køer og Høns skulle sendes til Kjøbenhavn. Plidzfogeden paa Frederiksborg skal afskediges. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der skall sendis herfra hen till Kjøbenhaffns ladegaard saa mange unge køer aff disse ladegaars affødinge, som mest herfra mistis kand.

Plidzfogden her paa Slottett skall affskaffis.

De høns paa dend liden ladegaard skall Sendis henat Kjøbenhaffn och Selgis. Frederichsborgh dend 10 *Novembris* 1634 ²⁾.

348.

11. Novbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Befaling angaaende nogle Konfektskaale, som Hertug Frederik skal have med, samt angaaende nogle Kjedler, Brødkurve og Almisseballe, som skulle udmøntes. Kongen er misfornøjet med den fremsendte Fortegnelse over Børnene i Tugthuset. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi ded Er glemdt, at dy haffuer ingen konfect skaler faat H: frederich med ³⁾, daa Skalldtu lade tage udaff

¹⁾ Maaske ikke egenhændig.

²⁾ Modtaget paa Frederiksborg d. 12. Novbr.

³⁾ Hertug Frederiks endelige Afrejse for at tage Stiftet Bremen i Besiddelse foregik først d. 13. Decbr., maaske fra Flensborg, hvor Kongen da vistnok opholdt sig. *Danske Saml.* 2. R. III, 385.

ded gamle dreierkammer 12 hviie och 12 lawe konfectskaler med liige saa mange taalercken aff dem, som *Marselius* haffuer leffuerid.

Dii keedell Och brødkurue med dy Almissballer, som Staar Sammestedtzt, skall ysønderslaas Och formyntiss, Och skall dermed omgaas, som Ieg sagde, att ded, Som løddid Er, klyppis aff fraa ded andiid, Och siiden dryffue ded for siig aff, som løddid Er.

Roskiildgaar den 11 *Nouem: Anno* 1634.

Christian.

Ded mantal ¹⁾, der framskiickis, Riimer siig inted ued den Smack ²⁾, som Ieg offte udaff fogeden ³⁾ hørdt haffuer, huorfor man faar at giiffue acht paa dy gode kaarle, huor megiid fetallye dii tager ud, Ochsaa huor megiid dy nu en tiidlang haffuer tagiid ud.

Dy konfectskaler skall Strax indpackis Och sendis Epther tiil Anderskou.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

349.

11. Novbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Befaling angaaende Skibet St. Annas Udrustning. — *Kgl. Bibl.*

I skall ydeliigens Errindre Eriick Ottessøn ⁴⁾, ymens hand tilstede Er, Och siiden Skipper Rassmus ⁵⁾, at dy med all fliid deran Er, at *S: Anna* kan med ded første bliiffue ferdig ⁶⁾. Och skall y gørrre Eders beste, at huissom y andre

¹⁾ Se S. 290.

²⁾ Fejlskrift for: Snack.

³⁾ Peder Henriksen.

⁴⁾ Erik Ottesen Orning, Holmens Chef.

⁵⁾ Vistnok Rasmus Sørensen Samsing, Overskipper paa Bremerholm. Jvfr. Nyerup, Karakteristik af Christian IV S. xxxvii. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 93. 167. 288 f.

⁶⁾ Skibet var bestemt til at afgaa til Ostindien. Se Kongens egh. Brev af 20. Decbr. 1634. Jvfr. S. 241.

maader tiil samme vdredni[n]gs fornødenhed bestiildt er, forferdigis, Saat ded staar paa Rede hender, Naar man ded bruge skall. Och skall y med tyfallende bud altiid laade mig uyde, huor neer ded er med alting. Dy Postbud, som brugis *ordinarj* henad Glyckstad, skall befahlis att følge mig Strax epher.

Anderskou den 11 Nouem: Anno 1634.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande¹⁾.

350.

12. Novbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Angaaende Bygningsarbejder paa Antvorskov. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne skall hiidforskycke fem skiippund aff ded tagkobber, Som Siist bleff købdt aff den Suenske mand tiil *Croneborrigs* bigni[n]gs behoff.

Hans Steenuynckell Och hanss Ohnemøller skall begiiffue siig hiid Och Seead, huorledis man best kan forbiinde gaulen Offuer koeriid heer pa kyrcken ynd y Sperrid, saat den kan Staa.

Hans Stenuynckell skall ochsaa besee den Piller, Som staar op ymod samme gaull och ded saledis anordne, at der bliiffuer lagdt Ett *fundament* udenfor Pylleren, saat den inted uyder kan giiffue siig, *Item* at samme Piiller bliiffuer fiid ygen offuentil²⁾.

Anderskou den 12 Nouem: Anno 1634.

Christian.

351.

14. Novbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Kongen har bevilget, at Forpagtningen af Sæbygaard gives til Lensmanden paa Antvorskov og Sæbygaard, Wenzel Rotkirch.

¹⁾ I Følge Paategning paa Brevet modtoges det paa Gund(estrup, Jørgen Vinds Gaard) d. 17. Novbr.

²⁾ Jvfr. Friis, Bidrag t. Antvorskovs Hist. S. 44.

Lensmanden paa Nyborg, Mogens Kaas, skal tage Svin i Stedet for Oldengjæld. Kongen giver Befaling angaaende Klæder til hans Dreng. Jørgen Vind skal bringe de Penge, som komme ind af begge Rigers Skatter, til Christianspris til Brug ved det forestaaende Omslag. — *Kgl. Bibl.*

Lensmanden Paa *Anderskou* haffuer werrid huos mig Och mig vnderdanigst tiltaalid, at hand mötte uerre Seebygard Nest, om den skulle forpachtis, for den affgiift, En anden deraff giiffue uylle, ded uerre siig Saa høiidt, som ded Och uerre kunde. Saa ephtherdi at Naar lenssmanden samme gaard bekommer, som forberørdt Er, Daa Erlanger Ieg myn *Intention* med forpachtningen, Bønderne bliiffuer ued ded, dii altiid uerriid haffuer, Och Skoffuene forskaanis for den Ildebrand, Som paa den, Som der boe skall, uyll medgaa.

Huorfor Ieg haffuer hannem samme gard beuilgid, som Sagdt er, Och skall y sliigdt udi Chanseliid lade forferdige Och ded *ad subscribendum* framskycke ¹⁾.

Ieg fornemmer her aff H: Mogens kaas ²⁾, at Suynen her y lehnid Er bedre, end man haffde mendt ³⁾, huorfor hannem befahliid Er, at hand skall tage Suyn y steden for Oldengeld.

Nyborrig den 14 *Nouem: Anno* 1634.

Christian.

¹⁾ Wenzel Rotkirch, der siden 1631 var Lensmand paa Antvorskov og Korsør, fik 2. Maj 1635 Brev om aarlig at maatte nyde Sæbygaards Avling og deraf give 332 $\frac{1}{4}$ Rdlr. 16 β; dog skulde han gjøre aarlig Rede og Regnskab for de uvisse Indtægter (Sjæll. Reg. XIX, 315). 6. Novbr. 1634 havde han faaet Befaling til at lade Kongen vide, hvor mange Læs Hø der kunde avles til Sæbygaard, hvilke Tiender og hvad Græsgang der hørte dertil, hvor meget der aarlig kunde saas af alle Slags Korn, og hvor mange Bønder der „gemachligen“ kunde drive Avlen der Sjæll. Tegn. XXV, 354).

²⁾ Mogens Eriksen Kaas til Støvringgaard, Lensmand paa Nyborg fra 1631 (Fynske Registre III, 471. 473) til sin Død 1656.

³⁾ Den 6. Novbr. 1634 var der udgaaet Kongebrev til Mogens Kaas, at, da det var bragt i Erfaring, at Svinene i hans Len ikke vare gode til at slagte, skulde han tage Penge for Oldengjælden (Fynske Tegnelser IV, 310).

I¹⁾ skall med ded første lade mig uyde, huad myddell der Er paa kleedekammerid tiil at kleede myne drenge med ymod uynter. Dy skall kleedis udi kleede aff huad slagss forhanden Er, med wngeryske kyorteler och buxer Och Bommesiiiees trøiier aff den farue, som kleederne aff Er, besatt med En Reii guld eller Sølf snorer.

Och Eptherdi mig ligger stor macht paa dette Nestkommendis Omslagss forretning, daa achter Ieg, Om gud uyll, att laade mig fynde der y negden²⁾ paa Christianpriiss, huor Rentemeiisteren wynd siig skall indstille med huiis penning vdaff begge Riigerniss Skatter yndkommer, huortiil hand for siig udi kolding skall finde myne uogne, Som pengene skall framføre. Om huilckid ingen Skall *notificeris*, førend samme Reiiisse angaar, Mens altiid lade Boiiessøn³⁾ bliiffue y den mening, att hand dermed allene fordt skall.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

352.

18. Novbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Deleskriveren skal afskediges og Delehaven overdrages Godtfred Mikkelsen. Noget Blaar skal sendes til Fædeburskvinden paa Haderslevhus. — *Kgl. Bibl.*

I ued Eder nocksom at Errindre, at der bleff taliid Om deeleskriiffuerens⁴⁾ Regenskab, førend Ieg drog fraa køben: Sa Endog samme Regenskab mueligdt Endomstund inted ferdigd Er, daa skall hand dog affskaffis Och deelehaffuen⁵⁾ befahlis godtfriid Myckelssøn⁶⁾, Som dertiil kan hollis (!) En

¹⁾ Efterskriften findes paa et løst Blad.

²⁾ Nægd, Nabolag, Omegn (svensk: nejld).

³⁾ Hofmynsterskriveren Hans Bøjesen.

⁴⁾ Jakob Jensen. Jvfr. ovfr. Brev af 6. Novbr. 1634 (Nr. 342).

⁵⁾ Se S. 85.

⁶⁾ Skrifer paa Bremerholm (se S. 115). 3. Septbr. 1635 fik han Brev om at forvalte Tømmerskrivers Bestilling sammesteds (Sjæll. Reg. XIX, 329).

skriffuerdreng. Der skall indpackis udi faade Eller packer 2 Skippund Hør blaar Och hiid tiil fadebursskuynden med En ligger forskyckis, huortiil herhuos framskyckis En Paass. Samme Blaar skall saledis packys, at dy paa bønderuogne uell kan framkomme.

Haderssleff den 18 *Nouem: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

353.

24. Novbr. 1634.

Til Rentemestrene.

En Lygte skal prøves i Børnehuset og derefter sendes til Kolding. Om Indkjøb af Humle og Flæsk. Der skal sendes en Prøve af noget forgyldt Sølv. Christoffer Vogt, der er arresteret i Kjøbenhavn, skal frigives, hvis Arresten kun er begrundet i, at han ikke har betalt Told. — *Kgl. Bibl.*

Stackiid førend ieg drog fraa køben:, da fiick ieg løchtemageren sammestedt en lychte at fiit, huorudi saad thuende kriistal steene, Huilcken y fra lychtemageren skal affodere och den Hans Markodan tilstille, at hand forsøger, huad *effect* den kan gørere y børnehussid paa en aff siiderne, som dy sidder og weeuer Paa, saoch dersom Børnen staar och spiinder wullen.

Naar nu samme lychte saledis forsøgd er, daa skall den well foruaarid sendis henad kolding.

Myntemeisterne skal strax gørere En prøffue aff ded forgylthe Sølf och sende mig hiid med denne breffuissir.

Huurledis att den hummell, som heer Er att bekomme, falder, ded Erfahrer y aff den heerhuss føiiede Proba, huoraff Skeppen kommer at staa 11 Skilling lybsk.

Heer I landid er temmelig køb paa fleesk, Skippundid for 20 rix daler, Och mueligdt faar man bedre køb derpaa med ded første. Skulle der købis nogiid enten til hoffholdingen eller tiil holmmen, daa formener ieg, at man fyck bedre køb her y landiid end y danmarck.

Christoffer fogiidtz ¹⁾ tiener haffuer werrid heer Och siig beklagiid, at hans hossbund er *Arresterit* y køben: Daa Eptherdi mig sagen inted er beuist, huorfor hand Er tagen y arrest, Huorfor y mig derom skall *Auisere*, Och saaframdt samme købmand for inted andid er *arresterit* en for tollen, hand skall inted haffue erlagdt, daa skall hand igen *Relaxeris*, Och uill Ieg uell fiinde hannem, naar hand skall haffue penning tiil kiill, om hand haffuer giordt klaar derfor eller Eii.

Flensburg den 24 *Nouem: Anno* 1634.

Christian.

Eptherdi ²⁾ Ieg achter at købe En Party aff samme humle tii[l]att forsøge, huorledis den uyll skycke Sig y dy kyster, som dertiill bestiidt Er, Daa Skall y med all fliid uerre derom, att kysterne bliiffuer ferdig, saledis som be-fahliid Er.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

354.

24. Novbr. 1634.

Til Frederik Günther.

Udkast til en Skrivelse til Hertug Frederik af Gottorp, hvori udtales Misfornøjelse med, at dennes Moder, Hertuginde Augusta, nægter at underkaste sig Bestemmelserne i Unionen mellem Hertugdømmerne og Danmark. — *Geh. Ark.*

An den Her: v: Holstein.

Ich habe auss seinem Schreiben verstanden, das er Erstes tages mit seiner fraw mutter ³⁾ sich der sachen halber

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 283.

²⁾ Efterskriften er skreven paa et løst Blad.

³⁾ Hertuginde Augusta, Kongens Søster. Kongens Strid med hende drejede sig, som tidligere (S. 140 f.) omtalt, om det af Enkedronning Sophie opsatte Inventarium over sine Efterladenskaber, af hvilket Hertuginde uretmæssig havde sat sig i Besiddelse af begge Exemplarer. I et Brev af 17. Novbr. 1634 (Koncept. i Inlænd. Concepten) havde nu Kongen opfordret hende til i Følge Bestemmelserne i Unionen af 1533 at lade Striden afgjøre ved en Kjendelse af 8 af Kongens og 8 af Hertug Frederiks Raader, som skulde samles i Kolding,

bereden wolle vndt miir mit dem forderligsten beskeiidt wissen lassen.

Weil aber miir skon Ihr andtwordt zugekommen deses Eeihaldtz, Sii k nthe sich zu der *Vnion* nit versteen in betrachtung, diiselbe ginge nur auff dii Regiirende herren, worauss Ich Sliissen kan, Sii werde sich ebenmessig kegen dem herdtzogen Erkleeren. Weil Ich nun allezeiit in den gedancken gestanden, dass alle dii herren von holstein, So mit der kron dennema[r]ck *Vniiret*, darEin begriffen Seindt, Alss begehre Ich von H: frii: zu wissen, Ob Er radtsam befindet, dass Ich Eiin ander *forum* suchen soll dan dii *Vnion*, So vnsere fohrfaren beliibet vndt sich darbeii woll befunden¹⁾).

355.

24. Novbr. 1634.

Til Frederik Günther.

Kongen forlanger, at hans Søster, Hertuginde Augusta af Holsten, blot skal forevise det af Enkedronning Sophies Inventarier, som er i hendes Besiddelse. — *Geh. Ark.*

Weil meine Schuester nit leunen kan, dass Io zuehne *Inuentarij* verhanden gewissen, so Eiins laudtz wahren, beide mit der fraumutter hand geskriiben, woruon nach der fraumutter Sehliigen mutterlicher *disposition* Ich das Eiine vndt dii beiide t chter dass ander haben solthen, Alss begehre Ich, dass sii dass Ihrige herzeiige, dass Ich Es nur

og han havde samme Dag opfordret Hertug Frederik til at formaa sin Moder til at gaa ind herpaa (Koncept i Inl nd. Concept.). Men Hertuginde, der havde Husum Amt som Livgeding, nægtede, at hun behøvede at rette sig efter Unionen, da hun ikke var regerende Fyrste.

¹⁾ Fr. Günther har paategnet paa Brevet: 24. Nov. I Inl nd. Concept. findes en med hans Haand under denne Dag skreven Koncept til et Brev til Hertugen, ganske i Overensstemmelse med Kongens Udkast.

Sehen mag, Ich begehre Es nit auss der Stuben, wohrein ess miir gezeiiiget, zu dragen¹⁾.

Udskrift: Friderich gunther zu handen.

356.

25. Novbr. 1634.

Til de holsten-gottorpske Raader.

Kongen erklærer sig tilfreds med i deres Nærværelse at maatte se Enkedronning Sophies Inventarium, som Hertuginde Augusta har i sin Besiddelse. — *Geh. Ark.*

Wan Meiine Schuester dii von Holstein der frau Mutter Seliigen *Inuentarium*, So Sii miit eigenen handen geskriiben, Miir zeiiigen wiirdt, Also das Ich *in præsentia* H: friiderigs Rehten vndt diinere mich darein Ersehen kan. So habe ich genuck vndt gedencke Selbiige meine Schuester des gesuchten *Inuentarij* halber nit weiither zu belangen.

Flensburg den 25 *Nouem: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Den Sambdtlichen Holsteinsken Rehthen gottorpskes theiils zu handen

357.

26. Novbr. 1634.

Til Christian Friis.

Nogle af Rigsraaderne skulle dømme i Sagen med Gabriel Marselis's Svigersøn, som er arresteret i Kjøbenhavn. Kongen

¹⁾ Paategning af Fr. Günther: 24. Novbr. 1634. I en Efterskrift til den S. 299 omtalte Konzept til en Skrivelse til Hertug Frederik har Fr. Günther i Følge Kongens Ordre fremhævet, at Hertuginde foruden det Inventarium, som laa i en forsejlet Kapsel og er blevet produceret af hende, endnu har haft en anden Original, ligeledes skreven med Enkedronning Sophies Haand, hvilket hun vist ikke vil benægte. Men efter Enkedronningens Bestemmelse skulde det ene Exemplar være hos Kongen, det andet hos hans Søster, og Kongen ønsker nu, at Hertugen maa faa denne til blot at fremvise det.

har hørt flere stærke Geværsalver, hvilket vist ikke varsler godt med Hensyn til Fredsforhandlingerne. — *Kgl. Bibl.*

Gabriiel Marsilius haffuer uerrid heer Och beklagiid siig, At hans datterman ¹⁾ er *Arristerit* y køben:, wansiit hand haffuer bødiid borgen for siig. Saa Paded man kan komme til ende dermed, da er der gangen befahling ud tiil dii Neste udaff Raadiid, at dy sagen skall forhøre och derudi dømme.

Dii *Auisser*, man haffuer aff tyssland, giiffuer mig lyden forhabning til at tencke paa friidtz *tractationen*. Dertelmed kommer ded dertiil, At ieg nu siist ymellom løffuerdag Och søndag *cum magna Animj passione* hørde offuer dii 14 *Muschatader* heer vden for paa marcken, sa Naturlig som et sterckt *companj* haffde standen udi *Bathalię* for myne Øiien och løst derris *Musketter*, Och at den Ene haffde stercker laad end den anden, *Item* at der uaar dem yblandt, som uaar sildiger bleffuen ferdig, Huilckid uaa-rede fraa klokken uaar hardtad thu och indtill klokken uaar Neer fihre, at fiirbøderen kam ind y stuen och gjorde Iild. Der nu Iilden brende, at ieg den udi sengen kunde høre, daa hørde Ieg Enda tree *Salluer*, Och tellede Ieg udi den mellomste Sex Skud, som kam siilder herfor end dy andre, Saat ded er *presummerlich*, at ded inted gaad

¹⁾ Gabriel Marselis's Svigersøn Albert Baltser Bernts var bleven arresteret i Kjøbenhavn paa Grund af en Tiltale, som Byfogeden Eske Jensen og Kæmneren Peder Matthiesen havde til ham, henholdsvis paa Kongens og Byens Vegne, angaaende den 6te og 10de Penge, som de forlangte, at han skulde erlægge af den Arv, der var tilfalden ham efter hans afdøde Moder Nille Baltzers. D. 26. Novbr. befalede Kongen Christian Friis, Klavs Daa, Hans Lindenov og Just Høg at tage Sagen for sig og dømme i den, fordi Borgmestre og Raad i Kjøbenhavn selv vare interesserede i den (Sjæll. Tegn. XXV, 359). Samme Dag opfordrede Kongen Borgmestre og Raad i Kjøbenhavn til at frigive Bernts, for at denne kunde klarere sin Svigerfaders Regnskaber med Kongen; Bernts havde lovet, at hans Fuldmægtig Niels Sørensen skulde blive i Kjøbenhavn og svare til Sagen, og Gabriel Marselis var gaaet i Borgen for den omstridte 6te og 10de Penge (Sjæll. Tegn. XXV, 360).

betyder. Den Alsommechtigste herre Och gud *Dirigere* alting Siiet hellige Naffn tiil loff, Priiss och Ehre, Sa bliiffuer alting ephther hanss gudommelige welbehag forrettid. *Vale.* Flenssborrig den 26 *Nouem: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friiss tiil hande.

358.

26. Novbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Om Reparation af Gulvet i det røde Kammer paa Kjøbenhavns Slot. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne skall kreffue hoffuidnøggelen aff *M: Andres*¹⁾ och dermed lucke ded Røde kammer Op Och lade Steenhuggeren beese gulliid derudi, At hand sammestedtz kan legge gulliid med Ølandtske fliisser hen ymod Paaske tyder. Dy thuende Skaab, Som Staar udi samme kammer, skall Lyfftiss op fraa Iorden, Saat man derunder kan legge gulliid med gemeene Aastrag, Naar Stenhuggeren Er saa Neer ferdig, at hand kan beginde med gulliid at legge.

Flensborrig den 26 *Nouem: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

359.

27. Novbr. 1634.

Til Rentemestrene.

De skulle fortinge Kongens Søn, Hans Ulrik Gyldenløve, i Kost hos godt Folk i Kjøbenhavn, saa nær Slottet som muligt af Hensyn til, hvad han skal lære paa Holmen og i Arkeliet. -- *Kgl. Bibl.*

¹⁾ Andreas Bentzwinger. Se S. 91.

Rentemeisterne skall fortiinge Hanss wldriich y kost huos gaadt folck y køben: ¹⁾), ded neste Slottiid Skee kan, Paded hand distebedre ded, som hannem Paa holmen Och udi *Archeliit* at lehre befahliid, kan Sette y werck.

Flenssborrig den 27 *Nouem: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

360.

27. Novbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Kongen ønsker efter en indsendt Designation at faa at vide, hvad der tilkommer Officererne og Søfolkene paa Orlogsskibene ved Glückstadt. — *Kgl. Bibl.*

Herhuoss findiss En *Desingnation* pa ded folck, som findis paa Orloffskiiben udi glyckstadt, Epther huilcken y skall mig laade uyde, Huad samme Søfolck med derriss *officerer* tiilkommer, Paded man derriss offuerløb kan gaa forbi, Och dii kan bekomme ded, huortiil dy er berettigid.

Flenssborrig den 27 *Nouem: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: *Postscriptum* Rentemeisterne tiill hande ²⁾).

361.

27. Novbr. 1634.

Til Tolderen Søren Terkelsen.

Ordre om Anvendelsen af de Penge, som findes i Toldkassen i Glückstadt. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34.*

¹⁾ Af Kongens Brev af 20. Decbr. 1634 ses, at han kom i Kost hos Lavrits Hammer.

²⁾ Det kan bemærkes, at skjønt Brevet er et selvstændigt, tyde dog dets Folder paa, at det har været afsendt sammen med det nærmest foregaaende (Nr. 359).

Dii 20317 daler, Som findis *in Cassa*, Skall Anleggiss,
Som Eptherfølger.

Soldaterniss Lehning tiil Iull	2518 dl:
Nyckell kockis wexell	4000 dl:
Iohan Baarbes pa handen for haamp	3000 dl:
Brunsuigs hummel at købe tiil Nordrup.	1000 dl:
Geffuerdt tyttecken ¹⁾ Paa handen	2100 dl:
Oluff Steffensøn ²⁾ paa handen for tømmer	2200 dl:
Maaleren ³⁾ Paa handen	1000 dl:
Dønneckemeisteren pa handen	300 dl:
Tolskriiffuernes Løn tiil <i>S: Mickelssdag</i>	1200 dl:
Wrtegaardtzmanden paa handen	500 dl:
Hanss Stenuynckell paa handen	500 dl:
Tiil at dyge med Och at <i>Reparere</i> ded med,
som ingen forhaling lyde kan	2000 dl:

Huad nu den Ene kan kortis och den anden tiilleggis
aff denne fortegnelse, ded kan Skee Saa ner som ded,
som udi beholding uill bliiffue tiill att *asseurere* ded gamle
werck med.

Flenssborrig den 27 *Nouem: Anno* 1634.

Christian.

Udskritt: Søren Terckelssøn tiill hande.

362.

28. Novbr. 1634.

Til Christian Friis.

Han skal fremtage Hertuginde Augusta af Holstens Obligation
til Kongen paa 46,000 Dlr. og sende den til Kongen henimod Om-
slaget. Hertuginde har dristet sig til at unddrage sig fra Uni-
onen. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ Maaske den Gevert Tømmermand, som Kongen nævner i sin
Dagbog for 1629 (Dsk. Saml. V, 72).

²⁾ Han nævnes 1639 som en Mand, der leverede Kongen Bjelker
(Dsk. Saml. V, 82).

³⁾ Eller „Maalerne“.

Epthersom dig wytterligdt Er, at myn Søster H: aff holstein er mig 46000 daler skyldig, Som hun kan skeep faar at betale mig til først kommende Omslag, Och hinders *obligation* pa samme penning ligger til køben: y huelffuingen, Daa skaldtu den tage derud och mig den ymod omslaagiid tilskicke.

D: heiideman¹⁾ drager ydag henad gottorp Och skall følge her: friiderich henad hussom, at forsøge, om dii kan *desponere* myn Søster tiil att gørre, huad Rett Er, huorpaai eg thuiffle[r] at skulle Skeep. Hun haffuer vnderstanden siig at *eximere* sig fraa *Vnionen* och mig tilskreffuid, at *Vnionen* waar allene giioardt ymellom dii Regerende herrer. Ieg suarede, at uaar hun inted med y *Vnionen*, daa fyck hun att suare for landtgeriichted liige wed dy *pruuat* personor. *Vale.*

Flenssborrig den 28 *Nouem: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friis tiill hande.

363.

29. Novbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Befaling angaaende Jørgen Vinds Rejse i Anledning af Omslaget i Kiel. -- *Kgl. Bibl.*

Epthersom tilforn befahliid er²⁾, At Iørgen wiind siig herud skall forføiie ymod Omslag, Daa skall hand med pengen tage syn weii fraa flenssborrig henad Mydsund och Saa lyge henad Christianpriiss.

Hand Skall med siig tage En udaff Rentheriid, Som kan brugiss tiil at Igennomse tollernis Regenskab udi glyckstad, Paaded dy inted dermed behøffuer at drage wiider.

¹⁾ Erik Heidemann, fra Diepholtz i Hannover, Dr. jur., var først Kansler hos Hertug Georg af Lyneborg. 1628 traadte han i Hertugen af Gottorps Tjeneste, hos hvem han beklædte samme Stilling. † 1636. Møller, Cimbria lit. II, 312.

²⁾ Se S. 296.

Dy uogne, som tiil haderssleff pengene laader, skall dem føre tiill Mydsund, Huor andre uogne skall møde, Som Pengen skall føre hen tiill Christianpriis Och inted tiill kyll.

Flenssburch den 29 *Nouem: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

364.

29. Novbr. 1634.

Til Frederik Urne.

Drejeren paa Frederiksborg skal lave Kongen en Brevglatter af Elfenben. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Dreyeren paa Frederichsborgh skall Strax gjøre mig itt tingest aff Elffenbeen, som mand bruger tiill breffue at legge sammen¹⁾, huilckett skall vere noget krumt, paa det mand desbedre dermed kand Stryge. Naar dett er ferdigt, da skall du dett forskicke hen tiill Rentemesterne, at de dett fremskicker. Flensborgh dend 29 *Novembris Anno* 1634²⁾.

365.

29. Novbr. 1634.

Til Frederik Günther.

Han skal opsætte en Instrux for sig selv som Afsending til Kejseren, hvorefter han skal virke for Freden og for en Forlængelse af Tilladelsen til at hæve Elbtolden. — *Geh. Ark.*

Friderich gunther

Soll eiine *Instruction* auff seiine persohn an den keyser machen³⁾ dessen Eeihaldtz, Das er erstes tages sich von hinnen nach wien erheben Sol. Wan er nun da-

¹⁾ Jvfr. S. 254 f.

²⁾ Modtaget paa Frederiksborg 6. Decbr.

³⁾ Instruxen blev først udstedt d. 19. Januar 1635. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 310.

selbsten angelanget, Sol er sich bei den geheiiimen Rechten angeben vndt um *privat Audiens* anhalthen, vndt wan im diiselbige verstattd wiirdt, So sol er nach uberreithem *creditif* vndt abgelegethen *curialien* fur vndt anbringen, Dass wiir in keiinen zueiffuel setzen, Es sei I: k: w: vndt L: Io noch in friisker gedechtnus, was wiir zu mehrmahlen dess friidens halber an deroselben gelangen lassen, vndt was I: k: w: vndt L: vnss darauff zur andtwordt gegeben.

Weil aber dii friidens *tractaten* Nun ein zeitlanck in Stecken gerathen, Ohne zueiiffuel durch friidhessige Persohnen verhinderung, Alss haben wiir nit vnterlassen wollen derselbigen halber durch diisse abskiickung zu Errinneren vndt souill mugelig zu *Reassumiren*. Hiibeii müssen alle dii *Rationes* angezogen werden, So I: k: w: vndt L: zu friidsame gedanken mouiren können, vndt das dass glyck wehnich zu trawen. Vnser diiner hatt nit zu eiiilen, wan Er *in loco* Ist, Sondern sol siich immerzu, souil mugelig, beii den fohrnemsten *Insinuiren* vndt immerzu das *negotium pasificationis Vrgiren* vndt darneben *Expissiren*, wii ihnen Dass fransössisike werck in deudtzlandt ansteet, Ob Ihnen dasselbige nit zum friiden *disponiren* kan. Er sol auch guthe achtung haben, was sii alda um den Chur: v: Saxen *Iudiciren*. Wan Er nun *Audiens* beii dem keysser gehabdt, so soll er dii keysserin vnserendt wegen *salutiren* vndt vnseres skreiiben I: L: *presentiren*.

Vndt weil nit zu zueiiffuelen das daselbensten der hamburger Io gedacht wiirdt, Alss soll vnser diiner gelegenheit suchen zu Erfahren, Ob dii keiisserin Niit vermeinet zu Erhalten zu sein, dass dii Iahrskaren uber den zollen auff der Elbe nit etwass konthen *prolongirit* werden Nach verfliissung der 4 Iahr.

Mit *Marsilio* Soll geredet werden, doch inss geheiiim, vonuegen des wexelss näher wiien vndt zurucke wiiderum.

Flenssburch den 29 *Nouembris Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Friiderich gunther zu handen.

366.**29. Novbr. 1634.****Til Frederik Günther.**

Der skal opsættes en Skrivelse til Amtmanden i Haderslev Jørgen Ahlefeldt om 600 Favne Brænde, der skulle hugges i Stenderup Skov. — *Geh. Ark.*

Eiin skreiiben an Iörgen v: Anefeldt¹⁾, dass er alsofordt in Stenderup holdtz 600 fuder holdtz Soll hawen lassen von verzehrethenn Baumen vndt dassselbige in mein Skyff dii flaadluss genandt laaden lassen. Vndt soll Er den hausfogiid auff haderssleben darzu verordnen, dass er dy auff[sich][t] daruber nebenst den holdtzfögden daruber habe.

NB in abwessend dess ambdtmanss soll selbiger hausfogidt den briiff brechen vndt demselbigen Nachleben²⁾.

Flensburg den 29 *Nouem: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Friderich guntheren zu handen.

367.**30. Novbr. 1634.****Til Frederik Günther (?).**

Befaling til at Kongens Brevkammer at udtage Hertuginde Augusta af Holstens Obligation samt den Kapsel, hvori Enkedronning Sophies Inventarium har været. — *Geh. Ark.*

Weil du Itzo deiinen weck nach kopen: Niimst. So sollestu auss der briiffkammer der Herdtzogin von holstein *Obligation* auff dy 46000 daler Nebenst der kapsell, worein das *Inuentarium* gewesen, mit heruber nemmen.

Vndt weil der Chanseler den Slissell zum gewelbe

¹⁾ Jørgen Ahlefeldt til Qvarnbek, f. 1589 † 1641. Han var Amtmand i Haderslev fra 1629 til sin Død. Rhode, Samlinger til Haderslev-Amts Beskrivelse S. 46.

²⁾ I Inländ. Concept. findes en af Fr. Günther opsat Konzept til et Brev til Jørgen Ahlefeldt i Overensstemmelse med Kongens Ordre.

hatt, So mussestu dich zu *Anderskou* Erkundigen, Ob er zu kopen: Oder auff seiinem hoffue ¹⁾ Ist, auff das du im mein skreibendt zustellen kanst.

Flenssburch den 30 *Nouem: Anno* 1634.

Christian.

368.

30. Novbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Kongen ønsker Oplysning om Tilstanden i Børnehuset og ytrer sin Misfornøjelse med Hans Markdanner som Tilsynsmand. — *Kgl. Bibl.*

Med denne breffuissier Skall y lade mig tilstanden y børnehussid uyde, om alting derudinden Epthet myn anordning tilgaar, Isønderlighed Om den *Docter* derinde gør siit *officium* fyllist.

Denne uynter Maa man Slyde tyden hen med *M:* Maarkodan, paa forarid habiss Ieg att skaffe En derhen, Som bedre skall taage y derris hand End denne ²⁾.

I skall sende mig fortegnelssen paa Markodans *gaisi*, som uden thuiffuell løbber høiier End den *profit*, hand haffuer giordt. Der skall framskiickes en *desingnation* Paa, huissom udi Børnehussiid giordt Er, Siiden Ieg derfraa er forreissid. Och uiil ieg uyde, huorlediss ded er faat med den waalckmølle, Som Skulle driiffuis med Øxen eller heste, *Item* Om ded gaar nogiid fordt med att maale Maaltdid ³⁾, som skall udi dy kyster, som dertill giordt Er.

Flenssborre den 30 *Nouem: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande ⁴⁾.

¹⁾ Kragerup i Løve Herred, ikke langt fra Antvorskov.

²⁾ Hans Markdanner fik virkelig sin Afsked i April 1635 og blev efterfulgt af Johan Blücher (eller Blaucher). Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 134 f. O. Nielsen, Kjøbenhavn's Diplomatarium III, 154.

³⁾ o: Maltet.

⁴⁾ Paategning paa Brevet: „Receu le 13 xbris 1634“.

369.

7. Decbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Kongen ønsker forskjellige Oplysninger om den paalagte Skat, om Kister til Humle og Malt i Provianthuset, om Børnehuset, om Skibet St. Annas Udrustning m. m. — *Kgl. Bibl.*

Renthemeisterne skall lade mig ued breffuissier wiide:

1. Huormegiid vdaff Skatten der Er indkommen, Syden att leg forreissid Er.

2. Om dy kyster til hummel Och Maaldt udi Prouiandt hussid er ferdig, *Item* Om der er begindt at maale maldt til Samme kyster.

3. Huorledis werckid udi Børnehussid Staar, *Item* Om *Docteren* gør siit *offitium* derinde Och Retter sig epher den Siiste forordning med at optegne, huem hand *curerer*, Derhuoss Om der er mange Siige udi hussiid.

4. Huor Neer ded Er med *S: Annis* vdrustning, Och naar man dermed bliiffuer ferdig.

5. Om den Slusse ude ued ladgarden Er ferdig, Saat den Ingen skaade offuer uynter kan *causere*.

6. Om den Siiste waalckmølle, som driiffuis med heste eller Øxen, bliiffuer brugdt.

7. Huor mange Øxen der Er Stalliid.

Flenssborrig den 7 *Decembris* Anno 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande ¹⁾).

370.

7. Decbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Der skal tilsendes Martin von Meden en Kvittering. Jørgen Vind skal paa sin Rejse til Omslaget tage saa mange Penge med som muligt, da det er meget vanskeligt og dyrt at faa Penge i Hertugdømmerne. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ Paategning paa Brevet: „Receu cette lettre le 15 xbris avec vn Trompet“.

Eptherdi Martinus von der Meeden¹⁾ huoss mig Om hans kuytandt haffuer ladiid anholde, Och Ieg inted seer, at man kan haffue nogen *Profit* deraff, att hannem den forhollis, Daa Skall hannem den ued breffuissar tilskiickis.

Ieg haffuer tiilforn ladiid Eder uyde, att Iørgen wiind siig henad kiill ymod Omslag Skall begiiffue, huorfor der skall tagiis saa mange penning med, Som ymmer mueligdt Er, Tii heer y landiid er inted fleere Penning at bekomme End 80 tussind daler, Man gørrer ochsa saa megiid derom, som man och uyll, Huilcke dy Enda holder høiidt nock. Ieg mener, att H: frederich tiil gottorp faar att giiffue 8 *pro Cento*, om hand uill haffue penning tiil Omslag.

Flensborrig den 7 *Decem: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande²⁾.

371.

9. Decbr. 1634.

Til Rentemestrene.

For at undgaa Klage af Gabriel Marselis over partisk Prøving af noget Sølv i Kjøbenhavn, skal der sendes lige saa meget til Lybek for at prøves der. Kongen omtaler endvidere en Prøve af Humle samt noget i Stiftet Bremen indkjøbt Hamp. — *Kgl. Bibl.*

Ieg haffuer bekommid Eders skriiffuelsse aff breffuissar denne morgen, derhuos den probeerseddell paa ded sølff, huiilcken probering *Marsilius* uden thuiffuell uyl *estimere* for partiisk. Huorfor y skall ued en vdaff Rentheriid sende henad lybeck liige Saa mange Støcker Sølf, Som møntemeisteren y københaffuen proberid haffuer, At ded samme stedtz bliiffuer proberit, huorom herhuos findis En Skriiffuelsse tiil borgemeister och Raad³⁾. Och uyl haffuis

¹⁾ Martin v. Meeden fra Stade, ansat fra 1604 og med Afbrydelser til 1623 i det tydske Kancelli, fra 1623 Kongens Gehejmeraad. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 93.

²⁾ Paategning paa Brevet: „R: le 15 xbris auec Hans Boisen“.

³⁾ En Konzept, dat. 9. Decbr., til en saadan Skrivelse findes i Inländ. Concept. Det blev Jørgen Karstensen, som kom til at

yacht, at den, som derhen Sendiis, befahliis at betale waardynen, huiis hannem for syn wmage bør at haffue.

Den Proba aff den humle kan leg inted indbilde mig at uerre Riichtig. Den haamp, som Er købdt udi ded Stiift Brehmen, kan inted komme fraam førend paa foraarid, ymod huilken tiid man Ochsaa først haffuer den at formode, Som nu der huoss Eder kan bestillis.

Flenssborg den 9 *Decembris Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande ¹⁾).

372.

16. Decbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Kongen meddeler sin Beslutning angaaende de tre halve Kartover, der skulle sendes til Krempe, og de to hele Kartover med den oldenborgske Stamme, samt angaaende en Lysekroner til Frederiksborg, den „posserede“ Hest med Billeder og en Kakkelovn, der skal sendes til Kolding. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Christoffer Suencke Siig om allehande huoss kammerskriffueren haffuer bespurdt, daa Er derpaa denne myn *Resolution*:

1. At tiill dy tree halffue kartower, Som paa foraarid er befahliid att skulle forskiickis henad krempen, inted maa fattis, som man tiil marcken behøffuer dennom att fordtrbringe.

2. Dy thuende heele kartower, som er giordt med den Oldenborgiske Stamme Paa, Skall Rentemeisterne fortinge med felix fux ²⁾ ganske att gørre ferdig. Laaderne skall

foretage Rejsen til Lybek. 17. Dec. fik han udbetalt 40 Rdlr. til den (Rentemestr. Regnsk.).

¹⁾ Paategning paa Brevet: „Receu le 14 xbris 1634“.

²⁾ Felix Fuchs støbte i Aaret 1633 de to endnu bevarede Kartover med i Relief udførte Stamtræer over de oldenborgske, brandenborgske og brunsvigske Fyrstehuse. Blom, Kristian den Fjerdes Artilleri S. 195 (hvor de for øvrigt anføres som Trekvarter Kartover). Katalog over den historiske Vaaben-samling paa Kjøbenhavns Tøjhus, Kbh. 1877, S. 14.

M: andres beslaa, epttherdi hand dem vnderhanden haffuer, Menss Blockuognen dertiill Skall beslaas paa Møllen.

3. Den lyssekronen, som fattis paa Sallen tiil frede:, Skall gørriss *proportionabiliter* Eptther dy, som henger paa sallen sammestedt. Dog skall hand dermed inted begiinde, førend hand haffuer uiist mig Brettiid, huoreptther hand uyll *formere corpussit*, saaoch En udaff Armen med En aff Piiberne, som kommer derpaa.

4. Den Posserede ¹⁾ hest med dii Billeder skall bliiffue wrørdt, indtill Ieg faar att uyde, huad hand begehreder derfor att forme, støbe Och fornsniide.

5. Der Skall strax sendis offuer land En kackeloffuen tiill kolding, som man kan bruge y badstuen.

Flenssborrig den 16 *Decem: Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

373.

20. Decbr. 1634.

Til Frederik Urne.

Om noget Pæleværk i Nødebo Sø til at fange Brasen i og om 200 Kobberfade, der skulle forfærdiges paa Møllen ved Kronborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Det pæleuerck, som for nogen tid siden bleff giort i Nødeboe Søe tiill at fange brassen udi, skall igien med elle, som lange ere, fyllis och saa Sterck nedertryckis, saa at fisken intett kand komme derigennem.

Kaabersmidten paa møllen skall befalis at giøre 200 fade aff kaaber, som mand kand bruge i børnehuset. Kolding dend 20 *Decembris* 1634 ²⁾.

¹⁾ bossere (poussere) ☉: at forme et ophøjet Arbejde af Vox, Gips eller lignende blød Masse.

²⁾ Modtaget paa Kronborg d. 24. Decbr.

374.

20. Decbr. 1634.

Til Rentemestrene.

Kongen er misfornøjet med Hans Markdanners Bestyrelse af Børnehuset og giver Ordre om Jørgen Vinds Rejse i Anledning af Omslaget. Han omtaler endvidere nogle Maltkister, noget Hamp samt Indkjøbene til Skibet St. Annas Udrustning; han bestemmer forskjelligt angaaende Hans Ulrik Gyldenløves Ophold hos Lavrits Hammer. Marselis er misfornøjet med den skete Sølvforfalskning. Palle Rosenkrands skal have 360 Rdlr. til Kongens Døtres Underhold paa Nykjøbing. — *Kgl. Bibl.*

Ederss skriiffuelse mig ued frederich giintheren tilskreffuid Er mig well tilhande kommen, Och deraff tilstanden huos Eder forstanden, Huorpaa Ieg Eder inted forholder:

1. Wdaff den fortegnelse, Hans Markodan haffuer Indleffuerid, formercker man endomstund lyden *profit* aff hans *gubernament*. Om walkemøllens profiidt eller skade maa hand inted haffue uerrid heell *curios*, Eptherdi hand Endomstund ingen beskeen derom ued, huilckid hand paa En tiimiss tiid haffde kund Erfahre.

2. Ded er uell at haffue y acht, at Iørgen wii[n]d bringer dy meiste daler med, som mueligdt Er. Dog er uell dy Poster, som liige Sauell med myndt som med daler kan betalis, *Exempli gratia* dy handtwereks folck paa Christianpriis Er man nogle tussind daler skiildig, Som nock som med myndt er at betale.

3. Wansiiet att Eders mening Er, att man inted skulle kunde gøre¹⁾ siit fadtziid paa fleere Penning End paa 150000 daler, daa habiis Ieg dog, at der kommer endnu for Omslag Skatten Ind aff Aggersshus och Baahus.

4. Saaframdt dy Maldkyster inted kan gøre mere teegen, End att dii udi den Riinge tiid, Ieg haffuer uerrid borthe, kan bliiffue fulde, daa uyll dy inted gøre Stor Ieer-
tegen. Ded Er att befriichte, att Maltiid kommer alfor løst sammen y kysten.

¹⁾ Ordet er skrevet to Gange.

5. Huorlediss ded med ded, som vdaff den Leiiell ¹⁾ tiil *S: Annis* vdredning indkøbis skall, derom haffuer y beskeen udi ded breff, som tiil Eder udaff Chanseliid Er udgangen ²⁾).

6. Haffde der Ingen waarid Rebslageren ad, at hamp-
pen uaar kommen fraa dii steeder, den kam, daa haffde
den nock uerrid Saa god som Riigisk hamp, Huiilckid
deraff er att see, at dy Paa Bremmerholmen altiid haffuer
Rossiid ded tackell, som haffuer uerrid paa dy skiib, Peter
Myckelssøn ³⁾ haffuer leffuerid, huiilcke alle haffde tackell
och tou aff samme hamp.

7. Naar der kommer beskeen ind fraa lenssmenden,
huad indkøbiid paa Øxen Er, daa kan y derepther Rette
Eder, huor høiidt att købmenden dem skall antage.

8. At hans wldrich haffuer siit lossomente huos Laa-
uerss hammer ⁴⁾, ded gaar uell tiill, mens att laffuers ham-

¹⁾ Talen er om Villum Leiel af den helsingørske Familie af dette Navn. 11. Aug. 1634 fik han 200 enk. Rdlr. til en Rejse i Kongens Tjeneste til Holland; i Novbr. s. A., da der udbetales ham nogle Penge, kaldes han Kjøbmand paa Kongens Skib St. Anna (Rentemestr. Regnsk.). Han blev 1639 Bogholder ved det ostindiske Kompagni (i Følge Slange S. 982 tillige Direktør) og afgik samme Aar med Skibet Christianshavn til Ostindien, hvor han blev Kommandør paa Trankebar. Slange S. 981 f. 1029 f. 1084. 1293. 1467 ff. Det skandinav. Litteraturselsk. Skrifter 1805 I, 144 ff. Histor. Tidsskr. V, 460—61. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 205.

²⁾ 19. Decbr. havde Rentemestrene faaet Brev om at udlevere til Villum Leiel, hvad Varer der vare forskrevne til det ostindiske Skibs Udrustning, samt andre smaa Fornødenheder dertil imod hans Kvittring (Sjæll. Tegn. XXV, 361 f.). 20. Decbr. fik Klavs Daa og Rentemestrene Ordre til at have Tilsyn med, at de Penge og Varer, der udleveredes til Villum Leiel, kun brugtes til det ostindiske Skibs Udrustning (Sjæll. Tegn. XXV, 363).

³⁾ Jvfr. Dsk. Saml. V, 68. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 167 (hvor det urigtig hedder, at han kun har bygget et Skib).

⁴⁾ Lavrits Andersen Hammer, anset Borger i Kjøbenhavn, gift med Else Andersdatter, en Søster til Kongens Mætresse Karen Andersdatter. Nye Dsk. Mag. II, 3. Schlegel, Saml. z. Dän. Gesch. II, 1, 66. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatar. I, 664. 668. III, 72. 426.

mer skulle Søge syn brende tiill hannem andenstedtz, end andre gør, som anden gaadt folck gør, som fremmid y hussid huoss siig haffuer, ded seer Ieg inted, huorfraa ded skulle komme. Mueligdt den dannemand uille gerne altiid haffue Eriind y wedhaffuen. Rentemeisterne skall pa myne uegne betale lauers hammer for hanss wldrich och thuende aff hans tienerss kost. Saa megiiid uyn och tydtzøll, som hand for syn Person tiil Nodtturfft kan behøffue, ded skall dy ochsaa betale.

9. Huad Iørgen kastensøn¹⁾ bringer med fraa Lybeck, ded skall Iørgen wiind tage med siig hiidoffuer, paded man engang kan komme tiil Ende med *Marsilio*. Samme *Marsilius* uaar heell glad, der hand fiick den Proba aff ded Sølf, Som kam fraa Møntemeisteren, Och formente, att dy guldsmidde, som salediis Sølfuid forfalskiid haffde, Skulle betale hannem laauyd.

Rentemeisterne skall laade Pallii Rossenkrandtz bekomme 360 Riix daler y Myndt, som hand tiil frøckernis vnderholding paa Niikøbing²⁾ skall anuende.

Rentemeisterne skall uerre derom, at dy kan skaffe nogle Multiiber hiid med ded første.

Kolding den 20 *Decembris Anno* 1634.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

375.

1634—1635.

Optegnelse om de Penge, som kunne erholdes til Skibet St. Annas Udrustning. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ Jørgen Karstensen, Renteskriver. Se S. 129.

²⁾ Kongens Døtre opholdt sig i Vinteren 1634—35 paa Nykjøbing Slot hos Prins Christian og hans Gemalinde Magdalena Sibylla (Dsk. Saml. 2. R. I, 155. Smith, Leon. Christ. Grevinde Ulfeldts Hist. I, xxxii—iii). Allerede 24. Oktbr. 1634 udbetalte Rentemestrene til Palle Rosenkrands, der var Lensmand paa Nykjøbing, 820 enk. Rdlr. til Frøkenernes Udspinnings Fornødenhed og til Kost for deres Skolemester og Vaskerpige (Rentemestr. Regnsk.).

Fortegnelse paa huiis penning Man kan Erlange tiill

S: Annis vdredning.

Vdi helssingør findis paa tolboden y daler	
Och guld vngeferlig	15500 dl:
Huos <i>commissarierne</i> y Skaane kan man	
bekomme	20000 dl:
Huos Ionas ¹⁾ toller findis.	12000 dl:
<i>Summa</i>	47500 dl:

376.

1. Januar 1635.

Til Frederik Günther.

. Optegnelse om en Skrivelse, som skal udfærdiges til Bernt Geist om, at han til 1. Maj skal fratræde Bestyrelsen af Rohlstorf Gods. — *Gelt. Ark.*

An Berndt geist²⁾

Dass Er dass gudt Rolstrup auff kunfftigem Meittage demselbigen, welchen Christian wldrichs fohrmunder darzu verorden werden, abtretten.

Kolding den 1 *Ianu: Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Friderich gunther zu handen.

¹⁾ Jonas Heinemark, s. S. 86.

²⁾ Bernt Hagen, kaldet Geist, en tydsk Adelsmand, var Christian IV's Kjøgemester 1613--15 og derefter i adskillige Aar hans Skjænk. Under Krigen med Kejseren var han Oberstlieutenant ved Kongens Kavalleri. Siden bestyrede han for Kongen de holstenske Godser Rohlstorf og Wandsbeck. Han benyttedes flere Gange i diplomatiske Sendelser til Tydskland. (Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 126 f. J. v. Schröder u. H. Biernatzki, Topographie der Herzogth. Holstein u. Lauenburg, 2. Aufl., II, 363. 563. Jvfr. Slange S. 950. 978. Schlegel, Saml. z. Dän. Gesch. II, 1, 49. Nyerup, Mag. f. Rejse- iagttagelser IV, 405. 414. 417. 420. 450. 460. 472 f. 505. 548. Vedel Simonsen, Eske Brock I, 88. Danske Saml. IV, 7. V, 80. 84. Molbech, Christ. IV's Breve I, 160. 218 f. 249. Berättelse om Carl Philips Lefwerne o. utländska Resor, Stockh. 1772, S. 43. J. Wolf, Gesch. des Geschlechts v. Hardenberg

377.

2. Januar 1635.

Til Frederik Günther.

Der skal opsættes en Kvittering for, at Kongen af sin Søster Hertuginde af Gottorp har modtaget 46000 Rdlr. af Arven efter deres Moder. Der skal gives Befaling til at undersøge, om en Foged i Christianspris er kommen paa en ærlig Maade til det Hus, han har ladet opføre. — *Geh. Ark.*

Eiine kuytandtze soll, auff meine Persohn gericht, gemacht werden, dahin *dirigiret*, Das Ich von meiner Schuester dii von Holstein auff Rechnung 46000 daler wegen vnserer in godt Ruender frau Mutter Seliigen Nachlassensckafft Emphanen habe ¹⁾).

Eiin Skreibendt an H: key v: Anefeldt ²⁾) vndt den

I, Gött. 1823, S. 149. Archiv f. die Sächsische Geschichte, hrsg. v. K. v. Weber, VIII, 399.) At han skulde være Fader til den ogsaa i Christian IV's Tjeneste værende Diplomat Gotlieb v. Hagen (s. ovfr. S. 43) — som det siges i Zedlers Universal-Lexicon XII, 182 —, synes mindre sandsynligt; derimod ere de unge Geist'er, som studerede i Sorø (Tauber, Sorøe Academies Forfatn. 1623—65, S. XL), snarere Søner af ham (jvfr. J. F. Gauhe, Adels-Lexicon S. 611). — Godset Rohlstorf, liggende i Nærheden af Segeberg, var 1601 fra Familien Wensin gaaet over i Christian IV's Besiddelse. Han skal 1620 have foræret det til Sønnen Chr. Ulr. Gyldenløve. (Schröders og Biernatzkis nys anf. Skr. II, 362 f. Jvfr. nedfr. Instruxen af 5. Januar 1635.) 1645 overlod Kongen det til den i Korfits Ulfeldts Historie bekendte Oberstlieutenant Jørgen Walter (Danske Saml. 2 R. II, 66).

¹⁾ En af Fr. Günther opsat Concept af 3. Januar til en saadan Kvittering findes i Inl. Concept. Kongen erklærer heri, at Hertuginde Augusta har tilbagebetalt ham 46,000 Rdlr. in specie til Erstatning for de Stykker, som hun havde taget til sig af Arven efter Enkedronning Sophie udover den hende tilkommende Andel, og lover dernæst, at de endnu hos ham fra Arven værende Breve og Segl, som tilkomme hende, uvægerlig skulle blive udleverede. Jvfr. nedfr. Instruxen af 5. Januar og Brevet af 28. April.

²⁾ Kaj v. Ahlefeldt til Mehlbeck, Saxdorf, Eschelsmark og Kolmar, Amtmand i Flensborg 1621—49, † 1670. Jahrbücher f. d. Landeskunde der Herzogth. Schleswig, Holstein u. Lauenburg X, 114 f.

Rentemeister Lörgen wiindt, weil man in erfahrung kommed, das der woldtfogiid zu Chriistianpriis Eein Skouhauss hatt auffsetzen lassen, So man vermeinet, Er habe Sodanes haus auss der höldtzung, woruber Er selbest *inspector* gewesen, gestolen, Dass sii derouegen fleiissig *Inquiriren*, wii ess darum beschaffen, vndt, da Er Skuldiich befunden, In, den fogiidt, beiiim kopphe Nemmen lassen vndt wrteil vndt Recht uber In Ergeen lassen.

Kolding den 2 *Januarij Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Friiderich gunther zu handen.

378.

3. Januar 1635.

Tolderne i Glückstadt skulle udbetale 2000 Rdlr. til Bygmesteren Villum Steenwinkel. — *Rentek. Ark., Glückstadts Elbtoldregnsk. 1633—34.*

Worriss tollere udi Glyckstad Skal lade tiilkomme willem Steenuynckel ¹⁾ tho tussind Riix daler paa Regenskab for, huiis fortingning med hannem giirdt Er.

Koldinghuss den 3 *Januarij Anno* 1635.

Christian.

379.

5. Januar 1635.

Instrux for Réntemesteren Jørgen Vind med Hensyn til, hvad han skal udrette i Hertugdømmerne. — *Kgl. Bibl.*

Instruction, Huorepther worriss RentHEMEISTER siig
Skal Retthe.

Hand Skal siig herfra tiil Christianpriis forføiie och sammestedtzt vdi uorris huss y god foruaring lade yndsette

¹⁾ Ved Bestalling af 28. Febr. 1630 var han bleven ansat som Bygmester i Glückstadt (Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 195). Weilbach (Dansk Konsterlexicon S. 657) formoder, at han er en Broder til de tidligere nævnte Hans og Morten.

pengen, som hand huos siig haffuer. Syden skal hand begi ffue sig tiil kiil Och tiil siig beskeiide H: key von Anefeldt och med hannem *Deliberere*, huorlediis dy penning, hand os loffuid haffuer¹⁾, ymod dy, Som Opskreffuen er, best kan foruexeliis.

Naar nu sliigdt forrettiid Er, da skall hand med H: key v: Anefeld forføiie' siig hen tiil den godttorpske Chanseler²⁾ Och aff hannem fornemme, huor dy penning, H:³⁾ aff holstein oss skiildig Er, Er at bekomme. Naar nu samme Chanseler siig Erkleerer, huem Samme penning telle Skaal, daa uil hand uden thuiffuel uyde, huor kuytandtzen pa pengen Er. Da skal⁴⁾ suaris, den at uerre tilstede⁵⁾.

Naar hand den nu Siiet haffuer, Och hand mueliigdt formener, at man Imod dy 46000 daler skulle laade følge Aldt ded, som Pa Nykøbing Epther vorris Saliige Ihuekommelsse frummoder findis, Daa skall suaris, Oss dii 46000 daler at tilsta aff den Summa penning, Som uy samdtligen med hinanden Epther uorris frummoder Salig Ihuekommelsse haffde ymellom oss att Skiiffte, huorfor, Naar H: aff holstein oss dii samme 46000 dl: Erlegger Och sender bud Epther Seegell Och breffue tiil Nykøbing, Daa Skall dy hiinder bliiffue følgachtig. Mens klenodierne, Som Eiigendtlig hører tiil ded *Inuentario*, Som uy med Hertugin den aff holsteiin Om *disputerer*, Bør at bliiffue paa Nykøbing, indtiil *Vnionen*⁶⁾ oss derom haffuer adskiildt.

Skulle samme Chanseler ymod all forhabning siig derudi Inted uille *Accommodere*, da skall worris tiener derymod *Protestere* Och oss forbeholde, huad uy derudi haffuer y framtyden at Syge anlangende den Skaaøde och forsømmelsse, oss dermed tilføiies.

Naar nu Sliigdt forrettiid er, da skal uorris Rente-meister haffue fliitig Indseen, at uorris Omslag med dii

¹⁾ Jvfr. S. 147.

²⁾ Dr. Erik Heidemann (jvfr. S. 305).

³⁾ o: Hertugin den (Kongens Søster Augusta).

⁴⁾ Ordet er skrevet to Gange.

⁵⁾ Jvfr. ovfr. Nr. 377.

⁶⁾ Jvfr. S. 298 f. og Krag, Christian III's Hist. II, 5.

forbenenthe penning Och dii penning, Som aff begge førstendoms indkomst yndkommer, bliiffuer forrettid, Sauidt dy Strecke kan, Och skall H: key v: Anefeldt tagis y Raad udi alle dii sager, som *consernerer* uorris Omslag. Siiden skall uorris Renthemeister forfoiie siig henad Christianpriis Och sammestedtz forrette, hui Som hand y andre mader paa uorris uegne haffuer at forrette, Epther den *Desingnations* indhold, hannem medgiiffuen Er.

Och Eptherdi *Marselius* sig uden thuiffuel med den Summa penning, som hannem *Assingnerit* Er, inted lader *contentere*, udenad hannem loffuis Renthe aff dy penning, Som hand nu inted bekomme kan, Daa Skall hannem tiilsiigis Renthe aff dy penning, hand beuyse kan at haffue Baar erlagdt tiilat forrette, huiis hannem aff oss *commanderit* Er.

Och eptherdi uy Berndt geiist haffuer ladiid forsta, at uy nu tiil wollermis achter at sette en anden forualther paa Rolufstrup ¹⁾, da Skall uorris Renthemeister uerre derom, at hand kan bekomme En, som samme gaard med dens tilliggende godtz kan forpachte, Saledis at uorris tiener Christian wldriich deraff kan bekomme ded, hannem deraff billigen hør ²⁾.

Och Epthersom uy kontmer y Erfahiing, at worris Skoufogiid offuer dy skoue, som liigger under Christianpriis, wtroeligen Omgæes Samme Skoue, saat hand uden mynde udaff uorris Skowe haffuer ladiid opsette Et Skøndt huss, Huorfor H: key v: Anefeldt med uorris Renthemeiister om samme leilighed Skaal Erkundige ³⁾. Och Saframdt samme fogiid befindis Skiildig udi Sliig wtroeskab, daa ⁴⁾ hand

¹⁾ Jvfr. ovfr. Nr. 376.

²⁾ D. 9. Febr. 1635 fik Jørgen Vind Brev om at forordne en Foged paa Rohlstorf til at gjøre Rede og Regnskab for den visse og uvisse Indtægt; hvis han, der hidtil havde tjent Bernt Geist paa Gaarden, var egnet dertil, skulde han blive. Sjæll. Tegn. XXV, 378.

³⁾ Jvfr. ovfr. Nr. 377.

⁴⁾ Her mangler Ordet: skal.

fencckliigen Axell wurup ¹⁾ tiilstillis, at hand hannem ued lou och Rett laader forfølge Och Straffe.

Och Epthersom uy haffuer Skreffuid den gottorpske Chanseler tiil, att ²⁾ os ued uorris Rentemeyster skall lade uyde, pa huad manehr hans herre Siine Raad, Adell och wadell, *contenterer*, da skall uorris Rentemeiister søge *occation* med hannem *priuatum* at tale Och hannem, Eptherad hand uorris skriiffuelsse hannem tilstillid haffuer, anholde om Suaar paa Samme uorris skriiffuelsse. Naar uorris Rentemeister nu kommer udi *discurs* med hannem, da skall hand med fiid Erfare, Om Raadiid, som lehn haffuer, tager derris besolding aff Leehnind eller aff kammerid, *Item* huorledis ded holliis med derris fortheering Indenlandtz, *Item* huorledis fogeder och skriiffuer kommer fram y leehnen, ymens bønderne giiffuer penning for Ecker ³⁾, *Item* huad et bud, laakey eller Enspendiger giiffuis Om natten, Naar hand forskiickis. Isønderlighed skall hand Erfahre, huor høiidt ded kan beløbe siig y penning, ded en aff hertugens Raad haffuer tiil besolding Om Aariid, hand haffue lehn eller ycke.

Och Eptherdi Axell wurup er ansagdt Oss at uylle haffue hanss forleehningsbreff forandriid, førend uy ded uille *placitere*, Daa Skal uorris Rentemeister all leiiligheden der paa festingen Erfahre, huad tiil Rustuognens underholding med foder Och maall ⁴⁾, *Item* tiil folckens løn och kost medgaar, *Item* Paa dy heste Och folck, som tiil waanduerckiid brugis, medgar, aldenstund biigningen waarer, Och siiden tage forlehningsbreffuid for siig och ded derhen *dirigere*, att Axell wurup bekommer Sliiggen besolding paa siig Och den *garnison*, Som allerede tiil festingens fornødenhen (!) udi friidtz tiid forordnid Er, Naar man legger

¹⁾ Axel Urup til Beltebjerg († 1671) forlenedes 1634 med Christianspris. Rothe, Brave danske Mænds og Qvindes berømmelige Eftermæle I, 503.

²⁾ Her mangler Ordet: han.

³⁾ o: Ægter.

⁴⁾ Jvfr. Udtrykket: at være paa Mad og Maal hos En o: være i Kost hos En. Molbech, Dsk. Glossar. II, 1. (Jvfr. Maaltid.)

den besolding dertil, Som hand udaff *commissarierne* for hans *Ingeniørs* bestilling Emphanger¹⁾.

Worris Rentemeister Skal tiil uorris fornødenhed købe tiil kiill Et Støcke Rødt kaarmesyn fløiiel aff ded beste med smaa blommer pa atlaskiis bond, Derhuos triissindztyue allen guld Pomettyken, *Item* Et Pund guld och et pund vndtze Sølf aff ded beste, *Item* thuende Støcker fyn kammerdug, Saoch thuende Paar Sylky Och thu paar Smaa wullen Strømper tiil wldrig Christian.

Naar Nu sliigdt allsammen, som forskreffuid Staar, forrettid Er, da Skall uorris Rentemeiister med ded første mueligdt Er ygen tiil Oss forføiie och Oss om altiing gørre *Relation*.

Koldinghuss den 5 *Ianuarij* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: *Instruction*, Huorepther worris Rentemeister Iørgen wiind Siig haffuer att Retthe.

380.

6. Januar 1635.

Til Jørgen Vind.

Han skal kjøbe en Diamantring til Kongen. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisteren Iørgen wiind skall werre der om, at hand kan bekomme En demandtz Riing med En Steen tiil købss Paa 12, 13 eller firten hundrede daler eller Saa Omtrentd, Som mig strax skall tilskyckis.

Hadersleben den 6 *Ianuarij* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisteren Iørgen wiind tiill hande.

¹⁾ Fra 1. Januar 1635 kom han til at oppebære Løn som Rigens Ingeniør og Gouvernør paa Christianspris. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 197.

381.

9. Januar 1635.

Til Frederik Günther.

Hertug August af Lyneborg skal opfordres til at angive, hvor man kan faa Kureum. — *Geb. Ark.*

In dem Skreiiben an H: Augustus von Hydtziiger ¹⁾ soll gedacht werden, das Er mich mit dem Ersten wolthe wissen lassen, woher man das kureum ²⁾, So *inter alia* in Eiiner mihr zug[e]skicketer *Desingnation* nebens der *tucia* ³⁾ gestanden, zu bekommen Seii ⁴⁾.

382.

13. Januar 1635.

Til Jørgen Vind.

Kongen skriver til ham om Omslagsforretninger og erklærer det for ligeegyldigt, om Hertuginde af Gottorp vil betale, hvad hun skal, da Kongen nok skal vide at holde sig skadesløs. — *Kgl. Bibl.*

Dyn Skriiffuelsse *sub Dato* kyll den 11 *Huius* Er mig denne tyme tiilhande kommen, Och deraff forstanden, Huorledis Omslagiid indtiis (!) diit breffs *Dato* er Affløben.

At nu myn Søster H: aff holsten inted uyl herfor med

¹⁾ Hitzacker, en By, hvor Hertug August den Yngre af Brunsvig og Lyneborg i en lang Aarrække havde sin Residens.

²⁾ I Ausländ. Cpt. findes et af Fr. Günther opsat Udkast af 9. Januar til en Skrivelse til Hertug August angaaende Fredsforhandlingerne i Tydskland; paa et særskilt Blad har Günther tilføjet en Efterskriit, hvori Kongen beder Hertugen om Oplysninger angaaende Stoffet Kureum, der omtales paa en af Hertugen for nylig sendt *Designation*, men som de forskjellige Apothekere og Materialister, han har henvendt sig til, ikke have vidst Besked om. Af et nyt Brev af 2. Marts til Hertugen ses, at denne i Svar af 18. Januar ikke har kunnet give de forlangte Oplysninger.

³⁾ Tutia, et Produkt af Zinkerts, brugt i Apothekerne bl. A. til Tilberedelse af Salver. Krünitz, Ökonöm.-technol. Encyklopädie CXCI, 403 f.

⁴⁾ Fred. Günther har tilføjet Datum: 9. Januar 1635.

dy penning, derpa ligger inted macht, Eptherdi ieg kan betale mig Syelffuer, Huilckid du Skaldt ¹⁾ Chanseleren uyde paa myne uegne, At Ieg uyll wacker betale mig siilffuer, Saat leg uil faa dy kyster Och skriin, myn Søster uden nogen Rett førde fraa Nykøbing, bethaliid med køllenske wecht, Och uyll Syden unde dem Stunder at *disputere* derom, huem ded lyster. Naar Pengen kommer fraa københaffuen, daa kommer du uell tiilrette med gudtz hiielp. *Marsilius* och fogiid ²⁾ kommer du uell tiilrette ³⁾, om dii Endskøndt maa biie en ugge, tu eller tree, Och kan ded inted andiid uerre, End at du skaldt tage penning Op, daa Skøtter Ieg inted, huad der løffuis (!) *pro Cento*.

Koldinghus den 13 *Ianuarij* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisteren Iørgen wiind tiil hande.

383.

21. Januar 1635.

Optegnelse om de Skibe, som skulle udrustes for at udsendes om Sommeren. — *Kgl. Bibl.*

Oldenborrig	}	Skall henad Issland.
Postilion		
Dy tree løffuer	}	Skal ud y westersøen.
Dy thu løffuer		
Den kronede fiisk		
Lammyd		
<i>Fides</i>	}	Skal henad Elffuen och forlosse dem, som der nu Erre.
Hauhesten		
Maarstrandtz Plaage		
Den Norske løffue	}	Skall med op tiil Norriie.
Delmenhorst		
<i>Archa Christianj</i>		
Den kronede gaaley	}	y Beeldt.
Gryben		

¹⁾ Her er glempt Ordet: lade.

²⁾ Christoffer Vogt, jvfr. S. 283.

³⁾ Her mangler Ordet: med.

Hvad tiil disse Skiib aff tackell Och tou och anden fornødenhed kan gørris fornøden, ded skall Skaffiis dertiil, Saat Samme skiib med ded første kan lygge Paa Reede hender.

Och skall Oss med ded første tiilkende giiffuis, huor mange Baadtzmend Och Bøsseskøtter der uyll fattiis tiil samme vdriistning. Kolding den 21 *Ianuarij Anno* 1635.
Christian.

Udskrift: *Ordinandt*, Huorepther Floden udi Sommer *Anno* 1635 Skall vdrystiis.

384.

21. Januar 1635.

Til Rentemestrene.

De skulle fortinge med en Tømmermand om Opførelsen af et Hus; til dets Tækning skulle Lensmændene i og ved Kjøbenhavn skaffe Langhalm. — *Kgl. Bibl.*

Worris Rentemeistere Skall fortinge med En tømmermand, Som paa syn Egen kost aff siit Egiid tømmer forferdiger liige Sadan Ett hus, Som ded Riidehus Er, Som udi haffuen ued koldinghus Er opsaat. Och skall tiil Samme hussiis teckning bestillis langhalm aff dy trende Neste lehn, koben; Crone: Och frede:

Koldinghus den 21 *Ianuarij Anno* 1635.

Christian.

Denne langhalm skall befahliis, att lenssmenden Strax derom Er, saat ded inted kommer at koste. Roskiild Lehn kan tagis Dertiil, Paaded at ded bliiffuer dennom diiste letter ¹⁾.

¹⁾ D. 22. Januar fik Frederik Urne, Lensmand paa Frederiksborg og Kronborg, Niels Trolle, Lensmand paa Kjøbenhavns Slot, og Sivert Urne, Lensmand paa Roskildegaard, Breve om at tilholde Bønderne i deres Len at skjære saa mange Rør som muligt paa Søerne til Opbygningen af et Hus i Kjøbenhavns Len; hvis de ikke kunde faa tilstrækkelig mange Rør, skulde der skaffes saa meget Langhalm som nødvendigt. Sjæll. Tegn. XXV, 374.

385.

22. Januar 1635.

Til Klavs Daa.

Om Reparation af Skibene Argo og Recompens. — *Gch. Ark.*

Epthersom dy thuende Skiib *Argo* och *Recompans* haffuer hiieelp behoff, Daa skaldu dem Siieffuer besee Och ued andre laade besee Och Erfahre, Huorledys dy skall hiieelpis, att ded kan haffue bestand, Och om Meiisteren paa holmen ¹⁾ dem for En uys *Summa* penning at *Reparere* uyl antage. *Vale.*

Kolding den 22 *Ianuarij* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Danmarckiis Riigiss *Admirall* tiil hande.

386.

31. Januar 1635.

Til Rentemestrene.

Befaling om at lade udtage en Mast til Brug i Krudtmøllen og om Støbningen af to Klokker. — *Kgl. Bibl.*

Dennom, Som Paa holmen *Commenderer*, Skall befahliis, at dii leeder En Maast ud, Som kan brugiis tiill En Axell udi krudmøllen ²⁾, huilcken med ded første skall føriis ud tiill møllen, Naar den Saauydt paa holmen Er behuggen, Som der Skee kan.

M: felix ³⁾ skall med ded første forferdiige thuende klokker, huoraff den Største Skall uerre uyd En haalf allan Och thu tommer, Och den anden 4 tommer Riinger.

¹⁾ Daniel Sinclair, der 1617 var bleven ansat som kongelig Skibsbygmester. Schlegel, Saml. z. Dän. Gesch. II, 2, 113. Jvfr. Garde, Den dausk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 138. 167. Nyt hist. Tidsskr. V, 176. Nicolaysen, Norske Mag. II, 322.

²⁾ Der menes vistnok Krudtmøllen ved Lyngby; den laa der, hvor Fuglevad Mølle nu ligger. Se Blom, Kristian IV's Artilleri S. 45 f.

³⁾ Felix Fuchs.

Samme klocker Skall forsettis med gaadt Euskelsk (!) tiin,
 Saat dy faar En god *Resonans*.

Koldinghuss den 31 *Ianuarij Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande ¹⁾).

387.

1. Febr. 1635.

Til Frederik Urne.

Befaling om at lade gjøre sex Ploue efter en vis Model. —
Kgl. Bibl.

Du uest diig vden thuiffuel uel at Errindre, at for
 Nogen tiid ²⁾ Siiden ad bleff mig Sendt En Plou, som uaar
 giordt Paa En Sønderliig Maner, Huilcken Plou du skaldt
 laade søge Op Och laade med fliid gørere Sex ploue der-
 ephther, Saat dy Erre ferdig, Naar gud uyll, Ieg kommer
 y landiid igen.

Koldinghus den 1 *Februarij Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Frederich wrne tiill hande ³⁾).

388.

5. Febr. 1635.

Til Klavs Daa.

Skibet Tre Løver skal udrustes for at bringe Folk og Redskab
 til Skibet Christianshavn, der er kommet til Irland. Han skal
 hemmelig erfare, om man henad Sommeren kan faa Søfolk fra de
 nordtydske Byer ved Østersøen. Udrustningen af den norske Løve
 og Delmenhorst skal fremmes. — *Geh. Ark.*

¹⁾ Paategning: Receu 6 Feb. 1635. Paa Brevets tredje Side har
 Kongen gjort følgende Begyndelse til et Brev, som igjen er ud-
 slettet: „Wdi den Sag ymellom Borgeriid Och wachtmeisteren
 Er gangen befahling ud tiil H: Chla . . .“

²⁾ Ordet er skrevet to Gange.

³⁾ Af Fr. Urnes Kopibog ses, at Brevet modtoges paa Kronborg
 7. Februar.

Eptherdi Man Erfahrer aff Breffuissier, At Christianshaffuen udi Irland, gud uerre loffuyd, er *Arriuerit* och haffuer mangell paa folck Och Redskab ¹⁾, som du aff huosføyiede breff kandt Erfahre. Du skaldt strax lade gørere dii tree løffuer ferdig, som med Aaben wand kan gaa med ded, som forbenente breff Om formelder, hen ad Irland, tiil huilckid Skiibs fornødenhed du skaldt uerre om Stiiremend.

Redskabiid skall tagiis fra *S: Anna*, Eptherdi den inted kommer ud førend udi *October* Maanid. Saa megiid folck, som man dertil behøffuer, dem faar du nock aff myt egiid folck, Eptherdi ded inted Er lenger paa att gørere.

Du skaldt hiimmeligen Erfahre, Om man Icke for penning Imod Sommer kan faa En deell Badtmend fraa Rostock, wiissmar Och der Omkriing.

Den Norske løffue och delmenhorst skaldtu befohdere, att dy med Sneckeruerck bliiffuer ferdig først y herredagen.

Denne herhuosføyiede *Designation* haffuer Breffuissier indlagdt, at skulle görris fornøden, mens Eptherdi at den samme inted *corresponderer* med Breffuid, daa uyl ded haffuis y acht. *Vale*.

Koldinghuss den 5 *februarij* Anno 1635.

Christian.

Udskritt: Danmarckiis Riigiss *Admirall* til hande.

389.

5. Febr. 1635.

Til Rentemestrene.

Der skal skaffes Penge til Folkene paa Skibet Christianshavn, som ligger i Irland; der skal gjøres 10 Plove efter den Model, Frederik Urne har; der skal haves Mel i Forraad til Brug for Besætningen i Christianspris. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ Skibet Christianshavn havde været i Ostindien og vendte hjem med en rig Ladning. Slange S. 813. O. Wormii Epistolæ S. 479. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 174. — Den i Begyndelsen af Brevet omtalte Brevviser har maaske været den fra Irland ankomne Styrmand, hvem Kongen 3. Febr. gav 30 Rdl. Nyerup, Mag. f. Rejseiagttagelser IV, 554 (hvor der staar Island i Stedet for Irland).

Eptherdi Man med Breffuiisser haffuer, gud uerre loffuid, bekommen god kundskab om uorris skiib, som liigger udi Irland, Och Riigens *Admirall* befahliid Er att laade tiilrøste dii tree løffuer, att den strax med Aaben uand med folck och Redskab kan gaa derhen, Och der uiill vden thuiiffuell fattis folcken Sammestedtzt Penning till Ett och andiid, Huorfor y Eder om ded slags mønd Skall bemøye, som der gengse Er, Eptherdi Riix daler der inted gaar Saa høiidt Som Heer.

Frederich wrne haffuer En nii ardt vdaff Ploue huos siig, huoraff y skall lade hente tiill Eder Och derepther laade gørrer ty Ploue, saat dii kan uerre ferdig ymod Pløytiden. Der skall haffuis Saa megiiid Meell ued handen, som man kan bruge tiill att baage aff udy Christianpriis tiill dii Soldater, som der arbeiiider, huilcke vngeferliig Er 200.

Koldinghus den 5 *februarij* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

390.

10. Febr. 1635.

Til Rigsraadet.

Kongen vil høre dets Betænkning om, hvorledes de til Flaaden bevilgede Midler kunne erholdes, hvor vidt det bør tilstedes Kongen af Polens Skibe, Folk og Krigsfornødenheder at passere giennem de danske Strømme, og om man ikke bør træffe nogle Forsvarsanstalter. — *Geh. Ark.*

Arsagen, huorfor vy Riigens Raad pa denne tiid Hiid tiil Oss haffuer ladiid kalle, er fornemliig denne, At der uyl tenckiss paa y tiide, huorledis ded, som tiill Riigens flode at vnderholde beuylgiiid Er, kan Erlangiis, Endog dermed Enten lydiid Eller Inted kan med vdrettis, Saframdt den Saa kostbar herepther, Som Indtiildis Skeed Er, skal *Atretineris*.

Dernest Er att betencke, Om man konningen y Pohlens

Skiib, folck, *Munition* med andiid mehre, Som dertiil hør, wiill lade Passere ygenom Strømmen, Naar ded begehriis.

Saoch om man Siig ganske inted skall Sette udi Nogen *Postur*, Der dog alle dy Omliggende siig heell Sterck Riister. Befahlendis Eder Sambdt och y Seehr gud y himmelen ¹⁾).

Kolding den 10 *februarij* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Danmarckiis Riigiss Raad tiil hande.

391.

10. Febr. 1635.

Til Frederik Günther (?).

Udkast til en Ordre, som skal sendes til Christian Pentz om forskjellige Arbejder, især Jordarbejder, ved Glückstadt. — *Geh. Ark.*

Ordinandtz, wornach siich der *gubernör* richten Soll ²⁾).

1. Der deych von *Capitein* gunthers ³⁾) haus biss an den weck nach dem blockhause Soll miit Eiiner kaage mitt paaluerk von Eiichen holdtz, 8 fus höger dan der deych, gemacht werden.

2 Der waall von dem Steenerem kaam ab biis an den fohrbenanten weck nach dem Blockhause soll Souyll

¹⁾ D. 10. Febr. afgaves et Svar til Kongen af de Rigsraader, som vare tilstede i Kolding, nemlig Christian Friis, Jørgen Urne, Albert Skeel og Christen Thomesen Sehested. De gik ind paa, at der strax skulde udfærdiges Breve om at indfordre til St. Hans Dag de Penge, som vare bevilgede til Udskrivning af Baadsmænd; men for at skaffe Penge inden den Tid tilbød de at lade betale 30,000 Rdl. med 1 Aars Rente af Skatten til førstkommende Omslag, hvis Kongen kunde optage denne Sum nogetsteds imidlertid; desuden tilraadede de at holde Flaaden i Beredskab. Kongen af Polens Skibe og Ammunition kunde man lade passere, naar han forlangte det, men uden Forpligtelse for Fremtiden (Rigens Raads Breve Fasc. 49).

²⁾ I Inländ. Concept. findes en af Fr. Günther opsat Concept af 13. Febr. til en Memorial for Chr. Pentz; den er udarbejdet paa Grundlag af Kongens Ordre, men er udvidet i flere Punkter.

³⁾ Martin Günther. Jvfr. Danske Saml. V, 83.

verhöget werden alls dy brustwehre, vndt folgendt Eiine brustwehre darauff gesetzet werden.

3. Das loch Bei meynem lossomente, So nach dem Prouyandt hauss geed, soll gefyllet werden vndt dem deych geleych gemacht werden.

4. Dii 4000 daler, So Itzo in *cassa* verhanden, Sollen zu selbigem wercke *Amplouret* werden.

Dy gelder, so dyselbigen, So das werck annemmen,¹⁾ sollen in drey termynen Ihnen versprochen werden, vndt Soll der *gubernör* allemahl bei der zahlung siich finden lassen vndt achtung darauff haben, das den werckleuthen an der zahlung nictes abgezuachet wüirdt, Oder ander geldt, dan auss der *Cassa* kommed, Ihnen gegeben wüirdt.

5. Dy Slyssell Sollen allemall von dem *gubernör* vndt bei den zölleneren versüigeldt werden, vndt Soll der *gubernör* diiselbiigen biis auff weiterer anordnung bei sich behalthen.

6. Souyll Steyne, alls auss dem maurwerck von dem kam heraus können gebracht werden, dii sollen herausser gebracht werden vndt in andere arbeiidt verbrauchet werden.

Kolding den 10 *februarij* Anno 1635.

392.

10. Febr. 1635.

Til Rentemestrene.

Om Anvendelsen af de Penge, som ere komne fra Norge. — *Kgl. Bibl.*

Vdaff Eders Skriiffuelssse haffuer Ieg forstanden, dy penning att uerre ankommen aff Norriie²⁾, Och att y begerer Order, huortiil Samme penning Skall *Amploucris*. Sa skall for ded første hoffolckiid *contenteris*, dernest Søfolckiid, *Item* Skall haffuis et 1000 daler ued handen, som kan offuerskiickis tiil folcken, som Er paa ded Skiib Christians-

¹⁾ Her mangler et Verbum.

²⁾ Nemlig af den udskrevne Skat. Jvfr. Norske Rigsreg. VI, 682.

haffuen udi Irland. Iohan Braam kan bekomme En Stor dell aff den laading, som forbenente Skiib Inde haffuer, udi hans Betaling, som Er hannem saa fuldt som rede penning. Søefolkyd kan slett Inted bye, megiid mynder hoffolckiid.

Koldinghus den 10 *februarij* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

393.

13. Febr. 1635¹⁾.

Til Frederik Günther (?).

Optegnelse om en Ordre, som skal gives Hofmynsterskriveren Hans Bøjesen til at rejse til Lybek for der at slutte Akkord om Kjøbet af et Parti Kabelgarn. — Skrevet med Blyant. *Geh. Ark.*

Hanss Boyssön

Soll sich von hinnen Nach Lybeck begeben vndt Erfharen, Ob man daselbsten kaabelgarn fuhr 2, 3 oder 5 daussendt daler bekommen kan, vndt mit Ihnen Eiinen gewissen kauff auff meiner *Ratification* machen, dergestaldt vndt also, dass, daa miir der gemachter kauff gefallen wiirdt, Ich alssdan Strax das geldt *contant* darhiin Skycken wiill vndt folgendt mit Eiin Lybesk Skyff abfuhren lassen²⁾.

394.

13. Febr. 1635.

Til Rentemestrene.

Om Foranstaltninger til Flaadens Udrustning og Spørgsmaal om dens Proviaentering. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom heer *concluderit* Er, at floden y Aar Sa Sterck skall Rustiis, Som Skee kan, Huortiil 30 tussind

¹⁾ Datum er tilføjet af Fr. Günther.

²⁾ Fr. Günthers Konzept af 13. Febr. til en Memorial for Hans Bøjesen er i Overensstemmelse med Kongens Ordre. Inländ. Cpt.

daler nu y kyll optagiis att gørrer begiindelssen med, Och mig bekendt Er, at ded paa tackell Och tou Meest uyll mangle, huorfor ieg y dag haffuer afferdigid hans Boiisøn henad lybeck, sammestedtzt att indkøbe kaabelgarn for 5000 dl., som strax med Aaben uand skall uerre y københaffuen. Naar man Nu faar dy 500 skiippund haamp, Som Liigger ferdiig pa Elffuen, daa habis Ieg, nest gudtz hiielp, att komme til Rette med vdtackeliigen, Saframdt uy faar Saa megiid geworben folck, som man *imaginerer* siig. Der uyll 1400 man tiill foruden dy, som udi tiienisten Er.

I skall Strax lade mig uyde, 1. Om der Er saa megiid Maalddt y forrad, som tiill samme udriistning kan behøffuis, 2. Om der Er saa megiid meell y forrad, som man behøffuer tiil Brød at baade (!) aff, 3. Om man kan med profidtt lade hente Brød tiil floden fraa dandtziig.

Wdi fiin Er En temmelig forrad aff fleesk tiil købs, naar man Erfahrer, huor megiid der uyll tiill.

Koldinhus den 13 *februarij* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

395.

13. Febr. 1635.

Til Klavs Daa.

Han skal opgive, hvad det vil koste at hverve 1400 Mand til Flaaden, som skal udrustes. Der skal træffes Foranstaltninger mod den ulovlige Handel paa Island. -- *Geh. Ark.*

Ieg haffuer disse dage hafft Riigens Raad, som ued handen uaar, her tiilsammen och dennom *Demonstrerit* fornøden at uerre, at floden Sa steerck, som man den kan aff sted komme, vdriistis, Huilckiid dy ochsa haffuer for Nøduendiicht Erachtid, Huorfor tiil samme udriistning uil werbiis 1400 mand foruden Bøsseskøtter. Om du nu trøster dig tiil at bringe sa mange geworben folck tiil ueye, daa lad mig uyde, huor mange penning du dertiil behøffuer, Saa skaldtu bekomme dem Strax. Paa tackell och tou

skall ded med gudtz hiiehp inted mangle, Tii ieg haffuer udi glyckstadt 500 Skippund haamp liggendiiss, Och haffuer Ieg denne Morgen Sendt En henad Lybeck med 5000 daler tiil att købe kaabelgaarn till skiibens behoff, Saat naar uy Er Ickun Saa Stercke, att man vden Ophør kan bruge Banen ¹⁾, daa skall dermed, nest gudtz hiiehp, Snaardt bliiffue klaardt.

Oldenborrig kan y Aar inted brugiss paa fracht henad Issland Dy, som kommer derhen y Sommer, dy skall besøge dy haffner, Som geestiis aff dennom, Som dertiil ingen lou haffuer ²⁾. *Vale.* Aff koldinghus den 13 *februarij* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Riigens *Admirall* tiill hande.

396.

16. Febr. 1635.

Til Hertug Frederik af Gottorp.

Kongen erklærer, at det ham fra Enkehertuginde af Gottorp oversendte Inventarium over Moderens Ejendele ikke er det rette, og at han derfor ikke vil udlevere dennes Efterladenskaber. — *Geh. Ark.*

Freundtliicher, viilgeliibther vetther vndt Sohn, dein handtskreiben, So sich auff deiiner fraumutther Skreiiiben *Referiret*, Ist miir wol zu handen kommen, vndt daraus verstanden, das Sii noch *inheriret* sich mit Nichtigen *Discursen* zu *Delectiren*.

Worauff ich freundt vetther vndt vatherlich nit verhalthe, Dass das *Inuentarium*, So miir wulff Bluhme ³⁾ vndt dein Chansejer *D:* heideman gezeiiiget, Niit das rechte ist,

¹⁾ Reberbanen.

²⁾ Jvfr. Brevet af 6. Decbr. 1635.

³⁾ Wulf Blome til Seedorf og Testorf, f. 1582, fyrstelig Landraad og Amtmand over Tønder Amt 1624—61, † 1667. A. H. Lackmann, Blomesche Geschlechts-Tafel. Glückst. 1755. Tab. 4. Dsk. Atlas VII, 362.

So waar mich godt im himmel hii zeittlich vndt dordt Ewich helfen Soll.

Vndt wunderdt mich zum högsten, das dass weiiß godt nit Skeuet, dem alles bekandt ist. Ich biin gewis, das keiiner lebett, der mich kennet, der dy gedancken um mich hatt, das Ich etwas Sagen, viil weniger Schueren, Solthe, das nit waar Ist.

Aus welchem allem du leichtlich abnehmen kanst, das Ich dy sachen, so noch zu Nyköping verhanden, Niit werde herauss geben, sondern diiselbe in handen behalthen, biis das wiir durch wrtheil vndt *sentens* auff maniir vndt weiisse, wii ess vnseren in godt ruenden fohrfaaren angeordnet vndt belibet, Endtskeiiden werden. Befhele dich hiimit dem Schudtz dess Allerhösten vndt verbleiibe

Dein getrewer vetther vndt vather
Christian.

Kolding den 16 *februarij* Anno 1635.

Udskrift: An Meinnem viilgeliibthen vetthern vnd Sohn,
H: friiderich zu Slessuych Holstein.

397.

16. Febr. 1635.

Befaling om nogle Medikamenter, som skulle sendes til Kongen.
— *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Dette ¹⁾ skall strax sendis fram med ded andiid, Och huad som *D*: Peter Paii inted haffuer, ded skall vdtagiis Paa *Apotecken*.

Koldinghuss den 16 *febru*: Anno 1635.

Christian ²⁾.

¹⁾ Først findes nemlig 5 forskjellige Recepter, der ikke ere skrevet med Kongens Haand. Recepterne foreskrive Tilberedelsen af Nyrevand, ituskaarne Plantedele til en Emulsion, Urter til et Bad, Urter til en Infusion (snarest til indvendig Brug) og et Plaster.

²⁾ Underneden staar skrevet med en anden Haand: „Ao. 1635 d. 24 Februarij. Diese Medicamenta sind wiederumb præparirt worden vf die Norwegische Reise den 29 Aprilis 1635.“

398.

17. Febr. 1635.

Til Rentemestrene.

Om Brændsel til Børnehuset og Proviantgaarden; om Salget af Øxne til Steffen Rode; om Opførelsen af Tørvehuse. — *Kgl. Bibl.*

Wdaff Eders Skriiffuelsse fornemmer Ieg, at pa holmen Inted kan haffuis Sa megiid brendtzell, som udi Børnehussiid fornøden Er, huilekiid myg keardt er at fornemme, ty ieg deraff kan mercke, att der skendis nu inted saa megiid tømmer, som før skedde. Skulle man holde Ilden ued macht y Børnehussiid med tømmer att skende, daa uylle ded bliiffue dyr Brende. Ieg mente, att torremossen uaar bestiildt pa børnehussiid. Och haffuer Niils trolle laadiid syne Ord staa huoss mig, att der uaar y Sommer kommen Saa mange tørre Ind, som der uaar nogentiid kommen tilforne, Huorfor man maa uell Spørre ad, huor ald den torre er bleffuen.

Att der allerede er mangell paa weed udi Prouyandt-garden, ded er at forundre, Eptherdi der uaar sliggen Stadtlig forrad y uedhaffuen, der Ieg drog derfra, Och der haffuer y uynter ingen hoffholding uerrid Paa Slottiid. Dy maa Io inted gørere dem wener y byen med myn weed.

Denne breffuiss er haffuer befhaling med tiil Niielss trolle, at hand skall skaffe ued ind aff lehiid tiil Prouyandt-hussiid, indtiil wandiid bliiffuer Aabiid ¹⁾.

Dy Øxen betreffende, daa bør Steffen Rode at tage dem an for En redliig Priiss, Saframdt hand uyll handle lenger med mig. Kan y hielpe hannem med nogle tussind daler, da Skall y ded gørere. Den Riing, Som bleff Om-giordt, Er mig tilhande kommen, Och skall ded tørrehus, Som fortingiid er, görriiss med løssholther omkring.

Ded uaar at Ønske, att man lenge Siiden dermed haffde begiindt. Dog skall samme hus Erlange den *effect*, som Ieg formoder, daa uyll dertiil Opsettis trende andere husse, Som

¹⁾ 16. Febr. fik Niels Trolle Brev om at lade hugge Ved i Kjøbenhavns Lens Skove til Bryggerset og Provianthuset i Kjøbenhavn. Sjæll. Tegn. XXV, 379.

tørren kan ligge udi, Ett udi Børnehussiid, ett udi Prouyandt-garden Och Ett udi Stalgaarden, aff den Størrelse, Som En huer Plaadtz *Requirerer* aff ded slagss brende tiill, Ellers Er ded ganske Om Sunst. Tørre Er der Nock, kan man faa husserom dertiil, daa kan ingen Mangell werre paa ded slaagss Ildebrand, Och kan dermed Skaaniss mange tussind daler huer Aar.

Koldinghus den 17 *februarij* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

399.

21. Febr. 1635.

Til Frederik Urne.

Befaling til at lade forfærdige 20 fortinnede Kobberflasker og 40 Jernkofødder. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skallt lade forferdige tyffge uell fortinnede kaaber-flasker paa kobbermøllen, som alle skall vere aff een Størrelse ¹⁾ och lige tunge, och skall tuende flasker, naer de ere fulde, iust veye itt haltt skippund.

Skruffuerne paa samme flasker skall giøris med løckelser, Saaatt flaskerne med hengelaase kand foruaris, huilcke laase Caspar Fincke skall skaffe, som alle skall vere giort efter een nøgell.

Paa hammermøllen skall der giøris 40 handlige koe-foder aff Iern, huormed een mand inden borde kand lystig rippe ²⁾ it Støcke udi een hast, huortill Arkeliemesteren paa huset ³⁾ kand giffue goed Anledning tiill. Hadersløffhus dend 21 *Februarij* Anno 1635 ⁴⁾.

¹⁾ Disse 20 Flasker, hver paa 32 Potter, leveredes 28. April 1635 fra Hammermøllen; de gjordes til Kongens norske Rejse og bleve opbevarede i Vinkjælderen paa Kjøbenhavns Slot i Følge Morten Sorgs Kvittering (ved Hammermøllens Regnsk.).

²⁾ o: bevæge, flytte. Vidskb. Selsk. Ordb. V, 137.

³⁾ o: Kronborg. Arkeliemesteren her hed Henrik Butzmann, der tidligere havde været Underarkelimester ved Tøjhuset i Kjøbenhavn (s. ovfr. S. 269).

⁴⁾ Modtaget paa Kronborg 26. Febr.

400.

24. Febr. 1635.

Til Rentemestrene.

Der skal males to Portrætter af Kongen og et af hans afdøde Dronning. Der skal forskrives to Elefanttænder fra Nederlandene og Brudekister til Leonora Christina fra Danzig. Til hendes Brudeseng skal skaffes Muskattræ og Ibenholt. Mandskabet paa en Jagt skal lønnes. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom Ieg myn Søn H: frederich miit Och myn gemahls Saliigs konterfeii, leffnidt Størrelsse, loffuid haffuer, derhuos ochsaa loffuid den fransøssiske gesanther, som forgangen Sommer uaar y køben: ¹⁾, miit konterfeii aff samme Størrelsse, Daa skall y dy thuende Epther miig laade gøre huoss *Carll* v: Manderen, Och ded triidie huoss Reemerdt konterfeii ²⁾. Myn gemahl Saliigs konterfeii Er at finde Paa Rossenborre.

Wdaff Nedderland skall forskriiffuis thuende Elephanth tender, saa Store som dii kan bekommis. Tiil dandziig skall frøcken Elenoriss Bruddeskiister bestillis, dog Saa att dy bliiffuer fliteliiger giordt End frøcke[n] Soffies uaar. Iohan Braam Skall Skaffe Saa megiid Muskatentree Och Ibbenholdt, Som tiil frøcken Ellenoris Brudseng behøffuis. Deer Er En Iacht bestiltdt, som Strax med aabid wand skall henad Ruuden ³⁾, Paa huiilcken Iacht y strax skall *contentere* folckiid, Saat den Strax med Aabiid wand kan komme henad Ruuden Och der y Sommer forbliiffue.

Koldinghuss den 24 *febru: Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeiisterne tiill hande.

¹⁾ Claude de Mesmes Comte d'Avaux.

²⁾ Portrætmaleren Remmert ell. Rembert Petersen boede i Kjøbenhavn. Weilbach, Dansk Konstnerlex. S. 548.

³⁾ Ruden, en lille Ø ved den pommerske Kyst i Nærheden af Usedom, bekjendt som Toldsted.

401.

24. Febr. 1635.

Til Frederik Günther.

Kongen angiver, hvad han skal svare ved det kejserlige Hof, hvis man spørger ham om Grunden til Danmarks Sørustninger og om, hvor Kongen vil opholde sig om Sommeren. — *Gch. Ark.*

Wnser kammer Sekretarius Soll in acht haben, daa Er am keysserlichem hoffue gefraget¹⁾, worzu man sich zur Sehe an dissem Ordt in verfassung Stellethe,

Das man fuhr seinem abreiissendt nictes daruon gehabdt, Machte siich aber dii gedancken, Das daa demselbiigen also, das dan der wmligenden *Potentatern* vndt *Repub:* gans Starcke ausrustung zur Sehe daran wrsach Seiin muste, In betrachtung das diiselbe *extraordinar* Starck ausgesprenget.

Daa auch vnserem kammersekretario gefraget, wor wii dissen Sommer vns auffhalthen wurden, So soll er zur andtwordt geben, Das wiir nach verfliissung Dess Herrendages vns Nach dem Reiiiche Noruegen verfiigen wurden, daselbsten dii Berrichwercke in Etwas in Order zu bringen, vndt siich Irgend biis zum Ende des Monadtz Iulii verziiien muchte, Ehe wiir von dannen ins Reiiich dennemarck wiiderum Stellen werden.

Koldinghuss den 24 febr: Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Friderich gunther zu handen.

402.

26. Febr. 1635²⁾.

Til Frederik Günther(?).

Optegnelse til Brug ved en Skrivelse til Lensmanden paa Haderslevhus om at tilbyde en adelig Frue en betydelig Sum for

¹⁾ Fr. Günther afgik i Begyndelsen af 1635 som Gesandt til Kejseren. Fridericia, Danm. ydre polit. Hist. I, 310. Dog var det kun hans Instrux, der opsattes i Januar; hans Afrejse falder i hvert Fald efter 12. Marts, paa hvilken Dag en Efterskrift til hans Instrux er konciperet af ham selv (Ausländ. Cpt.), og ikke i Januar, som antaget anf. St.

²⁾ Datum tilføjet af Fred. Günther under Brevet.

Afstaelsen af nogen Jord; vil hun ikke gaa ind herpaa, skal han opføre et Hus til en Betjent ved den kongelige Vildtbane.
— *Geh. Ark.*

Eiin befehl an den ambdtman auff Haderssleff¹⁾, das Er der frawen v: Breiiden²⁾, So daselbsten wohnet, 150 daler fur eiin Iehliche tunne korn, so sii in dem hoffue hatt, *Präsentiren* Soll vndt Ihr *Demonstirenen*, das niimall So viill fuhr Eiine tunnen korn gebotten, So lange das firstenthum gestanden³⁾. Daa sii aber wber verhoffen Sich nit wiill Sagen lassen, So Soll Er an Ordt vndt End, wohr Es dem Iegermeiister gefellet, Eiin hauss setzten lassen, wohrein Eiin keerll wohnen kan, der achtung auff dii wyldt-bahne hatt.

403.

27. Febr. 1635.

Til Rentemestrene.

Om Opførelsen af en Bagerovn i Proviantgaarden og Anskaffelsen af Planker til et Opbevaringssted for Melet sammesteds.
— *Kgl. Bibl.*

¹⁾ Jørgen Ahlefeldt.

²⁾ Familien Breide havde ejet og ejede til Dels endnu Jordegods i Haderslev Amt og paa Als (*Zeitschr. d. Gesellsch. f. d. Gesch. der Herzogth. Schleswig, Holstein u. Lauenb.* III, 191. 193). Hvilken Dame af denne Familie det er, Kongen vil akkjøbe Jord, vides ikke. Skulde det være Anna Breide, Enke efter Ditlev Rumohr, maa hun have været godt til Aars, da hendes Mand allerede døde 1609 efter et over 20aarigt Ægteskab (*Archiv f. Staats- u. Kirchengesch. der Herzogth. Schleswig, Holst. u. Lauenb.* IV, 297 ff., hvor hun gjøres til Datter af Otto Breide, som døde 1544, medens Stemann paa det ovfr. anf. Sted vistnok med større Ret siger, at hun var en Sønnedatter af denne Otto).

³⁾ I Virkeligheden var det ogsaa et meget højt Tilbud, Kongen gjorde; i Jylland og paa Øerne var Gjennemsnitsprisen for en Tønde Hartkorn omtr. det halve. Vedel Simonsen, Jørgen Brahe S. 33. Rasmussen, *Optegnelser om Gisselfeld* S. 89. 92. Hansen, *Danske Ridderborge* II, 220. *Saml. t. jydske Hist. og Topogr.* II, 387. Becker, *Saml. t. Frederik III's Hist.* I, 263. 369. *Hist. Tidsskr.* 3. R. II, 65. Jvfr. dog Hvass, *Familierne Hvas* II, 121 (1 Td. Hartk. beregnet 1651 til 130 Rdl.).

Ieg thuiffler inted, Att den Baagoffuen udi Prouyandt-garden, Som for nogen tiid Siiden bleff befahliid att skulle Nederbriidis, Io lenge Siiden er Neederbrudt, Och Steeden igen giordt Røddeliigdt, Och ued handen Er bracht Leer och Steen tiilat opsette En anden aff, Saa uiill dog tiill samme werck att bringe udi Syn rette Skiick fornøden gørris 12 tylther Reene Egii plancker tiill En Meelbiing ¹⁾ att opsette, Huorfor y Skall uerre derom, att y kan haffue Saa mange Egii Plancker, som forbemeldiid Er, ued handen, Naar gud uyll, Ieg kommer tiill Steede.

Koldinghuss den 27 februarij Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande ²⁾).

404.

1. Marts 1635.

Til Frederik Urne.

Ved Frederiksborg skal sættes Ruser til at indfange Geder.
— *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efterdi foraaaret, Gud vere Loffuet, numer treder herfor, och gedden begynder med tiden at Lege, da skall Hans Pedersøn ³⁾ i dyrhaffuen ued Thies Fisker ⁴⁾ Sette Ruser paa de Steder, de pleier att Settis. Huad derudi fangis, skall hans Pedersøn Sette udi de tuende damme, som findis i haffuen ued dend liden Ladegaard. Coldinghus dend 1 *Martij Anno 1635* ⁵⁾.

¹⁾ En Bing er i Regelen en Kiste, men den betydelige Mængde Planker, som skulde bruges dertil, viser, at der her snarere maa være ment et helt Skur. Jvfr. Molbech, Dansk Dialect-Lex. S. 37.

²⁾ Udenpaa Brevet er skrevet: „R. cette lettre avec Villom Leyel 13 Martij 1635.“

³⁾ Jvfr. ovfr. S. 9.

⁴⁾ Thies Buchaw. Dsk. Mag. V, 209.

⁵⁾ Modtaget paa Kronborg 15. Marts.

405.

2. Marts 1635.

Til Rentemestrene.

De maa ikke købe Hamp eller Kabelgarn til Holmen, da der er kjøbt Hamp i Bremen, og Kongen agter at købe for 10,000 Rdl. Kabelgarn i Hamborg. — *Kgl. Bibl.*

Ieg begiiffuer mig Nu vd tiill lanthe holstein, Och Epthersom ieg kommer udi Erfahring, Att stæckiid for wiinter udi hamborrig att uerre En anseendtlig Party kaabelgaarn fraa Muskou ankommen, Daa achter Ieg nu att tiilhandle mig for ty tussind daler aff samme kaabelgarn, Som med første Aaben waand, Nest gud[s] hiielp, skall uerre udi københaffuen Med dii 500 Skiippund haamp, som udi ded Stiift Brehmen købdt Er. Huorfor y huos Ingen Enthen haamp eller kaabelgarn tiill holmens behoff skall lade annamme, Der *Pretenderis* ochsaa aff dennom paa holmen, huad ded Och uerre kan.

Koldinghus den 2 *Martij Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

406.

5. Marts 1635.

Til Rentemestrene.

De skulle tingge med en Mand om Opførelsen af et Plankeværk om en Kirkegaard (ved Kjøbenhavn). — *Kgl. Bibl.*

Herhuoss haffuer y *M:* hans Stenuynckel[s] affriidtz Paa den kerregard att Emphange, Och Eptherdi samme kerregard att omdrage med En Mur uill koste 3050 daler, Och densamme Epther Offuertømmermandens¹⁾ Offuerslag med Plankeuerck omkring att lucke Ickun 1178 daler kan koste, Daa skall y werre derom, att y kan tyngge med En, Som Skaffer samme Planckewerck med graffuerens huss Och den

¹⁾ Hans Ahnemøller.

hiitthe tiill Presten (epthersom paa Affriidtzid tegnid Er) ferdig for En uyss summa Penning¹⁾.

Flensborrig den 5 *Martij Anno* 1635.

Christian.

Dette breff skall Strax sendis H: tage tott²⁾ tiill hande.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

407.

5. Marts 1635.

Til Klavs Daa.

Om Hvervning af Baadsmænd. — *Geh. Ark.*

Du haffuer uden thuiffuell for nogen tiid Siiden bekommid myn Skriiffuelsse om Badtmend att werbe, Huortiil Rentemeisterne Nu erre befahliid att tilstille dig 3000 daler, att du dermed kandt gørere En begiindelsse. Vdi disse kwarter uiill Ieg gørere myt beste, Om Ieg kan faa En partii Søefolck. Tiil Lybek Och Ham: uyll Ieg Ochsaa forsøge, huad skee kan³⁾. *Vale.* Flensborrighus den 5 *Martij Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Riigens *Admirall* tiill hande.

408.

5. Marts 1635.

Til Frederik Urne.

Om Indkjøb af Havre til Kongens Heste. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

¹⁾ 11. Sept. 1635 fik Jørgen Andersen af Helsingør Penge for et Plankeværk om den nye Kirkegaard udenfor Nørre Port (Rentemestr. Regnsk.), altsaa ved Kjøbenhavn. Jvfr. Ny kirkehist. Saml. I, 353 ff.

²⁾ Tage Ottesen Thott, Lensmand paa Malmøhus 1632—51 (Rothe, *Brave danske Mænd* I, 33—4). „Dette Brev“, som skal sendes ham, er ikke det ovenfor aftrykte, men et, som er fulgt med det, og hvis Indhold ses af Brevet Nr. 408.

³⁾ Under 6. Marts udstedte Kongen et aabent Brev for Mathias von Lange og Peter Garpe til at hverve Baads- og Skibsfolk i Lybek. Inländ. Cpt.

Din skriffuelse, Iffuer wind tillskreffuen, om dend haffre, som till mine heste skulde indkiøbis, er mig hid effterskicket, huorpaa ieg dig intett forholder, at ieg samme haffre att indkiøbe haffuer befalet H: Tage Tott Ottesøn och breffuet Rentemesterne tillskicket.

Haffren er befalet at skickis till prouiantgaarden. Om ieg Siden vill haffue dend hen at Frederichsborgh eller uill haffue høet fra Frederichsborgh henat Kiøbenhaffn, det Staaer Siden till mig. Flensborgh dend 5 *Martij Anno* 1635 ¹⁾).

409.

10. Marts 1635.

Til Hertug Frederik af Gottorp.

Kongen erklærer, at han ikke vil indlade sig i videre skriftlig Strid med Enkehertuginde af Gottorp (om Arven efter deres Moder), men at han vil lade Sagen paakjende i Overensstemmelse med Unionstraktaten, hvorfor han beder om, at hun vil nævne en Dag til Trættens Afgjørelse. — *Geh. Ark.*

Freundtlicher, viigelibether vetther vndt Sohn, deiin Skreiben ist miir wol zu handen kommen, vndt daraus dasiienige, was deiine frau Mutther auff meiines ledtztsten an diir abgegangenes andtwordt skreiiben Eiingestrewet, verstanden.

Worauff ich diich freundt vetter vndt vatherlich nit verhalthe, das Ich mich keiines weges in Skriften weiither, dan geskeen, zu Erkleeren gedencke, Sondern wiil dii sache fuhr das gerichte, So in der auffgerichtethen *Vnion* fuhr viilen Jahren von vnseren fohrfahren beliibet, Ausfihren. Hatt dan deiine frau Mutther viil briiffue herfohr zu zeiigen, So hat Sii Sich dehren zu Erfrewen. Wndt weill lange fasten keiin brodtsparen ist, Alss ist an diir mein freundt vetter vndt vatherliches gesinnen, du wollest deiine frau Mutther dahiin *Disponiren*, das sii thue, was Recht Ist,

¹⁾ Modtaget paa Kronborg 24. Marts.

vndt Erwehlen selbsten Eiinen tag zuiisken diis vndt *Michaelis*, den fohrerwenthen *Actum* zu fullendtziiien, vndt weil wiir geleiiche Regiirung in dissen furstenthumen haben, vndt der Aadell von nihmandt dan von vnss zu Selbigem *Actu* kan gefohderdt werden, vndt wiir beiiderseidtz in der Sache *Intressiret* Seiindt, Alss Erachte Ich hoch Nötig zu seiin, das wiir vnss bei zeiithen Der Persohnen halber, so darzu sollen gezogen werden, vergleiichen. Auff Seiithen der *Cron* hatt ess keiinen Streiidt, Dan darzu kan Niemandt dan dii Reix Rethe, wan sii Ihres Eiidtz Erlassen, gebrauchet werden. Befhele dich hiimit dem Liiben Godt vndt verbleiibe

Deiin getrewer vetter vndt vather
Christian.

Renssborrich den 10 *Martij Anno* 1635.

Udskrift: An Meinem viigeliiibthem vetthern vndt Sohn
H: friderich zu Sles: Holstein.

410.

13. Marts 1635.

Til Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen.

Kongen udtrykker sin Glæde over, at Alt er gaaet vel (i Bremen), og henviser ham til Ditlev Reventlov, som har faaet Ordre til at underrette ham om Kongens Resolution. — *Gch. Ark.*

Freundtlicher, Herdtzliiber Sohn, Auss deinem Skreiiben habe Ich den zustandt an deinem Ordt verstanden, vndt ist miir liib zu vernemmen, das ess, god lob, so woll ist abgelauffen, Der Almechtiger helffe weiither mit gnaden¹⁾.

¹⁾ I Decbr. 1634 begav Hertug Frederik sig paa Vejen til Bremen for at vinde dette Stift, hvis tidligere Ærkebiskop, Johan Frederik, var død 4. Sept. Det lykkedes Hertugen at overvinde den diplomatiske Modstand fra Sverigs Side, og d. 19. Febr. 1635 proklameredes han til Ærkebiskop i Bremen. 24. Febr. hyldedes han i nogle af Stiftet Verdens Distrikter. *Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 301—7.*

Im wberigem habe Ich *M: Reuendtlau* ¹⁾ befohlen, diir meine *Resolution* zu wissen lassen. Befehle diich hiimit dem Schudtz des Allerhogsten vndt verbleiibe dii zeitt meines lebens

Deiin getrewer vather
Christian.

Rendersburch den 13 *Martij Anno* 1635.

Udskrift: An Meinem Herdtzliiben Sohn, dem Bii-skoppen von Brehmen.

411.

15. Marts 1635.

Til Rentemestrene.

Om Mangelen paa Forraad i Provianthuset. De skulle indkjøbe Mel, da Kongen vil, at der skal bages mere i hans Bagere end hidtil. Kongen lover at skaffe Penge tilveje til forskjellige Udgifter. — *Kgl. Bibl.*

Wdaff Eders Skriffuelsse Erfahrer Ieg, lydid forrad att uerre udi Prouiandthussiid vden paa kauring, Mens at med Aaben wand En god forrad Er att foruente.

Meell skall y købe saa megiid, att man kan forsøge, huad man kan *effectuere* uyder udi myt Egiid Baagers, End Som Nu skeer, ty Ieg formener, at ded uell kunde gaa Anderledis tiill derinde, End som ded skeer.

Tiil folck att werbe saoch flesk och kød att købe saoch att *contentere* Steffen Rode dii 700 dl: uyll Ieg Skaffe middell, Naar gud uiil, Ieg kommer tilstede.

Hoffolckiid kan mangle en Riinge ting, huilckid Ieg dennom heer uill lade giiffue.

Rendersborg den 15 *Martij Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

¹⁾ Den tydske Kansler Ditlev Reventlov var ogsaa sendt til Bremen for at virke for Hertug Frederiks Indsættelse.

412.

17. Marts 1635.

Til Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen.

Kongen har befaleet, at der skal sendes ham Levnetsmidler og Penge. Om Forsigtighedsforanstaltninger, som han bør tage ved Breves Udfærdigelse. — *Geh. Ark.*

Freundtlicher, Herdtzliiber Sohn, Nachdem Ich von Iörgen Skuldt¹⁾ vernommen habe, das allerhandt *defect* an *Viueres* siich bei diir befinded, Als habe ich dii anordnung gethan, das von kopenhagen naher Staade *Viueres* Sollen gebracht werden.

Auch seiindt Edtzliche daüssendt daler diir zu diinste geordnet, woruon Iörgen Skuldt bei seiiner zuruckkomst diir wiirdt *Relation* thun wissen. Vndt weiill Ich nit zueiiffle, der Sekretarius wiirdt diich Io allerhandt zu vntherskreiiben annuhten, So im Niit anstead,

Als erachte Ich hochnötig zu seiin, das der landt drost vndt der Chanseler dii briiffue, So Ihnen *officio* beikommen, *Reuidiret* vndt vnterzeiichenen, Ehe sii diir *presentiret*. Gefallen sii dan diir nit, so kanstu deiine handt daruon lassen.

Sonsten kan allerhand darunther *Particiret* (!) werden, vnther anderen mit Pesse auszutheilen zu wehm sii wollen vndt darnach Leuchenen, das diiselbe von Ihnen nit hergekomen.

Ich hatte auffziige genunck miit borneman²⁾, Ehe ich In darzu bringen konthe, das Er seine handt darunter Setzen wolthe, Ehe er miir dii briffue fohrlegethe. Be-

¹⁾ Han havde tilligemed Ditlev Reventlov og Dr. Reimar Dorn ført Underhandlingerne i Bremen.

²⁾ Kongens tyske Sekretær Philip Julius Bornemann (s. ovfr. S. 36). Han fik Lønning som Sekretær i det tyske Kancelli fra 28. Febr. 1629 til 29. Marts 1635, da han gik i Hertug Frederiks Tjeneste, men 28. April 1637 traadte han tilbage i sin tidligere Stilling. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 167.

fehle dich hiimit dem Schudtz des Allerhogsten vndt ver-
bleiibe dii zeitit meines Lebens

Dein getrewer vather
Christian.

Rendersburch den 17 *Mar: Anno* 1635.

Udskrift: An Meinem Herdtzliiben Sohn, dem Erdtz-
biiskop zu Brehmen.

413.

1. April 1635.

Instrux for Iver Vind og Biskopperne Hans Vandal og Morten Madsen med Hensyn til en Række Punkter angaaende Kirstine Munks Forhold til Kongen og Rhingreven, hvorpaa de skulle af-
æske hende Svar, tilligemed Kongens Erklæring om hans eget Forhold til Vibeke Kruse. — *Kgl. Bibl.* ¹⁾

Instruction, Huorepther Iffuer uiind, *D:* Hans wandel och
D: Morthen Madtzøn Siig Skall Rette.

Dii skall siig med ded første hen tiil fru kiirsten for-
føiie Och hiinder Pa myne uegne laade forsta, att hinders
wenner huos miig haffuer Anholdt, att hun møtte forløffuis
at drage, huordt hun uille, Eptherdi hinder Arsagen, huorfor
hun tiil den Plaadtz, Som nu er (!)²⁾, skulle uerre bunden,
vbekendt Er, Sa Eptherdi man Inted haffuer kund Erfahre,
huor uiidt den begerede *Liibertet* siig skulle Strecke, da
uille man først sliigd aff hiinder Erfahre, førendt man Siig
Rotunde derpa kunde Erkleere.

Naar hun nu uedgaar, Sliig anfohderung at uerre aff
hinders tiilskøndelsse Skeed, Daa Sliigdt med fliid *proto-*
colleris.

Siiden Skall hiinder forredragiis, at Ieg haffuer for-
fattid nogle Puncter, Som hun skall Suehre, som dy forfattid
Er, Eptherdi derudi inted findis, Som en dannekuiinde Io

¹⁾ Dette omfangsrige Aktstykke er indheftet i et Pergaments-
omslag. I Geh. Ark. („Kirsten Munk“ Nr. 14) findes den af
Kommissarierne opsatte Forhørsakt, dat. 2. April. Jvfr. Smith,
Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Hist. I, 101 f. XLI.

²⁾ Fru Kirstines Opholdssted var Herrégaarden Boller ved Horsens.

bør frii att uerre, Huiilcke puncter, om dii salediis, som dii forfattid er, bliiffuer afflagdt, daa skall hinder Staa frii for at drage, huordt hun uyll.

1. Eptherdi Ieg kiirsten Munck er geraden udi mystancke huos k: Ma: myn allernadiigste herre, At ieg Skulle haffue dandtziid, leegdt Iull Och giordt mig liistig, ymidlertiid h: k: M: laa for Hoi 1)), da Suehrer Ieg, Sliigdt aldriig 'at uerre Skeep, Sa sandt gud y himmelen Skall uerre mig Nadiig heer tiimelig och siiden y Euighed.

Naar nu fru kiirsten trycker siig for at suehre Och uil siig med allehande vndskiilde, *inter 'alia* at dy kam Ind tiil hinder, och hun inted kunde uyse dem dørren, med andiid sliigdt, Daa Skall hinder Suaris, att alle dii, som hinder pa dii tiider besøgte, dii uaar alle myne tiener, huoryblandt der fantiis ycke En, som haffde ded hiierte, at hand haffde turd See ind aff dørren tiil hinder, om hand haffde uiist, at hand inted haffde uerrid weelkommen.

Megiid mynder haffde dii vnderstaed siig at besøge hiinder, Om dii haffde fornommen, at hun for myn person haffde uerrid bekømriid, Som hun haffde burd, Som hun inted kunde uyde, om hun den kunde faa leffuendis att See. Ded er *Notorium*, at der fantiis dii y Staade 2)) Sammetiid, Som Inted haffde kommid til hinder, haffde hun icke tiier End engang haftt bud epther dem, Iblandt huilcke Riingreffuen uaar En, Som pa dii tiider, mens Iull och gode dage pastod, først bleff kend med fru kiirsten.

Der ieg kam fra Høii igen, da bleff Riin: Sendt ud ad tysland, at hand Skulle handle med en anden Riingreffue ued naffn Otthe 3)), at hand siig udi myn tiieniste uille be-

1) Byen Hoya i det Hannoveranske belejredes af Kongen 6—11. Nov. 1626, paa hvilken sidste Dag den overgav sig (Jahn, Christian IV's Krigshist. II, 232. Danske Saml. 2. R. III, 378). Under Belejringen saaredes baade Kongen og hans ældste Søn.

2) I Stade havde Kongen sit Hovedkvarter næsten i hele Efteraaret 1626.

3) Kirstine Munks Elsker Otto Ludvig (f. 1597 † 1634) havde en Farbroder, der hed Otto (f. 1578 † 1637). Det er vel ham, der menes. De hørte til den kyrburgske Linie af Rhin- og Vildgreverne.

giffue. Imidlertiid daa drog fru kiirsten offuer tiil Sieland och tog affskeen med Iens bolmeister ¹⁾, at hand hinder Skulle lade uyde, naar Riin: kam tiilbage ygen. Dentiid fru kiirsten nu kam 'fra Sieland igen tii (!) dalum och la om natten y kammerid huos moderen, da kam der en aff piigerne om morgenen tiilig Løbendis ind tiil fru kiirsten med et breff fra Iens bolmeister, huilckid hun Strax leeste och bleff saa glaad deroffuer, at Riin: uar kommen, at hun slog henderne sammen, Huilckiid der moderen ded hørte, da sagde hun: kiirsten, haffuer du gode tiiding fra konningen? da suarede hun: Ia, Tiircken tiil ²⁾ komme kongen tiil hiiep, huorudoffuer fru Ellen bleff sa glad, at hun spranck ud aff sengen och tog datteren ued handen och spranck omkriing med hiinder paa gulliid. Sa sagde fru kiirsten: Moder, om y uyl som ieg, daa uil ieg giiffue Iens Bolmeister En aff mine største forgiilthe kander, huilckid fru ellen samtyckte, Och fick sa Iens bolmeister kanden, Och heerman Sølfuierpap, som nu boer pa fobeslett ³⁾, ty Rossonobel for breffuid, hand forde (!) fram. Och gaff hun fru kyrsten[s] Iomfruer, *Item* piiger Och en herremand, som uaar En hardenberrig ⁴⁾, huer En demandtz Riing.

2. Epthersom Ieg kiirsten Munck med stor forundring haffuer fornomid, mig at uerre huos ko: M: myn allernadigste here angiiiffuen, at ieg skulle haffue lade baagiid et Brød y Middelfardt tiil Riin:, Saa ued ieg aff ingen Bagen at siige, Saa Sand ieg ⁵⁾ Naade aff gud, Naar ieg den best haffuer fornøden

¹⁾ Se ovfr. S. 256.

²⁾ Fejlskrift for: vil.

³⁾ Herregaarden Fobislet i Nærheden af Kolding var i Slutningen af Frederik II's Dage fra Lindenovernes Familie gaaet over i Kongens Besiddelse. Sølvkammer-Tjener var Herman Scheel (Rentemstr. Regnsk. 1626—27).

⁴⁾ Da den sidste Mand her i Landet af Slægten Hardenberg døde 1604, maa den i Texten nævnte Herremand af dette Navn høre til den tydske Gren af Familien (jvfr. Bricka, Frederik II's Ungdomskjærlighed S. 150 f.). — Gaverne angives anderledes i Kongens Deduktion 1641 (Suhms Nye Saml. I, 125).

⁵⁾ Her mangler „haaber“ eller et lign. Ord.

Denne punct bør hun heel uel at forklaare, eptherdi man Er uis pa, att Sliigdt skeed er, Saat fru kiirsten siiger, huortil samme brod skulle brugis¹⁾. Lylle karren baar deiien ind til hinder, dentiid den uar eltiid, Saa kam fru kiirsten nogiid dery, och fiick sa Samme karren brødiid hen at sette ded y Ounen. Dentiid maltiitdtz tiid uar, da bad hun lille karren, at hun skulle tage ded brød bordt, som la pa Riin: talercken, Och legge ded Niibagiid brød derhen ygen. Dentiid Riin: haffde Eediid deraff, och ded kam ud til folckiid, da fantis der ingen, som torde Eede deraff. Hun skall mueligdt uel siige, att ded haffuer uerrid gaadt for Suyndsod, huorfor hun bør att Siige, huad for *spetias* hun kam dery, paded man kan lehre ded *Recept*.

3. Epthersom Ieg kiirsten Munck med stor bekymring Erpharer, mig huos kon: Ma: myn allernadigste herre at uerre angiiffuen, At Ieg Riingreffuen Skulle haffue fuldt y Seng och borrid Lys for hannem, Daa Suehrer Ieg mig aldrig at haffue borrid liis for hannem, Icke heller verriid med at hielppe ham y Seng, Saa sandt hielppe mig gud heer timelig och siiden Euiig. Att ded Io Skeed er²⁾, derpa er inted at thuiffle, ty heer Er en temmelig antall endnu tiil hoffue, Som ued god beskeen derom. Om nu sliigdt En dannekuinde anstaar, derpa lader ieg andre *Iudicere*. Haffde fru kiirsten Spurdt Sliigdt om andre, da haffde hun inted glemd at bringe ded yblandt folck.

Imens denne *punct ventileris*, da skal fru kiirsten adspørris, huorfor hun haffuer inted ladiid Lylle karren tiiltale for dii ord, hun Sagde hinder tiil udi *D: Morthens, M:*

¹⁾ Kongen beskyldte hende for at have blandet det omtalte Brød med Stoffer, der vare egnede til at vinde hende Rhingrevens Kjærlighed, og havde i den Anledning ladet holde et Forhør d. 23. Marts 1635 over Karen Bang i Middelfart. Smith, Leonora Christina Grevinde Ulfeldts Hist. I, S. XIV.

²⁾ Denne Tildragelse henføres af Smith, anf. Skr. I, S. xv, til April 1628.

Christens och *M*: hansiiis ¹⁾ Neruerrelsse, At hun haffde Siiet hinder y seng med Riin:, Eptherdi hinder uar bekendt, huor samme kuiindfolck uaar at finde, ysønderlighed eptherdi ded er Icke Snack, som man bør at lyde.

4. Epthersom mig kiirsten Munck giiffuiis Skiild, at ieg ko: Ma: myn allernadigste herris Liinkleder skal haffue Sønderskorren och dem tiil Riin: fornødenhed at haffue anuendt, da Suehrer Ieg, at Sliigdt inted aff mig skeed er, Saa Sandt Ieg achter att arffue gudtz Riige. At samme liinkleder bleff ysønderskorren tiil Riin: fornødenhed, derom er inted at thuiffle, Och siide ziille, som nu boer til Niirup ued Soer ²⁾, siied (!) Riin: och hinders naffn derpa med Meehrgrøndt Siilcki. Om hun nu burde at gørrer Sliigdt, der hun uiste, at ieg siieffuer haffd[e] breck for lynkleder, Och haffde for den skiild Niis laad hente dem fra køben:

5. Eptherdi mig kiirsten Munck aff myne mysgiinstitute epthersigis, mig at haffue besøgd Riin: udi myt vnderskørdt uden Snørliff med myn Natkiiertel offuer mig vnderskedtliche gange allene, Da Suehrer Ieg, at Ieg aldrig besøgte Riin:, udenad Ieg uaar ykleed, Som ded En dannekuinde anstaar, Nar hun besøger anden End syn egen ech[t]e Mand, Ickeheller uaar Ieg lenger inde huos hannem, End at Ieg kunde biide hannem En god daag, Saa Sandt Ieg achter att gaa Sund och tilpass aff dette Steed, Ieg staar Paa.

At fru kiirsten løb neder til Riin: udi sligge kleeder, Som *describerit* er, derpa er ingen thuiffuel, ty alle dy, mig y dii dage tiende, Som haffde øiien at See med, dii saa nock, huor tiilgiick, ty hun giorde ded pa ded siiste inted sa hiimeligdt, at man ded io uel kunde mercke. Naar den kammertiener, ieg dentiid haffde ³⁾, bliiffuer spurdt ad pa Siin ed, da Skall man høre allehande. Fru kyrsten

¹⁾ Se ovfr. S. 22, hvor disse tre Personer nævnes. Der er imidlertid det at bemærke med Hensyn til de Titler, Kongen her giver dem, at Morten Madsen først blev Dr. theol. 1634, medens Christen Jensen var bleven det 1630 og Hans Mikkelsen allerede 1616.

²⁾ I Lyngø Sogn nær ved Sorø ligger Nyrupgaard.

³⁾ Hans Pedersen, jvfr. S. 129.

understod Siig iblandt andiid at *commandere* drauanterne at treede aff derris uacht, paded dii inted skulle See, at hun løb neder tiil Riin: udi sa lette kleeder. Drauanterne lod hinder forsta, at ded uille koste derris haals, om dii lod siig andenstedtz finde, end som dii forordnid waar. Naar nu fru kiirsten Saledis stafferid, som forskreffuen Staar, kam ind tiil Riin:, da kam hans drenge løbende ud fra hannem med buxerne pa hoffuedid ud tiil drauanterne, Saat dii letteligens kunde See, huor tiil giick.

6. Epthersom ieg kiirsten Munck haffuer fornommid. at myne wuenner haffuer mig Epthersagdt, at ieg haffuer saat krag pa dørren, Naar Riin: uar inde huos mig, *Item* at myne piiger inted er bleffuen ued derris gerning, naar Riin: kam ind tiil mig, da Suehrer Ieg, att ieg ingentiid luckte for mig anderledis, nar Riin: uar huos mig, end ellers, nar der uar anden folck huos mig. Myne piiger bleff ochsa ued derris gerning, Nar Riin: kam tiil mig, som dii ellers pleiede at gørre, Saa Sandt hielppe mig gud pa den Iderste dommedag. At der bleff saat kraag pa dørren, Nar Riin: uar huos hinder, ded er Prindtzen, H: frederich med alle dii, som endnu leffuer aff dem, som pa dii tiider tiil hoffue uar, bekendt. Imidlertiid der holtiis saledis huus paa dalum, da kastede hun myt haar Och konterfey med Prinsens haar langs ad gulliid Och sagde: uil ieg inted gemme diig lenger, da ma pocker gemme diig. Saframdt hun nu sligdt nechter, da bør hun at uysse Sliigdt heerfor, och uiil haffuis y acht, Om hun uyl Skiide sig tiil *Corfdtz* wllfeldt, at hand haffuer mit konterfeii, da er ded inted ded, Som hun kastede med haarid langs gulliid. Vdi dii samme dage kam hun tiil mig och sagde, hindens Moder at uerre heel keed aff att uerre pa dalum, mens haffde handliid med Otthe Marsuiin om en aff hans garde y Skane¹⁾, som hun uille uerre pa, ymens kriigen pastod, huortiil Ieg suarede: Naar dyn Moder betencker siig ret, da faar hun uel Ett andiid Siind. Om anden

¹⁾ Den rige Otte Marsvin ejede i Skaane Gaardene Dybæk, Marsvinsholm (Borsø), Krageholm, Sandby og Sinklarsholm. Ljunggren, *Skånska Herregårdar III*: Dybeck.

dagen kam hun tiil mig igen och sagde: ded er myn Moders Ramme aluor, at hun uyll herfra, Huortil Ieg suarede: uiil hun Endeliigens herfra, da uyl ieg faa nock, som skall tage dermod igen, Och Sagde: heer er frans Randtzou, som er bleffuen Stadtholder ¹⁾ och endnu ingen leehn haffuer. hand Skall annamme lehnid igen, Eptherdi fru Ellen och hand best kommer tilrette med hiinanden om ded, som bør att bliiffue ued Lehnid. Dentiid at ded da fru Ellen uaar *Notificerit*, at hund Stadtholderen Lehnid skulle afftrede, Da hastede hun dageligens at bringe moderen aff gaarde Och brugte myne ord dertill, At ieg forundrede mig, at hun inted uille Siin kaass, Aldt fordi at moderen laastede hindens *prosedere* med Riin:, och at hun uille haffue Riingreffuen ind y ded kammer, som moderen laa inde.

7. Epthersom mig kyrsten Munck uil giiffuis Skiild, at Ieg h: k: M: min allernadigste herris Seng Modtuilliger uys udi En Rom tiid skulle haffue Skiid, Sa ued ieg miig sliigdt inted at Errindre, Saa sandt mig gud skall hiieelppe heer tiimelig Och siiden y Euighed.

Eptherad fru kiirsten uar kommen y barselseng Och leiien Sex ugger uden kiircke Epther ded Siiste barn, hun fick pa køben: ²⁾, daa gemde hun siig enda nogle dage ud aff Sengen fra mig, hvorfor Ieg uille uyde Arsagen dertiill, huilcken Ieg inted kunde faa at uyde, Huorudoffuer ieg bleeff *Altererit* och sagde: dig kan skade, huad ded och uerre kan. mens ded ued ieg nock, att kandtu inted søge Seng med mig, da kandtu ligge inde y kammerid huos mig. Sa hiittede hun pa En Snack Och sagde, at ded uaar hinder Spaad, at om hun fick fleere børn, at hun daa Skulle deraff faa den mangel, att hun Skulle ligge och Ronde ³⁾ Op, Och bleeff Saa med thuende piiger en Rom tiid liiggendis inde udi ett andiid kammer Och satte kraag pa dørren ymellom mig Och hinder, Och glemme (!)

¹⁾ Frands Rantzau blev Statholder i Februar 1627. Danske Saml. 2. R. III, 379.

²⁾ Maria Kathrine fødtes 29. Maj 1628 og døde 1. Sept. samme Aar.

³⁾ o: raadne.

dog inted at *exersere* siig med kiissen och klappen Arliig och siilde, huortil hun brugte den bagdør, Som gaar neder paa gangen hen tiil ded gammel Chansellii¹⁾, huor hun lod hente Riin: til siig afften och morgen.

Den Rette arsaag tiil, at hun inted uylle søge seng med mig, *Imaginerer* Ieg mig at uerre, at hun Sliigdt haffde loffuid Riin:, Eptherdi at naar Riin: kam ind tiil hinder, da sagde hand: Schuester, biistu da geuessen? huortiill hun Suarede: Neii, bruder, der theuffuel komme da vnd ich Niit, for huilcken *discurs* hun biilligen bør att *purgere* Siig.

Vdii dy samme dage kam hun løbendis ind y Sengikammerid tiil mig²⁾: der Er Anne Iacob Miickelssøns³⁾ y Stuen, Som er kend med alle dy Smucke piiger y køben:, wiil E: M: icke befahle hinder, at hun leeder E: M: En Smuck piige ud, som kan uaare pa E: M:? Ieg bliiffuer Nu Suag och Skrøbeliig. Saa suarede Ieg: Naar Ieg faar Sliigdt y sinde, daa Skall anne uell inted bliiffue besuehriid dermed, Du haffuer Io Siieffuer Smucke piiger, huorfor Skulle man leede Epther dem pa andre Steeder?

Stackiid der Epther da kam hun for dørren, som gaar ind tiil Rundelen, Som ieg pleiier at skriffue inde, och klappede pa dørren. Der Ieg nu luckte op, da Saa ieg, att hun haffde et liided guld kousken fuld med Bliisucker y handen. Sa spurde ieg, huordt ded Skulle hen. Da suarede hun, *D: Arnisenius* och andre haffde Raad, at ieg skulle bruge ded. Saa uille Ieg uyde huortiil, daa Sagde hun, at ded kunde pa Nogle uggers tyd forhindre appetiiten tiil kuindfolck. Saa Suarede Ieg: sett ded Ickun hen pa bordiid, Ieg uil uell bruge ded, naar ded er myn leiilighed. Saa satte hun kouskeniid pa Bordiid och begeerde forloff at drage hen tiil frede: och gaa der tiil Alters, huilckid ieg

¹⁾ Mellem Riddersalen paa Kjøbenhavns Slot og Porten „er — skriver Jens Lavritsen Wolf 1654 (Encomion regni Daniæ S. 147) — et stort grundmuret Hus, hvor udi forðum Tid var Rigens Hofmesters eller Statholderens og Rigens Raads Forsamlings Stue; der er nu H. kgl. Maj.s Apothek, og der over var tilførn det danske og tydske Kancelli“.

²⁾ Her mangler vel Ordet: sigende.

³⁾ Se ovfr. S. 83 f.

beuilgede. Saa drog hun hen tiil frede: och strax derfra henad *Croneborrig* Och giick inted tiil Alters, Som *D:* Christen Saliig mig sielffuer saagdt haffuer.

Aff hiinders piiger Och folck begerrede hun, at dii skulle beede med hinder tiil gud y himmelen, at hand uille giiffue hinder Syn hiiertens begering, Och att fanden motte briide den vgodeliige Priindtz halssen ysønder. Samme *Deuotion* haffde hun for y kiippinge kyrcke ¹⁾, Dentiid ²⁾ dersammestedt lagde nogle Rossonobell pa Althariid och stack nogle Rosso: y blocken, Saoch gaff klockeren nogle daler til drickepenning. Naar Ieg eller Prindtzen kam Riidende, och folcken kam och sagde hinder ded, daa uille hun dane, saat dii motte hente Slaguand tiil hinder.

En dag, som Ieg bleff nogiid Ilde tiil pas y kyrcken och motte hen och legge mig, daa bleff hun deroffuer sa liistig, at der hun kam udaff kiircken, daa tog hun Iomfru Marii ued handen och dandtzede omkriing bordiid Och sang: laadt talcken freii gaan, laadt talecken frii gan ³⁾, Huilckid uaar hinders lousang, naar hun uaar liistig. Nar hun hørde mig lee och uerre lystig y stuen, da sagde hun till den ene Iomfru Maarii: hördt Ihr das, Ich werde seiiner meiin tage niit loss.

For ded siiste, Eptherdii ded ellers paa denne gang uille uaare all for lenge, Da bør fru kiirsten adspørris, huor ledis hun ded med Ehren kan forsuare, at hun bad siig forloff at drage paa en dags tiid, tree eller fihre henad *Croneborrig* och packe hinders tøj ynd och bleeff Sa deer y Sex ugger Och haffde der inted at skaffe uden at *Exersere* siig dageligen med Riin: y all letferdighed.

¹⁾ Om den Overtro, der knyttede sig til Kilden ved Kippinge Kirke paa Falster, hvor man mente at kunne hente Helbredelse i Sygdomstilfælde, se Werlauff, Hist. Antegnelser t: L. Holbergs 18 første Lystspil S. 309. 320. 503. I sin Skrivelse til Kirstine Munk af 27. Decbr. 1630 omtaler Kongen lidt nærmere hendes Besøg i Kippinge Kirke.

²⁾ Her mangler Ordet: hun.

³⁾ Maa vistnok være Begyndelsen af en plattysk Vise.

Hun losserede Riin: ret offuer siig, saat¹⁾ huorfra der giick tree trapper needer y fru kiirstens, yblandt huilcke den Ene aldrig uaar lucktt, Enten dag eller Naat. Naar hand, som uarer hussiid²⁾, luckte samme trappedør, daa kam hand aldriig saa Snardt tiilbage igen, at hand Io fandt den Aaben ygen. Hiinders piiger, som altid pleiiede at ligge inde huos hinder Reet for Sengen, dii motte ligge ind y miit Sengiikammer. Dentiid den Riinge Ehre eller Skam, forhanden waar, begiinte daa at triicke hinder, att hinder tiickedis, at hun motte hen tiil køben: Och laade siig See igen, daa drog Riin: for henad køben: Och møtte sa fru kiirsten y Skowen ued Skouss hoffuid och haffde *generall* kuartermester Priis³⁾ med siig. Der dy nu kam hinanden nogiid Neer, da stod y (!) pa begge siider aff uognen och giick saa Sammen ind y skouen Och bleff der ued thu tymer. Imidlertiid bleff Offuenbenante kuartermeiister huos uognen Och *discurrerede* med Piigerne. Kudtsken, Som Sammetiid kiiorde for fru kiirsten, Er nu huos Priindtzens gemahll, som best kan Siige, huad for et Aagen dii giiorde, Att dii uaar nogle tiimer ymellom Skous hoffuid Och københaffuen. NB. fru kysten lod siig paa vnder-skedliige tyder fornemme, att uaar ikun tu Øyin Luckte, daa skulle man uel See, huorfor hun haffde holdt aff Riin-greffuen.

Paded Nu at fru kyrsten Och hiinders *fauoriter* kan Maaliis fuld,

Daa Suehrer leg Miig ingen legommeliige Beblandelsse at haffue hafft med wiibecke krusse, imidlertiid och all den Stund hun uaar y frue kyrstens tiieniste, Saa Sandt leg achter at haffue Och Niide Naade huos gud y himmelen heer tiimeliig Och siiden y All Euighed.

Att leg kam udi kundskab med wybecke krusse, ded er gangen tiill, Som Eptherfølger. Dentiid fru kyrsten

1) Kongen synes at have glemt nogle Ord her.

2) Mon hermed menes Fogeden paa Kronborg, den ovfr. S. 222 nævnte Herman v. d. Decken, eller en underordnet Opsynsmand?

3) Han kaldes Prytz i Forhørsakten.

Iagede Iomfru ziibille v: Mandesslou, wiibecke, ziille Och lylle Anne neder aff Slottid, och Ieg haffde den samme uey afferdigiid Iomfru Maarii med hiinders anhang, Daa kommer fru Ellen tiil miig Och bad mig, att hun matte beholde wiibecke huos siig. Daa Suarede Ieg: huad kommer ded mig ued, huor¹⁾ bliiffuer, hun far uell En tiieniste ygen, wiil hun uerre huos diig, daa ma y forliigis derom. Sa sagde fru Ellen: Maa Ieg laade hinder uyde²⁾, att ded inted er E: M: ymod, at hun er huos mig, da uyll Ieg uell forliigis med hiinder. Daa sagde Ieg: Ieg er tiilfriidt, yhuor hun Er. Saa fultiis dy ad henad fiin.

Der Ieg nu kam henad fiin och uylle med *Armeien* henad Øen³⁾, Daa bad fru Ellen mig, att Ieg uille lossere paa hinders gaard keerstrup⁴⁾, Eptherdi den laa inted langdt fraa Suiinborrig, dersom *Armeien* Sig Skulle for-gadere⁵⁾.

Imens Ieg nu laa Pa keerstrup, daa kam Ieg y kundskab med wiibecke krusse, Som Siiden Pakende⁶⁾. Naar man Nu uiil Regne den tiid, Som er *dirigerit* paa dii *puncter*, som fru kiirsten Skall Suehre, daa skall uyst befiindis, at all fru kyrstens Optog med Riin: lenge uaar forrettid, førend Ieg nogentiid saa keerstrup y myne dage.

NB. herud (!) Er glemdt, at fru kyrsten bandede dem, Som uaar arsag y fredde, som imellom mig och keysseren Sluttid bleff, *Item* ded gestebud, som holtiis y Iohan Bramss haffue udenfor køben; huiilckid dog uel kan haffuis y acht, Naar behoff gørris.

Actum koldinghus den 1 *Aprilis* Anno 1635.

Christian.

¹⁾ Tilføj: hun.

²⁾ Ordet er skrevet to Gange.

³⁾ Ø (tydsk die Öhe), et Gods i Angel ved Indløbet til Slien.

⁴⁾ Kjørstrup laa paa Taasinge, hvor nu Valdemars Slot ligger.

⁵⁾ o: samle (plattysk vergaddern). Under Felittoget 1629 opholdt Kongen sig baade i Maj og Juni paa Taasinge. Danske Saml. V, 64—5.

⁶⁾ o: paakjendtes.

414.

11. April 1635.

Til Henrik Müller.

Budet Jens Kansler skal besørge et Brev, og der skal gives ham Penge og skaffes ham en Vogn. — *Geh. Ark.*

Dette breff skall Iens Chanseler ¹⁾ tilstiillis, Och hannem giiffuis terrepning, indtill Ieg, om gud uyll, kommer op paa Slottiid, Och skall haffuis y acht, at hand siiste Reiisse, hand kam fraa kolding, Ickun giiorde Reiissen hiid, mens inted tilbage.

Hannem skall Ochsa Strax skaffis En wogen.

Rossenborg den 11 *Aprilis Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Kammerskriiffueren till hande.

415.

15. April 1635.

Til Frederik Urne.

Kongen vil have Pengene i Sundtoldkisten sendte til Kjøbenhavn, hvis en Flaade, som nogle Dage før laa udenfor Helsingør, har betalt Told. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Saa fremt at dend flaade, ued Lappen laa, dend tid ieg var sidst till Chronenborgh ²⁾, er fortollett, da skall een aff toldskriffuerne eller willom Mortensøn, som Sigis at vere Steffnet hid till herredagen ³⁾, begiffue sig hid med,

¹⁾ Jens Nielsen forekommer 1633—40 i Rentemester-Regnskaberne som „Postbud ad Glückstadt“ (Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 207). Han brugtes dog ogsaa til andre Rejser, saaledes sendtes han i Januar 1635 til Bremen (Nyerup, Mag. f. Rejseiagttag. IV, 551). 15. Marts 1635 sendte Kongen ham fra Rendsborg til Kjøbenhavn (anf. Skr. IV, 557). Ovfr. S. 160 Anm. er hans Navn ikke gjengivet rigtig.

²⁾ Kongens Dagbog viser, at han var paa Kronborg 9. og 10. April.

³⁾ Herredagene i Kjøbenhavn begyndte 13. April. Vedel Simonsen, Jørgen Brahe S. 72.

huis penning som nu findis udi toldkisten, och dennom indleffuere udi Cammeret. Kiøbenhaffnhus dend 15 *Aprilis Anno* 1635 ¹⁾).

416.

17. April 1635.

Til Frederik Urne.

Der skal skaffes Brænde til Hørsholm, da Kongens Døtre skulle opholde sig der, medens deres Fader er i Norge. Om Opførelsen af et Tørvehus paa Grænsen mellem Kjøbenhavns og Kronborg Len. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Effterdi Frøckenerne, imidler tid ieg er oppe i Norge, skall vere paa hørsholm, da skall du giøre dend anordningh, at der føris veed i forraaed i tiide till deris fornødenheed.

Och effterdi der skall Settis it hus till att Sette tørre udi Strax ued dend ny wey imellom dette och Frederichsborgh, dersom Chroneborgh lehn paaskyder, da skall du Strax dig med Niels Trolle forenige, huoruiit dit lehn dette lehn kand komme till hielp inden woldermis ²⁾). Aff Kiøbenhaffnhus dend 17 *Aprilis Anno* 1635 ³⁾).

417.

18. April 1635.

Der skal udleveres fra Vinkjældereren paa Kjøbenhavns Slot to Piber fransk Vin til Brug paa Rosenborg. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Peder Nilssøn ⁴⁾ Paa Rossenborre Skall vdaff wiinkeldereren paa Slottiid bliiffue thuende piiber fransk uyn

¹⁾ Modtaget paa Kronborg 17. April.

²⁾ 1. Maj.

³⁾ Modtaget paa Kronborg 18. April.

⁴⁾ Han fik 7. Novbr. 1635 Befaling over Rosenborg Have, at regne fra 13. April s. A. Sjæll. Reg. XIX, 368 f. (meddelt af Dr. P. Brock) og Rentemestr. Regnsk. 1635—36.

følgachtig, Som tiil myn fornødenhed Skall forbrugiiss pa Rossenborriig.

Køben: den 18 *Aprilis Anno* 1635.

Christian.

418.

18. April 1635.

Til Rigsraadet.

Kongen underretter det om den mellem ham og hans Søster Enkehertuginde af Gottorp opstaaede Uenighed, i hvilken Anledning 8 af dets Midte skulle møde i Kolding for at dømme de stridende Parter imellem. Han fritager disse 8, som han udnævner, for deres Ed og Pligt, saa længe Mødet varer. — *Geh Ark.*

Wy kunde danmarckiis Riigis Raad Nadigst Inted forholde, Att Epthersom uy erre geraden udi nogen Miisforstand med uorris Elskeliige keere Søster, H: aff holstein, Epthersom dy gode herrer vdaff huosføiede *copier* haffuer at Erfahre, Huorfor Otthe udaff Eders myddel Epther den Oprettede *Vnions* Indhold Skall møde udi uorris købsted kolding den 30 *Iulij* førstkommende Och dennom den eptherfølgende dag Nedersette Och fornemme, huad uorris *Aduocat* paa uorre uegne haffuer at *Proponere*, Och derpaa siiden *sententiere*, Som dy ded for gud y himmelen achter att forsuare ¹⁾.

Och Eptherdi *Vnionen* oss tiilholder, at uy uorris Raad Och tiener, Som dertiil *deputerit* bliiffuer, Skall Endtledige fraa den Eed och pliicht, som dii os med foruandt, Imens och alden stundt *processen* uaarer, Daa giiffuer uy Nu hermed Dy gode herrer H: Christian friis, uorris Chanseler, H: Iørgen wrne, Riigens Maars, H: Claus daa, Riigens *Admirall*, H: Albredt Skeell, H: Mogens kaas, H: tage tott Ottessøn, H: Christian tommissøn, Riigens Chanseler, Och Christoffer wllfeldt kuiidt Och frii for den Eed och Pliicht, dy oss med foruandt Er, fraa den tiid, dy udi uorris køb-

¹⁾ I Rigens Raads Breve Fasc. 49 findes en Afskrift af et Brev fra Kongen til Hertugen af Gottorp af 11. April, hvori et Unionsmøde berammes til 31. Juli.

sted kolding ankommer, Som forbemeldt Er, yndtiill Sagsens vddracht. Befhalendiis Eder Sambdt Och y. Seehr hermed gud I himmelen.

Paa københaffuen Slott den 18 *Aprilis Anno* 1635.
Christian.

Udskrift: Danmarckiis Riigens Raad tiill hande.

419.

Omtr. 18. April 1635.

Ordre om Fordelingen af Penge, som ere indkomne fra Toldboden i Helsingør — *Gch. Ark.*

Gulliud Och 5000 dl: skall indleffueris y kammerid Och Resten udi Rentheriid ¹⁾.

Christian.

420.

21. April 1635.

Til Frederik Urne.

Der skal fortærdiges en stor Kobberkjedel, som skal sendes til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Kaabersmidden ued Chronenborgh skall Strax giøre een kedell paa 4 tønder, huilcken skall giøris med een hane underneden, saa at mand kand tappe wandet uued deraff. Naer samme kedell ferdig er, da skall dend leffueris Laffritz Eskildsøn, at hand dend kand lade indmure udi bagerset ²⁾. Kjøbenhaffn dend 21 *Aprilis Anno* 1635 ³⁾.

¹⁾ Denne Befaling er skreven paa Foden af en Skrivelse fra Frederik Urne af 18. April 1635, hvormed denne fremsender fra Toldboden udi Øresund 93 Guldgylden, 700 Rosenobler og 11,800 Rdl.

²⁾ Da Lavrits Eskildsen var Proviantskriver paa Kjøbenhavns Slot (S. 200), maa det være Bagerset her, hvorom der er Tale. Kongen vilde jo, som ovfr. S. 347 omtalt, have, at der skulde arbejdes mere i dette Bagers

³⁾ Modtaget paa Kronborg 22. April.

421.

25. April 1635.

Til Hertug Frederik af Gottorp.

Kongen har tilladt ham at bryde Kurfyrstinden af Sachsens Brev til Kongen, men han maa ikke beholde dette Brev hos sig. — *Gch. Ark.*

Freundtlicher, lieber vetter vndt Sohn, du werdest dich zueiffwels ohn guther massen zu Endtsinnen wissen, Das ich diir Eiin Skreiben an meine Herdtzliibe Schuester, dii Churfurstinne zu Saxen, zugeskiicket, Darneben freundt vetter vndt vatherliich beliibet, das du I: L: andtwordt-skreiben an miir Erbrechen vndt durchlessen muchtest, zu dem Ende das du desto besser Erfahren kontest, wii es wm der bewuste Sache ¹⁾ beschaffen. Weiill nun eiene Raume zeiiit verflossen, das meinem Erachten nach I: L: von Saxen andtwordt skreiiben diir muss zukommen Sein, Als Ist an diir Mein frundt vetther vndt vatherliches gesinnen, du wollest miir mit Erster gelegenheit I: L: andtwordt skreiiben zukommen lassen, weil Ich diir Sodanes Skreiiben zu lessen, aber nit zu behalthen gewilliget. Befehle dich hiimit dem Schudtz des Allerhögsten vndt verbleiibe

Dein getrewer vetter vnd vatter
Christian.

Kopenhagen den 25 *Apri: Anno* 1635.

Udskrift: An Meinem viilgelibthen vetteren vnd Sohn,
H: friderich zu Slesswiich Holstein.

422.

26. April 1635.

Til Dr. Peter Paynck.

Kongen forlanger en Bøsse fyldt med Spiritus Vini. — *Langebeks Afskr. (efter Orig. hos Klevenfeldt 1770) i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., 4., 980.*

¹⁾ Nemlig Sagen om Arven efter Enkedronning Sophie.

Disser *Spiritus* ist gebraucht worden, worunter auff(!) etwas gekommen ist, so der Apotecker gesell¹⁾, welcher bei Hoffue auffwardt, abgezogen hatt. Wndt soll disse ziinnerne biixe miit anderem *Spiritu Vini* gefillet werden vndt in meiner kammer geliiffuerdt werden.

Rossenborrich den 26 *Aprilis Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: *D*: Pether Paii zu handen.

423.

28. April 1635.

Til Hertug Frederik af Gottorp.

Kongen erklærer, at han aldrig har ladet sig forlyde med, at Kurfyrstinden af Sachsen skulde have set eller haft Inventariet over Enkedronningens Ejendele, men hun skulde bevidne, at der efter hendes Vidende ikke var to Inventarier. Strax efter Mødet i Kolding vil Kongen erklære sig nærmere om de Segl og Breve, som tilkomme Hertuginde af Gottorp. — *Geh. Ark.*

Freunlicher, Liiber vetter vndt Son, deiin Skreibendt Nebenst Meiner herdtzliiben²⁾ Schuester dii von Saxen Skreiben habe ich woll Emphangen. Worauff ich dich frundt vetter vndt vatherlich nit verhalthe, Das Ich Niih-mals mich habe vernemmen lassen, das meine meinung seii, das dii von Saxen das *Inuentarium* gesehen oder gehabdt, Sondern das sii in Eiidés staadt Erkleeren Solthe, das ihres wissens nit zuehne *Inuentaria* gewesen. Dii Siigel vndt Briiff betreffende³⁾, So wiil Ich mich desuegen Strax nach gehaltener *diet* zu kolding dergestaldt Erkleeren, das du miit biilligkeiit nit Sollest vber mich zu beschueren

¹⁾ Maaske den Henrik Henningsen, tjenende i Kongens Laboratorium, som tiltraadté sin Plads der i Paasken 1635 (Rentemestr. Regnsk. 1635—36).

²⁾ Ordet er skrevet to Gange.

³⁾ Jvfr. S. 318.

haben. Befehle dich hiimit dem liiben godt vndt verbleiibe
dii zeitt meines lebens

Deiin getrewer vetter vndt vather
Christian.

Kopenhagen den 28 *Aprilis Anno* 1635.

Udskrift: An Meiinem viigelibthen vettern vnd Sohn
H: friderich zu Slesswiich holstein.

424.

29. April 1635.

Til Rentemestrene.

Under Kongens Fraværelse (i Norge) skulle de skaffe hans
Døtre paa Hørsholm, hvad de behøve, og betale Smaaposter til
et Beløb af 30,000 Rdl., som skulle leveres dem af Tolderne i
Helsingør. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne Skal udi myn frauerrølsse forskaffe
hen tiil hiirssholm, huissom frøckerne behøffuer, Saoch
affbetale allehande Sma Poster, Sauuidt Som tredue tussind
daler kan tiilstrecke, huilcke dennom vdaff tolleren y Hel-
siingør Eptherhanden Skall bliiffue leffuere (!).

Københaffuen Slott den 29 *Aprilis Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

425.

29. April 1635.

Befaling, at Tolderne i Helsingør under Kongens Fraværelse
skulle indbetale til Rentemestrene 30,000 Rdl. — *Kgl. Bibl.*¹⁾

Worris toller udi Helsingør Skall udi uorris fra-
uerrelse lade worris Rentemeiister vdaff tollen uerre følg-
ahtiig tredue tussind daler y guld Och Sølf Myndt.

Københaffuen den 29 *Aprilis Anno* 1635.

Christian.

¹⁾ Brevet, et enkelt Blad uden Udskrift, ligger inden i det fore-
gaaende. Det kan maaske være tvivlsomt, om det virkelig
er kommet Tolderne i Hænde.

426.

30. April 1635.

Til Jørgen Urne.

Han skal skaffe Kongen at vide, hvem denne kan bruge som Vidner mod Kirstine Munk. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi ded er huermand beuyst, huorledis Sagen Imellom mig Och fru kyrsten Staar, Som uden thuiffuel aff mange wliige forstais, Huorfor mig ligger macht pa at *Demonstrere* werden Arsagen, Huilekid inted Skee kan, vden at der Skall føris wiidnisbyr, Och ieg inted ued, huem Ieg dertiill kaalde Skall, Huorfor du Skaldt uerre derom att Erfahre, huem der uiil Suare til Sagen, Naar behoff gørriis.

Køben: den 30 *Aprilis Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Riigens Maarss til hande.

427.

1. Maj 1635.

Til Rigsraadet.

Kongen opfordrer det til at skrive til den gottorpske Kansler for at erfare, om Deputerede fra Gottorp ville møde i Kolding 31. Juli sammen med de 8 danske Rigsraader. — *Geh. Ark.*

Epthersom wii danmarckis Riigis Raad Stackiid Siiden Nadigst befahliid haffuer at møde y kolding den Siiste *Iulij* forstkommende och der dømme ymellom Oss och uorris Elskelige kerre Søster, Hertuginde aff holstein, udi dy sager, Som oss ymellom Er, Och mueligdt h: k: inted stor liist eller forlengsell Epther samme *Diætt* haffuer, Huorud-offuer dii gode herrer danmarckis Riigis Raad forgeffuis Skulle stille siig ind udi kolding, Daa siinis Oss best at uerre, Sliigdt att forrekomme, Att dii gode herrer ued Ett Egiid bud Skriiffuer Chanseler Heideman tiill Och hannem *Notificare*, att sliigdt dennom *committerit* Er, Och uy Nu forreiissid er, Huorfor y aff hannem begherer att ude,

Om dii *A parte* godttorp tiil Samme tiid, som forbenendt Er, skall foruente H: frederichs Och h: k: frummoders *deputerede*. Befahlende Eder sambdt Och y Seer gud y himmelen Frederigsborrig den 1 *Maij Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigis Raad tiil hande.

428.

1. Maj 1635.

Tolderne i Helsingør skulle forskaffe Brevviseren fransk og danzigsk Glas. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Tolderne udi helsingør skall forskaffe breffuiser Frandzsk och Dantziger glas, efftersom lehnsmanden paa Chronenborgh formener hannom at behøffue. Frederichsborgh dend 1 *Maij* 1635 ¹⁾).

429.

3. Maj 1635.

Til Rentemestrene.

De skulle betale den aarlige Rente til de Fattige i Kjøbenhavn af Indkomsterne fra Lenene, Tolden og Sisen og desuden af Sundtolden oppebære Penge til Arbejderne paa Christianspris og til de hvervede Søfolk. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne Skall med ded første aff lehns, tollens Och ziissens indkomst betale dii fattigis Renthe, saoch huad dy for Spiinden fortiiendt haffuer ²⁾).

Tiil dii 30 tussind daler, som dennom siist forløffuid bleff at annamme aff tollen udi helssingør, Skall uder vdtagiis Sex tussind daler tiil bygningen paa Christianspriis

¹⁾ Modtaget paa Kronborg 4. Maj.

²⁾ 20. Maj fik Peder Pedersen, Raadmand i Kjøbenhavn, paa de Fattiges Vegne Renter af forskjellige større Pengesummer. 13. Juni betaltes der til de Fattiges Forstander Verner Klauermann omtr. 270 enk. Dlr. for Garn og Sejldug (Rentemestr. Regnsk.).

saoch tho tussind daler tiill at giiffue ded geworben Søefolck tiil Maanidtz besolding.

Croneborg den 3 *Maij Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

430.

3. Maj 1635.

Til Frederik Urne.

Befaling om Forfærdigelsen af Brokar og Udførelsen af andre Arbejder paa Dæmningen ved Hornsved. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Huor effter Frederich wrne sig skall rette.

Hand skall lade forferdige de brokar med dend be-
gyndte demning, som er anlagt ued hornsued skoff¹⁾. Brokarrene ud tiill Søen skall bepelis med de egepele, som kommer der tiill fra Kiøbenhaffn. Siden skall Samme brokar forligis offuen tiill, efftersom det kand behøffuis. Dersom brokarrene Slipper hen imoed demningen, der skall giøris een broe offuer paa pæle. Der skall Slaes tuende reger med bøgepæle 10 faune fra demningen, huorimellom skall kastic Steen och knobbe aff ell och bøgh, som kand holde Slaget op aff Søen, saa at dend intett gaaer saa Sterck paa demningen. Tiill huilcket arbeide der skall brugis folck, som mand kand faa for penge, huilcke aff toldboden effter handen skall betalís. Der skall Settis itt hus op nest ued Samme broe, huorudi hand skall boe, som skall haffue opsigt med weden. *Chroneborgh* dend 3 *Maij Anno* 1635²⁾.

¹⁾ Synes at have ligget paa Nordspidsen af Horns Herred. Hensigten var at anlægge en Udskibningsbro i Nærheden af de store Skove om Abrahamstrup. Jvfr. *Annaler f. nord. Oldk.* 1855 S. 145.

²⁾ Modtaget samme Sted.

431.

4. Maj 1635.

Til Rentemestrene.

Et Bud skal afsendes med Breve til Ærkebispem af Bremen.
— *Kgl. Bibl.*

Disse breffue skall Strax med Ett Egiid bud¹⁾ Sendis hen till myn Søn Erdtzbiisskopen aff Brehmen, Och hannem giiffuis tehrepenning, Epthersom dii pleiier att faa.

Croneborrig den 4 Maij Anno 1635.

Christian.

Dette breff till *gubernøren*²⁾ skall buddid tage med.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

432.

4. Maj 1635.

Til Rentemestrene.

Forskjellige Sager skulle sendes til Kongens Døtre paa Hørsholm. Befalinger om Klædefabrikationen i Kjøbenhavn, om Arbejdet i Børnehuset og om Kalkbrænden paa Antvorskov. — *Kgl. Bibl.*

Myn Apotecker³⁾ Skall Strax sende wrther och anden fornødenhed till frøckernis behoff henad Hiirsholm Och ded tiilstille Hoffmeistrinden⁴⁾.

¹⁾ Udenpaa Brevet er skrevet: „Er straxen veed en ligger forsendt thill Glyckstad, ved Naffun hans fenbaser.“ Rentemestr. Regnskab viser, at Liggeren Hans Frederiksen 5. Maj fik 4 enk. Dlr. til denne Rejse.

²⁾ I Glückstadt, Christian Pentz.

³⁾ Esaias Fleischer.

⁴⁾ Efter Karen Sehested var Fru Sophie Hedvig v. Blixen bleven Hofmesterinde for Kongens Døtre. Hun var født i Pommern 1587 og blev gift med Kaspar v. Barstorff, Staldmester hos Hertugen af Sønderborg. Efter 6 Aars Ægteskab mistede hun sin Mand og blev derpaa Hofmesterinde ved Hertug Frederik af Nordborgs Hof, en Stilling, hun beklædte i 8 Aar. 28. Jan. 1635 antoges hun af Christian IV til Hofmesterinde for hans Døtre, og som saadan døde hun 3. Febr. 1643. Se S. Hennings, Leichenpredigt üb. Sophia Heidwig v. Blixenn, Kop. 1643, og de i Danske Saml. 2. R. I, 155 anf. Kilder.

Vdaff Sølfuerkammerid skall Sendis paa En taffell henad hiirsholm med huiissom dertiil hører (!), *Item* en tønde brøhan med en j amme uyn, Och naar dy uyder behøffuer, da Skall derhen mehre forskickis Epther frederich vrnis anforddering.

Saa tylig att walckmøllen y køben: mangler wand, daa Skall kleedid sendis hen tiil den anden mølle, paded att ded kan bliiffue waalckiid, førend heeden taager.

Ded arbeide udi Børnehussid, som befahliid er, skall befohdris, sauuidt skee kan, Saoch werckiid y siig sielffuer, Saat ingen aff getowen staar stille.

Med Bartholomeus hogensøn¹⁾ skall handliis, at hand laner oss hans kalckbrender, at hand paa Anderskou brender den kaalck, som er huggen ud aff kyrcken sammestedt²⁾.

Croneborrig den 4 *Maij* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

433.

4. Maj 1635.

Til Frederik Günther.

Kongen skriver om et nederlandsk Gesandtskab, som er i Danmark paa Gjennemrejsen, og om et projekteret Giftermaal for Kongen af Polen. — *Geh. Ark.*

Dein Skreiben *sub Dato* dressden den 6 *Aprilis* ist miir gesteren zu handen kommen, vndt ob skon fuhr diis mall wehnich zu skriiben ist, So habe ich doch bei disser gelegenheit Skreiiiben wollen, auffdas du Erfharen mugest,

¹⁾ Jvfr. ovfr. S. 65.

²⁾ I Januar 1634 fik Lensmanden paa Antvorskov, som havde nedbrudt de tre søndre Kapeller ved Slotskirken der, Ordre til foreløbig at lukke Aabningerne med Brædder. 1635 sluttedes der Akkord med Jakob Madsen og Jørgen Andersen (s. S. 375) om Bygningsarbejde paa Kirken, men 7. Maj s. A. kom der Befaling til at standse med Arbejdet paa Kirken og i Stedet for tage fat paa det store Bryggers i Kjøbenhavn. Friis, Bidrag t. Antvorskovs Hist. S. 44.

wii ess alhiie steed. Der Stathen abgesanter, so den friiden zuiisken Pohlen vndt Schueden *tractiren* wollen, worunther Burgemeister Baass ¹⁾ Eiiner Ist, Seindt Itzo alhi mit drei Orloff skiffe vndt eienen Starcken *commitat*. Wass Sii ausrichten werden, das giibdt dii zeitt.

M: gordon ²⁾, den du woll kennest, hat geringe hoffnung darzu. In Pohlen wiirdt Starck von der heuradt zuisken den kön: in Pohlen vndt des verstorbenen kön: in Behmen tochter geredet ³⁾. Neune der *senatoren* haben das *coniugium approbiret* vndt Elffuen *improbiret*, vndt Soll darum weiithier auff den Negstkumstigen Reixdach geredet werden. Ich warthe alhi des wiundes. Der Almechtiger gebe vnss, was vns zu leiib vndt Sehlen Nnudtzlich (!) sein kan.

Croneburch den 4 *Maij Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: *A M: M: gu[n]ther* ⁴⁾.

¹⁾ Ridder, Dr. Dirk Bas, en Borgmestersøn fra Amsterdam, fødtes i den sidste Halvdel af det 16de Aarhundrede. Han brugtes oftere til diplomatiske Sendelser; han var saaledes med i det Gesandtskab, som 1611 kom til Danmark. Han døde 1637 som Borgmester i Amsterdam (A. J. v. d. Aa, Biograph. woordenboek der Nederlanden II, 151. J. Wagenaar, Amsterdam in zyne opkomst, aanwas, geschiedenissen (etc.) III, 302. G. W. Vreede, Nederland en Zweden in staatkundige betrekking, Utr. 1841—44, S. 50 f.). I den Instrux, som Generalstaterne gave det Gesandtskab, der skulde mægle mellem Sverig og Polen, dat. 18. April (n. St.) 1635, forekommer hans Navn imidlertid ikke blandt Gesandternes (Aitzema, Saken van staet en oorlogh IV, 112 ff.). 1. Maj kom Skibene med disse Gesandter til Kronborg, 5. Maj havde de Audiens hos Christian IV, og 7. Maj sejlede de videre ad Danzig til (Aitzema IV, 122—4).

²⁾ Se ovfr. S. 233.

³⁾ Vladislav IV af Polen ægtede 1637 en Datter af Kejser Ferdinand II, da han ikke kunde sætte sin Plan om at ægte Kurfyrst Frederik V af Pfalz's ældste Datter Elisabeth igjennem paa Grund af hendes Religion (S. F. Lauterbach, Pohlische Chronique, Frkf. u. Lpz. 1727, S. 582—3). Elisabeth, der var født 1618, døde ugift 1680 som Abbedisse i det evangeliske Abbedi Herford i Westfalen.

⁴⁾ Modtaget i Wien 7/17 Juni 1635.

434.

4. Maj 1635.

Til Rentemestrene.

De skulle give Kapelmesteren Henrik Schütz en Guldkjæde og 200 Rdl. — *Rentek. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnsk. 1635—36*¹⁾.

Denne Breffuissér Skall Rentemeiisterne giiffue En keede med Ett konterfeii Paa 100 Riix daler werdt, derhuos 200 riix daler *in specie*.

Croneborg den 4 Maij Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

435.

4. Maj 1635.

Til Tolderne i Helsingør.

Optegnelse om forskjellige Slags Drikkeglas og Flasker, som skulle bestilles. — *Kgl. Bibl.*

Glaass, som Skall bestillis.	-
<i>Conficer</i> glaas, liige uyde Op och Neder, paa et Støbecken	100 Støck.
Aff ded samme slags pa 2 potter	200 —
Aff ded samme Slaags pa 1 podt	200 —
Flaasker ²⁾ paa halff anden Støbecken med et hull som en tommelfinger stor	100 —
Paa Ett Støbecken med liige Saadan huller	100 —
Paa thu Potter	200 —
Paa En Podt	400 —
Paa En halff podt	800 —
Paa En Peegell	1000 —

¹⁾ Vedlagt Rentemestrene Jørgen Vinds og Sten Becks Erklæring af 8. Maj 1635, at de have annammet til sig af Rentekammeret en Kjæde paa 100 Rdl. og 200 enk. Rdl., som de igjen have tilstillet Heinrich Skydtz, Kapelmester.

²⁾ Efter en Paaskriit udenpaa Brevet skulde Glasflaskerne indkjøbes i Danzig.

Disse glaas skall bestillis, att dy bliiffuer giirdt smuck Stercke aff glaas. Och saaframdt man kan bekomme nogle glaas paa 3 Støbecken, daa Skall der bestillis . . . 50 [Støck].

Croneborrig den 4 *Maij* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Huorepther tollerne udi helssingør siig Skall Retthe.

436.

4. Maj 1635.

Til Frederik Urne.

Bestemmelser med Hensyn til Kongens Døtres Ophold paa Hørsholm og hvad dertil behøves. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Huoreffter Frederich wrne sig skall rette.

Hand skall sig henat hørsholm forføye och gjøre dend anordning, at did hen fra Frederichsborgh forskaffis, huis som till Frøckenene aff boeskaff fornøden er. Effter Sølff till deris taffell skall Strax Sendis bud henat Kiøbenhaffn, *item* effter duge och Seruetter, som hoffmesterinden skall tillstillis. Wiin och øll skall effter handen hendtis fra Kiøbenhaffn, till huilckett att udspise skall antagis een gemeen *Compan*, som altiid hendter nøgelen for hoffmesterinden, naer behoff giøris. Med Niels Oellsøn ¹⁾ skall handlis om Sød melck till køckenet och fersk Smør till taffelet. Huad anden fetallie der kand behøffuis, dett skall hendtis fra Kiøbenhaffn, det ferske skall kiøbis, huortill pengene aff Rentemesterne skall fodris. Dett brøed, som paa Frøckenenis bord brugis, skall Niels Oellsøn lade bage, huor till hannom meell skall forskaffis. Wrter, Sucker och andet, som fornøden er, skall min Apotecker skaffe, huilcket hoffmesterinden skall leffueris, att hun dett udgiffuer, och intøtt kocken.

¹⁾ Foged paa Hørsholm.

Saa framt kocken eller nogen aff de andre, som till Fræckenernis opuartning forordnet er, intett uill Staa rett i koer, da skall hand Sette dennom till rette. *Croneborgh* dend 4 *Maij Anno* 1635 ¹⁾).

437.

5. Maj 1635.

Til Rentemestrene.

Kongen forlanger Oplysning om, hvad en Mand har haft i Besolding, at Hensyn til Eftermanden. Om Sten og Kalk til „Boderne“ i Kjøbenhavn. Trappesten skulle hugges paa Gulland. Til en af Kongens torrige Pager skal der sendes Penge til Italien. — *Kgl. Bibl.*

Denne breffuissier haffuer uerrid heer och holdt an Om En Skriiftlig bestallung paa hans besolding, Sa eptherdi man heer inted ued, huad hans formand haffde, da skall y mig ded lade uyde, paded at man dennis derepther kan Stiille.

Hand haffuer ochsaa Spurdt siig for, hurledis kaalck och sten Skulle komme hen tiil boerne ²⁾, Hurudoffuer Ieg mig forundrer, Eptherdi Ieg befol, førend ieg bordtreiissede, att der Skulle handliis med tommis wolmeiister ³⁾, at hand for En uyss penning Skulle ⁴⁾ kaalck och Steen tiil samme bigning.

Der skall paa gulland huggiss stenn tiill En trappe, huorpaa nu framskickis Skaabelunen, derhuoss Ett breff

¹⁾ I Marginen: Red: Chroneborgh ibid:

²⁾ Der kan ikke være Tvivl om, at her menes Baadsmandsboderne ved St. Anne Bro, de saakaldte Nyboder. 9. Jan. 1636 overdroges det Tolderen Villum Mortensen samt Jørgen Andersen i Helsingør og Jakob Madsen paa Christianshavn i Løbet af Sommeren at optøre 100 af disse Boliger. Der til-sagdes dem for Fyldningen samme Betaling, som „Tønnes Voldmester, som de andre Boliger, Gader og Gaarde for-færdiget haver, hidindtil betalt er“ (Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III. 157 f.).

³⁾ Thomas Hansen, Voldmester i Kjøbenhavn, se ovfr. S. 209.

⁴⁾ Tilføj det manglende Ord: fly.

tiill lenssmanden Sammestedt¹⁾, at hand befohdere, att samme Sten bliiffuer huggen.

Den dreng hans tiboldtz²⁾ Er loffuid 400 dl: paa et aars tyd y Italien, huorfor wexelenn derepther skall *dirigeris*.

Croneborg den 5 *Maij* Anno 1635.

Christian.

Dette herhuosföiiede breff skall med første leilighed sendis *gubernøren*³⁾.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

438.

6. Maj 1635.

Til Frederik Günther.

Bemærkninger om den politiske Situation i Europa. — *Gch. Ark.*

Deiin Skreibendt *sub Dato* dressden den 24 *Aprilis* Ist miir alhii im Ohresunde heuthe morgen zu handen gekommen, vndt daraus verstanden, wii weiidt du miit deiinen Sachen beii dem Churfursten zu Saxen gekommen. Sii werden es nun Erfahren, was Sii mit Ihren *particuliir tractaten*⁴⁾ aussgerichtet. Dii grosse fransössiske *Assistens* dorffthe woll ringer werden, alss mans gelaubet, weill man vermeinet, das der Spannier mit franckereich daarahn wiill. Der Suede Rusted sich Starck kegen Pohlen vndt macht

¹⁾ Holger Børgesen Rosenkrands til Ørup og Frølinge.

²⁾ Hans Diepholt v. d. Rothfelser, s. ovfr. S. 6. Rentemestr. Regnsk. viser, at der 15. Maj blev „antvordet Johan Braem 400 enk. Dlr., som han igjen paa Vexel skal overgjøre til Venedig udi Italien, som kgl. Maj. naadigst haver bevilget Hans Diboldt, højbemeldte Hs. Maj. forrige Edelknabe, paa et Aars Tid til hans Fortæring og Exercitie“.

³⁾ Chr. Pentz.

⁴⁾ Der menes Underhandlingerne om en Partikulærfred mellem den sachsiske Kurfyrste og Kejseren, hvilke førte til Freden i Prag 20. Maj 1635, en Fred, som var Christian IV meget imod. Jvfr. Fridericia, Danmarks ydre polit. Hist. I, 308—11.

guthe miine, godt gebe, wii es ablauffen wiirdt. *Datum*
auff *Archa Christiani* den 6 *Maij* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: *A M: M: gunther* ¹⁾.

439.

9. Maj 1635.

Til Rigsraadet.

Kongen paalægger det at opgjøre Størrelsen af Rigets Gjæld til ham, samt at angive Midler til Indløsning af det pantsatte Krongods eller til Rentebetaling til Panthaverne. — *Geh. Ark.*

Ephtherad danmarckiis Riigis Raad Nocksom bekendt Er, Att man pa vnderskedtlige tiider, Naar dii gode herrer huos oss uerrid haffuer, derom taalid haffuer, At man engang Skulle gøre Riichtighed pa ded, os Endnu aff dy 10 maal 100 tussind daler kan tilsta ²⁾, Huilckid dog endnu inted Er saat y werck, mens tiid ephther anden forhaalid bleffuen, Daa skall y gode herrer Nu, førend y skiillis ad, Sliigdt for Eder tage Och med uorris Renthemeisters (!) derpa gøre Enn Riichtighed, Saat uy kan uyde, hurledis uorris Saag udi dy mader Staar. At dy gode herrer Er udi den vnderdanigste mening, at oss derudi inted affgaar, at penges En tiidlang udi lanthe holstein bliiffuer Staendis, Ephtherdi at Riigens Raad Renthen deraff Erlegger,

Saa haffuer Sliigdt uel siin Riichtigkeidt, Mens ded Er derymod at achte, Att Io lenger samme penning bliiffuer staendis, Io mynder kan wy dem tiill uorris Nøtte eller tiieniste *Amploere*, y ded att uy inted vdaff kronens godtz, som pandtzat Er, kan yndløsse, Mens os och kronen tiil største hiinder maa lade Staa y Pandt, Iblandt huilckiid godtz der fiindis ded, som oss vden Stor forhindring inted lenge Ombehris kan.

Huorfor uorris nadigste begehring Och uyllie'er, At y gode herrer tencker pa dy middel, hurledis Sliigdt Pante-

¹⁾ Modtaget i Wien ¹⁸/₂₈ Juni

²⁾ Jvfr. ovfr. S. 100.

godtz med ded ¹⁾ kan bliiffue Indløst, Eller Och att dy, Som Pandt haffuer, annammer derris Renthe tiil kyll, Saauel Som andre gør ²⁾. Befahlendis Eder hermed gud y hymmelen, Och forbliiffuer Eder huer och udi Seer med all kongelige gunst och Nade uell beuogen. Aff *Croneborrig* den 9 *Maij Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Danmarckis Riigiss Raad tiil hande.

440.

9. Maj 1635.

Til Rentemestrene.

Et Billede af Kongen skal anbringes paa en Guldbøsse med Diamanter. — *Kgl. Bibl.*

Paa Rossenborg udi miit Neederste gemack fyndis En Liiden tiind bragiid Eske paa Bordiid med miit konterfeii wdi, Huilckid konterfeii Rentemeisterne skall tiilstille En aff guldarbeiiiderne y københaffuen, Som dertil Skall forferdige En bysse aff guld med En kriistal for, Besaat med demanter ³⁾. Gulliid dertiil kan y bekomme y køben; mens demanterne dertiill, Som skall uerre feem hundrid Riix daler werdt, dem kan y lade forskriiffue fraa dy steder, som dy Erre best køb.

Croneborrig den 9 *Maij Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

¹⁾ Her er formentlig glemt Ordet: første.

²⁾ I Rigsraadets Svar til Kongen af 22. Maj fremhæves, at da den største Del af Panthaverne ikke er tilstede, veed det intet andet Middel, end at Kongen lader indløse det pantsatte Gods af den første indkommende Skat. Rigens Raads Br. Fasc. 49. Med Hensyn til Opgjørelsen af Gjælden til Kongen jvfr. Kongens Breve af 11., 17. og 19. Maj.

³⁾ Jvfr. Brevet af 17. Maj i det Følgende.

441.

11. Maj 1635.

Til Rentemestrene.

De skulle indstændig anholde hos Rigsraadet om Opgjørelse af Rigets Gjæld til Kongen og om Tilsikring af Midler til efterhaanden at indløse det pantsatte Krongods. — *Kgl. Bibl.*

Wy haffuer Nadigst befahliid Riigens Raad, at dii med Rentemeiisterne skal offuersla, huor mange penning aff dy 10 maal 100 tussind daler, Riigens Raad os vnderdanigst skildig er, *Resterer*, Paded uy kan uerre uys paa, huad uy oss aff samme Summa endnu haffuer at foruente, Huorfor worris Rentemeistere Indstendig huos Riigens Raad skall anholde, at Sliigdt med ded første Settis y werck.

Och ephtherdi ingentiid Omtaliid er, huorledis kronens godtz, som pandtsat er, kan med ded første bliiffue yndløst, eller och huorledis Renthen deraff uden kronens besuehring kunde bliiffue erlagdt, Daa skall worris Rentemeistere med Riigens Raad taale vdi den mening, At om Endskøndt dy gode herrer Erlegger Renthen tiil Omslag, daa Er oss dermed liidid tiendt, Naar Pantiid bliiffuer Staendis, hoff folckid och Søefolckiid wbetald forbliiffuer, Huilckiid alsammen haffde uerrid klaardt, Om uy pengene haffde bekommen, Som oss loffuid uaar. Huorfor uyl teenckis paa myddel, at man Ett pandt ephther andiid kan yndlosse, Om Endskøndt pengene tiil Omslag Inted wdkommer.

Croneborg den 11 Maij Anno 1635.

Christian.

Udskrift: *Memoriall*, Huorepther Rentemeisterne Siig Skall Retthe.

442.

11. Maj 1635.

Til Rentemestrene.

Til Kronborg skal skaffes Vandkjedler, Vandbækkener m. m. Kongen vil vide, hvem af Lensmændene der ikke have opgjort deres Regnskaber paa Renteriet. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeiisterne

Skall forskaffe tiil dette hussiis fornødenhed Messings waan-
kedeler fihre Och wandbecken, Store Och Smaa, Otthe,
Item wandbecken att bruge y kammerne thu.

Dy skall Ochsaa lade mig uye, huem vdaff lenssmenden der Inted haffuer giordt klaardt paa Renthe[r]iid, siiden att dy erre Siist aduaarid.

Croneborrig den 11 *Maij* Anno 1635.

Christian.

Item Sengipotter aff tyn fihre, och fiire aff kobber.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

443.

11. Maj 1635.

Til Klavs Daa.

Kongen udtaler sin Misfornøjelse med Kaptajnen paa Nældebladet. — *Geh. Ark.*

Nellebladiid kan heer ygennem ygaar Paa densamme Maner som den forrige, vansiuet att *Archen* med dy andre laa med derris flagge fliendis for Nessen pa hannem, Och den *Munsjør*, som uaar derpaa. med alle hans følgesuenne Nocksom uyste, at Iøg haffde En reisse for Op tiil Norrie, Saat dy nocksom kunde tencke, at *Archen* inted Laa Omsonst y Sundiid, Huorfor Ieg seer Inted, huad sliggen Essell bliiffuer mig Nyttig¹⁾. *Vale.* Aff *Croneborrig* den 11 *Maij* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Riigens Admirall tiil hande.

444.

11. Maj 1635.

Til Tolderne i Sundet.

Ordre angaaende Indkjøb af Hamp og Klæde i Sundet. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

¹⁾ Det ser ud til, at Kaptajnen er sejlet forbi Kongens Skib uden at have vist det den fornødne Honnør. Jvfr. Brevet til Klavs Daa af 16. Maj.

Worris toller y helssingør Skall Strax, Naar haamp ankommer, lade uorris Rentemeiister uyde, huad priis derpaa Er, Och deraff købe tiil uorris fornødenhed Saa mange Skippund, Som dy faar befahling paa aff Rentemeisterne. Naar der kommer dussiin kleede an, daa skall deraff købis tiil oss thu hundrede Støcker.

Croneborrig den 11 Maij Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Tollerne y Sundiid tiill hande.

445.

13. Maj 1635.

Til Rentemestrene.

En Optegnelse af Jørgen Schult om, hvorledes Indkomsten af Gaarden Beldringe kan forøges, skal opbevares til Kongens Tilbagekomst fra Norge — *Kgl. Bibl.*

Denne herhusføiede zeddell haffuer Iørgen Skuldt mig tilstillid, huorudi hand *demonstrerer*, huorledis man kan forbedre Indkomsten paa Beldering ¹⁾, huilcken Skall foruaris. indtiil gud uyll, Ieg kommer fraa Norrie ygen.

Crone: den 13 Maij Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

446.

15. Maj 1635.

Til Rentemestrene.

En Kobberplade skal gjøres i Stand til derpaa at male Kongens Portræt. De skulle føre Tilsyn med Forfærdigelsen af Stenkisterne til Abrahamstrup, og der skal sendes Pæle derhen. Grev Valdemar Christian skal snarest have en forgyldt Flaske med et Bæger. — *Kgl. Bibl.*

Wdi myn Stue paa køben: vdtill borregarden Staar en Stor kobberplaade tiil at maale myt konterfeii paa,

¹⁾ Om Jørgen Schult og hans Forlening med Beldringe s. S. 86—7.

Som Skal henge y Christianstادتz kiircke ¹⁾, Huiilcken plaade, om den inted er Sliibid slett, daa skall ded Endnu skee. Naar den nu er giordt Slett, saat man derpaa uell kan maale, daa skall den fattis udi En Ramme, Saat den kan Staa Stiiff offuerende, huor man ded begherer. Siiden Skall den med en bestandig grund anleggis Och settes ind udi mit Sengikammer, Som Ieg pleiier att sidde for kaarl von Manderen. I skall med all fiid verre derom, at tømmermanden, som haffuer tagiid siig ded arbeide paa ued *Abrahamstrup* med dy Stenkiister at sette, Att hand forferdig dem, Saat man kan haffue gaffn deraff.

Admiralen Skall Errindris om dii Peel, som Stod slaagen y Stranden, dersom Broekarren nu staar, att dysamme med ded første kommer hen med faadlussen ²⁾, Eptherdi hand best der først kand laade, Eptherdi man ellers skall see sig om anden middell att skaffe Samme Peele derhen. Naar hand kommer tiilbage igen fraa *Abrahamstrup*, daa kommer hand tiilig nock henad haderssleff. Laader mig uide, huor Neer ded Er med Baagerssiid y Prouiantgarden.

Frederixborg den 15 *Maij* Anno 1635.

Christian.

I ³⁾ Skall uerre derom, at den forgiilthe flaske med ded begger, Som bleff bestiidt tiill greff waldemar, med ded første bliiffuer ferdig Och hannem tiilskickis.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

447.

15. Maj 1635.

Til Esaias Fleischer ⁴⁾.

Han skal sende Konfekt og Syltetøj til Hørsholm (til Brug for Kongens Døtre). — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

¹⁾ Da Brunius i sin Beskrivelse af Christiansstads Kirke (s. ovfr. S. 73) ikke omtaler dette Billede af Kongen som værende der, maa man antage, enten at det senere er blevet fjernet, eller maaske snarere, at det aldrig er kommet til sit Bestemmelsessted.

²⁾ Navnet paa et Skib.

³⁾ Denne Efterskrift er tilføjet paa en løs Seddel.

⁴⁾ Brevet mangler nu Udskrift, men da Schlegel tog sin Afskrift (Kall. 4. 443 Nr. 31), havde det følgende Udskrift: „Wornach sich Esaias Fleischer richten soll“.

Essayas fleiisker

Soll Naher Hiirssholm dreii ziimliche Skachtelen miit Dröge *confect* Nebenst Eiingemachten Ingefehr, Suckatt, Pommerandtz Skaalen vndt Eiingemachte kyrsken bringen vndt Solches der hoffmeistrinnen zustellen.

Er soll auch Etwas Phiioll siirup miitbringen.

Friderichsburch den 15 *Maij Anno* 1635.

Christian.

448.

15. Maj 1635.

Til Frederik Urne.

Kongen sender ham en Ordinans, som han skal forelæse for Hofmesterinden, og som hun skal beholde. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Denne herhøesføyede *Ordinantz*¹⁾ skall du udi Enerom læsse hoffmesterinden for, effterdi hun intett kand læse. Denne *Ordinantz* skall hun beholde, huilcken hun kand lade Frøckenene læse, om behoff giøris. Frederichsborgh dend 15 *Maij Anno* 1635²⁾.

16. Maj 1635.

Til Frederik Urne.

Kongen skriver, at han vil blive Pinsen over paa Frederiksborg, hvorfor en Del af Hofpersonalet skal komme til ham fra Kronborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Effterdi att Pindze hellige dage ere saa nær for dørren³⁾, da uill ieg, om Gud vill, bliffue helligedagene offuer her paa Slottet, huorfor du skalt skaffe herremendene vogne at komme hid och vare paa. Trummeterne med dra-

¹⁾ I Marginen er skrevet: *Ordinantz* till hoffmesterinden anlangendis F: Ellen Marsuin.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 15. Maj.

³⁾ Pinsedag faldt paa d. 17. Maj.

uandterne skall bliffue i helsingøer, fyrbøderen med edelknaberne skall hid i morgen. Frederichsborgh dend 16 *Maij Anno* 1635.¹⁾.

450.

16. Maj 1635.

Til Frederik Urne.

Paa Kobbermøllen skal der gjøres 3 Kobberkar, som skulle bruges til deri at opbevare stødte og saltede Lilliekonvaller. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der skall giøris trende kaaberkar, huer paa een fieringh stoer, paa kaabermøllen, som skall fortinnis inden udi, huilcke skall forskickis siden hen till Frederichsborgh, Malmøe och kiøbenhaffn till att samle *Lilium Convallium* udi, som skall Stødis och Saltis och siden foruaris udi samme kaaberkar. Frederichsborgh dend 16 *Maij Anno* 1635.²⁾.

451.

16. Maj 1635.

Til Tolderne i Sundet.

De skulle betale nogle Destillerglas, som ere bestilte i Danzig. — *Rentek Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Ephther denne herhuosföiiede zeddels Indhold Er der bestiildt adskillige dystiiler glaas³⁾ fraa dandtziig, Huylcke, Naar dii ankommer, vdaff tollerne y helsingør skall betaaliis. Fredrigsborrig den 16 *Maij Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Tollerne I helssingør tiill hande.

¹⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

²⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

³⁾ Seddelen lyder paa 140 Glaskolber, fra $\frac{1}{2}$ til 6 Potter store, med tilhørende Hjelme, 20 Filtreer-Tragte, 60 Glas-Retorter fra 3 til 5 Potter, 40 Konfekt-Glas fra 2 til 6 Potter, m. m.

452.

16. Maj 1635.

Til Klavs Daa.

Kongen viser, hvor uholdbare de Undskyldninger ere, som to Søkaptajner, der have forset sig, ere fremkomne med. — *Geh. Ark.*

Diin Skriiffuelse haffuer Ieg Emphangiid Och deraff forstanden dy thuende *capiteiners* vndskiilding paa den Maaner saat Sammen, Som Ieg Endnu aldriig haffuer hørdt Maagen tiill. Den Eiine taledede med *commendanten* Paa *Archens* Baad, der hand dog inted uaar hannem Saa Neer, att hand kunde Naa hannem med Ett Støcke, dertilmed mehner hand liigefuldt att uerre, enten hand taledede med Samme *commandant* eller med nogen anden paa Myne wegne. Den anden war *commanderit* att løbe henad køben;, Naar hand haffde *confoierit* Øxenskiiben, *Ergo* waar ded hannem *commanderit* att løbe mig forby vdi alle dy fremmede Skiibs paaseende, Som uden thuiiffuell trefflig derom *Iudicerede*¹⁾. *Vale.* Frederigsborrig Den 16 *Maji* Anno 1635. Christian.

Udskrift: Riigens *Admirall* till hande.

453.

17. Maj 1635.

Til Rentemestrene.

Nærmere Bestemmelser om Udstyrelsen af den Guldbøsse, hvori Kongens Billede skal anbringes. — *Kgl. Bibl.*

Den konterfeii Bøsse, som Hans hollender tegniid haffuer, den haffuer y herhuos att Emphange²⁾ Der skall ingen krone komme derpaa, Som dette tegniid Er, Steene skall der Rundt Omkring, Och skall deckelen offuer krytstallen gørris med dørgebrudte arbeiid, huoryblandt Myt

¹⁾ Med dette Brev maa sammenholdes Brevet Nrj 443.

²⁾ Afbildningen findes endnu ved Brevet. Jvfr. i øvrigt Brevet Nr. 440.

Naffn med Store demanter. Epthersom den Størrelsse ded taale kan, besettis, Saoch settis demanter heer Och der Paa deckelen, huor dii kan skycke dem.

Paa den wrette syde wiill der ochsa gørris arbeiid besatt med mynder demanter Och ammelerid. Saframdt samme Arbeiidt med demanter for 500 daler inted uill tilstrække, daa skall dertii fleere brugis.

Frederigsborg den 17 *Maij Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

454.

Omtr. 17. Maj 1635.

Til Christian Friis.

Kongen ytrer sin Glæde over, at Herredagen er til Ende, men udtaler sig imod, at det overdrages Rentemestrene at gjøre Overslag over, hvad der skyldes ham. — *Kgl. Bibl.*¹⁾

Vdaff dyn Skriffuelsse, *Daterit* y andagss gaar, Erfahrer Ieg, att herredagen dennegang, gud uerre loffuid, haffuer en Ende. Offuerslag att gørrer paa den Summa Penning, Riigens Raad mig loffuid haffuer, den er heell lett att gørrer. Naar beuysserne paa ded, som Emphangiid er, bliiffuer heerfor leedt, Saa Er Resten Snardt att fiinde. Att Renthemeisterne Sliigdt skulle gørrer, ded Seer Ieg inted, huortii ded kan uerre gaadt, ty derris offuerslag *causerer* dog inted andiid End *Disputationes*, som altiit tilforn Skeed Er. Tii om Endskøndt Riigens Raad Sauell som dy bør att uerre mig troe, Som Ieg ickeheller thuifler paa, att dy Io sa Er y Sandhed pa alle sider, Saa erre Rente: dog mig *a parte* med Ed foruandt, Säuuydt indtecht och vdgiiift angaar, som nu om taalis. Och forstaar Ieg ded y all sandhed icke anderledis, End att saframdt ded Er Riigens Raadtz al-

¹⁾ Meddelt efter en Atskrift, som Kongen selv har skrevet og tilsendt Rentemestrene, og som findes vedlagt Brevet til dem af 17. Maj (Nr. 455).

uorliige mehning, att dy uyll gørre dennegang En Ende derpaa, att ded Io letteligens skee kan vden nogens tiil-dondt y nogen maade.

455.

17. Maj 1635.

Til Rentemestrene.

Kongen udtaler sig imod, at det af Rigsraadet overdrages dem at forfatte Overslag over Gjælden til ham. — *Kgl. Bibl.*

Huad Ieg haffuer Suaarid Chanseleren pa hans Skriiff-uelssse, deraff Sender ieg Eder *copiam*¹⁾, paaded y dyste beedre kan uyde at rette Eder derudi. Wiil Riigens Raad skiide Offuerslagiid tiil Eder, daa faar uy ingen Ende derpaa, Som lenge siiden forsøgd Er, Isonderlighed dentiid der skulle Erfahris, huad skaade Ieg haffde hafft aff ded, at tystøllyd saa lenge uaar forbøden her y Riigid²⁾. Dentiid dy daa merckte, at ded løb siig saa høiidt, Och dy haffde *Reuerserit* sig ymod mig, att Ieg ingen Skaade deraff skulle haffue, daa gaaff ded inted andiid End *Replicher* imod Rentemeisterne, at ded inted kunde løbe Saa høiit. Naar dy legger beuisserne heerfor Paa ded, som Emphangiid Er, daa Er man uys paa, huad der Rester.

Frederigsborrig Pyndtze helligdag Anno 1635.

¹⁾ Nemlig den Afskrift, der er aftrykt som Nr. 454.

²⁾ Ved Forordningen af 16. Febr. 1621 (Regesta dipl. Dan. II, Nr. 5975) forbødes det at indføre tysk Øl (jvfr. Reskriptet af 26. April 1622, Nye Dsk. Mag. II. 158 f., hvorved det indskærpedes, at Forbudet ogsaa gjaldt al Slags Øl, som bryggedes i Slesvig). Ved denne Forordning var tillige, i Overensstemmelse med Rigsraadets Indlæg af 28. Aug. 1620 (Rigens Raads Breve Fasc. 42), bleven bestemt en Forøgelse af Tolden paa Malt og dansk Øl, paa det at Kronen sin tilberlige Told ikke skulde betages. Jvfr. Slange, overs. af Schlegel, II, 176 f. Molbech, Christ. IV's Breve I, 138. 158. Chr. IV's egh. Breve af 5. Marts, 14. April og 4. Aug. 1624. Forordningen af 8. April 1629 (Reg. dipl. Dan. II, Nr. 6988) synes at antyde, at Forbudet da var hævet.

Dy uylle gerne fornemme Rentemeisternis Mehning derom och siiden tage aarsag at *Replacere*, paaded man tiill ingen Ende dermed komme skulle.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

456.

17. Maj 1635.

Til Rentemestrene.

En Faddergave skal have tilrede for det Tilfælde, at Leonora Christina bedes til Fadder af Niels Olufsen paa Hørsholm. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom formodtlig Er, att Niels Oluffsøn, som Er paa hyrssholm ¹⁾, beeder frøcken Eleenoram tiill fadder med ded første, Daa skall y Paa hoffmeistrindens anfoddring haffue Ett lydid kredens tiill reede, Som dertiil brugis kan ²⁾.

Frederigsborrig Piindtze hellig dag *Anno* 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

457.

Omtr. 18. Maj 1635.

Til Rentemestrene.

Formodning om Aarsagen til, at der ikke vejes rigtig paa Vejerhuset i Kjøbenhavn — *Rentek. Ark., Christ. IV's Befalinger 1631—35.*

-
- ¹⁾ Mon den samme, som tidligere havde været Slotsfoged paa Frederiksborg. (S. 59)? 1635 havde Johan Bøgvad denne Bestilling.
- ²⁾ 26. Juni 1635 fik Christen Thomesen, Guldsmed i Kjøbenhavn, omtr. 38 enk. Dlr. for et Kredenskar, som var afkjøbt ham, og som Frøken Leonora Christina havde givet Husfogeden Niels Olsens Barn paa Hørsholm i Faddergave (Rentemestr. Regnsk.).

Det kan alsammen inted komme paa *Manchationen* aff wechten, Mens formodtlig aff weiiereus *fauor* Imod dem, Som hannem begherer at bruge, En heell haab *causerer* (!) ¹⁾.

458.

19. Maj 1635.

Til Rentemestrene.

Udtalelse om, hvad Rigsraadet kan erholde fra Renteriet til Opgjørelsen af Rigets Pengestatus. Kongen minder om det Tørveskjæreri, som Lensmanden paa Kjøbenhavns Slot skal sætte i Værk. — *Kgl. Bibl.*

Wdaff Eders Skriiffuelse, fornemmer Ieg Eder at formene, at der skulle leffueris Riigens Raad Nøgiid aff Renteriid tiil derris vnderretning tiil at gørrer ded Offuerslag offuer ded, som annammid Er, eller ded, som Endnu annammis skall. Saa kan Ieg y all Sandhed ycke tencke, huad ded skulle uerre vden Myne Och Eders kuitantdzer paa ded, som oppeborrid Er, Huilcke dennom inted kan weggeris att See, Eptherdi Sagen allene Staar derpaa, Huad vdkommid Er, Och huad Endnu kan uerre udii Reest. Der maa och uerre vdgangen Skattebreffue ud, naar dy uyll ²⁾.

¹⁾ Dette har Kongen skrevet paa Foden af et (ikke egenhændigt) Kongebrev til Rentemestrene Jørgen Vind og Sten Beck, dat. Frederiksborg Slot 18. Maj 1635. Brevet gaar ud paa, at Rentemestrene uformærkt skulle indgaa paa Vejerhuset i Kjøbenhavn, ledsagede af saa mange Bøsseskytter og Baadsmænd, som paa een Tid kunne tage med sig al den Vægt, som findes der. Den skulle de lade bære op paa Tøjhuset og i Nærværelse af to Renteskrivere og to Arkelimestre konferere den med den derværende Vægt. Dette skulle de tage beskrevet, og de skulle have i god Agt, hvorledes Skaalerne paa Byens Vejerhus findes, medens Vægten føres paa Tøjhuset. Dersom Byens Vægt kommer overens med Tøjhusets, skulle de lade de andre Vægte, baade paa Holmen og i Provianthuset, gjøre lige med den i Tøjhuset.

²⁾ I Rigsraadets Svar af 22. Maj gives et i Forening med Rentemestrene udarbejdet Overslag over, hvad der resterer af de til Kongen udlovede 10 Tdr. Guld.

Ieg ued mig inted andiid at Errindre, End at ded Eder befahliid Er att uerre Niels trolle, Sauydt skee kan, beforderlig til at sette ded tørreskieren, som begiindt Er, y uerck, Huilckid, om ded y en hast kan uerre forgeedt, Daa skall Eder hermed Samme werck werre *Recommanderit*. Aff *Croneborrig* den 19 *Maij* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

459.

19. Maj 1635.

Til Frederik Urne.

Hans Steenwinkel skal snarest begive sig til Flækkerøen for at undersøge, hvorledes Fæstningsværker der skulle anlægges, hvorpaa han skal lade skære en Model af Værkerne i Træ. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Hans Steenuinckell skall ansigis, att hand *Dirigerer* Sine sager, hand haffuer her at forrette, dereffter, at hand Strax, naer winden blesser till willie, kand gaa med henad fleckerøen och der fornemme, huorledis wercket, som der anlagt bliffuer, skall forferdigis¹⁾. Derfra kand hand Strax komme tillbage igien med det første hollandske skib, som uill henad Sundet. Saa kand hand Strax effter dend

¹⁾ Mellem Flækkerøen og Byen Christianssand (anlagt 1641) findes en rummelig Havn. Christian III lod den befæste, men Forskansningerne nedbrødes igjen 1564. 1635 lod Christian IV paa ny Havnen befæste, idet han under sit Ophold i Norge i Juni Maaned lod opføre en Skanse paa Slotsøen eller, som den tidligere kaldtes, Gammelø. Den fik nu Navn af Christiansø. Slange S. 812. Nyerup, Mag. f. Rejseiagttagelser IV, 563. Krafft, Beskriv. over Norge, 2. Udg., III, 308. Norske Rigsregistr. VII, 55 f. 61 f. 77. 80. 83 o s. v. I et Svar af 21. Maj paa en Proposition af Kongen af 19. Maj fremsætter Rigsraadet forskellige Betæneligheder ved Flækkerøens Befæstelse (Rigens Raads Breve Fasc. 49). Jvfr. Brevet af 3. Juni i det Følgende. Allerede i Januar 1628 havde Kongen befalet, at der paa Slotsøen skulde bygges et Bløkhuse (Nsk. Rigsreg. VI, 3. 50. 509. 627. 655).

tegning, hand gjør i flekerøen, lade i træ skere *Modellen*, huilcken altid Siden kand bliffue hoes lehnsmanden Samme stedz. Chronborgh dend 19 *Maij* 1635 ¹⁾).

460.

20. Maj 1635.

Til Rentemestrene.

Om Brygning af Øl til Forsyning af tre Skibe i tre Maaneder.
— *Kgl. Bibl.*

Epthet Eders betenckende Er den keedell, som skall henad fleckerøen, bestildt paa Ny tønder. Nu skall y Eder Erkundige, Om man paa Sex uggers tiid kan brøgge Saa megiid Øll, Som tre skiib Paa 3 Maneders tiid behøffuer, Naar man briigger paa den gemehne uys, Eller Om ded paa den Maaner skall brøggis, som Nu udi prouianthussid brugis, Ty Redskaabiid derepthet uyll bestillis. Er ded mendt pa den gemene wys, daa kan ded heer gørris ferdigt Och sendis tiillige op med keedelen, Ellers uyll der folck hen, Som dermed kan Omgaiis.

Croneborrig den 20 *Maij* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

461.

Omtr. 20. Maj 1635.

Der skal bestilles Aftensmad paa Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der skall sendis een henad Frederichsborgh, at Slagteren sammesteds skall i afften ued Sex Slet haffue madden ferdig ²⁾).

¹⁾ Modtaget samme Sted og Dag.

²⁾ Brevet er udateret. Den 21. Maj kom Kongen til Frederiksborg (Nyerup, Mag. f. Rejseiagt. IV, 562).

462.

3. Juni 1635.

Til Christian Friis og Klavs Daa.

Kongen underretter dem om, at han har fundet Slotseen ved Flækkerøen mest skikket til at befæstes. Han klager over det slette Klæde og Lærred, som Hollænderne tvinge den norske Almue til at modtage. Han befaler at udruste 4 smaa Skibe og udtaler sig skarpt om Kaptajnernes Fejghed og Ulydighed. — *Afskr. i Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml., Fol., 626.*

Ieg kam den 30 *Maj*, gud uerre loffuid, løckeligen hiid, den Alsommechtigste herre och gud hiilppe framdelis med Siin Naade. Strax ephther myn ankomst heer y haffnen waar Ieg omkring och besaa leiiligheden her omkring, Och befunden ingen pladtz at uerre bekuemmeliger End slodtzøen, huorfra dy, som paa dy store. Øer boer, henter derris wand om Sommeren, wansiit at man haffuer turdt siige, at der fantis inted uand paa Samme Øe. Samme Pladtz *meriterer*, at den haffuis y acht for adskillige *consequentier* skiild. Herhuos haffuer y at Emphange Et støcke kleede och Ett støcke lerrid, Som hollenderne trenger almuen paa att tage halparten aff for derris tømmerlast, huilckid y skall uyse *Residenten* y helssingør ¹⁾, Och hannem derhuos formelde, at ded icke er *modus procedendi*, at man nogen ymod siin uyllie uyl ded paatreng, som hannom inted gaffligdt (!) kan uerre. Ded gaar ilde nock hen, att dy selger Sliigdt till almuen, end at siige att Nøde dem tiil at tage ded. Ded er aldt befahliid, att lensmenden skall haffue indseen, att sligdt inted heerephther sker. Naar bønderne faar penning for derris tømmer, Saa faar hand uel saa megid at klede sig udi, som hand haffuer behoff. Med disse uare, som for Øine at See er, faar dy fattige folck icke halffparten ded for lasten, som dy bør att haffue ²⁾. Riigens *Admirall*

¹⁾ Karl v. Cracau.

²⁾ Et aabent Kongebrev af 6. Juni 1635 paabød, at Hollænderne og andre Fremmede ikke maatte give Kongens norske Under-saatter anden Betaling for de Varer, de fik af dem, end rede Penge. Norske Rigsregistr. VII, 49—50.

skall yblandt dy mynste Skiib och galleier udleede fihre, som inted stycker dybdt och kan vdrystis med faa Støcker, y ded høieste med 4 eller 6 smaa Støcker, huilcke ymod *Martinj* først skall uerre ferdige, Och kan den galeii, som Rasmus Samsyng ¹⁾ uylle haffue tiil en Roerssiacht at bruge ued holmen, brugis dertiil, naar den bliiffuer leet fortømmerid och giordt saledis, at man derpå kan bruge 4 Regiimentstøcker.

Ieg haffuer paa denne Stackede tiid Erfahrid allehande om uoris Erliige *capiteiner*. Naar dy erfahrer, at en dynkerker ²⁾ ligger udi en haffuen, daa er Enten hans Styremand icke saa uell derinde bekendt, som hand begherer, Eller och at hans Skyb stycker for dybdt, saat hand inted kan forfølge dynkerkeren. Der findis ingen aff dy smaa haffner, som aff dynkerker och andre aff ded slags kan bruge[s], som der Io er Sex allen dyb udi, Mens ded er meningen, at uorris *capiteiner* inted gerne uyl daran. Ieg Er uys paa, at man med tre sliigge skiib, som Nellebladiid Er, och fihre sligge, som om formeldiid er, besatt med dychtige *capiteiner*, kan holde den gandske kost under Norre och Iudtland Saa Reiin for friibytter. saat dy inted skulle tørre See derhen, megid minder gørre det, dy en tiid lang giordt haffuer. Worris *capiteiners* Skiickelighed den haffuer ieg Erfahrid paa disse thuende fiine mend, der er med paa delmenhorst Och Raphael ³⁾ Dy dannemend laa sa ner huos mig her y haffnen, at man kunde tale tiil dem, och uille Enda inted om bord at hente Ordiid, mens lod smuck føre uachten op, den tiid ded kam dem tiilpaas, huorfor ieg uyste dem, at ded uaar inted maanehren, Och

¹⁾ Se ovfr. S. 293.

²⁾ Fra Dünkercken var en stor Mængde af de Fribytterskibe, som i det 17de Aarhundrede hjemsøgte de nordlige Have og deres Kyster.

³⁾ Kaptajn paa Raphael var da eller i hvert Fald den følgende 7. Juni Mikkel Mortensen (Norske Rigsregistr. VII, 51—2). Jvfr. Danske Saml. VI, 264.

lod sette dem den Nat y Bolthen ued den Store Mast.
Valete. Aff *Archen* y fleckerøen den 3 *Junij Anno* 1635.
 Christian.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friis Och Rìgens
Admirall tiil hande.

463.

6. Juni 1635.

Til Rentemestrene.

Om Udrustningen af 5 Skibe og 2 Gallejer, som til Efteraaret
 skulle sendes til Norge, bl. A. om deres Forsyning med Øl. --
Kgl. Bibl.

Epthersom Ieg Er *Resoluerit* at sende trende Skiib
 som Nellebladiid hiid op Siist udi høst, derhuos thuende
 andre aff den Størrelsse, Trost Er aff, Med thuende gaa-
 leiier, *prouianterit* indtyl Paaske først kommende, Daa skall
 y gørre den anordning, at altiing, som til samme Skiibes
 vdprouiantering fornøden¹⁾, kan uerre Paa Rede hender
 ymod forbemelthe tyd med folckenis kleeder och løn, Saat
 dy haffuer inted att bye Epther. Øll skall dennom inted
 uyder medgiiffuis, End som dy paa henreiissen, och indtil
 dy bliiffuer forlaagdt, medgiiffuis. Ded øll, som dy paa
 foraarid bruge Skall, ded er betiingid huos tollereren heer,
 huer tønde for 5 ʒ ryx, naar Ieg legger tønderne tiill, och
 6 ʒ, naar hand legger tønderne tiil²⁾, huorfor dy skall

¹⁾ Her mangler Ordet „er“, eller ogsaa skulde de to følgende
 Ord have været gjentagne.

²⁾ 8. Juni 1635 udstedtes der aabne Kongebreve om, at der var
 sluttet Akkorder med Søren Thomesen paa Gaarden Fiskaa
 i Mandals Len og Anders Jonsen, Tolder i Lister Len, om
 Ølleverance til Flaaden for en Betaling af 5 Rigsort for hver
 Tønde Øl uden Tønden og 6 Rigsort med Tønden; hin skulde
 levere Øllet til den Flaade, som om Vinteren skulde ligge
 ved Flækkerøen, denne til den Flaade med en Besætning
 af omtr. 60 Mand, som skulde have Vinterstation ved Hitterøen
 i Lister Len (Norske Rigsreg. VII, 58—9). Naar Kongen i sit
 Brev taler om, at Skibene ved Flækkerøen skulle have deres
 Øl fra Tolderen der paa Stedet, er det tvivlsomt, om han

tage saa man[ge] faad med siig, som dy kan haffue behoff. Och skall den brøggekeedell, som Er bestiildt paa kobbermøllen tiil *Croneborrig*, Sendis hiid tiill tollereren heer y lehnid, Som skall forsørge dy trende Største, som kommer strax ued tollerens gaard att ligge, Och dii thuende smaa, som kommer y grymsted haffuen¹⁾ at ligge. Dy thuende, Som kommer y hetterøen²⁾ at ligge, Skall aff tollereren y Lyste lehn forsørgis med Øll paa samme maaner.

Paa *Archen* y fleckerøen den 6 *Juniij Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

464.

7. Juni 1635.

Til Rentemestrene.

Kongen har sluttet Kontrakt om en Tømmerleverance til Holmen. Han havde kjøbt Tømmer af Tolderen paa Flækkerø, men denne er nu beskyldt for Tyveri. — *Kgl. Bibl.*

dermed mener Søren Thomesen, da denne, der 1627—28 havde været Visitør i Norge (Nsk. Rigsreg. V, 589. VI, 17. 21), ikke vides at have været Tolder. Der kunde ogsaa tænkes paa Gabriel Jakobsen, thi denne forekommer i Aarene 1626—30 som Tolder i Mandal og Nedenæs Len (Nsk. Rigsreg. V, 545. 599. VI, 58. 256). Denne Mand betegnes imidlertid 7. Juni 1635 som „forrige Tolder“ i disse Len (Nsk. Rigsreg. VII, 55), en Betegnelse, som Kongen selv dog ikke altid bruger, idet han i sine Breve af 7. og 8. Juni kalder ham Tolder, og der er altsaa Mulighed for, at han benytter sig af samme mindre korrekte Udtryk i Brevet af 6. Juni, og da er det tænkeligt, at Gabriel først 7. Juni har maattet fratæde sit Tolderembede som en Følge af de kompromitterende Oplysninger om ham, som fremkom (jvfr. Anm. til det følgende Brev). I saa Tilfælde maa det vel antages, at Ølleverancen er bleven ham fratagen og overdragen til Søren Thomesen. Sagens rette Sammenhæng er ikke klar.

- 1) Den lille Kjøbstad Grimstad ligger nogle Mile Nordøst for Christianssand.
- 2) Hitterøen udenfor Flækkefjord, omtrent midtvejs mellem Christianssand og Stavanger.

Herhuos haffuer y En *contract* att Emphange pa nogiid tømmer, som till Holmens behoff Er bestiidt, huilcken skall førriis tiill baags ¹⁾. Tollerren heer y lehnid haffuer En god partii tømmer liggendis, huilckid ieg hannem ald haffde affkøb och hannem ladiid telle 2000 daler, Saa kam hand y skelderii med En aff kroemenden heer y haffnen, som gaff hannem tyusaag ²⁾, Saat Ieg formener, att hans tømmer kommer hen ad holmen foruden penningis udgiifft.

Aff *Archen* udi fleckerøen den 7 *Juni Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne till hande.

465.

8. Juni 1635.

Til Klavs Daa.

Det Tømmer, som kommer fra Norge til Holmen, skal hurtig losses og vurderes. — *Gch. Ark.*

-
- ¹⁾ 6. Juni 1635 sluttedes Kontrakt med Anders Jonsen, Tolder i Lister Len, om en Leverance af 100 Læster Egetømmer til Holmens Behov (Nsk. Rigsreg. VII, 51). Kongen betegner ham i sin Dagbog (Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 563) som Tolder i Mandal.
- ²⁾ Et Kongebrev af 7. Juni til Lensmanden Palle Rosenkrands (Nsk. Rigsreg. VII, 55) oplyser Følgende: Hans Thomesen, Kromand i Flækkerøen, har angivet Gabriel Jakobsen, forrige Tolder i Mandals og Nedenæs Len, for Kongen som skyldig i en Forseelse ved Udførsel af Trælast, hvilken Forseelse han imidlertid har aftinget hos Kongen; men nu er Gabriel Jakobsen fremkommet med Sigtelser mod Hans Thomesen, og derfor skal Lensmanden lade denne tiltale og dømme og desuden paase, at ogsaa Visiteren tiltales, hvis han findes indviklet i Bedragerierne (jvfr. Nsk. Rigsreg. VII, 137 f.). Denne Hans Thomesen, maaske en Slægtning af Søren Thomesen (s. Side 394 Anm. 2), havde 1630—33 forpagtet Smaatolden i Mandals og Nedenæs Len (Nsk. Rigsreg. VI, 522) og udvirkede 10. Jan. 1635 et Kongebrev om, at han „igjen“ maatte blive Tolder i disse Len, hvis den daværende Tolder flyttede til Danmark, og hvis han af Lensmanden fandtes dygtig til Bestillingen (Nsk. Rigsreg. VII, 6).

Du skaldt befahle Eriick Ottesson¹⁾, att Naar ded tømmer ankommer aff Norriie, Som En paardt købdt Er, Och en paardt aff den toller gabriiel Iacobsøn tiil straaff giiffuen Er, Att skiibene daa med En haast bliiffuer lossiid, Och att ded købte och ded andiid inted kaastiis yblandt hiinanden, mens leggis fraa hinanden. Ded købthe tømmer skax (!) strax, Eptherad ded ankommer, aff dennom, Som pleiier at wordere tømmeriid, Som købiis til holmens behoff²⁾, Paaded man kan Erfahre, Om den wordering, der skeer Nu paa dette, kommer offuer Enss med den wordering, som der Er Skeed paa dy tyder, der Hellekande³⁾ giiorde Leuerandtzii. *Valc.* Aff *Archen* den 8 *Iunij Anno* 1635.
Christian.

Udskrift: Riigens *Admirall* tiill hande.

466.

8. Juni 1635.

Til Rentemestrene.

Tolderen Gabriel Jakobsens Forpligt til at levere tre Skibsladninger Tømmer til Holmen sendes. Det købte Tømmer skal vurderes. — *Kgl. Bibl.*

Herhuos Sender Ieg Eder den forrige tollers Gabriel Iacobsøns forpliiht paa trende Skiib fuld aff gaadt Skiibstømmer, Som hand tiil holmen leffuere Skall, Huilcken kammerskriffueren⁴⁾ skall tilstillis at foruaare, yndtiil Leuerandtziiien Skeer.

Samme tømmer kommer uell tiil paas tiil Skiibens *Reparation*, Eptherdi der Er paa holmen inted stor forrad aff tømmer.

Naar den Skiibslaading ankommer, Som aff tolleren y wndall⁵⁾, Anders Ionsøn, købdt Er, daa Erfahrer man,

¹⁾ Erik Ottesen Orning, Holmens Chef.

²⁾ Her mangler Ordet: vurderes.

³⁾ Rasmus Jensen Heldekande, s. ovfr. S. 215.

⁴⁾ Henrik Müller.

⁵⁾ Søndre Undals Præstegjæld i Mandals Len. I dette Præstegjæld ligger Lindesnæs.

huorledis dy pa Holmen haffuer worderiit ded tømmer, Som Rassmus heldekande *et consortes* haffuer leffuerid tiil holmens behoff, Om huilcken leilighed Ieg haffuer skreffuid Riigens *Admirall* tiil.

Paa *Archen* den 8 *Iunij Anno* 1635.

Christian.

Diie Stee[n]hugger Och Smidden, Som kam med heer op, dem er giiffuen huer fihre riix daler Paa handen.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

467.

18. Juni 1635.

Til Rentemestrene.

Saa snart Skibet Christianshavn kommer til Kjøbenhavn, skal Kongens Andel af Ladningen overlades til Johan Braem. — *Kgl. Bibl.*

Epthersom ded skiib Christians haffuen¹⁾, gud uerre loffuid, Er heer y Negden anlangiid, Och samme skiib med gudz naadis hiilp fermotlig tiil køben: ankommer, Och Eder bekendt er, at Iohan Braam myn anpardt aff dy waare, som samme skiib ynde haffuer, Erre tilsagdt, Daa skall y med Chanseleren uerre derom, att myn anpardt aff Laadningen med ded første mueligdt Er forbenenthe Iohan Bram kan bliiffue tiil skandtziid, Och at hand *contenter* *Marsclium* Och andre, Saauydt ded, som mig tiilkommer, kan Naa.

Aggersshus den 18 *Iunij Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

¹⁾ Om Skibet Christianshavn, der kom fra Ostindien, s. ovfr. S. 329.

468.

15. Juli 1635.

Til Frederik Urne.

Hvad Sølv- og Guldmønt der findes i Sundtoldkisten, skal sendes til Rentemestrene. Den Kalk, der behøves til Kronborg, skal betales af Sundtolden — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Tolderne udi helsingøer skall lade Rentemesterne bekomme dend forraaed udaff Sølfv och guld møndt, som findis udi toldkisten.

Dend kalck, som behøffuis till bygningen paa Chronenborgh, skall betalis udaff tolden udi Sundet. Rossenborigh dend 15 *Iulij Anno 1635*¹⁾.

469.

16. Juli 1635.

Til Rentemestrene.

Kongen giver forskjellige Ordre sigtende til at forbedre Forholdene i Børnehuset, med hvilke han er meget misfornejet. — *Kgl. Bibl.*

Wdaff Eders Skriiffuelsse Om Skriiffueren²⁾ udi Børnehussiid haffuer ieg fornømid, hurledis der hollis huss med myt tøy Sammestedt, hurfor baade hand och hans *compan* Skall borge for dem Selffuer, indtil man kan komme ret under werrid med dem. Herepther skall inted annamis eller vdgiiffuis, udeñ ad forualtheren³⁾ er derhuos, huortiil hannem skall *adiøngeris* En Skriiffuer. Samme forualther

¹⁾ Modtaget i Kjøbenhavn samme Dag.

²⁾ Jens Thomesen (se S. 129). Han synes at være gaaet af 12. Septbr. 1635 (Rentemestr. Regnsk.). 24. Septbr. 1635 ansattes Lavrits Knudsen som Skriver ved Børnehuset (Nielsen, Kjøbenhavns Diplóm. III, 153).

³⁾ Talen er ikke om Kaspar Markdanner, der gik af som Tilsynsmand over Børnehuset 14. April 1635, men vel om Johan Blaucher eller Blücher, der fik sin Bestalling i dette Embede 1. Oktbr. 1635, men skulde nyde sin Lønning fra Paaske s. A. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerarch. 1872 S. 134 f. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 154.

skáll Strax fliitte ind y fogdens¹⁾ lossomente, gud giiffue, huor att man kan lade fogden, ty ded er høy tiid at see bade fogden och dy andre paa fingeren. Ded tøy, som knud Christensøn²⁾ allerede leffuerit Er, skall aff kuynden och Meiisteren³⁾ y børnehussiid besiichtigis, om ded er dedsamme, Som derinde giordt Er, ty ded er inted for gudtz skiild, at ded, som er giierdt derinde, Er huercken med blommer eller Munster, megiid mynder, aff huad *collør* ded uerrid haffuer, er antegnid.

Datum Paa Christianss *Arch* den 16 *Iulij Anno* 1635.
Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

470.

19. Juli 1635.

Til Hertug Frederik af Gottorp.

Kongen meddeler ham, at han har erklæret Hertuginde Augusta, at han paa Grund af hendes Holdning maa bringe Sagen angaaende Enkedronning Sophies Inventarium for en højere Domstol end et Møde i Kolding imellem Raader fra begge Sider. — *Geh. Ark.*

Freundtlicher, liiber vetter vndt Sohn, da es diir noch an allem wolergeen woll Erginge, So wehre solches miir gans liib zu vernemmen. Fuhr meine persohn kan ich den liiben godt nit genuncksam dancken, derselbige gebe vns beiiderseidtz, was vns zu leiib vndt der Sehlen diinlich sein kan. Hiineben verhalthe ich diich frundt vetter vndt vatherlich nit, Das es dii wrsache Seii, das ich beii briiffzeiigere nit ausfihrllich auff deiine skreiiben, so er gebracht, geandtworthe habe, weil ich mich kegen deiine frau Mutter Erkleret, Das weil sii dii Nasse höger dan vnsere fohr-

¹⁾ Peder Henriksen. Nielsen, anf. Skr. III, 155. 277.

²⁾ Skriver paa Kongens Klædekammer. Se S. 90.

³⁾ Maaske menes hermed Tilsynsmanden Jørgen Pedersen (s. S. 129), der i Rentemestr Regnsk. ogsaa betegnes som Værk-mester i Børnehuset.

fahren draaget, So mus ich sii auch an ein höger geriicht dan zu kolding besprechen ¹⁾).

Wan man den rechten weck hinaus wolthe, So ist das geriicht, so vnser forfahren beliibet, *Bastant* genunck zu thun das, was fremde fursten abgesanthen, So dii rohte gylden bekandt Seindt, verrichthen können. Befehle dich hiimit dem Schudtz des Allerhögsten vndt verbleiibe

Dein getrewer vetter vndt vather
Christian.

Auff Christians *Arch* den 19 *Iulij* Anno 1635.

Udskrift: An Meinem Liiben vettern vndt Sohn H: friiderich zu Slessuich Holstein.

471.

21. Juli 1635.

Til Rentemestrene.

De skulle sætte en Murmester ved Navn Villum, med hvis Arbejde paa Christianspris Kongen er misfornøjet, i Blaataarn.
— *Kgl. Bibl.*

I skall for Eder laade kalde En Murmeister ued Naffn willem, Som heer Sammstedtz arbeiidid haffuer, Och hannem formelde, att Eptherdi hand ganske ylde haffuer skiildt siig ued siit arbeide heer, Om hand ued middell tiill att *contentere* mig derfor, Som Ieg dog er uyss paa, at hand inted kan. Huorfor hand skall foruacaris udi ded Blaa torn, indtil gud uyll, Ieg kommer tilstede ygen.

Aff Christianpriis den 21 *Iulij* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

¹⁾ Se S. 298. 364.

472.

23. Juli 1635.

Til Frederik Günther.

Kongen underretter ham med Tilfredshed om sin Tilbagekomst fra Norge og om de derværende Bjergværkers gode Tilstand. Freden mellem Kejseren og Sachsen forekommer ham betænkelig. Han sender ham en Instrux angaaende, hvad han skal forebringe Kejseren om Hertuginde Augustas Sag. Han haaber paa et godt Resultat af hans Forhandlinger med Kejseren og klager over Hamborgernes Adfærd. — *Geh. Ark.*

Ich habe meine Reiiſſe nach Noruegen, Godt lob, wol vndt glycklig fulendiiget, vndt anhero angelanget¹⁾. Dii Berrichwercke in selbigem könnichreich Steen, godt seii danck, Seer woll, das Siilberwerck²⁾ ist in so guthem zustande, wii es Niihmals gewesen, also das beii Meiner kegenwardt wber zue vndt dreiissig ¼ gedeiien siilber seindt aussgehawen. Des kuppherbergis³⁾ geleiichen ist nit zu finden, wii alle berrichleuthe bekennen müssen, Dan der ganck fuffzehen lachter Breiidt, vndt kan eiin berrichgeselle tegliich drei berriiich tunnen erdtz aushauuen, Iaa woll finwe. Holdtz vndt wasser ist daar genuck.

Zu kopenhagen fuhr meinem verreissendt anhero habe ich deiiner briiff zuene bekommen vndt beii dem Eiiinem dii *puncta*, woruber der keysser vnd Chur Saxen *passessiret* haben⁴⁾, gefunden, welche miir trefflich bedencklich fohrkomen. Was daruon werden wiirdt, das giibdt dii zeiiit.

Vndt weil diir bekandt, in was *terminis* ich vndt meine Schuester, dii von holstein, des *Inuentarij* halber Steen, Als habe Ich eiiine *Instruction* auff deiine Persohn abfassen lassen an I: k: M: vndt L:, Nach wessen Eiiinhaldt du diich richten Soltest vndt miir so bald mugelich beskeiid wissen lassen.

¹⁾ Kongen kom tilbage til Kjøbenhavn 8. Juli.

²⁾ Kongsberg Sølvværk.

³⁾ Kvikne Kobberværk, kaldet Guds Gave, i Østerdalen. Brünnich, Kongsberg Sølvbergverk S. 84. Norske Rigsregistraranter VI, 519. 588 ff. 634. 684. VII, 16 f. 64. 67 ff. 78. 122. 133.

⁴⁾ Freden i Prag sluttedes d. 20. Maj 1635 (g. St.).

Du sollest miir zugeleiih wissen lassen 228. 62. 25.
 37. 22. 63. 32. 29. 30. 21. 62: 63: 64. 19. 21. 33. 22. 33.
 17. 34. 23. 229. 230. 29. 35. 30. 34. 33. 21. 18. 63. 32.
 21. 37. 25. 33. 17. 28. 16. 33. 21. 240. 250. 260. 22. 18.
 36. 33. 29. 63. 64. 30. 18. 32. 25. 33. 270. 300. 33. 23.
 25. 37. 22. 36. 33. 34. 33. 29. 23. 33. 17. ich sii 24. 33.
 21. 33. 30. 21. 33. 17. 301. 450. 470. 63. 14. 18. 17. 23.
 33. 22. 18. 480. 28. 24. 16. 37. 17. 31. 33. 17. 33. 16. 22.
 33. 17. 228. 229. 22. 33. 29. 17. 298. 64. 14. 18. 17. 23.
 30. 33.

Es ist miir liib, das du zu mehrmahlen *Audiens* beii dem keiisser gehabdt vndt guthe vertröstung auff dein anbringen¹⁾ Erlanget, godt gebe, das dii folge nur gewiis sein muchte.

Biis *Dato* habe ich Niit Erfahren können, wii weit dii von Ham: mit ihrem groben Lugen, dii treffliche reiiche skiiffe angeende, So auff der Elbe *frequentiren*, gekommen Seiindt.

Was fuhr pussen dii von Ham: hii mit dem zollen dreiiben, daruon hastu hiirbei etwas. Der zollen alhii hat diis Iahr noch nit mehr dan 30 dausendt daler gedragen, da doch fast dii beste zeitt verbeii ist.

Daa passiirede nit langé hii fuhrbei Eiine kaage, welche 70 daler zu zoll gab, welche strax darnach in der dynkercker handen geriidt, woruber dii herren Stathen ein gedricketes diinck aussgeen liissen, was fuhr eiinen grossen skaden dii dynkercker ihnen gethan, Sii hetten eiine kaage genommen von 100 daussendt daler weerd.

¹⁾ Fr. Günthers Opgave hos Kejseren var dels at søge Kongens Fredsmægling gjenoptagen, dels at faa Kejserens Samtykke til Hertug Frederiks Besiddelse af Stiftet Bremen samt Neutralitet for dette, dels endelig at opnaa en Forlængelse af Retten til Elbtolden. Fridericia, Danm. ydre pol. Hist. I, 310. Kejseren til Günther, 8. Juni; Günther til Kejseren, $\frac{1}{3}$ Juli (Reichstags-Acta Nr. XVIII B, Geh. Ark.). Wiederlegung des jüngst ausskommenen Schwedischen Manifestes, 1644, Fol. Hij — Hiiij. Hurter, Geschichte Kaiser Ferdinands II. XI, 315. Hurter, Friedensbestrebungen Kaiser Ferdinands II. S. 134 f.

Der Almechtiger gebe, das disser abgefertiger gesuiinde muge beii diir kommen vndt balde wiiderum zu rricke.

In der glockstadt den 23 *Iulij Anno* 1634 ¹⁾.

Christian.

Udskrift: *A M: M: gu[n]ther* ²⁾.

473.

24. Juli 1635.

Til Rentemestrene.

Kongen udtaler sin Misfornøjelse med Fæstningsarbejderne paa Christianspris; det var det bedste, hvis hele Arbejdet blev overdraget en enkelt for en bestemt Sum. I Odense skal der gjøres Afregning mellem Kongen og Rigsraadet. Der skal opsættes en Designation over Kronens Tab ved Forbudet mod Indførsel af Tydskøl. — *Kgl. Bibl.*

Der ieg nu uaar tiil Christianpriis ³⁾, daa Saa Ieg myn Ønck paa werckiid, huor sleet ded gaar fordt, wansiiet der haffuer ingen mangell uerrid for penning. Skal ded werck gørris ferdig med Sligge kompaner, som der Nu er, daa ⁴⁾ uyll der treegange Saa mange tiill. Faar dii ringe dagløn, Saa gør dii ochsaa lydid derfor. Ymens att werckiid enda inted uaar høiidt, daa siintis ded, at dy giiorde nogid, mens nu, dy faar baade lenger och høiier at løbe, Saa forslaar ded inted, dy gør. Saaframdt ded skall bliiffue ferdigdt, som ded siig bør, daa uyl dy penning, dertii Er udloffuid, ynted forslaa. Skall ded *fundament*, som fattis paa En halff *cortine*, och Ett ganske bulwerck med den mur, som Skall gaa langss Stranden, Settis med kaamp, Som Ende-liigens uyll uerre, daa skall der fiihre gange Saa mange Rustuogen heen, ty stenene er Nu mehre end thugange saa

¹⁾ Kongen har skrevet et fejlt Aarstal, alle Tidsbestemmelser i Brevet passe paa 1635. Netop 23. Juli 1635 sendte Kongen i Følge sin Dagbog 1000 Dlr. til Fr. Günther.

²⁾ I Følge Paategning af Fr. Günther har han modtaget Brevet i Völckerstorp (Vest for Wien) $\frac{1}{2}$ Aug. 1635.

³⁾ Kongen var i Christianspris 20. og 21. Juli. Nyerup, Mag. f. Rejseiagttag. IV, 567.

⁴⁾ Ordet er skrevet to Gange.

langdt att hente end som tilforn. Io mehre Iord der kommer udaff graffuen, Io mehre wand dy haffuer at Maale ud.

Dy haffuer kiirdt mig nu paa thu aars tiill (!) y Rustuognen Och Møllen for mange hundriid daler heste tiill Skamme. Huorfor ded uaar best, att ded ganske werck bleff fortingid med En, Som werckid for En uyss Summa kunde leffuere ferdigdt.

Och skall y leede all den wnderretning Op, paa Rentheriid fiindis, paa alle dy penning, som Ieg aff den vdloffuede Summa ¹⁾ annammid haffuer, paded man nu y Otthensee ²⁾ kan gørrre affregning med hiinanden. I skall ochsaa gørrre En secker *Desingnation* offuer den Skaade, ieg haffuer haftt aff ded, att tystølliid Saa lenge waar forbøden ³⁾.

Glyckstad den 24 *Iulij Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

474.

28. Juli 1635.

Til Frederik Günther.

Kongen har modtaget en Skrivelse fra ham. Schenkenschans i Nederlandene er blevet erobret af Spanierne. Der gaar Rygter om, at Forhandlingerne mellem Sverig og Polen ere strandede, hvilket vist vil have til Følge, at de Svenske maa forlade Tydskland.
— *Geh. Ark.*

¹⁾ Talen er om de Penge, som Rigsraadet siden 1629 havde lovet Kongen (jvfr. S. 100). Medens der, som anført S. 389, findes et Regnskab herover fra Rigsraadmødet i Maj 1635, er der ikke bevaret noget fra Mødet i Odense i Novbr.

²⁾ Her sigtes til den Herredag i Odense, som ved Kongebrev aff 14. Juli var udskreven til 16. Novbr. Sjæll. Tegn. XXV, 423.

³⁾ 7. Novbr. 1635 fik Klavs Daa Brev om at tage med sig til Herredagen i Odense Propositionerne samt Rigsraadets Erklæringer angaaende „Tydskøls Afskaffelse“ og Kronens Tab derved, og ligeledes hvad Indlæg derom gjort er. Sjæll. Tegn. XXV, 463. Jvfr. S. 387.

Dein Skreiben *sub Dato* den 11 *Huius* ist miir den 25 zu handen gekommen, vndt daraus den zustandt an dem Ordt, da du itzo biist, verstanden. Miit dem 229. 64. 22. 23. 21. 32. 23. 33. 167. 63. hat ess, ob godt wil, keiine gefahr, 13. 340. 47. 60. 61. 55. 42. 49. 35. 61. 61. 54. 57. 35. 54. 43. 41. 42. 57. 2. 8. 35. 19. 17. 29. 20. 35. 39. 36. 29. 27. 331. 360. 19. 35. 25. Alhii hatt man, das dii Skencken skandtze ¹⁾ in der Spannier handen gerathen, welches den hogmodigen herren Stathen keiinen fortheil geben wiirdt zu *prorogirung* ihrer hogmudt. Man saget hii fuhr gewiis, das dii *tractaten* zuiisken Pohlen vndt suehden gans zeer-slagen Seiindt ²⁾, welches Chur Saxen beii seinem fohr-haben im Stiffthe Magdeburch *auansiren* wiirdt, dan nit vermutlich, das dii Schueden lange in deudtzlandt sich nuhmer werden auffhalthen können.

Glyckstadt den 28 *Iulij Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: *A M: M: gunther* ³⁾.

475.

29. Juli 1635.

Til Rentemestrene.

Kongen ønsker forskjellige Oplysninger om det ostindiske Kompagni. Han er i Begreb med at sælge Skibet St. Anna til Portugiserne. Han er misfornøjet med de Priser, som Kompagniet holder de ankomne Varer i. — *Kgl. Bibl.*

I Skal lade mig uyde, Om uorre Beuyndthebber haffuer faat dem ued handen, Som uyl beholde den ganske laading,

¹⁾ Schenkenschans, i Nærheden af, hvor Waal skiller sig fra Rhinen, blev erobret af Spanierne 27. (17.) Juni.

²⁾ Christian IV havde d. 26. Juli besvaret en Skrivelse fra Kongen af Polen, hvori denne havde opfordret ham til at forbyde sine Undersaatter Handel paa Sverig i Anledning af, at han havde opgivet Haabet om Fred, med et Afslag (Ausländ. Registr. Concepten). Efter mange Vanskeligheder afsluttedes dog 2. Septbr. Vaabenstilstanden i Stumsdorf mellem Sverig og Polen.

³⁾ I Følge Paategning af Günther modtaget i Wien ^{27. Aug.}
_{6. Sept.}

Som ankommen er, Saoch huor wiit dii Er kommen med udristningen pa Ny Igen. Om *S: Anna* staar ieg udi handel med *portugisserne*, som med ded første skall sende derris *deputerede* hen och besee den¹⁾. Dentiid ieg drog fraa køben:, da motte Iørgen danielssøn²⁾ och hans medbroder fliee mig en fortegnelse paa waaren, derhuos priissen. Der ieg nu kam hiid, da lod ieg Strax hente fraa hamborrig et pund aff huer slags och befandt, At, Nellecken allene undertagen, da er dii andre *spetics* enten bedre køb eller och at bekomme for ded samme priis, dii erre saat for.

I hamborrig gelder 1 pund pebber 14 β , som dy haffuer saat for 1 daler, Ett pund Sapau holdtz³⁾ er sat for 20 β , och man kan faa pundid y ham: for 7 β , Ett pund *catun* garn kan man faa for 1 daler, der dy haffuer saat 3 daler, fiin top Sucker koster pundid y ham: 16 β , der dy haffuer Sat gemen top Sucker for 23 β .

Wiil dii saledis faare fordt, daa motte ieg gerne See, huorledis dy uyll komme tiil vdrustningen igen. Dy gode herrer tør uell gørere *companiit* den Skaade, Som dy inted erre god for att oprette dem ygen, Man kender derris formue uell, huoruydt den sig strecker. Laader mig Strax

¹⁾ Denne Handel maa dog ikke være bleven afsluttet, da Skibet St. Anna i Novbr. atter sendtes til Ostindien. Slange S. 813. Kongens Pas af 6. Novbr. 1635 for Skibet St. Anna under Kaptajn Christian Klavsen paa dets Sendelse til Ostindien. Ausländ. Concepten.

²⁾ Jørgen Danielsen, Raadmand i Kjøbenhavn siden 1622, Borgmester siden 1629, † 1638. Stats-Journal for 1769 og tilbage i Tiden 1. Aarg., Kbh. 1770, S. 89. Nielsen, Kbhvns Diplomatar. I, 594. 614. II, 617. 628. 644. III, 43. 151. 186. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 207. Chr. -IV's egh. Optegnelse af 27. Febr. 1622. At han allerede har været „Bewinthebber“ i det ostindiske Kompagni 1626, fremgaar af Chr. IV's Brev af 23. Febr. 1626.

³⁾ Sapan- eller Sappantræ, en Art Farvetræ af Cæsalpiniernes Familie, som voxer i Ostindien. Det afgiver en brunrød Farve.

uyde, huorledis høiid er kommen ind pa ladgarden ued københaffuen, Saoch Naar att biggid bliiffuer Moendt¹⁾.

Glyckstadt den 29 *Iulij Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

476.

29. Juli 1635.

Til Christian Friis.

Kongen omtaler Forholdene i Tydskland og Nederlandene. Han tvivler endnu paa Rygterne om, at Fredsforhandlingerne melleim Sverig og Polen ere afbrudte. Han veed ikke, hvor de, der ville drive Handelen paa Persien, ville faa Penge fra. — *Geh. Ark.*

Om tiilstanden y tiissland haffuer man heer inted siiden myn Siiste viist, wdenad Steederne y tiissland fast alle haffuer Stiillid siig Ind huos keiisseren²⁾. Huorledis ded staar tiil y Nedderland, ded haffuer y wdenthuiffuell lengersiiden Erfahriid. Ded skulle uell inted haffue Drømdt Prindtzen, att Skenckeskandtze saa lett skulle haffue geraden y Spannierthens hender. Heer mehnis for uiist, att dii *tractater* ymellom Polacken och Suensken Er ganske gangen tiil bage.

Dog troer ieg ded inted Endnu, Eptherdi Ieg Endnu derom ingen bud haffuer hafft aff danmarck. Saagerne staar hell *perplex* alleuegne, gud giiffue, huorledis ded Endnu wiill løbe aff. *Vale.* Glyckstadt den 29 *Iulij Anno* 1635.

Christian.

Dii, Som uyll driffue den Perssianske handell³⁾, haffuer forpflicht sig tiil grotfyrsten y *Muscho*, at dy uyll legge y

¹⁾ o: modent.

²⁾ Meningen er, at de have antaget Pragerfreden.

³⁾ Om Hertug Frederik af Gottorps Planer og Forhandlinger 1634 og 1635 om en Handelsforbindelse mellem Slesvig og Persien gjennem Rusland se Slange S. 829 ff. 971 og Lackmann, Einleitung IV, 345 ff. 501 ff.

handelen nu strax Sex mall 100 tussind daler. Ded uaar uell att spørre ad, huor dy penning er att fiinde.

Udskrift: Chanseleren H: Christian friis tiill hande.

477.

1. August 1635.

Til Rentemestrene.

De skulle foretage en Sammenstilling af, hvad Kongen har tabt i Indtægter ved det af Rigsraadet fremkaldte Forbud mod Indførslen af tydsk Øl. Der skal udbetales Palle Rosenkrands 100 Dlr., som han har lagt ud til Faddergave for Kongen til Prinsesse Magdalena Sibyllas Hofmester. — *Kgl. Bibl.*

Wdi myn syste Skriffuelsse ¹⁾ befohl Ieg at opleede ded, som kan tyene til att beuyse den skade, som ieg haffuer hafft aff ded, at tystøllid uaar forbøden, Eptherdi ieg udaff nogle aff Raadid formercker, at dy gerne uylle ded derhen dreiiie, At ded uaar derhen mendt, at dy uille *contentere* mig udi Maldttollen saa høiidt, som Ieg kunde Niide tystøllid, førend ded bleff forpachtiid ²⁾, huorom ycke ett ord fiindis udi ded, som dy vnder derris hand paa dy tyder mig leffuerid bleff (!) ³⁾. Huorfor y med all fliid eder skall lade uerre angeleegen, at man werckiid saa klaardt kan *demonstrere*, saat dy inted med nogen *Reson* kan ded *negere*.

Dy plagede mig Nock med mange *discurs*, huormed dy uylle *persuadere* mig, at ded forbud kunde *causere* dy thuende konnigriger Stor *profit* icke allene udi 'en, mens y mange maade, førend dy kunde bringe mig dertiill, at Ieg uille samtycke ded.

¹⁾ Den af 24. Juli (Nr. 473), altsaa ikke den sidste til Rentemestrene.

²⁾ Ved Brev af 1. Marts 1620 havde Kongen bortforpagtet Tolden af alt fremmed Øl, som indførtes til Kjøbenhavn, til Jørgen Danielsen og hans „Konsorter“ (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatar. II, 617). Forpagtningen skulde gjælde for 3 Aar, men det følgende Aars Indførselsforbud maatte naturligvis sætte den ud af Kraft.

³⁾ Se S. 387.

Mens nu tyckis mig, att dy, som uaar med att Smedde ded samme, som er nuhmer faa, inted uyll uerre ded bekendt for dy andre, Som tystøllid Smaager well. Miig ligger macht paa, at ded bliiffuer Riigens Raad saledis *demonstrerit*, att dy inted haffuer at siige derymod. Pallii Rossenkrandtz skall y betale 100 daler¹⁾, som hand paa myne uegne haffuer vdlagdt tiil faddergaffue udi Nykøbing tiil Prindtzessins hoffmeister.

Glyckstadt den 1 *Au: Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

478.

1. August 1635.

Til Rentemestrene.

Befaling om en Mand, der skal sendes til Varberg Len for at sylte Muldebær. — *Kgl. Bibl.*

Denne breffuissier Skall forskyckis Op tiil waaberrig lehn, Att hand sammestedt Indsylyther nogle Multhiibeer, naar dy bliiffuer moen. Dog skall Essayas²⁾ sig først Erkleere, om hand dertiil *Bastant* Er.

Den, der kommer derhen, hand skall tage Sucker med sig, saaoch glaas, som hand kan foruaare dem udi.

Glyckstad den 1 *Au: Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

479.

1. August 1635.

Til Rentemestrene.

Der er givet Befaling til Rigens Admiral om at aftakke alle de ny antagne Søfolk, saafremt Rygtet om, at der er sluttet Stilstand mellem Polen og Sverig, holder sig. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ Palle Rosenkrands fik 13. Aug. udbetalt 105 Dlr. af Rentemestrene (Regnsk.).

²⁾ Esaias Fleischer. Se S. 94.

Ded Er befahliid Riigens *Admirall*, att, saaframdt dy tyding *continuerer*, att der Er giordt Stilstand ymellom Pohlen Och Suensken, att hand daa skall afftacke aldt ded Ny antagne Søefolck, Huorfor y derudi skall uyde Om¹⁾ ramme myt beste, Saat dy inted lenge ophollis.

Glyckstadt den 1 *Augustj Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne till hande.

480.

5. August 1635.

Til Frederik Günther.

Kongen sender ham en Afskrift af sin Svarskrivelse til Kurfyrsten af Sachsen angaaende Fredslutningen. Der er adskillige misfornøjede med denne, iblandt hvilke Axel Oxenstjerna. — *Geh. Ark.*

Ich habe Eiine Nodtturfft zu seiin erachedt, diir beiegefugte *copiam* meines andtwordt skreiibens an Chur saxen zu wbersenden²⁾, Auffdas du den verlauff wiissen mugest. Der guthe herre meiiinet, Er habe ess gaar woll getroffen, woreiin ihm aber wehnig leuthe beiiifalgeben werden 286. 62. 63. 31. 33. 33. 23. 324. 360. 34. 33. 21. 360. 32. 21. 29. 33. 13. 12. 50. 54. 46. 56. 47. 42. 61. 87. 8. 9. 10. 18. 25. 32. 19. 216. 34. 24. 39. 32. 19. 62. 334. 336. 22. 18. 25. 33. 21. 34. 33. 23. 480. 567. 65. 13. 590. 53. 42. 61. 46. 40. 56. 42. 46. 41. 42. 650. 780. 41. 38. 57. 39. 42. 46. 790. 791. 56. 59. 61. 61. 42. 61. Alhii geen allerhandt zeitung von allerleii *male contanten*, worunther der Schuedisker Chanseler Eiiner Ist, welcher siich nochderzeiit dem

¹⁾ Fejlskrift for: og.

²⁾ Som Svar paa Kurfyrst Johan Georgs Skrivelse af 29. Juni, ved hvilken han oversendte Kongen Fredstraktaten i Prag, rettede Christian IV i sit Brev af 3. Aug. forskjellige Bebrejdelser til Kurfyrsten for de i Freden optagne Bestemmelser om Stiftet Bremen. Geh. Ark. Sachsen Nr. 48. Reichstags-Acta Nr. XVIII B. Chemnitz, Königlicher Schwedischer in Teutschland geführter Krieg II, 791 ff.

friiden Sluss nit *accommodiren* wiill. Meckelenburch hatt den friiden angenommen vndt haben den Sueden Noch im lande ¹⁾, godt gebe, wii ess ablauffen wiirdt.

Glyckstadt den 5 *Augustj Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: *A M: M: gunther* ²⁾.

481.

8. August 1635.

Til Rentemestrene.

Kongen sender dem en Ordre til Peter Paynck. De skulle befale „Bewinthebberne“ for det ostindiske Kompagni ikke at sælge noget af de ankomne Varer før Kongens Ankomst, da han vil kjøbe den hele Ladning. — *Kgl. Bibl.*

Herhuos findis et breff, *D:* pether Paii skal tilstillis, at hand Epther den derudi liggendis zeddells indholdt skall *preparere* ded, som samme zeddell om formelder, Och ded huos siig beholde indtil uyder beskeen.

Och Eptherdi ded er sagdt heer y dag, att Beuiindthebbereren y køben: haffuer Soldt for 10 tussind daler aff dii Ostindianske waare tiil en købmand fraa lybeck, Daa, Saframdt sliigdt sked Er, daa skall y dennom ded inted laade passere, Mens dennom befahle, at dii for myn ankomst inted nogiid deraff affhendiger, Eptherdi Ieg achter att tage den ganske laading tiil mig Och *contentere partici-panterne* derfor.

Glyckstadt den 8 *Augustj Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

482.

13. August 1635.

Til Frederik Günther.

Meddelelser og Befalinger i Chifre. — *Gch. Ark.*

¹⁾ Jvfr. Chemnitz, anf. Skr. II, 789 ff.

²⁾ Brevet er i Følge Günthers Paategning modtaget i Wien 23. Aug.
2. Sept.

Sidder meiihem ledtzsten hatt der 62. 360. 31. 24. 36. 33. 21. 17. 349. 18. 21. 380. 460. 16. 29. 23. 13. 12. 49. 42. 61. 56. 42. 350. 11. 48. 46. 60. 8. 9. 33. 35. 39. 35. 32. 35. 19. welcher in der meiihem waar, das wan 570. 640. 62. 34. 33. 16. 81. 33. 29. 17. 63. 22. 23. 29. 35. 14. 33. 560. 402. 13. 44. 42. 48. 41. 42. 56. 303. 12. 540. 46. 42. 57. 48. 46. 40. 45. 660. 602. 8. 33. 35. 30. 24. 19. 608. 19. 35. 25. 17. 37. 39. 32. 35. 25. Das man alsdsan Es solthe Erlangen können. Als sollestu 450. 62. 28. 33. 63. 33. 17. 490. 340. 13. 41. 38. 54. 56. 42. 61. 41. 55. 8. 29. 27. 380. 27. 35. 560. 9. 10. 37. 29. 39. 23. 39. 35. 20. 35. 25. 19. 37. 28. 35. 25.

Datum Nordrup den 13 *Augustj Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: *A M: M: gunther*¹⁾.

483.

17. August 1635.

Til Rentemestrene.

Om Kjøbet af Peter Motzfeldts Gaard til Karen Andersdatter.
— *Kgl. Bibl.*

Eptherdi karren Anderssdatter formener siig inted at uerre foruaarid med Pether Musfeldtz Skøde paa den gaard, Eder nocksom bekendt Er²⁾,

Daa, Eptherdi ded bekendt Er, mig att haffue laagdt eller skall erlegge pengene for garden, daa wiill Ieg giiffue samme Musfeldt miit breff paa Pengen, Och hand skall Skøde mig gaarden tiill tyngge.

Paa ladgarden vdenfor køben: den 17 *Augustj Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

¹⁾ I Følge Fr. Günthers Paategning modtaget i Wien 30. Septbr. (g. St.).

²⁾ Der kan ikke menes en af de Gaarde, som nævnes S. 130.

484.

18. August 1635.

Til Rentemestrene.

Kongen ønsker helst, at Kjøbet af Anne Markusdatters Gaard til Vibeke Kruse gaar tilbage. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi Ieg ygaar *per accidens* kam Anne Markussdatters gaard forby, daa gyck Ieg derind Och besaa den Och befandt den Saaledis, at saframdt man kan komme fraa købiid igen, daa er ded høii tiid, att ded skeer, ty der uyl fliickis mehre derpaa, End Som den aldriig Er weerd.

Rossenborre den 18 *Augustj Anno* 1635.

Christian.

Saframdt att wybecke Endeligens skall beholde samme gaard, daa uyll der giiffuis leie aff ¹⁾.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

485.

24. August 1635.

Der skal sendes en Pibe spansk Vin fra Kjøbenhavns Slot til Rosenborg. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Vdaff wiinkelleren Skall sendis vd paa Rossenborre En Piibe frandtz wiin.

Rossenborg den 24 *Augustj Anno* 1635.

Christian.

¹⁾ Det er den samme Gaard paa Hjørnet af Stranden og Naboløs, som Kongen gav Vibeke Kruse Skjøde paa 15. Okt. 1636 (Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatarium III, 168). Rentemestr. Regnsk. 1635—36 viser, at der 17. Juli 1635 blev „givet Simon Surbæk, Borgmester i Kjøbenhavn, 3000 enk. Dlr., som er paa Regnskab af hans Betaling for afgangne Anne Markusdatters Gaard, kgl. Maj. naadigst hannem afkjøbt haver“. Simon Surbæks Skjøde til Kongen er (i Følge velvillig Meddelelse af Dr. O. Nielsen) udstedt 10. Sept. 1636.

486.

24. August 1635.

Til Frederik Urne.

Om Afskedigelsen af en Toldskriver. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

*Visiteuren*¹⁾ haffuer verett her och wiist mig, huorledis en anden toldskriffuer nu haffuer giort en *faute*, huorfor du Samme toldskriffuer Strax skall affskaffe²⁾ och Beyer³⁾ igien indsette. Fordi att denne *Monsieur* affskaffis, derfor maa hand intett gaa fri. Frederichsborgh dend 24 *Augusti Anno 1635*⁴⁾.

487.

25. August 1635.

Til Klavs Daa.

Der skal hverves Folk til St. Anna og den Jagt, som skulle atgaa til Ostindien — *Geh. Ark.*

Eptherdi Ieg Numehr faar at tencke Paa *S: Annis* Och Iachtens vdrustning, Som skall henad Ostindien, Daa skaldt du werre derom, at man tiil samme Skiib kan weerbe saa megiid folck, som dertiil fornøden werre kan. *Vale.* Aff Frederigsborrig den 25 *Augustj Anno 1635.*

Christian.

Udskrift: Riigens *Admirall* tiill hande.

¹⁾ Visiter i Øresund var Christen Rasmussen Bødtker. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 205.

²⁾ I Følge Sundtoldregnsk. afgik Christen Sørensen 26. Aug. som Toldskriver. 27. Aug skrev Kongen til Fred. Urne, at det for denne Gang skulde tilgives Toldskriveren Mikkell Berentsen, at han for nogen Tid siden havde glemt at indføre nogle Læster Stenkul i en Toldseddel, da der ikke gik Told af denne Vare. Sjæll. Tegn. XXV, 436.

³⁾ Jørgen Beyer.

⁴⁾ Modtaget paa Kronborg 25. August.

488.

26. August 1635.

Til Frederik Urne.

Kongen haaber, at et Tilfælde som det med det Skib, hvorom Visitøerne og Toldskriveren ere blevne uenige, kan lukke den sidstes Øjne op. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Din skriffuelse er i afftis effter Ni slett hid ankommen, huoraff ieg fornemmer, att det skib, huorom *Visitererne* och toldskriffueren er geraden udi *Disputation*, er sendt op till Kiøbenhaffn. Ieg haabis, att Sligge *exempler* skall een gang lucke toldskriffuerens øyen op. Iørgen Beyer kand paa hans forrige *Æed Admitteris* udi hans førrige pladz. Frederichsborgh dend 26 *Augusti Anno 1635* ¹⁾.

489.

26. August 1635.

Til Frederik Urne.

Kongen ønsker, at Bønderne ikke denne Gang rense Grøfterne paa Strødam, men at de betale en Sum til at lønne en Mand for Arbejdet. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Efftersom de grøfter paa Strødam ²⁾ fast gandske ere igiengroed, Saa at de uill reensis, om mand noget deraff skall haffue, och endog samme grøfter bleff skiftt imellom bønderne, dend tid de først var giort, de samme ochsaa eengang aff bønderne ere rensede, da ere de dog intett reensett till gaffns, huilckett er at befrygte, dett skeer igien, naer de kommer der till igien, huorfor du skalltt erfare, huad de uill giffue dend, som Samme grøfter reenser. Naer du først erfarer, huad de uill giffue, da skall du sla pengene an i korn, huilcket ieg vill lade anamme och *Contentere* graffueren derfor. Rosenborgh dend 26 *Augusti Anno 1635* ³⁾.

¹⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

²⁾ Ved Frederiksborg. Det var en Mose, som Kongen 1621 lod indrette til en Vang og Humlehøve. Se hans egh. Breve af 24. Febr. og 5. Maj 1621.

³⁾ Modtaget paa Kronborg 27. Aug.

490.

27. August 1635.

Til Rentemestrene, Kammerskriveren og Kjøkkenskriveren.

Befaling angaaende den daglige Bespisning ved Hoffet. —
Kgl. Bibl.

Med den dageliige vdspiisning tiil Hoffue Skall ded hollis I alle made, Som ded altiid brugeligdt werrid haffuer, Saatt dy paa Slottiid inted haffuer att skøtte, Enthen der skeer liidid Eller mehre Paa Rossenborrig, Mens waare ded, som dy haffuer att waare, Epthersom vdspiisningen forgangen wiinter paa kolding Skeeede.

Køben: den 27 *Augustj Anno* 1635.

Christian.

Huad penning herepther skall vdgiffuis till køckenens behoff, dem Skall kammerskriiffueren leffuere køcken-skriiffueren, Som ochsaa skall gøre mig Reede for, huortiil dy erre anuendt.

Udskrift: Rentemeisterne, kammerskriffueren ¹⁾ Och køckenskriffueren ²⁾ tiil hande.

491.

27. August 1635.

Til Frederik Urne.

Han skal befale Kobbersmeden ved Hammermøllen at begive sig til Kjøbenhavn samt sørge for, at der staar saa meget Ved færdigt i Abrahamstrup Skove, som Skibet Fladlusen kan føre med sig. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skaltt befale kaabersmidden ³⁾, at hand begiffuer sig hid, och skaltt du gjøre dend anordning, at der Staaer saa meget ued ferdig paa Abramstrup Skoffue, som flad-lusen kand føre, Som haffuer nu inde 600 las ued, huer

¹⁾ Henrik Müller.

²⁾ Niels Sørensen.

³⁾ Stephan Lautersporn.

las regnet paa ti Støcker weed, 3 Sielandske allen lange, och 2 Støcker, som paa Siderne aff treerne intett falde saa lange. Kiøbenhaffn dend 27 *Augusti Anno* 1635¹⁾.

492.

29. August 1635.

Til Frederik Urne.

Hvad Penge der er i Sundtoldkisten, skal sendes til Kjøbenhavn. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der Skall een aff Toldskriffuerne begiffue sig hiid med, huis penge der er i forraaed i toldkisten²⁾. Kiøbenhaffn dend 29 *Augusti Anno* 1635³⁾.

493.

2. Septbr. 1635.

Til Apothekeren Esaias Fleischer.

Ordre angaaende 2 Lod Tutia. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Essaiass fleiisker Soll 2 lott *tucia* gestossen herauffer skycken⁴⁾.

Kopen: den 2 *Septembris Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Dem Hoff *Apotecker* zu handen.

494.

9. Septbr. 1635.

Til Rentemestrene.

De skulle undersøge de Klager, som Kommandanten i Børnehuset retter mod Fogeden sammesteds, og true denne med Afsked. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

²⁾ I Følge Kongens Dagbog modtog han 30. August 1360 Rosenobler, 70 Guldgylden og 22,180 Rdlr. af Tolderen i Helsingør. Nyerup, Mag. f. Rejseiagttag. IV, 569.

³⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

⁴⁾ Paa Brevet har en anden Haand skrevet Prisen: 1 $\frac{1}{2}$.

Eptherdi *Commendanten* y Børnehussiid ¹⁾ beklager siig, att fogeden ²⁾ sammestedtzt y mange made Er hannem genstriidig Och tradtziig, Daa skall y dennom begge for eder laade kalle Och om samme leilighed grunden Erfahre Och fogeden derhuos laade forstaa, mig lettere at kunde faa En anden fogiid y Børnehussid, end hand skall faa en tiieniste, naar hand kommer aff den tiieniste, hand nu y Er.

Københaffuen Slott den 9 *Septem.* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

495.

9. Septbr. 1635.

Til Kammerskriveren Henrik Müller.

Han og Slotsskriveren skulle i Kjøbenhavns Slots Jordebog undersøge, hvor mange Gaarde og Husmænd der findes i Birket, og Slotsfogeden skal opgive, hvor meget Arbejde de gjøre til Slottet. — *Geh. Ark.*

Kammerskriffueren med Slotzskriffueren ³⁾ Skall vdaff Slotzens Iordebog (!) Erfahre, huormange halffue Och heele garde saaoch hussmend der findis y byreckid, Och siiden Erfahre huoss Slotztz fogeden ⁴⁾, huad for arbeiid diisamme gør tiill Slottiid, huilckid støckeuis skal antegniss. Och Naar samme Slotzfoigid siig vnskiilder, sliigdt al-

¹⁾ Johan Blaucher eller Blücher.

²⁾ Peder Henriksen.

³⁾ Slotsskriveren paa Kjøbenhavns Slot var Peder Pedersen, der beklædte denne Post i 15 Aar, 1634—49. Han var født i Horsens 1608, var Skriver i Kongens store Bryggers 1649—50, da han blev øverste Renteskriver. 1655 i April blev han Raadmand i Kjøbenhavn og to Dage efter Borgmester. Han døde 9. Maj 1669, efter at han 3 Maaneder i Forvejen var bleven udnævnt til Assessor i Højesteret. Se de i Hist. Tidsskr. 3. R. I, 190 anførte Kilder.

⁴⁾ Hans Merckel v. Schmalkalden.

sammen udi En hast inted kan komme yhue, daa skall hannem dertiil giiffues Respiidt 2, 3, eller 4 tymer¹⁾.

Køben: den 9 7tem: Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Kammerskriffueren tiill hande.

496.

10. Septbr. 1635.

Til Frederik Urne.

Der skal antages en Styrmand, som kan sejle paa Dieppe, til Kaptajn Windiger von Jasmund. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der skall antagis een Styremand paa Dieper i Franckerige, Som skall Sendis *Capitein* wiindiger van Iasmund²⁾ om borde, naer hand i Sundet ankommer. Kiøbenhaffn dend 10 *Septembris* Anno 1635³⁾.

497.

13. Septbr. 1635.

Til Rentemestrene.

De skulle sende 50 Rosenobler op i Kongens Kammer. — *Rentek. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnsk. 1635—36.*

-
- 1) Denne Ordre hænger vistnok sammen med Kongens i Brevet af 28. Okt. 1635 til Rentemestrene fremsatte Tanke om, at Kronens Bønder skulde give Penge i Stedet for Ægt og Arbejde.
- 2) Det maa uden Tvivl være den samme som Kaptajn Stenzel von Jasmund, der 11. Sept. fik Instrux angaaende Kommandoen over Flaaden paa Elben (Sjæll. Reg. XIX, 336), og som samme Dag fik udbetalt Kostpenge for sig og en Lieutenant for 3 Maaneder [paa 4 Uger] og 6 Dage (13. Juni—10. Sept.). (Klædekammerskriverens Regnsk. 1635—36. I dette Regnskab nævnes blandt Søkaptajnerne kun denne ene v. Jasmund.) Han nævnes 1637 og senere som Viceadmiral (Slange S. 885. 1262 f.). Han toges 1644 til Fange af de Svenske (Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 207), og det er altsaa urigtigt, naar hans Død i Lex. over adel. Familier I, 255 henføres til 1640. Jvfr. om ham nu ogsaa Bruun, Slaget p. Kolberger Heide S. 43.
- 3) Modtaget paa Kronborg 11. Septbr.

Rentemeisterne skall sende Halfftriissindtztiue Rosso-nobell op paa myt kammer, huorfor Ieg dennom hermed kuiitherer.

Københaffuen den 13 *Septembris Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne till hande.

498.

14. Septbr. 1635.

Til Frederik Urne.

Han skal undersøge Broen ved Abrahamstrup. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skall begiffue dig henad Abrahamstrup och see, huad der fattis paa broen, som der giøris¹⁾, effterdi ieg fornemmer, att fogden och tømmermanden intett kand forligis derom, huorledis dend skall flies; Offuertømmermanden²⁾ skall møde dig der i morgen. Børnehusett dend 14 *Septembris Anno* 1635³⁾.

499.

16. Septbr. 1635.

Om Fyrredeler, som skulle forskaffes til den Tømmermand, som arbejder i Proviantgaarden. — *Rentek. Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Den tømmermand, Som arbeider y Prouyandtgaarden, Skall aff godtfriid Myckelssøn⁴⁾ forskaffis thu tylther lande⁵⁾ fir deler.

Køben: den 16 *Septem: Anno* 1635.

1) Jvfr. ovfr. S. 369 og Brevet af 19. Sept.

2) Hans Ahnemøller.

3) Modtaget paa Kronborg 14. Septbr.

4) Materialskriver paa Bremerholm.

5) o: lange.

500.

19. Septbr. 1635.

Til Frederik Urne.

Befaling angaaende Broen ved Abrahamstrup Skov. Han skal undersøge en Beskyldning for Utugt mod en Præst i hans Len. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Wdaff din skriffuelse, mig aff M: hans Anemøller tillstillet. haffuer ieg leiligheden om dend broe ued Abramstrups skou fornummet, med huilcken broe ded skall forholdis, efftersom een gang forordnet er. Och effterdi her sigis, at een Præst udi dit lehn, ued naffn h: *Antonius*¹⁾, skall aff een bonde uerret Sigted for itt quindfolck, huorfra Samme bonde siden skall vere gangen, mueligt for skenck och gaffue skyld, da skalldu om Samme leiligheed *inquirere*, effterdi samme Præst for lige saadan sag kom fra Sitt første kald. Paa Ladegaarden uden for Kiøbenhaffn dend 19 *Septembris Anno 1635*²⁾.

501.

21. Septbr. 1635.

Til Rentemestrene.

Om 10 Rosenobler, som Iver Vind paa Kongens Vegne skal give Christian Weiners Brud. — *Rentek. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnsk. 1635—36.*

¹⁾ Formodentlig Antonius Hermansen, Sognepræst i Hjørlande (ved Slangerup). „For hans usædelige Forhold til en Kone i Sognet blev han sat fra Embedet 1630“, hedder det hos E. Carstensen, Hjørlande Sogns Historie S. 25; men om dette Aarstal er rigtigt, kan vel være tvivlsomt, da Gudmand Svendsen, som formentlig blev hans Efterfølger, først skal have overtaget Embedet 1636 (Wiberg, Alm. dansk Præstehist. I, 643, hvor Ant. Hermansen slet ikke nævnes). 1621 var Antonius Hermansen bleven antagen som Kapellan hos den tyske Feltpræst (Ny kirkehist. Saml. III, 153); men hvilket Kald han senere havde faaet, før han kom til Hjørlande, vides ikke.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 20. Septbr.

Renthemeisterne skall tilstille Iffuer wiind ¹⁾ ty Rosso-nobell, Som hand paa myne wegne skall giuffue Christian weiners ²⁾ Brud ³⁾).

Køben: den 21 *Septem: Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Renthemeisterne tiill hande.

502.

26. Septbr. 1635.

Til Rentemestrene.

Jørgen von Delden skal sørge for de Varer, som skulle indskibes i St. Anna. Hvis Kommandanten i Børnehuset eller M. Hans Ahnemøller trænger til Folk under Kongens Fraværelse i Skaane, skal der skaffes dem saadanne. Efter sin Tilbagekomst vil Kongen holde Hof paa Frederiksborg en Tid lang. — *Kgl. Bibl.*

I skall beskeiide Iørgen von dellen tiill Eder Och tale med hannem, att hand tager sig dii waare an, Som skiibis ind y *S: Anna* ⁴⁾, ty att bye lenger dermed ded er ingen Raad. Saframdt *commendanten* y Børnehussid eller *M:* hans Ohnemøller kan behøffue nogiid folck udi myn frauerrelse, daa skall dy Skaffiis dennom.

Naar gud uyl, ieg kommer fraa Skane igen ⁵⁾, daa achter ieg, Nest gudtz hiielp, att holle hoff heer en tiidlang,

¹⁾ Iver Vind, f. 1590, øverste Sekretær i det danske Kancelli 1626—45, † 1658.

²⁾ Christian Weiner ell. Weimar, Sekretær i det tydske Kancelli siden 1629, ægtede 1635 Margrete Vibe, en Søster til Residenten i Sverig Peder Vibe. *Dsk. Mag.* I, 177. V, 204. Engelstoft, *Fragmenter om Rasm. Brochmans Rectorat 1658 og 1659* (Progr. 1803) S. 1. Grundtvig, *Meddelelser fra Rentekammerarch.* 1872 S. 167. *Genealogisk og biographisk Archiv, Stamt. ov. Fam. Vibe. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom.* III, 282. *Hist. Tidsskr.* 4. R. V, 388.

³⁾ Vedlagt Bevis fra Iver Vind til Torpegaard, dat. 21. Sept. 1635, for at have modtaget af Rentemestrene 10 Rosenobler, som han skal tilstille Christian Weimars Brud.

⁴⁾ Se S. 329.

⁵⁾ Kongen rejste den følgende Dag, 27. Septbr., til Skaane og blev der til d. 29. Nyerup, *Mag. f. Rejseiaagttag.* IV, 570.

huorfor der skall sendis hiid, huissom dertiil fornøden gørris for ded første, med En Rustuogen eller thu.

Frede: den 26 7tem: Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

503.

26. Septbr. 1635.

Til Rentemestrene.

De Penge, som ere i Sundtoldkisten, ere lagte til Side for at bruges, naar St. Anna kommer til Helsingør. Der skal med al Flid drives paa Ladningen af det nævnte Skib. — *Kgl. Bibl.*

Siiden Ieg skreff Eder tiil ydag fraa frederigsborg, daa waar Ieg paa tolboden heer Och tellede pengen, som fantiis y tolkiisten, Som befantiis y daler Och Rossonobell femten tussind daler, huilcke penning Erre Saat udi En kyste *a part*, huorudi dy skall forbliiffue, indtiill gud uyll. at *S: Anna* kommer heer paa Strømmen.

Imidlertiid ieg inted kan uerre tilstede, daa skall y med all fliid dryffue paa werckiid, att Samme Skiib bliiffuer laad, Saatt did med gudtz hiielp kan bliiffue ferdig tiill den bestemmede tiid.

Croneborrig den 26 7tem: Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

504.

27. (?) Septbr. 1635.

Til Frederik Günther.

Kongen sender ham en Kopi af sin Svarskrivelse til Kejseren og giver ham forskjellige Meddelelser eller Ordre i Chifre. — *Geh. Ark.*

Aus den beiilagen Erfahrestu, was dem keysser auff sein skreiben, deiine *Replica* betreffende, geandtworted habe¹⁾.

248. 350. 460. 64. 25. 37. 22. 250. 260. 13. 43. 46. 57. 460. 400. 9. 10. 26. 35. 32. 37. 18. 26. 500. 600. 540. 62. 63. 29. 35. 30. 24. 33. 21. 16. 33. 29. 17. 33. 13. 41. 42. 61. 81. 8. 9. 10. 14. 18. 30. 35. 17. 35. 33. 35. 25. 600. 607. 62. 34. 37. 22. 33. 21. 600. 504. 13. 41. 42. 61. 50. 60. 48. 38. 54. 43. 62. 34. 33. 21. 2. 15. 29. 22. 22. 33. 500. 560. 402. 8. 25. 35. 26. 27. 37. 31. 36. 9. 32. 29. 20. 35. 14. 18. 29. 25. 14. 37. 32. 29. 17. 22. 35. 25. 32. 19. 400. 800. 64. 34. 37. 15. 33. 21. 29. 33. 21. 15. 29. 35. 30. 34. 37. 21. 24. 15. 17. 700. 400. 13. 50. 54. 44. 42. 61. 46. 46. 42. 61. 45. 42. 55. 55. 42. Dass habe Ich diir fuhr dissem wissen lassen, Aber biis *Dato* nit Erfahren können, Ob sodane meiine *Resolution* diir seii zu handen gekommen.

Kopenhagen den 27 7tem: Anno 1635²⁾.

Christian.

Udskrift: *A M: M: gunther.*

505.

29. Septbr. 1635.

Til Frederik Urne.

Han skal tage over til Kronborg og sørge for, at alle Rustvognene sendes til Hørsholm til Transport af Tørv. Ligeledes

¹⁾ Frederik Günther havde 17. Juli tilbudt Kejseren Christian IV's fortsatte Mægling til Opnaaelse af en almindelig Fred og ved denne Lejlighed delvis angrebet Pragerfreden (Wiederlegung des jüngst ausskommenen Schwedischen Manifestes, 1644, Fol. Hij — Hiiij). Kejseren blev fortørnet herover og forlangte af Günther, at han skulde udlevere sin Instrux; da han nægtede dette, henvendte Kejseren sig i en Skrivelse af 1. Septbr. til Christian IV med Beklagelse over det skete. Kongen svarede 25. Septbr. med at udtale sin Glæde over Freden, men tillige sin Mangel paa Tillid til, at den vildevære tilstrækkelig, og han fornyede derfor sit Tilbud om Mægling (Geh. Ark., Overretssark., Stater og Regenter i Europa Nr. 18).

²⁾ Brevets Datering maa være urigtig, da Kongen paa denne Dag ikke var i Kjøbenhavn, men tog fra Kronborg til Helsing-

skal han faa at vide, hvorfor Byfogeden i Helsingør ikke har hatt Baade liggende til Kongens Folk den foregaaende Aften; hvis Fejlen er Færgemændenes, skulle de efterhaanden alle sættes paa Træhesten. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Du skalltt begiffue dig offuer till Chronenborgh igien och Strax haffue bud hen till wognmesteren ¹⁾, at hand i morgen skall komme hen till hørsholm och tage alle Rustuognene med sig, saa och saa meget høe och haffre, som hestene paa een nattz tid kand behøffue, Saa och de Lerritztecken, som Sidst bleff giort till Rustuognene till at haffue offuer tørffuen. Du skaltt ochsaa Strax lade udsee dend neste wey fra tørffuemosen neder till St[r]anden, indtill der bliffuer giort anordning paa dend, som sidst bleff udseett. Ieg fornemmer, att mitt folck ingen baade haffuer kunde bekommet i afftis, huorfor du skallt erfare, huorfor at byfogden intett haffuer haftt dennom liggendis till rede till mit folck, effterdi hand wiste, att de vare paa weyen och skulde heroffuer. Saa fremt att byfogden intett haffuer kundett faaett dennom fatt, saa skall du lade sette alle ferremendene effter handeñ paa hesten ²⁾, skulde dett endda intett skee førend Åar och dag dereffter. Helsingborgh dend 29 *Septembris Anno 1635* ³⁾.

506.

8. Oktbr. 1635.

Til Frederik Urne.

Han skal lade brænde Kul i Abrahamstrup Skov og i den store Dyrehave ved Frederiksborg til Brug i Kjøbenhavn og paa Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

borg. Sandsynligvis har Kongen skrevet et urigtigt Dateringssted. I Følge Fr. Günthers Paategning modtog han Brevet i Wien ²/₁₂ Novbr.

¹⁾ Terkild Christensen.

²⁾ Om Træhestens Brug paa Fæstningerne jvfr. Blom, Kristian den Fjerdes Artilleri S. 13. Se desuden i Almindelighed om dette Straffemiddel Nordisk Univers. Tidsskr. VI, 3, 98.

³⁾ Modtaget samme Sted og Dag.

Du skaltt, dett første mueligt er, lade brende een anseelig hob kull paa Abrahamstrup skoff, som siden derfra kand føris till wandz henad Kiøbenhaffn. Och naer kullene ere brendte, da skall du lade *Admiralen* paa holmen¹⁾ ded vide, att hand Sender Skib derhen, som dennom hendter. Wdi dend Store Dyrhaffue skall ochsaa brendis kull, som mand her och paa Rosenborgh daglig kand bruge. Frederichsborgh den 8 *Octobris Anno* 1635²⁾.

507.

9. Oktbr. 1635.

Til Frederik Urne.

Han skal afskedige begge de Toldskrivere, som have begaaet en Forseelse med en Toldseddel. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Effterdi mand erfarer, att de Toldskriffuere, som vare *Cammerader*, der dend Toldseddel, omtuistis³⁾, bleff udgiffuen, intett vill bekiende, hoes huem forseelsen veret haffuer, da saa fremt de formener, deraff sig att haffue nogen *Reputation*, att de begge ere lige gode udi samme forseelse, da skall du Strax ochsaa dennom begge affskaffe⁴⁾. Frederichsborgh dend 9 *Octobris* 1635⁵⁾.

508.

9. Oktbr. 1635.

Til Vinskjænken Morten Sorg.

Han skal sende to Tønder tydsk Øl til Frederiksborg. — *Reutek Ark., Div. Dok. VII. E. 228 D.*

¹⁾ Erik Ottesen Orning.

²⁾ Modtaget samme Sted og Dag.

³⁾ o: som omtvistet.

⁴⁾ I Sundtoldregnskaberne omtales kun, at Toldskriveren Niels Knudsen fik „Forlov“ paa Toldboden i Midten af Oktober. Jvfr. for øvrigt Brevet Nr. 486.

⁵⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

Wynskæncken paa københaffuen skall y morgen Med
En postuogen Sende thu tønder tystøll tiill frederigsborre.
Rossenborg den 9 *Octobris Anno* 1635.

Christian ¹).

509.

10. Oktbr. 1635.

Til Vinskjænken Morten Sorg.

Ordre om Vin, der skal skaffes til Rosenborg. — *Rentek. Ark.,
Div. Dok. VII. E. 228 D.*

Wynskæncken Paa køben: skall y affthen skaffe En
flaske med wiin herud Och y morgen En amme Riinsk wiin.
Rossenborg den 10 *Octobris Anno* 1635.

Christian.

510.

11. Oktbr. 1635.

Til Frederik Urne.

Han skal lade Kongen vide, hvorledes det gaar med Kaspar
Finckes Sag, og hvad det blev til med Toldskriverne. — *Afskr. i
Fr. Urnes Kopibog.*

Efftersom denne breffuiser ²) heretter, att der skall
gaa widnisbyrd i morgen i hans Sag, da skallt du vere

¹) Nedenunder læses (skrevet med en fremmed Haand): „Att
Hinnrich Bischof lader were følgagtig paa denne Sedell, som
hen schall forskickes thill Frederichsborg, Rostocker øell
Tou tønder. Haffniæ den 10 8bris Anno 1635. Martin Sorg.
Eigen Handt.“ — Henrik Biskop var Borger i Kjøbenhavn.
27. Juli 1638 fik han Tilladelse til at indbyde Flere til sit
Bryllup, end han efter Forordningen maatte (Nielsen, Kjøben-
havns Diplom. III, 185; jvfr. III, 239). Han havde, som det
fremgaar af Rentemestr. Regnsk., Leverancer til Hoffets Brug,
bl. A. af Uld og Øl.

²) Af en Randbemærkning i Kopibogen erfares hans Navn:
Kaspar Fincke (vel Klejnsmeden af dette Navn, se S. 91).

derhoes och anhøre, hurledis det gaaer aff, och lade mig det vide, Saa och hurledis dett gick aff med de toldskriffuere. Frederichsborgh dend 11 *Octobris Anno* 1635¹⁾).

511.

11. Oktbr. 1635.

Til Frederik Urne.

Om Forandringar i nogle Malerier, som ere komne fra Holland til Kronborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

De Støcker, som kom sidst aff holland, hurudi de børn ere malede, som haffuer de naffne i henderne, skall saa uiit forandris, At det første skall haffue i handen min herrefaders och Frue moders Naffn, saa som det alleuegne Staaer der paa huset²⁾, det andet mit Naffn, det tredie min gemahl saligs Naffn, Och det fierde Prindzens och hans gemahls Naffn. Frederichsborgh dend 11 *Octobris Anno* 1635³⁾).

512.

13. Oktbr. 1635.

Til Oluf Brockenhuus.

Frederik Urne og Jægermesteren skulle sørge for Udbedring af Gjærdet om den store Dyrehave ved Frederiksborg. — *Kgl. Bibl.*

Frederich wrne med Iegermeisteren⁴⁾ Skall tiil siig tage En tømmermand Och En Steensetter Och besiichtige den Store dyrehaffue ued frederigsborrig, huad derpaa kan fattis, at geerdiid ycke er saaledis, at dyrene derudi kan hollis, Och optegne, hur mange Egiistolper, som Lechterne ygenom dragen Er, fattis, *Item* hur mange Lechter der uyl tiill at forbedre Sämme geerde med, Saoch hur mange tussind Enneber Stager dertiil behøffuis geerdid

¹⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

²⁾ Kronborg?

³⁾ Modtaget paa Kronborg samme Dag.

⁴⁾ Otto v. Termo.

paa den maaner att lucke med Enneber Stager, Som ded tilforn med Elle Riis luckt waar.

Friderich wrne skall ochsaa gøre anordning, at Stengerdiid y Siig Sieluer bliiffuer ferdigdt giordt der, som ded Er Neederfallen. Dy Pladtzer, som ingen Stengerder for Moradtzens blødhedtz skiild kan Settis, Skall med tømmer gørris teedt.

Friderigsborg den 13 *Stobris Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Oluff Brockenhus¹⁾ tiill hande.

513.

15. Oktbr. 1635.

Til Rentemestrene.

Ordre om Vintertøj til Hertug Hans og Grev Valdemar Christian. — *Kgl. Bibl.*

Der skall tagiis vd y kramboden tøy tiil wynterkleder for H: hans²⁾ Och greff woldemar med, huiis dertiill fo[r]-nøden Er, Saoch tiil d[r]engen, som huos dennom Er.

Rossenborg den 15 *Octobris Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

¹⁾ Om Oluf Brockenhuus, Søn af Frands B., f. 1611 † 1672, se Engelstofts Biografi i Hist. Tidsskr. 4. R. IV, 448 ff. V, 216. Brevet er en Ordre til ham som Sekretær i Kancelliet om at udfærdige en Befaling til Frederik Urne og Otto v. Termo. Kancellibrevet til disse, ogsaa af 13. Oktbr. og af Indhold som Kongens, findes i Sjæll. Tegn. XXV, 466.

²⁾ Hertug Johan, Søn af Hertug Philip af Glücksborg, født 23. Juli 1625. Han kom 1639 til Sorø Akademi og døde paa Koldinghus 4. Dec. 1640 (Pontoppidan, Marm. Dan. II, 33. Tauber, Udsigt over Sorø Academies Forfatn. S. XXXVII). Hos Krogh, Beiträge zur älteren Geschichte des Hauses Holstein-Sonderburg S. 81, hedder det, at han var adopteret af Christian IV.

514.

16. Oktbr. 1635.

Til Rentemestrene.

De skulle tilstille Kammerskriveren to Rosenobler, som han paa Kongens Vegne skal give Vognmesteren til Bryllupsgave. — *Rentek. Ark., Bilag t. Rentemestr. Regnsk. 1635—36.*

Rentemeisterne skall tilstille kammerskriiffueren thu Rossonobell Och hannem befahle, at hand samme Rossonobbell wogenmeiisteren ¹⁾ till hans Brillup Skall Paa myne uegne *præsentere* ²⁾.

Rossenborg den 16 8to: Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne till hande.

515.

17. Oktbr. 1635.

Til Rentemestrene.

Kongen klager over den Haandværker, som bygger paa Valke-møllen i Kjøbenhavn, fordi Vandkraften ikke kan benyttes. Han skal derfor sættes i Jern paa Holmen, og Hans Ahnemøller, der ikke har gjort Kongen opmærksom paa Fejlen, skal sættes i Blaataarn. — *Kgl. Bibl.*

Igaar, der Ieg skiiltis fraa Eder y wester Mølle ³⁾, da tenckte ieg paa walckmøllen ⁴⁾, som driiffuis med heste, Och befandt mig at uerre saa Riitersk bedragen aff den kompan, som bigger pa Samme mølle, som ieg endnu

¹⁾ Terkild Christensen. Hans Bryllup stod d. 18. Oktbr. (Kronborg Lens Regnsk.).

²⁾ Vedlagt findes en Kvittering, dat. 17. Okt. 1635, af Henrik Müller, Kongens Kammerskriver, for Modtagelsen af 2 Rosenobler, som han skal levere til Vognmesterens Bryllup udi Helsingør.

³⁾ Jvfr. om Vandmøllen ved Vesterport Nielsen, Kjøbenh. Diplom. III, 161 og Kongens egh. Brev af 22. Oktbr. 1635. Kongen var d. 16. Oktbr. rejst fra Kjøbenhavn til Frederiksborg. Nyerup, Mag. f. Rejseiagt. IV, 571.

⁴⁾ Valkemøllen laa ved Vandkunsten i Kjøbenhavn. Jvfr. S. 232.

inted haffuer uerrid, ymens ieg haffuer uerrid tiil, Ided at hand giiorde mig uyss, at werckiid Saledis uaar anlagdt, at ded vdaff wandiid kunde haffue hielp, Naar der uaar vand, Och nu bliiffuer Ieg først uaar, at kummen med Stamperne, som werckiid skall gøre, Er anlagdt paa den wrette Siide, saat wandiid ingen hielp kan gøre. Huorfor y skall lade den Skeelm och lade hannem Slaa y Iern paa holmen, huor hand skall gaa, Indtiil hanss lauss brødre skaffer mig Møllen, Som den bør att uerre, Och lade sette *M:* hans Ohnemøller y ded Blaa tarn indtill wiider beskeen. Tii om Ieg endskøndt mueliigdt icke megiid haffuer taaliid med hannem om samme werck, daa haffuer hand dog uiist, at ded waar myn mening, Och att ded kunde Skee. Dertilmed Om Ieg endskøndt sliigdt inted haffde achtiid, daa burde hand som en Suoren Offuertømmermand at haffue giiffuid mig sliigdt tiil kende, Att den *commoditet* der waar at finde.

Frederigsborrig den 17 *Octo: Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

516.

19. Oktbr. 1635.

Til Frederik Urne.

Ordre om forskjellige Udbetalinger af Sundtolden — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Disse eftterskreffne Poster skall nu Strax aff Tolden udi Sundet betalis:

<i>Resten</i> aff dett Spanske læder	297	} rix daler.
<i>Resten</i> aff de malede Støcker	1500	
<i>Resten</i> aff fiskeredskab	929	
Morten weguiser ¹⁾ paa regenskab	1000	

Chronenborgh dend 19 *Octobris Anno* 1635 ²⁾.

¹⁾ Jvfr. S. 57.

²⁾ Modtaget samme Sted og Dag.

517.

20. Oktbr. 1635.

Til Frederik Urne.

Ordre om at udtage 10 Tømmer Zobelskind af dem, som ere ankomne i Sundet, til Kongens Brug. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Aff de Sabeler¹⁾, som ere ankommen i Sundet och indsat i Tolden for 60 daler, skall tagis till mit behoff 10 tømmer och Strax betalís och forskickis henad Kiøbenhaffn till Slodzfogden. *Cronenborgh* dend 20 *Octobris Anno* 1635²⁾.

518.

22. Oktbr. 1635.

Til Rentemestrene.

Optegnelse om forskjellige Arbejder, der skulle udføres paa Møllen ved Vesterport i Kjøbenhavn. — *Kgl. Bibl.*³⁾

Huorledis Møllen ued westerporidt skall Ordineris Och fliies.

1. Møllebedid skall saledis anleggis, at Man kan mæglien føre dii fulle Secke med Meell paa uognen, saat man dem inted behoffuer att berre neder fraa møllebetiid.

2. Paa gaulen vdtiil gaaden skal gørris En kuyst, At man derygennem kan bringe kornid op paa lofftiiid, Paded man inted mehre skal føre kornid y Møllen Och siiden ded berre op tiil kuernen, menss lade ded løbe Neder paa kuernen.

3. Lofftiid offuer Møllen Skall saaledis leggis, fliies Och foruaaris, Att Prouiandt skriiffueren derpaa⁴⁾ haffue ligger (!) saa megiid korn, som tørrid Er, Som samme lofft kan taale. Sperrid paa samme Mølle skall bekleidis paa siiderne, Saat paa lofftiiid mengden aff kornid kan leggis.

¹⁾ o: Zobelskind.

²⁾ Modtaget samme Sted og Dag.

³⁾ Denne Optegnelse ligger indeni Brevet Nr. 519.

⁴⁾ Her mangler Ordet: kan.

4. Porterne pa møllen skall forhøies Offuentil Och med Nyt tømmer yndenudi flies Och med Nii hengsell och lasse forsørgiis.

5. Pladtzen y gaarden Skall gørris Ieffn, Saat man Mageligen kan derpaa wende En Rustuogen.

6. Samme pladtz skall med Ett gaat Planckeuerck forsiinis, saat man der Indenfor kan haffue y friid, huad man haffuer.

7. Ded hus, som Er flyckiid Optil Møllen ued Porten uttill gaaden, skall Bordttagis, Paaded at man *Recta* kan køre udaff Møllen med laas¹⁾.

Esserom den 22 *Octo: Anno* 1635.

Christian.

519.

22. Oktbr. 1635.

Til Rentemestrene.

Kongen sender dem en Instrux angaaende forskjellige Arbejder paa Møllen ved Vesterport i Kjøbenhavn. Han klager over Hans Ahnemøllers Efterladenhed. — *Kgl. Bibl.*

Ieg sender Eder herhuoss En *desingnation*²⁾, huorledis at Møllen ued westerporidt skall flies, paded att ded inted skall gaa mig med den Som med walckemøllen. *M:* Hans Ohnemøller skal *demonstreris* hans Stoskab³⁾, y ded att hand haffuer laadt tømmermenden forparthere Enderne aff Mølle axellerne, huoraff man kan haffue dy Skønniste Nauler, Som man begehre, Huilcke hand bør att skaffe tilstede Och laade dem legge paa dii Steeder, att dy kan tørris. Tømmermenden haffuer dog haftt fordell Nock aff Spaanerne, at dy maa Retuell lade Enderne aff Mølaxellerne ligge. Naar man skall haffue En heeffuer Enten till krudmøllen Eller walck-

¹⁾ o: Læs.

²⁾ Se Nr. 518.

³⁾ Mon Fejlskrift for: store Troskab?

møllen, daa Skall man Sende Ett fornem Støcke tømmer dertiill. Wiill den fine Mand inted haffue sliigdt y acht, daa Er dy Penning, hand faar, Ilde anlagdt.

Esserom den 22 *Octobris Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

520.

22. Oktbr. 1635.

Til Frederik Urne.

Kaspar Fincke skal til Skipperen paa et Skib, som skal til Glückstadt, levere nogle Laase og Hængsler til Kongens Bolig derstedz. -- *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Der kommer dend hamborger Priis¹⁾ i Sundet, som skall hen tiill Glygstad med fetallie tiill floden paa Elffuen, paa huilcket skib Caspar Fincke tiill Skipperen skall leffuere de laase och hengsell, som hører tiill mit Lossemendte Sammestedz. Der skall ochsaa tiillstillis Skipperen een wiss *Designation* paa det, som hannom leffueris. Samme Skipper skall hoeføuede skriffuelse tiillstillis. Esserom dend 22 *Octobris Anno* 1635²⁾.

521.

27. Oktbr. 1635.

Til Rentemestrene.

Kongen giver dem forskjellige Ordre om Transport af Fødevarer til Odense i Anledning af den forestaaende Herredag og Rigsraadmøde. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi ded lacker flux hen imod herredagen, Som er berammid att Skulle Stande udi Othensee, Och man inted kan uyde, huor lenge att Riigens Raad bliiffuer der

1) Herved maa forstaas et fra Hamborgerne taget Skib eller et i Sundet beslaglagt Skib, som har tilhørt hamborgske Kjøbmænd.

2) Modtaget paa Kronborg samme Dag.

tiilsteede, Epther at herredagen Er offuerstanden, Daa skall y med køckenskriiffueren, Som nu y københaffuer (!) Er ¹⁾, gørre et Offuerslag paa, .huissom der uiil fornøden gørris, Och Siiden dertiill forskaffe en Skude, som ded kan føre henad Suinborre, Huorfra bønderne ded siiden kan føre henad Othensee, huortiill paa Chænseliid skall forferdigis en befahling tiill Lenssmanden.

Frederigsborrig den 27 Stobris Anno 1635.

Christian.

Der skall gørriss faade y bøcker hussiid, som passer Iust paa Rustuognen for Och bag Och miit y uognen, Som kan uerre paa tree ammer wiin Och større, Om ded skee kan, Huorudi man kan føre uynen, Som paa Reiissen fornøden gørris.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

522.

28. Oktbr. 1635.

Til Rentemestrene.

I Anledning af Kronens forøgede Udgifter ønsker Kongen et Overslag over, hvad det vilde indbringe, naar alle Kronens Bønder gav 6 Daler i Stedet for Ægt og Arbejde, og Lensmændene fik en vis Sum Penge i Stedet for Avlen, som de have fri. -- *Kgl. Bibl.*

Eptherdi kronen med mange adskiillige Och høie vdgiiffter nu *graueris* wiider end y fordom tiider, Saat en fornemmer Oberster udi myn vngdom inted torde anmode mig ded, som leg nu giiffuer En *Musicant*, huilckid saledis gaar tiil paa Reien med alle dem, som Er y tiienisten, enten y den Ene eller anden bestilling, Huilckiid at *Remediere* med nogen Nii paaleg, yhuad ded neffnis kan, Ded Siinis mig inted at kunde haffue nogen genge, Eptherdi *trafichen* inted er Saa Stor, at ded kan drage nogiid.

¹⁾ Saafremt hermed menes Kjøkkenskriveren paa Kjøbenhavn Slot, var hans Navn Niels Sørensen.

Huorfor y skall gørere et Offuerslag, huad ded kan bringe Ind, Naar alle kronens bønder giiffuer 6 daler for derris Echtt Och arbeiid, Och att lensmenden y Steeden for Aulen, dii haffuer frii, bekam en wiis Summa penning. Huad lensmenden y andre maader haffuer aff kronen, ded forbliiffuer dennom som tiilforn.

Frederigsborrig den 28 *Octo: Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

523.

31. Oktbr. 1635.

Til Rentemestrene.

Kongen vil, at der skal forarbejdes lige saa meget Sølvtoj i Kjøbenhavn til Leonora Christina, som der blev forarbejdet til Sophie Elisabeth. — *Kgl. Bibl.*

Rentemeisterne Skall Erfahre, huad for Sølf der Er giordt heer y Biien tiil myn datter Soffii Eliisabet, Och Eptherhanden laade gørere Saa megiid aff huer tiil Myn datter frøcken Eleenora kyrstina ¹⁾).

Ieg meener, att faade Och taalercken bleff giordt y hamborrig, dog Er Ieg inted wiiss derpaa.

Rossenborg den 31 *Stobris Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

524.

7. Novbr. 1635.

Til Frederik Günther.

Kongen sender ham Palle Rosenkrands's og Christoffer v. d. Lippes Erklæring om Enkedronning Sophies Inventarium; han beder ham give sig Underretning, saasart der kommer Nogen til Kejseren for at forsvare hans Søster, Hertuginde Augusta. Endvidere giver han ham Meddølelse om Baudissins Nederlag ved Dømitz. — *Geh. Ark.*

¹⁾ I Anledning af hendes forestaaende Bryllup med Korfits Ulfeldt.

Hiibei hastu H: Pallii Rossenkrandtz vndt *D*: von der lippen aussage, der fraumutter Seliigen Nachgelassenes *Inuentarium* betreffende, zu deiiner Nachrichtung zu Empfangen. Was in der gedreiede biixe gewessen, wii sii geöffnet¹⁾, das ist diir bekandt, weil du damal zustelle wahrest. Von den beiiden Obenbenanthen wiil keiner wissen, wehr dii Biixe zugemacht vndt versiigeldt hatt. So balde du lehmandt vernemmen werdest, der sich meiner Schuester halben am keysserlichem hoffue angeben wiirdt, So sollestu miir alsofordt dii Persohn, vndt von was *qualiteten* er seii, wissen lassen.

Rossenburch den 7 *Nouem: Anno* 1635.

Christian.

Eben disse stunde kommed zeitung, das der generall Paudessen dii festung dömidtz mit 6000 *commandirtes* folck berandt vndt sich in dem Stedlein lossiret, wor im der Oberster Reddeuin²⁾ mit etzliche Regiimenter zu Perde besucht, vndt dii vom hause fewer in dii Stadt geskossen vndt eienen ausfall gethan, das Paudessen ohne hudt, degen vndt *commandiir* stock hat weiichen müssen vndt 2000 todt vndt 1500 gefangen Nach sich lassen³⁾.

Udskrift: *A M: M: gunther*⁴⁾.

525.

9. Novbr. 1635.

Til Rentemestrene.

Kongen har sluttet Akkord med Villum Mortensen om Levering af Humle. Jernet er kjøbt. Der skal bestilles Egestolper til den store Dyrehave ved Frederiksborg. Kongen giver endvidere Ordre om forskjellige Arbejder, som skulle udføres af Guldsmed Joachim Feig. — *Kgl. Bibl.*

¹⁾ Se S. 140. 143.

²⁾ Oberst Ruthwen.

³⁾ Om Svenskernes Sejr over den kursachsiske Generallieutenant Baudissin ved Demitz d. 22. Oktbr. se Cronholm, *Trettioåriga kriget och underhandlingarna i Tyskland* I, 2, 48 f.

⁴⁾ I Følge Fr. Günthers Paategning modtaget i Wien $\frac{7}{17}$ Decbr.

Dentiid Ieg kam hiid fraa københaffuen, daa fandt Ieg frederich wrne heer for miig, Som mig berettede, ingen humel yaar att werre foruentendis y Sundiid, Huorfor ieg Sende bud Epther wiillem Morthensøn at fornemme, om hand icke kunde skaffe hummelen, Och *accorderede* med hannem, at hand skulle Skaffe hummelen for uinther tilsteede, Skiippundiid for treddue riix daler ¹⁾. Iernid er paa 30 skiippund neer købdt, och 6000 daler befhaliid att sende tiil Renthekammerid. Ded hør, som dii haffde tagiid aff skiiben, duede inted, mens skall See dem Om andiid, som tiienligdt Er.

Der skall bestillis Egiistolper 4060, Siu allen lange och et korther y kanthen, tiil den Store diirehaffue, huilcke ued dagelycke Sleett ²⁾ Skall lossis ³⁾. Denne herhusføiiede Smaaragd Skall tiillistillis Iochiim feii, at hand den fatter y guld Och den besetter wiitløfftig med demanter omkring, Och fiindis derhuos En demandtz riing, huoraff hand skall tage Steenen Och den fatte vdi En Rosse med demanter omkring aff dii demanter, hendrich Møller haffuer y den Eske, Och skall hendrich skaffe samme guldsmid guld dertiiil aff den teen, hand haffuer huoss siig.

Der fiindis ochsaa en liiden Stiiffte, epther huilcken samme guldsmid skall gøre andre 20, dog med større Steene, vdaff den Samme eske.

Frederigsborrig den 9 *Nouem: Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

¹⁾ 9. Novbr. udstedtes et Sèpas til Villum Mortensen, der nu var Tolder i Helsingør, i Anledning af, at han havde lovet at indkjøbe for Kongen 70 Sække Humle fra Danzig. Sjøll. Reg. XIX, 369.

²⁾ Imellem Humlebæk og Nivaa. Friis, Saml. t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 209 f. 212. Jvfr. Danske Saml. V, 51.

³⁾ Det kan bemærkes, at 15. Decbr. 1635 fik Erik Ottesen Brev om til Foraaret at lade et Koffardiskib løbe til „Hiernevig“ i Sølvitsborg Len og der indtage en Ladning Enebærstager og bringe den til „Dauglyche Slett“. Samme Dag fik Fr. Urne Ordre til at modtage nævnte Ladning. Sjøll. Tegn. XXV, 474.

526.

9. Novbr. 1635.

Til Frederik Urne.

Kongen giver forskjellige Ordre om Anvendelsen af Sundtolden. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Willom Mortensøn haffuer dend 8 *Novembris* paa Frederichsborg indleffueret een Seddell paa 492 Rosenobelers, 109 golttgyldene och 9594 rix daler, som findis udi beholdning udi toldkisten, huoraff med det første skall hidforskickis 3000 daler ¹⁾ och 6000 hen till Rentekammeret, for *resten* skall hör och Stangeiern indkiøbis. Och efftersom willom Mortensøn Sig haffuer undernommet att skaffe 70 Skippund goed humle, huer skippund for 30 rix daler, da skall hannom aff toldkisten giffuis 3360 rix daler, naer hand hommelen udi Kiøbenhaffn leffuerer, huilcket hand haffuer loffuet att skulde skee for windter. Frederichsborg dend 9 *Novembris Anno* 1635 ²⁾.

527.

10. Novbr. 1635.

Til Rentemestrene.

Kongen giver Ordre om en Skrivekalender til sig og om et Skrin til sit Guldtoj. Endvidere giver han Befalinger om Vogne til sin forestaaende Rejse. — *Kgl. Bibl.*

Der skall bestiillis En skriiff kaalender tiil mig aff den Størrelsse indbunden, Som ieg pleiier att haffue.

Huos *M:* Barthell Snecker ³⁾ bleff et skriin bestiidt tiil miit guldtoj, Ieg bruger y kammerid, huilckiid, om ded er ferdiigdt, Daa skall *M:* andres ⁴⁾ ded St[r]ax beslaa, saat Ieg med ded første dedsamme kan bekomme.

¹⁾ Kongen modtog 10. Novbr. 3000 Dlr. af Sundtolden. Nyerup, Mag. f. Rejseiagttag. IV, 572.

²⁾ Modtaget samme Sted og Dag.

³⁾ Bertel Møller. Jvfr. Dsk. Mag. V, 213.

⁴⁾ Andreas Bentzwingler.

Der Er nu Paa køben: thuende Postuogene, Som letteligen udi myn frauerrølsse kan føre henad Roskiild aldt ded, som skall hen tiill mig, Om dii ellers dertiil allene *Ampløeris*.

Naar nogiid befahliid bliiffuer at framskiicke, som Samme Postuogne inted kan age, daa Skall Rustuognen Brugiiis.

Frederigsborg den 10 *Nouem: Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

528.

11. Novbr. 1635.

Til Rentemestrene.

De skulle foreholde Borgmestre og Raad i Kjøbenhavn, at de ikke maa trække Sagen med den Skræddersvend, der stak en Student ihjel, i Langdrag. — *Kgl. Bibl.*

Studenterne udi *communitet* haffuer *grauerit* siig offuer Borgemeister Och Raad y københaffuen, At dy haffuer holdt *Iustitien* op offuer den Skreddersuend, Som Stack den Studenter yhiell, Huorfor y Borgemeister Och Raad tiil Eder Skaall beskeiide Och dennom formelde, at Sliig ophold udi En Ree ¹⁾ sag kommer mig vnderlig for, Eptherdi dy ingen Aarsag dertiil haffuer. Naar samme Skreddersuend haffuer standen Syn Rett, Och man kan beuysse Nogen Offuer att haffue *Instigcrit* hannem dertiil, daa bør dii sliigdt at haffue y acht.

Frederigsborg den 11 *Nouem: Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

¹⁾ o: rede, uindviklet, klar.

529.

11. Novbr. 1635.

Til Rentemestrene.

De skulle forhandle med Hans Steenwinkel om Bygningen af Karen Andersdatters Boder i Læderstræde i Kjøbenhavn. — *Kgl. Bibl.*

Med *M:* hans Stenuynckel talede Ieg med (!), dentiid Ieg uaar y københaffuen, att hand skulle opbigge karren Andersdatters Boer y leerstredid liggende ¹⁾ paa syn Egen bekostning med kaalck och Steen, tømmer offuen Och Neden y hussiid, Saoch dørre Och wiinduer med glaas Och beslaag, Inted vndertagen udi nogen Maade vden dønneckeuerckiid vnder loffthen.

Huorfor hand Begerrede 3000 daler, dog bleff der ymellom oss inted Sluttiid. Saa Eptherdi der Er Endnu Ett gaadt Stund hen, førend hand derpaa kan beginde, daa haffuer y tiid tiill att fornemme aff hannem, huor Neer y kan gaa hannem. Hand skall laade siig aller best Siige, Om der ²⁾ yekun En anden, Som hand Er Reed for, att hand skall faa Arbeiidid fraa hannem.

Frederigsborg den 11 *9uem: Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

530.

11. Novbr. 1635.

Til Frederik Urne.

Han skal tale med Hans Steenwinkel om Reparationen af det store Taarn paa Krønborg og om, hvad han skal have derfor. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

M: Hans Steenuinckell haffuer veret her hoes mig och haffuer wiist mig fortegnelsen paa det, som fattis paa det

¹⁾ Om Karen Andersdatters Gaard i Læderstræde jvfr. Nielsen, Kjøbenhavns Diplomatar. III, 151. Jvfr. ovfr. S. 177.

²⁾ Her mangler Ordet: er.

Store Taarn paa Chroneborgh, derhøes huad hand begerer for att *Reparere* samme taarn. Och siunis mig, at om hand bekommer 3500 rix daler for samme arbeide eller 3700 udi det allerhøyeste, da kand nochsom Staa ued. Huad hand nu bliffuer tillsindz att vill[e] gjøre, det haffuer du att erfare och mig dett med første leiligheed att lade vide. Frederichsborgh dend 11 *Novembris* 1635 ¹⁾.

531.

11—25. Novbr. 1635 ²⁾.

Til Frederik Urne.

Om forskjellige Arbejder paa Frederiksborg. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Frederich wrne.

Ieg loed dig Senisten vide, at Christian Snecker, boendis i hillærød, var befalett at gjøre dend Stoell bag alteret udi kircken, Saa haffuer ieg Siden betenckt mig anderledis och uill, att hans Snecker ³⁾ dend skall forferdige, saa att dett een trid bliffuer høyere end det andett, Saa att dend baggeste kand See offuer dend forreste; Waskerhusett skall hielpis, der som dett ny och det gamle er Sanckett Sammen. Fem udaff de fag paa dend lange broe nest op till grøfften, Som ruserne pleyer at Staae, skall fyldis med Elle træer och siden, nær bønderne haffuer Stunder, fyldis med Sand. Paa enden imoed grøfften skall dett klædis till med de plancker, der tagis aff broen. Dend Stoell i kircken, Som Staaer ud paa gulffuet, skall forlengis, Saaat Slodzfolckett derudi kand haffue deris wisse Stad at Staa udi.

¹⁾ Mødtaget paa Kronborg 13. Novbr.

²⁾ Brevet er udateret, men indført mellem Breve af 11. og 25. Nov. 1635.

³⁾ Hans Barchmann.

532.

12. Novbr. 1635.

Til Rentemestrene.

De skulle befale Bytogenen i Kjøbenhavn at fremskynde Sagen imod den Skrædder, hvis Svend stak en Student ihjel, idet Rygtet gaar, at han har tilskyndet Svenden dertil Kongen ønsker fra Erik Ottesen en Fortegnelse over de Skibe, som ere hjemme, og dem, som ere paa Elben. — *Kgl. Bibl.*

Eptherdi ded Er fast y alle folckiis munde, at den Skredder, huiis Suend der stack den Studenter Stackiid siiden Ihiiel, Skal haffue tiilskiindiid samme hans suend tiil at gørrer den gerning, Som sked Er, Daa skall y paa myne uegne Befhale Biifogeden ¹⁾, att hand samme Sag paa ded fliitigste, mueliigdt Er, imod den Skredder skall driiffue. Tii om ded Endskøndt hannem, Som gerningen giordt haffuer, inted kan hiilppe y nogen made, daa bør dog meiisteren att straffiis, at hand y ded sted, som hand burde att haffue holdt Stiire Paa Siin Suen, tiilskiindede hannem tiil att gørrer Mandrab.

Rosskiildgaard den 12 *Nouem: Anno* 1635.

Christian.

Eriick Otthessøn Skall med ded første Sende mig Naffn paa alle dy skiib, som er hiemme, Naar dii andre er siin kaas henad Norrie, *Item* huad for skiib der Er paa Elffuen.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande ²⁾.

533.

15. Novbr. 1635.

Til Rentemestrene.

De skulle sende Folk til Antvorskov for at reparere Støbekarre til Malten eller lave nye. Kongen underretter dem om sin Bestemmelse om Staldfolkenes Lønning paa det nævnte Slot. — *Kgl. Bibl.*

Siiden Ieg haffuer werrid heer, daa haffuer Ieg Erfahriid, att man inted Maalddt paa forariid herfra haffuer

¹⁾ Eske Jensen.

²⁾ Modtaget 14. Novbr.

at formode, Eptherdi heer Er ingen Støbekaar, som bruge-
liige Erre, huorom lensmanden¹⁾ heer sammestedt be-
retter, at hand Eder tiier End Engang haffuer tiilskreffuid,
mens ingen Suaar bekommid, Huorfor y skall gøre den
anordning, att der kommer folck hiid, som kaarren heer
Enten kan hiilpe Eller ganske aff Nii dem gøre.

Lensmanden beretter, att karremageren aff køben:
haffuer uerrid heer och tagiid Maall tiill Støbekarren,
Mens inted uyder siiden Spurdtt tiill hannem, Huorfor y
Skall uerre derom, att dermed ingen forsømmelsse forretagis.

Anderskou den 15 *Novem: Anno* 1635.

Christian.

Huorledis ded med Stalfolckens betaalning her paa
Steddid herepther hollis skall, ded haffuer y aff huosføiiede
copie att Erfahre²⁾).

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

534.

20. Novbr. 1635.

Til Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen.

Kongen er misfornejt med Forholdene, men haaber paa Fred
mellem Kejseren og Kongen af Frankrig. — *Gch. Ark.*

Freundtlicher, Herdtzliiber Sohn, dein Skreiiben habe
Ich Emphanen vndt daraus den zustandt bei diir ver-
standen, verhalthe dich darauff freundt vetterlich nit, Das
miir das werck faast So Bundt als Niihmal's fohrkomdt,
Also das man siich fohr zusehen hatt. Wiirdt der friide
zuiisken dem keiisser vndt dem könnige in franckereich
getroffen, So wiirdt der *Bassa* von Rodenburch³⁾ wehlich
mehr gelthen vndt besseren kauff geben mussen. Von
wiien hatt man, das der keiisser dem *generall* Paudessen

¹⁾ Wenzel Rotkirch.

²⁾ Den indlagte Kopi. er et Kongebrev til Wenzel Rotkirch,
dat. Antvorskov 15. Novbr, hvorefter han aarlig skal sælge
saa meget af Antvorskov Lens Indkomst, som Lønnen til de
Folk, der passe Hestene dersteds, beløber sig til.

³⁾ Axel Oxenstjerna?

im willen ist zum Riitther zu slaagen, wan er dem Churfursten zu Saxen der diinste mehr thun kan, wii er Neulich fuhr dohmiidtz gethan ¹⁾. Befehle diich hiimit dem Skudtz des Allerhogsten vndt verbleiibe

Dein getrewer vather allezeiit
Christian.

Datum Otthense den 20 *No: Anno* 1635.

Udskrift: An Meinem Herdtzliiben Sohn dem Erdtziiskopen von Brehmen.

535.

25. Novbr. 1635.

Til Frederik Urne.

Kongen gaar ind paa, at Hans Steenwinkel overtager Reparationen af det store Taarn paa Kronborg for 3700 Dlr. — *Afskr. i Fr. Urnes Kopibog.*

Wdaff din skriffuelse haffuer ieg fornummet, att M: hans Steenuinckell haffuer taget sig offuer att fli det Store taarn paa Chroneborgh effter dend fortegnelse, hand mig derpaa tillstillet haffuer, for 3700 daler, Saa er ieg dermed *Content*, och skall hand bekomme pengene, effter handen som arbedett gaaer for sig. Odenseegaard dend 25 *Novbris Anno* 1635 ²⁾).

536.

28. Novbr. 1635.

Til Rentemestrene.

Om Anskaffelsen af en Edderdunsdyne. — *Kgl. Bibl.*

Ded Er befahliid Anne Iacob Myckelssøns ³⁾, att hun skall leede Iblandt myne Sengiikleeder, Om deryblandt findis Edderdun tiill En dyne. Saaframdt hun Nu inted

¹⁾ Se ovfr. S. 438.

²⁾ Modtaget paa Kronborg 30. Novbr.

³⁾ Se S. 83 f.

kan Erlange yblandt myne kleede[r] Saa megiid, daa Skall y werre derom, at y huos købmenden, Som besegler ferrø, kan bekomme saa megid.

Otthensegaard den 28 *Nouem: Anno* 1635.

Christian.

Naar den dyne, som Omtaliid Er, bliiffuer fildt, daa Skall den med taafft Offuerdragis, ded Er liige gaadt, huad for faarue den bliiffuer offuerdragen med. Samme dyne skall sendis henad ha: ¹⁾.

Udskrift: Rentemeisterne til hande.

537.

1. Decbr. 1635.

Til Rigsraadet.

Kongen opfordrer det til at tænke paa Midler til at forsyne den Flaade, som skal sendes til Norge for at holde Strømmene rene for Fribyttere, med Proviand. — *Geh. Ark.*

Epthersom handel och vandel y Øster och vestersøen pa uorris Strømme mechtig Sueckis formedelst den Skade, som den søfarende man derudi tilføiies ²⁾, Saat uy pa et tolsted, som uy forgangen Aar haffde 12000 daler aff, Ickun y Aar bekam 4000 daler, Och endog Staterne mueligdt herepther Skall *confoiiere* derris folck Stercker, end som hiidindtil sked Er, Daa Erachte uy sliigdt inted at uerre tiienligdt, at enden dy eller andre skulle tilstedis at søge uorris Strømme och haffner Saa Stercke, som ded dennom lyster. Man haffuer allerede optog Nock med dy *confoiier*, som segler paa Norrie, Som ymod forbud driiffuer handel och uandell med vndersaterne, *Iten* fører sa megiid Egiitømmer udaff Riigiid, som der kan gaa y dem, huer sommer thu eller tre gange, dy kommer der med floden.

¹⁾ o: Haderslev.

²⁾ Jvfr. om Dünkerkernes Overgreb i de norske Farvande Kongens Brev til Ejler Urne af 7. Novbr. 1635 (Norske Rigsregistr. VII, 130).

Och om dii Endskøndt, som befahliid er att haffue opsiicht paa haffnerne, Erfahrer sliigdt, daa er der dog ingen, som tør *Visitere* dem, Eptherdi dy steeder ingen om borde, Naar dii ued, huad dii uill'gørre.

Da paded at sliigdt udi tyde kunde haffuis yacht, da haffuer uy Nu afferdigid En flode Pa Nii skiibe henad westersøen, Som y Norrie pa vnderskedtlige steeder y wiinter skall ligge, saat den med første Aaben wand kan holde Strømmene och haffnerne Reiene for friibyther ¹⁾, Huilcken flode vdaff en anden megiid sterckere aff skiib och folck end den, som vdsegliid er, Om Piindtzedags tiid uyll vndsettis ²⁾, dertilmed mange andre Orloff skiibe forskiickis bade hiid och diid, Saat Sliiggen vdriistning y vorris tiid inted haffuer uerrid y werck.

Huorfor danmarckiis Riigis Raad Skall tencke pa middell, at man samme vdriistning med Nodttiirfftig Øll och mad kan forsørge ³⁾. Befahlendis Eder hermed samdt och y seer gud y himmelen. *Actum* Othensegaard den 1 *Decembris Anno* 1635.

Christian.

538.

1. Decbr. 1635.

Til Rigsraadet.

Kongen udbeder sig dets Betænknig om Anlæget af en Dokke. — *Geh. Ark.*

¹⁾ 11. Novbr. 1635 havde Kongen udstedt en Instrux for forskjellige Skibskaptajner med deres Skibe, som alle skulde gaa til Norges Kyst; syv skulde sejle til Flækkerø, tre til Hitterøen og tre til Grimstad Havn. Sjæll. Reg. XIX, 370.

²⁾ Om Flaadens Udrustning og Afsendelse jvfr. Slange S. 836 og Kongens egh. Brev af 6. Decbr. 1635.

³⁾ Rigsraadet bevilgede ved sit Svar af 3. Decbr. en Kontribution af Korn paa Bønderne til Bestridelse af Udgifterne ved Flaadens Udrustning (Rigens Raads Breve Fasc. 49), og et aabent Brev om denne Skat udstedtes derpaa 19. Decbr. (Sjæll. Tegn. XXV, 476).

Epthersom ded er Riigens *Admirall* med alle dem, som oss tiil Siøs tiener, bekendt, Att den *Reall* flode med tiiden ganske forgaar, Saframdt den icke udi tyde faar hiilp, Huilckid ued ingen anden middell skee kan, vdenad man laader gøre En ducke, huorudi man kan sette dy skiib, som man uiil hiilppe fraa køllen op, Huilcken ducke mueliigdt wiil koste nogiid, saframdt den skall gørriis, at den kan haffue bestand, Huorfor Riigens Raad samme leilighed skal betrachte Och oss derris betenckende der-offuer laade forsta, Om dii Erachter, At sliggen et werck kan *Profiterę* dette konnigrige Nogiid, Och om der Er middell tiill att sette samme werck y Arbejde och føre ded vd ¹⁾).

Ded som Nu skeer med *Argo* och *Recompans*, ded er inden faa Aar att foruente aff alle dii andre. Befahlendis Eder samdt Och y Seer gud y himmelen. Aff Ottensegard den 1 *Decem: Anno* 1635.

Christian.

539.

3. Decbr. 1635.

Til Rentemestrene.

Kongen opfordrer dem til at hjælpe Brevets Overbringer med de Sager, der ere anførte i en ham medgiven Memorial. Han sender dem Mogens Kaas's Kvittering for 800 Rdrl., som han skal købe Flæsk for. Han klager over nogle Mangler ved en Aflevering af Penge fra Toldskriveren i Helsingør. Den bestilte forgyldte Sølvflaske til Valdemar Christian skal sendes til Haderslev. — *Kgl. Bibl.*

Denne Breffuiss er afferdigid At forrette Nogiid Epther Ett derpa hannem tilstillede *Memorials* ²⁾ Indhold,

¹⁾ I en Skrivelse af 3. Decbr. lovede Rigsraadet at tilvejebringe 60—80,000 Rdrl. til Bygningen af en Dokke. Dog vides det ikke, om dette Arbejde er kommet til Udførelse. Garde, Den dansk-norske Sømagts Hist. 1535—1700 S. 169.

²⁾ Der maa vel herved tænkes paa det følgende indlagte Brev, skjønt Udtrykkene ikke ganske svare til dettes Indhold.

Huorudi y hannem Skall uerre befodderlig. Herhuos haffuer y H: Mogens kaassis Beuys paa 800 rix daler *in specie* at Emphange, huorfor hand for mig skall Indkøbe 50 Skiipund flesk.

Der ieg hannem Samme penning uylle laade tiltelle, Daa lod Ieg hente En posse med 1000 rix daler, huoraff dii 200 bleff huos mig, Och dii 800 H: Mogens kaas tilskickid. Der nu diisamme bleffue teldt, daa fattedis vdi Summen 1 dl:, och uaar yblandt resten 9½ dl: wnde¹⁾ daler, som neruerrende breffuissier tilstillid Er, Huorfor y den tolskriffuer, som dy Syste penning aff tollen pa frederigsborg leffuerede, dentiid Ieg drog heroffuer²⁾, Skall tilholde, att hand *Adimplerer Nummerum*, som ded siig bør. Beuyssen Skall y tage tiil Eder Och derymod tilstille kammer Skriiffueren Eders beuys.

Othhensegard den 3 *Decembris Anno* 1635.

Christian.

Der³⁾ bleff befahliid for En Rom tyd Syden, Att der skulle gørris En forgiildt Sølfv flaaeske med Ett Begger tiil Greff woldemar Christian, Huilekiid Skall sendis med ded første henad hadersleben, Naar den Er ferdig.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

540.

Omtr. 3. Decbr. 1635.

Til Hans Ulrik Gyldenløve (?).

Forskjellige Ordrer til Rentemestrene. — *Afskr. i Kgl. Bibl.*⁴⁾

¹⁾ Slette, ikke fuldvægtige.

²⁾ Talen er uden Tvivl om Afleveringen af de 3000 Dlr. d. 10. Novbr. Se S. 440.

³⁾ Efterskriften er skreven paa en løs Seddel.

⁴⁾ Denne Afskrift er indlagt i det foregaaende Brev; den er skreven af Hans Ulrik Gyldenløve, som det fremgaar af Underskriften: „Hans wldrich Gylden Løwe mpp.“, og udenpaa er paategnet: „Copia aff K: May: Memorial zedell, hans wldrich medgiffuen“. At Originalen har været egenhændig, fremgaar med temmelig Sikkerhed af Stilen.

1. Rentemesterne schall sende mig een *designation* paa, huis som mand er dett schibsfolch schyldig, som ligger udi Glychstad, paadett man udi thide kand faa raad der till.

2. Rentemesterne schall skaffue saa mange Steen Aff uelbrende Muffer, som mand kand legge gullitt paa den gammell saall offuer med inden Pintzedag.

3. Med den Timmermand, som Arbeider paa wester-mølle, schall Rentemesterne haffue Indseend, Att hand legger lofftitt udi samme mølle, Efftersom hannem befalit er.

4. Iørgen wind schall hand sige, Att ieg Achter Att bruge hannem till Att forrette mitt Omslag Nu till nest-kommende Omslag.

5. Rentemesterne schall befale M: *Andres* ¹⁾, Att hand schall sette nogle wisse folch till Att Arbeide paa den kraan, som schall settis wed Børsen.

541.

6. Decbr. 1635.

Til Klavs Daa.

Bestemmelser angaaende Flaadens Fordeling og Bemanding samt angaaende Arbejder paa Skibene og ved Holmen. — *Geh. Ark.*

Badtmend. Bøsseskøtter. Soldater.

Tre kroner 70 16 60

Dy tre Løffuer 50 14 50

Skeen, gaaleii 16 2

Samme gaaleii Skall y uynter *Repareris* y glyckstadt, saframdt densamme Er vmagen werdt. Och skal forbenente thuende Skiib forlosse dii skiib, Som nu paa Elffuen ligger.

Delmenhorst 60 14 60

Nelleblad 60 14 60

Lyckepott 50 14 50

Disse Skal forlosse dy, som Nu er y Norrie ²⁾. Dennon skal *Adiungeris* tre Roersiachter, bygd paa den Norske

¹⁾ Andreas Bentzwinger, Smed paa Holmen.

²⁾ Jvfr. S. 448.

maaner, Som y uynter skal opsettis paa holmen. Paa samme galleier skal uerre Sex sma støcker paa huer Och 12 Aarer, *Item* 72 6 foruden *officererne*

Kronid Stockfiisk . . . 50 14 50

Rossen, gaaley 16 2 10

Disse skal forlosse dem, som Nu ligger y hetterøen. Samme Skiibe Skal følge En Iacht som dy forrige, Som y uynter Skal opsettis y kolding

Hauhesten 30 6 30

Maarkatten 30 6 30

Trost 20 6 20

Gackmed. 30 6 30

Disse Skiib skal En Iacht liige saa Stor som dii andre følge, Som Skall offuer uynter Paa holmen Skall (!) biiggis.

NB. Tiil den Iacht, som y kolding skal opsettis, Skall forskiickis tackell Och tou fraa køben:, Och uyl tiil samme Iacht Och tiil den, Som paa holmen Opsettis,

. 48 2 20

Late: 602 120 470

Oldenburg 80 20 60

Raphaell. 60 14 50

Disse thuende Skall holde gaaendis Imellom Issland Och ferøe.

Postilionen 30 6 15

Fliende fiisk 30 4 10

Disse Skall gaa Lyge henad Issland tiil den haun, Som dy Engelske uden forloff besøger, och dennom siig be-
mechtige ¹⁾).

¹⁾ Fra gammel Tid af havde engelske Kjøbmænd drevet en betydelig Handel paa Island, hvad der ikke var vel set af de danske Konger, da de Fremmede ofte fritog sig for at yde de befalede Atgifter, og da de efter en stor Maalestok dreve Fiskeri deroppe, hvilket var et Indgreb i Kongernes Højhedsret over Havet. Se en Afhandling af F. Magnusen om de Engelskes Handel og Færd paa Island i det 15de Aarhundrede i Nord. Tidsskr. f. Oldkynd. II, 112 ff. Da Greven af Leicester 1632 sendtes til Danmark, paalagdes det ham at meddele Christian

Lyndormen	70	16	60
<i>Iustitia</i>	70	16	60
Disse skall holle gaendis langss Beren leiide ¹⁾ Och ingentiid søge haffn, vden at dii ded inted kan gaa forbii.			
<i>Patientia</i>	120	24	100
Den Norske løffue . .	120	24	100
Disse Skall waare paa mig, Naar Ieg, Om gud uyl, drager hen tiil Nor:			
<i>S: Sophia</i>	120	24	100
<i>Spes</i>	120	24	100
Disse Skall ligge gans ferdig, Saat man dem kan Bruge, huor Och Naar man wiil.			

Med dii Iachter alle, Som man achter at haffue tiieniste aff med Roen, uyl haffuis y acht, att dy inted med uydere Prouiandt End paa Otthe dagss tiid belaadis, Huilckid dy Eptherhanden aff dy andre Skiib eller aff Skandtzen kan annamme. Haffuer dy paa En rom tiid *provision* inde, Saa achter dy inted om floden, enten dii følger eller icke, mens snaarer Søger haffuen paa derris Egen hand.

Kobfardi Skiiben, foruden <i>Victor</i> , Er . . .	tolf, huortill
udi ded ringiiste uyll . .	200
Och tiil holmen	100
	} 300.
<i>Late:</i>	1120 172 655
<i>Summa</i>	1722 292 1125

Foruden dette forbenente Arbeid, som y wiinter paa Holmen skall driiffuis, Daa skall der Buckiis Peele langs

IV, at Kongen af England i Overensstemmelse med den danske Konges sidste Breve havde forbudt sine Undersaatter at drive Fiskeri og Hvalfangst paa Kysterne af Island saa vel som at drive al Slags Handel, der kunde være til Skade for de kongelige Forpagtere paa Øen (Dsk. Mag. 3. R. I, 9). Ved disse „Forpagtere“ menes vistnok det 1602 oprettede islandske Handelskompagni, der bestod af Borgere fra Kjøbenhavn, Malmø og Helsingør (jvfr. Hist. Tidsskr. 3. R. I, 159 ff. 230 ff.). I Decbr. 1631 havde Christian IV udstedt et Brev, hvorved al Handel paa Island forbeholdtes dette Kompagni alene (Ketilson, Forordn. t. Island II, 362 ff.).

¹⁾ Vistnok Bergens Led, Indløbet til Bergen. Kraft, Topographisk-Statistisk Beskrivelse ov. Norge IV, 395.

dybiid, der som Ankerne pleiier at ligge, Saat man der kan faa En braabenck.

Actum Otthensegard den 6 *Decembris* Anno 1635.

Christian.

Udskrift: Riigens *Admirall* tiil hande.

542.

10. Decbr. 1635.

Til Rentemestrene.

Murmesteren Henrik Møller skal bese Villum Mortensens Teglovn i Helsingør og derpaa bringe Kongen en Skabelon, som staaar paa Rosenborg. Jørgen Vind skal paa sin Rejse tage noget i Børnehuset lavet Tøj med til Kongen. En Tømmermand skal sendes til Taasinge. — *Kgl. Bibl.*

Den Muremeister hendrich Møller, Som her pa landiid biggede den laade, Skall med Iens Rassmussøn, Som Er befaliid at følge henning walckendorps ¹⁾ tiener, forskyckis henad helssingør, at dy sammestedtz beseer wiillem Mortensøns Tegeloffuen. Naar nu sliigdt forrettid er, daa skall forbenente Murmeister tiilstillis En Skabelun, som Star paa Rossenborg udi myn dagelige Stue udi Et fohder, huilcken hand skall føre offuer tiil mig ²⁾.

Naar Iørgen wiind drager henad hadersleff, som befaliid Er ³⁾, Da skall hand tage ded Suorte tøy med den guld bond med, som Siist bleff giiorde y Børnehussiid. Och skall hand Erfhare, huad allen aff samme tøy kommer at staa.

Taasing den 10 *Decembris* Anno 1635.

Christian.

. Imod fastelaffuen skal En tømmermand hiid sendis, som kan forferdige dy brokar, som heer er begiindt.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

¹⁾ Henning Valkendorf var Lensmand paa Odensegaard 1628—55.

²⁾ 25. Decbr. 1635 fik Henrik Møller, Murmester i Kjøbenhavn, Penge til en Rejse til Haderslev. Rentemestr. Regnsk.

³⁾ Se S. 451.

543.

15. Decbr. 1635.

Til Rentemestrene.

Kongen giver dem Befalinger angaaende nogle Sager, der skulle forgyldes, samt angaaende Udbetaling af Lønninger. Han kan ikke undvære de Penge, der ere i Sundtoldkisten. For at narre Hans Bøjesen skulle Tolderne i Helsingør pakke nogle Fjerdinger fulde med Sten i Stedet for Penge. Frederik Urne skal sørge for Brokarrene ved Abrahamstrup. Endelig giver Kongen nogle Ordre om Møllen ved Vesterport i Kjøbenhavn. — *Kgl. Bibl.*

Eders skriiffuelsse haffuer Ieg aff Hans wldrich¹⁾ Emphangid Och deraff *contenta* forstanden. Huad den flaaeske anlanger, Som Ieg for et halff Aar siiden befohl Iørgen wiind at skulle bestille huos en aff guldsmeden y køben; Skall uerre paa En Potte, derhuos et begger med. En deckell paa En Peegel, huilcke Støcker alle skal forgyldis Inden Och wden. Faadtzunen pa flasken kan lydid gørre tiil saagen, Naar den Ickun Er saa wiie, at man den tii[]gaffns kan gørre Reiin.

Folckiid paa frederigsborg, udi Smyddien paa Bremmerholmen, Meiisteren y Børnehussiid²⁾ Och andre, som inted kan bye, *Item* Søfolckid, som ligger paa Elffuen, Skall betaalis med Smaa penge, som kommer aff skatten. Dii penning, som dii, pa Elffuen ligger, bekommer, kan for daler bliiffue annamid. Paa dii penning, Som fiindis y tolkiisten y Sundiid, haffuer y Eder ingen fadtziid³⁾ at gørre, Tii ieg mig saa aldeliis inted kan Endtlothe, at ieg ingen penning skulle beholde y kammerid, Eptherdi Ieg ellers ingen middel ued at holde myn Staand ued macht. Mens paded man kan sette hans Boiisøn En briille paa Nessen, daa Skall y lade tollerne y helssingør hiiemmeligen packe nogle fiieringer fuld med Steen, Som Iørgen wiind yblandt dy andre penning skall tage med Siig, Saat samme hans Boiisøn ded Inted Mercker. Frederich wrne Skall

¹⁾ Gyldenløve.

²⁾ Maaske Jørgen Pedersen, s. ovfr. S. 400.

³⁾ o: Facit.

derom *Auiseris*, ty tollerne faar ingen Bøcker dertiil, Och uyl uel haffuis y acht, huer dertiil Brugis. Ieg habis, Nest gudtz hiilp, at faa Saa mange penning tiil kiill, Som Ieg behøffuer tiil dette Omslag. Ded flesk, Som Skulle komme fra Skanderborrig, haffuer ieg befahliid først pa forarid at skulle framskiickis for større Seckerhed skiild.

Huilcken aff Prammene som paa forarid Sendis henad Hohaun¹⁾ Epther dii 600 lass ued, som der Staar, den kan tage fleeskiid med.

Ieg haffuer fornommid aff Hans wldrich, at *M*: hans Ohnemøller hannem berettede, at dy broekar ued Abrahamstrup Endnu inted uaar fildt med Steen, huorfor frederich wrne skall aduaaris, at Saaframdt samme broekaar formedelst forsømmelsse tager Skaade, at Ieg sliigdt uiil uyde huos hannem.

Hans wldrich haffuer ochsa yblandt andiid berettid mig den wtroskab, dii fiinder huos dy Møller suenne, Huorfor ded skall haffuis y acht y tiide, att man faar andiid folck dertiil, Och uyl dy treer, som ued uesterporidt er lagdt offuer graffuen, dersom wandiid faller fraa hiulen, tagis bordt, Och ingen sammestedtzt att Steede nogen toen eller waasken. Och skall Borgemeisterne holde Porteneren y westerporidt tiil, at hand ingen laader igennem porten, Som gaar Op tiil wollen, *Item* att der kommer ingen om afften Eller om Natten ygenom Møllerens lossomendt, som Er pa waalckemøllen. Den gang, som gaar bag Møllen ued westerporidt neder tiil wandiid, dersom ded forbemelthe tømmer, som dii toer Paa, ligger, Skall tilplanckiis, saat ingen haffuer siin gang derhen.

Hadersleffhus den 15 *Decem*: *Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiil hande.

¹⁾ Hov Havn i Hads Herred i Aarhus Amt. 15. Decbr. 1635 fik Erik Ottesen Brev om til Foraaret at sende enten Stumpet Dorethe eller Fladlusen til „Haarhaffuen“ under Aakjær Len for der at indtage det Ved, som Lavrits Ebbesen, Embedsmand paa Skanderborg, havde samlet, og bringe det til Proviant-huset i Kjøbenhavn. Sjæll. Tegn. XXV, 474.

544.

16. Decbr. 1635.

Til Hertug Frederik, Ærkebiskop af Bremen.

Kongen har modtaget et Brev fra ham. Af en Skrivelse fra Kurfyrsten af Sachsen fremgaar det, at han antager sig Hertugens Sager mere end hidtil. — *Geh. Ark.*

Freundtlicher, Herdtzliiber Sohn, dein Skreiben habe Ich Emphanen vndt daraus *statum Rerum* In der negthe bei diir verstanden. Der Almechtiger Endere alles seiinem allerheilighsten Nahmen zu lob, preiis vndt Ehren vndt den Seiinigen zu trost vndt freude.

Hiineben vberskicke Ich diir *Copiam* des Chursten (!) von Saxens Skreieben an Miir¹⁾, woraus Skeiinet, das er sich deiner Sachen halber etwas mehr bemiiet dan fohrhiin, Mugeliich weil im das glycke So woll nit alss auff der Iaget fugen wiill.

Zuorn hat man Miich bei den friidtz tractaten nit wissen, daa Sii doch miich darzu miit grosser miie vermachten, Itzo hette man miich gerne darbei. Befehle dich hiimit dem schudtz dess Allerhögsten vndt verbleiibe allezeit

Dein getrewer vatter
Christian.

Hadersleff den 16 *Decem: Anno* 1635.

Udskrift: An Meinem Herdtzliiben Sohn dem Biskoppen von Brehmen.

¹⁾ I en Skrivelse af 14. Novbr., som Kongen modtog i Haderslev d. 12. Decbr., havde Kurfyrst Johan Georg underrettet Christian IV om et fra Kejseren erholdt Brev angaaende Ærkestiftet Bremen, hvilket han angav at have besvaret paa en Maade, der viste hans Iver for at bevare et godt Forhold mellem Kejseren og Kongen (Geh. Ark. Sachsen Nr. 48). Kurfyrsten sigtede vistnok herved til sin Skrivelse af 2. Novbr. til Kejseren, hvori han havde omtalt Nederlændernes Forsøg paa at opbidse Christian IV imod Kejseren i Anledning af den bremiske Sag (Haupt- u. Staats-Archiv i Dresden).

545.

23. Decbr. 1635.

Til Rentemestrene.

Kongen ønsker taget 3 Kopier i Legemsstørrelse og 3 i Brystbillede af det Portræt af ham, som staar i Karl von Manders Bolig. Da Kongen har foræret den franske Gesandt sin Vogn, skal der laves en ny til ham selv. — *Kgl. Bibl.*

Denne herhuos føiiede Skriiffuelssse Skall med første leiilighed Sendiis hen tiil Nykøbing. Miit konterfey, som er maaliid pa kobber och staar udi kaarl von Manderens lossoment, Skall fløttis ynd tiil *M: korbinianus konterfeier*¹⁾, at hand derepther maaler trende *copier*, leffniidtz størrelsse, Och tree Brustbylder. Och Eptherdi ieg haffuer forehriid den fransøsiiske gesanter²⁾ Myn kuudtz, Som Ieg pleiier selffuer att Aage paa, Daa er befhaliid, at dy tiill frede: skall gørre en anden Liige saledis, som den forrige waar.

Huorfor y Skall forskaffe Sadelmageren, huissom hand tiil samme wogen at forferdige kan fornøden haffue, Saoch laade huos Gerdt Osseriin Stiicke En hiimling tiil samme wogen, huortiil y hannem Skall forskaffe guld och Søloff, *Item* fløiiell och andiid Sliigdt, som hand dertiil kand behøffue, Och ded hannem lade tiilueiie Och ygen fraaueiie, førend Saadelmageren ded gør Naagelfast.

Och Eptherdi man samme Perlestycker En temmelig Summa penning skildig Er, Daa Skall hannem giiffuis En

¹⁾ I sine Dagbøger for 1608, 1618, 1619 og 1625 (Schlegel, Saml. z. Dän. Gesch. II, 3, 63. Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 422 f. 477. 527) omtaler Christian IV Corbinianus Guldsmed, som boede i Kjøbenhavn, og hvis Efternavn var Sauer (Friis, Saml. t. Dansk Bygn.- og Kunsthist. S. 37. 44). Skjønt Navnet er ualmindeligt, er det dog kun lidet sandsynligt, at denne Mand kan være den samme som den i Texten nævnte Maler.

²⁾ Den franske Gesandt St. Chaumont var i Decbr. 1635 hos Kongen i Haderslev angaaende Fredsforhandlingerne. Chemnitz, Königl. Schwedisch. in Teutschland geführter Krieg II, 885. Christian IV's Resolution til St. Chaumont af 19. Decbr. og Rekreditiv for ham af 20. Decbr. Ausländ. Cpten. Nyerup, Mag. f. Rejseiagtt. IV, 576 f.

Summa penning Paa regenskab, paaded man diiste bedre kan faa hannem ued dette arbeiid, som skall gørris.

Hadersleff hus den 23 *Decembris Anno* 1635.

Christian.

Udskrift: Rentemeisterne tiill hande.

546.

31. Decbr. 1635.

Til Ditlev Reventlov.

Han skal foreholde Dionysius von Pudewils, den udvalgte Prins Christians Marskalk, at han, hvis han vil gjøre noget nyttigt for Prinsens Husholdning, maa begynde med at nedsætte sin egen Gage. — *Geh. Ark.*

Ihr Sollet miit *M: Podowels*¹⁾ Reeden vndt im versteen lassen, Dass, daa Er gedencket Etwas Nudtzliiches vndt bestendiiges bei des Prindtzen haushaltung zu Raathen, So mus Er den anfanck auff sich selber machen, In betrachtung weil im bekandt, was andere furstliche Persohnen Marskalcke gegeben wiirdt, Insonderheitt weil Er dii *scharsi* beiide am Sunderburgiskem wiiauch am gottorpiskem hoffue vertretten, Bei welchen hoffuen zueiiffuels Ohn Eiin vntherskeiidt der *gaisi* wiirdt gewessen Seiin,

¹⁾ Dionysius von Pudewils (Podewels), en pommersk Adelsmand, var først i Tjeneste hos Hertug Hans (den Yngre) af Sønderborg, derpaa hos Hertug Adolf af Gottorp, med hvem han bl. A. besøgte Italien. Derefter tjente han Adolfs ældre Broder Hertug Frederik af Gottorp, og der tilskrives ham en væsentlig Andel i, at det ikke 1629 kom til Fjendtligheder mellem Hertugen og Kongen, idet han ved sine Forestillinger formildede denne. Af Christian IV, i hvis Tjeneste han traadte over, blev han ansat som Marskalk hos den udvalgte Prins, en Bestilling, som han beklædte i adskillige Aar, hvorpaa han trak sig tilbage til Privatlivet (han ejede Godset Gram i Slesvig). Oftere anvendtes han af Kongen til diplomatiske Sendelser, og paa Prins Christians sidste Rejse til Tydskland fulgte han med denne. Et apoplektisk Anfald endte hans Liv i Dresden 1647. B. Gerdes, *Dionysii de Pudevils vita*. Slange S. 1531. Schlegels Overs. af Slange II, 147. 180. Vedel Simonsen, *Jørgen Brahe* S. 69. Trap, *Beskriv. af Slesvig* S. 75.

weil der Eïner Eïin Regiirender vndt der ander Eïin abgetheilther herre gewesen. Woraus Erhellet, das Es dem Prindtzen nit zu Raathen Steed, das Er seiine diiner, Sii seindt auch wessen Nahmens, Standes Oder *condition* Sii wollen, auff dii maniihr zu *gasiren*, wii Ich dii meinige. Ich fuhr meine person mus miit hulffe des Allerhogisten daran Seiin, wii ich Meinen *statum*, Der hoch *grauiret* Ist, *conseruiren* kan vndt beiï dissen Schuiirigen zeiiithen mein verbleiiben auch haben kan.

Auff dem hause Hadersleben den 31 *Decembris*
Anno 1635.

Christian.

Udskrift: *A M: M: Reuentlau.*

Dechiffrerede Breve.

Efter det Foregaaendes Trykning have Udgifverne i Geh. Ark. (Danske Samlinger Nr. 64) fundet en Chiffernøgle med følgende egenhændige Paaskrift af Christian IV: „Ziifferen So Friderich guntheren zugesteldt auff friderichssburch den 15 *Maij Anno* 1632“. Ved Hjælp af den lader Chifferskriften i de meddelte Breve fra Kongen til Frederik Günther sig dechifrere, saaledes som det her skal vises. Det maa imidlertid bemærkes, at Kongen maaske med Forsæt for at vanskeliggjøre Læsningen for Uindviede jævnlig skriver urigtige Tal; de dertil svarende (urigtige) Bogstaver ere her indsatte i Texten, men i Noter ere de formentlig rigtige Ord meddelte. I Hovedtrækkene maa det Chiffersystem, som Kongen har benyttet i Aaret 1632 (Nrr. 34, 35 og 43), ogsaa være brugt 1633 (Nr. 191) og 1635 (Nrr. 474, 480, 482 og 504), men der synes dog at være indført nogle Modifikationer, ligesom der er indført Betegnelser, der helt fattes i Opskriften fra 1632. Da der imidlertid ikke haves autentiske Oplysninger om de gjorte Forandringer, have vi ogsaa for disse Breves Vedkommende anvendt Nøglen fra 1632, da den dog sætter os i Stand til at forstaa det allermeste; kun maa det erindres, at Fejlene i dem altsaa maaske ikke ere en Følge af forsætlig eller uforsætlig Fejlskrift fra Kongens Side.

Nr. 34.

(S. 38 L. 12—14.)

... Wan dii Staaten general auf dine prpositiop ¹⁾
Erkleeren werden, Mugelich sii werden auff dii von Ham-
burg wench gedencken ²⁾

¹⁾ o: Proposition.

²⁾ De i Noterne S. 38 givne Forklaringer af Chifre have vist sig at være rigtige.

Nr. 35.

Weil ich mich dess alten Spruchess Errinnere, qv od *in turbid dqv optim* ¹⁾ *Sit* pischatio, vndt meiiness Erachtenss dass wasser in Teutschland dermassen turbisgt ²⁾ Ist, dass wehnig Reiness darunther zu finden, Alss habe Ich mich forgenommen deiine persohn sechketament ³⁾ beii dii chur ⁴⁾ zu gebrauchen, Eienen versuch beii ihnen zu thun, Ob man sii darhin *disponiren* könne, dass sii in den fohrhim begerthen follgn ⁵⁾ auff der glbg ⁶⁾ willigen wolthen, aldiweiill du itzo zum besten Solchess verichten kontest, weiill du itzo auf dilter (!) biist, dass du ohne gross maulspe[r]ren kommen kanst, wohr du sollest.

Wass du Nun zu solcher verichtung Nötig zu sein Erachtest, dass sollestu miir Erstess tagess wissen lassen, weil du sicherlich ess itzo skreiiben kanst.

Weil nun Solchess [o]hne grsse spendititon ⁷⁾ nit ablaufen kan, Alss sollestu Eiin wberslag machen, wass man auff Iehlichem ordt zu Spendiren habe. Deiine rechnung magstu auff hunderdt taussendt taler machen. Beii dem *actu* muss der von Friedland nit vergessen werden. *Vale.* Glyckstadt den 20 *Augustj Anno* 1632.

Christian.

Nr. 43.

(84 = England. 86 = Schweden. 139 = Staaten general. 178 = spanische Flotte.)

Nr. 191.

Ess Ist diir woll bekandt, was Ich fur dissem wm dess cukfiksten ⁸⁾ von Trier votum gethan, vndt was Er

¹⁾ o: turbida aqva optima.

²⁾ o: turbiret.

³⁾ o: secretament.

⁴⁾ o: Churfürsten.

⁵⁾ o: Zollen.

⁶⁾ o: Elbe.

⁷⁾ o: grosse Spendition.

⁸⁾ o: Churfürsten.

darauß zur andtwordt gegeben. Weil Ich aber selbiges cukfiksten¹⁾ voti nochnit gesiicherdt bin, alss sollestu diich zu in vekeigen²⁾ vndt miit Ihm desweg keden³⁾ vndt im der fohrigen *discurs* Errinneren. Man hatt zuaar hii daruon Reden wollen, alss wehre selbiiger Man todt, welchess Skan (!) diir bekandt Ist, souern dem selbiigen also. Daa Es aber also Seiin Solthe, So wiil heiissen, Stiirbdt der fux, So giiltdt der Balliich. qgbzgitgk⁴⁾ hatt disse tage dii von Hamburg getrösted, dass, wass geskeen, das Niit collegalte⁵⁾ gesken sei, daa doch Sachsen vndt Brandenburg Eiinen zollen auff der Elbe vnter siich zu legen beslossen, welches woll in acht zu haben. 250 [h]att miir gesaget, Er habe dii skreiiben in handen gehabdt. Dii Bremske vndt Lybske gesanten seindt alhii gewesen vndt vm *Audiens* angehalthen, Aber nach denemarck veruissen.

Glyckstadt den 18 *Septem: Anno* 1633.

Christian.

Nr. 472.

(S. 403 L. 1—10.)

. . . Du sollest miir zugeleiih wissen lassen was fihr presentd ich dero frawenzmer⁶⁾, so bei hofwe etwas bedeiten, ich sii verehren konte, so zum angenemsen⁷⁾ sein konthe. . . .

Nr. 474.

(S. 406 L. 3—7.)

. . . Miit dem strfte⁸⁾ 167⁹⁾ hat ess, ob godt wiil, keiine gefahr. Konte m[a]n nur [a]uf der Elbe gtwas grhaltgn¹⁰⁾. . . .

¹⁾ o: Churfürsten.

²⁾ o: verfügen (?).

³⁾ o: reden.

⁴⁾ o: Lebzelter (?). Jvfr. S. 28.

⁵⁾ o: collegialiter.

⁶⁾ o: Frauenzimmer.

⁷⁾ o: angenehmsten.

⁸⁾ o: Stifte.

⁹⁾ Betyder vistnok Bremen.

¹⁰⁾ o: etwas erhalten.

Nr. 480.

Ich habe Eiine Nodtturfft zu seiin erachedt, diir beii-
gefugte *copiam* meines andtwordt skreiibens an Chur saxen
zu wbersenden, Auffdas du den verlauff wiissen mugest.
Der guthe herre meiiinet, Er habe ess gaar woll getroffen,
woreiin ihm aber wehnig leuthe beiiifalgeben werden. Geet
der frie¹⁾ zvisken 87 undt 216 fordtt, so werdet
wenic seide darbei spnnen²⁾. Alhii geen allerhandt
zeiitung von allerlei *male contanten*, worunther der Schue-
disker Chanseler Eiiner Ist, welcher siich nochderzeiit dem
friiden Sluss nit *accommodiren* wiill. Meckelenburch hatt
den friiden angenommen vndt haben den Sueden Noch im
lande. Godt gebe, wii ess ablauffen wiirdt.

Glyckstadt den 5 *Augustj Anno* 1635.

Christian.

Nr. 482.

Sidder meiiinem ledtztsten hatt der gubernor mit
menselio³⁾ egrgdgt⁴⁾, welcher in der meiiinung waar,
das wan dem Kaiser ein sticke geldes ierlich eg-
bottgn wirdgn⁵⁾, Das man alssdan Es solthe Erlangen
können. Als sollestu zeen dausendt allg iar prgsgn-
tikgn⁶⁾.

Datum Nordrup den 13 *Augustj Anno* 1635.

Christian.

Nr. 504.

Aus den beilagen Erfahrestu, was dem keysser auff
sein skreiben, deine *Replica* betreffende, geandtwordt habe.

¹⁾ o: Friede.

²⁾ o: spinnen.

³⁾ Michael v. Menzel, kejslerlig Resident i Hamborg. Hurter,
Geschichte Kaiser Ferdinands II. IX, 564.

⁴⁾ o: geredet.

⁵⁾ o: geboten worden.

⁶⁾ o: alle Jahre presentiren.

Was fir mgdium¹⁾ ich vermeine den Kaiser zu
 bgwgegn²⁾, das er den zol auf der Elbe lisse,
 ngmlich³⁾ das g zuanzi dawqgndt⁴⁾ daler ierlich
 daruln⁵⁾ zu geniien⁶⁾ hette, Dass habe Ich diir fuhr
 dissem wissen lassen, Aber biis *Dato* nit Erfahren können,
 Ob sodane meine *Resolution* diir seii zu handen ge-
 kommen.

Kopenhagen den 27 7tem: Anno 1635.

Christian.

1) o: medium.

2) a: bewegen.

3) o: nemlich.

4) o: er zwanzig tausend.

5) o: darvon.

6) o: geniessen.

Rettelser og Tilføjelser.

- S. 9 L. 13 f. o. Efter „Sein“ skal være Punktum.
- 44 - 3 — iiss, læs: biiss.
- 72 Nr. 75. Skomagerne i Kjøbenhavn fik 1634 Tilladelse til at flytte Værebros Vejrmølle til en Plads udenfor Nørreport. Nielsen, Kjøbenhavns Diplom. III, 132.
- 88 L. 20-21 f. o. Christian IV's Mætresse hed ikke (som der staar i Nye Dsk. Mag. II, 6) Karen Madsdatter, men Kirstine Madsdatter; det var hende, hvem Reinhold Hansen ægtede (jvfr. Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 174).
- 97 Anm. 3. De Russere, som Kongen omtaler, ere maaske ikke det Gesandtskab, der var her i Begyndelsen af 1632, men vel snarere det, som kom i Begyndelsen af 1633. Af Rentemestr. Regnsk. 1633—34 erfares, at den russiske Gesandt Simon Annchewitz Liboff selv ottende laa i Herberg i Kjøbenhavn hos Nille sal. Jørgen v. Hams fra 17. Febr. til 18. Marts 1633.
- 160 L. 1 f. n. Chodzel (?), læs: Chandzeler. (Jvfr. S. 360).
- 210 - 13 f. o. Markedan, læs: Markodan.
- 212 - 4 — Læs: 12.
- 221. Brevet Nr. 253 maa dog vist være af 15. Januar, thi Efterskriften omtales i Nr. 249.
- 223 L. 9 f. n. Silke, læs: Sild.
- 241 - 2 f. o. Efter „Sallen“ skal være Komma.
- 399 - 6 f. n. Kaspar, læs: Hans.

Fortegnelse

over

de Personer, til hvem Brevene ere skrevne.

- Ahlefeldt, Jørgen, Nr. 366 (Udkast), 402 (Udkast).
Ahlefeldt, Kaj, Nr. 377 (Udkast).
Beck, Sten, Nr. 93. Jvfr. Rentemestrene.
Bentzinger, Andreas, Nr. 312.
Borgmestrene i Kjøbenhavn, Nr. 322.
Brockenhuus, Oluf, Nr. 512.
Christen Jensen, Nr. 26.
Daa, Klavs, Nr. 385, 388, 395, 407, 443, 452, 462, 465, 487, 541.
Dorn, Reimar, Nr. 46.
Eske Jensen, Nr. 56.
Fleischer, Esaias, Nr. 447, 493.
Frederik III, Hertug af Gottorp, Nr. 73 (? Udkast), 74 (Udkast),
152 (Udkast), 255 (Udkast), 257 (Udkast), 354 (Udkast),
396, 409, 421, 423, 470.
Frederik, Ærkebiskop af Bremen, Nr. 410, 412, 534, 544.
Friis, Christian, Nr. 70, 72, 175, 308, 327, 357, 362, 454,
462, 476.
Gagelmann, Peter, Nr. 94.
Geist, Bernt Hagen, Nr. 376 (Udkast).
Gyldenløve, Hans Ulrik, Nr. 540 (?).
Günther, Frederik, Nr. 3, 8 (?), 9, 19, 21, 28—43, 49, 50,
105, 121, 136, 138, 139, 156, 158—63, 180—82, 184,
191—93, 197, 247, 257, 260, 261, 268, 271, 295, 297,
319, 354, 355, 365, 366, 367 (?), 376, 377, 381, 391 (?),
393 (?), 401, 402 (?), 433, 438, 472, 474, 480, 482, 504, 524.

- Hans Bøjesen, Nr. 393 (Udkast).
 Hedevig, Kurfyrstinde af Sachsen, Nr. 164 (Udkast).
 Heidemann, Erik, Nr. 153 (Udkast).
 Holsten-gottorpske Raader, Nr. 356.
 Jakob Jensen, Nr. 95.
 Johan Georg, Kurfyrste af Sachsen, Nr. 69, 137, 247 (Udkast).
 Klages, David, Nr. 303 (?).
 Krabbe, Niels, Nr. 1 (?).
 v. d. Kuhla, Arent, Nr. 55.
 Leicester, Robert Sidney Greve af, Nr. 45—48 (Udkast).
 Morten Madsen, Nr. 7, 413.
 Müller, Henrik, Nr. 63, 414, 490, 495.
 Niels Sørensen, Nr. 490.
 Paynck, Peter, Nr. 203, 220, 422.
 Pentz, Christian, Nr. 271 (Udkast), 391 (Udkast).
 Rantzau, Ditlev, Nr. 156 (Udkast).
 Rentemestrene (Jørgen Vind og Sten Beck), Nr. 68, 71, 76—80,
 82—84, 86, 89, 91, 92, 96—99, 101—4, 106, 109, 110,
 117, 119, 124, 126, 129—35, 141, 142, 147, 149, 154,
 165, 168, 169 (?), 170—73, 177, 178, 183, 185, 187,
 188, 189 (?), 190, 196, 202, 205, 208, 209, 214—19,
 221, 224—26, 228, 229, 231, 232, 235, 237, 238, 239 (?),
 242, 244, 246, 248, 251—53, 256, 258, 259, 262—65,
 267, 270, 272, 274, 276—79, 285—87, 288 (?), 289, 290,
 292—94, 296, 300—2, 305, 307, 309, 315, 316, 326,
 330, 331, 335, 338—44, 346, 348—53, 358—60, 363,
 368—72, 374, 384, 386, 389, 392, 394, 398, 400, 403,
 405, 406, 411, 424, 429, 431, 432, 434, 437, 440—42,
 445, 446, 453, 455—58, 460, 463, 464, 466, 467, 469,
 471, 473, 475, 477—79, 481, 483, 484, 490, 494, 497,
 501—3, 513—15, 518, 519, 521—23, 525, 527—29, 532,
 533, 536, 539, 542, 543, 545.
 Reventlov, Ditlev, Nr. 546.
 Rigsraadet, Nr. 5, 11—17, 112, 114, 115, 299, 390, 418, 427,
 439, 537, 538.
 Sehested, Karen, Nr. 20, 24, 44, 61, 127, 151, 155, 200, 201,
 212, 304, 334.
 Skeel, Albert, Nr. 327.
 Sorg, Morten, Nr. 60, 508, 509.

- Søren Terkelsen, Nr. 234, 241, 243, 269, 273, 283, 361. Jvfr. Tolderne i Glückstadt.
- Tolderne i Glückstadt, Nr. 179, 271 (Udkast), 310, 313, 329, 378 (?). Jvfr. Søren Terkelsen.
- Tolderne i Sundet, Nr. 58 (?), 59, 62, 120 (?), 425 (?), 428 (?), 435, 444, 451.
- Urne, Frederik, Nr. 1, 2, 4, 6, 10, 18, 25, 26, 51—53, 54 (?), 57, 58, 64—67, 75, 81, 85, 87, 88, 90, 100, 107, 111, 113, 116, 118, 120, 122, 123, 125, 128, 140, 143—46, 148, 150, 157, 166, 174, 186, 194, 195, 198, 199, 206, 207, 210, 211, 213, 222, 223, 227, 230, 233, 236, 245, 249, 250, 254, 266, 275, 280—82, 284, 291, 298, 306, 311, 314, 317, 318, 320, 321, 324, 325, 345, 347, 364, 373, 387, 399, 404, 408, 415, 416, 420, 430, 436, 448—50, 459, 461 (?), 468, 486, 488, 489, 491, 492, 496, 498, 500, 505—7, 510, 511, 516, 517, 520, 526, 530, 531, 535.
- Urne, Jørgen, Nr. 22, 308, 426.
- Vandal, Hans, Nr. 413.
- Vind, Iver, Nr. 413.
- Vind, Jørgen, Nr. 377 (Udkast), 379, 380, 382. Jvfr. Rentemestrene.

Register *).

- Aakjær Len** 456.
Aarhus 174, 187, 244. — Domkapitel 83.
Aastrup 175.
Abrahamstrup Gaard og Len 99, 203 f., 214, 219, 222, 369, 382, 421 f., 456. — Skove 369, 417, 422, 427.
Adolf, Hertug af Gottorp, 459.
Adorf, By i Sachsen, 156.
Afrikansk Kompagni 155.
Aggershus 314. *Dat* 398.
v. Ahlefeldt, Jørgen, 308 *, 341. — Kaj 135 f., 147, 197, 234, 318 *, 320 f.
Ahnemøller (eller Ohnemøller), Hans, Mester-Tømmermand, (108?), 219 *, 222, 294, 343, 421 ff., 432, 434 f., 456.
Albres, Sigvard, Kjøbmand i Helsingør, 63.
Alexander, Hertug af Sønderborg, 252.
Als 341.
Amsing, Rudolf, Raadmand i Hamborg, 170.
Amsterdam 19, 21, 36, 41, 79, 236, 259 f., 372.
Anders Jonsen, Tolder i Lister Len, 394-7. — Olsen, Renteskriver, 215 *.
Andreas Smed s. Bentzwingler.
Anne, i Kirstine Munks Tjeneste, 359. — Markusdatter 414. — Mortensdatter (g. m. Jak. Mikelsen) 83-84 *, 164, 233, 356, 446.
St. Anna, Skib, 241, 293 f., 310, 315, 317, 329, 407, 415, 423 f.
Anne Kathrine, Christian IV's Dronning, 339, 429.
Anne Kathrine, Christian IV's Datter, 25, 27, 62, 70, 155, 158, 164, 171 f., 175, 190.
Anstruther, Robert, engelsk Gesandt, 30, 151, 158-61, 170, 227.
Anton Günther, Greve af Oldenborg, 247.
Antonius Hermansen, Præst i Hjørlande, 422 *.
Antvorskov 108, 121, 176, 187, 209, 293 f., 309, 371, 444 f. *Dat* 7, 182 ff., 294, 445. — Kirke 371. — Len 445.
Arenfeld, Axel, 21.
Arendtstelt, Kort, Barber, 5, 6 *.

*) En Stjerne efter et Sidetal angiver, at der paa denne Side findes udførligere Oplysninger i Noterne om vedkommende Person eller Sted. *Dat.* ved Stedsnavne betyder, at Stedet paa de følgende Sider forekommer som Dateringssted.

- Argo, Skib, 327, 449.
 Arken s. Christians Ark.
 v. Arnim, Hans Georg, sachsisk
 Feltmarskalk, 169.
 Arnisæus, Henning, Kongens
 Livlæge, 266 *, 356.
 Asien 189.
 Augsburg 28.
 August, Hertug af Brunsvig-
 Lyneborg, 324.
 August, Pfalzgreve af Sulz-
 bach, 37.
 Augusta, Hertuginde af Gottorp,
 54, 140 ff., 145, 298 ff., 305, 308,
 318, 320, 324 f., 335 f., 345 f.,
 362, 367 f., 400 ff., 438.
 d'Avaux, Claude de Mesmes,
 fransk Gesandt, 339.
- B**aarhus 98, 314.
 Bacheracher, Visiter i Glück-
 stadt, 238.
 Bajern jvfr. Maximilian.
 Bang, Karen, i Middelfart 352.
 Barbes, Johan, 304.
 Barchmann, Hans, Snedker,
 183 * f., 245 f. (?), 443.
 Barnekov, Johan, 6.
 v. Barstorff, Kaspar, 370.
 Bartholomæus Haagensen, Bor-
 ger i Kbhvn, 65 *, 275, 371.
 Bas, Dirk, Borgmester i Amster-
 dam, 372.
 Basse, Peder, 119.
 v. Baudissin, W. H., General-
 lieut., 4, 33, 48, 438, 445 f.
 Bebbler, Jørgen, Murmester, 25 *,
 181.
 Beck, Jochum, 87, 107, 117, 192,
 216, 264, 272. — Sten 66, 83 f.,
 87 f. (Jvfr. Rentemestre.)
 Beldringe 86 f., 381.
 Bentzwinger, Andreas, Smed p.
 Bremerholm, 91, 117, 148, 241,
 254, 273 f., 302, 313, 440, 451.
 Bergen 453. — St. Hans Klo-
 ster 98.
 Bergenhus Len 113 f., 118.
- Bergens Led 453.
 Berner, Henrik, Kjøbmand i
 Kbhvn., 154.
 Bernhard, Hertug af Sachsen-
 Weimar, 41, 260.
 Bernts, Albert Baltser, Faktor
 i Hamborg, 38, 301.
 Beyer, Jørgen, Toldskriver i
 Helsingør, 415 f.
 Bjelke, Jens, 68, 114, 118.
 Billerbeck (Bilderbeck); Tønnis,
 Kjøbmand i Hamborg, 152,
 154, 283.
 Birgitte Evertsdatte (g. m.
 Reinhold Hansen) 88 *.
 Biskop, Henrik, Borger i Kbhvn.,
 428 *.
 Blaucher s. Blücher.
 v. Blixen, Sophie Hedevig, 370 *,
 374, 383, 388.
 Blome, Wulf, 335 *.
 Blücher, Johan, Opsynsmand ved
 Børnehuset, 309, 399, 419, 423.
 Boller 22, 349.
 Bolten, Herman, Værkmester, 32.
 Bornemann, Philip Julius, Kan-
 cellisekr., 36, 348 *.
 Borsø 354.
 Boye Peitersen, Kammertjener
 hos Hert. Frederik, 267.
 Braem, Gødert, Kjøbmand, Tol-
 der, 154 * f. — Johan, Kjøb-
 mand, 36, 92 f., 147, 154 f.,
 190-3, 197, 199, 218, 333, 339,
 359, 376, 398.
 Brahe, Jørgen, 31. — Tyge 87.
 Brandenburg 312. Jvfr. Georg
 Vilhelm.
 Bråtsberg Len 40.
 Brede Mølle 130, 272.
 Bregentved 27.
 Breide, Familie, 341. — Frue
 341. — Anna 341. — Otto 341.
 Breihan, Konrad, tysk Bryg-
 ger, 61.
 Bremen, By, 86, 168, 360, 463.
 Bremen, Stift, 31, 59, 262, 292,
 312, 343, 346 ff., 403, 411, 457,

463. Jvfr. Frederik; Johan Frederik.
 Bremer, Hans, Fyrbøder h. Hert. Frederik, 270.
 Breslau 123, 173.
 Brockenhuus, Frands, 430. — Oluf 429 f. — Sivert 268.
 Brunsvig-Lyneborg 312. — Jvfr. August; Frederik Ulrik; Georg.
 Bryssel 43.
 Buchaw, Thies, Fisker, 342.
 v. Buchwald, Frederik, Oberstlieutenant, 262.
 Butzmann, Henrik, Arkelmester, 183, 241, 269, 338.
 v. Büнау, Rudolf, Edelknab, 268.
 Bælt (Store ell. Lille?) 250, 325.
 Bæver s. Bebben.
 Becker s. Delden.
 Bødtker, Christen Rasmussen, Visitør i Øresund, 415.
 Bøgvad, Johan, Slotsfoged p. Frederiksborg, 388.
 Bøhmen 54, 68.
- Christen** (Christian), Guldsmed i Kbhvn., 198, 231. — Snedker i Hillerød 443. — Davidsen, Toldskriver i Helsingør, 128. — Jakobsen, Enspænder, 231. — Jensen, Guldsmed, 198, 214, 231. — Jensen, Hofpræd., 22, 25 f., 181, 266, 353, 357. — Klavsen, Søkaptajn, 407. — Sørensen, Toldskriver i Helsingør, 415. — Thomesen s. Sehested. — Thomesen, Guldsmed, 198, 231, 388.
- Christian III** 390.
Christian IV's Børn 19, 27, 31, 48, 91, 114, 138, 155, 174, 176, 234, 253, 265, 267, 270, 316, 361, 366, 370 f., 374 f., 383.
- Christian**, Prins, 1, 4, 7, 13, 23 f., 81, 100, 104, 176, 184, 187 f., 195, 210, 212, 217, 232 f., 236, 242, 252 f., 255, 267-71, 278, 285, 316, 350, 354, 357, 429, 459 f.
- Christian II**, Kurfyrste af Sachsen, 139, 252.
Christian Ulrik s. Gyldenløve.
Christiania 287.
Christianopol Len 118.
Christians Ark, Skib, 144, 149, 160, 162, 164, 193, 250, 270 f., 325, 380, 385. *Dat.* 115 f., 118 f., 377, 394-8, 400 f.
Christianshavn, Skib, 315, 329 f., 332 f., 398.
Christianspris 8, 12, 15, 17, 98, 100, 120, 155, 164, 254, 260, 296, 305 f., 314, 319, 321 ff., 330, 368, 401, 404 f. *Dat.* 262, 401.
Christianssand 390.
Christiansstad Kirke 73 f., 79, 382.
Christiansstad Len 4.
Christiansø ved Flækkerø 390.
Christina, Dronning af Sverig, 217, 251.
Christoffer Christensen s. Holbæk. — Iversen, Renteskriver, 84 *.
Cluver, Johan, Superintendent i Ditmarsken, 152 *.
Corbinianus Kontrafejer 453.
 v. **Cracau, Karl**, nederlandsk Resident, 20, 62 f., 76, 79 f., 109, 125 f., 196, 226, 279, 392.
- Daa, Klavs**, 15, 105, 154, 196, 217, 281, 286, 301, 315, 327-30, 334 f., 344, 362, 380, 382, 385, 392 ff., 396 ff., 405, 411, 415, 449, 451-4. — Oluf 227 *-8.
Dagelykke Slette 439.
Dajon, Jens, Boldmester, 256 *, 269, 351.
Dalum Kloster 23, 351, 354 f.
Danzig 125, 185, 213, 230, 232 f., 273, 334, 339, 372 f., 384, 439.
 v. **Deblin, Gert**, Edelknab, 268.
 v. **d. Decken, Herman**, gottorpsk Hofjunker (1592), 222. — Her-

- man, Slotsfoged p. Kronborg, 222 *, 244 f., 358.
- v. Delden, Anton Bøcker, Kjøbmand i Kbhvn., 129-30 *. — Johan Bøcker, Raadmand i Kbhvn., 129-30 *, 177, 271 f. — Jørgen Bøcker, Kjøbmand i Kbhvn., 129-30 *, 423. — Jørgen, General-Mynsterskriver, 130.
- Delmenhorst, Skib, 325, 329, 393, 451.
- Dieckmann, Evert, Borgmester i Malmø, 88.
- Diepholt v. d. Rothfelser, Hans, Edelknab, Hofjunker, Jægermester, 6 *, 268, 376.
- Diepholtz, By i Hannover, 305.
- Dieppe 420.
- Dionis, Albert, fhv. Møntmester, 35, 283.
- Ditlev Hansen, Brygger i Kbhvn., 231, 235.
- Ditmarsken 137, 152.
- Stumpet Dorethe, Skib, 456.
- Dorn, Reimar, holstensk Raad, 50, 136, 348.
- Dragsholm 246.
- Dresden 29, 136, 145, 161, 371, 376, 459.
- Dronningborg Slot 97. *Dat.* 228.
- Durel, Magnus, svensk Resident, 88.
- Dybæk 354.
- Dünkercken 29, 56, 393, 403, 447.
- Dyring s. Døring.
- Dømitz, Slag ved, 438, 446.
- v. Dönhoff, Gerhard, polsk Gesandt, 66.
- Døring, Anders, Sadelmager, 186 f., 218 (?), 238 (?), 458 (?).
- Ebbekjøb 64, 93.
- Ehnhüssen s. Oynhausen.
- v. Eichstädt, Jørgen, Edelknab, 268.
- Ejder 8, 15.
- Ejdersted 16.
- Ejler Pedersen, kgl. Berider, 269 *.
- v. Eitzen, Albrecht, Borgmester i Hamborg, 161.
- Elben 29, 41, 47, 52 f., 119, 188, 212, 223, 262 f., 325, 334, 403, 420, 435, 451, 455, 463.
- Elbtold 5, 39, 41, 43-6, 50, 52 f., 77, 109 f., 123 ff., 156 f., 159-62, 168 f., 172 f., 206, 212, 223, 227, 237 f., 276 f., 279, 307, 403, 462 f., 465. Jvfr. Glückstadt.
- Eleonora, Kejserinde (g. m. Ferdinand II), 307.
- Eleonora s. Leonora Christina.
- Elfsborg 56.
- Elisabeth, Christ. IV's Datter, 221.
- Elisabeth, Kurfyrstinde af Pfalz, Dronning af Bøhmen, 55.
- Elisabeth af Pfalz 372.
- Ellen, Fru, s. Marsvin.
- Else Andersdatter (g. m. Lavr. Hammer) 315.
- England 30, 48-53, 55, 60, 124, 139, 151, 158, 168, 185, 204, 206, 247, 452 f., 462. Jvfr. Karl.
- Erfurt 170.
- Erhard Trompeter s. Stercke.
- Erik Ottesen s. Orning.
- Ernst Kasimir, Greve af Nassau-Dietz, 28.
- Eske Jensen, Byfoged i Kbhvn., 59 *, 301, 444.
- Espinge Sogn i Skaane 116.
- Esrom 228. *Dat.* 434 f.
- Ettom, Throfellus, Faktor i London, 185.
- Falk, Peder, Underarkelimester, 183, 241, 269 *.
- Favrholm 196.
- Fegræus, Johan, svensk Resident, 57, 93, 166.
- Feig, Joachim, Guldsmed, 206, 239 (?), 439.
- Ferdinand II, Kejser, 29, 33, 35, 46, 67, 71, 92, 110, 124 f., 136,

- 156 f., 159, 163, 168, 173, 217, 223, 251, 276 f., 279, 306 f., 340, 359, 372, 376, 402 f., 406, 408, 425, 438, 445, 457, 463 ff.
- Fides, Skib, 95 f., 325.
- Fincke, Kaspar, Skrædder, 91.
— Kaspar, Smed, 91 *, 131, 246, 291, 338, 428, 435.
- Finstrup 87.
- Den flyvende Fisk, Skib, 452.
- Den kronede Fisk, Skib, 325.
- Fiskaa, Gaard i Mandals Len, 394.
- Fit s. Kragen.
- Flaaden 29, 61, 76, 95 f., 98, 102, 119 f., 144, 146, 154, 161, 200, 250, 261, 286, 293, 303, 315, 325 ff., 329-35, 344, 380, 385, 393 ff., 397, 411, 420, 435, 448 f., 451 ff., 455.
- Fladlusen, Skib, 308, 322, 417, 456.
- Fleischer, Esaias, Apotheker, 94 *, 189, (249 ?), 257, 261, 268, 370, 374, 382 f., 410, 418.
- Flensborg 103, 133, 234, 292, 298, 301, 305. — Flensborghus 301.
Dat. 298, 300, 302-13, 344 f.
- Flensborg Amt 318.
- Flensborg, Skib, 43.
- Flodorp, Greve af, 34.
- Flækkerøen 390 ff., 394, 396, 448.
Dat. 394 ff.
- Fobislet 351.
- Foss Præstegjæld 70.
- Frands Karl, Hertug af Sachsen-Lauenborg, 31, 41, 262.
- Frankfurt 173. — Messe 154. — Konvent (1633) 162. — Konvent (1634) 224 f., 260.
- Frankiske Kreds 123.
- Frankrig 152, 185, 217, 251, 307, 339, 376, 445, 458.
- Frederik II 184, 351, 429.
- Frederik (III), Ærkebiskop af Bremen, 50, 103, 221, 227, 253, 267-70, 287, 292, 339, 346-9, 354, 370, 403, 445 f., 457.
- Frederik III, Hertug af Gottorp, 8, 12, 37, 71, 97, 135 f., 223 ff., 251, 260, 262, 298 ff., 305, 311, 322, 335 f., 345 f., 362, 364 ff., 368, 400 f., 408, 459.
- Frederik, Hertug af Nordborg, 370.
- Frederik V af Pfalz 54, 372.
- Frederik Henrik, Prins af Oranien, 125, 169, 408.
- Frederik Ulrik, Hertug af Brunsvig, 54.
- Frederiksborg 1 f., 5 f., 10, 18 f., 25-8, 30, 57-60, 63-6, 75, 78 f., 81, 85, 89 ff., 93, 102, 107, 111, 115 f., 132 ff., 138, 155, 171 f., 174 ff., 179 ff., 184, 186 f., 204, 207 f., 210, 219, 222 f., 235, 238 f., 247 f., 254, 285, 287, 292, 306, 313, 345, 356 f., 361, 374, 383 f., 388, 391, 423 f., 427 f., 431, 439 f., 443, 450, 455, 458.
Dat. 2 f., 18 f., 26, 57 f., 60-8, 72, 74 ff., 78, 80, 82-5, 89-93, 99, 107-11, 127, 139, 173-7, 179 ff., 287, 291 f., 368, 382-8, 415 f., 424, 427, 429 f., 432, 436 f., 439-43, 461. (Kirke 1, 79, 158, 171, 183, 443. Sangværk 79, 111.) — Badstuen 75, 116, 180. — Dyrehave 9, 56, 180, 427, 429 f., 439. — Have 18, 180 f. — Høensegaard 173, 180. — Høenseudruggingsovne 9-10 *. — Kro 66. — Krydshuset 65. — Ladegaard 78, 92, 132. — Lille Ladegaard 10, 28, 58 f., 219, 247, 292, 342. — Mølle 26. — Skole 127, 172. — Sparepenge 18, 57, 94, 127, 181. — Sø 10, 18, 25 f., 180, 443.
- Frederiksborg Len 181, 196, 203, 326.
- Frederiksstad i Slesvig 15.
- Frege, Jochim, Guldsmed, 239 (o: Feig?).
- Freitag, Johan, Kjøkkenskriver p. Rosenborg, 269, 291.

- Friedland, Hertug af, s. Wallenstein.
- Friesland jvfr. Ostfriesland.
- Friis, Christian, 13, 15, 20, 68 ff., 98, 151 f., 180, 271, 280 ff., 300 ff., 305, 308 f., 331, 362, 386 f., 392 ff., 398, 408 f.
- Friis, Sigfred, Renteskriver, 112.
- Fuchs, Felix, Stykkestøber, 111*, 257 f., 312, 327.
- Fuglevad Mølle 180, 272, 327.
- Fyn 48, 334, 359.
- Færøerne 447, 452.
- G**abriel, Skib, 95 f.
- Gabriel Jakobsen, Tolder i Mandal, 395 ff.
- Gagelmann, Peter, Apotheker, 85*, 107.
- Gak med, Skib, 452.
- Den kronede Galej, Skib, 325.
- Gamleby ved Varberg 119.
- Gammelø ved Flækkerø 390.
- Garpe, Peter, 344.
- Geist, Familie, 318. — Bernt Hagen 317*, 321.
- Gelnhausen, By i Hessen, 169.
- Georg, Hertug af Brunsvig-Lyneborg, 48, 305.
- Georg Vilhelm, Kurfyrste af Brandenburg, 110, 159, 161 f., 170, 173, 224, 463.
- v. Gersdorf, Christoffer, Frederik, 268.
- Gert Sivert, Edelknab, 268.
- Gevert Temmermand s. Tytteken.
- Geyer, Johan, polsk Gesandt, 66.
- Gjedde, Margrethe, 117.
- Glyksborg jvfr. Johan Philip.
- Glückstadt 28, 31 f., 35, 41, 44 ff., 50, 52, 63, 80, 103, 110, 120, 123, 138, 151, 154, 160 f., 164, 169, 205, 212 f., 215, 226, 235, 247, 249, 263, 276, 303, 319, 331 f., 335, 360, 370, 435, 451, 463. *Dat.* 29, 32 ff., 36 ff., 40-4, 55, 120-4, 149 f., 152, 155-60, 162-5, 167-70, 258-61, 404 ff., 408, 410 ff., 462 ff. — Provianthus 332. — Rithevel 32. — Told s. Elbtold. — Tolderne 273 f., 282 f., 305, 319, 332. (Jvfr. Søren Terkelsen.) — Toldkiste 205, 212 f., 238, 273 f., 282, 332.
- Gordon, Francis, Faktor i Danzig, 233, 372.
- Goris Jakobsen, Snedker p. Bremerholm, 171.
- Gotfred Mikkelsen, Skriver p. Bremerholm, 115, 296, 421.
- Gottorp 29, 97, 222, 305.
- Gottorpske Hertuger 223. Jvfr. Adolf; Frederik; Johan; Johan Georg.
- Gram 459.
- Greve, Klavs, Ridderkok, 270.
- Gribben, Skib, 95 f., 325.
- Griffenfeldt, Peder, 235.
- Grimstad 395, 448.
- Grüner, Peter, Møntmester, 287*-8, 297, 311, 316.
- v. Grøben, Christoffer, Jægermester, 189.
- Grønland 154 f.
- Gudmand Svendsen, Præst i Hjørlande, 422.
- Guds Gave, Kobberværk, 402.
- Guineisk Kompagni 155.
- Gulland 119 f., 375 f.
- Gundestrup 294.
- Gustav II Adolf af Sverig 2-5, 7, 11, 16, 28, 30, 32 f., 37, 46, 49, 52, 56 f.
- Gutfeldt, Salomon, Hofbadsker, 222*, 267. — Salomon, Discipel i Sorø, 222.
- Gyldenløve, Christian Ulrik, 317 f., 321. — Hans Ulrik 177, 271, 303, 315 f., 450, 455 f. — Ulrik Christian 267, 323.
- Gyldenstjerne, Henrik, 118 f. — Jytte Henriksdatter 189. — Mogens 119.
- Günther, Frederik, Sekr. i d.

- tydske Kancelli, 2 f., 7 ff., 18-21, 28-48, 54 ff., 77, 92, 109 f., 122-6, 135, 138-43, 145 f., 154, 156-62, 167-73, 217 f., 223-8, 234, 237, 257, 259-61, 276 f., 279, 298 ff., 306-9, 314, 317 ff., 324, 331, 333, 340, 371 f., 376 f., 402-6, 411 ff., 424 ff., 437 f., 461-5. — Martin, Kaptajn, 331.
- Göteborg 262.
- Haag 9, 19, 29, 32 ff., 36 f., 40, 43 ff., 48, 55, 125, 151, 168, 170 f., 276.
- Haberlandt, Nicolaus, Stenhugger, 183.
- Haderslev 9, 103, 122, 164, 169 f., 195, 199, 205, 229, 306, 341, 447, 450, 454, 458. — Haderslevhus 297, 308, 457. *Dat.* 9, 258, 297, 323, 338, 456 f., 459 f.
- Haderslev Amt 308, 341.
- v. Hagen, Bernt, s. Geist. — Gotlieb, Resident i Bryssel, 43, 125, 151, 318.
- Hagenwald s. Hogewold.
- Halberstadt 262.
- Halmstad 79, 98.
- v. Ham, Jørgen, Borger i Kbhvn., hans Enke Nille 466.
- Hamburg 5, 19, 29-32, 34 ff., 38, 41, 44, 46 f., 50, 52 f., 55, 124, 152, 154, 157 ff., 161 f., 168, 170, 213, 223, 228 f., 235, 243, 247 f., 276 f., 283, 287, 307, 343 f., 403, 407, 435, 437, 461, 463 f.
- Hammer, Christen, Renteskriver, 84. — Lavrits Andersen, Borger i Kbhvn., 303, 315 *-6.
- Hammermøllen s. Kronborg.
- Hannover 235.
- Hans, Hertug, Christian III's Søn, 252, 459.
- Hans, Hertug, Frederik II's Søn, 229.
- Hans jvfr. Johan.
- Hans Hollænder, Guldsmed, 28, 198, 385. — Snedker 245 f. (Jvfr. Barchmann.) — Bøjesen, Hofmynsterskriver, 130, 178 *, 197, 199, 209, 228 f., 236, 242, 288, 296, 311, 333 f., 455. — Frederiksen (Fenbaser?), Ligger, 370 — Lavritsen, Skolemester for Kongens Børn, 267 *. — Mikkelsen, Kongens Tugtemester, 84. — Mikkelsen, Biskop, 22, 353. — Moritsen, Guldsmed i Hamborg, 229 *. — Mortensen, Foged p Hørsholm, 58 — Pedersen, kgl. Kammertjener, Tolder, 112 f., 121, 129 *-30, 353 — Pedersen, i Kongens Tjeneste p. Frederiksborg, 9 f., 180, 247, 342. — Thomesen, Kromand p. Flækkerøen, 396 *.
- Hans Ulrik s. Gyldenløve.
- Hardenberg, Familie, 351. — Herremand 351.
- Hasebart, Wichmann, Biskop, 182, 266.
- Havhesten, Skib, 95 f., 154, 325, 452.
- Havreballegaard 185. *Dat.* 185.
- Hedevig, Kurfyrstinde af Sachsen, 54, 139-43, 145, 252, 299, 364 f.
- de Heide, Peter, Værkmester, 32.
- Heidemann, Erik, gottorpsk Kansler, 8, 136, 305 *, 320, 322, 325, 335, 367
- Heilbronn, Møde (1633) i, 123, 162.
- Heinemark, Jonas, Tolder, 86 *, 102, 115, 120, 317.
- Helgoland 29
- Hellekande, Rasmus Jensen, Kjøbmand i Kbhvn., 201 ff (?), 215 *, 397 f.
- Helmstädt, Universitet i, 50, 266.
- Helsingborg 144, 425 f. *Dat.* 426.
- Helsingborg Len 83.
- Helsingør 20, 51, 57, 59, 62 f.,

- 79 f., 86, 98, 112 f., 122, 128, 155, 167, 238, 245, 273, 315, 344, 384, 431, 453 f. — Lunde-
haven 94, 131. *Dat.* 62, 94,
107 ff., 132 f. — Told s. Sund-
told. — Toldbod 2, 60, 113,
128, 131, 185, 424. — Jvfr.
Kronborg; Lappen.
- Helt, Peder, Prinsens Kammer-
tjener, 267. — Peder Pedersen
267.
- Henrik Henningsen, tjenende i
Kongens Laboratorium, 365.
- Herford Abbedi i Westfalen 372.
- Herlufsholm Skole 266 f.
- Herredage 20, 105, 116, 182, 193,
242, 329, 340, 360, 386, 405,
435 f.
- Hjernevig i Bleking 439.
- Hildesheim 28.
- Hillerød 25, 181, 247, 443.
- Hitterøen 394 f., 448, 452.
- Hitzacker, By i Tydskland, 324.
- Hjørlande Sogn 422.
- Hofmand, Hans, Kjøbmand i
Kbhvn., 166.
- Hogendorf, Frands, Prinsens
Skrædder, 267
- Hogewold (ell. Hagenwold), Ja-
kob, Prinsens Livbarber, 267.
- Holbæk 94, 267. — Latinskole
267.
- Holbæk, Christoffer Christensen,
Skolemester for Kongens
Døtre, Præst i Stege, 266-7 *.
- Holck, Henrik, 47, 68, 119, 156 f.
- Holland s. Nederlandene.
- Holsten 4, 8, 12 f., 15, 29, 31, 33,
47, 52, 102 f., 136 ff., 187, 256,
262, 299 f., 305, 317, 320 f., 343 f.,
346, 377. Jvfr. Gottorp.
- Hornbolt, Villum, Maler, 76,
127, 144.
- Horns Herred 369.
- Hornsved Skov 369.
- Horsens 419.
- Hov Havn 456.
- Hoya, By i Hannover, 350.
- Hummeren, Skib, 95 f., 154.
- Husum 305.
- Husum Amt 299.
- Hvalfangerkompagniet 154.
- Hveen 177.
- Hübner, N., 262.
- Høg, Just, 105, 301.
- Høg, Jørgen, Bundtmager, 75.
- Høigmann, Kort, Trommeslager
hos Greven af Oldenburg, 247.
- Hørby s. Pros Knudsen.
- Hørholm 19, 27, 58, 231 f., 240,
361, 366, 370 f., 374, 383, 388.
Dat. 70.
- J**akob Drejer 254 f. — Jensen,
Borger i Helsingborg, 144. —
Jensen, Deleskriver p. Bremer-
holm, 85, 289, 296. — Madsen,
Borger i Kbhvn., 371, 375. —
Mikkelsen, Borgmester i
Kbhvn., 83 *4. — Moritsen,
Guldsmed i Hamborg, 229 *.
— Troelsen, Foged p. Fav-
holm, 196.
- v. Jasmund, Stenzel, Søkapt.,
420 *. — Windiger (?), Søkapt.,
420.
- Ibstrup 264, 291 f. *Dat.* 58 f., 272.
- Jens Boldmester s. Dajon. —
Nielsen Kansler, Postbud, 160,
360, 466. — Rasmussen 454.
— Thomesen, Skriver i Tugt-
huset, 84, 129, 399.
- Johan, Hertug af Glücksborg,
430 *.
- Johan, Hertug af Gottorp, 31,
37, 41.
- Johan Adolf, Hertug af Gottorp,
31, 140.
- Johan Adolf, Søn af Frederik
III af Gottorp, 97.
- Johan Frederik, Ærkebiskop af
Bremen, 31, 33, 110, 346.
- Johan Georg, Kurfyrste af
Sachsen, 3, 13 f., 29, 47, 67,
110, 123 f., 136, 145, 159, 161,
169 f., 172 f., 217 f., 252, 307,

376, 402, 406, 411, 446, 457, 463 f.

Irland 329 f., 333.

Island 41, 53, 119, 325, 329, 335, 452 f.

Islandske Kompagni 189, 453.

Italien 459.

Itzeho 38, 102, 126.

Juel, Jens, 114. — Malte 97.

Just Pedersen, Klokkestiller p. Frederiksborg, 174.

Justitia, Skib, 102, 453.

Jylland 21, 70, 175, 341, 393.

Jægersborg s. Ibstrup.

Jørgen s. Georg.

Jørgen Andersen, Borger i Helsingør, 344, 371, 375. — Danielsen, Borgmester i Kbhvn., 407 *, 409. — Jørgensen, kgl. Skytte, 19. — Karstensen, Renteskriver, 129, 311 f., 316. — Marquardsen, Kandestøber, 75. — Pedersen, Tilsynsmand i Børnehuset, 129, 400, 455. — Regelsen, Renteskriver, 250, 255.

Jørgen Frederik, Edelknab, 268.

Maas, Mogens, 281, 295, 362, 450.

Kalenberg, Slot i Tydskland, 28.

Kallundborg 187, 244, 246.

Kalmarkrigen 281.

v. Kame, Ernst, Edelknab, 268.

Karen, i Kirstine Munks Tjeneste, 23, 352 f. — Andersdatter, Chr. IV's Mæstresse, 130, 177 *, 189, 315, 413, 412. — Madsdatter 88, 466.

Karl I af England 30, 50 ff., 54 f., 151, 217, 227, 251.

Kathrinebjerg 200.

Keiseberg, Kasper, Kaptajn, 195 *.

Kemmer, Hans, Stykkestøber, 258 *.

Kiel 126, 197, 209, 236, 260, 262, 288, 298, 306, 311, 323 f., 334, 378, 456.

Kielerfjord 15.

Kihm, Hans, Trompeter, 68.

Kippinge Kirke 357.

Kirstine Madsdatter (g. m. Reinhold Hansen) 83, 466.

Kjær, Iver, Possementmager i Kbhvn., 220.

Kjærstrup 108, 359.

Kjøbenhavn 5, 9 f., 36, 41, 58 ff., 64 f., 69 f., 75 ff., 81, 83, 86 ff., 94, 98, 101, 105, 116, 118 f., 122, 127, 129 f., 132, 134, 144, 154 f., 162, 165, 167, 171, 173 f., 177, 179, 182 f., 189, 191 f., 196, 198, 200, 202, 206-10, 215 f., 224, 226, 228-33, 235, 239, 243, 245, 247, 250 ff., 257, 259, 262 f., 265 f., 273 f., 277 ff., 283, 287, 289, 292, 296 ff., 301, 303, 308 f., 315, 325, 334, 339, 343, 348, 353, 356, 358 ff., 368 f., 374, 378, 384 f., 388, 398, 402, 407, 409, 412 ff., 416, 419, 425, 427 f., 431, 437, 439-42, 452-6, 458, 466. — Arkeliet 96, 100, 183, 245, 257, 303. — Bremerholm 76, 85, 96 f., 100, 115, 117, 127, 171, 181, 185, 216, 225, 280, 293, 297, 303, 315, 327, 337, 343, 389, 393, 396 ff., 432, 452 ff. (Delehaven 85, 296. Den store Smedie 81, 91, 199, 455.) — St. Anna Bro og Kvarter 86, 101 *-2, 115, 117, 120, 192, 375. — Højbro 177, 179, 182, 191, 209, 216 f., 237, 257. — Nybro (Holmens Bro) 191 f., 216 f., 237, 257. — Bryggers (Kongens) 103, 337, 371, 419. — Børnehuset 107, 128-31, 146, 192, 199, 233 f., 290, 293, 297, 309 f., 313, 337 f., 371, 399 f., 419, 423, 454 f. *Dat.* 421. — Tugthuset 84, 106, 115, 129, 146, 178 f., 209 f., 234, 241, 290, 293. — Børsen 138, 192, 275, 451. — Christianshavn 165. — Dokke (projekteret) 449. — Gjethus 111. — Havnen

117 f., 182, 216, 257. — St. Anna Kirke 101. — Frue Kirke 263. — Ny Kirkegaard 343 f. — Ladegaarden 107 (?), 236, 242, 292, 310, 408. *Dat.* 413, 422. — Møller 192, 232, 309 f., 314, 371, 431-4, 451. — Nyboder 375. — Vesterport 456. — Proviantgaarden 89, 178, 200, 210, 241, 310, 337 f., 342, 345, 347, 382, 389, 391, 421, 456. — Københavns Slot 5 f., 61, 65, 73, 84, 87, 91, 107, 120, 148, 178 f., 183 f., 188, 190, 194 ff., 199, 206 ff., 210, 226, 230, 236 ff., 241 ff., 245, 250-4, 257, 260, 264 f., 270 f., 274, 283, 285, 293, 302 f., 305, 308, 326, 337 f., 355 f., 359 ff., 363, 381 f., 414, 417, 419, 428, 433, 436, 441, 451 (?). *Dat.* 5 f., 19, 21 f., 24 f., 77, 81, 86, 101 ff., 105 f., 114 f., 130, 133 ff., 137-42, 144, 147, 172, 265, 274-84, 286, 288 ff., 361-4, 366 f., 417-21, 423, 425, 465. (Bagers 347, 363. Blaataarn 194, 204, 401, 432. Kancelliet 242, 356. Kirken 188, 229, 240 f. Mønten 216. Raadstuen 242. Rentekammeret 209, 242.) — Rosenborg Slot og Have 10, 59, 61, 76, 91, 93 f., 148, 178 f., 186, 231, 243 ff., 251, 256, 258, 264, 269, 272, 284, 291, 339, 361 f., 378, 417, 428, 454. *Dat.* 56, 59, 62, 68, 73 f., 77, 88, 94, 114, 127, 134, 140, 142, 171, 263-6, 271, 273 f., 278, 285, 360, 365, 399, 414, 416, 428, 430 f., 437 f. (Badstuen 61. Laboratoriet 116, 365.) — Staldgaarden 338. — Tøjhuset 117, 130, 183, 210, 238, 257, 269, 272, 338, 389. — Tøjhus havnen 103, 185. — Universitetet 83, 105, 152, 216. (Kommunitetet 441.) — Vandvæsen 177, 189. — Vartov 132, 216. — Vaskerhuset 245. —

Vedhaven 316, 337. — Vejerhuset 389. — Volden 456. Københavns Len 326, 337, 361, 419. Klages, David, Bygningsskriver, 120 f., 264 f. Klaumann, Verner, Borger i Kbhvn., 368. Knieper, Hans, Maler, 184. Knud Christensen, Klædekammerskriver, 90*-1, 400. — Hansen, Opsynsmand v. Rosenborg Have, 272. — Pedersen, Kongens Kudsk, 132. Kock, Nikkel Helmer, Toldembedsmand, 165-7*, 199, 273, 304. Kolding 84, 267, 296 ff., 331, 360, 362 f., 365, 367, 401, 452. — Latinskole 267. — Koldinghus 15, 97, 222, 278, 313, 326, 417, 430. *Dat.* 16 f., 313, 316 f., 319, 323, 325-36, 338 ff., 342 f., 359. Kongsberg Sølvværk 402. Korbinianus s. Corbinianus. Korsør 5, 292. Krabbe, Erik, 118 f. — Niels 1*-2, 5, 81, 102, 271. Krageholm 354. Kragen, Fit (Vitus), Tømmermester, 192*, 204, 214, 232. Kragerup 309. Krattmøllen ved Slangerup 183. Krempe 103, 138, 312. *Dat.* 45. Kronborg 2, 4 f., 24, 26, 57 f., 60, 64 f., 72, 76, 78, 80 f., 89, 91, 93, 97 ff., 102, 106 f., 109, 111, 113, 115, 127 f., 131-4, 144, 150, 163, 173, 179, 184 f., 187, 195 f., 201 f., 204 f., 216, 222, 233, 240, 257, 261, 273, 276 f., 279, 291, 294, 313, 328, 338, 342, 345, 357 f., 360 f., 363, 368 f., 372, 375, 380, 383 f., 391, 395, 399, 415 f., 418, 420 ff., 425 f., 429, 432 f., 435, 443, 446. *Dat.* 369-76, 378-81, 390 f., 424, 432 f. — Hammermøllen 26,

- 65, 81, 111, 115, 187, 200, 202, 219, 277 f., 313, 338, 384, 395. (Stykkestøberi 258.)
 Kronborg Len 222, 326, 361.
 De tre Kroner, Skib, 95, 102, 451.
 Kruse, Tyge, 175.
 Kruse, Vibeke, 25, 270, 287, 358 f., 414.
 v. d. Kuhla, Arønt, kgl. Staldmester, 58-9 *.
 Kureum 324.
 Kurland 117.
 Kvikne Kobberværk 402.
 v. Kückelsom, Alexander, Dansemester, 253, 267 *.
 Kyhn, s. Kihm.
 Köln 77, 110, 122.
 König, David, Gartner, 93 *-4.
 Køster, Henrik, oldenborgsk Postbud, 247.
- L**
 Lamme Hejne 256.
 Lammot, Skib, 95 f., 238, 325.
 Landdage i Hertugdømmerne 8, 13, 15, 45, 260, 262.
 Lange, Gunde Frederiksen, 69 *.
 v. Lange, Mathias, 344.
 Langesø 146.
 Langhorst, Vilking, Præst i Kbhvn., 266 *.
 Lappen ved Helsingør 360.
 Lauremberg, Johan, Prof. i Sorø, 253.
 Lautersporn, Stephan, Kobbersmed p. Hammermøllen, 200, 202, 208, 215, 219, 313, 363, 417.
 Lavrits Ebbesen s. Udsen. — Eskildsen, Proviantskriver, 200 *, 363. — Jensen, Kok, 6. — Knudsen, Skriver v. Børnehuset, 399.
 v. Lebzeltner, Friedrich, kursachsisk Gesandt, 28 f., 31, 47, 67, 463.
 Leicester, Robert Sidney Greve af, engelsk Gesandt, 48-52, 55, 452.
- Leiel, Villum, i det ostindiske Kompagni, 315 *, 342.
 Leipzig, Møde 1631 i, 3.
 Leonora Christina 27, 88, 339, 388, 437.
 Leopold, østrigsk Ærkehertug, 19.
 Liboff, Simon Anchewitsch, russisk Gesandt, 466.
 Lindenov, Familie, 351. — Hans 22, 301.
 Lindesnæs 397.
 Lindormen, Skib, 95, 453.
 v. d. Lippe, Christoffer, tydsk Raad, 123, 139, 173, 438.
 Lister Len 394.
 Lohausen, tydsk Oberst i svensk Tjeneste, 33, 48.
 London 185.
 Lucht s. Luft.
 Luft, Anne, 129. — David, Tolder, 112 f., 121, 128 *-30. — Jørgen, „Dreng“ hos Grev Valdemar Christian, 268. — Sophie 130.
 Lundehave s. Helsingør.
 Luntzmann, Heinrich, Syndikus i Hamborg, 162, 169.
 Lybek 41, 168, 262, 311 f., 316, 333 ff., 344, 412, 463.
 Lykke, Anne Eriksdatter, 27.
 Lykkepotten, Skib, 451.
 Den lille Lykkepotte, 95 f.
 Den store Lykkepotte, Skib, 95 f.
 Lyneborg 235. Jvfr. Brunsvig.
 Lyngby Krudtmølle 327.
 Lyse Kloster 117.
 v. Lüttichau, Hans Siegfried, kursachsisk Kammerjunker, Overberghauptmand i Norge, 140 *-3.
 Lützwow, Hugo, Edelknab, 6 *, 268.
 Den norske Løve, Skib, 325, 329, 453.
 De to Løver, Skib, 95 f., 325.
 De tre Løver, Skib, 95 f., 325, 329 f., 351.

- N**aa 169.
 Maastricht 30, 34, 37.
 Mads Madsen, Foged p. Favrholt, 196.
 Magdalena Sibylla, Prins Christians Gemalinde, 13 f., 145, 212, 218, 250, 252, 285, 316, 358, 410, 429.
 Magdalena Sibylla, Datter af Frederik III af Gottorp, 97.
 Magdalena Sibylla, Kurfyrstinde af Sachsen, 14, 252, 285.
 Magdeburg, Stift, 406.
 Magleby Sogn 83.
 Maglø, Gaard i Skaane, 117.
 Mainz, Kurfyrste af, 279.
 Malmø 88, 384, 453.
 Malmøhus Len 65, 344.
 Mandals Len 394-7.
 v. Mander, Karl, Maler, 236 *, 253, 339, 382, 458.
 v. Mandesloh, Sibylla, 359.
 Marekatten, Skib, 452.
 Maria, Jomfru i Kirstine Munks Tjeneste, 357, 359.
 Maria Eleonora, Dronning af Sverig, 217, 251.
 Maria Elisabeth, Hertuginde af Gottorp, 251, 285.
 Maria Kathrine, Christian IV's Datter, 355.
 Marienlyst 94.
 Markdanner, Hans, 122, 146 *, 178 f., 192 f., 199, 209 f., 234, 290, 297, 309, 314, 399, 466. — Kaspar 146.
 Marselis, Gabriel (d. æ.), Faktor i Hamborg, 38, 42, 156 f., 205, 213, 226, 238, 259, 273 f., 282, 293, 301, 307, 311, 316, 321, 325, 398. — Gabriel (d. y.) 38. — Peter 38. — Selius 38, 259 *.
 Marstrands Plage, Skib, 95 f., 325.
 Marsvin, Ellen, 21 f., 49, 70, 175, 351, 354 f., 359, 383. — Otte 21, 354.
 Marsvinsholt 354.
- Maximilian I, Kurfyrste af Bajern, 37, 109 f.
 v. d. Meden, Martin, 135, 311 *.
 Meier (Meyer), Bernhard, Præst i Kbhvn., 266. — Ditlev, Provst i Itzeho, 38, 41.
 Meissen 47.
 Meklenborg 42, 412, 464. Jvfr. Ulrik.
 v. Menzel, Michael, kejserlig Resident i Hamborg, 464.
 Merckel (v. Schmalkalden), Hans, Slotsfoged p. Kbhvns Slot, 84 *, 194, 199, 241, 267, 419 f., 433.
 Metscher, Hans, Sejermager i Helsingør, 79 f.
 Meulengracht, Lorens, 130.
 Middelfart 351 f.
 Mikkil Berentsen, Toldskriver i Helsingør, 415.
 Moltke, tydsk Officer, 41.
 Moritzburg, Slot i Sachsen, 169.
 Morten Madsen, Biskop i Aarhus, 7 f., 22, 349, 352 f.
 Moskau 167, 343. Jvfr. Rusland.
 Motzfeldt, Peter, Vinhandler i Kbhvn., 235 *, 413.
 Mund, Pros, 119.
 Munk, Kirstine, 7, 21-4, 108, 349-59, 367.
 Munkeliv Kloster 98.
 Müller, Henrik, Kammerskriver, 63, 75, 190, 214, 267, 312, 360, 397, 417, 419 f., 431, 439.
 Mysund 305 f.
 Møen 119, 177.
 Møller, Bertel, Snedker, 440. — Ernst, Skrædder, 6, 116 *, 255, 267. — Henrik, Murmester, 454.
- N**assau s. Ernst Kasimir.
 Nedenæs Len 395 f.
 Nederlandene (Holland) 18, 20, 28 ff., 32-8, 40 f., 43-6, 48, 55 f., 70, 88, 115, 124 ff., 151, 154, 156 f., 168 ff., 172, 190, 204, 211,

- 218, 220, 257, 259 f., 279, 315, 339, 372, 390, 392, 403, 406, 408, 429, 447 f., 457, 461 f.
- Nederlande, spanske, 43. — Infantinden 151.
- Nedersachsiske Kreds 3 f., 48, 71, 123, 225, 262.
- Neumünster 126.
- Niels Knudsen, Toldskriver, 427. — Olufsen, Slotsfoged p. Frederiksborg, 59, 174, 176, 388. — Olufsen, Foged p. Hørsholm, 374 f., 388. — Rasmussen, Renteskriver, 165. — Sørensen, Kjøkkenskriver paa Kbhvns Slot, 269, 417, 436. — Sørensen, Fuldmægtig for Alb. Baltser Bernts, 301.
- Nille Balters 301.
- Nold, Christian, Edelknab, 268. — Thomas 117 *, 130, 183.
- Nonneseter Kloster 114.
- Nordborg, Hertug af, s. Frederik.
- Nordlandske Kompagni i Holland 155.
- Norge 29, 38, 45, 69 f., 98, 100, 130, 140, 166, 214, 259, 325, 332, 336, 338, 340, 361, 380 f., 390, 392 f., 395, 397, 402, 447 f., 451, 453.
- Normand, Ernst, 278.
- Nortorf (i Holsten) 126, 304. *Dat.* 126, 148, 413, 464.
- Null s. Nold.
- Nyborg Slot 97. *Dat.* 295.
- Nyborg Len 295.
- Nyborg, David, Bygmester, 73.
- Nyby (Ny Varberg) 119.
- Nykjøbing Slot 316, 320, 325, 336, 410, 458.
- Nykjøbing Len 139.
- Nürnberg 32, 34.
- Nyrup (Tikjøb Sogn) 99.
- Nyrup (ved Sorø) 353.
- Nyrupgaard 353.
- Nældebladet, Skib, 95 f., 380, 393 f., 451.
- Nøddebo Sø 317.
- Odense 15, 405, 435 f. — St. Knuds Kloster 98. — Odensegaard 454. *Dat.* 10-4, 446-50, 454. Ohnemøller s. Ahnemøller.
- Oldenburg 31, 247. Jvfr. Anton Günther.
- Oldenburg, Skib, 95, 325, 335, 452.
- Oldenburgske Fyrstehus 312.
- Oluf Steffensen 304.
- Onsø Len 114.
- Orm s. Worm.
- Orning, Erik Ottesen, 185, 217, 225, 243, 293, 397, 427, 439, 456.
- Oslo Domkapitel 88, 114.
- Osserin, Gert, Perlestikker, 107, 116, 186 ff., 195, 199, 201, 207, 239, 254, 264, 458 f.
- Ostfriesland 28, 31.
- Ostindien 241, 293, 315, 329, 398, 407, 415.
- Ostindiske Kompagni 105, 315, 406 f., 412.
- Otto, Rhingreve, 350.
- Otto Ludvig, Rhingreve, 7, 22 ff., 350-9.
- Oversachsiske Kreds 71, 123.
- v. Oynhausen, „Dreng“ hos Grev Valdemar Christian, 268. — Maur. Herm., Officer, 7.
- Oxenstjerna, Axel, 88, 122 f., 166, 169 f., 173, 224 f., 260, 411, 445, 464.
- Paaske, Henrik, Læge, 241 *, 309 f.
- Pandsch, Marcus, Edelknab, 268.
- v. Pappenheim, G. H., tysk General, 28, 31, 34, 47.
- de Pas, Simon, Kobberstikker, 206 *, 253, 268.
- Patientia, Skib, 95, 453.
- Paudessen s. Baudissin.
- Paynck, Peter Diderik, Hof-chemicus, 94 *, 176, 194, 200, 266, 336, 364 f., 412.
- Peder Henriksen, Foged ved Børnehuset, 129, 146 f., 293,

- 400, 419. — Matthiesen, Kæmner i Kbhvn., 301. — Mikkelsen, Skibsbygger, 315. — Nielsen, Renteskriver, 112. — Nielsen, Forvalter v. Rosenborg Have, 361. — Pedersen, Raadmand i Kbhvn., 368. — Pedersen, Slotsskriver paa Kbhvns Slot, Borgmester i Kbhvn., 419 *. — Villumsen, Ladegaardsfoged, 59.
- Pelaetz, M., Edelknab, 268.
- Pentz, Christian, 27, 45, 135, 151, 170, 188, 205, 237 f., 285, 331 f., 370, 464.
- Persien 408.
- Pfaal, Morten, 84.
- Pfalz 31. Jvfr. Frederik.
- Philip, Hertug af Glyksborg, 252, 430.
- Pillau 133. — Told ved P. 49, 52, 125.
- Piltz, Hans, Tømmermester, 127. Pinneberg 170.
- Podewels s. Pudewils.
- Polen 19, 66, 97, 165 f., 169, 187, 217, 233, 252, 285, 330 f., 372, 376, 406, 408. Jvfr. Vladislav.
- Pommern 42, 339, 370, 459.
- Poppe, Hans, Rothgieter, 75.
- de Port, Adrian, Kjøbmand i Hamborg, 213.
- Portugal 407.
- Postillonon, Skib, 95 f., 325, 452.
- Povl Jørgensen, Brygger paa Hørsholm, 232. — Povlsen, Mentskriver, 288.
- Prag, Fred 1635 i, 376, 402, 408, 411 f., 425.
- Priis (Preus), Christian, kgl. Kammertjener, 160, 267. — Jvfr. Prytz.
- Prip, Iver, 83.
- Pros Knudsen t. Nørholm 69-70 *.
- Prytz (Priis), Generalkvartermester, 358.
- v. Pudewils, Dionysius, 145, 459 *.
- vitzov, Frederik, 27.
- Raarup 200.
- Rab(e), Christian, Edelknab, 6, 268.
- Randulf, Lavrits, Forvalter i Haven ved Rosenborg, 91, 94, 231, 254.
- Rantzau, Daniel, 137. — Ditlev 138, 147, 197, 281. — Frands 13, 15, 25 ff., 36, 49, 56, 60, 98, 119, 355. — Henrik 136. — Lisbeth Sophie 22.
- Raphael, Skib, 95, 393, 452.
- Rasmus Andersen, Bygningskriver p. Kronborg, 111. — Ibsen, Kongens Sadelknægt, 269. — Jensen 201 ff. — Jensen s. Hellekande. — Melchiorsen, Opvarter p. Frederiksborg, 1 f., 174 f., 186, 219.
- Rathlov, Dorothea, 137.
- Den sorte Ravn, Skib, 95 f.
- Recompens, Skib, 102, 327, 449.
- Reedtz, Frederik, 265.
- Reimann, Hans, Brøndmester i Helsingør, 80.
- Reinhold Hansen, Borgmester i Kbhvn., 88 *, 231, 466.
- Rembert Petersen, Maler, 339.
- Rendsborg 12 f., 15, 45, 103, 126, 135, 360. *Dat.* 47 ff., 346 f., 349.
- Renicke, Hans, Trompeter, 46.
- Rentemestrene (Sten Beck og Jørgen Vind) 66, 68, 72-8, 81 ff., 86-102, 104, 106 ff., 112-22, 127-31, 133 f., 137, 144, 146-50, 154 f., 159 f., 162-7, 172, 176, 178 f., 181 ff., 186-226, 228-44, 247-61, 263-72, 275, 280, 283-98, 302 f., 305 f., 309-16, 326-30, 332 ff., 337 ff., 341-5, 347, 366, 368-71, 373-82, 385-91, 394-401, 404-14, 417-24, 430-42, 444-7, 449 ff., 454 ff., 458 f.
- Reventlov, Ditlev, 109 f., 123, 145, 169, 347 f., 459 f.
- Rhingreven s. Otto; Otto Ludvig. 31*

- Rhinstrømmen v. Glückstadt 32.
 Ribe 88.
 Ridderordener 280-3.
 Rigsraadet 4 f., 8, 10-7, 82, 99-105, 197, 207, 241 f., 261 f., 280, 301, 330 f., 334, 346, 362 f., 367 f., 377 ff., 386-90, 405, 409 f., 435, 447 f.
 Ringsted Len 248.
 Rode, Steffen, Borger i Kbhvn., 283 *, 337, 347.
 Roermond, By i Nederlandene, 28.
 Rohlstorf, Gods i Holsten, 317, 318 *, 321.
 Romerske Rige s. Tydskland.
 Rosen, Skib, 452.
 Rosenkrands, Erik Axelsen, 79.
 — Holger Børgesen 119, 376.
 — Palle 139, 316, 396, 410, 438.
 Rosenstjerna, Mårten Wewitzer, svensk Rentemester, 57, 63, 432.
 Rosenvinge, Villum Mortensen, Tolder, 112 f., 121, 128 f., 150, 200, 236, 360, 375, 439 f., 454.
 Rosenvold 20.
 Roskilde 9, 11, 219, 223, 290 f., 441. — Domkapitel 68, 88, 129, 216. — Domkirke 91, 98, 221, 263. — Roskildegård *Dat.* 293, 444.
 Roskildegårds Len 326.
 Rostock 253, 329.
 Rothenburg, der Bassa von, 445.
 Rothfelser s. Diepholt.
 Rotkirch, Wenzel, 121, 187, 209, 295, 371, 445.
 Ruden, Ø ved Pommern, 339.
 Rumohr, Ditlev, 341.
 Rusland 18, 83, 97, 130, 166 f., 229, 408. — Russiske Gesandter 18 f., 21, 97, 466.
 Sachsen 28 f., 47, 104, 140, 160, 286. Jvfr. Christian; Hedevig; Johan Georg.
 Sachsen-Lauenborg s. Frands Karl.
 Sachsen-Weimar s. Bernhard.
 St. Chaumont, fransk Gesandt, 458.
 Salvius, Johan Adler-, svensk Statsmand, 2 f., 16, 33, 41, 162.
 Samsing, Rasmus Sørensen, Overskipper, 293 *, 393.
 Sandberg, Ulrik, 281.
 Sandby 354.
 Sauer, Corbinianus, Guldsmed, 458.
 v. Schaumburg, Henrik, Postejbager, 270.
 Scheel, Herman, Sølvpop, 351.
 Schenkenschans (i Nederlandene) 406, 408.
 Schleppegrell, Gibert, Edelknab, 268.
 Schlesien 47, 263.
 v. Schmalkalden s. Merckel.
 Schult, Jørgen, 86 f. *, 348, 381.
 Schwabiske Kreds 123.
 Schweidnitz, By i Schlesien, 160.
 Schwencke, Christoffer, Arkelmester, 183, 241, 253, 267, 312.
 Schütz, Henrik, Kapelmester, 207, 213 *, 229, 240, 252 f., 268, 373.
 Schönbach, Johan, holstensk Raad, 136.
 Segeberg 318.
 Sehested, Christen Thomesen, 16, 30, 104 f., 177, 331, 362. — Karen, Hofmesterinde f. Kongens Døtre, 19 f., 24 f., 27, 48 f., 62, 114, 116, 135, 138, 174 f., 185 f., 265, 285, 370.
 Sidney s. Leicester.
 Silkeborg 97.
 Silkekompagni 129.
 Sille, i Kirst. Munks Tjeneste, 353.
 Sinclair, Daniel, Skibsbygmester, 327.
 Sinklarsholm 354.
 Sjælland 351.
 Skaane 3, 116, 242, 317, 354, 423.
 Skanderborg 197. — Slot 97 f.,

- 149, 151, 158, 163, 190, 194, 202, 215, 221 f., 226 f., 229, 239 f., 279. *Dat.* 186-91, 193-6, 198-203, 205-9, 211 ff., 213, 215-21, 223-6, 228 f., 232-40, 242 ff., 246-51, 253 f., 257, 272. (Kirke 221.) — Dyrehave 240.
- Skanderborg Len 199, 456.
- Skeel, Albert, 105, 280 ff., 331, 362. — Jørgen 4. — Otte 105, 123, 173, 192.
- Skeen, Skib, 451.
- Skop (Skap), Johan, 286.
- Skovshoved 358.
- Skult s. Schult.
- Slesvig, By, 45, 137. — Domkapitel 50.
- Slesvig, Hertugdømme, 4, 8, 12 f., 15 f., 103, 136 f., 262, 281, 297, 320 f., 341, 344, 346, 387, 408. Jvfr. Gottorp.
- Slotsøen ved Flækkerø 390, 392.
- Sophie, Dronning, 48, 53 ff., 103, 139-43, 145, 298 ff., 318, 320, 325, 364 f., 429, 438.
- St. Sophie, Skib, 453.
- Sophie Elisabeth, Christian IV's Datter, 27, 70, 246, 270, 285, 339, 437.
- Sophie Hedeveg af Brunsvig 23, 36.
- Sophie Hedeveg, Hertuginde af Glyksborg, 252.
- Sophie Lisbeth, Frue, 22.
- Sorg, Morten, Vinskjænk, 61 f., 91, 338, 427 f.
- Sorø Akademi og Skole 152, 222, 253, 267, 318, 430.
- Sorø Len 248.
- Spanien 151, 217, 251, 376, 406, 408, 462.
- Speckhan, Frands Eberhard, Gehejmeraad, 88.
- Spes, Skib, 95, 453.
- Spieringer, svenske Toldopræver, 166.
- v. Spor, Christoffer, Edelknab, 268.
- Stade 33, 311, 348, 350.
- Stapelholm 15.
- Starcke s. Stercke.
- Steenwinkel, Hans, Bygmester, 26 *, 73 f., 106, 103, 110 f., 177, 182 f., 191, 201, 204, 210, 216 f., 221, 230, 236 f., 251, 294, 304, 319, 343, 390 f., 442 f., 446. — Lorens, Stenhugger, 221. — Morten, Maler, 204 *, 214, 319. — Villum, Bygmester, 319 *.
- Stege 267.
- Steinborg Amt 138.
- Steinhorst Amt 262.
- Stenalt 175.
- Stenderup Skov 308.
- Stercke, Erhard, Trompeter, 210 *, 225, 229.
- Stevensweerd, Fæstning i Nederlandene, 169.
- Stibolt s. Diepholt.
- Stockholm 70.
- Stokfisk, Skib, 95 f.
- Den kronede Stokfisk, Skib, 452.
- Stormarn 52.
- v. d. Straten, Johan, Kjøbmand i Amsterdam, 259.
- Strødam 416.
- Stumsdorf, Vaabenstilstand 1635 i, 406.
- Sundtold 20, 51 ff., 82, 97 f., 101, 112 f., 115, 196, 289, 360, 415, 433. — Toldere 9, 60, 62, 78, 86, 109, 112 f., 121, 127 ff., 132, 155, 173, 179, 187, 196, 208, 233, 236, 238, 244, 274, 277, 279, 360, 366, 373 f., 381, 384, 399, 415 f., 418, 427, 429, 439, 450, 455 f. — Toldkisten 60 f., 66, 78, 89, 102, 106 f., 109 f., 112 f., 115, 121, 127 f., 132 f., 139, 150, 160, 164 f., 173, 178 f., 201, 261, 266, 274, 276 f., 279, 291, 317, 361, 363, 366, 368 f., 399, 418, 424, 432, 440, 455. — Jvfr. Helsingør.
- Surbæk, Simon, Borgmester i Kbhvn., 414.

- Svabsted 15 f.
 Svanen, Skib, 95 f., 154.
 Sweis, Lorens Petersen, Billed-
 hugger, 79 f.
 Svendborg 359, 436.
 Sverig 7, 11, 15, 23, 28, 30 f., 33 f.,
 38, 41 f., 46, 49, 56 f., 83, 110, 119,
 123, 125, 133, 166, 169, 261 f.,
 294, 346, 372, 376, 406, 408, 412,
 420, 423, 438, 462, 464. Jvfr.
 Christina; Gustav.
 Swies s. Sweis.
 Sæbygaard 295.
 Sølvitsborg 83.
 Sønderborgske Hertuger 281,
 370. Jvfr. Alexander; Hans.
 Søren Mogensen, Kongens Fyr-
 bøder, 270. — Terkelsen, Kon-
 gens Kammertjener, Tolder i
 Glückstadt, 5, 156 *, 160, 164,
 205 f., 212 f., 227, 234 f., 238 f.,
 247, 304. Jvfr. Glückstadt
 (Toldere). — Thomesen, Visi-
 tør i Norge, 394 *-6.
 v. Sötern, Philip Christof, Kur-
 fyrste af Trier, 167, 170, 462 f.
- T**aasing 108, 359, 454. *Dat.* 454.
 Teglstrup Vang 99.
 Terkild Christensen, Vognme-
 ster, 426, 431.
 v. Termo, Otte, Jægermester,
 64 *, 429 f.
 Testmann (Tesmar), Jochum,
 Kongens Livkarl, 156, 269.
 Thomas Hansen, Voldmester i
 Kbhvn., 209 *, 375.
 Thott, Otte Tagesen, 175 *. —
 Tage Ottesen 16, 30, 105, 281,
 344 f., 362.
 Thronhjem 224.
 Tietgen s. Tytteken.
 Trankebar 319.
 Tremsbüttel Amt 262.
 Trene 15 f.
 Trier, Kurfyrste af, s. Ph. Chrff.
 v. Sötern.
 Trolle, Niels, 326, 337, 361, 390.
- Trost, Skib, 95 f., 394, 452.
 Tryggevælde 87. *Dat.* 27.
 Trægaard, Hans, Kjøbmand i
 Kbhvn., 166, 177, 189 *. —
 Jakob 177.
 v. Tschirnhaus, Nikkel, Fiske-
 mester, 10, 64, 193, 222, 245.
 Tydskland 3, 15, 28, 30, 32 f.,
 36 f., 39, 46 f., 52, 54 f., 68, 71,
 77, 97 f., 102, 104 f., 109, 122-5,
 152, 161, 168 f., 172, 192, 221,
 224 f., 244, 248, 276, 301, 307,
 317, 324, 350, 406, 408, 457, 459,
 462. Jvfr. Ferdinand.
 Tyrkiet 351.
 Tytteken (Tietgen), Gevert, 304.
 Tønder Amt 335.
 Tønnes s. Thomas.
 Tønsberg, St. Olafs Kloster
 i, 70.
 Tønsberg Len 69 f.
- U**dsen, Lavrits Ebbesen, 456.
 Ulfeldt, Christoffer, 3 f., 83, 123,
 173, 192, 281, 289, 362. — Kor-
 fits 27, 70, 88, 227, 318, 354,
 437.
 Ulrik, Hertug, 1, 24, 103, 160 f.,
 263.
 Ulrik, Hertug af Meklenborg,
 145.
 Ulrik Christian s. Gyldenløve.
 Undals Præstegjæld, Søndre-
 397.
 Urne, Ejler, 40, 46, 189, 447. —
 Frederik 1-6, 9 f., 17 ff., 25-8,
 56 ff., 60, 63-6, 72, 76, 78-81, 89,
 93, 98 f., 101 f., 106 f., 109-15,
 126 f., 131-4, 139, 144, 150, 163,
 171-4, 179 ff., 183-7, 194 ff., 198,
 200-5, 207 f., 215 f., 218 f., 222 f.,
 233, 240, 244-8, 256 f., 261, 266,
 273-7, 279, 291 f., 306, 313, 326,
 328, 330, 338, 342, 344 f., 360 f.,
 363, 369, 371, 374 f., 383 f., 390 f.,
 399, 415-8, 420 ff., 425-30, 432 f.,
 435, 439 f., 442 f., 446, 455 f.
 — Jørgen 4, 14, 21 f., 104, 145,

- 172, 271, 278, 281, 331, 362, 367.
— Sivert 326.
- Urup, Axel, 322 f. — Helvig 117.
Usedom 339.
- W**aldburger, Joachim, Hof-
furer, 6.
- Valdemar Christian 68, 108, 167,
182, 266, 268, 382, 430, 450.
- Valdemars Slot 108, 359.
- Valkendorf, Henning, 454.
- Wallenstein, Hertug af Fried-
land, 33, 68, 92, 109, 160, 173,
462.
- Walter, Jørgen, Oberstlieute-
nant, 318.
- Vandal, Hans, Biskop i Viborg,
349.
- Wandsbeck, Gods, 317.
- Varberg 98, 119. — Slot og Len
118 f., 410.
- v. Wartensleben, Johan Joachim,
tydsk Raad, 92.
- Vejlegaard 146.
- Weimar (Weiner), Christian,
Kancellisekr., 423 *.
- Venedig 376.
- Wensin, Familien, 318. — Anna
193.
- Verden, Stift, 346.
- Verporten, Adrian, Kjøbmand i
Danzig, 213.
- Weser 29.
- Vestersøen 95, 325, 447 f.
- Wewitzer, M., s. Rosenstjerna.
- Vibe, Margrethe, 423. — Peder
423.
- Vibeke s. Kruse.
- Viborg 182.
- Victor, Skib, 102, 120, 453.
- Wien 30, 278, 306 f., 377, 406,
412 f., 426, 438, 445.
- de Willem, Johan, Borger i
Kbhvn., 65. — Paul 259.
- Willum Murmester 401. —
Mortensen s. Rosenvinge.
- Wilster 50.
- Wilstorff, Edelknab, 268.
- Vind, Henrik, 20, 29. — Iver
345, 349, 423. — Jørgen 66,
294, 296, 305, 311, 314, 316,
319-25, 451, 454 f. (Jvfr. Rente-
mestre.)
- Winterfeldt, Kaspar, Edelknab,
268.
- Wismar 329.
- Vladislav IV af Polen 372.
- Vogt, Christoffer, Kjøbmand i
Hamborg, 283, 298, 325.
- Vordingborg Slot 265.
- Worm, Jørgen, Foged paa Ib-
strup, 264. — Ole, Læge, 282.
- Wrangel, Herman, svensk Felt-
marskalk, 70. — Jürgen, Edel-
knab, 268.
- Værebro Møller 72, 466.
- Vögeler, Hieronymus, Borgme-
ster i Hamborg, 35 *.
- Völckerstorp (ved Wien) 404.
- U**etersen Kloster 41.
- Z**iegesar, Hans Christoffer, Edel-
knab, 268.
- Ø** (Öhe), Gods i Angel, 359.
- Øresund 56, 61, 76, 78, 89, 126,
133, 163, 204, 236, 248, 261, 376,
380, 390, 420, 424, 433, 435, 439.
Jvfr. Sundtold.
- Ørn, Jakob, Vicekapelmester,
207 *.
- Østersøen 52 f., 95, 105, 125, 169,
447.
- Østersøisk Kompagni 166, 189.
- Østersølandene 165 f.
- Østrig 19.